RUDIMENTA

LINGUAE OSCAE

EX INSCRIPTIONIBUS ANTIQUIS ENODATA.

SCRIPSIT

Dr. G. F. GROTEFEND

LYCEI HANNOVERANI DIRECTOR.

ADDITAE SUNT TABULAE DUAE LITHOGRAPHICAE.

HANNOVERAE MDCCCXXXIX.

IN LIBRARIA AULICA HAHNII.

CAROLO ODOFREDO

MUELLER

ITALARUM RERUM AUCTORI
DOCTISSIMO

ET

PROPTER MULTA OPTIME MERITA
GLORIA SIMUL ATQUE GRATIA
DIGNISSIMO.

Index

I. *Rerum dissertationis.*

II. *Tabularum lithographicarum.*

In libri titulo nummi Samnitici.

1. *Micali* LVIII, 7.
2. *Micali* LVIII, 9.
3. *Micali*, nov. ed. CXV, 15.

Tabula I.
1. Bantina tabula.
2. Campana inscriptio.

Tabula II.
1. Herculanenses inscriptiones.
2. Saxum Abellanum, cum alphabetis.
3. Inscriptio cippi sepulcralis antiquissima.
4. Pompejanae inscriptiones.
5. Nolana vascula.

Praefatio.

Absolutis rudimentis linguae Umbricae, quatenus ex inscriptionibus antiquis enodari a me potuerunt, idem periculum in Osco sermone extricando faciendum putavi: inter utramque enim linguam tanta intercedit similitudo, ut, quicquid incerti relinquat Latini sermonis notitia, ex Umbrico facile possit illustrari. Oscarum quidem inscriptionum, quae exstant, non idem est ambitus, qui nos in eruendis Umbricis multum adjuvit; sed praeterquam quod argumenta earum sine ulla difficultate dijudicare licet, tam multa quoque variis modis repetita inveniuntur, ut e comparatis locis similibus certi aliquid de sermonis indole statui possit. Quum autem non in Italia solum inferiore Campani et Samnites cum Lucanis atque Bruttiis, verum etiam in Sicilia Mamertini Messanam incolentes Osce locuti sint, variae exstiterunt dialecti: quare necesse est, ut non tempora solum, sed locos quoque discernamus, quibus inscriptiones, quas Fortuna benigna nobis servavit, exaratae sint. Sunt illae neque iisdem literis, neque iisdem prorsus vocabulorum formis perscriptae, praetereaque non minus variae argumentis quam ambitu. Maxima pars quidem in Campania vel Capuae vel Nolae vel Herculanei atque Pompejis in lucem protracta est, cui nummi accedunt, per totam fere Italiam inferiorem diversis temporibus incusi: in nonnullis quoque inscriptionibus vel nummis tam Latina quam Osca nomina leguntur, sed nonnisi paucae sunt inscriptiones Oscae tam magno ambitu, quam illa, quae Graecis literis inscripta apud Messanam in Sicilia reperta est. Maximae omnium sunt duae tabulae, quarum altera Oscis literis incisa est lapidi, qui non procul ab urbe Nola inter rudera veteris civitatis Abellae in Campania olim jacuit, altera aenea est, in ruderibus Bantiae, Lucani oppidi, reperta atque in museum Herculanense deportata.

Utraque tabula est opisthographos, sed altera Latinis literis exarata atque eatenus bilinguis dicenda, quatenus in altera parte Latino sermone repetitum fuisse videtur, quod in altera Oscis verbis compositum legitur. Tam variis igitur literis perscriptas habemus Oscas inscriptiones, quam variae ejusdem linguae dialecti fuisse videntur, quum Mamertini cum Graecis, Campani cum Romanis permixti, Samnites autem et Lucani e Sabinis progressi, linguam alii aliter excoluerint. *Ὀπικοὶ γλώσσας συνέμιξαν*, scripsit Eudoxus VI. *γῆς περιόδου* secundum Steph. Byz. Hinc ne permiscerem, quae bene distinguenda sunt, in duabus tabulis lithographicis inscriptiones omnes, quae majoris mihi momenti videbantur, sic collectas exhibui, ut prior Oscam Bantinae tabulae partem cum inscriptione Capuae reperta, posterior Herculanenses et Pompejanas inscriptiones varias cum saxo Abellano et vasculorum cippique inscriptionibus contineat. Eam partem Bantinae tabulae, quae Latino sermone exarata est, Klenzius nostras, Berolinensis nuper professor doctissimus, in Rhenani Musei philologiae, historiae Graecorumque philosophiae a Niebuhrio et Brandisio dicati volumine secundo pag. 28. lithographice sic suppletam atque illustratam exhibuit, ut hic non repetenda videretur. Mamertinam vero inscriptionem, Graecis literis expressam, sicut nonnullas alias minores Oscas, nonnisi typis in libro sic exhibere mihi licuit, quomodo mihi innotuerunt. Nummos, qui permulti quidem sunt, sed nihil fere nisi abbreviata plerumque oppidorum populorumve nomina continent, omittendos prorsus putavi, exceptis nonnullis Samniticis, quibus titulum hujus libri ornavi. Quemadmodum autem non omnes inscriptiones Oscis literis exaratae ejusdem dialecti sunt, quum Abellani atque Nolani cum reliquis quidem Campanis ab Ausonibus orti sint, sed, postquam Tusci et Chalcidenses Graeci fines eorum insederant, Samnitium magis quam Campanorum socii exstiterint; sic Bantina tabula ab Abellana multo magis sermone abhorret, quam ab reliquis inscriptionibus in Campania detectis. Ad has igitur, initio a Bantina tabula bilingui facto, prius transeundum erit, quam ad Abellanam tabulam omnium difficillimam explicatu.

Pars I. Oscum Bantinae tabulae fragmentum. Tab. I.

Bantinam tabulam jam C. Rosinius, cujus ex opere delineationem ejus hausi, e fragminibus variis composuit: unum modo fragmentum, quod cui loco reddendum esset, nemo extricaverat, ipse primus in fine primorum versuum adjeci. Sic enim non Osca modo verba *tanginud* et *pruter*, in initio versuum 7 et 16 repetita, restituuntur, sed in Latina quoque tabula firmatur Marinii sententia, qui in tertio versu imperativi *deicito* finalem literam O pro Q legendum putavit. Verba primi versus *moltaum licitud*, quibus singula totius argumenti capita claudi vacuo spatio significatur, quale est post imperativos *licitud* et *estud* v. 13. 18. 23. 27., punctis notavi, quemadmodum illa, quae in fine versuum 11 et 12. atque initio v. 27. e repetitionibus eorundem verborum v. 26. et 18. suppleta sunt. Quum ex suppletis locis cognoscatur, in iis, quae inter versus 11 et 27. leguntur, nihil deesse, paucae literae, quae post versus 18—21. separatim exaratae conspiciuntur, ad alteram tabulae paginam pertinent, quae est deperdita. Jam enim Klenzius bene perspexit, tabulam plures complexam esse paginas, quarum in altera parte, quum Latinae versionis paginae multo majorem haberent latitudinem, ne una quidem sine magna quadam truncatione nobis servata est. Ex iis autem, quae Latine scripta sunt, discimus, argumentum tabulae fuisse legem judiciariam de repetundis, illis legibus similem, quas septimo ab Urbe condita seculo promulgatas scimus: quumque legis hujus Latinae extrema fere exposita legamus, Oscam opisthographi fragmenti inscriptionem ad initium tabulae pertinuisse consentaneum est. Quanta pars initii desit, definiri nequit, praetereaque e versibus 33., quibus secundum appositos a nobis numeros Osca continetur inscriptio, decem primi et sex postremi aut in alterutra, aut in utraque parte adeo mutilati sunt, ut non sine hariolatione suppleri possint. Feliciter tamen accidit, ut, Oscae legis paginis angustiore spatio scriptis, dimidia saltim pars ejus aut plene legatur aut facile possit restitui. Illud igitur utrique legi, et Oscae et Latinae, commune est, ut e quaternis capitibus, quorum singula in Latina lege a novo versu incipiunt, in Osca vero majore tantum intervallo verborum discernuntur, tam primum quam postremum adeo mutilatum sit, ut, ne operam et oleum

perdamus, silentio nobis praetermittendum videatur, exceptis paucis, quae ad reliqua recte interpretanda facere aliquid possint.

1. *Primum Bantinae tabulae caput, quod exstat.*

Initium hujus capitis post primi versus verba *moltaum licitud* deest, et in secundo versu nonnisi tria leguntur verba, quorum primum una litera Q. scriptum est, quae in Oscis alphabetis secundae tabulae lithographicae desideratur, in Bantina vero tabula iterum legitur v. 29. Lingua Osca literam *q* adeo fugit, ut secundum Paulum Diaconum *pitpit* pro *quidquid* et secundum Festum *petora* pro *quatuor* diceretur: illa litera igitur *Quaestor urbanus* designari videtur, qui in Latina lege v. 9. 18 sqq. *Q. urb.*, in Pompejanis vero inscriptionibus *ΚFαισσταϱ* scribitur. Verba *Q. moltam angit* illustrantur Tuderti inscriptione, in Tiberi fluvio reperta, ubi haec leguntur: »Sei quis adversus hanc rogatio»nem fecerit sciens d. m., ei multa esto HS. ĪxI., ejusq. pecuniam Quaestori, quei aera»rium provinciam obtinebit, populi judicio petere vel in sacrum judicare liceto.« *Multae* enim vocabulum secundum Gell. XI, 1. M. Varro uno et vigesimo Rerum humanarum non Latinum, sed Sabinum esse dixit, idque ad suam memoriam mansisse ait in lingua Samnitium, qui sunt a Sabinis orti. Festus autem: »Multam, inquit, Osce dici putant »poenam quidam: M. Varro ait poenam esse, sed pecuniariam, de qua subtiliter in lib. I. »Quaestionum epist. refert.« Hanc multam quum Quaestori populi judicio petere liceret, verbum *angit* pro Latino *inigit* sive *cogit* positum mihi videtur: Oscos enim *an* pro *in* dixisse, sicut Umbros, e praepositione *anter* in inscriptione Pompejana intelligitur. Sic de Censore v. 20. *Censtur censaum anget* legitur, ubi tamen *censaum* non pro accusativo nominis, sed pro infinitivo verbi accipiendum est, sicut *moltaum* in initio hujus tabulae pro *multare*. An Osci *deivaum* quoque pro *debere* sive *solvere nolle* dixerint, quemadmodum *censaum* pro *censere*, propter lacunam ante futurum exactum *deivast* v. 3. definiri nequit: inde vero derivatur praeteritum *deivaid* v. 11. cum intensiva forma participii *deivatuns* v. 9., cui similis est *eituns* pro *itans* in initio Pompejanae inscriptionis. Quid in initio v. 5. legendum sit, loci mutilatio incertum reddit, quanquam suppleta praepositio *pruter* sive *praeter* accusativum *deivatom* requirere videtur: in quo literam finalem *m*, sicut in Umbrica lingua, abjici potuisse, *comono* v. 14. pro *comonom* v. 17. docet. Pro *maimas carneis senateis tanginud* v. 3. paullo post v. 6 sq. inverso ordine *senateis tanginud maimas carneis* scriptum fuisse puto; nescio tamen, an *maimas carneis* pro genitivo accipiendum sit, quemadmodum *senatus* pro *senati* sive *senatus*, qui pendet ab ablativo *tanginud* sive *decreto*. Oscum enim *tanginom* Graeco *τάγματι* respondere, et *senateis tanginud* idem significare, quod *de senatuos sententiad* in Senatus consulto de Bacchanalibus, Abellana tabula docet, ubi I, 9. et II, 8. similia leguntur. Versus 4. initium nimis mutilatum

est, quam ut definiri possit, quomodo interpretandum sit; nescio tamen, an *com parascuster* Graecis verbis ἐκ παρασκευῆς respondeat: *pertemust* enim futurum exactum est infinitivi *pertumum* v. 7. sive *pertemum*, unde mutilatum *pertemen*.. derivatur, cum Graeco ὑποτέμνειν (*defraudare*) comparandi; *sipus* autem adjectivum *sibus* est, quod Festus quidem *callidus* et *acutus* interpretatur, h. e. συφός, Aeolice pro σοφός, unde *Sisyphus* quasi θεόσοφος nomen accepit, sed cum verbis *perum dolom mallom siom* h. e. *per dolum malum suum* conjunctum Latino *sciens* respondet: quanquam Osci illi secundum Paulum Diaconum *daliv(i)um* quasi δείλαιον (*stultum* atque *insanum*) opposuisse videntur.

Nomen in loco mutilato inter *sipus* et *perum dolom mallom* v. 5. insertum *comenei* legendum est, quemadmodum v. 21., in dativo casu, etsi ablativus, qui post *ioc* quoque in fine versus sive *eo* supplendus videtur, v. 7. *comono* scriptus est. Latini enim eodem modo *commoene* pro *commune* dicebant, pro quo apud Oscos *comonom* usitatum fuit, quemadmodum *inanimum* pro *inanime* apud Latinos. *Commune* vero apud Horatium quoque C. II, 15. 14. pro re publica usurpatur, sicut τὸ κοινόν apud Graecos: unde in Latina lege v. 8. *condumnari popul.* legitur. Ceterum *comenei* dativus esse potest a nominativo *comonom*, sicut *senateis* genitivus est a nominativo *senatus*. Literam *m* non geminatam esse, non magis miror, quam quod *mallom* scriptum sit in syllaba correpta: vocalem *i* in *sipus* producendam esse, Plautinus versus apud Festum docet s. v. *persibus*:

Níhil deconciliáris *sibus*, nísi qui *persibús* sapis:

unde versus Saturnius Naevii, a Godofr. Hermanno in elementis doctrinae metricae pag. 635 sqq. neglectus, sic est restituendus:

Et quí fuerit *persibus*, cápiend(a) eid(em) est rátio.

Pro *siom* v. 22. etiam *sivom* scriptum est, quemadmodum Graeci σφόν pro ἑόν (*suum*) dixerunt; pro *eo* contra *ioc* exaratum legitur, quemadmodum *ionc* v. 12. 17. 26. pro *eum*, unde nescio an *idic* quoque in fine versus 6. (sic enim v. 30. scribitur) pro *id*' sit positum. Praepositio *per* vero in *perum* dilatatur, quemadmodum Latini veteres *sedum* pro *sed* vel *donicum* pro *donec* scripsisse dicuntur. Accusativus in *om* potius quam in *um* exire solebat. Ceterum pro *sipus comenei perum dolom mallom siom* v. 11. nihil nisi *dolud malud* legitur, quemadmodum *dolud mallud* v. 20. extr. pro (*sipus*) *perum dolom mallom* v. 14 sq. 21 sq. Sic in lege Numae Pompilii regis apud Paulum Diac. s. v. *parrici(di) quaestores* nihil nisi *dolo sciens* scriptum est pro *sciens dolo malo* in Tuderti inscriptione supra laudata vel in Latina hujus tabulae lege v. 6. et 16. Puncta, quibus vocabula singula distingui solent, non minus perperam omissa esse interdum quam posita, ablativus *amnud* docet v. 6. bis positus et fortassis etiam in literis *am* v. 3. extr. supplendus. Hinc *pan pieis umbrateis* tribus vocibus legendum est, sed quia totius sententiae contextus ignoratur, incertum manet, an *umbrateis* pro *embrateis* scriptum atque *quam cujus imperati* vertendum

sit, ut oppositum illi *cadom* spontaneum aliquid sive ἑκούσιον designet. *Avti* sive *avt* v. 20. pro *atque*, sicut *inim* sive *in* v. 12. 26. 28. pro *et*, in usu fuisse, Abellana tabula I, 22. et 29. docet. Graecum αὖτε quidem sive Latinum *autem* differentiam rerum significat, sicut *at* apud Paulum Diaconum; sed Latinum *atque* ex adversativa conjunctione *at* derivatum scimus, ιυȣκ autem sive ευȣκ in Iguvinis tabulis quoque IV, b, 31. pro *et* VI, a, 24. usurpatum est. Utrum *piei* v. 7. dativus singularis vel nominativus pluralis sit pronominis relativi *pis* v. 8. et 10. vel 4., propter verbi *pertemen*.. truncationem dici nequit; ante *pis* vero v. 8. e versu 4. *svae* supplendum videtur, ut *svae pis po capit* pro *si quis quo capit* scriptum sit, quemadmodum v. 10. *pod pis dat* pro *quod quis dat*. An vero *post post exac* perperam exaratum sit pro *pod post exac* sive *quod posthac*, quod v. 23. legitur, propter incertum verborum contextum definire non ausim.

Post exac pro *posthac* sic scriptum est, quemadmodum v. 11. 17. 25 sq. *contrud exeic* pro *adversus hac* in lege apud Festum *s.* v. *publica pondera*, vel εκσȣκ in Pompejanae inscriptionis initio pro *in hoc*, unde *eisuc* v. 16., quod Umbrico εσȣκ in Iguvinis tabulis III, a, 1. respondet, sic differt, ut *exeic* ab *eizeic* v. 21. sive *izic* v. 14., Umbrico *isec* in Iguvinis tabulis VI, a, 25. vel Latino *sic*. Ne quis autem putet, Oscos *exeic* eodem modo pronuntiasse quo *eizeic* sive *izic*, quia *meddis* v. 8. extr. Volscus *medix* est in Veliterna inscriptione vel Ennii *meddix* apud Paulum Diaconum, ad aliam pronominis demonstrativi formam εκακ sive εκα et εικικ provoco, quae legitur in inscriptionibus Pompejis, Capuae, Abellae repertis. Εκα pro εκακ scribi potuit, quemadmodum in Mamertina inscriptione ηισα pro *eizeic*, atque in Iguvinis tabulis III, a, 14. εσȣ pro εσȣκ III, a, 1. legitur: hinc in nostra quoque tabula v. 10. *ezum nep fefacid* pro *hoc nec fecit* scriptum est. *Fefacid* enim Osci cum reduplicatione dixerunt, quemadmodum *fefacust* v. 11. et 17. pro *fecerit* Latinae legis v. 6. sive *faxit* apud Festum s. v. *publica pondera*, atque Umbrico φακȣστ in Iguvinis tabulis I, 31. *Factud* v. 9. pro imperativo *facito* est accipiendum, qui Umbrice *fetu* sive *feitu* scribitur: quemadmodum vero ab imperativo *actud* v. 15. pro *agito* infinitivus *acum* v. 24. scribitur, sic *deicum* v. 10., unde futurum exactum *dicust* v. 14. et participium *deicans* v. 9. legitur, pro infinitivo *dicere* accipi potest; sed an *stom* v. 9. pro *istum* scriptum sit, quia omnia haec incerta facit versus truncatio, affirmari nequit. Verbum ante *meddis* v. 8. *habeat* legendum videtur, unde *hipid* pariter differt, atque *cupit* Latinum a *capiat*. *Pruhipid* enim v. 25. non magis respondet Latino *prohibeat*, quam *pruhipust* v. 26. Latino *prohibuerit*; sed quum e Latinae legis verbis v. 7. *sei postulabit quei petet per recuperatores* cognoscatur, de repetundis agi in nostra tabula, *hipid* significat idem quod *petit*, atque *pruhipid* idem quod *repetit*. *Ni* vero sive *nei*, quod ante *hipid* legitur, pro *non* dici solebat, quemadmodum *nep* sive *neip* v. 15. 25. 28. pro *nec*. An in initio versus 9. *in* pro *et* supplendum sit, non liquet; sed *eituas* genitivus etiam in initio

versus 13. et alibi legitur, ab ablativis *mistreis alteis* dependens. Quodsi sub *mistreis alteis eituas*, quibus *fortis meddis* v. 12. opponitur, *magistri* sive praefecti aerarii sunt intelligendi, *eitua* est Osca aerarii appellatio. Aerarium autem Latina lex v. 15. et 19. in aede Castoris in forum versus fuisse dicit, quemadmodum Romanus populus secundum Paulum Diaconum aerarium in aede Saturni habuit, cujus cura postmodo (Tac. A. XIII, 29. et Gell. XIII, 24.) a quaestoribus ad praefectos tralata est: hinc *eituam* idem nomen esse puto, quod *ειτιυFαμ* in Pompejana inscriptione aedis Isidis h. e. *αἴθουσαν* sive *πρόναον*, atrium aedis. Ob eandem causam in Tuderti inscriptione supra laudata scriptum puto *populi judicio petere vel in sacrum judicare liceto:* unde male Scaliger, quum eadem verba apud Festum s. v. *publica pondera* legeret, *im* (h. e. *eum*) *sacrum judicare* emendare voluit.

Licet incerta sint, quae in decem prioribus versibus leguntur, nihil tamen facilius est intellectu, quam extrema primi capitis clausula: idem enim additamentum non solum, paucis mutatis, in ipsa nostra tabula repetitur; sed similia quoque leguntur in Latinis legibus. Prioris enuntiationis

v. 11 sq. *Svae pis contrud exeic fefacust, avti comono hi(pid),*
(etanio mol)to estud n. ΦΦ.

prima verba, v. 17. repetita, in Latina lege v. 6. sic vertuntur:

»*Sei quis advorsus hance legem fecerit*«;

tota vero enuntiatio sic mutatur v. 25 sq.

Svae pis contrud exeic pruhipust, molto etanio estud n. Φ.

cui respondet supra laudata Tuders inscriptio: »*Sei quis adversus hanc rogationem fecerit* »*sciens d. m., ei multa esto HS.* IxI.« In Heracleensi contra tabula c. VII. extr. post notas SC. D. M. h. e. *sciens dolo malo* reperiuntur verba c. X. extr. repetita: »*Quei ad*»*versus ea fecerit, is HS.* Iↄↄↄ *p. d. d. esto* (h. e. *sestertium quinquagena millia populo* »*dare damnas esto*), *ejusque pecuniae, quei volet, petitio esto*«. Ex his inter se comparatis primum intelligitur, Oscos *svae pis* dixisse pro Umbrico *svepis* in Iguvinis tabulis IV, a, 18. sive *sopir* VI, a, 54. atque Volsco *sepis* in Veliterna inscriptione vel Latino *siquis*, Graeco *εἴ τις*: deinde *contrud* pro *contra*, quod tamen, sicut *exeic*, adverbialiter positum puto, Festi verba s. v. *publica pondera* comparans: »*Si quis magistratus adversus hac — faxit*«. Sic etiam *etanio molto* non potest esse nominativus ejus nominis, cujus accusativum *moltam* v. 2. legimus, etsi M. Cato quoque apud Gellium VII, 3. dixit: »*Si quis illud facere* »*voluerit, mille nummi, dimidium familiae, multa esto*«. Agnosco potius Umbrorum morem, quem infra antiquis quoque Romanis fuisse demonstrabo, apud quos ablativum feminini generis tam in o quam in *a* desinentem reperimus, eamque ob causam constructionem verborum in nostra tabula diversam puto ab illa, quae est in locis laudatis. Verba vero

inserta *avti comono hipid* contrarium enuntiant illis, quae v. 8. 14. 17. cum negatione leguntur: *comono(m) ni hipid. Hipid* praesens tempus esse, sicut *pruhipid* v. 25., futurum exactum *pruhipust* v. 26. docet: ne autem *pruhipust* et *fefacust*, etsi apud Festum *faxit* scriptum est, pro subjunctivo praeteriti accipiamus, prohibet conjunctio *avti* (*atque*), qua praesens *hipid* (*petit*) cum futuro exacto *fefacust* (*fecerit*) copulatur. Reduplicationis forma eadem est, quam apud Latinos veteres pariter atque apud Umbros, Graecos et Ostrogothos usurpatum invenimus. Nam Latini veteres non solum *tetini* secundum Paulum Diaconum, sicut *memini* et *cecini*, vel *scescidi* et *tetuli* secundum Gellium VII, 9., sicut *cecidi* et *pepuli*, verum etiam *pepugi*, *cecurri*, *peposci*, *memordi*, *spepondi*, sicut *pepigi* cet. dixerunt; apud Ulfilam autem *taitok* pro *tetigit* et *skaiskaid* pro *scescidit* eodem modo pronuntiandum est, quo *peperscust* in Iguvinis tabulis VI, a, 5. pro *purgaveris* et πεπεϱκεϱεντ III, b, 5 sq. pro *poposcerint*.

Notis *N. Φ.* mille nummos significari, quemadmodum notis *HS. Ix̄I.* in Tuderti inscriptione, notisque *N. ΦΦ.* duo millia nummum, quemadmodum ΦΦΦ pro tribus millibus in inscriptione columnae rostratae legitur, M. Cato l. l. testatur. Romani autem secundum Festum *maximam multam* dixerunt trium millium et viginti assium sive mille ducentorum octo nummum sestertium, quia non licebat quondam pluribus triginta bubus et duabus ovibus quenquam multari, aestimabaturque bos centussibus, ovis decussibus. Eadem s. vv. *ovibus* et *supremum* repetita Varro refert apud Gellium XI, 1., adjectivo vero *etanio*, quum et in N. Φ. et in N. ΦΦ additum sit, nihil aliud nisi *idoneum* sive justum quid significari videtur: nam *justum vadem* Paulus Diaconus quoque *idoneum sponsorem* interpretatur. Adjectivum substantivo modo antepositum modo postpositum non magis offendere potest, quam variatus verborum ordo in sequentibus, si haec inter se comparantur:

v. 12 sq. *Svae pis ionc fortis meddis moltaum herest,*
ampert mistreis alteis eituas moltas moltaum licitud.

v. 17 sq. *Ionc svae pis herest meddis moltaum, licitud;*
ampert mistreis alteis eituas licitud.

v. 26 sq. *Svae pis ionc meddis moltaum herest, licitud;*
ampert mistreis alteis eituas moltas moltaum licitud.

His respondent ea, quae in Latina lege v. 9 sq. leguntur:

Sei quis mag. multam inrogare volet,
(dum minoris) partus familias taxsat liceto.

quaeque apud Festum s. v. *publica pondera* sic exprimuntur:

Eum (si) quis volet magistratus multare, (liceto);
dum minore parti familias taxat liceto.

Horum locorum similitudo tanta est, ut ad Osca verba interpretanda sufficiat sola fere Latinorum verborum comparatio: Osca enim a Latinis nonnisi in verbis *ampert mistreis alteis eituas* differunt, in quibus *ampert* Graecis praepositionibus *ἀμφὶ περί* sive *περί τ' ἀμφί τε* apud Homerum respondet, nec scio an in Iguvinis quoque tabulis V, a, 36. *πεῤτ σπινια* pro *περὶ σπονδῇ* accipiendum sit. Osci certe *pert* pro *περί*, sicut *perum* pro *per*, dixisse videntur. Quemadmodum vero *mistreis eituas* sive *praefectis aerarii* appellatio *alteis* sive *excelsis* tribuitur, sic *meddis* sive *magistratus* dicitur *fortis* h. e. secundum Festum *frugi et bonus* vel *validus*. Idem in Herculanensi et Pompejana inscriptionibus *Meddiss tuvtiks*, apud Livium XXIV, 9. XXVI, 6. *medix tuticus*, apud Festum s. v. *sufes* vero *medias tuticus* h. e. *magnus* audit. *Meddix* sine dubio Graecorum *μέδων* est, unde Latinorum quoque *mediastinus* sive *curator* derivandus videtur; etsi vero *meddis* nomen ad tertiam potius quam ad secundam declinationem referendum videtur, is tamen, qui pro magistratu agit, v. 13. et 21. *pru meddixud* agere dicitur.

Pro *herest* in Latinis legibus *volet* scribitur, unde *heriest* quoque in Iguvinis tabulis VII, a, 52. sive *heries* VI, a, 48. IV, a, 10. V, b, 21. pro futuro simplici accipiendum videtur, sicut *habiest* VI, a, 50. 63. VII, a, 46. 51., *μένες* IV, a, 15., *αυπενες* et *πεῤτεFιες* V, b, 27 sq., distinguenda a futuris exactis *habus* VI, a, 40., *βενες* V, b, 16. sive *benust* VI, a, 33., *απελες* V, b, 27. sive *απελεστ* III, a, 17., *πεῤτι(τ)ιες* IV, b, 28. 31. 34. V, a, 7. 9. sive *πεῤτινζες* IV, a, 33., *purdinsus(t)* VI, a, 16, 23. 27. 38. sive *purdinsiust* VII, a, 43. Respondet autem *herest* Graeco verbo *χαιρήσει*; quomodo vero *moltas* ante infinitivum *moltaum* interpretandum sit, difficile est dictu. Ne enim *moltas moltaum* sic interpretemur, quemadmodum Plautus Stich. III, 1, 18 sq. solius alliterationis causa scripsit: »Scio scire te,

Quam *multas* tecum *miserias mulctaveris,*«

singularis numerus prohibet, quo *molta* semper in tabula nostra usurpata legitur. Quodsi *moltas* genitivus est, sicut *eituas*, is cum infinitivo *moltaum* eodem modo construitur, quo *pecuniae damnare* vel *quadrupli irrogatione multare* dicebant Romani. Totum vero primi capitis additamentum sic vertendum videtur:

Svae pis contrud exeic fefacust, avti comono hi(pid,
Si quis contra in isto fecerit, atque commune petit,
etanio mol)to estud n. ↀ ↀ.
justa multa esto n. M M.
In svae pis ionc fortis meddis moltaum herest,
Et si quis eum fortis magistratus multare volet,
ampert mistreis alteis eituas moltas moltaum licitud.
una cum magistris altis aerarii multae multare liceto.

2. *Secundum Bantinae tabulae caput.*

Si *pru meddixud* sic explicandum est, quemadmodum in Latina lege v. 18. 22. *apud Q(uaestorem) urb(anum)* scriptum legitur, verba *altrei castro sauci* in casu locali posita sunt, ut *in altera urbe socia* idem significet, quod *Romae*: *castrum* enim pro urbe scriptum nemo mirabitur, qui in Iguvinis tabulis *castruo* pro moenibus legerit, vel *procestria*, Glossariorum *procastria*, pro aedificiis extra portam apud Paulum Diaconum. Pro *socio* quidem in Iguvinis tabulis *sorso* legitur; sed pro *altero* Umbri quoque *ahaltru* dixisse videntur, siquidem inscriptionem aeneae Martis statuae ante aliquot annos prope Tuder repertae (*Bullettino* dell' instituto di corrispondenza archeologica per l'anno 1837. pag. 27. *Kunstblatt.* Stutgart. 1838. N. 65.) in loricae cingulo sic interpretari licet:

Aϝαλτϱϑε(μ) τιτ ις π(ι) ϑνϑμ πεπε(τ)
Alterum (ictum) *timet* (δείει) *is, qui unum bibit s. gustavit.*

Eituas zicolom dicust interpretor *aerarii causam dixerit*, quatenus Osci deminutivo *zicolom* utebantur pro *zico* v. 15. h. e. *δίκη, dica*; *urus urust* vero aliter interpretari nescio, nisi *orans oraverit*, ut participium *uru(n)s* cum adverbio *petirupert* s. *petiropert* v. 15. jungatur, quod *quater* significat, quemadmodum *τϱιϑπεϱ* sive *trioper* in Iguvinis tabulis *ter*. Oscos enim *petora* pro *quatuor* dixisse, Festus testatur s. v. *petorritum*, atque in Iguvinis tabulis VI, a, 11. *peturpursus* pro *quadrifariam* legitur. *Donoptovtad* Latino *duntaxat* respondet, quatenus *donop* pro *donec*, sicut *nep* sive *neip* pro *nec* dici solebat, *tovtad* vero a *tovta* v. 21. sive *tavta* v. 19. (*τάξει* sive censu) deducitur, sicut *taxat* a *τάττω*.

Trutum quum pro infinitivo accipi nequeat, accusativum agnosco ad *zico tovto* referendum, ut tota causa sive totum judicium designetur *laesum* sive *frustratum* (*τρωτόν*): nam *peremust* positum est pro *peremerit*, quo verbo Cato secundum Festum pro *vitiare* usus est, unde *peremptalia* fulgura vocabantur, quae superiora fulgura aut portenta vi sua perimebant i. e. tollebant. *Mais* adverbium *magis* est, unde *Majus* mensis secundum Festum *Maesius* vocabatur, atque *maimas* v. 3. et 7. pro *maximae* positum videtur; *pomtis* vero pro *pontis* scriptum est, sicut in Heracleensi tabula *tamtus, quamtus* et *sentemtiam* pluries legitur, idque pro *punctis*, sicut Umbricum *πϑντες* in Iguvinis tabulis II, 8, 10. *Petiropert nep mais pomtis* igitur *quater nec pluribus vicibus* significat, *com preivatud actud* vero *cum privato* sive *privatim agito*: litera *d* enim apud Romanos quoque tam imperativo, ut *estod* in regis Romuli et Tatii legibus apud Festum s. v. *plorare*, quam ablativo, ut *sententiad* et *extrad* in Senatus consulto de Bacchanalibus vel *altod marid, navaled praedad*, cet. in columna rostrata Duilii. In *pruter pam* sive *praeterquam* subintelligendum est *quod*, unde pendet futurum exactum *didist* sive *dederit*. *Medicatinom* equidem *compensationem*, sicut *pondosmo* pro ablativo *ponderatione*, interpretor: numerum XX. vero aliter interpretari nescio, nisi pro genitivo *viginti hominum* h. e. *reciperatorum* positum; numerum XXX.

contra inter genitivos pluralis numeri *zicolom nesimum* (hunc casum enim intelligendum esse, ablativi *zicolois X nesimois* v. 25. docent) ad *δίκας τριακοσταίας* refero, quarum Heracleensis tabula prior v. 49. et posterior v. 26 sq. meminit. Has dicas autem, quum in nostra tabula reciperatoribus in privato judicio opponantur, aliter interpretandas censeo quam Mazochius: legimus enim *eisuc en ziculud zicolom XXX. nesimum comonom ni hipid* h. e. *hoc in judicio judiciorum XXX. nesimorum (agi) commune non petit*, quae verba ut recte intelligantur, inquirendum est in vim adjectivi *nesimum*. In fine Capuanae quidem inscriptionis adjectivo *nessima*, si recte ibi legitur, Latinum *sollennia* respondere videtur; sed si a *nexu* recte deducitur, connexum proprie et continuatum aliquid significat. Sunt igitur *zicola XXX. nesima*, si *δίκαις τριακοσταίαις* respondent, judicia per triginta dies continuata, dum adversus injustos debitores, ut Mazochii verbis utar, spatium menstruum (v. 31. *zicolom VI. nesimum* legitur) praestituebatur, quo elapso, si a detentoribus jura satis multis monumentis demonstrata fuissent, statim causa adversus eos pronuntiata, ad executionem rei judicatae deveniretur.

Totius capitis versio haec est:

Svae pis pru meddixud altrei castro sauci eituas zicolom dicust,
Si quis pro magistratu in altera urbe socia aerarii causam dixerit,
izic comono ni hipid, neip donoptovtad petirupert urus urust,
sic commune non petit, nec duntaxat quater orans orassit,
sipus perum dolom mallom, in trutum zico tovto peremust,
sciens per dolum malum, et frustratum judicium totum peremerit,
petiropert neip magis pomtis com preivatud actud:
quater nec pluribus vicibus cum privato agito:
pruter pam medicatinom didist, in pondosmo XX. con preivatud urust,
praeterquam(quod) compensationem dederit, et ponderatione XX.(reciperat.)privatim orassit,
eisuc en ziculud zicolom XXX. nesimum comonom ni hipid.
hoc (agi) in judicio judiciorum XXX. continuatorum commune non petit.
Svae pis contrud exeic fefacust, ionc svae pis herest meddis moltaum,
Si quis contra in isto fecerit, eum si quis volet magistratus multare,
licitud: ampert mistreis alteis eituas licitud.
liceto: una cum magistris altis aerarii liceto.

3. *Tertium Bantinae tabulae caput.*

Tertium caput a conjunctione *pon* incipit, quae ab Umbrica *pone* sic deducta est, quemadmodum Latina *cum* ab antiqua *cume* in Saliari carmine apud Scaurum de orthographia pag. 2261. ed. Putsch. *Censtur* est *Censor* in provinciis *Censitor* dictus, unde pro

Sansae, sicut v. 27., *Bansae* h. e. *Bantiae* legendum est, quum paullo post scriptum sit: *pis cevs Bantins fust* h. e. *quisquis civis Bantinus fuerit*. Quum secundum Paullum Diaconum Osce *pitpit* pro *quidquid* diceretur, proprie *pispis* pro *pis* scribendum fuit, quemadmodum *tovtam* pro *tavtam*, quoniam v. 21. *tovtad* pro censu scriptum est. Ab infinitivo *censaum* v. 20. pro *censere* recte deducitur *censazet* pro *censuerit*; *censamur* vero nescio an sit participium passivi pro *censamnus* sive *censendus*, cum nominibus *cevs Bantins* jungendum. Tum *esuf* adverbium est pro *exhinc*, quemadmodum in Pompejana inscriptione πυφ pro *ubi* legitur. *Poizad* sive *pensat* est intensiva verbi *pendĕre* forma, quam in Latina quoque inscriptione Pompejana apud Orellium n. 2541. legimus, ubi sub tabula gladiatores exhibente TETRAIDES. PRVDE(N)S. PRVDE(N)S I(nvictus) $\overline{\text{XIIX}}$. TETRAIDES L(apsus) $\overline{\text{XI}}$. infra vero literis minoribus scriptum est: »Abiat Venere Bombejana iradam, qui hoc *laesarit*« h. e. *abeat Venere Pompejana irata, qui hoc laeserit*. *Licui aisc*, si *pas exaiscen ligis* v. 25. h. e. *cujus ex istis legis* comparatur, pro *licus*, *paisc* h. e. *legibus*, *quibus* exaratum videtur: *licus* enim pro *ligus* h. e. *legibus* scribi potuit, quemadmodum in Heracleensi tabula *leces* pro *leges* scriptum legitur; *paisc* vero h. e. *quibus* cum verbo *anget* h. e. *inigit* sive *cogit* jungendum est, quemadmodum dativus *ligus* cum subjunctivo *uzet* h. e. *audiat* sive *pareat*. *Censtomen*, sicut *Fακεμεν*, *εσυνεμεν*, in Iguvinis tabulis II, 20., ubi etiam in precibus sextae tabulae *ose* pro *audias* legitur, in casu determinativo positum, *ex censito* significat; *efb(e)nust* vero *exsolverit*, e praepositione *ex*, quae ante *b* in *ef*, sicut ante *m* in *egmazum* v. 24. in *eg*, mutatur, et futuro exacto *benust* (*operatus fueris* in Iguvinis tabulis VI, a, 53) compositum.

In eizeic pro *izic* v. 14. *et sic* significat, *vincter lamatir* vero ex Umbrorum more pro ablativis absolutis *vinctis* sive *vinculis laxatis* interpretandum videtur. In *pru meddixud tovtad praesentid* tam ablativi *pru meddixud* (*pro magistratu*) et *tovtad* (*ἐν τάξει*, *pro censu*) quam verbum *praesentid* (*praesentat* sive *praestat*) in literam *d* exeunt, atque in *perum dolum mallom* tam praepositio *perum* quam accusativi *dolum mallom* in literam *m*; sed ex ablativis absolutis *amiricatud allo famelo inei sivom* alter quidem *amiricatud* pro *emercato* literam *d* adjecit, alter vero *allo famelo* pro *alio servo*, qui secundum Paulum Diaconum ab Oscis *famel* dicebatur, eam abjecit, atque ablativus per adverbium *inei* (Graece ἔνθα, Latine *em* secundum Paulum Diaconum pro *tum*) appositus *sivom* pro σφῷ sive ἑῷ (*suo*) literam *m* assumpsit, quemadmodum supra in Pompejana inscriptione *Venere Bombejana iradam* legimus. *Pafieizeis* pro *perfidiosus* literam *r* abjecit, sicut Romani *pejerantem* pro *perjuro* dicebant vel *tadait* v. 10. pro *tardavit* scriptum est; *fieizeis* vero a *fide* deducitur, quemadmodum Umbri *Fidium Sancium* in Iguvinis tabulis *Fisom Sans'iom* dixerunt. *Pae* pro *qua* scriptum est, sive e superioribus *tovtad* sive, comparatis verbis *pas exaiscen ligis scriftas set* v. 25. h. e. *cujus ex istis legis scriptae sit*, *ligid* suppleas; *ancensto* vero vel

in censito vel pro *ancestom* scriptum *censitum* interpretandum est. *Tovtico*, a *tovto* (*totum* v. 15.) derivatum, respondet Umbrico *todcome* (*prorsus*) in Iguvinis tabulis VI, b, 10. Tum non parvo solum intervallo, sed abbreviato quoque adverbio *porro* in *pr.* nova hujus capitis periodus indicatur, in qua *praefucus* Umbrico more pro *praefucust* (*praefucassit* sive *praetexuerit*) scriptum, et praepositio *op* (*ob*), sicut *post* in *postexac*, cum ablativo constructa est: *Ob eizois* enim sic est in plurali numero positum, quemadmodum *ab oloes* apud Paulum Diaconum pro *ab illis*. *Com atrudiacud*, sicut *compreivatud* v. 15 sq., cum infinitivo *acum* (*agere*, pro quo in Heracleensi quoque tabula *acere*, quemadmodum apud Paulum Diaconum *acetare* pro *agitare* legitur) conjunctum, si *trutum* v. 15. recte *frustratum* interpretatus sum, *cum fraudulento* significat; *pru medicatud* vero *pro compensato*, si *medicatinom* v. 16. compensationem designat. *Manimasepum*, e casu determinativo *manima* pro *manu* compositum, Latino quidem *mancipio* respondet, sed, licet pronomen *eizazunc*, sicut *ezum* v. 10., pro neutro genere accipi possit, *him* tamen v. 25. pro *im* (*eum* secundum Paulum Diaconum) in masculino genere est positum. *Eizazunc* ex *ezum* per reduplicationem factum, sicut *emem* apud Paulum Diaconum vel *imem* in glossis, τὸν αὐτόν (*eundem*) significat: unde in Iguvinis quoque tabulis adverbia ερερεκ et εραρυντ sive ερερερυντ ab ερεκ et ερυντ eodem modo distinguere licet. *Egmazum* infinitivus compositus esse videtur pro ἐκμάζειν sive *exquirere*; *exaiscen* vero idem significat quod *en exaisc* (*in istis*) scil. legibus a Censore scriptis. *Pas ligis scriftas* genitivi singularis sunt, quia *set* Latino *sit* respondet: *nep him*, si sic recte legitur, tam singulariter pro *nec eum* scriptum est, quam *nec erim* apud Paulum Diaconum. *Pruhipid* contextus verborum poscit, ut pro subjunctivo *repetat* positum accipiatur: reliqua vero jam supra tam multis verbis illustrata sunt, ut versionem totius capitis addidisse sufficiat: quartum caput enim nimis mutilatum est, quam ut suppleri possit sine vana hariolatione.

Pon censtur Bansae tavtam censazet, pis cevs Bantins fust censamur,
Quum censitor Bantiae censum censuerit, quis(quis) civis Bantinus fuerit censendus,
esuf in eituam poizad, licus, (p)aisc censtur censaum anget, uzet;
exhinc in aerarium pensat, legibus, quibus censitor censere adigit, pareat;
avt svae pis censtomen nei efb(e)nust dolud mallud,
atque si quis ex censito non exsolverit dolo malo,
in eizeic vincter esuf comenei lamatir pru meddixud tovtad praesentid
et sic vinculis exhinc erga commune laxatis pro magistratu in censu praesentat
perum dolum mallom, in amiricatud allo famelo inei sivom pafleizeis fust,
per dolum malum, et emercato alio famulo tum suo perfidiosus fuerit,
pae ancensto fust, tovtico estud.
qua(lege) censitum fuerit, prorsus esto.

Pr. svae praefucus, pod post exac Bansae fust,
Porro si praetexuerit, quod posthac Bantiae fuerit,
svae pis op eizois com atrudiacud acum herest,
si quis ob haec cum fraudulento (homine) agere volet,
avti pru medicatud manimasepum eizazunc egmazum,
atque pro compensato mancipium idem exquirere,
pas exaiscen ligis scriftas set, nep him pruhipid mais zicolois X. nesimois.
cujus ex istis legis scriptae sit, nec eum repetat magis (quam) judiciis X. continuatis.
Svae pis contrud exeic pruhipust, molto etanio estud n. ↀ.
Si quis contra in isto repetierit, multa justa esto n. M.
in svae pis ionc meddis moltaum herest, licitud:
et si quis eum magistratus multare volet, liceto:
ampert mistreis alteis eituas moltas moltaum licitud.
una cum magistris altis aerarii multae multare liceto.

Pars II. Capuae Messanaeque inscriptiones.

E Capua et Messana praeter nummos, quos, quia satis noti sunt, silentio praetereundos censeo, singulas modo inscriptiones quinorum versuum brevium et ejusdem fere argumenti habemus, quarum altera Oscis, altera Graecis literis exarata est. Oscas literas inter alphabeta secundae tabulae recensui: propter varias tamen causas non ita facilis est utriusque inscriptionis interpretatio.

1. Campana inscriptio e Capua. Tab. I.

Campana inscriptio per omnes versus adeo mutilata est, ut inde summa nascatur interpretandi difficultas: integra tamen fit sententia, si eae suppleantur literae, quas in tabula I. punctis notavi. Praeter literas aliquot in tribus extremis versibus deest quidem finis primi secundique versus; is vero paucis literis suppletur, si nihil deest in fine tertii quartive versus. Etsi tertius versus non clauditur punctis, quibus singula verba distingui solent, hoc tamen propterea offendere nequit, quod eadem desunt post primum secundi versus nomen *μεδδιας* more solito in *μεδ.* abbreviatum: unde in extremo quoque versu *νεσσιμας* pro *νεσσιμα σ(εντ)* scriptum puto, quod ad *σαχρα* referatur.

Εκα hic significat; secundum verbum inscriptionis vero *τριστιδ* legendum esse, inde suspicor, quod numerus III post *τρις* pariter displicet, atque triplex ejusdem vocalis *i* repetitio, *τριστιδ* autem verbum est, quod contextus cum reliquis poscit. Quoniam inde accusativus *σαχρα* v. 3. dependet, verbum istud per metathesin ex Umbrico *dirso* pro *dico* natum conjicio, unde tam imperativus *dirstu* quam participium *dirsa(n)s* in Igu-

vinis tabulis legitur. In fine primi versus breve quoque nomen interiisse vix crediderim, etsi in secundo versu legitur *Μεδ. ΚαπFα*, quo, sive *ΚαπFας* in genitivo casu positum putes, sive *ΚαπFαυς* adjectivum accipias, quemadmodum in Bantina tabula *cevs Bantins* (*civis Bantinus*) et in Pompejana aedis Isidis inscriptione *ΚFαισστυρ Πυμπαιιανς* (*Quaestor Pompejanus*) legitur, Campanus magistratus significatur. *Meddis* in Bantina tabula una *s* finali scribitur; hanc autem in Capuensi inscriptione, sicut in Herculanensi factum est, geminandam puto, quia *νεσσιμα* quoque v. 5. pro *nesima* adjectivo Bantinae tabulae scriptum videtur. Vis quidem vocabuli non est prorsus eadem, quum contextus verborum flagitet, ut *νεσσιμα sollennia* significet; sed sollennia dici solent, quae quotannis repetita continuantur. *Πυσε* in Iguvinis tabulis *sicut* significat, quemadmodum *σε* vel *σι*, quod in fine nostrae inscriptionis supplendum videtur, pro *σεντ* (*sunt*) ponitur. *Εκα* vero v. 4. pro ablativo feminini generis (*hac*) accipiendum est, ut cum *υμιια* h. e. *ὁμάδι* sive *universitate* jungatur. *Universitatis* secundum Marcianum in Digest. lib. I. tit. 8. leg. 6. sunt communia civitatum; *sacrae* autem res sunt hae, quae publice consecratae sunt. Hinc *εκα υμιια* pro *hac in civitate* positum puto, totaque inscriptio sic est vertenda:

Εκα τρισυδ Μεδ. ΚαπFα(ν)ς σακρα, πυσε εκα υμιια νεσσιμα σ....
Hic dicat Meddix Campanus sacra, sicut hac in civitate sollennia sunt.

2. *Mamertina inscriptio e Messana.*

Innotuit mihi haec inscriptio e Castelli opere, quod inscribitur *Siciliae et objacentium insularum veterum inscriptionum nova collectio: prolegomenis et notis illustrata et iterum cum emendationibus et auctariis evulgata Panormi typis regiis* 1784. Ibi pag. 60. numero XLVI in inscriptionum divisionis classe V. Graecis literis exhibitae inscriptioni post nomen *Messanae* haec verba superscripta sunt: *Edidit primus Gualterius* n. 7. *emendatiorem tamen dedit C. Dominicus Gallus in Annal. Messan. Vol. I. pag. 16. adpar.* Inscriptio ipsa sic exhibetur:

ΣΤΕΝΙΣ ΚΑΛΙΝΙΣ ΣΤΑΤΤΙ Η ΙΣΑ
ΜΑΡΑΣ ΠΟΜΠΙΔΑ ΤΙ ΕΣ ΙΥΜΩ ΖΙΗ ΚΕ
ΜΕΔΔΕΙΞ ΟΥΦΕΝΣ
ΕΙΝΕ ΙΜΑ ΤΩΣ ΤΟ ΜΑΜΕΡΤΙΝΟΝ
ΑΠΠΕΛΛΟΥΝ Η ΙΣΑ ΚΟΡΟΝ

Quum Zancle Siculorum, a Messeniis colonis Messana nominata, priscis jam temporibus Chalcidensium e Cumis colonia esset, Mamertinos, qui Messanam occupaverant, non solum Graecorum vocabula in linguam suam recepisse, sed verba quoque Graecorum more flexisse, ut propria quaedam dialectus exsisteret, naturae consentaneum est. Verumtamen hoc non in eum modum factum puto, ut Osci Graecum quoque articulum recepe-

rint vel augmentum syllabicum verbi ειυειμα pro ἔνειμε admiserint: hinc non in quarto solum versu, sed aliis quoque locis singula verba perperam distincta suspicor. Etiam τωFτο quam τωστο scriptum malim, ut *totum Mamertinum nomen* designetur, sed in multis aliis quoque mutatio quaedam Graecorum commercio effecta cernitur. Nominum Στενις Καλινις terminatio est eadem, quae in Herculanensi et Pompejana inscriptionibus pro *ius* legitur, atque id quoque Campanis sollenne fuit, ut duo nomina gererent in *ius* desinentia. Demagogus quidem Himerensium apud Plutarchum in Pompejo 10. Σθένις scribitur, sicut Olynthius nobilis statuarius in Lucullo 23.; sed secundum Festum s. v. *Mamertini* ipse Samnitium princeps, quo auctore Mamertini patria excedere jussi sunt, *Sthennius Mettius* dicebatur. *Sthenius* Thermitanus, cujus nomen in Himerensi inscriptione apud Reinesium II, 46., sicut apud Livium XXXIII, 8., *Stenius* scriptum est, saepius memoratur a Cicerone in Verrinis orationibus, idemque nomen *Stennius* scribitur in tabula lapidea Puteolis effossa apud Reinesium V, 23. pag. 371. et in inscriptione Acerrana apud Orellium *n. 3716*. Quemadmodum Stenius noster Καλινις Στaττι dicitur, sic *Statia Caleni* legitur apud Gruterum DCCCXXX, 4.; *Stenium Statilium* contra *Statium Statilium*, Lucanorum Bruttiorumque ducem in eo bello, quo gemini populi Thurinae urbis petebant excidium, Val. M. I, 8, 6. 280 a. c. n. Plinius H. N. XXXIV, 6(15). vocavit. *Caleni* nomen a Campaniae quidem municipio deduci potest, quemadmodum *Ufenas* vel Ουφενς in inscriptione nostra secundum Varronem L. L. VIII, extr. ab Ufente fluvio derivatur, atque *Olenus Calenus* dicebatur celeberrimus olim vates Etruriae apud Plinium H. N. XXVIII, 2(4).; sed *Calenius* legitur apud Ciceronem ad Att. VIII, 12. C. 1. atque *T. Calinius Marcellus* Fano Fortunae apud Gruterum CCCI. Sic *Statii* quoque nomen Liv. XXIV, 19. in Nolana inscriptione apud Gruterum CCCXVII, 5. *Stattii* scribitur: designat autem Στaττι in genitivo casu positum patris nomen, quoniam Osci, ut e Pompejanis inscriptionibus discimus, nomen illud, quo *filius* significabatur, omittere solebant. Ηισα tam in primo, quam in postremo versu una voce jungendum est pro *eisa*, quod idem significat atque εκα in Capuensi inscriptione; Μαρας vero genitivus est ejus nominis, quod Μάρης scriptum est apud Aelianum Var. H. IX, 16., qui quidem Μάρην, quasi Gallicum nomen esset *March* (*equus*) apud Pausan. X, 19., ἱππομιγῆ sive Centaurum interpretatur; sed rectius alii Ausonum *Martem* intelligunt, unde *Marius* secundum Plutarchum in Mario 46, 3. Martis filius nominatus est. An *Marrus* quoque, unde Silius It. VIII, 507. *Marsorum* oppidum *Marruvium* deducit, *Mavors* sit, affirmari nequit; sed *Maricae* conjugem Faunum apud Virgilium A. VII, 47. Appianus lib. I. in Excerpt. ex Photio Martis filium dicit, quemadmodum Posidonius apud Plutarchum in Marcello 1. Marci filium *Marcellum* Ἀρήϊον interpretatus est. Sic *Ancus Marcius*, a quo sunt *Marcii Reges* secundum Caesarem apud Suetonium Caes. 6. et *Marcius Coriolanus* secundum Plutarchum in Coriol. 1., est θεράπων τοῦ Ἄρεος, ad

quem alludit Silius It. XIII, 100.: unde Plutarchus in Numa 21. *Marcios* et *Mamercinos* confudit. *Mamercus* enim secundum Festum praenomen Oscum est ab eo, quod hi Martem *Mamertem* quoque appellabant, unde idem *Mamertinos* nomen accepisse testatur, quod, cum Messanensibus auxilio venissent, conjectis in sortem duodecim deorum nominibus, Mamers forte exierat. *Πομπιδα* Graeca flexione *πομπείαν* sive *pompam* significat, unde Pompeji nomen acceperunt; *τιεσι* vero, cum *ζιη* per *υμω* conjunctum, pro Campano *τρισιιδ* (*dicat* sive *dicavit*) positum videtur, quemadmodum in Iguvinis quoque tabulis *ditu* pro *dirstu* scribi solet. Mamertini enim Graecorum more verborum literam finalem *δ* sive *τ* abjiciebant, neque solum *ζιη* pro Latino *sivit* sive *permisit*, sed etiam *ειν ειμα* v. 4. pro Graeco *ἔννειμε* sive *sanxit* dicebant. *Υμω* quidem pro Graeco *ὁμοῦ*, Umbrico *somo* in Iguvinis tabulis VI, b, 9 sq. sive *σεμε(λ)* II, 1. V, a, 15. 27. atque Latino *simul*, positum esse videtur; sed in Abellana quoque inscriptione I, 10. *υμ* pro *ὁμῆ* (*similiter*) usurpatum legitur. Illud vero Graecorum commercio effectum puto, ut *κε* pro *pa* sive *qua*, quemadmodum Ionice *κῆ* pro Dorico *πᾶ*, unde *καὶ* quoque conjunctio sive *que* Latina nata est, dici soleret. Sic etiam *τωϜτο Μαμερτινον* Graeca flexione pro *toutom Mamertinom* (nomen) et *απ-πελλουν* pro infinitivo *appellum* scriptum est. Est quidem verbum Laconicum *ἀπελ-λάζειν* pro *ἐκκλησιάζειν* apud Plutarchum Lyc. 6., a nomine *ἀπελλαὶ* (*ἐκκλησίαι* apud Hesychium) deductum, unde Macedonum mensis *Ἀπελλαῖος* nomen accepisse putatur: idem verbum apud Hesychium Ionice *ἀππαλλάζειν* scribitur, unde *ἀπάλλακας* sive *ἀπελλακάς* Hesychius *ἱερῶν κοινωνούς* interpretatur. Sed *appellum* Oscum rectius cum Latino *appellere* comparatur, quatenus pro *assilire* sive *assultare* usurpatum est, unde *pul-saro choreis* pro *saltare* dicebatur: in Iguvinis enim tabulis *αῤπελτε στατιτατε* I, 8. V, b, 19. a, 32. post imperativum *α(Ϝ)τῤεπεῤατε* sive *tripudiato* pro *pelsatu* (*ballizato, saltato*) VI, a, 40. ad Siculorum *βαλλισμόν* referendum est, unde *αππελλουν κορον* significat *saltare* sive *agere chorum*. *Κορον* Graecorum *χόρον* esse, dubitari nequit: Osci enim, ut omnes fere Itali, aspiratione abjecta *κ* pro *χ*, sicut *τ* pro *ϑ*, dicebant. Totam igitur inscriptionem sic vertendam censeo:

Στενις Καλινις Σταττι ηισα Μαρας πομπιδα τιεσι, υμω ζιη,
Stenius Calinius Stattii (filius) hic Marae pompam dicavit, simul sivit,
κε Μεδδειξ Ουφενς ειν ειμα, τωϜτο Μαμερτινον αππελλουν ηισα κορον.
qua Meddix Ufens sanxit, totum Mamertinum (nomen) agere hic chorum.

Pars III. Herculanenses et Pompejanae inscriptiones. Tab. II.

Herculanensium inscriptionum duas modo novi brevissimas, quarum una in abaci superficie media, altera in abaci ora summa legitur; Pompejis vero plures tam breviores quam longiores repertae sunt, bilingues quoque, non omnes tamen distinctis satis literis.

1. *Herculanenses abacorum inscriptiones.*

In abaci cujusdam superficie media duo modo verba leguntur quam nitidissime scripta: *Herentateis sum*, quorum hoc prorsus Latinum est, illud genitivus ejus nominis, cujus accusativum *herentaten* altera continet inscriptio. Quum *herest* Osce pro χαιρήσει sive *volet* dici soleret, *herentas* inde sic deducta, quemadmodum *voluntas* Latinorum a *volet*, χάρισμα designasse videtur. Recte igitur illa inscriptio verti potest: *Gratificationis* (*opus*) *sum*, quemadmodum in Iguvinis tabulis III, b, 8 sqq. *herti* sive χάριτι (*muneri*) dicantur donata. Longior est altera inscriptio, quae, punctis quibusdam mutatis, sic legenda videtur: *L. Slabiis Laukil Meddiss tuvtiks herentaten Herukinai pruffed.* In hac inscriptione unus modo *Meddiss tuvtiks* sive *Mediastuticus* memoratur, *L. Slabius Lucilius* vocatus, quemadmodum *medixtuticus* Livii XXIII, 35. *Marius Alfius*, alter XXVI, 6. *Seppius Lesius*, tertius XXIV, 19. *Cn. Magius Atellanus* dicitur.

Si *L. Aukil* recte scriptum esset, haec essent nomina patris; sed *Aucilii* nomen, etsi *Acilii* et *Otacilii* satis noti sunt, equidem ignoro: nam *Aucillium* et *Aucilliam Marcellam* Reinesii XII, 5. *Ancillium* et *Ancilliam* exhibet inscriptio: *Laukil* contra pro *Lucilio* scribi potuit, quemadmodum in Bantina tabula *savci* sive *sauci* pro *socio* legitur. Accedit, quod inscriptio nostra omni nominum praeter *Lucii* praenomen abbreviatione caret: unde *Laukil* non e genitivo abbreviatus est, sed pro Lucilio scriptus eodem modo, quo *Mutilus* in nummis Samniticis *Mutil* et *famulus* secundum Paulum Diaconum *famel* nominabatur. Idem nomen a Graecis *Λευκίλιος* scribi solebat, quod non solum equiti Romano e Suessa Auruncorum oriundo, satirarum illi scriptori, fuit, sed duci quoque, a quo apud Paulum Diaconum *Lucani* appellati dicuntur, etsi rectius fortasse Eustathius ad Dionysii Perieg. 366. coll. Plin. H. N. III, 5. (10.) annotavit: Ἡ δὲ τῶν Λευκανῶν πόλις Λευκάνη βαρυτόνως ἐλέγετο ἀπὸ Λευκίου τινός. *Lucilius Hirpus* quoque apud Varronem R. R. II, 1. 2. legitur, quem male *C. Lucceium Hirrum* interpretantur. Secundum Servium ad Virg. A. IX, 570. lingua Osca *Lucetius* est Jupiter sive Diespiter dictus a luce, quam praestare dicitur hominibus: hinc praenomen *Lucius* quoque Oscum est, sed *Laukiis* scribendum, quemadmodum *Slabius*, unde tam *Labieni* quam *Labeones* Romanorum deducendi videntur, *Slabiis* scribitur. *Herukinai* dativus est pro *Erycinae*, quemadmodum in latere coctili apud Marinium *Atti* p. 418. VENERVS HERVC. pro *Veneris Erycinae* legitur. *Pruffed* sive *prufid* in Bantina tabula V, 30. interpretandum esse *probavit*, Iguvinae tabulae docent, ubi *πϱυφε* III, a, 27. *proba* significat. Tota igitur inscriptio vertenda erit:

L. Slabiis Laukil, Meddiss tuvtiks, herentaten Herukinai pruffed.

L. Slabius Lucilius, Meddix tuticus, gratificationem Erycinae probavit.

2. *Pompejanae inscriptiones variae.* Tab. II.

A. E Pompejanis inscriptionibus, ut a brevioribus similis argumenti ad longiores progrediar, primum duas illas illustrare liceat, quas Orellius in sua inscriptionum Latinarum selectarum amplissima collectione Vol. II. n. 3804. minus recte Latinis literis transcripsit atque explicavit. Eaedem in nostra tabula II. Oscis literis exaratae sunt, altera e Rosini dissertationis isagogicae ad Herculanensium voluminum explanationem parte I. tab. XIX., altera e Pompejanis *by Sir William Gell and John P. Gandy, Architect.* (Lond. 1817 — 1819.) pag. 138. Utraque quam nitidissime exarata est: nihilo secius in prioris initio non solum puncto caret abbreviatum praenomen, sed NI quoque pro simplici N h. e. N(umerio) vel pro M(arco) scriptum videtur. Apud Romanos quidem secundum fragmentum libri de nominibus ad calcem Valerii Maximi *Numerii* praenomine sola patricia familia usa est Fabia iccirco, quod trecentis sex apud Cremeram flumen caesis, qui unus ex ea stirpe exstiterat, ducta in matrimonium uxore filii Numerii Otacilii Maleventani sub eo pacto, ut, quem primum filium sustulisset, ei materni avi praenomen imponeret, obtemperavit. Sed ex hoc, quod Festus quoque scripsit, agnoscitur Oscorum mos, unde duo plerumque nomina in *ius* desinentia gerebant; ceterum e Varronis verbis in Catone sive de liberis educandis apud Non. M. IV, 319. pag. 352. ed. Merc. »Ut, qui contra celeriter erant nati, »fere *Numerios* praenominabant, quod, qui cito facturum quid se ostendere volebat, dicebat, »numero id fore, quod etiam in partu precabantur Numeriae, quam deam solent indigitare »etiam Pontifices« discimus, Numerii praenomen pariter atque Marci in usu vulgari fuisse apud Italos Oscae originis. Cf. Cicero pro Cluentio VII, 21.

Quemadmodum in altera inscriptione ex Oscorum more nominibus *V(elii) Popidii* patris praenomen *Velii* additur, sic post *N. Trebii* nomina patris nomen *Tr(ebii)*, a *Treba Jovia* Umbrorum sive *Trivia* Romanorum derivandi, repetitur: est autem abbreviatum, sicut appellatio *Med(diss) tuv(tiks)*, quoniam filius jam *Trebiis* scriptus antecedit. Alter versus unum verbum *aamanaffed* continet e praepositione *aa*, qua Umbri quoque in Iguvinis tabulis pro *aha* sive ἀμφί utebantur, et praeterito *manaffed* (*moenivit* sive *munivit*) compositum; quid autem verbo *circummunivit* designetur, docet Reinesius I, 125. ad inscriptionem Bovillanam apud Orell. n. 1515., in qua legitur: *Aediculam, aram, septum clusum, vetustate diruta restituit.* Ne repetam, quae Reinesius ibi satis prolixe disseruit, addam solum, quae Varro L. L. VII, 13. extr. scripsit: »*Extemplo* est *continuo*, quod omne templum esse debet continuo septum, nec plus unum introitum habere.« Quod a Varrone *continuo septum*, id a Paulo Diacono *consiptum*, clavis praefixum, secundum Ennium vocatur; est igitur περίβολος sive περίφραγμα, tota vero inscriptio sic vertenda:

N. Trebiis Tr. Med. tuv. aamanaffed.
N. Trebius Tr(ebii filius) Meddix tuticus septo conclusit.

B. In altera inscriptione, Pompejis A. 1813. majusculis literis in marmore albo reperta, quam Micalius quoque in opere: *Monumenti per servire alla storia degli antichi popoli Italiani* cet. inscripto (*Firenze* 1832. *tav.* CXX, 3.) exhibuit, additur *Isidu profatted* h. e. *Isidi consecravit* sive *dicavit*: in quo *Isidu* determinativus casus est, alias *Isidum* scriptus. *Profatted* praeteritum Latino *profanavit* respondet, de quo Varro L. L. VI, 54. »*Fana* nominata, inquit, quod Pontifices in sacrando *fati sint* finem: hinc *profanum* est, quod ante fanum conjunctum fano: hinc *profanatum*, quod in sacrificio fanatur, id est, ut fani lege sit.« In his Varro *profanatum* appellasse videtur, quod diis primo oblatum, mox distributione profanandum sacrum fuit: unde *profanare*, sicut ex iis quoque Verrii Flacci verbis, quibus Festus s. v. *porriciam* contradicit, intelligitur, significat etiam *ante fanum statuere et oblatum diis dedicare.* An *V.* praenomen, et filio et patri commune, *Velius* explicandum sit, quod Tuscum proprie praenomen est, in dubium vocari potest, etsi *Velia* Lucaniae oppidum atque historicus ille a Decio Magio, Campanorum principe nobilissimo, oriundus *Vellejus Paterculus* dicitur: nam secundum Valerii Maximi epitomen de nominum ratione supra laudatam apud Romanos *Volero* in praenomen abiit, quod volentibus nasci liberis parentibus indebatur, atque *Volesus* dicebatur Sabinus ille Valesius, qui Valeriae gentis auctor secundum Dionys. Halic. II, 46. cum Tatio rege Romam venit. Etiam *Popidii* nomen varie scribitur: Marsorum ducem enim Silonem, bello Italico celeberrimum, Florus III, 18, 6. cum Plutarcho Mar. 33, 2. et Orosio V. 18. *Popedium*, Vellejus II, 16. *Popaedium*, Valerius Maximus III, 1, 2. *Poppedium*, Strabo V, 4, 2. *Πομπέδιον*, Appianus B. C. I, 40. cum Plutarcho Cat. min. 2. *Πομπαίδιον*, quemadmodum Livius epit. 76. *Pompaedium*, Diodorus Sic. epit. 37, 1. vitiose *Πομπαῖον*, imo Plutarchus in Apophth. p. 762. *Πόμπιον* (cf. Fr. Oudendorp. ad Obsequent. Prodig. c. 116.) nominavit. Sic Gruterus CCCCLVII, 9. et DCCCCLI, 13. in inscriptione Buccini Lucaniae *Popedium* vel *Poppaedium* exhibet, etsi *Popidius* quoque scribitur in inscriptione Capuensi apud Reinesium XIII, 39. Quamvis varie scribatur *Popidii* illius nomen, prima tamen syllaba *po* legenda est, unde *V* literam, quotiescumque punctum sive lineola transversa inscribebatur, quod quidem in Herculanensibus inscriptionibus neglectum est, pro *O* accipiendam esse intelligitur. Ceterum *Popidium* rectissime scribi, Latinae inscriptiones docent Pompejorum parietinae apud Orellium n. 2556. 2557. 3700., illa praecipue, quae in introitu ad Isidis aedem inventa tam Numerii praenominis usum quam Popidiorum de aede Isidis Pompejanae optime merita testatur.

N. POPIDIVS N. F. CELSINUS‖AEDEM ISIDIS TERRAE MOTV‖CONLAPSAM‖A FVNDAMENTO P. S. RESTITVIT. HVNC‖DECVRIONES OB LIBERALITATEM CVM ESSET‖ANNORVM SEXS ORDINI SVO‖GRATIS ADLEGERUNT.

In hac inscriptione praeter praenomina *N(umerius)* et *N(umerii) F(ilius)* nihil omnino

abbreviatum est, nisi *P. S̃.*, quod Orellius *pecunia sua*, a patre scil. ei subministrata interpretatur, equidem vero, quum in alia inscriptione (*Bullettino dell' instituto di corrispondenza archéologica per l'anno* 1835. *pag.* 28) inverso verborum ordine legatur: BALneVM VETVS*tate collapsum* ‖ SVA PECVNIA *restituit*, secundum verba Volscae inscriptionis EC SE COSVTIES (*ex se consumtis*) *P*(*roprio*) *S*(*umptu*) interpretari malim (cf. Orell. n. 3848 et 3849). Nihilo secius praeter eos, quos Orellius laudavit, Guarinius quoque, teste Lepsio in *Bullettino dell' inst. di corr. arch. per l'anno* 1836. *pag.* 127., nescius *sexs* pro *sex* eodem modo scribi, quo *fratrexs* pro *fratrecs* in Iguvinis tabulis VII, b, 1. ex rationibus partim epigraphicis partim juridicis, non minus vanis, *sexaginta* supplendum censuit. Sed ne longior sim in Latinis inscriptionibus, et ea, quae huic sententiae contradici, et ea, quae adjici possint, libens omitto, nihil addens nisi Pompejanae inscriptionis Oscis literis exaratae versionem:

V. Popidiis V. Med. tov. aamanaffed, Isidu profatted.

V. Popidius V. (filius) Meddix tuticus septo circumclusit, pro Iside profanavit.

C. His inscriptionibus similem e Micalii opere supra laudato addere liceat, quam e tab. CXX, 9. (coll. *Clarac. Pompej. p.* 84. *t.* 14. *Mazois Ruines de Pompei tab. XXXVI* sq.) in tab. II. cum fragmine arae Oscis literis *Fluusai* h. e. *Florae* inscriptae, in eadem Fauni, quae dicitur, domo a. 1831. reperto, ex mea opinione suppletam dedi. Supplendi lex mihi fuit ea observatio, ut, quum in tribus prioribus versibus praeter praenomina nullum vocabulum abbreviatum vel literis ligatis exaratum esset, quod utrumque flagitabat in extremo versu spatii angustia, singulis versibus eadem latitudo daretur, quam *Quaestoris* appellatio in secundo versu definit. Hinc in *Purii* nomine unam modo, in patris contra duas literas, quibus *Marcus* plerumque scribitur, supplevi, non contradicturus ei, qui Purii nomini aliunde ignoto *Spurium* praeferet, qui in Nolana inscriptione apud Reinesium XVIII, 118. legitur. Tertius versus genitivum continet ab ablativo abbreviato *tangin*(*ud*) pendentem, quo verba *decurionum decreto* designantur saepe repetita in Latinis Pompejanis inscriptionibus; sed quid Osce supplendum sit, certo definiri nequit. Ultimum inscriptionis verbum *aamanaf*(*fed*) esse supplendum, nemo dubitabit: hinc tota inscriptio sic vertenda videtur:

[*S*]*purius* [*Mr.*] ‖ [*K*]*vaisst*[*ur*] ‖ [*e*]*mparaki*[*is*] ‖ [*ta*]*ngin*(*ud*) *aamańaf*(*fed*).

Spurius M. (filius) Quaestor decurionum decreto septo circumclusit.

D. In porticu aedis Isidis Dorica duae inscriptiones repertae sunt, quas Micalius nitidioribus magis quam verioribus literarum ductibus sub n. 4. exhibuit, unde rectiorem Gellii descriptionem praeferendam putavi. In illis litera o a vocali *u* puncto semper inscripto discernitur; quod vero *i* litera, sicut etiam in inscriptionibus modo illustratis, interdum lineolam transversam habeat, hoc nullam aliam ob causam factum videtur, quam ne pro numeri notis acciperentur similes literae. Oscos enim, quemadmodum Imperatorem

Claudium apud Romanos, ŀ pro Y scripsisse, refellitur Abellana tabula, in qua non solum utraque litera, ut in KATYI II, 7., conjuncta, sed in iisdem quoque vocibus, ut *tribarakkiuf namu ittiuf* I, 11 sq. 16 sq., tam IV quam ŀY scripta legitur. Notanda est praeterea vocalium geminatio in nominibus *Aadirans* et *Viinikiis, tristaamentud* et *triibom*, qua si syllaba producta significaretur, *triibom* priorem syllabam productam haberet; at in *paamvereiiai Pompaiianai*, sicut in *Kvaisstur Pompaiians* (*Quaestor Pompejanus*), duarum *ii* altera est consonans. *Vinicii* nomen, quod Tiberii genero fuit e Calibus orto (Tacit. A. VI, 15.), satis notum est e Velleji Paterculi historiis ad eum scriptis; *Aadirans* vero *Aterianus* esse videtur, quemadmodum *Aadiriis*, quem infra legemus, *Aterius*. Alter *eitiuvam*, alter *opsannam* dedisse dicitur, et priori quidem verba *eisak eitiuvad*, posteriori *Isidum profatted* adduntur. *Opsanna* igitur pro Iside profanata non potest esse *obsonium*, sed, sicut *eitiuva* sive *αἴθουσα ἐν αἰθούσῃ* secundum Varronis locum L. L. V, 33. »*Domus* Graecum, et ideo »in aedibus sacris antecellam, ubi sedes dei sunt, Graeci dicunt *πρόδομον*, quod post, *ὀπισθόδομον*« Bantinae tabulae *eituam* sive *πρόδομον* significat, *ὀπισθόδομος* est sive posterior aedis cella. Isidis aedes enim podio aulae mediae, porticu Corinthia circumdatae, imposita est, neque solum ante cellam porticus Corinthia tetrastylos conspicitur, verum post aedem quoque parvum aedificium cum ara, sicut aliud cum puteo, in sacros usus destinatum. Dativis *paamvereijai Pompaijanai* designatur sacra Pompejanorum concio quasi *πανίερος πανήγυρις*: in Iguvinis enim tabulis tam *παντα* pro *omnia* quam *Fεῤες* sive *ver(e)ir* pro *feriis* legitur. Ablativus *tristaamentud*, a verbo intensivo *tristo* pro *triso*, Umbrico *dirso* (*dico*), deductus, pro *dirstamento* sive *dedicamento* positus est per metathesin, quemadmodum e contrario Paulus Diaconus *termentum* apud Plautum Bacch. IV, 9. 5. *detrimentum* interpretatur. *Eisac* flexione quidem non differt ab adverbio *ηισα* (hic), quod in Mamertina inscriptione legimus, sed ablativus est pronominis demonstrativi, cum *eitiuvad* jungendus; *ekak* contra post *triibom* in determinativo casu positum non differt ab adverbio *eka* in Capuana inscriptione. *Kombennieis* genitivus est ab ablativo *tanginud* (*decreto*) pendens, sicut *emparakiis* in inscriptione supra explicata: est autem *kombennium* ab Umbrorum *beno* sive Graecorum *πένω* (*operor*) deducendum, ut sit *συμπονούντων* sive *συνεργῶν* collegium, *combennones* igitur non tam eadem benna sedentes, sicut Paulus Diaconus s. v. *benna* interpretatur, quam collegae sint. Itaque duas illas inscriptiones sic vertendas censeo:

I. *V. Aadirans V. eitiuvam paamvereijai Pompaijanai tristaamentud deded eisak eitiuvad.*
V. Adiranus V. (filius) porticum concioni sacrae Pompejanae dono dedit hac in porticu.

II. *V. Vinikiis Mr. Kvaisstur Pompaijans triibom ekak kombennieis tanginud*
V. Vinicius M. (filius) Quaestor Pompejanus pro tribu hic collegii decreto
opsannam deded, Isidum profatted.
posticam cellam dedit, pro Iside profanavit.

E. Micalius sub n. 5. duas inscriptiones breviores exhibuit, A. 1830 in muro vici, qui Mercurii vel rhetoris dicitur, repertas, quarum priorem bilinguem Gellius in Pompejanis suis Vol. II. p. 187. Oscis modo literis descripsit, quum primum quidem vocabulum *emens* clare legatur, reliqua vero propemodum obliterata sint. Apud Micalium prior Osca inscriptio est: *V. Mens Melissai,* addita Latina *C. Melissaeum:* Gellius nihil descripsit nisi *Emens Meiissaii.* Etsi Gellius primum nomen clare scriptum profitetur, Avellinus tamen in *Bullettino dell' instituto di corrisp. arch. per l'anno* 1831. p. 14. duas literas in initio inscriptionis obliteratas censuit, ut legendum sit CLEMENS MELISSAII, libertus scil. Melissaei, quemadmodum in alia inscriptione Pompejana legitur FELIX . MELISSAE . FAUSTI. At rectius Micalius scripsit V. MENS: neque enim solum Varronis amicus *Menas* R. R. II, 1, 1. 3, 11. 8, 1. pro *Mens* scribitur, quemadmodum idem Varro *Ufenas* pro *Ufens* scripsit, sed *Minii* quoque gens Campana fuerunt apud Livium XXXIX, 13. 17. 19. Nec tamen *Melissaii* in genitivo casu positum puto, ut patris nomen sit, sed litera *s* finalis omissa est, quemadmodum *G. Paapi* pro Gajo Papio in nummis Samniticis legitur, vel etiam Pompejis in pariete aedium, quae tragici dicuntur, apud Gellium Pompej. Vol. I. pag. 144. *Hermiersii,* addita inscriptione Latina IVSTUS ‖ IVCVNDOS HIRMIEROS. Imo Micalius ipse Oscam inscriptionem addidit: *Mm. Herenni Mm. dended* h. e. *Mamercus Herennius Mamerci filius dedit* sive *donavit* *), ubi *Mm.* pro Mamerco scriptum est, quemadmodum *Mr.* supra pro Marco. *Mamercus,* inquit Festus, praenomen Oscum est ab eo, quod hi Martem *Mamertem* appellant; *Herennii* nomen autem saepius legitur in Pompejanis inscriptionibus, ut apud Orell. 3298. et *Bullet. dell' inst. di corrisp. arch. per l'anno* 1833 pag. 146. Praetera multos Herennios ex Oscorum gente Livius laudat, qui XXIII, 43. *Herennium Bassum* quoque et *Herium Pettium* ab Hannone ex Nola ad colloquium evocatos conjungit, quemadmodum apud Vellej. Paterc. II, 16. *Herius Asinius* cum Silone Popaedio et Papio Mutilo inter duces belli Italici recensetur. Ex hujus ducis nomine fortasse explicanda est Osca inscriptio, quam Gellius in Pompejanis suis Vol. I. p. 4., quum vix legi possent literae, bis a. 1814 et 1825 descriptam exhibuit: lego enim MAKVS sive MAGIVS MELISAIS AASINIIS. Quod autem ad Latinam inscriptionem *C. Melissaeum* attinet, quacum comparanda est inscriptio labri marmorei apud Orellium n. 3277. CN. MELISSEO CN. F. APRO, plures inscriptiones Pompejanae ab accusativo nominis incipiunt, verbo *rogat* modo addito, modo prorsus omisso. Ejusdem generis esse videntur Oscae inscriptiones, quas Lanzius *Saggio* T. 2. p. 607 sqq. exhibet, ut *Mansiesim Malketrem* (?) in cippo sepulcrali Musei Nolani, *Veltineisim* et *Kanutiessim* apud Franciscum Danielium, nisi haec pro casibus determinativis accipere malis. Sed quo maxime illustratur nostra

---

*) *Not.* In Placidi glossis *dandantur* pro *frequenter dantur* legitur.

inscriptio, Pompejis in aedium quarundam pariete partim Oscis, partim Latinis literis scriptum legit Gellius in Pompejanis suis Vol. 1. pag. 144. *MP. КIПIIIΣ* ‖ SAMELLIVM, eodemque modo legitur in *Bullet. dell' inst. di corrisp. arch. per l'anno* 1833 pag. 146. SAMELIVM ‖ MODISTVM ‖ AED. O.V.F., cujus extremae literae tres varie explicantur apud Orellium n. 3700. *M. Cipius* quaterdecies legitur cum *C. Cipio* apud Reinesium X, 1., sed notissimus est *Cipius παραρέγχων* dictus, quod simulabat dormientem, quo impunitius uxor ejus moecharetur, unde proverbium natum est: *Non omnibus dormio*, cujus meminerunt Cicero ad Fam. VII, 24. 1. Lucilius et Festus.

F. Inter parietinas Pompejorum inscriptiones maximi ambitus est illa, quam in tab. II. e Gellii Pompejanis Vol. II. Append. pag. 206. exhibui tanquam rectius in nonnullis literarum ductibus descriptam, quam quae exstat apud Rosinium P. I. tab. III. dissert. isag. ad Hercul. voll. explanat.. Primum vocabulum *eksuk* ablativus est pronominis demonstrativi cum nomine *amvianud* construendus, quod a *via* deductum *ἀμφόδιον* sive *vicum* designat. *Eituns* est participium verbi intensivi *itans* sive *versans*, *anter* vero cum dativo *tiurai* (*θύρᾳ*) constructum non Latinae praepositioni *inter*, sed Graeco adverbio *ἐντός* (*intra*) respondet. Alii *tiurri* quam *tiurai* legere maluerunt, ut *turris* designetur; sed litera paenultima vocali *a* in versu priore positae magis est similis, quum parva modo lineola desit, quam literae *r* antecedenti, quae in Pompejanis atque Herculanensibus inscriptionibus rotundam formam habere solet.. Praeterea *ti* pro Graeco *ϑ* scriptum videtur, quemadmodum in *eitiuva* pro *αἴθουσα*. Quod prior *r* ab antecedenti vocali majore spatio sejuncta sit, nullam offensionem habet, quoniam idem factum est in litera *r* vocis antecedentis et in vocali *i* nominum *amvianud* v. 1. atque *Adiriis* v. 4. *Ini*, sicut *inei* in Bantina tabula v. 22., *ibi* sive *tum* significat, *inu* vero post *veisad* (*visat*) nullo puncto sejunctum eo sive *eum locum*, licet *puf* pro adverbio *ubi* potius, quod *pue* scribitur in Iguvinis tabulis, quam pro Umbrico *pufe* (*quando*) VII, a, 43., positum videatur. *Faamat*, si *famel* sive *famulus* inde deducitur, *fungitur officio*, tota vero inscriptio sic vertenda est:

Eksuk amvianud eituns anter tiurai XII. ini veisad inu, puf faamat Mr. Aadiriis V.
Hoc in vico versans intra fores XII. tum visat eum locum, ubi fungitur M. Adirius V.

Pars IV. Nummi Samnitici cum vasis Nolanis.

Ex nummis, partim Graecis, partim Oscis literis inscriptis, ne in nominibus plerumque abbreviatis atque vel satis notis vel prorsus incertis otium tererem, nonnullos modo Samniticos bello Italico cusos elegi, quorum inscriptiones illustrarem; e vasis vero illa, quorum inscriptiones Gerhardus professor in primo fasciculo: *Neuerworbene antike Denkmaeler des Königlichen Museums zu Berlin* inscripto a. 1836. sub num. 1613—1619 aeri incidi jussit.

1. Nummi Samnitici bello Italico cusi.

Inter nummos Osce inscriptos nulli magis memorabiles sunt, quam quos Samnites bello Italico argenteos cuderunt: inscriptiones enim, etsi breves, utiles sunt ad augendam nostram linguae Oscae scientiam. *C. Papius Mutilus*, Samnitium imperator, in illis partim *C. Paapi* (*G*), partim *G. Mutil* sive *Mutil embratur* dicitur; *Vitelio* vero in casu determinativo pro *Italia* nomine nummorum similium, sicut *Safinim* quoque pro *Samnio*, scriptum legimus, atque discimus inde, Samnites neque ab hastis appellatos esse, quas Graeci *σαύνια* appellant, neque a colle Samnio, ubi ex Sabinis adventantes consederunt, quemadmodum Paulus Diaconus e Festo excerpsit, sed Samnites quasi Sabellos dictos a Sabinis ortos. *Italiam* jam Hellanicus Lesbius secundum Dionysium Halic. I, 35. *Οὐϊταλίαν* nominatam scripsit, quam perperam tamen a vitulo Herculis derivavit. Nam ne a vitulorum quidem pulchritudine et fetu, quod Timaeus in historiis de rebus populi Romani secundum Varronem R. R. II, 5. et Gellium II, 1. scripserat, vocata est Italia, sed ab Italo rege, qui secundum antiquissimos rerum Italarum auctores Antiochum Syracusanum apud Dionysium Hal. I, 35. atque Thucydidem VI, 2. in extremis Bruttiorum finibus novum regnum condidit, quod etiam Aristoteles Polit. VII, 9. in ea Oenotriae ora fuisse dicit, quae Lametico Scylleticoque sinubus continebatur. Italiae nomen Dionysii Syracusani aetate nondum ultra Magnam Graeciam, cujus caput Tarentum fuit, in australi peninsulae litore sitam pertinuit. Sed Romani, qui expugnata Achaeorum urbe Corintho totam Graeciam in provinciae formam redactam Achajam appellare coeperunt, eodem modo, capto Tarento, toti paeninsulae in quatuor provincias divisae Italiae nomen dederunt, cui ab Augusto demum omnis Gallia Cisalpina ad Alpes usque est addita. Eorum exemplum secuti Samnites quoque bello Italico omnes sociorum, qui ab Romanis desciverant, fines *Italiam*, ejusque caput Corfinium, Pelignorum oppidum, *Italicum* seu potius *Vitelium* vocarunt. Etiam Italum regem proprio nomine *Vitlum* esse nominatum, in dubium vocari nequit, quum in Iguvinis tabulis quoque Graecorum *ἰταλοὺς vitlos* dictos legamus: Italum enim e genere Oenotrorum fuisse, qui *Veliam* quoque pro Elea atque *Vibonam* pro Hipponio dixerunt, primus rerum Italarum auctor scripsit. Quum autem Antiochus secundum Dionysium Halic. I, 12. historiae suae de Italo haec subjecisset verba: *Οὕτω δὲ Σικελοὶ καὶ Μόργητες ἐγένοντο καὶ Ἰταλίητες, ἐόντες Οἴνωτροι*, Thucydides in eum errorem lapsus est, ut Italum, quoniam sua adhuc aetate in Italia Siculos cognoverat, *Σικελῶν βασιλέα* diceret, quem in *Ἀρκάδων βασιλέα* mutarunt malae notae codices, Dionysii Halicarnassensis pravam de Oenotris sententiam secuti. Nam Servius, etsi ad Virg. A. VIII, 328. Thucydidis Sicanum Iberiae, h. e. Sequanam Galliae, flumen in Hispaniae fluvium Sicorim, atque ad A. I, init. et 533. Italum in Siciliae regem, Sicani fratrem, mutavit, qui ad ea loca venerit, quae fuerint juxta Tiberim, cum optimis tamen codici-

bus Thucydidis *Σικελῶν*, non *'Αρκάδων*, legit. Idem secundum Cluveri Ital. antiq. init., quum annotasset, Italiam plura nomina habuisse, addidit: »Dicta est enim Hesperia, Au»sonia, Saturnia, *Vitalia*«. Mirum in modum autem omnia confudit Paulus Diaconus, quum scriberet: »*Italia* dicta, quod magnos italos, hoc est boves, habeat: vituli etenim »ab Italis sunt dicti. *Italia* ab Italo rege, eadem ab Atye Lydo putatur appellata«, in quo ad eadem respexit, quae Dionysius Hal. I, 27. et Herodotus I, 94. de Tyrrhenis retulerunt. Reliqua de typis nummorum Samniticorum, tanquam satis nota, prudens omitto, hoc tantum addens, aetatem nummorum e typis agnosci, quum vel Samnitium taurum primo jacentem, at sub duce militari sese attollentem, deinde Romanorum lupum aggredientem, vel duces duorum, quatuor, octo populorum foedus Samnitium ritu sacro ferientes repraesentent.

2. *Vasa Nolana Osce inscripta cum nonnullis aliis inscriptionibus.* Tab. II.

Ne quod Oscarum inscriptionum genus intentatum relinquerem, nummos quidem, quorum magnam copiam in Hannoverano Diurnali numismatico Vol. II, n. 14. recensui, silentio hic praetermittendum putavi, neque tamen ea vasa neglexi, quibus Nolae repertis Gerhardus professor regium museum Berolinense auxit. Is sex inscriptiones Oscas in libri supra laudati tab. II. aeri incisas exhibuit, quarum quidem non ea solum, quae sub n. 1615. Graecis literis a sinistra ad dextram scripta nihil nisi nomen *ΠΥΡΙΝΟυ* continet, sed ea quoque Graeca est, quae sub n. 1616. rudes prorsus, verum antiquas Graecas literas a sinistra ad dextram in orbem exaratas ostendit. Nam si ab eo loco, quo prima litera epigraphes duabus lineis in V conjunctis notata est, lectionem incipias, haec ibi verba Graeca agnosces: *ΛΕΝΑΙΣ ΑΝΑΙΡΕ* h. e. *λήναις ἄναιρε* sive *Bacchis attolle et aufer*. Etiam n. 1617. antiquas quidem Graecorum literas ostendit, sed a dextra ad sinistram Oscorum more scriptas, quarum initium lineis semet secantibus # significatur. Secunda illius litera Graeco *Λ* tam similis est, ut VLixeu SIPE h. e. *Ulixeu callide* legendum videatur; at si rudem literae P figuram compares, legendum tibi erit VP. SIPE, quemadmodum in musei Borgiani patera apud Lanzium T. II. pag. 608. n. 5. EPE h. e. AEQVAE LATINAE potius quam EL. ELATINAE legendum puto. *Ipsippe* sive *ipsipe* Paulus Diaconus *ipsi, neque alii* interpretatur; sed quum in vase Nolano *up* legatur a *sipe* puncto sejunctum, comparanda sunt haec Festi verba: »*Supat* significat *jacit*: unde *dissipat* disjicit et *obsipat* »objicit et *insipat* sive *insipit* injicit — — — — far in ollam«, sive potius, ut Dacierius supplet: »*Insipit* etiam dicitur, id est, injicit, pullis farinolam«: apud Paulum Diaconum enim legitur: »*Insipere* farinolam jacere pullis: unde *dissipare*, *obsipare*, ut, quum rustici dicunt: »*Obsipa pullis escam*«. *Upsipe* igitur pro *obsipa* positum est, nisi literas rudi rasura inscriptas legere malis *insipe*, quemadmodum Pomponius Atellanarum scriptor scripsit:

Fácite ut ignis férvat, ligna *insipite*, far concídite.

atque Varro L. L. V, 22.: »De victu antiquissima *puls*: haec appellata vel quod ita Graeci, »vel ab eo unde scribit Apollodorus, quod ita sonet quom aquae ferventi *insipitur*«.

Reliquarum inscriptionum argumenta Gerhardus recte nonnisi propriis nominibus contineri suspicatus est, recteque vidit, n. 1619. neque *Nerine*, neque *Pherine*, quod prius conjecerat in *Annal. dell' instituto di corrisp. arch.* Vol. VII. pag. 174. coll. VI. pag. 279., sed *Herine* esse legendum, quod quidem cum Radulpho-Rochetto fabricatoris potius quam possessoris nomen agnosco. Ejusdem generis est inscriptio vasculi apud Lanzium T. II. pag. 607. n. 2. MADFNI, sive pro *Marinii* sive pro *M. Arinii* nomine accipiatur.

In MAMERTES HVMINIES n. 1614. *Mamertis* praenomen facile agnoscitur, sicut *Marci* in MAR. HIESA ELEM. IGEL. n. 1613. Reliqua nomina obscura sunt, quemadmodum MIAITILNIA in patera Nolana apud Lanzium *Saggio* T. II, p. 608. n. 4. vel TANAS:NIVMERIIS || FRVNTER n. 10. in basi arae non procul a Boviano in Samnio reperta, quanquam NVMERIA VITALIA cum NVMERIO MITALIONI apud Gruterum DCCCXI, 6. atque FRENTRED in nummis Frentanorum apud Micalium legitur. In nominibus aeneae laminae n. 11. PAKIS TINTIRIIS *Paccium* quidem Liv. X, 38. cum Lanzio agnosco, etsi *Pacius* quoque legitur apud Reinesium V, 23. et Gruterum DCCCCXLIX, 10; sed pro *Dentrio*, cui cognominem *Dentriam* Gruterus CCCXXI, 4. exhibet, *Ventidium* intelligere malim: notus est, e nummo quoque cuso, Picens ille P. *Ventidius* Bassus, de cujus natalibus fortunaque mira praeter multos alios Plinius H. N. VII, 42., Vellejus Paterc. II, 65. et Gellius XV, 4. retulerunt. Nomen ATSVII in lamina musei Borgiani n. 14., a dextra ad sinistram lecta, IVSTA est; maxime vero memorabilis est Nolana inscriptio n. 7.

PAAKVL. MVLVKIIS. MARAI. MEDDIS || DEGETASIS ARAGETVD MVLTAS.

Paakul pro *Pacilo* scriptus est, quemadmodum *Mutil* in nummis Samniticis pro *Mutilo*. Apud Ciceronem quidem in Verr. II, 38, 94. 40, 98. Sthenii Thermitani accusator *M. Pacilius* vocatur; sed Romanorum consules quoque *C. Furios Pacilos* scimus atque *Paculla* Campana sacerdos apud Livium XXXIX, 13. legitur. *Mulucii* nomen aliunde mihi ignotum est, nisi Corneliorum agnomen *Maluginensis* comparandum putes; *Marai* vero patris nomen videtur, quemadmodum apud Livium IX, 7. Campanus quidam genere factisque clarus *Ofilius Calavius*, *Ovii filius*, dicitur, cf. Liv. IX, 26. *Meddis* hac in inscriptione magistratus est, qui secundum Bantinam tabulam v. 2. *moltam angit* sive *adigit* h. e. secundum Paulum Diaconum *dare cogit*: nam *aragetud* Oscorum more scriptum est pro *adigito* sive supino *adactu*, quod gerundii loco cum accusativo *multas* construitur. *Degetasis* vero *degetasius* dicitur in antiquissima omnium, quae exstant, inscriptione cippi sepulcralis sub imagine Ulyssis reducis ab Argo cane agniti, quam Radulpho-Rochettus in Monumentis suis ineditis, Odysséide LXIII, 1. e museo Borgiano Neapoli descriptam

5

exhibuit. Quodsi *degetasius* pro *dictans* sive *dictator*, sicut *amasius* pro *amans* sive *amator* dicebatur, *Meddis degetasis* sive *Meddiss degetasius aragetud multas*, quomodo inscriptio cippi apud Radulpho-Rochettum supplenda est, non est princeps decurionum vel decemvirum, quem Muellerus in Gottingensibus recensionibus a. 1834. pag. 173. conjecit, sed dictator multas irrogando praefectus, tota vero inscriptio sic vertenda:

Pacilus Mulucius, Marae filius, Meddix dictator adigendo multas.

Apud Latii quoque populos dictatorem in usu fuisse ordinarium, testis est Milo apud Ciceronem pro Milone X, 27. cf. Orell. n. 4016. Quod autem ad inscriptionem illam attinet, quam Muellerus l. l. circiter quingentesimum annum a. Chr. n. positam censuit, ea nimium truncata est in utraque parte versuum, quam quae sine ulla hariolatione restitui possit, sed jam propter antiquas Oscarum literarum figuras quam maxime digna, ut explicetur, quantum fieri liceat. Muellerus jam recte quidem perspexit, vocalem *i* praeter recentiorem figuram hieroglyphica adhuc trium digitorum manus nota scribi, qualem Imperator Claudius alphabeto suo addidit, neque tamen duplicem ejus figuram notavit, quam *n* quoque consonans habet. E duabus literarum *d* et *k* figuris altera modo rotundior est, sed e duabus literae *m* figuris altera est antiquissima aquarum nota. Etiam vocalis *u* duplici modo scribitur, unde alteram figuram in alphabetis tabulae II. pro *o* notavi; nescio tamen, an in illa voce, quam Muellerus *vennis* pro *uennis* legit, consonans *l* potius accipienda sit, vocesque singulae sic sejungendae, ut inscriptio a nominibus *...niis Oeilennis Niumisieis* h. e. *...nius Oilennius* (*Ovinium* enim intelligere diversa consonantis *v* figura non patitur), *Numisii filius*, incipiat. An in *Kn...* nomen *civis* lateat, affirmari nequit; sed prima vox secundi versus suppleri potest *Mamerkins* h. e. *Mamercinus* sive *Μαμαρκιναῖος*, quemadmodum Stephanus Byzantinus s. v. *Μαμάρκινα* scripsit. Mamarcinam Stephani *Marcinam* esse urbem, inter Sirenusarum promontorium et Posidoniam secundum Strabonem V, extr. a Tuscis conditam et a Samnitibus habitatam, jam alii viderunt. *Ganviis* autem flexione simili atque *dalivius* apud Paulum Diaconum, quod Santra Graecum *δείλαιον* esse putavit, Latino *ganniens* respondet, quatenus a Graeco verbo *γάνυσθαι* derivatur; *laetus* ergo significat, atque cum sequente verbo *perkekbe....* sive potius *perkekie(ved)* (h. e. *perquievit* cum reduplicatione Osca) jungendum est, ut verbis *laetus perquievit* idem dicatur, quod Ulyssis reducis in patriam imago supra posita repraesentat. Tota igitur inscriptio sic legi vertique poterit:

...niis Oeilennis Niumisieis, k.... Mamerkins, ganviis perkekie(ved):
...nius Oilennius Numisii (filius), civis Mamercinus, laetus perquievit:
Meddiss degetasius ara(getud multas).
Meddix dictator adigendo multas.

Pars V. Saxum Abellanum ad fines agri inter Abellam Nolamque regendos positum. Tab. II.

Superest saxi Abellani inscriptio, quam, quum cura Gorii prodiisset in symbolis ejus literariis, J. B. Passerius exponere conatus est in Memoriis variae eruditionis societatis Columbariae Florentinae Vol. II., unde nostrae tabulae duae paginae descriptae sunt. Lapidem olim collocatum fuisse ad fines agri Abellani Nolanique regendos jam Passerius vidit; priusquam vero argumentum utriusque paginae, quarum prior 32, posterior 25 valde mutilatis versibus cônstat, per singula verba illustrare conemur, de sermonis indole atque literarum usu quaedam praemonere liceat.

Abella quidem et Nola oppida, de quorum finibus agit inscriptio, pariter atque Herculanum et Pompeji in Campania condita sunt ab Ausonibus; sed postquam Tusci et Chalcidenses e Graecia loca illa possederant, Samnitium magis quam Campanorum societatem coluerunt incolae. Hinc tabulae nostrae dialectus in nonnullis Sabinae magis quam Romanae linguae similis esse videtur: Sabini certe *f* literam amarunt, quae in nostra tabula saepius quam *d* litera ablativis additur. In nonnullis tamen Tuscorum vis agnoscitur, atque Chalcidensium potentia in illis urbibus tanta fuit, ut Justinus XX, 1. eas Chalcidensium colonias dixerit. Quemadmodum igitur nonnulla vocabula Graecam produnt originem, sic Tuscis fortasse debetur frequens usus nominum in *l* exeuntium. Scriptura quidem, sicut in reliquis Oscis inscriptionibus, eatenus Tusca est, quatenus *u* semper pro o scribitur; sed Graecorum vis in eo agnoscitur, quod non solum Y pro V, V contra pro O sit posita, verum etiam pro abjectis aspiratis ϑ et χ tenues β, γ, δ, ita receptae sint, ut D pro *R*, R contra, sicut in Oscorum Campanorum literatura, pro D poni soleret. Literis ligatis autem in eum modum abundat, praecipue in priore pagina, inscriptio, ut etiam duae syllabae *onnak* in unam figuram coaluerint. Ceterum omnia vocabula, si non puncto, intervallo quodam sejuncta, et, quamvis nonnullas literas perperam exaratas deprehendamus, tam nitide perscripta sunt, ut prior saltim pagina satis possit explicari.

1. Prior tabulae Abellanae pagina.

Lapidis summam partem non truncatam esse, Passerius jam ex eo conjecit, quod supra primos versus largus conspiciatur margo. Nescio quidem, qua re factum sit, ut non solum in trium primorum versuum fine, sed in media quoque tertii versus voce vacuum spatium relictum sit; sed quum horum versuum sententia sic enodari possit, ut nihil fere desideretur, aut vere aut fortuito perfectam putare possumus inscriptionem. Quam diversus vero fuerit Abellanorum Nolanorumque sermo ab eo, quem in ceteris Oscis inscriptionibus deprehendimus, jam primum docet vocabulum *ekkoma*, quod in aliis

Oscae linguae dialectis non legitur. Licet cum Latinis adverbiis *ecquo*, *ecquando*, comparandum videatur, non tamen interrogativi, sed relativi adverbii, cum praepositione *ek* compositi, vim habet: *ekkumi* enim v. 15. eadem ratione ad demonstrativum *iok* (*eo*) v. 16. refertur, qua *pam* v. 12. ad *iuk* v. 11., dum haec sibi respondent:

v. 11 sqq. *iuk tribarakkiuf, pam Nuvlanos tribalakae tuset* cet.

v. 15 sqq. *ekkumi seaipd Abellano tribalakai toset, iok tribadakkiof* cet.

In his, quum eadem fere sententia, etsi inverso ordine, legatur, *ekkumi* sine dubio idem significat, quod relativum adverbium *pam*, quod quum ad idem demonstrativum *iuk* sive *iok* referatur, in determinativo casu feminini generis pro *qua parte* positum est. Quod si *ekkoma* idem significat, quod *ekkumi*, non solum vocales *u* et o, sicut in ablativis *iuk* et *iok* cet., sed etiam consonantes *p* et *k* in *pam* et *ekkoma* sive *ekkumi*, in quibus terminatio quoque variat, inter se permutari solebant. Vocali *i* in sequenti voce *triibalakae* non designari productam syllabam, e nomine *triibom* in Pompejana inscriptione jam didicimus: designatur igitur *tribulosa* regio inter Nolanum atque Abellanum agrum sita, quam si cum Romanorum *tribulosa terra* vel Graecorum τριβολοέσσῃ γῇ compares, praeter vocales *a* et *o* sive *u* consonantes *s* et *k* quoque permutantur. Praeterea in locis supra comparatis non solum genitivi *tribalakae* et *tribalakai* tam in *e*, quam in *i* exeunt, sed pro ablativo *tribarakkiuf* etiam *tribadakkiof* scribi potuit: in quibus non solum consonantium *l*, *r*, *d*, sed vocalium quoque *a*, *o*, *u*, permutatio notanda est.

Quod genitivus in *ae* vel *ai* pro *as* Bantinae tabulae exeat, non est mirandum, quia eadem fere flexio in aliis quoque inscriptionibus legitur; magis mirandus esset ablativus in *uf* vel *of* pro *af* sive *ad* desinens, nisi in Iguvinis quoque tabulis eadem generis permutatio observaretur. Imo masculinam flexionem in ablativo casu pro feminina, sicut omnes Ausones, etiam antiqui Romanorum scriptores, qui e contrario saepe in masculinorum nominativo feminina flexione uti solebant, usurpasse videntur. Hinc recte quidem Festus s. v. *recto fronte* e Catonis dissertatione consulatus scripsit: »Antiquae id consue»tudinis fuit, ut cum ait Ennius quoque *a stirpe supremo*, et *Ilia dia nepos*, et *lupus femina*, »et *nulla metus*, — quae non ut vitia, sed ut antiquam consuetudinem testantia debemus »accipere.« Si vero addit: »Etiam in commentariis sacrorum pontificalium frequenter est *hic ovis* et *haec agnus*, *haec porcus*,« diversa est ratio, quam pluribus hic illustrare liceat. Quemadmodum *neptis* secundum Nonium M. III, 147. ab Ennio eadem licentia *nepos* dicta est, qua *dux*, *auctor* cet. in feminino quoque genere dici solet; sic M. Varro secundum Quintilianum Inst. orat. I, 6, 12., Ennium Pictoremque Fabium secutus, in eo libro, quo initia urbis Romae enarravit, *lupum feminam* dixit. De multa autem Gellius XI, 1., quocum Plinius H. N. XVIII, 3. de multatione ovium boumque impendio dicta comparandus est, haec annotavit: »Quando nunc quoque a magistratibus populi Romani more majorum

»multa dicitur vel minima vel suprema, observari solet, ut *oves* genere virili appellentur, »atque ita M. Varro verba haec legitima, quibus minima multa diceretur, concepit: *M.* »*Terentio quando citatus neque respondit neque excusatus est, ego ei unum ovem multam dico,* »ac nisi eo genere diceretur, negarunt justam videri multam.« Unde Nonius M. III, 153. sic emendandus est: »*Oves* generis feminini, ut plerumque: masculini Varro Rerum hu»manarum lib. XXIII. ut etiam multantibus, qui *oves duos,* non *duas* dicunt, Homerum »secutis, qui ait *μῆλ' ὄϊές τε.*« At aliter se habet ille mos, quo non solum Ennius apud Non. M. III, 237. '*a stirpe supremo* vel Livius Andronicus apud Festum s. v. *stirpem* et *Trojano* et *Grajo stirpe,* sed Virgilius quoque G. II, 379. *admorso in stirpe,* A. XII, 208. *imo de stirpe,* et 781. *lentoque in stirpe* dixit. Etsi enim Servius observat, de arboribus masculine, de hominibus feminine dici stirpem a Virgilio, unde etiam A. XII, 770. *stirpem sacrum* scribunt, arborisque stirpem masculinum habent R. R. scriptores cum Plinio H. N. VIII, 26., Ennius tamen apud Varr. L. L. VII, 2, 16. *út tibi* Titánis Trivia déderit stirpem líberum de pueris Medeae, Columella contra R. R. VI, 15. *exempta stirpe* de surculo dixit. Hinc aliam rationem protulit Probus Valerius apud Gell. XIII, 20.; quanquam autem secundum Quintilianum Inst. or. I, 6. summorum in eloquentia virorum judicium pro ratione et vel error honestus est magnos duces sequentibus, cum Macrobio tamen S. I, 4. potius pronuntiandum est, veteres indulsisse copiae per varietatem, sicut dicebant *exanimos* et *exanimes, inermos* et *inermes,* tum *hilaros* atque *hilares.* Quod si Festus s. v. *specus* scripsit: »Feminino genere pronuntiabant antiqui, ut *metus* et *nepos,* tam hercules quam masculino *stirps* aut *frons*«: in additis exemplis ex Ennio apud Non. M. III, 194. *Cóncava súb montis laté specus íntu' patébat,* atque Pacuvio: *ést ibi sub eo sáxo penitus stráta arena ingéns specus,* femininum genus nominativo tribuitur, sicut in versibus Ennii apud Paulum Diaconum s. v. *metus*: *Vivam an móriar nulla in me ést metus,* atque apud Non. Marc. III, 141. *Ní metus úlla tenét, recté virtúte quiéscunt*; masculinum contra ablativo, ut a Graccho apud Festum s. v. *malo cruce* (cf. Paul. Diac. s. v. *masculino* et Non. M. III. 31.), *fronte hilaro* a Caecilio apud Gell. XV, 9. (cf. Non. M. III, 89.), *lenti calido* a Titinnio apud Non. M. III, 117., *magno messe* a Lucilio apud Non. M. III, 139., quemadmodum Lucretius II, 1153. *aurea funis,* sed Plautus Curcul. V, 3, 13. *cum catello ferreo* scripsit, et quae sunt id genus alia.

Femininorum ablativos apud Romanos non in *O* modo, sed in *U* quoque exiisse, adverbia *diu, interdiu, noctu,* testantur: *noctu futura* enim secundum Macrobium S. I, 4. dici solebat, quemadmodum *noctu multa* apud Claudium Quadrigarium, et *hac noctu, qua noctu concubia* apud Ennium (cf. Plaut. Mil. II, 4, 28. Amph. I, 1, 116.). Etiam *vesperu* dixisse videntur veteres, quemadmodum *cum primo lucu* Terentius Ad. V, 3, 55., quod quum in pulvinari Solis juxta aedem Quirini *vesperug* scriptum esset, Quintiliani aequales Inst.

or. I, 7, 12. vesperuginem interpretati sunt. *Luci claro palam* autem, quod apud Plautum Aulul. IV, 10, 18. legitur, adeo usitatum fuit apud Romanos, ut Nonius M. III, 118. etiam M. Tullio de officiis III. versum: *Et cúm prior ire lúce claro nón queo* ascripserit, licetque apud Ciceronem Off. III, 24. *luce palam* legatur, quemadmodum *palam* sive *in poplico luci* in Bantina tabula v. 3. 15. 22, Orellius tamen Off. III, 31. *cum primo luci* pro *cum prima luce* ad Att. IV, 3, 4. edidit. Hinc in Abellana tabula paenultimum posterioris paginae versum e versu quarto prioris paginae *Herekleis fiisno* supplendum puto, licet I, 6. rectius *fiisnam* in accusativo casu scriptum sit. Ut autem consonantium quoque *l* et *r* apud omnes Ausones permutatio intelligatur, unum modo, ne longior sim, exemplum proferam. Haud longius, quam Herculaneum vel Neapolis, a Nola abfuit ad Clanim fluvium urbs *Trebula* (Liv. XXIII, 14, 39.), Ptolemaeo *Τριβούλα* dicta, quemadmodum *Trebula* Aboriginum apud Dionysium Hal. I, 14. *Τριβόλα* scripta est; at Strabo V, 3, 1. *Trebulam* Mutuscam *Τρηβοῦραν* scripsit. Ceterum haec oppida non a tribulis nominata esse, sed a *Treba Jovia* Umbrorum sive Romanorum *Trivia*, inde intelligitur, quod eadem oppida *Trebia* quoque vel *Treba* dicantur, ut Trebula Mutusca apud Arnobium adv. gent. III. et apud Serv. ad Virg. A. VII, 711. Praeterea secundum Prudentium in Symmach. II, 984 sq.

Ancipites *tribuli* subeunt et carduus horrens:
Hos fert sicca sitis, hunc ebrius educat humor.

At Trebula Campanorum campestris quidem fuit, sicut Nola secundum Livium XXIII, 44 sq. et Silium Ital. XII, 162 sqq. non flumine, non mari septa, sed adeo abundavit aquis, ut Plinius H. N. III, 5. Trebulanos Campaniae Balinienses cognominarit, ut a Trebulanis Mutuscaeis et Suffenatibus in finibus Sabinorum H. N. III, 12. dignoscerentur. Elisam quoque *l* literam scimus in Umbrico *sopa* sive *sopo* pro *sulfure* (Gallico *soufre*, Gothico *Swibla*); quam varie vero litera *l* permutata sit, *δάφνη* testatur, quae in Iguvinis tabulis V, 6, 12. *ταφλε*, Latine *laurus*, Italice *allore* scribitur. Permutationis *l* et *d* literarum exempla refert Marius Victorinus apud Putsch. pag. 2470. ut *linguam* pro *dingua* (*Zunge*), *lacrumam* pro *δάκρυ* (*Zaehre*), *olere* ab *odore* (*ὄζειν*), *meditari* a *μελετᾶν* cet. In tabula nostra II, 8 sq. etiam *senatel tanginod suveis* pro *senateis suveis tanginud* I, 9 sq. (*senati σοφοῦ* sive *sapientis consulto*) legitur, unde *liimitel* quoque I, 3. pro *limiteis* sive *limites* in plurali numero scriptum putarem, nisi praedicatum *mefi ist* v. 4 sq. singularem posceret. Hinc *liimitel* pro deminutivo accipiendum videtur, in quo Samnitium vim agnoscerem, quemadmodum Romani deminutiva sua, quorum nullum latius patuit quam Sabinorum *anca, ancula, ancilla, ancillula*, a Sabinis acceperunt, nisi *famel* quoque omnibus Oscis communis fuisset. Sunt tamen alia, in quibus Abellanus et Nolanus sermo ad Samnites propius quam ad Campanos accederet, unde recte Prudentius Perist. XI, 207 sq. populos segregavit, quum scriberet:

Concurrit *Samnitis* atrox habitator, et altae
Campanus Capuae, jamque *Nolanus* adest.

Nomen *liimitel* quidem, de quo Paulus Diaconus scripsit: »*Limites* in agris nunc »termini, nunc viae transversae sunt«, in nostra tabula vacuo quodam spatio in duas partes divisum est; sed quum enuntiationis sententia perfecta sit, si *liimitel* una voce legatur, nihil equidem desidero, etsi litera *t*, nescio qua causa, non est integra, et prior vocalis *i*, sicut in praedicato *mefi* v. 4. contraria ratione, perperam exarata. *Mefi*, unde dativus feminini generis *mefiai* in versu paenultimo legitur, pro *mefis* scriptum censeo, ut *limes medius* designetur, quemadmodum *media terra* in versu paenultimo ea est, de qua Virgilius G. I, 125 sqq. paullo ante illum locum, unde Prudentius versus de tribulis G. I, 150. hausit, cecinit:

Ante Jovem nulli subigebant arva coloni;
Nec signare quidem aut partiri *limite* campum
Fas erat: *in medium* quaerebant; ipsaque tellus
Omnia *liberius*, nullo poscente, ferebat.

Nam sub ipsum prioris paginae finem v. 30. de media terra scriptum legitur: *ollad livvru eu is pedo* h. e. *illa (parte) libero ea est solo*, nisi *livvru(m) eu(m) is(t) pedo(m)* supplere malis in nominativo casu, quemadmodum in initio tabulae legitur *liimitel-mefi(s) ist* et *Abellano* v. 15. pro *Abellanos*. *Mefis* pro *μέσος* (*medius*) positum esse testatur posterior tabulae pagina, ubi v. 8. *sakaraklom Herekleis* sive *sacellum Herculis* memoratur, *pod anter terem m(e)ssee ist* v. 14 sq. h. e. *quod intra terram mediam est*: agnosco autem in ista literarum *s* et *f* permutatione, qua in Iguvinis quoque tabulis *mefa* pro *maza* scribitur, vim Sabellorum sive Samnitium. Pro Herculis sacello v. 4. *Herekleis fiisno* scriptum est, quod etiam II, 24. supplendum videtur: hoc nomine *ficetum* designari, sequentia docent, in quibus verba *ehtrad feihoss po Herekleis fiisnam amf et pert viam posstis* vertenda sunt: *altera (parte) ficubus apud* (*ποτί*) Herculis *ficetum circum circa* (*ἀμφί τε περί τε* sive *ampert* in Bantina tabula) *positis*. Ibi *feihoss* pro *ficubus* scriptum est, quemadmodum Umbri *fratrus* pro *fratribus* cet. dicere solebant, atque *s* in *feihoss posstis* geminata, quemadmodum in *meddiss* et *kvaisstur* Herculanensis et Pompejanarum inscriptionum. Eodem modo litera *k* geminatur in *tribarakkiuf* v. 11 sq. sive *tribadakkiof* v. 16 sq., aspiratio contra, in *feihoss* pro *k* posita et in *ehtrad* pro *etre* Umbrico inserta, prorsus neglecta est in *fiisno* et *fiisnam*, in qua litera *s* quoque insolitam habet figuram, haud dubie antiquiorem et literae Graecae Σ similorem. Ceterum quum *fiisnam* pro *ficinam* sive *ficariam silvam* generis feminini sit, in ablativo *fiisno* quoque exemplum habemus permutatarum inter se vocalium *a* et o, de qua supra uberius disserui. Pro ficubus quidem apud Horatium Epist. II, 2 sub fin. legitur *populus* assita certis limitibus; sed ficus in eundem finem esse positas, nemo dubitabit. Praepositionem *po* cum Graeca *ποτί* comparari posse, sicut *amf et pert*

cum *ἀμφὶ et περὶ*, Latina vox *positis* pro Graeca ποτιθέταις docet; nescio tamen an *po* pro *apud*, ab ἀπὸ derivanda, posita sit, quum *pustin* quoque v. 8., sicut πυστιν in Iguvinis tabulis V, a, 25. sive *posti* III, a, 13 sqq. b, 8 sqq., Graecae praepositioni προτὶ Creticaeve πορτὶ respondeat. Significat autem *pustin slagi*, sicut *slaagid* II, 12. inter verba *pud ist—sakaraklom Herekleis* (*quod est sacellum Herculis*), *pro termino*, unde I, 28 sq. *anter slag(im) Abellanam inim Nuvlanam* (*intra finem Abellanam et Nolanam*) legitur. Verba *pai ipi si* (*quae ibi sint*) ad *ficus* referenda docent, quam similis Osca lingua Romanae simul fuerit atque Umbricae, ab hac tamen in eo diversa, quod nominativus pluralis, sicut genitivus singularis, non in *ar*, sed *ai* Sabellorum more exierit. *Si* pro *sint* in Iguvinis quoque tabulis legitur III, a, 6. 27. b, 3.; *ipi* vero pro *ibi* eo magis scribi potuit, quod ἶφι antiquitus dicebatur.

Imperativum *likitub* v. 10 sq., quo prima enuntiatio clauditur, *likitud* (*liceto*) legendum esse, quisque facile videt; quoniam vero *um*, quod antecedit, non nomen est, sed adverbium υμω pro ὁμοῦ (*utrique parti*), quod in Mamertina inscriptione legimus, *tribalakae* v. 10. genitivus partitivus est pro *tribulosae terrae usufructu* positus. *Tribalakae* vero sive *tribalakai* v. 13 et 16. a tangendi verbo *tuset* sive *toset* pendet, quod ab antiquo τόσσω derivandum est, sicut Pindari participium τόσσαις atque Homeri τεταγών. *Namu ittiuf* cum Graecis ablativis νομῷ ἰδίῳ (*pascuo proprio*), *seaipd* cum ἑῷ πέδῳ (*suo agro seorsum*) comparandum puto, quum etiam v. 21. extr. *pdon* pro πέδον sine *e* litera scriptum sit. *Aet* Latinae conjunctioni *at*, *post* vel *pus* cum accusativis *fehois* (*ficus*) et *fisnam* (*ficetum*) constructa praepositioni *post*, *anfret* cum dativo *eisei* (*esei* v. 23) *terei* (*huic terrae*), sicut *anter* II, 14. cum determinativo *terem* (*terra*), conjuncta praepositioni *infra* respondet. *Avt* v. 22. inter *tins* (*tenus* a *tenendo* ductum vel κτῆνος), et *thesavrom* (*thesaurum* apud Petron. in fragm. Tragur. c. 46. extr. Burmanni vel θησαυρός), in quo Graeca aspirata θ Romanorum more per duas literas, diphthongus *au* contra Oscis pariter ignota per *av* expressa est, *atque* significat, sicut in Bantina tabula, quum *inim* conjunctio a pronomine *enus* derivata proprie *item* vertenda sit. Quemadmodum *tins* Graecorum κτῆμα sive possessionem, quae quidem, ut apud Festum Gallus Aelius definit, usus agri aut aedificii, non ipse fundus aut ager est; sic *thesavrom* χρῆμα (*bonum*) sive quamlibet copiam designat, sicut jam Naevius Platonis orcum *orcivum thesaurum* vocavit. *Patens* v. 24. prorsus Latinum est, *aon* vero pro ὁμῶς (*similiter*), sicut *um* v. 10. pro ὁμοῦ (*simul*) positum puto, et *asmonnak adtinod* sive potius *artinod* (ἀρθμῷ) pro *communi foedere*. Postrema enuntiatio v. 25—32., quae sicut altera ab adverbio *inim* (*item*) incipit, mutilata quidem et literis quibusdam vel perperam exaratis vel singulariter ligatis valde obscura est, nec ita facile supplenda vel explicanda; sed si *pokkahe* πρόςκτησιν (*acquisitionem*), *ittom* ἴδιον (*proprium aliquid*), *altt inam altt* vero *alia atque alia parte* significat, hoc fere modo supplenda et vertenda videtur:

Inim pdi (an) thesavrei pokkahe e(t tins) ittom altt inam altt (sv)errins.

Item soli vel boni acquisitio et possessio propria citra ultraque (est) vetita.

An sive *en* pro *vel* II, 10. 15. 17. legitur, atque *sverronei* II, 2. a *sverrins*, quod ἀπόῤῥητον sive *vetitum aliquid* significare videtur, derivari potuit. Reliqua ex iis, quae supra dicta sunt, facile explicantur; est autem *is* ante *pedo* v. 30. pro *ist* (*est*) scriptum, sicut *iss* v. 23. et *iet* in fine. Notanda est praeterea duarum VV geminatio pro *b* usurpata in *livvru*: *tera* pro *terra* secundum Varronem L. L. V, 4. etiam antiqui Romanorum poëtae dixerunt. Hinc *tereme*, sicut *terem* II, 14., in casu determinativo positum non magis mirandum est, quam *ajusta* ante finem pro *anjusta* (*injusta*) scriptum: mirandum est potius, quod cum determinativo casu *tereme* pronomina *isai eai*, pro quibus in Iguvinis tabulis VI, b, 20. inverso ordine *eo iso* vel *εϋ εσϋμ* V, a, 2. (*id ipsum*) positum est, et adjectivum *mefiai* juncta sint, in *ai*, non in *ame* exeuntia, quum in Iguvinis tabulis e contrario II, 34. I, 2. *ετῤαμα σπαντι* et *τεῤτιαμα σπαντι* pro *σπαντιμαῤ* II, 31. legatur. Sed VI, b, 26. etiam *toteme Iovine* pro *toteme Iovinem* VI, b, 46. sive *tote Iovine* VI, b, 36. scriptum est, atque in nostra tabula I, 12. *pam* pro *pad* (*qua parte*) sive *ekkumi* I, 15. legitur.

Tota prior pagina sic vertenda videtur:

Ekkoma triibalakae liimitel Herekleis fiisno mefi ist,
Qua ex parte tribulosae (terrae) limes Herculis ficeto medius est,
ehtrad feihoss po Herekleis fiisnam amf et pert viam posstis,
altera parte ficubus apud Herculis ficetum circumcirca viam positis,
pai ipi si pustin slagi Senateis suveis tanginud, tribalakae um likitud.
quae ibi sint pro termino Senatus sapientis consulto, tribuleti (ususfructus) simul liceto.
Inim iuk tribarakkiuf, pam Nuvlanos tribalakae tuset, namu ittiuf Novlanom esto:
Item in eo tribuleto, qua parte Nolanus tribuleti (fines) tangit, pascuo proprio Nolanum esto:
ekkumi seaipd Abellano tribalakai toset, iok tribadakkiof namo ittiof Abellanom estod.
ex qua parte suo solo Abellanus tribuleti (fines) tangit, in eo tribuleto pascuo proprio Abellanum esto.
Aet post fehois, pus fisnam, anfret eisei terei nep Abellanos (n)ep Novlanos pdon:
At post ficus, post ficetum, inferiore parte hujus terrae nec Abellanus nec Nolanus solum (habeto):
tribarakai tins avt thesavrom, pod esei terei iss, aon patens, asmonnak adtinod patens.
tribuleti possessio atque bonum, quod hujus terrae est, similiter patens, communi foedere patens.
Inim pdi (an) thesavrei pokkahe e(t tins) ittom altt inam altt (sv)errins:
Item soli vel boni acquisitio et possessio propria citra ultraque vetita (esto):
aet anter slag(im) Abellanam, inim Nuvlanam, ollad livvru eu is pedo;
at intra finem Abellanam, item Nolanam, illic libero ea est solo;
isai eai mefiai tereme ajusta iet.
in ipsa ea media terra injusta est.

2. *Posterior tabulae Abellanae pagina.*

In posteriore tabulae pagina tot quidem versus vel in sinistra vel in dextra quoque parte truncati sunt, ut non omnia satis possint explicari; sed, dum modo venia sit periclitanti, facili conjectura supplendi. Prima verba, licet multis de causis incerta sint, sic tamen intelligi poterunt, si lapidem, in Abellae urbis ruderibus repertum, ab Abellanis sic inscriptum putemus, quasi cum Nolanis colloquerentur. Incipit enim inscriptio a verbis *emapoi vestiri kiui* sive *alicui vestri* (seu potius *vestrum*) *civi*. *Mai*, a *mais* (*magis*) Bantinae tabulae derivatum, Romanorum *mage* est, sed, quod ejusdem vocis repetitio v. 4. docet, pro adverbio *nihilo minus* sive *tamen* accipiendum, quemadmodum Italicum *ma*, Franco-Gallicum *mais*, Hollandicum *maer*. *S* sine dubio *svae* supplenda est conjunctio, quam legis ratio postulat, *prupokir* vero *prupokid* legendum, ut verbum sit *propinquat*, unde dativus *sverronci kva(likva)lei Abellanoi* (*vetito qualiquali Abellano* scil. *solo*) dependeat. Sic *kapi* post *manu* (*itt*)*iuv* (*manu propria*) sive malis *manu*(*ma s*)*iuv* (*manu sua*) pro *kapid* (capit) scriptum est, cum dativo *pukalatoi* (*peculatui*) jungendum.

Quid in fine quarti versus supplendum sit, conjectura assequi vix licet; nihil tamen desideratur, quod sententiam mutet, quoniam *pukalatoi* peculatum in privatum usum designat, *trikei heketaku* vero pro *trica* κακοτέχνῳ sive *dolo malo* positum videtur: unde *sipus* e Bantina tabula suppleri potest. Tum *inuel* suppleri potest *inue* sive *inuk* (*e* et *k* enim in *Hereklkis* I, 4. pro *Herekleis* inter se permutantur) *l*(*is esto*), quia *inim isai lis Abell*(*anoi*) sequitur h. e. *item eadem* (ratione) *lis Abellano* scil. idem peccanti. In versibus proxime sequentibus nihil fere interiisse, verba docent jam supra laudata *Senatel tanginod suveis* (*Senatus consulto sapientis*): unam modo literam suppleo, ut pro *aus* v. 8. legatur *maus* h. e. *majoribus* atque cum dativo pluralis numeri *mullanois* jungatur. *Mullana* autem male facta sive peccata interpretor, quibus *katui* (*cautui* sive *cautioni*) sit *sakaraklom Herekleis* v. 11., ante quod, cui libet, verbum *ist* (*est*) suppleat, quemadmodum praepositionem *pustin* (*pro*), quae I, 8. legitur, ante ablativum *slaagid* (*termino*) v. 12. *Put* est relativum adverbium pro ὁπότε sive potius *quatenus*, sed *pid* post *ulus* (*ille* scil. senatus) Aeolica praepositio πέδα pro μετά (*cum*): unde *liga*(*is*) mihi non tam pro *legibus* quam pro *collegis* positum esse videtur. Adduntur scilicet numeralia *fuf an sekss* (*quinque vel sex*) cum verbo *kumfened* (*confiniit* sive *decidit*), quemadmodum nominativo *sakaraklom Herekleis* additur (*pustin*) *slaagid pud ist* (*quod est pro termino*), et paullo post *pod anter terem m*(*e*)*ssee ist* (*quod intra terram mediam est*). Quemadmodum in *mssee* vocalis *e*, sic in *teet* v. 12. extr. consonans *r* omissa videtur, nisi *teet* pro *teret* sive *terret* sic positum est, quemadmodum *tit* pro *timet* in Tuderti Martis inscriptione supra laudata. Pendet inde ablativus *puklpeisod* (ἐπικλοπίᾳ, *a furto* sive *peculatu*); sacella vero secundum Festum dicebantur loca

diis sacrata sine tecto quidem, sed cum ara secundum C. Trebatium apud Gell. VI, 12. coll. Fest. s. v. *Mutini Titini sacellum*, Liv. VIII, 20, 8. Macrob. S. I, 7., consepta muro vel aggere et fossa, quibus *inseptum* opponitur a Paulo Diacono. Hinc v. 15 sqq. additur: *pai terem en niomu tanginud prufato set l(imes) an mor* h. e. qua in terra vel regione ex decreto praefato sit limes vel murus, *po eikih sakar(a) ammidikte* sive quo istic sacra (loca sunt) circumscripta. Quemadmodum *mor* Oscorum more *murus* dicitur, sic *moin* est *moene*, quod Ennius quoque secundum Festum singulariter dixit: unde *muiniku* v. 22. pro *munitione* legitur, quemadmodum cum Festo Placidus in glossis: »*Municare*, inquit, *communicare*, dictum a *moeniis* i. e. operibus.« *Mulaikei (t)erei (molari terra)* pro aggere scriptum puto, quia *fosid (fossa)* additur; post *eiseis sakarakleis (hujus sacelli)* autem conjunctionem copulativam *inim (et)* suppleo, quia jungitur *teres (terrae)* genitivus. *Froktatiof* per metathesin pro *frutectis* sive *fruticetis* scriptum est, quemadmodum Servius ad Virg. Ecl. I, 40. *frutecta*, inquit, scholastici vocabant. Literam *f* in fine v. 21. *feihos (ficubus)* esse supplendam, inde colligo, quod etiam in versu paenultimo post genitivum *Herekleis* legitur *fi* pro *fiisno* sive *ficeto*. Quum e verbis *avt Novlak* v. 23. conjici possit, ablativum *Abellak* antea esse supplendum, *pot or(tom)* interpretor *quatenus actum est*. *Ortom* enim in Iguvinis tabulis *oratum* significat, *orare* vero antiquos pro *agere* dixisse, Paulus Diaconus cum Festo atque Nonio Marcello annotavit. Hinc post *Novlak (Nolae)* praepositionem *pustin* suppleo pro Latina *de*, post *fiisno* autem p. 24., quod etiam I, 4. pro *fiisna* exaratum est, *Abellal*, quia sequitur *Noelal* pro *Novlal*, quod pro *Nolano* dici potuit, quemadmodum *Sicani* etiam *Siculi* sive *Σικελοί* dicebantur. *Abellalis* autem una voce jungendum est, ut sit genitivus pro *Abellani*, qui pendeat ab ablativo *komono (communi)* e Bantina tabula post *pid Novlal(i)* h. e. *cum Nolano* in fine supplendo. Quam interpretationem si admittis, nihil amplius desideratur, totaque posterior nostrae tabulae pagina sic est vertenda:

Emapoi vestiri kiui mai, s(vae) prupokid sverronei kva(likva)lei Abellanoi,
Alicui vestrum civi tamen, si propinquat vetito qualiquali Abellano,
inim manu (itt)iuv kapi mai pukalatoi (sipus) trikei keketaku,
et manu propria capit tamen peculatui sciens dolo malo,
inuk l(is esto): inim isai lis Abell(anoi).
tum lis esto: item hac (ratione) lis Abellano scil. idem peccanti.
Inim katui mullanois (m)aus Senatel tanginod suveis,
Item cautioni peccatis majoribus Senatus consulto sapientis,
put ulus pid liga(is) fuf an sekss kumfened,
quatenus ille cum collegis quinque vel sex decidit,
(ist) sakaraklom Herekleis, (pustin) slaagid pud ist:
est sacellum Herculis, pro termino quod est:

inim te(r)et puklpeisod sakaraklom, pod anter terem m(e)ssee ist,
et terret a peculatu sacellum, quod intra terram mediam est,
pai terem en niomu tanginud prufato set l(imes) an mor,
qua in terra vel regione ex decreto praefato sit limes vel murus,
po eikik sakar(a) ammidikte, om moin mulaikei (t)erei, fosid,
quo istic sacra (loca) circumscripta (sunt), simul moene molari aggere, fossa,
eiseis sakarakleis (inim) teres froctatiof, f(eihos), muiniku,
hujus sacelli et terrae frutectis, ficubus, munitione,
pot or(tom Abellak) avt Novlak (pustin) Herekleis fi(isno, Abellal)ispid Novlal (i komono).
quatenus actum est Abellae atque Nolae de Herculis ficeto, Abellani cum Nolano communi.

Pars VI. Alphabeta Osca. Tab. II.

In tabula II. alphabeta addidi ex inscriptionibus illustratis collecta, quae ut recte intelligantur, pauca admonenda sunt. Fontes, unde hausta sunt, superscripsi, diligenterque cavi, ne immiscerentur e nummis vel vasis aliena, quae judicium perturbarent. Alphabeto soli Capuensi paucas literas addidi e nummis Samniticis illustratis, ut supplerentur, quae deessent. Deest tamen aspirationis nota, quemadmodum litera C vel G in Herculanensi alphabeto, B, H, F, in inscriptione antiquissima. Ubi lineolam transversam posui, nulla omnino litera Osca Latinae diversa quadam figura respondet, quum C semper pro G scribatur, sicut KV pro Q et KS pro X, Z vero non discernatur ab S, nisi si duplicem SS tam pro Z quam pro X positam putare velis. Quod ad addita duo Graecorum Italiae antiquissimorum alphabeta attinet, de quibus in fine hujus operis singularis sermo erit, hic nonnisi illud moneo, me, quum Oscas literas Latino Bantinae tabulae alphabeto adaptarem, eas literas, quae Graecis propriae fuerunt, extra alphabeti ordinem in fine adjecisse, quae quam differant usu a Latinis literis, quibus appositae sunt, non latet literarum Romanarum Graecorumque gnaros. Sunt autem plura notanda et de figuris et de pronuntiatione literarum Oscarum.

1. *De literarum figuris.*

Oscarum literarum e Tuscis originem non solum illud testatur, quod a dextra ad sinistram scribuntur, sed multo magis hoc, quod litera *O* supplenda fuit per *u* punctatum. At inter Tuscam Oscamque linguas tanta fuit discrepantia, ut et sibilantes literae praeter unam *s* et aspiratae consonantes praeter *h* et *f* abjiciendae, mediae contra literae *b*, *g*, *d*, a Graecis mutuandae essent. Ne enim harum originem a Romanis deducamus, dissuadet praeter Graecam gammae figuram atque pronuntiationem, quam gammatus limes apud agrimensores testatur, literarum *d* et *r* inter Oscos et Romanos differentia.

Neque apud Romanos, qui a Graecis Siciliae Doriensibus, neque apud Oscos, qui a Tuscis literas acceperant, inter literas *d* et *r* ullum discrimen primitus fuit, quod quidem simili modo facientes, atque Sp. Carvilius apud Romanos C et G distinxit, contrariam tamen rationem secuti sunt, ut Osca *d* Latinae *r*, Osca *r* contra Latinae *d* videretur similis. Ceterum Graecorum vis in literae *p* figura imprimis cernitur, quam Romani Graecae *r* similem fecerunt, praetereaque in eo, quod Abellani Tuscam *u* Graecorum quoque more *v* scripserunt. Praeter *u* vocalem *i* quoque diversis modis scriptam videmus: nihil tamen interest, qua figura usi sint, nisi quod consonans *j* semper, nescio an fortuito, I scribatur. Praeterea Osci literam *a* tam singulariter formare solebant, ut, quae inscriptio Osca sit, ex ea potissimum cognoscatur. Litera *φ* quidem, quae est ultima alphabeti, Tuscae plerumque similis est, sed in variis inscriptionibus satis varia, atque, sicut *s* in Abellana tabula, valde singularis. Hinc Osca literatura, etsi a Tuscis accepta, Oscis tamen propria dici potest: quando vero Osci literaturam istam receperint, ex illis literarum figuris conjici potest, quas Tusci variis temporibus varie scripserunt. Antiquissimam quidem literae *m* figuram, Tuscis et Graecis antiquioribus communem atque hieroglyphico aquarum signo paullo similiorem, quam quae Punice scribi solebat, Osci praeter unum antiquissimae inscriptionis exemplum pariter ignorarunt, atque illas, quas vel Romani Graecique in Europa vel Umbri in Iguvina tabula III. multo serius invenerunt: hanc literam contra, sicut piscis natantis notam *n*, iisdem semper duabus figuris scripserunt, quibus et Tuscos et Umbros in plerisque inscriptionibus suis usos reperimus. Oscorum literatura pleraque igitur junior est exemplo tesserae hospitalis ex aere vetustissimae, quam a. 1783. prope Petiliam in Bruttiis repertam Heerenius explicavit in Bibliotheca veteris literaturae et artis P. V., multo antiquior tamen bellis Romanorum Punicis, quia gamma, terminis adhuc agrimensorum transversis positis similis, nondum rotundiorem figuram Latinae C accepit, cui Sp. Carvilius Romae lineolam illam addidit, unde G nata est. A tessera illa hospitali jam Tusca literatura adeo degeneraverat, ut gamma ejus vocalis *i*, *i* contra sibilantis locum occuparet, unde duas sibilantium figuras Tusci habebant, quarum antiquiorem, Latinae literae *m* similem, tam Osci quam Umbri ignorarunt. *V* quoque litera apud utrosque digammi Graeci figuram jam amiserat; Umbros autem multo serius quam Oscos Tuscorum literaturam recepisse inde intelligitur, quod, licet utrisque junior literae *φ* figura communis sit, *h* et *t* literae apud Oscos nonnisi antiquiore, apud Umbros nonnisi juniore figura exaratae sint. Antiquissimas Oscarum literarum figuras post Mamercini civis inscriptionem in Abellana tabula conspici, dubitari nequit, Pompejanas vero inscriptiones non ita multo ante urbis ruinam exaratas esse, veri simile est: imo Herculanei reperta dicitur Osca inscriptio tam vivido colore conspicua, ut in ipso interitu posita videatur. Ceterum Oscam literaturam, etsi Bantina tabula Latinis, Mamertina inscriptio

Graecis literis scripta est, ultra Tuscorum olim imperii fines in Campania pertinuisse, nummi Samnitici testantur, Oscis literis inscripti. Non omnes quidem nummi, quorum inscriptiones Oscae putantur, Oscas quoque literas exhibent, sed tamen praeter nummos bello Italico Corfinii cusos illi quoque, in quibus nomina *Aderl* sive *Aderu* (*Atellae* in Campania vel *Aterni* ad fluvii Aterni ostia), *Frentred* (*Frentanorum*), *Akudunniad* (*Aquiloniae* in Samnio) leguntur. *Viis* autem literae in nummis Posidoniae sive Paesti in Lucania vere Graecae sunt, iis similes, quibus tessera hospitalis supra laudata inscripta est, et plane diversae a nomine *Fistulis* in nummis incertis. Licet igitur literae a dextra ad sinistram scriptae sint, non tamen Graecae Oscarum vocum inscriptiones Oscae statim dicendae sunt; multo minus Latinae, a sinistra ad dextram exaratae, quarum in nummis maxima est copia.

2. *De literarum pronuntiatione.*

Oscae literae sine dubio antiquitus eodem modo pronuntiabantur, quo Latinae, quibus in tabula nostra respondent; sola Romanorum veterum rusticitas, qua literarum C et F pronuntiatio sic paullatim mutata est, ut literarum *κ* et *φ* locum obtinere viderentur, effecit, ut hae duae literae aliter apud Oscos, Graecorum morem secutos, aliter apud Romanos sonarint. Hinc Osci consonantem V a vocali simili, quas Romani una eademque litera scribere solebant, sic semper fere distinxerunt, ut *κF* pro *qu* et *σF* pro *su* ante vocalem scripserint, quemadmodum *κς* pro seriorum Latinorum *x*. Vocales contra *o* et *u*, quas Romani jam antiquissima aetate diversis literis scribebant, Osci sero demum vel puncto vel lineola transversa supra impositis distinguere coeperunt, unde etiam vocalem *i* a consonante *j*, quas Romani nunquam distinxerunt, simili lineola transversa variis modis apposita discrevisse videntur. Literam Z Osci non magis unquam in literaturam suam receperunt, quam literam X; ea enim, quam Lepsius de tabulis Eugubinis pag. 71. not. 203. accipiendam putavit, non differt ab *s* litera variis modis perscripta. Literam Y quidem pro *u* usurpatam in Abellana tabula vidimus, eam tamen non agnoscunt aliae Oscorum inscriptiones. Literam *φ* non Graecorum more, sed sicut Latinorum *f* pronuntiandam esse, inde intelligitur, quod praeter *h* nullas aspiratas haberent Osci, pro *ϑ* in nominibus *thesavrom* et *thesavrei*, quae in Abellana tabula leguntur, Romanorum more *th* scribentes, neque magis unquam *b* pro *φ*, quam *φ* pro *b* ponentes: ubi enim *b* pro *φ* scripta videtur, error est vel lapidarii vel chalcographi.

Pars VII. Osci sermonis indoles.

Licet Oscae linguae rudimenta non sic, ut Umbricae, in systematis formam possint redigi, quia major quidem est inscriptionum multitudo, brevior vero earundem am-

bitus, unde propter argumenta varia majorem quidem nominum verborumque copiam, sed pauca modo ad grammaticam spectantia haurire licet; nonnulla tamen Oscis propria monenda sunt, quae vel ad literarum usum vel ad verborum formas spectant.

1. De literarum usu.

Oscam linguam tam similem deprehendimus priscae Latinae, ut, quae intersit differentia, cum temporum decursu, tum variorum populorum commercio quam maxime effecta videatur. Oscae linguae mutationes testatur ipsarum inscriptionum varietas, quae tamen tam exigua est, ut Bantina tabula, licet antiquiore aetate atque in Apuliae et Lucaniae confinio Latinis literis exarata, non ita multum differat a serioribus Campaniae inscriptionibus. Etiam Mamertina inscriptio in paucis modo Graecorum commercium prodit; multo magis abhorret a reliquis inscriptionibus Abellana tabula, cujus sermonem tam Tuscorum Graecorumque quam Samnitium commercio mutatum agnoscimus.

In nulla alia inscriptione tam multae literae inter se permutantur, quam in Abellana tabula, in qua pro *media in terra* tam *mefiai tereme* quam *terem m(e)ssee* scriptum est. Etsi vocalis *u* duabus literarum figuris scribitur et a vocali *o* transversa quoque lineola supra imposita discernitur, nihil tamen frequentius observatur quam literarum earundem permutatio: imo vocalis *u* cum consonante *v* in eum modum permutatur, ut non solum *kiui* pro *civi*, sed *liuuru* quoque pro *livvru* (*liberum*) scriptum sit. In Bantina tabula eo magis *cevs Bantins* (*civis Bantinus*) pro *ceus* legendum censeo, quoniam in inscriptionibus, quae Oscis literis exaratae sunt, *avt* quoque pro *aut*(*i*) et *tovtiks* pro *tuticus* scribi solet. *Maus quidem* in Abellana tabula pro *majoribus*, sicut *mais* in Bantina pro *magis* legitur; sed praeter diphthongos *ai*, *ei*, *ii*, *oi*, *ui*, pro *ae*, *e*, *i*, *oe*, nullam aliam agnosco, nisi *au* in *sauci* pro *socio* in Bantina tabula: *tavtam* enim sicut *tovtam* pronuntiandum censeo. An *iu* in nominibus *Niumeriis* et *Niumisieis* pro diphthongo accipiendum sit, quum in multis aliis vocabulis duabus syllabis pronuntietur, dubito: *eu* certe pronomen pro *iok* sive *iuk* duae vocales sunt; sed triphthongum forsan *oei* reperimus in antiquissimae inscriptionis nomine *Oeilennis*. An in nominibus *Niumeriis* et *Niumisieis* literae *r* et *s* inter se permutatae sint, quemadmodum *degetasius* pro *digitarius* scribi potuit, a *digitando* pro *dictando* derivatus, unde apud Romanos quoque scriptores *indigitare* legitur, dubitari quidem possit; at *vincter lamatir* in Bantina tabula aliter interpretari nescio, quam ut Umbrorum more pro *vinctis lamatis* scriptum accipiatur. Permutationem literarum *ss* et *f* jam supra notavi; *n* pro *m* scriptum est in *herentaten* Herculanensis inscriptionis et in *pon* pro *quum* in Bantina tabula. Memoratu vero quam maxime digna est literarum *r*, *d*, *l*, permutatio in nomine *tribarakkiuf* sive *tribadakkiof* et *tribalakae* pro *tribulosa terra*. Etiam hoc est observandum, quod in Abellano saxo nomina in *f* exire soleant, quemad-

modum relativum adverbium *puf* in Pompejana inscriptione, in Bantina contra tabula *d* in fine vocum addi soleat. *C* vel *K* litera praeter *Novlak* pro locali *Nolai* sub Abellanae inscriptionis finem quam maxime additur pronominibus, ut in *ekak* Pompejanae pro *eka* Campanae scriptionis. *K* et *p* praecipue in pronominibus relativis permutantur, quanquam *petiropert* pro *quater* quoque, et *fuf* pro *quinque* usurpatum legimus: quemadmodum enim in Mamertina inscriptione *ke* pro *pa* (*qua*) positum invenimus, sic in Abellano saxo tam *ekkoma* sive *ekkumi* pro *pam*, quam *emapoi* pro Latino *alicui* legitur. Etsi *pam*, si cum *ekkoma* sive *ekkumi* comparatur, pro *pame* scriptum deprehendis, quemadmodum Latinorum conjunctio *cum* secundum Scaurum de orthographia pag. 2261. ed. Putsch. in Saliari carmine *cume* scribebatur; non tamen tanta fuit Oscorum rusticitas in abjiciendis vel addendis literis, quanta Umbrorum in Iguvinis tabulis, in quibus determinativus casus pro simplici o in *om*, *ome*, *omem*, *omen*, *oma*, *omars*, quod Osco *omad* respondet, exit. *H* litera in *ehtrad feihoss* Abellanae tabulae et contra morem inseritur, et pro *c* Latina scribitur, pro qua literam *s* habet *fiisna* nomen; sed neque Umbrorum more nomina aspirationis ope dilatantur, neque Graecorum consuetudine *s* initialis in aspirationem mutatur: quin *um* sive *υμω* pro *somo* Umbrorum vel *ὁμοῦ* Graecorum scriptum est.

2. *De verborum formis.*

Osca lingua Latinae veteri tam similis fuit, ut paradigmata quaedam exhiberi, quod, quia de multis exempla desunt, non sine lacunis, atque propter dialectorum differentiam vel propter locorum similium variis modis repetitorum inopiam non sine longis dissertationibus exsequi licet, haud necessarium existimem. Pauca igitur monuisse sufficiat, unde Osci sermonis indoles propria cognoscatur. Imprimis notandus est nominum propriorum usus, in quo hoc praecipue Oscis cum aliis ejusdem stirpis Ausonicae populis commune fuit, ut aut nullum nomen in *ius* exiens, ut *V*(*olero*) *Men*(*a*)*s Melissaii* (*filius*) et *V. Aadirans* V. Pompejani, aut duo nomina ejusdem terminationis *iis* h. e. *ius* gerere solerent, ut *Pakis Tintiriis* apud Lanzium, cui in feminino genere *Epe Latinae*, fortasse etiam *Muia Itilnia* respondet. Rarius observatur Romanorum mos, ut in nominibus *Mr. Aadiriis V.* Pompejani, cui similem aliam inscriptionem lego *N. Trebiis Tr.*; frequentior est nominum abbreviatio, quemadmodum nummi Samnitici tam (*G.*) *Mutil* sive *Mutil Embratur*, quam *G. Paapi* (*G.*) inscripti sunt. Patris nomen sive praenomen non inseri, sed addi solet nominibus; duorum vero patris nominum exempla desidero, unde in Herculanensi inscriptione *L. Slabiis Laukil* pro *L. Aukil* legendum censeo. Multimodis variata nomina legimus, ut *Herine* et *Herenni*, et quemadmodum *Stenius Calinius Stattii filius* in Mamertina inscriptione *Στενις Καλινις Σταττι* scribitur, sic *Popidiis* pro *Popidius* scriptus non quatuor, sed tribus syllabis pronuntiandus esse videtur: vocalis *i* enim

geminari solet, etiamsi *u* non elidatur. Vocalium elisio autem in nominum flexionibus adeo usitata est, ut non solum *degetasis* pro *degetasius* vel *cevs Bantins* pro *civis Bantinus*, sed etiam *mefi* pro *medius*, quemadmodum *Paapi* pro *Papius*, legatur: *Meddis* contra pro *Meddix* etiam *Meddiss* cum geminata *ss* scribitur. Quot modis Osca nomina et verba flectantur, definiri vix potest: etsi enim genitivus nominum in *as*, *eis*, *es*, et tertia persona verborum in *ad*, *ed*, *id*, exire solet, magis tamen inter se differunt genitivi *moltas* et *tribalakae* sive *tribalakai* vel participia *deicans* et *eituns*, vel quod tam *terei* pro *terrae* quam *thesavrei* pro *thesauri* legatur. Non minus differunt ablativi pluralis numeri *tribarakkiuf* et *zicolois*, etsi in *feihoss posstis* pro *ficubus positis* quartum declinandi genus a secundo discernere licet, atque tam genitivus singularis *Senateis* quam accusativus pluralis *fehois* ad quartam declinationem referri potest. Tria genera facile dignoscuntur; dualis vero numeri exemplum desideratur: vocativus non legitur, reliquis casibus autem accedit et localis *Novlak* (*Nolae*) et determinativus *terem* sive *tereme* (*in terra*). Gradus comparationis agnosco in *maus* (*majoribus*) et *maimas* (*maximae*), quamquam pluralem *nessima* cum genitivo *nesimum* et ablativo *nesimois* pro positivis accipio. Insignis est pronominum demonstrativorum copia, quam voces *ionc*, *exac* et *excic*, *esuf*, *ezum*, *eizuc*, *izic* et *eizeic*, *eizazunc* in Bantina tabula, *isai eai*, *iok* et *eikik* in Abellano saxo, *eksuk* et *inu* in Pompejana inscriptione cet. testantur. In nominibus Osci saepe deminutiva, ut *liimitel*, in verbis contra intensiva, ut *eituns*, *deivatuns*, ponebant.

Appendix 1. de Oscorum origine.

Quum Osca lingua ex iis, quae interpretati sumus, non amplius sit terra quasi incognita, pro se quisque facile intelliget, Oscos pariter atque Auruncos, Volscos, Latinos et Umbros cum Sabellis omnibus esse ex Ausonum gente, quae maximam partem Italiae olim insedit. Quae enim observatur differentia, non major antiquitus fuit, quam qua dialecti unius ejusdemque sermonis per varios casus mutatae discernuntur. Ea autem, quae communia fuerunt omnibus Ausonum populis, Pelasgicam Graecorum redolere originem, magis etiam apparebit, quum mihi otium fuerit, vocabularium Ausonicum cum grammatica Umbrica elaborandi. Hic unum exemplum in medium protulisse sufficiat, unde luce clarius elucescit, quatenus omnium populorum Italiae ex Ausonum gente linguae prisco Graecorum sermoni vel similes fuerint vel dissimiles. Quamvis diversa videantur Osca verba *svae pis*, Volsca *sepis*, Umbrica *sve pis* sive *sopir*, Latina *sei quis*, a Graecis *εἴ τις*, nemo tamen Germana *so wer* (Gothice *swa hwas*) pro *wenn jemand* (Gothice *jabai hwas*) vel alia Sanscriticae stirpis vocabula similiora putabit antiquitus: imo quum rationes perspexerit, quibus mutentur literae, tam Graecas particulas *ἔι* et *ἔτι*, quam Latinas *et*, *ita*, ex antiquo pronomine *is*, quemadmodum Latinam *sic* ex Osca *izic* sive *eizeic*, Umbrica

isek, vel Oscas *in, ini, inim, inu*, ex Umbricis *eno, enno, ευεκ, ιυεκ*, derivabit. Quamvis magna sit linguarum singularum differentia paullatim inde enata, quam vel ipsa nomina *Pomponii* apud Umbros, *Pompilii* apud Sabinos, Pompeji apud Oscos testantur, secundum quae *Tarpeja* quoque rupes montis Capitolini non differre videtur ab Osco *Turquinii* sive *Tarchontis* Tusci nomine *Tarpinio*; nemo tamen porro peregrinum Latinae linguae elementum, quod Siculis potius ex Iberia Thucydidis h. e. Gallia oriundis debetur, tribuere poterit Aboriginibus. Quod ut rectius perspiciatur, addere quaedam mihi liceat, quae nondum satis intellecta video. Maximus enim error inde natus est, quod plerique easdem terras iisdem fere nominibus appellatas putarunt, de vera vi nominum apud diversos scriptores securi. Ut omittam antiquiora, quae alias illustrare conabor, ab Herodoto primo incipiam, qui cum I, 163. scriberet: *Οἱ δὲ Φωκαιέες-ναυτιλίῃσι μακρῇσι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο· καὶ τόν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρσηνίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εισι οἱ καταδέξαντες·* ostendit, quibus nominibus Phocaeensium periegesis antiquam occidentalis Europae descriptionem distinxerit. Nam si duae partes Italiae, quas Apenninus disjungit, Adria et Tyrrhenia vocantur, quarum nomina Adriaticum et Tyrrhenicum mare servavit, Iberia est Galliae ora australis, Tartessus contra Iberia seriorum. Thucydides certe, qui Celtas prorsus ignorat, quum VI, 2. scriberet: *Ὡς δὲ ἡ ἀλήθεια εὑρίσκεται, Ἴβηρες ὄντες καὶ ἀπὸ τοῦ Σικανοῦ ποταμοῦ τοῦ ἐν Ἰβηρίᾳ ὑπὸ Λιγύων ἀναστάντες (Σικανοί)·* regionem inter fontes Sequanae et Ligeris, ubi secundum Scylacem Caryandensem post Iberos sequuntur Ligures et Iberi mixti usque ad Rhodanum fluvium, Iberiam vocavit. Quam prave tamen Servius Thucydidis verba interpretatus sit, supra jam indicavi; sed pessimae omnium opinionis auctor fuit Dionysius Halicarnassensis, qui, quum I, 22. varias de populorum Italiae et Siciliae origine sententias invenisset, Pherecydem nulli Atheniensium in scribendis genealogiis secundum (I, 13.) sequi maluit, quam cum sanioribus historicis incertum relinquere, quod diserte affirmari non potest. Is I, 10. recte quidem post vanas interpretationes nominis Aboriginum, Romanae gentis auctorum, addidit: *Ἄλλοι δὲ Λιγύων ἀποίκους μυθολογοῦσιν αὐτὰς γενέσθαι, τῶν ὁμορούντων Ὀμβρικοῖς· οἱ γὰρ Λίγυες οἰκοῦσι μὲν καὶ τῆς Ἰταλίας πολλαχῇ, νέμονται δέ τινα καὶ τῆς Κελτικῆς· ὁποτέρα δ' αὐτοῖς ἐστι γῆ πατρὶς, ἄδηλον· ὐδὲ γὰρ ἔτι λέγεται περὶ αὐτῶν προσωτέρω σαφὲς ὐδέν·* at infelici studio eruendi, quae eruendi, quae eruenda non sunt, haec disseruit, quae ex Latina versione proferre liceat.

»Doctissimi Romanorum scriptorum, inquit, inter quos est Porcius Cato, qui »Italicarum urbium origines accuratissime collegit, et C. Sempronius, et multi alii, ajunt »Aborigines esse ex iis Graecis, qui quondam in Achaja (h. e. Graecia) habitarant, et multis ante bellum Trojanum aetatibus inde migrarant. Verum tamen verbis disertis non »scribunt, aut ex qua Graeca natione fuerint, aut ex qua urbe migrarint, aut quo tem-

»pore, aut quo coloniae duce, aut quibus acti casibus antiquam patriam reliquerint: et, »fabulam Graecam secuti, hoc nullius auctoris Graeci testimonio confirmarunt. Rei igitur »veritas quomodo se habeat, incertum est. Quod si istorum sermo verus est, non possunt »coloni esse ullius alterius generis quam Arcadici«. Tum postquam sententiam suam ex iis, quae ab antiquis poëtis et fabularum scriptoribus de sedibus et genere Oenotrorum scripta fuerunt, probare conatus est, adjecit I, 13. haec quam minime probabilia: »Arbi»tror autem ipsos Oenotros cum multa alia Italiae loca occupasse, quae partim deserta »partim male culta nacti fuerant, tum etiam agri partem aliquam Umbris ademisse; Ab»origines autem vocatos, quod in montibus habitarent (Arcadicum enim est montium habi»tatione delectari), ut ii qui Athenis Hyperacrii et Parhalii vocabantur«. Meliora sane, Timaeum secutus, Scymnus Chius cecinit in orbis descriptione v. 216 sqq., quum vel fabulosa illa de Umbrorum origine a Circes et Ulixei filio Latino atque Ausonum ab Ulixei et Calypsonis filio Ausone, quibuscum et illa, quae jam antiquissimus auctor Hesiodus in Theogonia v. 1011 sqq. de Agrio sive Umbro atque Latino cecinit, et illa, quae Hyginus *Μυθολογ.* c. 127. et Festus s. v. Mamiliorum familia ex opinione omnium Romanorum atque ipsius Dionysii Halic. IV, 45. annotaverunt, congruunt, Graecam saltim Ausonum originem testentur. Ceterum *Ausonas* Osci, qui *avt thesavrom* pro *aut thesaurom* cet. scribebant, nonnisi *Avsonas* sive *Avronas*, sicut *Auruncos* nonnisi *Avruncos*, dicere potuerunt. Hinc Saturnini quoque in Etruria secundum Plinium H. N. III, 5. (8.) *Avrinini* dicebantur, quos equidem *Ἀβοριγῖνας* Dionysii Halicarnassensis sive *Ἀβοριγῖνες* aliorum secundum Stephanum Byzantinum interpretor, quippe quorum opera Pelasgi *Saturniam*, teste Dionysio I, 20 extr., vel Siculis expulsis eripuerunt vel ab se aedificatam incoluerunt. Ante Aborigines autem Siculos incoluisse Saturniam, oraculum docet secundum Varronem apud Macrobium S. I, 7. et Lactantium I, 21. Pelasgis datum, quod, teste Dionysio I, 19 extr. L. Mallius sive Manilius, qui Plinio H. N. X, 2. (cf. Fest. s. v. *sexagenarios*) diligentissimus togatorum senator, maximis doctrinis, nullo doctore, nobilis, audit, in tripode quodam templi Dodonaei literis antiquis exsculptum vidisse dicitur:

Στείχετε μαιόμενοι Σικελῶν Σατορνίαν αἶαν,
Ἠδ' Ἀβοριγινέων Κοτύλην, οὗ νᾶσος ὀχεῖται,
Οἷς ἀναμιχθέντες δεκάτην ἐκπέμψατε Φοίβῳ cet.

Quamvis multis jam aetatibus ante bellum Trojanum hoc factum sit, minime tamen credendum est Dionysio, Peucetium jam septendecim generationibus ante Iliacam expeditionem cum fratre Oenotro ex Arcadia ad Italiae litus appulisse. Emendandum est autem aliud quoque testimonium apud Paulum Diaconum: »*Peligni* ex Illyrico orti: inde enim »profecti ductu Volsini regis, cui cognomen fuit Lucullo, partem Italiae occuparunt. »Hujus fuerunt nepotes Pacinus, a quo *Pacinates*, et Pelicus, a quo *Peligni*«.

Haec si vera esset lectio, pars certe Ausonum ex Illyrico venisset in Italiam: Pelignos enim Ovidius in ipsorum finibus Sulmone natus F. III. 95. a Sabinis ortos dicit. At totus locus corruptelis abundat: quos enim *Pacinates* putes sive *Pecinates*, ut alii legunt? Cluverus quidem *Piciantes* Stephani Byzantini comparat, qui sunt *Picentes*; sed multo rectius ejusdem Stephani *Peucetiantes* comparari, qui sunt *Peucetii*, Lucullus sive potius Lucilius dux docet, a quo *Lucani* appellati dicuntur Paulo Diacono: quanquam pro hoc quoque rectius Eustathius in Dionysii Perieg. 362. cum Plinio H. N. III, 5. (10.) *Lucium* quendam exhibuit. Picentes ex illo loco excludit ipse Paulus Diaconus scribens: »*Picena* regio, in qua est Asculum, dicta, quod, Sabini quum Asculum proficiscerentur, in »vexillo eorum picus consederit«, coll. Strab. V, 3, 1. pag. 228. V, 4, 2. pag. 240. VI, 1, 3. pag. 254. Legendum est igitur: »*Pedicli* sive *Pediculi* ex Illyrico orti: inde enim profecti »ductu *Volcinii* regis, cui cognomen fuit *Lucilio*, partem Italiae occuparunt. Hujus fue»runt nepotes *Peucetius*, a quo *Peucetiantes*, et *Pediclus*, a quo *Pediculi*«. De Pediculis enim, quorum oppida fuere Rudiae, Ennii patria, Egnatia, Barium cet., Plinius H. N. III, 11. (16.) scripsit: »IX. adolescentes totidemque virgines ab Illyriis tredecim populos ge»nuere«; Servius autem ad Virg. A. VIII, 9. tradidit, Peucetiam et Messapiam a duobus fratribus dictas, qui illic imperarunt, coll. Plin. H. N. III, 11. (16.) paullo ante l. l. Strab. VI, 3, 1. pag. 277. Regem Volcinium scribendum putavi propter *Volcentum*, antiquum Lucaniae oppidum, Οὔλκους Ptolemaei, *Ulcianam* praefecturam Frontini de col. pag. 109., cujus incolas Livius XXVII, 15. *Volcentes*, Plinius H. N. 3, 11. (15.) *Volcentanos*, Gruteri inscriptio CCIX, 2. *Vulcejanos* vocant: *Vulcejum* autem a *Volcinio* non magis differre existimo, quam *Tarpejum* a *Tarpinio* sive *Tarquinio*. Ceterum Pediculos a πίτυ, quemadmodum *Peucetios* a πεύκη nominatos censeo: Graecos enim insedisse totam fere Apuliam et adjacentes Italiae oras maritimas, omnibus notum est.

2. *De regionum, quas Osci insederunt, primis incolis.*

Oscos Campanos cum Auruncis, Volscis et Aboriginibus, ex Umbris, quemadmodum Samnites ex Sabinis, immigrasse, cum linguarum affinitas, tum historia docet; populorum vero, qui ante eos loca, quae insederunt, incoluerint, Plinius quidem H. N. III, 5. (9.) de Campania scribens: »Hoc quoque certamen humanae voluptatis tenuere Osci, Graeci, »Umbri, Tusci, Campani« nullum meminit; at idem in sequenti capite de Lucania: »Te»nuerunt eam, ait, Pelasgi Oenotrii, Itali, Morgetes, Siculi, Graeciae maxime populi: »novissime Lucani a Samnitibus orti duce Lucio«. De his autem consentiunt omnes, qui de antiquissimis Italiae populis scripserunt; minus recte Plinius H. N. III, 10. (15.) verbis: »A Locris Italiae frons incipit, Magna Graecia appellata, in tres sinus recedens Ausonii »maris« addidit ea: »quoniam Ausones tenuere primi«. Meliora docet Strabo V, 4, 3.

pag. 242., qui primo de Campania scripsit: *Ἀντίοχος μὲν οὖν φησὶ τὴν χώραν ταύτην Ὀπικὰς οἰκῆσαι, τέτυς δὲ καὶ Αὔσονας καλεῖσθαι·* ubi tamen perperam deinde secundum Polybium ab Opicis Ausones, secundum alios etiam Oscam gentem distinguit; mox VI, 1, 2. pag. 253. de Lucania: *Πρὶν δὲ τοὺς Ἕλληνας ἐλθεῖν, οὐδ' ἦσάν πω Λευκανοί· Χῶνες δὲ καὶ Οἰνωτροὶ τὰς τόπες ἐνέμοντο. Τῶν δὲ Σαυνιτῶν αὐξηθέντων ἐπιπολὺ καὶ τοὺς Χῶνας καὶ τοὺς Οἰνωτροὺς ἐκβαλόντων, Λευκανοὺς δ' εἰς τὴν μερίδα ταύτην ἀποικισάντων, ἅμα δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων τὴν ἑκατέρωθεν παραλίαν μέχρι πορθμῦ κατεχόντων, πολὺν χρόνον ἐπολέμουν οἵ τε Ἕλληνες καὶ οἱ βάρβαροι πρὸς ἀλλήλους.*

Haec quae Strabo refert, confirmat non solum Sophocles, in cujus Triptolemo fabula Ceres, teste Dionysio Hal. I, 12. coll. Plin. H. N. XVIII, 12, 1. Triptolemum docens, quantum terrarum seminandis a se acceptis frugibus peragrare necesse habeat, facta primum mentione orientalis Italiae, quae ab Japygio promontorio usque ad fretum Siculum extenditur, deinde Siciliae oppositae facta leviter mentione, ad occidentalem Italiam rediisse et gentes maximas, quae oram istam incolebant, his versibus recensuisse dicitur:

Τὰ δ' ἐξόπισθε χειρὸς εἰς τὰ δεξιά,
Οἰνωτρία τε πᾶσα καὶ Τυῤῥηνικὸς
Κόλπος Λιγυστική τε γῆ σε δέξεται·

verum etiam Aristoteles Polit. VII, 9. *Ὤικουν δὲ τὸ μὲν πρὸς τὴν Τυῤῥηνίαν Ὀπικοί, καὶ πρότερον καὶ νῦν καλούμενοι τὴν ἐπωνυμίαν Αὔσονες· τὸ δὲ πρὸς τὴν Ἰαπυγίαν καὶ τὸν Ἰόνιον Χῶνες τὴν καλουμένην Σύρτιν* (sive potius *Σειρῖτιν*)*· ἦσαν δὲ καὶ οἱ Χῶνες Οἰνωτροὶ τὸ γένος.* Quae quidem quo magis illustrem, antiquissimam Choniae descriptionem, quae exstat, in medium proferre mihi liceat.

3. *De Choniae descriptione antiquissima.*

Choniae, in qua Graeci colonias illas condiderunt, quas Hermannus Bobrikius in Geographia Herodoti §. 59. recenset, exstat antiquissima descriptio, quam mutilatam quidem Lanzius (*Saggio* T. II. p. 620.), integram vero Antonius Galateus de situ Japygiae (Basil. 1558), multoque rectiorem, ut videtur, Gruterus CXLV, 5. tanquam inscriptionem Bastae in Apulia repertam exhibuerunt. Quam quum propter antiquas literarum figuras, haud raro praeterea perperam transcriptas, nemo adhuc intellexerit, vel in eum finem, qualis legenda mihi videtur, illustrare mihi liceat, ut, si qua in re erraverim, doctiores viri emendent gravissimi momenti monumentum. Est illa antiquissimis omnium, quae exstant, literis Graecis incisa, octoque versibus metri elegiaci ab Achaeo quodam composita, atque, si emendare licet perperam scripta, recentioribus literis ex mea quidem sententia sic restituenda:

KͰΩΝΗΣΙΣΘͰΟΡΙΑ(Ν)ΜΑΡΣΑΠΙΔΟΣΑΣΤΕΙΒΑΣΤΑΙ
ΕΙΝΑΙͰΥΔΡΑΝΤΑΤΑΡΑΝΘͰΟΥ(ͰΕ)ΔΡΑΜΕΤΤΑΒΟΟΥ
ΧΩΝΕΔΟΝΑΣΔΑΚΤΑΣΣΥΒΑΡΙΝΤΟΙΝΩΤΡΙΟΝͰΟΚ(Κ)ΟΥ
ΑΙΣΑΡΟΟΣΠΟΝΤΟΥͰΥΔΑΣΙΝΑΝΤΙΡ(Ε)ΕΙ [ΝΑΙ]
ΕΝΘΙΡΗΞͰΟΡΙΚΟΣΚΑΤΑΡΕΙͰΗΧΩΝΕΤΟΥͰΗΤΕΝΕΑΙΘΟΥ
(ͰΥ)ΔΑΤΑΧΩΝΝΕΙΑΙΕΝΘͰΥΛΙΑΣΤΕΝΑ(ΕΙ)
ΑΚΤΑΣΚΡΑΘΙΑΕΙΣΕΝΘ(ΑΥ)ΒΑΡΔΑΝΝΟ(Σ)ΑΠΟΧ(ΘΩΝ)
ΧΩΝΝΕΙΑ(ΝΔ)ΙΑ(ΡΕΙ)ͰΙΜΕΡ(ΟΕΣΣΑ)ΝΑΕΙ h. e.

Χώνης ἴσθ᾽ ὁρίαν Μαρσαπίδος ἄστεϊ Βάστᾳ
Εἶναι Ὑδρᾶντα, Τάρανθ᾽, οὗ ἕδρα Μετταβόου·
Χωνεδονὰς δ᾽ ἀκτὰς Σύβαριν τ᾽ Οἰνώτριον, ὄκκου
Αἰσάροος πόντου ὕδασιν ἀντιρέει:
Ἔνθ᾽ Ἴρηξ ὁρικὸς καταρεῖ, ᾗ Χωνέτου ᾗ τε Νεαίθου
Ὕδατα Χωννείᾳ, ἔνθ᾽ Ὑλίας τε νάει·
Ἀκτὰς Κραθιαεῖς, ἔνθ᾽ αὖ Βάρδαννος ἀπ᾽ ὀχθῶν
Χωννείαν διαρεῖ ἱμερόεσσαν ἀεί.

Nonnulla quidem, praesertim quum alia omittenda, alia supplenda, alia transponenda censuerim, alii aliter legere fortasse malint; sed totius inscriptionis sententia non agnosci nequit. Nam Choniae primum Graecae coloniae antiquissimae, inde a Bastae in Apulia finibus usque ad Rhegii confinia, deinde fluvii omnes, ad quorum ripas conditae erant coloniae, inde ab Irece sive potius Alece ad Bradanum usque contrario ordine recensentur. Chorographicum hoc argumentum, et quod ad Italiae geographiam veterem et quod ad literarum usum attinet, tam gravis est momenti, ut in utrumque pluribus inquirendum mihi videatur. Quum enim Sybaris memoretur Oenotrius, neque ulla mentio fiat Lucaniae vel illarum urbium, quae post excisam Sybarim conditae sunt, Choniae nostra descriptio intra annum 720 a. Chr. n., quo Sybaris ab Achaeis condita fuit, et 510, quo deleta est a Crotoniatis, exarata esse videtur, quum Locri Epizephyrii primi omnium scriptis uterentur legibus, quibus plus ducentis annis inde ab Olympiade XXIX (664 a. Chr. n.) unam tantum legem novam additam esse, Demosthenes in Timocr. p. 744. ed. Reisk. (cf. Diod. XII, 17. Strab. VI, 1, 8. pag. 260) testatur. Hinc praeter aspirationis notam, vario modo formatam atque adhibitam, sedecim modo literae, licet variis nec raro inter se permutatis figuris scriptae, agnoscuntur. Ut autem fatear, quam multa adhuc in his obscura mihi sint, primum statim inscriptionis nomen incertum est, utrum *ΧΛΟΝΙΔ* h. e. *Χαονίδ* an *KͰΩΝΗΣ* h. e. *Χώνης* legendum sit. Hoc tamen praeferendum putavi, quia sexta litera in quarto versu pro *Σ* usurpata recurrit: tum vero metri necessitas verborumque contextus requirit, ut *ΚΛ* pro *KͰ* sive *Χ* scriptum putemus, atque *Ι* pro *Ε* sive *Η*. Hoc quidem in adverbio

ἐνθα v. 5 sqq. semper factum videmus, unde *HI* quoque v. 5. pro *ἦ* sic interpretor, ut *H* sit aspirationis nota, *I* vero pro vocali *E* producta sive *H* posita sit, omisso iota subscribendo. *X* et *Ξ* vero non distingui solent a litera *K*, quemadmodum *O* litera tam pro diphthongo *ου* quam pro producta vocali *ω* scriptum vidémus, etsi *οι* quoque pro *ου* legitur, imo *Οιινοιτριιον* pro *Οἰνώτριον*, *οχο* contra pro *ὄκκου* sive *ὅπου* exaratum est. Tanta enim observatur scribendi rusticitas, ut litera modo geminatae pro simplicibus, modo simplices pro geminatis positae sint, ut in nomine *Χωννίᾳ* v. 6. pro *Χωνείᾳ*: unde *ἀντιρεῖ* quoque v. 4. pro *ἀντιρέει* scriptum puto, quod metrum requirit, quemadmodum v. 2. *Μετταβόου* pro *Μετάβου* et *Αἰσάροος* v. 4. pro *Αἴσαρος* vel *Βάρδαννος* v. 7. pro *Βράδανος* positum videmus. Imo in tertio inscriptionis vocabulo *ὁρίαν* prima litera et ante et post aspirationis notam posita, extrema contra propter similem sequentis vocabuli literam *μ* omissa est. In quarto vocabulo *T* quidem pro *Σ* scriptum puto, sicut in nomine *Αἰσάροος* v. 4.; sed *Μαρσαπίδος* pro *Μεσσαπίδος* sic quondam usurpatum videtur, quemadmodum *Ἴρηξ* v. 5. pro *Ἄληξ* cet. cf. Dionys. Hal. I, 68.

Chonum et Oenotrorum nomina barbara a Graecis tam varie scribi solent, ut nesciam, an literae in fine quarti versus superfluae significent, pro *Νεαίθου* etiam *Ναυαίθου* dici, nisi *ἦ νάει* pro *ῥέει* usurpandum legere malis. Tantis autem corruptelis abundat altera inscriptionis pars, ut, nisi pro certo agnosceretur Choniae veteris descriptio, nihil omnino extricari potuisset. Sine dubio tamen primum Choniae longitudo significatur coloniis Hydrunto, Tarento, Metaponto, Siri atque Lagaria in Chonedone litore, fluviisque Sybari, Aesaro, Alece, ad quorum ostia Sybaris, Croton, Locri, sicut Aulonia ad Chonetum sive Cocintum, quem Caecinum quoque sive Carcinem vocatum legimus, Petilia ad Neaethum, Crimisa ad Hyliam, sedes vel agros habuerunt; tum latitudo indicatur praeter hos fluvios praecipue Crathide atque Bradano, qui inde a Sila silva atque Vulture monte, duobus illis Apennini montis ramis, omnem Choniam perfluebant. Rhegium a Chalcidensibus a. 668 a. Chr. n. conditum excluditur: Irex enim sive Alex fluvius (Strab. VI, 1, 9. pag. 260. Eustath. ad Dion. Perieg. 367.) *ὅριχὸς* dicitur, quemadmodum Hydruntum civitas *ὁρία Μαρσαπίδος ἄστεϊ Βάστᾳ*. Ne de hac interpretatione dubites, plura mihi monenda sunt: perperam enim *Υαραντιν* pro *Ὑδρᾶντα* scriptum legimus. *Ὑδρῶντα* etiam *Ὑδρᾶντα* scribi potuisse, e corrupta lectione apud Strabonem VI, 1, 14. pag. 264. colligo, ubi pro *τινὲς δὲ καὶ Ῥοδίων κτίσμα φασὶ καὶ Σειρῖτιν καὶ τὴν ἐπὶ Τεύθραντος Σύβαριν* ex Pausania VI, 19, 9. *ἐπὶ τοῦ Ἰδρᾶντος Σύβαριν* emendandum est, etsi VI, 3, 5. pag. 281. *τὸν Ὑδροῦντα* sive *Ἰδροῦντα* legimus. *Ὑδροῦντα* h. l. sine necessitate pro *Ἰδροῦντα* editores corrigunt: nam in nostra quoque inscriptione proprie *Ἰδρᾶντα* scriptum est, quoniam Pythagorae litera Y vix diu ante Sybaris excidium in usum venit: unde *Ἰλίας* quoque pro *Ὑλίας* v. 6., *Ϝίδασιν* pro *ὕδασιν* v. 4., imo *Μετταβόοι* pro *Μετταβόου* v. 2. atque *Χωνέτοι*

pro *Χωνέτου* cet. v. 5. exaratum videmus. Quod Ὑδροῦς contra Stephani Byzantini animadversionem in nostra inscriptione cum adjectivo feminini generis construatur, non est mirandum, quum secundum Stephanum *Τάρας* quoque et *Σελινοῦς* aliaque istius generis nomina pro femininis accipi soleant. Magis igitur miror, quod litus inter Mettabi sedem sive Metapontum atque Sybarin Oenotrium *Χωνεδονὰς ἀκτὰς* vocaverit inscriptio, nisi hanc adjectivi formam Chonis propriam putare velis, quemadmodum *Χωνέτου* fluvii nomen. Et in Chonedono litore et ad Chonetum fluvium Chones habitasse, etsi Sybaris Oenotrius dicitur atque Pandosia, regum Oenotriae regia, secundum Strabonem VI, 1, 3, 5. pag. 254. 256. ad Acherontem fluvium in Crathin influentem sita fuisse videtur, testes sunt Strabo et Lycophron. Quum autem ea, quae Strabo ex Antiochi Syracusani, Herodoto atque Thucydidi fere aequalis, opere de Italia excerpsit, inscriptionem nostram quam maxime illustrent, nonnulla hic collecta proponere mihi liceat.

Ut ea pratermittam, quae Antiochus apud Strabonem VI, 1. init. de *Velia* contra Oenotridas insulas condita tradidit hic aliena atque nota satis ex Herodoto I, 167., ad Rhegium statim a Chalcidensibus conditum transeo, de quo Antiochus secundum Strabonem VI, 1, 6. pag. 257. scripserat, Chalcidenses a Zanclaeis evocatos principemque coloniae Antimnestum iis constitutum fuisse. Totam autem istam regionem ait priscis temporibus a Siculis (quos jam Odysseae auctor novit, et Thucydides adhuc VI, 2. sua aetate ibi invenit) et Morgetibus habitatam fuisse, eosque ab Oenotris insequenti tempore pulsos in Siciliam trajecisse. Idem Strabo VI, 1, 4. pag. 254. haec scripsit: »Antiochus in opere, quod de »Italia conscripsit, hanc regionem ait Italiam appellatam fuisse, ac de ea se scribere; prius »autem dictam fuisse Oenotriam. Terminum autem ei constituit ad mare quidem Tyr»rhenum, quem nos Bruttiis assignavimus, Laum flumen; ad Siculum autem Metapontum. »Sed Tarentinam regionem, quae continuo agrum Metapontinum subsequitur, extra Ita»liam sub Jagypiae nomine censet. Apud vetustiores autem ait eos tantum Oenotros atque »Italos fuisse habitos, qui intra isthmum siti versus fretum vergerent Siculum.« Eadem testatur Aristoteles Polit. VII, 9., ipsa verba vero Antiochi refert Dionysius Hal. I, 12. et 73. additis iis de Siculis, quae I, 22. non multum abhorrentia a Thucydidis narratione VI, 2. repetuntur. Strabo autem pag. 225. sic pergit: »Successu temporis ait Antiochus Italiae »et Oenotriae nomen fuisse propagatum usque ad Metaponticam et Siritidem regionem: »habitasse enim ea loca Chones, gentem Oenotricam satis nobilem, territorioque nomen »Choniae fecisse.« Male ibi Casaubonus urbis nomen *Χώνην*, quae super arcem Crimisam a Philoctete in Crotoniatarum agro conditam sita fuit, pro regionis nomine *Χωνίην* ponendum censuit: utrumque enim nomen non nostra solum inscriptio, sed Lycophron quoque agnoscit. Recte autem Antiochus more antiquorum, quibus inscriptio nostra tribuenda est, ut Strabonis verbis utar, simplicius dixit, nullo posito Lucanorum et Bruttiorum dis-

crimine: Bruttiis enim tanquam desertoribus tum demum Lucani nomen dederunt, quum Dio bellum in Dionysium movens quoslibet contra quoslibet concitasset; Lucani vero eo tempore, ducem Lucium e Samnio secuti, intrasse videntur Lucaniam, quum novas sedes quaerentes paullo ante bellum Peloponnesiacum terram Thurinam invaderent. A Thuriis, Cleandridae imprimis prudentia (Polyaen. II, 10, 2 et 4), iterum atque iterum victi, Dionysii demum majoris aetate (Diod. Sic. XIV, 101 sq.) summam potentiam in vetere Oenotria Choniaque nacti sunt, ut Italiotis oppressis Petilia Lucanorum exsisteret urbs primaria. Quemadmodum autem Bruttii prius Lucanorum pastores fuisse dicuntur, sic Aristoteles Polit. VII, 9. Italum, a quo Italia antiqua nomen accepit, Oenotros pastores agriculturam docuisse atque inter alias leges salutares communia quoque convivia instituisse tradidit. Ad Itali quidem aetatem, qui secundum Thucydidem VI, 2., ubi ab optimae notae codicibus Σικελῶν, non Ἀρκάδων e pessima Dionysii Hal. sententia, rex vocatur, annis plus trecentis ante Graecorum in Siciliam adventum vixit, inscriptio nostra referri nequit; sed quum Rhegium jam anno a. Chr. n. 668. conditum esse dicatur, cujus agrum Ἄληξ ὁρικὸς a Locrensi dividebat, nihil impedit, quo minus inscriptionem septimo ante Chr. n. seculo exaratam putemus, praesertim quum Ἄληξ potius ad Choniae, quam ad Locrensium fines significandos ὁρικὸς dicatur, idemque fluvius secundum Timaeum apud Antigonum Carystium I. peculiare illud habuerit, ut cicadae in Locrensium parte vocales, in altera parte mutae essent.

Omnes coloniae in inscriptione memoratae, sive nomine suo vocatae sive significatae tantum fluviorum ostiis, ante Rhegium conditae sunt: nam Locros Epizephyrios Locri Opuntii jam anno 683 a. Chr. n. condiderunt, atque praecessisse fertur alia colonia circa 724, imo antiquior e Corcyra. Quando Caulonia, quondam ob convallem ante sitam Aulonia dicta, sed cum incolae a Bruttiis ejecti in Siciliam se recepissent, deserta, ab Achivis condita sit, ignoratur; sed Scylletium, quod Crotoniatae possederunt, quum Dionysius partem Locrensibus daret, Atheniensium colonia, qui Menestheum secuti sunt, dicitur. Petiliam, ubi tessera hospitalis reperta est, cujus alphabetum propter inscriptionis antiquitatem in tabula nostra adjeci, Philoctetes condidisse dicitur, quemadmodum Crimisam arcem ipsamque Chonem urbem, a qua Chones in ea regione dicti sunt. Lagaria Epei et Phocensium, Siris autem, quae postmodo, Heraclea ibi a. 433. a Tarentinis condita, navale Heracleotarum exstitit, Troica dicitur Straboni. Metapontum quoque tam antiqua urbs fuit, ut origo ejus ad Pylios a Troja reduces referatur: eadem tamen Metabi sedes novos quondam colonos ab Achaeis et Sybaritis accepit. Tarentum a Lacedaemoniis a. 707. condita est, tribus annis post Crotonem vel tredecim post Sybarim ab Achaeis conditam. Eodem tempore jam magnifice celebratur Siritidis terrae amoenitas ab Archilocho, Thasi insulae asperitatem conquerente apud Athen. XII, 25. Quod Athenienses contendebant, Sirin

antiquitus suam fuisse, quippe quam olim tenuissent Iones, Scholiasten ad Lycophron. v. 978. movit, ut annotaret, Athenienses jam ante Trojanos in Italiam profectos circa Sirin habitasse; at ille in priora tempora transtulit Ionum expeditionem circa Olymp. XXIV. factam, qua Colophon urbs a Gyge capta est, unde Iones apud Strabonem VI, 1, 14. pag. 264. *φεύγοντας τὴν Λυδῶν ἀρχὴν ἐπελθεῖν καὶ βίᾳ λαβεῖν τὴν πόλιν τῶν Χώνων οὖσαν, καλέσαι δὲ αὐτὴν Πολίειον*, legimus. Jam omittens ea, quae Strabo ex Antiochi historiis de Crotone VI, I, 12. coll. II, 4. atque Siritide VI, 1, 14., de Metaponto VI, 1, 15. atque Tarento VI, 3, 2. excerpsit, unum illud adhuc addo, unde Oenotri mihi nomen accepisse videntur. Secundum Plinium H. H. XIV, 3, 6. omnis Oenotriae vina non carent gloria: Tarentina et Servitiana (an *Siritiana?*), et Consentiae genita et Tempsae ac Babiae, Lucanaque; antecedunt tamen ceteris Thurina, omniumque maxime illustrata dicuntur Lagarina, quae Strabo quoque VI, 1, 14. pag. 263. dulcia ac lenia, magnique admodum apud medicos nominis praedicat. Quum igitur Thurina vina inter nobilia fuerint, quidni ob eam causam imprimis Sybarin Oenotrium vocatum putemus? Ut autem appareat, quam late pertinuerit olim Oenotria, *πόλεις Οἰνώτρων ἐν μεσογείῳ*, quas Stephanus Byzantinus praeter *Ὑέλην* Herodoti I, 167. s. v. *Θύελλα* ex Hecataei Milesii Europa recensuit, enumerare liceat, praeter *Ἀρίνθην*, quam *Ἀριάνθην* Herodiani vel *Argentanum* Livii XXX, 19. conjicio, atque *Λαμητίνους*, quos *Λαμπέτειαν* vocabat Polybius XIII, cf. *Σκύλλαιον*, omnes fere ignotas: *Ἀρτεμίσιον, Βρυστακία, Ἔριμον, Ἰξιάς, Κόσσα, Κυτέριον, Μενεκίνη, Νίναια, Πατυκός, Πύξις* (fortasse *Πυξοῦς* sive *Buxentum*), *Σέστιον, Σιβερηνή*, quam ad Sybarin fluvium sitam puto. Idem Hecataeus *Πευκετίαντας ἔθνος τοῖς Οἰνώτροις προσεχὲς* dixerat, *Λοκροὺς Ἐπιζεφυρίους* contra, *Αὐλωνίαν* sive *Καυλωνίαν*, quemadmodum *Μέδμην* cum fonte ejusdem nominis et *Κάπυαν, πόλεις Ἰταλίας*.

2

Campana inscriptio.

4

VE

Dessert

tabela

RUDIMENTA
LINGUAE UMBRICAE

EX INSCRIPTIONIBUS ANTIQUIS ENODATA.

PARTICULA I.

FUNDAMENTA TOTIUS OPERIS CONTINENS.

SCRIPSIT

DR. G. F. GROTEFEND
LYCEI HANNOVERANI DIRECTOR

Est quadam prodire tenus, si non datur ultra. *Horat.*

ADDITA EST TABULA LITHOGRAPHICA.

HANNOVERAE MDCCCXXXV.
IN LIBRARIA AULICA HAHNII.

Praefatio.

Rudimenta linguae Umbricae, quorum particulas per intervalla semestria programmatis editurus sum, initio quidem ad eam pertinebant dissertatiunculam, quam, de antiquis mediae Italiae linguis Germanico sermone inchoatam, A. 1829. in *Novo Archivo philologico et paedagogico* Nro. 26. sqq. per Dr. Seebodium, Andreani Hildesiensis tum Directorem clarissimum, edi jusseram; sed quum, absolutis paucis, quae de Tusca, Sabina, Siculaque linguis a me dici poterant, tres linguae, quae adhuc restabant, Umbrica scilicet, Osca Latinaque, alio prorsus modo tractandae mihi viderentur, sepositis iis, quae jam perfeceram Ephemeridibus inserenda, accuratius institui studium, et haec quidem rudimenta linguae Umbricae, unde et Oscorum et Latinorum lingua originem cepit, seorsim edenda putavi. Quae quidem ob eam causam Latine scripsi, quod propter summam, quae inter Umbricam et Latinam linguam intercedit, cognationem nullis aliis vocibus, si Graecas exceperis, quae Latinis facile intermiscentur, tam apte et commode explicari possunt Umbricae. Quamvis multa vel incerta vel ignota prorsus adhuc manserint, quae diuturnius demum studium vel, quia non omnia possumus singuli, plurium doctorum hominum acumen magis magisque enodabit, tantum tamen lucis

aspersisse mihi videor interpretandis, quae exstant, Umbricis inscriptionibus, ut, meris nugis vanisque divinatorum hariolationibus fine imposito, antiquitatis Romanae studium summae utilitatis fructus inde capiat. Ut autem certam ineamus rationem, ante omnia fundamenta, quae prima haec particula continet, sic jacienda sunt, ut, quatenus fieri potest, bene recteque exstruatur tota disquisitionis nostrae moles.

Particula I.

Fundamenta totius operis continens.

1. Quaecumque ad linguam Umbricam addiscendam conferunt, solis continentur inscriptionibus, quae duplici literarum genere exsculptae exstant: exaratae enim sunt vel Latinis vel Tuscis literis, quarum hae quidem adeo mutatae et auctae sunt, ut proprium Umbris alphabetum constituant. Ex literis additis jam intelligitur, quam parum aptae fuerint Tuscorum literae sermoni Umbrico: feliciter igitur accidit, ut maximae omnium inscriptionis argumentum tam Latinis quam Tuscis literis sic compositum sit, ut, comparata eorundem vocabulorum scriptura duplici, Latinus scribendi modus veros Tuscarum literarum sonos aperiat. Latinis literis compositae, quum majores tum minores, inscriptiones Umbricae variis locis debentur; Tuscis vero literis, si a nummis discesseris, in quibus nonnisi nomina quarundam urbium in casu dativo (*Tutere, Tlate, Ikuvini*, s. *Ikuvine*) leguntur, quantum equidem scio, Iguvii modo, haud ignobili Umbrorum oppido, ad Apenninum montem sito, repertae sunt. *Agubio* nomini, quod *Ἰγουΐον* scripsit Ptolemaeus, *Ἴκυρον* fortasse Strabo V, 2, 10, pag. 228., pro quo rectius in inscriptione quadam ap. Grut. CCCXLVII, 1. *Iguvinorum* splendidissimus ordo legitur, tabula Peutingeriana figuram templi addidit, *Jovis Penninus* inscripti, quem Jovem Apenninum intelligendum esse docet inscriptio Iguvina ap. Murat. VIII, 5. Maffej. Mus. Ver. LXXIX, 5. JOVI ‖ APENINO ‖ T. VIVIVS CAR ‖ MOGENES ‖ SVLPICIA EVPHRO ‖ SYNE CONIV ‖ V. S. D. D. Hujus templi, ad quod Claudianus de VI. cos. Honorii v. 504 sq. allusit, exstant adhuc rudera, ubi, teste Conciolo, a. 1444. in subterranea quadam concameratione, miris emblematis tessellata, complures tabulae aeneae detectae sunt, quarum septem Dempsterus in opere suo *de Etruria regali* ad Tom. I. pag. 91. vulgavit.

2. Harum tabularum historiam cum variis doctorum virorum interpretandi studiis luculente nuper exposuit Lepsius in dissertationis suae *de tabulis*

Eugubinis particula prima: ex iis autem, quae idem de literatura Umbrorum universa disseruit, id solum excerpsisse sufficit, illarum tabularum quinque Tuscis literis inscriptas esse, duas easque maximas Latinis, quas etiam undecim versus tertiae tabulae adjecti in ea inscriptione exhibent, quam Gruterus, ex Bembi bibliotheca Patavii acquisitam, pag. CXLV, 1. velut diversam a reliquis edidit, aliique, ut Smetius et Merula, octavam appellarunt tabulam. Diversos tabularum auctores e diversis prorsus temporibus arguit scripturae, orthographiae atque sermonis differentia: quibus temporibus autem tabulae inscriptae sint, valde dubia et incerta est disputatio. Licet enim concesseris, Latinas literas serius in usum venisse quam Tuscas, eodem tamen tempore quum Tuscis tum Latinis literis scribi potuisse, Italorum numismata docent. Imo fieri potuit, ut, quum jam pridem Latinis literis scribi coeptum esset, Tuscis literis exararetur recentior inscriptio. Vana igitur est omnis Lepsii conjectura de sermonis Umbrici indole paullatim mutata, quatenus illa ea affirmatione nititur, Tuscam literaturam, quae vere Umbrica sit, antiquam Umbrorum pronuntiationem aeque referre, atque Romanam posteriorem. Longe meliora Lepsius exposuit de literae cujusvis pronuntiatione et de dispositione tabularum, quarum recensum hunc in modum protulit: IV, b & a; V, b & a; II & I; III, a & b; VI, b & a cum VII, a & b. Hinc quadruplex exsistit tabularum argumentum, quia VI & VII tabulae Latinis literis scriptae, etsi multo auctius atque correctius, eadem tamen repetunt, quae tabula IV exhibet.

3. Repetiti hujus argumenti initia leguntur in posteriore IV et VI tabularum pagina: Bonarota enim in Dempsteri libro, amplitudinem fere inscriptionum secutus, tabulas omnes tam perverse coordinavit, ut non modo priorem partem IV, V, VI tabularum, quia brevior erat, posticam, posteriorem contra anticam paginam fecerit, verum etiam e duabus tabulis, quas, quum in una tantum pagina exsculptae essent, reliquis anteposuit, posteriorem priore, priorem secundo loco protulerit. Illam Gorius in Appendice *Musei Etrusci* explicare conatus est, hanc Gruterus pag. CXLII. vulgavit. Idem sextam Latine scriptam tabulam rectius quidem disposuit, sed magis discedentem scripsit ab archetypo, quam Dempsterus, cujus tabulae, si literarum magnitudinem exceperis, formas referunt ex veris expressas. Hinc Gruterus literas *A. CCC.* e fine septimae tabulae undecim tertiae versibus Latine scriptis subjecit; quae, si tertium seculum indicant, quo, quae primo Tuscis literis exarata erant, multo auctius scripta Latinis literis repetebantur, inscriptionum harum tempora satis produnt. Quum enim Latinarum in Iguvinis tabulis literarum formae in sextum fere seculum ab Urbe condita incidant, quarta

tabula jam tertio post Romam conditam seculo inscribi coepta videtur. Sed incertum prorsus hoc est judicium, quoniam tabularum illarum sermo in tantum haud differt, in quantum trium seculorum decursus poscit; reliquae enim tabulae Tuscis literis scriptae multo magis in vocabulorum formis a quarta discedunt, quam quae Latinis literis sunt exaratae. Tertiam tabulam, quam Lanzius Sagg. T. I. pag. 285. tanquam nitidissime scriptam laudat, recentissimam esse omnium, quamvis argumenti ratione habita reliquis anteponenda videatur, forma literae m mutata docet. Proxime illam antecedunt prima secundaque tabulae, quoniam aliquot literarum characteres cum tertia communes habent.

4. Ne autem temeraria fides habeatur Dempsteri tabulis, monent manifesta operarum vitia: sic, ut unum saltim exemplum proferam, VII, a, 34. SABOCAVV pro SVBOCAVV, VII, a, 14, scriptum legitur. Minime igitur negligenda est comparatio eorum, quae alibi rectius prolata videntur. Dempsteri tabulae viginti literas tam Umbricas quam Latinas exhibent, quas, quia vera illarum series ignoratur, in alphabeti tabula lithographica, huic dissertationi adjecta, eo ordine, quo propter literarum nonnullarum permutationes vocabulorum index optime instituitur, sic recensui, ut prima columna literas Umbricas quartae tabulae cum diversis reliquarum tabularum figuris, secunda literas Latinas, quatenus in VI, VII & III tabulis literis Umbricis respondent, tertia denique Graecas literas, quibus Umbricas, quia desunt typographis, reddam, complectatur. Literae autem in quinque classes sic distribui possunt, ut prima 4 vocales, secunda 4 aspiratas, tertia 4 mutas, quarta 4 liquidas, quinta 4 sibilantes contineat: litera *ϑ* tamen bis tantum I, 20, med. & IV, a, 1, med. pro litera *τ* posita legitur. Ceterum e Latinarum literarum recensu manifesto intelligitur, neque Tuscum neque Latinum alphabetum satis aptum fuisse ad veros Umbricarum vocum sonos exprimendos, eosque nobis eruendos esse ex utriusque scripturae varietate: id quod in sequenti particula conabimur. Hic moneri sufficiat, Tuscis literis neque *o* vocalem, neque mediam quandam literam scribi potuisse, quam ob causam litera *b* e Latinorum alphabeto assumpta est; ex aspiratis vero literis, si ab litera *φ* discesseris, nullam fuisse necessariam. Hinc litera *χ* nusquam, litera *ϑ*, ut jam monui bis modo pro *τ* legitur; additae sunt e contrario praeter *b* literam duae sibilantes *ϱ* & *ζ*, ex litera *b* varie formatae.

5. In Latino alphabeto *v*, ut *i* apud Tuscos quoque, simul consonans atque vocalis erat, praeterque *ϱ* & *ξ* sibilantes *ζ* quoque deerat, multo serius a Graecis assumpta. Hinc pro *v* consonante interdum *vv* scriptum est, atque litera *s* pro sibilantibus omnibus positum, nisi quod *ϱ* per *rs* reddi, *ζ* autem litera per

accentum gravem literae *s* appositum, etsi saepe a chalcographis neglectum, discerni solet. Umbricas literas, sicut Tuscas, unde originem ceperunt, sinistrorsum scriptas esse, puncto ad diversum latus apposito significavi. Ceterum Umbrice scripta vocabula, quae in Latinis tabulis puncto (.) secernuntur, signo (:), quod *colon* dici solet, segregata sunt. Quae quidem signa, jam in archetypo perperam saepe posita, plerumque correxi, et ubi omissa sunt, adjeci, quo facilius intelligeretur futura vocabulorum interpretatio. Exhibebo enim, etsi non iisdem literis, tamen iisdem verbis, ipsas Dempsteri tabulas cum variis aliorum lectionibus, et primo quidem Latinas, deinde, a serioribus ad antiquiores progrediens, Umbricas Graecis literis redditas, sic ut praemissis versui cuique Romanis numerorum signis *tabulas*, literas *a* & *b* *paginas* anticas et posticas, nostratium vero numerorum signis *versus* indicem, in quibus vocabula quaeque leguntur: in vocabulis ipsis, licet perperam saepe inscriptis, ne corrigendi arbitrium mihi verteretur vitio, nihil emendavi, nisi quod aliorum lectione nitebatur. Quartam solam tabulam reservabo in secundam hujus operis particulam, ubi ad enodandas multas res necessarias quarta ex Iguvinis tabulis cum sexta septimaque comparabitur. Addam e contrario inscriptiones aliquot minores, in variis locis repertas, partim Umbricas, partim Volscas aliasve Umbricis cognatas, omnes autem Latinis literis scriptas.

Dempsteri tabulae VI & VII.

VI, b, 1. Este. persclo. aveis. aseriater. enetu.
VI, b, 1. parfa. curnase. dersva. peiqu. peica. merstu.
VI, b, 1. poei. angla. aseriato. 2. eest eso. tremnu. serse.
VI, b, 2. arsferture. ehveltu. stiplo. aseriaia.
VI, b, 2. parfa. dersva. curnaco. dersva. 3. peico [1]. mersto.
VI, b, 3. peica. mersta. mersta. avvei. mersta. angla.
VI, b, 3. esona. arfertur. eso. anstiplatu. 4. ef. aserio.
VI, b, 4. parfa. dersva. curnaco. dersva. peico. mersto.
VI, b, 4. peica. mersta. mersta. aveif. merstaf. 5. anglaf.
VI, b, 5. esona. mehe. tote. Ijoveine [2]. esmei.
VI, b, 5. stahmei. stahmeitei. sersi. pirsi. sesust.
VI, b, 5. poi. angla. 6. aseriato. est. erse. neip. mugatu.
VI, b, 6. nep. arsir. andersistu. nersa. courtust. porsi.
VI, b, 6. angla. anseriato. 7. iust. sve. muieto. fust.
VI, b, 7. ote. pisi. arsir. andersesusp disler alinsust. —
VI, b, 8. Verfale. pufe. arsfertur. trebeit. ocrer. peihaner. erse. stahmito. eso. tuderato.
VI, b, 8. est angluto. 9. hondomu. porsei. nesimei. asa. deveia. est. anglome. somo.
VI, b, 9. porsei. nesimei. vapersus. aviehcleir. 10. est. eine. angluto. somo. vapefe.
VI, b, 10. aviehclu. todcome. tuder. angluto. hondomu. asame. deveia. todcome. 11. tuder.
VI, b, 11. eine. todceir. tuderus. sei podruhpei. seritu. —
VI, b, 12. Tuderor. totcor. vapersusto. avieclir. ebetrafe. ooserclome. presoliafe. nurpier.
VI, b, 12. vasirslome. 13. smursime. tettome. Miletinar. tertiame. pracopracatarum. vapersusto.
VI, b, 13. avieclir. carsome. 14. vestisier. randeme. rufrer. tettome. Noniar. tettome. Salier.
VI, b, 14. carsome. hoier. pertome. padellar. 15. hondra. esto. tudero. porsei. subra. screhitor [3]).
VI, b, 15. sent. parfa. dersva. curnaco. dersva. seritu. subra. esto. 16. tudero. peico. mersto. peica.
VI, b, 16. mersta. seritu. sve. anclar. procanurent. eso. tremnu. serse. 17. combifiatu.
VI, b, 17. arsferturo. nomne. carsitu. parfa. dersva. curnaco. dersva. peico. mersto. peica.
VI, b, 17. meersta. 18. mersta. aveif. mersta. ancla. eesona. tefe. tote. Ijovine. esmei. stahmei.

[1]) *Dempster.* perperam deico. — [2]) *Gruter.* Ijovine. — [3]) *Gruter.* screihtor.

VI, b, 18. stahmitei. esisco. esoneir. seveir. 19. popler. anferener. et. ocrer. pihaner.
VI, b, 19. perca. arsmatia. habitu. vasor. verisco. treblanir. porsi. ocrer. 20. pehaner.
VI, b, 20. paca. ostensendi. eo. iso. ostendu. pusi. pir. pureto. cehefi. dia. surur. verisco.
VI, b, 20. tesonocir. surur. 21. verisco. vehieir. —
VI, b, 22. Pre. vereir. treblaneir. Juve. Garbovei [1]). buf. treif. fetu. eso. naratu. vesteis. teio.
VI, b, 22. subocav. suboco. 23. Dei. Grabovi. ocriper. Fisiu. totaper. Ijovina. erer. nomneper.
VI, b, 23. erar. nomneper. fos. sei. pacer. sei. ocre. Fisei. 24. tote. Ijovine. erer. nomne. erar.
VI, b, 24. nomne. arsie. tio. subocav. suboco. Dei. Grabove. arsier. frite. tio. subocav. 25. suboco.
VI, b, 25. Dei. Grabove. Di. Grabovie. tio. esu. bue [2]). peracrei. pihaclu. ocreper. Fisiu.
VI, b, 25. totaper. Iovina. irer. nomneper. 26. erar. nomneper. Dei. Grabovie. orer. ose.
VI, b, 26. persei. ocre. Fisie. pir. orto. est. toteme. Iovine. arsmor. dersecor. 27. subator.
VI, b, 27. sent. pusei. neip. eritu [3]). Dei. Crabovie. persei. tuer. perscler. vaseto. est.
VI, b, 27. pesetom. est. peretom. est. 28. frosetom. est. daetom. est. tuer. perscler.
VI, b, 28. virseto. avirseto. vas. est. Di. Grabovie. persei. mersei. esu. bue [3]). 29. peracrei.
VI, b, 29. pihaclu. pihafei. Di. Grabovie. pihatu. ocre. Fisiei [4]). pihatu. tota. Iovina. Di.
VI, b, 29. Grabovie. pihatu. ocrer. 30. Fisier. totar. Iovinar. nome. nerf. arsmo. veiro.
VI, b, 30. pequo. castruo. fri. pihatu. futu. fos. pacer. pase. tua. ocre. Fisi. 31. tote.
VI, b, 31. Ijovine. erir. [5]) nomne. erar. nomne. Di. Grabovie. salvo. seritu. ocre. Fisi. salva.
VI, b, 31. ceritu [6]). tota. Ijovina. Di. 32. Grabovie. salvo. seritu. ocrer. Fisier. totar.
VI, b, 32. Ijovinar. nome. nerf. arsmo. veiro. pequo. castruo. fri [7]). salva. 33. seritu.
VI, b, 33. futu. fos. pacer. pase. tua. ocre. Fisi. tote. Iovine. erer. nomne. erar. nomne.
VI, b, 33. Di. Grabovie. tio. esu. bue. 34. peracri. pihaclu. ocreper. Fisiu. totaper.
VI, b, 34. Ijovina [8]). erer. nomneper. erar. nomneper. Di. Grabovie. tio. subocav. —
VI, b, 35. Di. Grabovie. tio. esu. bue [3]). peracri. pihaclu. etur [9]). ocreper. Fisiu. totaper.
VI, b, 35. Iovina. erer. nomneper. erar. nomneper. Di. 36. Grabovie. orer. ose. persei.
VI, b, 36. ocre. Fisie. pir. orto est. tote. Iovine. arsmor. dersecor. subator. sent. pusei.
VI, b, 36. neip. 37. hereitu [10]). Di. Grabovie. persi. tuer. perscler. va`setom. est. pesetom.
VI, b, 37. est [11]). peretom. est. frosetom. est [12]). daetom. est. tuer. 38. perscler. virseto.
VI, b, 38. avirseto. vas. est. Di. Grabovie. persi. mersi. esu. bue. peracri. pihaclu. etru.
VI, b, 38. pihafi. Di. Grabovie. 39. pihatu. ocrem. Fisim. pihatu. totam. Ijovinam [13]).
VI, b, 39. Di. Grabovie. pihatu. ocrer. Fisier. totar. Ijovinar. nome. nerf. arsmo. veiro.

---

[1]) *Gruter.* Grabovei. — [2]) *Gruter.* buf. — [3]) *Gruter.* ereitu et Grabovie. — [4]) *Gruter.* Fisei. — [5]) *Gruter.* perperam erar. — [6]) *Gruter.* seritu. — [7]) *Dempster.* perperam eri, sicut v. 30. *Gruter.* — [8]) *Gruter.* Iovina. — [9]) *Gruter.* etru. — [10]) *Gruter.* ereitu. — [11]) *Gruter.* persetom est, supra prorsus omissum. — [12]) *Gruter.* prosetom est; paullo post viseto, omisso tuer. — [13]) *Gruter.* Grabov. ocre. Fisi. et tota. Ijovina.

VI, b, 40. pequo. castruo. fri. pihatu. futu. fos. pacer. pase. tua. ocre. Fisie. tote. Ijovine.
VI, b, 40. erer. nomne. erar. nomne. Di. 41. Grabovie. salvo. seritu. ocre. Fisim. salva.
VI, b, 41. seritu. totam. Ijovina. Di. Grabovie. salvvom. seritu. ocrer. Fisier. totar.
VI, b, 42. Ijovinar. nome. nerf. arsmo. viro. pequo. castruo. frif. salvva. seritu. futu. fons.
VI, b, 42. pacer. pase. tuva. ocre. Fisi. tote. 43. Ijovine. erer. nomne. erar. nomne. Di.
VI, b, 43. Grabovie. tiom. essu. bue [1]). peracri. pihaclu. etru. ocriper. Fissiu. totaper.
VI, b, 43. Iovina. erer. 44. nomneper. erar. nomneper. Di. Grabovie. tiom. subocav. —
VI, b, 45. Di. Grabovie. tiom. esu. bue. peracri [2]). pihaclu. tertiu. ocriper. Fisiu. totaper.
VI, b, 45. Ijovina. erer. nomneper. erar. nomneper. Di. 46. Grabovie. orer. ose. pirse.
VI, b, 46. ocrem. Fisiem. pir. ortom. est. toteme. Iovinem. arsmor. dersecor. subator. sent.
VI, b, 46. pusi. neip. 47. heritu. Di. Grabovie. perse. tuer. pescler [3]). vasetom. est.
VI, b, 47. pesetom. est. peretom. est. frosetom. est. daetom. est. tuer [4]). 48. pescler.
VI, b, 48. virseto. avirseto. vas. est. Di. Grabovie. pirsi. mersi. esu. bue. peracri. pihaclu.
VI, b, 48. tertiu. pihafi. Di. Grabovie. 49. pihatu. ocrem. Fisim. pihatu. totam. Ijovinam.
VI, b, 49. Di. Grabovie. pihatu. ocrer. Fisier. totar. Ijovinar. nome. nerf. asmo. 50. viro.
VI, b, 50. pequo. castruo. fri. pihatu. futu. fons. pacer. pase. tua. ocre. Fisi. tote. Ijovine.
VI, b, 50. erer. nomne. erar. nomne. Di. 51. Grabovie. salvo. seritu. ocrem. Fisim.
VI, b, 51. salvam. seritu. totam. Ijovinam. Di. Grabovie. salvom. seritu. ocrer. Fisier.
VI, b, 52. totar. Ijovinar. nome. nerf. arsmo. viro. pequo. castruo. frif. salva. seritu. futu.
VI, b, 52. fons. pacer. pase. tua. ocre. Fisi. 53. tote. Ijovine. erer. nomne. erar. nomne.
VI, b, 53. Di. Grabovie. tiom. esu. bue. peracri. pihaclu. tertiu. ocriper. Fisiu. totaper.
VI, b, 54. Ijovina. erer. nomneper. erar. nomneper. Di. Grabovie. tio. comohota.
VI, b, 54. tribrisine. buo. peracnio. pihaclo. 55. ocriper. Fisiu. totaper. Ijovina. erer.
VI, b, 55. nomneper. erar. nomneper. Di. Grabovie. tiom. subocav. tases. persnimu.
VI, b, 56. sevom. surur. pudrovitu [5]). proseseto. naratu. prosesetir. mefa. spefa. ficla.
VI, b, 56. arsveitu. arvio. fetu. este. 57. esono. heri. vinu. heri. poni. fetu. vatuo. ferine. fetu. —
VI, b, 58. Post. verir. treblanir. si. comia. trif. fetu. Trebo [6]). Jovie. ocriper. Fisiu.
VI, b, 58. totaper. Ijovina. persae. fetu. arvio. fetu. 59. pone. fetu. tases. persnimu.
VI, b, 59. surur. naratu. puse. pre. verir. treblanir. prosesetir. strusla. ficla. arsveitu. —
VI, a, 1. Pre. verir. tesenocir. buf. trif. fetu. Marte. Crabovei [7]). ocriper. Fisiu. totaper.
VI, a, 1. Ijovina. arvio. fetu. vatuo. ferine. fetu. poni. 2. fetu. tases. persnimu.
VI, a, 2. prosesetir. farsio. ficla. arsveitu. surur. naratu. puse. pre. verir. treblanir. —
VI, a, 3. Post. verir. tesenocir. sif. filiu. trif. fetu. Fiso. Sansie. ocriper Fisiu. totaper. Ijovina.

---

[1]) *Gruter.* buf, at paullo supra nere. — [2]) *Dempster.* perperam perarci. — [3]) *Gruter.* persoler. — [4]) *Dempster.* perperam tufr. — [5]) *Gruter.* purdovitu. — [6]) *Gruter.* Trifei. — [7]) *Gruter.* Grabovei.

VI, a, 3. poni. feitu. persae. fetu. arvio. fetu. 4. surur. naratu. pusi. pre. verir. treblanir.
VI, a, 4. tases. persnimu. mandraclo. difue. destre. habitu. prosesetir. ficla. 5. strusla.
VI, a, 5. arsveitu. ape. sopo. postro. peperscust. vestisia. et [1]). mefa. spefa. scalsie.
VI, a, 5. conegos. fetu. Fisovi. Sansi. 6. ocriper. Fisiu. totaper. Iovina. eso. persnimu.
VI, a, 6. vestisia. vestis. tio. subocav. suboco. Fisovi. Sansi. ocriper. Fisiu. 7. totaper.
VI, a, 7. Ijovina. erer. nomneper. erar. nomneper. fons. sir. pacer. sir. ocre. Fisi. tote.
VI, a, 7. Ijovine. erer. nomne. 8. erar. nomne. arsie. tiom. subocav. suboco. Fisovi.
VI, a, 8. San'si. asier. frite. tiom. subocav. suboco. Fisovi. San'si. suront. 9. poni.
VI, a, 9. pesnimu [2]). mefa. spefa. eso. persnimu. Fisovie. San'sie. tiom. esa. mefa. spefa.
VI, a, 9. Fisovina. ocriper. Fisiu. totaper. Ijovina. 10. erer. nomneper. erar. nomneper.
VI, a, 10. Fisovie. San'sie. ditu. ocre. Fisi. tote. Iovine. ocrer. Fisie. totar. Iovinar.
VI, a, 10. dupursus. 11. peturpursus [3]). fato. fito. perne. postne. sepse. sarsite. vovse.
VI, a, 11. avie. esone. futu. fons. pacer. pase. tua. ocre. Fisi. tote. Ijovine. 12. erer.
VI, a, 12. nomne. erar. nomne. Fisovie. San'sie. salvo. seritu. ocrem. Fisi. totam. Iovinam.
VI, a, 12. Fisovie. San'sie. salvo. seritu. 13. ocrer. Fisier. totar. Iovinar. nome. nerf.
VI, a, 13. arsmo. viro. pequo. castruo. frif. salva. seritu. futu. fons. pacer. pase. 14. tua.
VI, a, 14. ocre. Fisi. tote. Ijovine. erer. nomne. erar. nomne. Fisovie. San'sie. tiom. esa.
VI, a, 14. mefa. spefa. Fisovina. ocriper. Fisiu. 15. totaper. Ijovina. erer. nomneper [4]).
VI, a, 15. erar. nomneper. Fisovie. San'sie. tiom. subocav. Fisovie. frite [5]). tiom.
VI, a, 15. subocav. pesclu. 16. semu. vesticatu. atripursatu. ape. eam. purdinsust [6]).
VI, a, 16. proseseto. erus. ditu. eno. scalseto. vestisiar. erus. conegos. 17. dirstu [7]). eno.
VI, a, 17. mefa. vestisia. sopa. purome. efurfatu. subra. spahmu. eno. serse. comoltu.
VI, a, 17. comatir. persnihimu. 18. capif. purdita. dupla. aitu. sacra. dupla. aitu. —
VI, a, 19. Pre. verir. vehier. buf. trif. calersu. fetu. Vofione. Grabovie. ocriper. Fisiu. totaper.
VI, a, 19. Ijovina. vatuo. ferine. fetu. herie. vinu. 20. herie. poni. fetu. arvio. fetu. tases. persnimu.
VI, a, 20. proseseter. mefa. spefa. ficla. arsveitu. suront. naratu. pusi [8]). pre. verir. 21. treblanir.—
VI, a, 22. Post. verir. vehier. habina. trif. fetu. Tefrei. Jovi. ocriper. Fisiu. totaper.
VI, a, 22. Ijovina. serse. fetu. pelsana. fetu. arvio. feitu. poni. 23. fetu. tasis. pesnimu.
VI, a, 23. prosesetir. strusla. ficla. arveitu. suront. naratu. puse. verisco. treblanir.
VI, a, 23. ape. habina. purdinsus. 24. eront. poi. habina. purdinsust. destruco.
VI, a, 24. persi. vestisia. et. pesondro. sorsom. fetu. capirse. . perso. osatu. eam.
VI, a, 24. mani. 25. nertru. tenitu. arnipo. vestisia. vesticos. capirso. subotu. isec.
VI, a, 25. perstico. erus. ditu. esoc. persnimu. vestis. tiom. 26. subocav. suboco. Tefro.

---

[1]) *Dempster.* perperam ef. — [2]) *Gruter.* persnimu. — [3]) *Gruter.* perturpursus cum novi articuli distinctione. — [4]) *Dempster.* per superscripsit, *Gruter.* omisit. — [5]) *Gruter.* Fisovei. erite. — [6]) *Dempster.* perperam purdinsusf. — [7]) *Dempster.* perperam pirstu. — [8]) *Gruter.* pursi.

VI, a, 26. Jovi. ocriper. Fisiu. totaper. Ijovina. erer. nomneper. erar. nomneper. fonsir. pacer.
VI, a, 26. si. ocre. Fisi. tote. **27.** Iovine. erer. nomne. erar. nomne. arsie. tiom. subocav.
VI, a, 27. suboco. Tefro. Jovi. arsier. frite. tiom. subocav. suboco. Tefro. Jovi. Tefre [1]).
VI, a, 28. Jovie. tiom. esu. sorsu. persontru. Tefrali. pihaclu. ocriper. Fisiu. totaper.
VI, a, 28. Ijovina. erer. nomneper. erar. nomneper. Tefre. **29.** Jovie. orer. ose. perse.
VI, a, 29. ocre. Fisie. pir. orto. est. tote. Ijovine. arsmor. dersecor. subator. sent. pusi.
VI, a, 29. neip. heritu. Tefre. Jovie. **30.** perse. touer. pescler. vasetom. est [2]). pesetom.
VI, a, 30. est. peretom. est. frosetom. est. daetom. est. touer. pescler [3]). virseto. avirseto.
VI, a, 30. vas. est. **31.** Tefre. Jovie. perse. mers. est. esu. sorsu. persondru. pihaclu.
VI, a, 31. pihafi. Tefre. Jovie. pihatu. ocre. Fisi. tota. Ijovina. Tefre. Jovie [4]). pihatu.
VI, a, 32. ocrer. Fisier. totar. Ijovinar. nome. nerf. arsmo. viro. pequo. castruo. fri.
VI, a, 32. pihatu. futu. fons. pacer. pase. tua. ocre. Fisi. tote. **33.** Ijovine. erer. nomne.
VI, a, 33. erar. nomne [5]). Tefre. Jovie. salvo. seritu. ocre. Fisi. totam. Ijovinam. Tefre.
VI, a, 33. Jovie. salvom. seritu. ocrer. Fisier. **34.** totar. Iovinar [6]). nome. nerf. arsmo.
VI, a, 34. viro. pequo. castruo. fri. salva. seritu. futu. fons. pacer [7]). pase. tua. ocre. Fisi.
VI, a, 34. tote. Ijovine. erer. **35.** nomne. erar. nomne. Tefre. Ijovie. tiom. esu. sorsu.
VI, a, 35. persondru. Tefrali. pihaclu. ocriper. Fisiu. totaper. Ijovina. erer. nomneper.
VI, a, 35. erar. **36.** nomneper. Tefre. Jovie. tiom. subocav. persclu. sehemu. atropusatu. —
VI, a, 37. Pesondro. staflare. nertruco. persi. fetu. suront. capirse. perso. osatu. suror.
VI, a, 37. persnimu. puse. sorsu. ape. pesondro. purdinsus. **38.** proseseto. erus. dirstu.
VI, a, 38. enom. vestisiar. sorsalir. destruco. persi. persome. erus. dirstu. pue. sorso.
VI, a, 38. purdinsus. enom. **39.** vestisiam. staflarem. nertruco. persi. sururont. erus.
VI, a, 39. dirstu. enom. pesondro. sorsalem. persome. pue. persnis. fust. ife [8]). **40.** endendu.
VI, a, 40. pelsatu. enom. pesondro. staflare. persome. pue. pesnis. fus. ife. endendu.
VI, a, 40. pelsatu. enom. vaso. porse. pesondrisco. habus. **41.** serse. subra. 'spahatu.
VI, a, 41. andervomu. sersitu [9]). arnipo. comatir. pesnis. fust. serse. pisher. comoltu. serse.
VI, a, 41. comatir. persnimu. **42.** purdito. fust. —
VI, a, 43. Vocucom. Joviu. ponne. ovi. furfant. vitlu. toru. trif. fetu. Marte. Horse. fetu. popluper.
VI, a, 43. totar. Ijovinar. totaper. Ijovina. vatuo. ferine. **44.** fetu. poni. fetu. arvio. fetu. tases.
VI, a, 44. persnimu. prosesetir. fasio. ficla. arsveitu. suront. naratu. puse. verisco. treblanir. —
VI, a, 45. Vocucom. Coredier. vitlu. toru. trif. fetu. Honde. 'Serfi. fetu. popluper [10]). totar.

---

[1]) *Dempster.* perperam Tepre. — [2]) *Dempster.* perperam vasetom esf. — [3]) *Gruter.* perscler: idem peretom est omisit. — [4]) *Gruter.* Jovi. — [5]) *Dempster.* perperam momne, *Gruter.* contra nomne nere v. 32. — [6]) *Gruter.* Ijovinar. — [7]) *Dempster.* perperam fonsi. acer. — [8]) *Dempster.* perperam iee. — [9]) *Gruter.* andervomus. sesrsitu. — [10]) *Dempster.* perperam popupler.

VI, a, 45. Ijovinar. totaper. Ijovinar. vatue. ferine. fetu. arvio. **46.** fetu. heri. vinu. heri.
VI, a, 46. poni. fetu. tases persnimu. prosesetir. tesedi. ficla. arsveitu [1]). suront. naratu.
VI, a, 46. puse. verisco. treblanir. eno. ocar. **47.** pihos. fust. svepo. esome. esono. ander.
VI, a, 47. vacose. vasetome. fust. avif. aseriatu. verofe. treblano. covertu. reste. esono. feitu. —
VI, a, 48. Pone. poplo. afero. heries. avif. aseriato. etu. sururo. stiplatu. pusi.
VI, a, 48. ocrer. pihaner. sururont. combifiatu. eriront. tuderus. avif. **49.** seritu. ape.
VI, a, 49. angla. combifiansiust. perca. arsmatiam. anovihimu. crincatro. hatu.
VI, a, 49. destramescapla. anovihimu. pir. endendu. pone. **50.** esonome [2]). ferar. pufe.
VI, a, 50. pir. entelust. ere. fertu. poe. perca. arsmatiam. habiest. erihont [3]). aso. destre.
VI, a, 50. onse. fertu. erucom. prinuatur. dur. **51.** etuto. perca. ponisiater. habituto.
VI, a, 51. ennom. stiplatu. parfa. desva. seso. tote. Ijovine. sururont. combifiatu. vapefe.
VI, a, 51. avieclu. neip. **52.** amboliu [4]). prepa. desva. combifian'si. ape. desva.
VI, a, 52. combifiansiust. via. aviecla. esonome. etuto [5]). com. peracris. sacris. ape.
VI, a, 52. acesoniame. **53.** hebetafe. benust. enom. termnuco. stahituto. poi. percam.
VI, a, 53. arsmatia. habiest. etur stahmu. eso. etur. stahmu. pis. est. totar. **54.** Tarsinater.
VI, a, 54. trifor. Tarsinater. Tuscer. Naharcer. Jabuscer. nomner. fetu. ehesu. poplu.
VI, a, 54. nosve. ier. ehe. esu. poplu. sopir. habe. **55.** esme. pople. portatu. ulo. pue.
VI, a, 55. mers. est. fetu [6]). uru. pirse. mers. est. trioper. ehetur. stahamu. ifont. termnuco.
VI, a, 55. com. prinuatir. **56.** stahitu. eno. deitu. arimahamo [7]). caterahamo. Iovinur. eno.
VI, a, 56. com. prinuatir. peracris [8]). sacris. ambretuto. ape. ambrefurent. **57.** termnome [9]).
VI, a, 57. benurent. termnuco. com. prinuatir. eso. persnimumo. tasetur. Serfe. Martie.
VI, a, 57. Prestota. 'Serfia. 'Serfer. **58.** Martier. Tursa. 'Serfia. 'Serfer. Martier. totam.
VI, a, 58. Tarsinatem. trifo. Tarsinatem. Tuscom. Naharcom. Jabuscom. nome. **59.** totar.
VI, a, 59. Tarsinater. trifor. Tarsinater. Tuscer. Naharcer. Jabuscer. nomner. nerf.
VI, a, 59. 'sihitu [10]). an'sihitu. Jovie. hostatu. **60.** anhostatu. tursitu. tremitu. hondu.
VI, a, 60. holtu. ninctu. nepitu. sonitu. savitu. preplotatu. previlatu. —
VI, a, 61. Serfe. Martie. Prestota. Serfia. Serfer. Martier. Tursa.'Serfia. Serfer. Martier. fututo.
VI, a, 61. foner. pacrer. pase. vestra. pople. totar. Ijovinar. **62.** tote. Ijovine. ero. nerus.
VI, a, 62. sihitir. an'sihitir. Jovies. hostatir. anostatir. ero. nomne. erar. nomne. ape. este.
VI, a, 62. dersicurent. eno. **63.** deitu. etato. Ijovinur. porse. perca. arsmatia. habiest.
VI, a, 63. ape. este [11]). dersicust. duti. ambretuto. euront. ape. termnome. **64.** covortuso.
VI, a, 64. sururont. pesnimumo. sururont. deitu. etaians. deitu. enom. tertim. ambretuto.

---

1) *Dempster.* perperam ficlmrsveitu suroni, *Gruter.* contra tesid. — 2) *Dempster.* perperam esonomf. — 3) *Gruter.* erriont. — 4) *Gruter.* amboltu. — 5) *Dempster.* ituto. — 6) *Dempster.* ietu. — 7) *Gruter.* armahamo. — 8) *Dempster.* perperam peraeris. — 9) *Dempster.* perperam ternome. — 10) *Gruter.* sihitiu. — 11) *Gruter.* perperam arsmate, et paullo post furont.

VI, a, 64. ape. termnome. benuso. 65. sururont. pesnimumo. sururont. deitu. etaias. eno.
VI, a, 65. prinuatur. simo. etuto. erafont. via[1]). pora. benuso. VII, a, 1. sururont. pesnimumo.
VII, a, 1. sururont. deitu. etaias. eno. prinuatur. simo. etuto. erafont. via. pora. 2. benuso. —
VII, a, 3. Fondlire. abrof. trif. fetu. heriei. rofu. heriei. peiu. 'Serfe. Martie. feitu.
VII, a, 3. popluper. totar. Ijovinar. totaper. 4. Ijovina. vatuo. ferine. feitu. poni. fetu.
VII, a, 4. arvio. fetu. tases. persnimu. prosesetir. mefa. spefa. ficla. arsveitu. 5. suront. naratu.
VII, a, 5. puse. verisco. treblanir. ape. Traha. Sahata. combifiansust. enom. erus. dirstu. —
VII, a, 6. Rubine. porca. trif. rofa. ote. peia. fetu. Prestote. 'Serfie. 'Serfer.
VII, a, 6. Martier. popluper. totar. Ijovinar. totaper. 7. Iovina. persnia. fetu. poni.
VII, a, 7. fetu. arvio. fetu. suront. naratu. pusi. pre. verir. treblanir. tases. persnimu.
VII, a, 8. prosesetir. strusla. ficla. arsveitu. ape. supo. postro. pepescus. enom.
VII, a, 8. pesclu. ruseme. vesticatu. Prestote. 'Serfie. 9. 'Serfer. Martier. popluper.
VII, a, 9. totar. Iovinar. totaper. Iovina. enom. vesclir. adrir. ruseme. eso. persnihimu.
VII, a, 9. Prestota. 10. 'Serfia. 'Serfer. Martier. tiom. esir. vesclir. adrir. popluper. totar.
VII, a, 10. Ijovinar. totaper. Ijovina. erer. nomneper. 11. erar. nomneper. Prestota.
VII, a, 11. 'Serfia. 'Serfer. Martier. prevendu. via. ecla. atero. tote. Tarsinate. trifo.
VII, a, 11. Tarsinate. 12. Tursce. Naharce. Jabusce. nomne. totar. Tarsinater. trifor.
VII, a, 12. Tarsinater. Tuscer. Naharcer. Jabuscer. nomner. 13. nerus. sitir. an'sihitir.
VII, a, 13. Jovies. hostatir. anostatir. ero. nomne. Prestota. 'Serfia. 'Serfer. Martier. futu.
VII, a, 13. fons. 14. pacer. pase. tua. pople. totar. Ijovinar. tote. Ijovine. erom. nomne.
VII, a, 14. [erar. nomne.] erar. nerus. 'sihitir. an'sihitir. Jovies. 15. hostatir. anostatir.
VII, a, 15. Prestota. 'Serfia. 'Serfer. Martier. salvom. seritu. poplom. totar. Ijovinar. salva.
VII, a, 15. serituu. 16. totam. Ijovinam. Prestota. Serfia. Serfer. Martier. salvo. seritu.
VII, a, 16. popler. totar. Ijovinar. totar. Ijovinar. 17. nome. nerf. arsmo. viro. pequo.
VII, a, 17. castruo. frif[2]). salva. seritu. futu. fons. pacer. pase. tua. pople. totar. Ijovinar.
VII, a, 18. tote. Ijovine. erer. nomne. erar. nomne. Prestota. 'Serfia. 'Serfer. Martier.
VII, a, 18. tiom. esir. vesclir. adrer. popluper. 19. totar. Ijovinar. totaper. Ijovina. erer.
VII, a, 19. nomneper. erar. nomneper. Prestota. 'Serfia. 'Serfer. Martier. tiom.
VII, a, 20. subocavv. Prestotar. 'Serfiar. 'Serfer. Martier. foner. frite. tiom. subocavv.
VII, a, 20. ennom. persclu. eso. deitu. 21. Prestota. 'Serfia. 'Serfer. Martier. tiom. isir.
VII, a, 21. vesclir. adrir. tiom. plener. popluper. totar. Ijovinar. totaper. 22. Ijovina.
VII, a, 22. erer. nomneper. erar. nomneper. Prestota. 'Serfiar. 'Serfer. Martier. tiom.
VII, a, 22. subocavv. Prestotar. 23. 'Serfiar. Serfer. Martier. foner. frite. tiom. subocavv.
VII, a, 23. enom. vesticatu. ahatripursatu. enom. ruseme. 24. persclu. vesticatu. Prestote.

---

[1]) *Gruter*. pia. — [2]) *Dempster*. firf.

VII, a, 24. 'Serfie. Serfer. Martier. popluper. totar. Ijovinar. totaper. Iovina. ennom.
VII, a, 24. vesclir. 25. alfir. persnimu. superne. adro. trahvorfi. andendu. eso. persnimu.
VII, a, 25. Prestota. 'Serfia. 'Serfer. Martier. tiom. 26. esir. vesclir. alfir. popluper.
VII, a, 26. totar. Ijovinar. totaper. Ijovina. erer. nomneper. erar. nomneper. Prestota.
VII, a, 27. 'Serfia. 'Serfer. Martier. ahavendu. via. ecla. atero. pople. totar. Ijovinar. tote.
VII, a, 27. Ijovine. popler. totar. Iovinar. 28. totar. Ijovinar. nerus. 'sihitir. an'sihitir.
VII, a, 28. Jovies. hostatir. anhostatir. ero. nomne. erar. nomne. Prestota. 'Serfia.
VII, a, 29. 'Serfer. Martier. salvom. seritu. poplo. totar. Ijovinar. salva. seritu. totam.
VII, a, 29. Ijovinam. Prestota. 'Serfia. 'Serfer. 30. Martier. salvom. seritu. popler. totar.
VII, a, 30. Ijovinar. totar. Ijovinar. nome. nerf. arsmo. viro. pequo. castruo. frif. 31. salva.
VII, a, 31. seritu. futu. fons. pacer. pase. tua. pople. totar. Ijovinar. tote. Ijovine. erer.
VII, a, 31. nomne. erar. nomne. Prestota. 32. 'Serfia. 'Serfer. Martier. tiom. esir. vesclir.
VII, a, 32. alfer. popluper. totar. Ijovinar. totaper. Ijovina. erer. nomneper. erar.
VII, a, 33. nomneper. Prestota. 'Serfia. 'Serfer. Martier. tiom. subocavv. Prestotar. 'Serfiar.
VII, a, 33. 'Serfer. Martier. foner. frite. tiom. 34. subocavv. ennom. persclu. eso.
VII, a, 34. persnimu. Prestota. 'Serfia. 'Serfer. Martier. tiom. isir. vesclir. alfer. tiom.
VII, a, 34. plener. 35. popluper. totar. Ijovinar. totaper. Ijovina. erer. nomneper. erar.
VII, a, 35. nomneper. Prestota. 'Serfia. 'Serfer. Martier. tiom. 36. subocavv. Prestotar.
VII, a, 36. 'Serfiar. 'Serfer. Martier. foner. frite. tiom. subocavv. enom. vesticatu.
VII, a, 36. ahatripursatu. 37. vestisa. et. mefa. spefa. scalsie. conecos. fetu. Fisovi. Sansii.
VII, a, 37. popluper. totar. Ijovinar. totaper. Ijovina. suront. 38. naratu. puse. post. verir.
VII, a, 38. tesonocir. vestisiar. erus. ditu. enno. vestisia. mefa. spefa. sopam. purome.
VII, a, 38. efurfatu. 39. subra. spahamu. Traf. Sahatam. etu. ape. Traha. Sahata.
VII, a, 39. covortus. ennom. comoltu. comatir. persnihimu. capif. 40. sacra. aitu. —
VII, a, 41. Trahaf. Sahate. vitla. trif. feetu. Turse. 'Serfie. 'Serfer. Martier. popluper.
VII, a, 41. totar. Ijovinar. totaper. Ijovina. persaea. fetu. poni. 42. fetu. arvio. fetu. tases.
VII, a, 42. persnimu. prosesetir. strusla. ficlam. arsveitu. suront. naratu. puse. verisco.
VII, a, 42. treblaneir. ape. 43. purdinsiust. carsitu. pufe. abrons. facurent. puse. erus.
VII, a, 43. dersa. ape. erus [1]). dirsust. postro. combifiatu. Rubiname. erus. 44. dersa.
VII, a, 44. enem. Traha. Sahatam. combifiatu. erus. dersa. enem. Rubiname. postro.
VII, a, 44. covertu. comoltu. comatir. persnimu. et. 45. capif. sacra. aitu. enom. Traha.
VII, a, 45. Sahatam. covertu. comoltu. comatir. persnihimu. enom. purditom. fust. —
VII, a, 46. Postertio. pane. poplo. andirsa fust. porse. perca. arsmatia. habiest. et.
VII, a, 46. prinuatur. dur. tefruto. tursar. eso. tasetur. 47. persnihimumo. Tursa. Jovia.

[1]) *Dempster.* perperam frus.

VII, a, 47. totam. Tarsinatem. trifo. Tarsinatem. Tuscom. Naharcom. Japusco. nome. totar.
VII, a, 48. Tarsinater. trifor. Tarsinater. Tuscer. Naharcer. Japuscer. nomner. nerf.
VII, a, 48. sihitu. ansihitu. Jovie. hostatu. anostatu. 49. tursitu. tremitu. hondu. holtu.
VII, a, 49. ninctu. nepitu. sunitu. savitu. preplohotatu. previ'slatu. Tursa. Jovia. futu. fons.
VII, a, 50. pacer. pase. tua. pople. totar. Iovinar. tote. Iovine. erar. nerus. 'sihitir.
VII, a, 50. an'sihitir. Jovies. hostatir. anhostatir. erom. 51. nomne. erar. nomne. este.
VII, a, 51. trioper. deitu. enom. ivenga. peracrio. tursituto. porse. perca. arsmatia. habiest. et.
VII, a, 52. prinuatur. hondra. furo. Sehemeniar. hatuto. totar. pisi. heriest. pafe. trif.
VII, a, 52. promom. haburent. eaf. acersoniem. 53. fetu. Turse. Jovie. popluper. totar.
VII, a, 53. Ijovinar. totaper. Iovina. suront. naratu. puse. verisco. treblanir. arvio. fetu.
VII, a, 54. persaea. fetu. strusla. ficla. prosesetir. arsveitu. tases. persnimu. poni. fetu. —
VII, b, 1. Pisi. panupei. fratrexs. fratrus. Atiersier. fust. erec. sveso. fratrecate. portaia.
VII, b, 1. sevacne. fratrom. 2. Atiersio. desenduf. pifi. reper. fratreca. pars. est. erom.
VII, b, 2. ehiato. ponne. ivengar. tursiandu. hertei. 3. appei. arfertur. Atiersir. poplom.
VII, b, 3. andersa fust. sve. neip. portust. issoc. pusei. subra. screhto. est. 4. fratreci.
VII, b, 4. motar. sins. A. CCC.

Dempsteri tabula III.

III, a, 1. *Εσȣκ: φρατερ: Ατιιεριȣρ:* 2. *ειτιπες: πλενασιερ: ȣρνασιερ: ȣͰτρετιȣ τ. τ.*
III, a, 3. *καστρȣζιιε: αρφερτȣρ: πισι: πȣμπε:* 4. *φȣστ: εικFασεσε: Ατιιεριερ: ερε: ρι:*
III, a, 4. *εσȣνε:* 5. *κȣραια: πρεͰαβια: πιρε: ȣρακȣ: ρι: εσȣνα:* 6. *σι: Ͱερτε: ετ: πȣρε:*
III, a, 6. *εσȣνε: σις: σακρεȣ:* 7. *περακνεȣ: ȣπετȣ: ρεFεστȣ: πȣρε: τερτε::* 8. *ερȣ:*
III, a, 8. *εμαντȣρ: Ͱερτε: ετ: πιFακλȣ: πȣνε:* 9. *τριβριζȣ: φȣιεστ: ακρȣτȣ: ρεFεστȣ:*
III, a, 10. *εμαντȣ: Ͱερτε: αρφερτȣρ: πισι: πȣμπε:* 11. *φȣστ: ερεκ: εσȣνεσκȣ: Fεπȣρȣς:*
III, a, 11. *φελσFα:* 12. *αρπȣτρατι: φρατρȣ: Ατιιεριȣ: πρεͰȣβια:* 13. *ετ: νȣρπενερ:*
III, a, 13. *πρεFερ: πȣστι: καστρȣFȣφ:* —
III, a, 14. *Φρατερ: Ατιιεριȣρ: εσȣ: ειτιπες: πλενασιερ:* 15. *ȣρνασιερ: ȣͰτρετιȣ: κ. τ.*
III, a, 15. *ΚλȣFιιερ: κȣμναͰ* 16. *κλε: Ατιιεριε: ȣκρε: εικFασεσε: Ατιιεριερ:*
III, a, 17. *απε: απελȣστ: μȣνεκλȣ: Ͱαβιȣ: νȣμερ:* 18. *πρεFερ: πȣστι: καστρȣFȣφ:*
III, a, 18. *ετ: απε: πȣρτιτȣ:* 19. *φȣστ: μȣνεκλȣ: Ͱαβια: νȣμερ: τȣπλερ:*
III, a, 20. *πȣστι: καστρȣFȣ: ετ: απε: σȣβρα: σπαφȣ: φȣστ:* 21. *μȣνεκλȣ: Ͱαβια:*
III, a, 21. *νȣμερ: τριπλερ: πȣστι:* 22. *καστρȣFȣ: ετ: απε: φρατερ: ζερσνατȣρ:*
III, a, 22. *φȣρεντ* [1]*:* 23. *εͰFελκλȣ: φεια: φρατρεκς: ȣτε: ΚFεστȣρ:* 24. *σFε: ρεͰτε:*

[1] *Dempster. φȣρενρ.*

III, a, 24. *κȣρατȣ* [1]*): σι: σFε: μεστρȣ: χαρȣ:* 25. *φρατρȣ: Ατιιερια: πȣρε: ȣλȣ:*
III, a, 25. *βενȣρεντ:* 26. *πρȣσιχȣρεντ: ρεͱτε: κȣρατε: ερȣ: ερεκ:* 27. *πρεφε: σι: σFε:*
III, a, 27. *μεστρȣ: χαρȣ: φρατρȣ: Ατιιερ* 28. *ιȣ: πȣρε: ȣλȣ: βενȣρεντ: πρȣσιχȣρεντ:*
III, a, 29. *κȣρατȣ* [2]*): ρεͱτε: νειπ: ερȣ: ενȣκ: φρατρȣ:* b, 1. *εͱFελκλȣ: φεια: φρατρεκς:*
III, b, 2. *ȣτε: KFεστȣρ: παντα: μȣτα:* 3. *αρφερτȣρε: σι: παντα: μȣτα: φρατρȣ:*
III, b, 4. *Ατιιεριȣ: μεστρȣ: χαρȣ: πȣρε: ȣλȣ:* 5. *βενȣρεντ: αρφερτȣρα: ερȣ: πεπȣρκȣρε*
III, b, 6. *ντ: ͱεριφι: εταντȣ: μȣτȣ: αρφερτȣρε:* 7. *σι:*

III, b, 8. Claverniur. dirsas. herti. fratrus. Atiersir. posti. acnu. 9. farer. opeter.
III, b, 9. P. IIII. agre. Tlatie. Piquier. Martier. et. ʽsesna. 10. homonus. duir. puri. far.
III, b, 10. eiscurent. ote. a. vi. Claverni. 11. dirsans. herti. frater. Atiersiur. Sehmenier.
III, b, 11. dequrier. 12. Pelmner. sorser. posti. acnu. vef. X. cabriner. vef. V. pretra [3])
III, b, 13. toco. postra. fahe. et. ʽsesna. ote. a. vi. Casilos. dirsa. herti. fratrus.
III, b, 14. Atiersir. posti. acnu. farer. opeter. P. VI. agre. Casiler. Piquier. 15. Martier.
III, b, 15. et. ʽsesna. homonus. duir. puri. far. eiscurent. ote. a. vi. 16. Casilate. dirsans.
III, b, 16. herti. frateer. Atiersiur. Sehmenier. dequrier. 17. Pelmner. sorser. posti.
III, b, 17. acnu. vef. XV. cabriner. vef. V. s. [4]) et. ʽsesna. ote. a. vi.

Dempsteri tabulae II & I.

II, 1. *Εσȣνȣ: φȣια: ͱερτερ: σȣμε:* 2. *ȣστιτε: σεστεντασιαρȣ:* 3. *ȣρνασιαρȣ: ͱȣντακ:*
II, 3. *Fȣκε: πρȣμȣ: πεͱατȣ:* 4. *ινȣκ: ȣͱτȣρȣ: ȣρτες: Fȣντις:* 5. *φρατερ: ȣστεντȣτα:*
II, 5. *πȣρε:* 6. *φρατρȣ: μερσȣς: φȣστ:* 7. *κȣμναχλε: ινȣκ: ȣͱτȣρ: Fαπερε:*
II, 8. *κȣμναχλε: σιστȣ: σαχρε: ȣFεμ: ȣͱτȣρ:* 9. *τειτȣ: πȣντες: τερκαντȣρ: ινȣμεκ:*
II, 9. *σαχρε:* 10. *ȣFεμ: ȣρτας: πȣντες: φρατρȣμ: ȣπετȣτα:* 11. *ινȣμεκ: Fια: μερσȣFα:*
II, 11. *αρFαμεν: ετȣτα:* 12. *ερακ: πιρ: περσκλȣ: ȣρετȣ: σαχρε: ȣFεμ:* 13. *κλετρα:*
II, 13. *φερτȣτα: αιτȣτα: αρFεν: κλετραμ:* 14. *αμπαρετȣ: ερȣκ: εσȣνȣ: φȣτȣ: κλετρε:*
II, 14. *τȣπλακ:* 15. *πρȣμȣμ: αντεντȣ: ινȣκ: ζιͱζερα: εντεντȣ:* 16. *ινȣκ: καξι: φεριμε:*
II, 16. *αντεντȣ: ισȣντ: φερεͱτρȣ:* 17. *αντεντȣ: ισȣντ: σȣφεραχλȣ: αντεντȣ: σεπλες:*
II, 18. *αͱεσνες: τρις: καξι: αστιντȣ: φερεͱτρȣ: ετρες: τρις:* 19. *αͱεσνες: αστιντȣ:*
II, 19. *σȣφεραχλȣ: τȣFες: αͱεσνες:* 20. *ανστιντȣ: ινενεκ: Fȣκȣμεν: εσȣνȣμεν: ετȣ: απ:*

---

[1]) *Dempster.* *τȣρατȣ.* — [2]) *Dempster.* *τȣρατȣ?* — [3]) *Dempster.* p r e t a. — [4]) *Gruter.* VHS.

II, 21. *Fȣκȣ: κȣκεͰες: ιεπι: πεῤσκλȣμαῤ: καῤιτȣ: Fȣκε: πιῤ:* 22. *ασε: αντεντȣ: σακῤε:*
II, 22. *σεFακνε: ȣπετȣ: ΙȣFε πατῤε:* 23. *πῤȣμȣ: αμπεντȣ: τεστῤȣ: σεσε: ασα:*
II, 23. *φῤατῤȣσπεῤ:* 24. *Ατιιεῤιες: αͰτισπεῤ: ειкFασατις: τȣταπε: ΙιȣFινα:*
II, 25. *τῤεφιπεῤ: ΙιȣFινα: τιζλȣ: σεFακνι: τειτȣ:* 26. *ινȣμεκ: ȣFεμ: σεFακνι: ȣπετȣ:*
II, 26. *Πȣεμȣνε:* 27. *πȣπῤικε: απεντȣ: τιζλȣ: σεFακνι: ναῤατȣ:* 28. *ιȣκα: μεῤσȣFα:*
II, 28. *ȣFικȣμ: Ͱαβετȣ: φῤατῤȣσπεῤ* [1]): 29. *Ατιιεῤιε: αͰτισπεῤ: ειкFασατις: τȣταπεῤ:*
II, 30. *ΙιȣFινα: τῤεφιπεῤ: ΙιȣFινα: σακῤε:* 31. *Fατῤα: φεῤινε: φειτȣ: εῤȣκȣ: αῤȣFια:*
II, 31. *φειτȣ: ȣFεμ:* 32. *πεῤαεμ: πελσανȣ: φειτȣ: εφεῤεκ: τȣFα: τεφῤα:* 33. *σπαντιμαῤ:*
II, 33. *πῤȣσεκατȣ: εῤεκ: πεῤȣμε: πȣῤτȣFιτȣ:* 34. *στῤȣζλα: αῤFειτȣ: ινȣμεκ: ετῤαμα:*
II, 34. *σπαντι: τȣFα: τεφῤα:* 35. *πῤȣσεκατȣ: εῤεκ: εῤεζλȣμα: Πȣεμȣνε: πȣπῤικε:*
I, 1. *πȣῤτȣFιτȣ: εφαῤȣντ: στῤȣͰζλας: εσκαμιτȣ: αFειτȣ:* 2. *ινȣμεκ: τεῤτιαμα:*
I, 2. *σπαντι: τῤιια: τεφῤα: πῤȣσεκατȣ:* 3. *εῤεκ: σȣπῤȣ: σεσε: εῤεζλȣμα: Fεσȣνε:*
I, 3. *Πȣεμȣνες:* 4. *πȣπῤιζες: πȣῤτȣFιτȣ: στῤȣͰζλα: πετενατα: ισεκ:* 5. *αῤFειτȣ:*
I, 5. *εῤεφεῤȣντ: καπιῤȣς: Πȣεμȣνε:* 6. *Fεσȣνε: πȣῤτȣFιτȣ: ασαμαῤ: εῤεζλαμαῤ:*
I, 7. *ασεζετες: καῤνȣς: ισεζελες: ετ: Fεμπεσȣντῤες:* 8. *σȣπες: σανες: πεῤτεντȣ:*
I, 8. *πεῤσνιμȣ: αῤπελτȣ:* 9. *στατιτατȣ: Fεσκλες: σνατες: ασνατες: σεFακνε:*
I, 10. *εῤεζλȣμα: πεῤσνιμȣ: Πȣεμȣνε: πȣπῤικε: Fεσȣνε:* 11. *Πȣεμȣνες: πȣπῤικες:*
I, 11. *κλαFλες: πεῤσνιͰμȣ:* 12. *Πȣεμȣνε: πȣπῤικες: ετ: Fεσȣνε: Πȣεμȣνες:*
I, 13. *πȣπῤικες: πȣστιν: εῤεζλȣ: ινȣκ: εῤεζλȣ: ȣμτȣ:* 14. *πȣτῤεσπε: εῤȣς: ινȣκ:*
I, 14. *Fεστιζια: μεφα: πȣῤτȣπιτε:* 15. *σκαλζετα: κȣνικαξ: απεͰτῤε: εσȣφ: τεστῤȣ: σεσε:*
I, 16. *ασα: ασαμα: πȣῤτȣFιτȣ: σεFακνε: σȣκατȣ:* 17. *ινȣμεκ: FεσFεζα: πεῤσȣντῤȣ:*
I, 17. *σȣπȣ: εῤεζλε: Ͱȣλε:* 18. *σεFακνε: σκαλζετα: κȣνικαξ: πȣῤτȣFιτȣ: ινȣντεκ* [2]):
I, 19. *Fεστιζια: πεῤσȣντῤȣ: τȣῤσε: σȣπεῤ: εῤεζλε: σεFακνε:* 20. *σκαλζετα: κȣνικαξ:*
I, 20. *πȣῤτȣFιϑȣ: ινȣμεκ: τεͰτεῤιμ* [3]): 21. *ετȣ: Fελτȣ: εῤεκ: πεῤσȣντῤε: αντεντȣ:*
I, 21. *ινȣμεκ:* 22. *αῤζλαταφ: Fασȣς: ȣφεστνε: σεFακνεφ: πȣῤτȣFιτȣ:* 23. *ινȣμκ:*
I, 23. *πῤȣξȣῤε: κεβȣ: σεFακνε: πεῤσνιͰμȣ:* 24. *Πȣεμȣνε: πȣπῤιζε: ινȣμεκ: κλετῤα:*
I, 24. *Fεσκλες* [4]): 25. *Fȣφετες: σεFακνις: πεῤσιͰμȣ: Fεσȣνε:* 26. *Πȣεμȣνες: πȣπῤζες:*
I, 26. *ινȣμεκ: σFεπις: Ͱεῤι:* 27. *εξαῤιαφ: αντεντȣ: ινȣμεκ: εῤȣς: ταζεξ:* 28. *τεῤτȣ:*
I, 28. *ινȣμεκ: κȣμαλτȣ: αῤκανι:* 29. *κανετȣ: κȣματες: πεῤσνιͰμȣ: εσȣκȣ:* 30. *εσȣνȣ:*
I, 30. *ȣῤετȣ: ταπιστενȣ: Ͱαβετȣ: πȣνε:* 31. *φῤεͰτȣ: Ͱαβετȣ: απ: ιτεκ: φακȣστ:*
I, 31. *πȣῤτιτȣ:* 32. *φȣτȣ: Ͱȣνταк: πιῤι: πῤȣπεͰαστ: εῤεκ:* 33. *ȣψες: πȣνες: νειῤͰαβας:*

---

[1]) *Dempster. φῤατῤȣσπε.* — [2]) *Gruter. ινȣνεκ.* — [3]) *Gruter. ιεͰτεῤιμ.* — [4]) *Gruter. πεσκλες.*

Dempsteri tabula V.

V, b, 1. *Σεμενιες: τεχȣϕιες: σιμ: καπϕȣμ: ȣπετȣ: τεχFιας:* 2. *φαμεϕιας: Πȣμπεϕιας:*
V, b, 2. XII. *Ατιιεϕιατε: ετρε: Ατιιεϕιατε:* 3. *ΚλαFεϕνιιε: ετϕε: ΚλαFεϕνιιε: Κȣϕειατε:*
V, b, 3. *ετϕε: Κȣϕειατε:* 4. *Σατανες: ετϕε: Σατανε: Πειεϕιατε: ετϕε: Πειεϕιατε:*
V, b, 4. *Ταλενατε:* 5. *ετϕε: Ταλενατε: Μȣσειατε: ετϕε: Μȣσειατε: Ιȣιεσκανε:* 6. *ετϕε:*
V, b, 6. *Ιȣιεσκανες: Κασελατε: ετϕε: Κασελατε: τεϕτιε: Κασελατε:* 7. *πεϕαξνανιε: τειτȣ:*
V, d, 7. *αϕμȣνε: ΙȣFε: πατϕε: φετȣ: σι: πεϕα* 8. *κνε: σεFακνε: ȣπετȣ: εFειετȣ:*
V, b, 8. *σεFακνε: ναϕατȣ: αϕFιȣ:* 9. *ȣστετȣ: εȣ: ναϕατȣ: πȣξε: φαζεφετε: σεFακνε:*
V, b, 9. *Ͱεϕι: πȣνι:* 10. *Ͱεϕι: Fινȣ: φετȣ: Fαπȣτȣ: Σαζι: αμπετȣ: καπϕȣ: πεϕακνε:*
V, b, 10. *σεFα* 11. *κνε: ȣπετȣ: εFειετȣ: ναϕατȣ: ζιFε: αμπετȣ: φεσνεϕε: πȣϕτȣ*
V, b, 12. *ετȣ: ιφε: φεϕτȣ: ταφλε: επιϕφεϕτȣ: καπϕες: πϕȣσεζετȣ:* 13. *ιφε: αϕFειτȣ:*
V, b, 13. *πεϕσȣτϕȣ: Fαπȣτις: μεφα: Fιστιζα: φετα: φεϕτȣ:* 14. *σFισεFε: φεϕτȣ: πȣνε:*
V, b, 14. *ετϕε: σFισεFε: Fινȣ: φεϕτȣ: τεϕτιε:* 15. *σFισεFε: ȣτιιϕ: φεϕτȣ: πιστȣνιϕȣ: φεϕτȣ:*
V, b, 15. *Fεπεσȣτϕα: φεϕτȣ:* 16. *μαντϕακλȣ: φεϕτȣ: πȣνε: φεϕτȣ: πȣνε: φεσναφε: βενȣς:*
V, b, 17. *καβϕȣ: πȣϕτȣFετȣ: Fαπȣτȣ: Σαζι: ΙȣFε: πατϕε: πϕεπεσνιμȣ:* 18. *Fεπεσȣτϕα:*
V, b, 18. *πεσνιμȣ: Fεσκλες: πεσνιμȣ: ατϕεπȣϕατȣ:* 19. *αϕπελτȣ: στατιτατȣ: Fεσκλȣ: πȣστϕȣ:*
V, b, 19. *πεστȣϕανȣ:* 20. *πεσνιμȣ: πȣνι: πεσνιμȣ: Fινȣ: πεσνιμȣ: ȣνε: πεσνι* 21. *μȣ:*
V, b, 21. *ενȣ: εϕȣς: τετȣ: Fιτλȣ: Fȣφϕȣ: πȣνε: Ͱεϕιες:* 22. *φαζȣ: εϕȣͰȣ: τιζλȣ: σεστȣ:*
V, b, 22. *ΙȣFε πατϕε: πȣνε: σεστε:* 23. *ȣϕφετα: μανȣFε: Ͱαβετȣ: εστȣ: ιȣκȣ: Ͱαβετȣ:*
V, b, 24. *Ιȣπατεϕ: Σαζε: τεφε: εστȣ: Fιτλȣ: Fȣφϕȣ: σεστȣ:* 25. *πȣϕτιφελε: τϕιιȣπεϕ:*
V, b, 25. *τειτȣ: τϕιιȣπεϕ: Fȣφϕȣ: ναϕατȣ:* 26. *φειȣ: ΙȣFεπατϕȣ: Fȣζιιαπεϕ: νατινε:*
V, b, 26. *φϕατϕȣ Ατιιεϕιȣ:* 27. *πȣνε: αντενες: κϕικατϕȣ: τεστϕε: εȣξε: Ͱαβετȣ: απε:*
V, b, 27. *απελ* 28. *ȣς: μεφε: ατεντȣ: απε: πȣϕτȣFιες: τεστϕε: εȣξε: Ͱαβετȣ:*
V, b, 29. *κϕικατϕȣ: αϕFιȣ: ȣστετȣ: πȣνι: φετȣ:* a, 1. *Πȣνε: καϕνε: σπετȣϕιε: Ατιιεϕιε:*
V, a, 1. *αFιεκατε: ναϕακλȣμ:* 2. *Fȣϕτȣς: εστȣ: εσȣνȣ: φετȣ: φϕατϕȣσπεϕ: Ατιιεϕιε: εȣ:*
V, a, 2. *εσȣμ:* 3. *εσȣ: ναϕατȣ: πεϕε: καϕνε: σπετȣϕιε: Ατιιεϕιε: αFιεκατε:* 4. *αιȣ:*
V, a, 4. *ȣϕτȣ: φεφȣϕε: φετȣ: πȣξε νειπ εϕετȣ: Fεστιζε: Σαζε:* 5. *σακϕε: ΙȣFε πατϕε:*
V, a, 5. *βȣμ: πεϕακνε: σπετȣϕε: πεϕακνε: ϕεστατȣ:* 6. *ΙȣFιε: ȣνȣ εϕι ετȣ: σακϕε:*
V, a, 6. *πελσανȣ: φετȣ: αϕFιȣ: ȣστεντȣ:* 7. *πȣνι: φετȣ: ταζεξ: πεσνιμȣ: αϕεπε αρFες:*
V, a, 7. *πȣνε: πȣϕτιιȣς:* 8. *ȣνȣ: σȣϕȣ: πεσȣτϕȣ: φετȣ: τικαμνε: ΙȣFιε: καπιϕε:*
V, a, 9. *πεϕȣ: πϕεFε φετȣ: απε: πȣϕτιιȣς: ȣϕȣ: εϕȣς: τετȣ: ενȣ: κȣμα* 10. *λτȣ:*
V, a, 10. *κȣματε πεσνιμȣ: αͰτȣ: ΙȣFιπ: ȣFε: πεϕακνεμ:* 11. *πεϕαεμ: φετȣ: αϕFιȣ:*
V, a, 11. *ȣστεντȣ: πȣνι: φετȣ: αͰτȣ: Μαϕτι: αβϕȣνȣ:* 12. *πεϕακνε: φετȣ: αϕFιν ȣστετȣ:*
V, a, 12. *φασιȣ: πϕȣσεζετε: αϕFειτȣ:* 13. *πεϕαε: φετȣ: πȣνι: φετȣ: τϕα: εκFινε: φετȣ:*
V, a, 14. *αζετȣς: πεϕακνε: φετȣ:* —

V, a, 15. *ͱȣντια: κατλε: τιζελ: σταкαξ: εστ: σȣμε: ȣστιτε:* **16.** *αντερ: μενξαρȣ:*
V, a, 16. *ζερσιαρȣ: ͱερμει: φαζιȣ: αρφερτȣρ: αFις:* **17.** *ανξεριατες: μενξνε: κȣρζλασιȣ:*
V, a, 17. *φαζια: τιζιτ: ͱȣντια: φερτȣ:* **18.** *κατλȣ: αρFια: στρȣͱζλα: φικλα: πȣνε:*
V, a, 18. *Fινȣ: Μαλȣ: μαλετȣ:* **19.** *μαντραͱκλȣ: Fεσκλα: σνατα: ασνατα: ȣμεν:*
V, a, 19. *φερτȣ: πιρ: ασε:* **20.** *αντεντȣ: εσȣνȣ: πȣνι: φειτȣ: ͱȣντε: ΙȣFιε: αμπεντȣ:*
V, a, 20. *κατλȣ:* **21.** *σακρε: σεFακνε: Πετρȣνιαπερ: νατινε: φρατρȣ: Ατιιερiȣ:*
V, a, 21. *εσȣνȣ:* **22.** *περαε: φȣτȣ: κατλες: σȣπα: ͱαͱτȣ: σȣφαφιαφ: σȣπαφ: ͱαͱτȣ:*
V, a, 23. *βερȣς: απλενιες: πρȣσεζια: καρτȣ: κρεματρα: απλενια: σȣτεντ* **24.** *ȣ: περȣ:*
V, a, 24. *Μεριτȣ: αρFια: πȣνι: πȣρτȣFιτȣ: Fεστικατȣ: αͱτρεπȣρα* **25.** *τȣ: πȣστιν:*
V, a, 25. *ανζιφ: Fινȣ: νȣFις: αͱτρεπȣρατȣ: τιȣ: πȣνι: τιȣ: Fινȣ:* **26.** *τειτȣ: βερFα:*
V, a, 26. *φρεͱτεφ: φερτȣ: πȣρε: νȣFιμε: φερεστ: κρεματρȣφ:* **27.** *σȣμελ: φερτȣ:*
V, a, 27. *Fεστιζια: περȣμε: περσνιͱμȣ: κατλες: τȣFα: τεφρα:* **28.** *τερτι: ερȣς:*
V, a, 28. *πρȣσεκατȣ: ισȣντ: κρεματρȣ: πρȣσεκτȣ: στρȣͱζλα:* **29.** *φικλα: αρFειτȣ: κατλȣ:*
V, a, 29. *πȣρτȣFιτȣ: αμπερια: περσνιͱμȣ: ασεζετα:* **30.** *καρνε: περσνιͱμȣ: εενπερσȣντρα:*
V, a, 30. *περσνιͱμȣ: σȣπα: σπαντεα:* **31.** *περτεντȣ: Fεσκλες: Fȣφετες: περσνιͱμȣ:*
V, a, 31. *Fεστικατȣ: αͱτρεπȣρατȣ:* **32.** *αρπελτȣ: στατιτατȣ: σȣπα: πȣστρα: περστȣ:*
V, a, 32. *ιεπρȣ: ερȣς: μανι: κȣFειτȣ:* **33.** *σιιναμαρ: ετȣ: τȣFε: ρεκαπιρȣς: πȣνε: φερτȣ:*
V, a, 33. *βερFα: κλαFλαφ: α* **34.** *ανφεͱταφ: Fεσκλȣ: σνατȣ: ασνατȣ: ȣμεν: φερτȣ:*
V, a, 34. *καπιρε: ͱȣντε:* **35.** *ΙȣFιε: Fεστικατȣ: Πετρȣνιαπερτ: νατινε: φρατρȣ:*
V, a, 35. *Ατιιεριȣ: βερȣς:* **36.** *σεFακνις: περσνιͱμȣ: περτ: σπινια: ισȣντ: κλαFλες:*
V, a, 36. *περσνιͱμȣ:* **37.** *Fεσκλες: σνατε: ασνατες: σεFακνις: σπινιαμα: περσνιͱμȣ:*
V, a, 37. *Fεστικατȣ:* **38.** *αͱτρεπȣρατȣ: σπινα: ȣμτȣ: ȣμνε: σεFακνι: περσνιͱμȣ: μανφ:*
V, a, 38. *εασα:* **39.** *Fȣτȣ: ασαμα: κȣFερτȣ: ασακȣ: Fινȣ: σεFακνι: ταζεξ: περσνιͱμȣ:*
V, a, 40. *εσȣφ: πȣσμε: ͱερτερ: ερȣς: κȣFειτȣ: τερτȣ: Fινȣ: πȣνε: τερτȣ:* **41.** *στρȣͱζλας:*
V, a, 41. *φικλας: σȣφαφιας: κȣμαλτȣ: καπιρε: πȣνες: Fεπȣρατȣ:* **42.** *ανταкρες: κȣματες:*
V, a, 42. *περσμͱνιȣ: αμπαριͱμȣ: στατιτα: σȣβαͱτȣ: εσȣνȣ:* **43.** *πȣρτετȣ: φȣτȣ: καϊελ:*
V, a, 43. *ασακȣ: πελσανς: φȣτȣ:*

In margine:

ΚFεστρε τιε ȣσαζε σFεσȣ Fȣεζις τιτε τειες:

Inscriptiones minores.

I. *Inscriptio cippi inter Bastiam et Assisium oppida in Umbria reperti.*

(Opuscoli di G. B. Vermiglioli Vol. I. n. 3.)

AGER. EMPS. ET ‖ TERMNAS. OHT ‖ C. V. VISTINIE. NER. T. BABR ‖ MARONMEI ‖ VOIS. NER. PROPART K ‖ T. V. VOISIENER ‖ SACRE. STAHV.

II. *Inscriptio cum figuris Apollinis et Clatrae, quae supra positae dicuntur, apud Falerios inventa.*

(Lanzi Saggio di ling. Etrusc. II, p. 538. Tav. XV, 7.)

LERPIRIOR. SANTIRPIOR. DVIR. FOR ‖ FOVFER. DERTIER. DIERIR. VOTIR ‖ FARER. VEF. NARATV. VEF. PONI ‖ SIRTIR.

III. *Inscriptio arae e Cortona ap. Orell. 1384.*

(Coltellini sopra un'ara Etrusca con iscrizione finora inedita. Rom. 1790.)

ARSES ‖ VVRSES ‖ SETHLANL ‖ TEPHRAL ‖ APE TERMNV ‖ PIS EST ‖ ESTV.

IV. *Inscriptio Volsca in tabula aenea Velitris reperta a. 1784.*

(Lanzi Sagg. II, p. 616. Tav. IV, 5. e Museo Borgiano).

DEVE : DECLVNE : STATOM : SEPIS : ATAHVS : DIS : [1]) VELESTROM ‖ FAƆIA : ESARISTROM : SE : BIM : ASIF : VESCLIS : VINV : ARPATITV ‖ SEPIS : TOTICV : COVEHRIV : SEPV : FEROM : PIHOM : ESTV ‖ EC : SE : COSVTIES : MA : CA : TAFANIES : MEDIX : SISTIATIENS.

V. *Inscriptio lapidis apud Amiternum in Sabinis inventi.*

(Lanzi Sagg. II, p. 618. Tav. XVI, 1.)

MESENE ‖ FLVSARE ‖ POIMVNIES . . . ‖ AT. RNO — ‖ AVNOM ‖ HIRETVM.

VI. * *Inscriptio lapidis apud Miloniam in Marsis detecti.*

(Lanzi Sagg. II, p. 619. Tav. XVI, 2 et 3.)

V A ꓔ II I ᐅ I V ʌ . .		V A T E I D I V A [E]
V II Ƨ V N II		V E S V N E
II R] N I II. II T		E R I N I E E T
II R I N II	. . . . . . h. e.	E R I N E
Iᑊ A T R II		P A T R E
ᐅ ◇ N ◇. M II I L I		D O N O M E I L I [T A R I]
L I B Ƨ.		L I B E N S.

[1]) *Lanzi* perperam PIS.

Alphabetum Umbricum ad 84.

Umbricae literae	*Latinae literae.*	*Graecae literae*
𐌀	Λ.	Α. α.
𐌄. 𐌄 I. II. III.	E.	Ε. ε.
𐌉	I.	Ι. ι.
𐌖	O et V.	Ȣ. ȣ.
𐌇	H	Ͱ. ͱ.
𐌅	V et VV.	Ϝ. ϝ.
𐌚	F.	Φ. φ.
𐌈	T.	Θ. ϑ.
𐌁	B.	Β. β.
𐌐	P et B.	Π. π.
𐌊 et 𐌊 I. II. III.	C et G. Ω et Ω III.	Κ. κ.
𐌕. 𐌕 I. II. III.	T et D	Τ. τ.
𐌋	L.	Λ. λ.
𐌌. 𐌌 V, a, 18. 24. Λ III.	M.	Μ. μ.
𐌍	N.	Ν. ν.
𐌓	R.	Ῥ. ῤ.
𐌡	RS.	Ῥ. ῥ.
𐌔	S.	Σ. σ ς.
𐌆	S et S.	Ζ. ζ.
𐌢. 𐌢 I. II. (III).	S.	Ξ. ξ.

RUDIMENTA
LINGUAE UMBRICAE

EX INSCRIPTIONIBUS ANTIQUIS ENODATA.

PARTICULA II.
EX IGUVINIS TABULIS QUARTAM CUM SEXTA SEPTIMAQUE COMPARANS.

SCRIPSIT

Dr. G. F. GROTEFEND

LYCEI HANNOVERANI DIRECTOR.

Est quadam prodire tenus, si non datur ultra. *Horat.*

HANNOVERAE MDCCCXXXVI.

IN LIBRARIA AULICA HAHNII.

Praefatio.

Postquam priori hujus operis particulae in tabula quadam lithographica alphabetum Umbricum adjeci, jam literarum soni cum ceteris rebus, quae ad elementa grammaticae pertinent, quatenus fieri potest, ex comparatione quartae Iguvinae tabulae cum sexta septimaque eruendi sunt. Quartam illam tabulam, istius rei causa in hanc particulam reservatam, totam quidem exhibebo, e sexta vero atque septima ea sola, quae vocabulis quartae, sive per eadem prorsus, sive per synonyma verba, respondent. Ex indiciis versuum, in quibus vocabula quaeque scripta leguntur, comparandorum initia propter ὕστερον πρότερον, quod Bonarota fecit, tab. IV, b. et VI, b. esse cognoscuntur. Etsi autem in verbis ipsis nihil mutavi, nisi annotata semper vera lectione, tamen quo clarior fieret comparatio, signa, quibus vocabula singula inter se distingui solent, ubi perperam posita erant, correxi, ubi omissa, interdum adjeci. Verba *synonyma*, ex quibus vocabulorum formae sensusque discuntur, ab *homonymis*, per quae literarum soni imprimis erui possunt, typis mutatis distinguenda putavi, quo facilius in oculos inciderent. Non raro illa, quae Latinis literis scripta sunt, alium vocabulorum ordinem sequuntur, quam Umbrice scripta: ea quidem, quia non contemnendum ad interpretationem usum praebent, haud mutata

apposui, nisi sicubi vocabulorum ordo perturbatior videretur. Ubi nullum sextae septimaeve tabulae vocabulum iis, quae in quarta leguntur, plane respondet, lineolas posui. Interdum vero non potui non adjicere vocabula Latinis literis scripta, quae in quarta tabula non leguntur: etiam haec mutatis typis ab reliquis distinguenda curavi. Quibus quidem praemonitis satisfecero attendentibus, ut intelligatur ratio, qua Umbrica tabula cum Latine scriptis collata est.

P a r t i c u l a II.

Ex Iguvinis tabulis quartam cum sexta septimaque comparans.

IV, b, 1. Εστε: πεῤσκλȣμ: αFες: ανξεῤιατες: ενετȣ: 2. πεῤναιες: πȣσναες:
VI, b, 1. Este. persclo. aveis. aseriater. enetu. — —

IV, b, 2. Πῥε Fεῤες: τῤεπλανες: 3. ΙȣFε: ΚῤαπȣFι: τῤε βȣφ: φετȣ:
VI, b, 22. Pre. vereir. treblaneir. Juve. Garbovei [1]). buf. treif. fetu.
IV, b, 3. αῤFια ȣστεντȣ: 4. FατȣFα φεῤινε: φειτȣ: Ⱶεῤις: Ⱶινȣ: Ⱶεῤι: πȣνι:
VI, b, 56. *arvio. fetu.* 57. heri. vinu. heri. poni. *fetu.* vatuo. ferine. fetu.
IV, b, 5. ȣκῤιπεῤ: Φισιȣ: τȣταπεῤ: ΙκȣFινα: φειτȣ: σεFȣμ: 6. κȣτεφ: πεσνιμȣ: αῤεπες: αῤFες:
VI, b, 55. ocriper. Fisiu. totaper. Ijovina. — *tases.* persnimu. 56. sevom. — —

IV, b, 7. Πȣς Fεῤες: τῤεπλανες: τῤεφ σιφ: κȣμιαφ: φειτȣ: 8. Τῤεβε: ΙȣFιε:
VI, b, 58. Post. verir. treblanir. si. comia. trif. fetu. Trebo [2]). Jovie.
IV, b, 8. ȣκῤιπεῤ: Φισιȣ: τȣταπεῤ: ΙκȣFινα: 9. σȣπα σȣμτȣ:
VI, b, 58. ocriper. Fisiu. totaper. Ijovina. *persae. fetu.*
IV, b, 9. αῤFια ȣστεντȣ: πȣνι φετȣ: 10. κȣτεφ πεσνιμȣ: αῤε ! πες αῤF ! [3]) ες:
VI, b, 58. *arvio. fetu.* 59. pone. fetu. *tases.* persnimu. — —

IV, b, 11. Πῥε Fεῤες: τεσενακες: τῤε βȣφ: φετȣ: Μαῤτε: ΚῤαπȣFι: 12. φετȣ:
VI, a, 1. Pre. verir. teseuocir. buf. trif. fetu. Marte. Crabovei [4]). —
IV, b, 12. ȣκῤιπε: Φισιȣ: τȣταπεῤ: ΙκȣFινα: αῤFιȣ: ȣστεντȣ:
VI, a, 1. ocriper. Fisiu. totaper. Ijovina. *arvio. fetu.*
IV, b, 13. FατȣFα φεῤινε: φετȣ: πȣνι φετȣ: κȣτεφ: πεσνιμȣ: 14. αῤπες: αῤFες:
VI, a, 1. vatuo. ferine. fetu. poni. 2. fetu. *tases.* persnimu. — —

---

[1]) *Gruter.* Grabovei. — [2]) *Gruter.* Trifei. — [3]) In tabula corrigendo deletum. — [4]) *Gruter.* Grabovei.

IV, b, 15. *Πȣς Fερες: τεσεναxες: τρεφ: σιφ: φελιȣφ: φετȣ:* 16. *Φισε Σαζι:*
VI, a, 3. Post. verir. tesenocir. sif. filiu. trif. fetu. Fiso. Sansie.
IV, b, 16. *ȣxριπερ. Φισιȣ. τȣταπερ: IxȣFινα:* 17. *πȣνι: φετȣ: σȣπα: σȣμτȣ:*
VI, a, 3. ocriper [1]). Fisiu. totaper. Ijovina. poni. feitu. *persae. fetu.*
IV, b, 17. *αρFιȣ: ȣστεντȣ: μεφαι* 18. *Fεστιζα: ȣστετȣ: ΦιιȣFι :φετȣ :ȣxριπερ: Φισιȣ: φετȣ:*
VI, a, 3. *arvio. fetu.* 5. vestisia. *et* [2]). mefa — *fetu.* Fisovi. *Sansi.* 6. ocriper. Fisiu. —
IV, b, 19. *xαπιρ: πȣρτιταφ: σαxρεφ: ετραφ: πȣρτιταφ: ετραφ:* 20. *σαxρεφ:*
VI, a, 18. capif. purdita. *dupla. aitu,* sacra. *dupla. aitu.*
IV, b, 20. *τȣταπερ: IxȣFινα: xȣτεφ: πεσνι!* [3]) *μȣ: αρεπες: αρFες:*
VI, a, 6. totaper. Iovina. 17. *comatir.* persnihimu. — —

IV, b, 21. *Πρε Fερες: FεͰιιες: τρεφ: βȣφ: xαλερȣφ: φετȣ: Fȣφιȣνε:* 22. *ΚραπȣFι:*
VI, a, 19. Pre. verir. vehier. buf. trif. calersu. fetu. Vofione. Grabovie.
IV, b, 22. *ȣxριπερ: Φισιȣ: τȣταπερ: IxȣFινα:* 23. *FατȣFα: φερινε: φετȣ:*
VI, a, 19. ocriper. Fisiu. totaper. Ijovina. vatuo. ferine. fetu.
IV, b, 23. *Ͱερι: Fινȣ: Ͱερι: πȣνι:* 24. *αρFιȣ: ȣστεντȣ: xȣτεφ: πεσνιμȣ: αρεπες: αρFες:*
VI, a, 19. herie. vinu. 20. herie. poni. *fetu. arvio. fetu. tases.* persnimu. —

IV, b, 25. *Πȣς Fερες: FεͰιιες: τρεφ: Ͱαπιναφ: φετȣ: Τεφρε: IȣFιε:*
VI, a, 22. Post. verir. vehier. habina. trif. fetu. Tefrei. Jovi.
IV, b, 26. *ȣxριπερ: Φισιȣ: τȣταπερ: IxȣFινα: πȣστε: ασιανε: φετȣ:*
VI, a, 22. ocriper. Fisiu. totaper. Ijovina. — — —
IV, b, 26. *ξερεφ: φετȣ:* 27. *πελσανα: φετȣ: αρFια: ȣστεντȣ:*
VI, a, 22. serse. fetu. pelsana. fetu. *arvio. feitu.*
IV, b, 27. *πȣνι φετȣ: ταζεξ: πεσνιμ* 28. *ȣ: αριπερ: αρFις:*
VI, a, 22. poni. 23. fetu. tasis. pesnimu. — —
IV, b, 28. *Απι: Ͱαβινα: πȣρτιιȣς: σȣρȣμ: πεσȣντρȣ:* 29. *φετȣ:*
VI, a, 23. Ape. habina. purdinsus. 24. pesondro. sorsom. fetu.
IV, b, 29. *εσμιx: Fεστιζαμ: πρεFε: φιxτȣ: Τεφρι: IȣFι: φετȣ:*
VI, a, 24. *eront.* vestisia. — fetu. 26. Tefro. Jovi. —
IV, b, 29. *ȣxρι* 30. *περ: Φισιȣ: τȣταπερ: IxȣFινα:*
VI, a, 26. ocriper. Fisiu. totaper. Ijovina.
IV, b, 30. *τεστρȣxȣ: περι: xαπιρε: περȣμ: φειτ* 31. *ȣ:*
VI, a, 24. destruco. persi. capirse. perso: *osatu.*

---

[1]) In tabula perperam ocrifer. — [2]) *Dempster.* perperam ef.. — [3]) In tabula deletum.

IV, b, 31. *Απι: ερελ: πυρτιιȣς: ενȣκ: σȣρθμ: πεσȣντρȣμ: φειτȣ: σταφ* 32. *λτιȣF:*

VI, a, 25. *Isec. erus. ditu.* 24. *et.* pesondro. sorsom. fetu. 37. *staflare.*

IV, b, 32. *εσμικ: Fεστιζα* [1]). *φικτȣ: ȣκριπερ* [2]): *Φισιȣ: τȣταπερ: ΙκȣFιν[π]*33.*α: φειτȣ:*

VI, a, 38. *enom.* 39. vestisiam. — 35. ocriper. Fisiu. totaper. Ijovina. 37. fetu.

IV, b, 33. *νερτρȣκȣ: περι: καπιρε: περȣμ: φειτȣ: πȣνι: φειτȣ:* 34. *απι: σȣρȣφ: πȣρτιτιȣς:*

VI, a, 37. nertruco. persi. capirse. perso. *osatu.* — — 38. *pue.* sorso. purdinsus.

IV, b, 34. *ενȣκ: Ͱαπιναρȣ: ερȣς: τιτȣ: ξερεφ:* 35. *κȣμȣλτȣ: ξερεφ: κȣματς: πεȣνιμȣ:*

VI, a, 38. enom. — 39. erus. dirstu. 41. serse. comoltu. serse. comatir. persnimu.

VI, a, 42. *purdito. fust.*

IV, a, 1. *Fȣκȣκȣμ: ΙȣFιȣ: πȣνε: ȣFεφ: φȣρφαθ: τρεφ: Fιτλȣφ: τȣρȣφ:* 2. *Μαρτε: Ͱȣριε: φετȣ:*

VI, a, 43. Vocucom. Joviu. ponne. ovi. furfant. vitlu. toru. trif. *fetu.* Marte. Horse. fetu.

IV, a, 2. *πȣπλȣπερ: τȣτας: ΙιȣFινας: τȣταπερ. ΙκȣFινα:* 3. *FατȣFα: φερινε: φετȣ:*

VI, a, 43. popluper. totar. Ijovinar. totaper. Ijovina. vatuo ferine. 44. fetu.

IV, a, 3. *πȣνι: φετȣ: αρFια: ȣστεντȣ: κȣτεπ: πεσνιμȣ:* 4. *αρεπες: αρFες:*

VI, a, 44. poni. fetu. *arvio.* *fetu.* *tases.* persnimu. — —

IV, a, 4. *Fȣκȣκȣμ: Κȣρετιες: τρεφ: Fιτλȣπ: τȣρȣπ: Ͱȣντε Ζε.* [3])5.*φι: φειτȣ:*

VI, a, 45. Vocucom. Coredier. vitlu. toru. trif. *fetu.* Honde. 'Serfi. fetu.

IV, a, 5. *πȣπλȣπερ: τȣτας: ΙιȣFινας: τȣταπερ: ΙιȣFινα:*

VI, a, 45. popupler [4]). totar. Ijovinar. totaper. Ijovinar.

IV, a, 5. *FατȣFα:* 6. *φερινε: φετȣ: αρFια: ȣστεντȣ: τενξιτιμ: αρFειτȣ:*

VI, a, 45. vatue. ferine. fetu. *arvio.* 46. *fetu.* tesedi. *ficla* [5]). arsveitu.

IV, a, 6. *Ͱερις: Fινȣ: Ͱερις:* 7. *πȣνι: φειτȣ: κȣτεφ: περσνιμȣ: αριπες: αρFις:*

VI, a, 46. heri. vinu. heri. poni. fetu. *tases.* persnimu. — —

IV, a, 7. *Ινȣκ: ȣκαρ: πιͰαξ: φȣστ:* 8. *σFεπȣ: εσȣμεκ: εσȣνȣ: αντερ: Fακαξε: Fαζετȣμισε:*

VI, a, 46. Eno. ocar. 47. pihos. fust. svepo. esome. esono. ander. vacose. vasetome *fust.*

IV, a, 8. *αFιφ: αξεριατȣ:* 9. *Fερȣφε: τρεπλανȣ: κȣFερτȣ: ρεστεφ: εσȣνȣ: φειτȣ:*

VI, a, 47. avif. aseriatu. verofe. treblano. covertu. reste. esono. feitu.

IV, a, 10. *Πȣνε: πȣπλȣμ: αφερȣμ: Ͱεριες: αFεφ: ανξεριατȣ:* [6]) *ετȣ: περναια*11.*φ: πȣστναιαφ:*

VI, a, 48. Pone. poplo. afero. heries. avif. aseriato. etu. 11. *perne. postne.*

IV, a, 11. *πȣνε: κȣFȣρτȣς: κρενκατρȣμ: Ͱατȣ: ενȣμεκ:* 12. *πιρ: αͰτιμεμ: εντεντȣ:*

VI, a, 49. — — crincatro. hatu. — *anovihimu.* pir. endendu.

---

[1]) *Dempster.* perperam literam α repetiit. — [2]) *Dempster.* perperam *ȣκρεπερ.* — [3]) ρ chalcographi vitio omissum. — [4]) *Gruter.* popluper. — [5]) *Dempster.* perperam ficlmrsveitu, *Gruter.* contra tesid. — [6]) *Dempster.* perperam *ανξFρεατȣ.*

IV, a, 12. *πȣνε: πιρ: εντελȣς: αͰτιμεμ:* 13. *ενȣμεκ: στεπλατȣ: παρφαμ: τεαFαμ:*

VI, a, 50. *pufe.* pir. entelust. — 51. ennom. stiplatu. parfa. desva.

IV, a, 13. *τεφε: τȣτε: ΙκȣFινε:* 14. *Fαπεφεμ: αFιεκλȣφε: κȣμπιφιατȣ: Fεα: αFιεκλα: εσȣνȣμε: ετȣ*

VI, a, 51. *seso.* tote. Ijovine. combifiatu. vapefe. avieclu. 52. via. aviecla. esonome. *ituto*[1]).

IV, a, 15. *πρινȣFατȣ: ετȣτȣ: περκαφ: Ͱαβετȣτȣ: πȣνιζατε:*

VI, a, 50. prinuatur *dur.* 51. etuto. perca. ponisiater. habituto.

IV, a, 15. *Πȣνε: μενες:* 16. *ακερȣνιαμεμ: ενȣμεκ: ετȣρ σταμȣ: τȣτα: Ταρινατε: τριφȣ:*

VI, a, 52. *Ape.* acesoniame: 53. benust. enom. etur stahmu. 58. totam. Tarsinatem. trifo.

IV, a, 17. *Ταρινατε: Τȣρσκȣμ: ΝαͰαρκȣμ: νȣμεμ: Ιαπȣξκȣμ: νȣμεμ:*

VI, a, 58. Tarsinatem. Tuscom. Naharcom. — Jabuscom. nome.

IV, a, 18. *σFεπις: Ͱαβε: πȣρτατȣλȣ: πȣε: μερς: εστ: φειτȣ: ȣρȣ: περε: μερς: εστ:*

VI, a, 54. sopir. habe. 55. portatu. ulo. pue. mers. est. fetu[2]). uru. pirse. mers. est.

IV, a, 19. *πȣνε: πρινȣFατȣς: σταͰερεν: τερμνεσκȣ: ενȣμεκ: αρμανȣ:* 20. *κατεραμȣ: ΙκȣFινȣ:*

VI, a, 55. *ifont. termnuco. com. prinuatir.* 56. *stahitu.* eno. arimahamo.[3]) caterahamo. Iovinur.

IV, a, 20. *ενȣμεκ: απρετȣ: τȣρες: ετ: πȣρε: πȣνι: αμπρεφȣ* 21. *ȣς: περσνιμȣ:*

VI, a, 56. eno. *com. prinuatir. peracris*[4]). *sacris. ambretuto. ape. ambrefurent.* 57. persnimumo.

IV, a, 21. *ενȣμεκ: ετατȣ: ΙκȣFινȣς: τριȣπερ: αμπρεͰτȣ:* 22. *τριȣπερ: πεσνιμȣ:*

VI, a, 62. eno. 63. *deitu.* etato. Ijovinur. 64. *tertim.* ambretuto. 65. *sururont.* pesnimumo.

IV, a, 22. *τριȣπερ: ετατȣ: ΙκȣFινȣς: ενȣμεκ:* 23. *πρινȣFατȣς: ζιμȣ: ετȣτȣ: εραͰȣντ: Fια:*

VI, a, 65. *sururont. deitu. etaias.* eno. prinuatur. 'simo. etuto. erafont. via.

IV, a, 23. *ζιμȣ: ετȣτȣ: πρινȣFατȣς:*

VII, a, 1. prinuatur. 'simo. etuto.

IV, a, 24. *Φȣντλερε: τριφ: απρȣφ: ρȣφρȣ: ȣτε: πειȣ: φειτȣ: Ζερφε: Μαρτι:*

VII, a, 3. Fondlire. abrof. trif. fetu. *heriei.* rofu. *heriei.* peiu. 'Serfe. Martie.

IV, a, 25. *FατȣFȣ: φεριμε: φετȣ: αρFιȣ: ȣστεντȣ: πȣνι: φετȣ*[5]). 26. *ταζεξ: πεσνιμȣ: αρεπε: αρFες*

VII, a, 4. vatuo. ferine. feitu. poni. fetu. *arvio. fetu.* tases. persnimu. — —

IV, a, 27. *'Ρȣπινιε*[6]): *τρε: πȣρκα: ρȣφρα: ȣτε: πεια: φετȣ: Πρεστατε:* 28. *Ζερφιε: Ζερφε: Μαρτιες*

VII, a, 6. Rubine. porca. trif. rofa. ote. peia. fetu. Prestote. 'Serfie. 'Serfer. Martier.

IV, a, 28. *περαια: φειτȣ: αρFιȣ: ȣστεντȣ:* 29. *καπι: σακρα: αιτȣ:*

VII, a, 7. persaia. fetu. *arvio. fetu.* 39. capif. 40. sacra. aitu.

IV, a, 29. *Fεσκλȣ: Fετȣ: ατρȣ: αλφȣ: πȣνι: φετȣ:* 30. *ταζεξ: πεσνιμȣ: αρεπερ: αρFες:*

VII, a, 9. *vesclir. adrir.* 25. *alfir.* 7. poni. fetu. 39. comatir. persnihimu. — —

---

[1]) *Gruter.* etuto. — [2]) *Dempster.* perperam ietu. — [3]) *Gruter.* armahamo. — [4]) *Dempster.* perperam peraeris. — [5]) *Dempster.* perperam *φειȣ.* — [6]) *Dempster.* perperam literam *ε* repetiit.

IV, a, 31.	Τρα: Σατε: τρεφ: Fιτλαφ: φειτȣ: Τȣσε: Ζερφιε: Ζερφε: Μαρτιες:
VII, a, 41.	Trahaf. Sahate. vitla. trif. feetu. Turse. 'Serfie. 'Serfer. Martier.
IV, a, 32.	περαια: φειτȣ: αρFιȣ: ȣστετȣ: πȣνι: φετȣ: ταζεξ: πεσνιμȣ: 33. αρεπερ: αρFες:
VII, a, 41.	persaea. fetu. poni. 42. fetu. *arvio. fetu.* tases. persnimu. — —
IV, a, 33.	Πȣνε: πȣρτινζȣς: καρετȣ: πȣφε: απρȣφ: 34. φακȣρεντ: πȣξε: ερȣς: τερα:
VII, a, 42.	*Ape.* 43. purdinsiust. carsitu. pufe. abrons. facurent. puse. erus. dersa.
IV, a, 34.	απε: ερȣς: τερȣστ: πȣστρȣ. 35. κȣπιφιατȣ: 'Ρȣπιναμε: ερȣς: τερα:
VII, a, 43.	ape. erus [1]). dirsust. postro. combifiatu. Rubiname. crus. 44. dersa.
IV, a, 35.	ενε: Τρα: ΣαͰτα: κȣπιφιαια: 36. ερȣς: τερα: ενȣ: 'Ρȣπιναμε: πȣστρȣ:
VII, a, 44.	enem. Traha. Sahatam. combifiatu. erus. dersa. enem. Rubiname. postro.
IV, a, 36.	κȣFερτȣ: ανταкρε: 37. κȣματε: πεσνιμȣ: ενȣ: καπι: σακρα: αιτȣ: Fεσκλȣ: Fετȣ:
VII, a, 44.	covertu. *comoltu.* comatir. persnimu. *et.* 45. capif. sacra. aitu. — —
IV, a, 38.	ενȣ: Σαταμε: κȣFερτȣ: ανтακρε: κȣματε: πεσνιμȣ: ενȣ: εσȣνȣ:
VII, a, 45.	enom. *Traha.* Sahatam. covertu. *comoltu.* comatir. persnihimu. enom. —
IV, a, 39.	πȣρτιτȣ: φȣστ:
VII, a, 45.	purditom. fust.

IV, a, 40.	Πȣστερτιȣ: πανε: πȣπλȣ: ατερα φȣστ: ιFεκα: περακρε: τȣσετȣ [2]):
VII, a, 46.	Postertio. pane. poplo. andirsa fust. 51. ivenga. peracrio. tursituto.
IV, a, 41.	σȣπερ: κȣμνε: αρφερτȣρ: πρινȣFατȣ: τȣφ: τȣσετȣτȣ:
VII, a, 46.	*porse. perca. arsmatia. habiest. et.* prinnatur. dur. *tefruto. tursar.*
IV, a, 42.	Ͱȣτρα: φȣρȣ: ΣεͰμενιαρ: Ͱατȣτȣ: εαφ: ιFεκα: 43. τρε: ακερȣνιε: φετȣ: Τȣσε: ΙȣFιε
VII, a, 52.	hondra. furo. Sehemeniar. hatuto. eaf. — — acersoniem. 53. fetu. Turse. Jovie:
IV, a, 43.	αρFιȣ: ȣστετȣ: 44. πȣνι φετȣ: περαια φετȣ: ταζεξ πεσνιμȣ: αρεπε: αρFες.
VII, a, 53.	*arvio. fetu.* 54. persaea. fetu. tases. persnimu. poni. fetu. — —
IV, a, 45.	ΚFεστρε: τιε: ȣσαιε: σFεσȣ FȣFζις τιτιστε τειες:

Haec quartae tabulae subscripta verba etiam in margine quintae tabulae transverse scripta leguntur; verumtamen non sine vitiis. Sunt enim sine ulla vocabulorum distinctione sic scripta:

ΚFεστρε τιε ȣσαζε σFεσȣ Fȣεζις τιτε τειες.

---

[1]) *Dempster.* perperam frus. — [2]) *Dempster.* τȣσειȣ.

1. Quemadmodum suprema ista verba, in quibus pariter atque in tertia tabula Quaestoris mentio fit, docere videntur, inscriptiones omnes post devictos demum a Romanis Umbros exaratas esse; sic ex ipsis inscriptionibus inter se comparatis multa discuntur, quae vel ad literarum usum, vel ad verborum sensum pertinent. Sed quum istarum rerum enodatio male procedat, nisi sermonis Umbrici indolem in permutandis et abjiciendis literis bene perspexerimus, de hac re quaedam prius monenda puto. Quam rudis ac rusticus Umbrorum sermo fuerit, ex eo satis intelligitur, quod in utroque et Tusco et Latino scribendi genere orthographia fluctuat. Nam praeter errores illos, quos incuria fudit, ut si literae 'S accentus deest, praeterque varietates, quas vel diversa alphabetorum indoles, vel immutata paullatim pronuntiatio creavit, ut si per Tuscum scribendi genus neque vocales *o* et *u*, neque consonantes mediae et tenues, per Latinum contra neque labiales *u* et *F*, neque sibilantes *σ* et *ξ* distinguebantur, vel litera *s* finalis ut *r* pronuntiabatur, multae literarum permutationes atque elisiones, utrique scribendi generi communes, arbitrariae videntur, ac literae aliquot finales tanta cum rusticitate abjici solent, ut vix discerni queant nominum casus. Sic VI, a, 50. poe perca arsmatiam habiest, sed VI, a, 53. poi percam arsmatia habiest, et VI, a, 63., ut VII, a, 46. 51., porse perca arsmatia habiest legitur. Etsi idem fit in hodiernis, quas vocant, linguis Romanicis, ex rustico sive provinciali sermone ortis, usu tamen articulorum, quibus Umbri cum Romanis carebant, verborum obscuritas satis tollitur. Illud praeterea Umbri cum priscis Latinis commune habuerunt, ut voces aspiratione nunc admissa extenderent, nunc omissa contraherent. Quemadmodum enim Romani Servilium Ahalam, vel prensos prehensos, vementes vehementes dicebant, quamvis e contrario nihilum in nilum, mihi in mi abbreviarent; sic Umbri Arnam Aharnam, Nartes Nahartes vocabant, unde etiam in Iguvinis tabulis tam Trahaf Sahate, quam *Tϱα Σατε*, tam Sehemeniar quam *Σεꟻμενιαϱ*, tam persnihimu quam *πεϱσνιꟻμυ* sive *πεϱσνιμυ* legitur.

2. Omnes fere figuras etymologicas in Iguvinis tabulis deprehendere licet. Prosthesis quidem illa, qua Lanzius in tertiae tabulae agro Tlatio Latium agnoscit, mihi non probatur; sed neque *εϱεϱεκ* II, 32. a particulis ibidem repetitis *εϱεκ, εϱακ, εϱυκ*, neque *εϱεϱεϱυντ* I, 5. ab particulis *εϱαϱυντ* I, 1. sive eriront VI, a, 48. et eront VI, a, 24. differt. Utrum heritu VI, b, 46. sive hereitu VI, b, 37. pro eritu VI, 27. scriptum sit, an aphaeresis potius agnoscenda, dubium foret, nisi etiam V, a, 4. *εϱετυ* legeretur. Ne tamen nihil referre putemus, utrum vocalis quaedam aspiretur necne, monet imperativus hatu VI, a, 49. *ꟻατυ* IV, a, 11. sive *ꟻαꟻτυ* V, a, 22., qui ab *αꟻτυ* V, a, 10 sq. pariter atque ab *αιτυ* sive aitu IV, a, 29. 37. VII, a, 40. 45. diversus esse videtur. *A* et *e* vocales multis verbis per compositionem antepositae, sed *αφιχτυ* IV, b, 32.

et *ετϱε* IV, a, 27. prava repetitione vocalis antecedentis pro *φιχτυ* et *τϱε* scriptae sunt. Memorabilis Epenthesis apparet in vocabulo *αϱυFια* II, 31. pro *αϱFια*; an et syncope in *πϱυσεχτυ* pro *πϱυσεχατυ* V, a, 28., dubitari licet. Frequentissime vocalis *i* in verbis ejicitur, ut in screhto VII, b, 3., cujus pluralis VI, b, 15. apud Gruterum screihtor, sed apud Dempsterum screhitor scriptus est: at *πυπϱζες* I, 26. pro *πυπϱιζες* I, 4., ut *πεϱσιͰμυ* I, 25. pro *πεϱσνιͰμυ*, operarum vitia esse videntur. Paragogen vix exspectes in ea lingua, quae apocopen amabat; verumtamen in forma quadam ablativi, quae in *m* desinebat, non solum haec litera, sicut consonantes *f* et *r* sive *φ* et *σ* in aliis casuum formis, abjici solebat, sed idem casus prolongatus legitur flexionibus *με* et *μεν* sive *μα* et *μαϱ*. Sic pro *πεϱσκλυμ* IV, b, 1. quidem perselo VI, b, 1., sed pro *πεϱσκλυ* II, 12. etiam *πεϱσκλυμαϱ* II, 21. scriptum est, sicut *σπαντιμαϱ* II, 33. sequentibus *ετϱαμα σπαντι* II, 34. et *τεϱτιαμα σπαντι* I, 2. respondet. Ibidem *πεϱυμε* pro *πεϱυ* V, a, 24. et *εϱεζλυμα* II, 35. sive *εϱεζλαμαϱ* I, 6. pro *εϱεζλυ* I, 13. legitur, sicut *Fυκυμεν*, *εσυνυμεν* II, 20. pro *Fυκυ* II, 21. et *εσυνυ* IV, a, 8. sive *εσυνυμε* IV, a, 14.

3. Literam *σ* in *Ͱεϱις* pro *Ͱεϱι* IV, b, 4. additam puto, etsi eadem nonnunquam, sicut *ϱ*, abjicitur: legitur enim *αϱεπε* IV, a, 26. 43. pro *αϱεπες* IV, b, 20. 24. sive *αϱεπεϱ* IV, a, 29., et *πϱινυFατυ* IV, a, 15. pro *πϱινυFατυς* IV, a, 23., sive prinuatur, sicut *πυνιζατε* IV, a, 15. pro ponisiater VI, a, 51. et *Ζεϱφε Μαϱτιες* IV, a, 28. 31. pro 'Serfer Martier VII, a, 6. 41. At literam *φ* sive *f* non minus saepe quam *μ* abjici, exempla docent quam plurima, ut vitlu toru trif VI, a, 43. 45. pro *τϱεφ Fιτλυφ τυϱυφ* IV, a, 1., unde etiam vapefe avieclu VI, a, 51. pro *Fαπεφεμ αFιεκλυφε* IV, a, 14. scriptum est. In verbis autem *πϱινυFατυ τυφ* IV, a, 41. pro prinuatur dur VII, a, 46. non tam permutatae sunt literae *φ* et *r*, quam et *τυφ* et dur e *τυϱφ* abbreviatum eodem modo, quo *καπι* IV, a, 29. 37. vel capif VII, a, 39. 45. pro *καπιϱ* IV, b, 19. legitur. Literam *t* post *s* non raro vel abjectam vel additam quoque invenimus, ut *πυσναες* IV, b, 2. cum *πυστναιαφ* IV, a, 11. sive postne VI, a, 11. et *εντελυς* IV, a, 12. cum entelust VI, a, 50. comparata docent. Sed ne syllabarum adjectiones quaeramus, ubi non sunt, monendum est, Umbros eodem fere modo, quo Cato R. R. 134 et 141. et praefato et praefamino scripsit, binas imperativi formas habuisse, in tu et mu exeuntes, quibus in plurali numero tuto et mumo respondebant. Uterque quidem numerus interdum inter se permutabatur, ut IV, a, 14. *ετυ* pro *ετυτυ* et IV, a, 40. *τυσετυ* pro *τυσετυτυ* positum est; sed sicut VI, a, 61., ubi preces fiunt ad plura numina, fututo foner pacrer pase vestra pro futu fons pacer pase tua VII, a, 17. legitur, sic post *αμπϱεφυυς* IV, a, 20 sq. *πεϱσνιμυ*, at post ambrefurent VI, a, 56. persnimumo scriptum est. Ceterum *σταͰεϱεν* IV, a, 19., cui stahitu VI, a, 56. respondet, propter sequentem *τ* perperam pro *σταͰεϱεντ*, sicut *φυϱενϱ* III, a, 22. pro *φυϱεντ*, exaratum videtur, etsi Ro-

2*

mani etiam scripsere pro scripserunt dicere solebant. Dirsa contra pro dirsas sive dirsans legitur in inscriptione tertiae tabulae, Latinis literis scripta, et *πυρτιτυ φυστ* IV, a, 39. pro purditom fust VII, a, 45., etiamsi indicativo vaseto est VI, b, 27. sive va'setom est, VI, b, 37. subjunctivus vasetome fust VI, a, 47. sive *Ϝαζετυμι σε* IV, a, 8. respondet.

4. Quum litera finalis *m* apud Umbros ubique abjici posset, syllaba quoque *κυ* sive co, multis nominibus in fine addita, sicut *πε* in *υκριπε* IV, b, 12. ex praepositione *περ* postposita abbreviatum est, ex praepositione *κυμ* sive com postposita derivanda videtur, unde pro plurali *τερμνεσκυ* IV, a, 19. etiam singularis termnuco VI, a, 55. poni potuit. Quemadmodum autem composita *τεστρυκυ* et *νερτρυκυ* IV, b, 30. 33. sive destruco et nertruco VI, a, 24. 37. adverbialiter, ut Romanorum dextrà et sinistrà, explicanda sunt; sic etiam e pronomine er sive es (is) adverbium *ερυκυ* II, 31., quod inde, deinde significat, compositum est. Quod quum tam *ερυκ* II, 14. quam erucom VI, a, 50. scriptum sit, omnia similiter in *κ* exeuntia adverbia, quae permulta sunt, eodem modo orta putare licet, ut *ερακ*, *ερεκ*, *ερερεκ*, et quae idem significant, ab *ενυ* sive *ενε* IV, a, 35 sqq. enem sive enom VII, a, 44 sq. derivata, *ενυκ* sive *ινυκ* IV, b, 34. a, 7. *ενυμεκ*, *ινυμεκ*, *ινυμκ* IV, a, 11. et I, 23 sqq. Re vera ab *εσυ* sive *εσυκ* III, a, 1. et 14. esoc sive isec VI, a, 25. tam *εσυκυ* I, 29. et esome sive esme VI, a, 47. 55. quam *εσυμεκ* IV, a, 8. et *εσμικ* IV, b, 32. derivata sunt. Quum autem VI, a, 24. eront pro *εσμικ* IV, b, 29. scriptum sit, ut et ibidem pro *ενυκ* IV, b, 31., discimus quidem, adverbia consecutiva in *t* vel ont quoque exire, ut euront et eriront VI, a, 63. 48. *ερυρυντ* et *ερερερυντ* I, 1, 5. erihont et *ερα-Ϝυντ*, erafont et ifont VI, a, 50. 55. 65. et IV, a, 23., unde etiam suront et sururont pro surur sive suror et sururo VI, a, 37. 48. 2 et 4. legitur. Sed iisdem adverbiis, ut illis, quae in *m* vel me exibant, litera *κ* in fine addi poterat, unde *ιτεκ* I, 31. ab *ετ* I, 7. 12. deduci posse puto, ut *ισεκ* I, 4. ab is, a quo *ισυντ* II, 16 sqq. quoque derivandum est. Sic ab eno sive enom VI. a, 16 sq. 38 sqq., pro quo enno quoque sive ennom VII, a, 38 sq. per diplasiasmum scribitur, *ινυντεκ* I, 18. pariter atque *ινενεκ* II, 20. factum esse videtur; sicque omnia verba in *t* vel *κ* exeuntia pro adverbiis, etsi non ejusdem semper significationis, accipienda sunt.

5. Romani quoque, ut in nde emollientes, inde et unde dicebant, ut hinc et sic: etsi enim nec ex neque, ac ex atque, ut neu ex neve, seu ex sive abbreviabant, non tamen omnes particulas in *c* exeuntes eodem modo natas esse, donec ex donicum abbreviatum docet, quod quidem ex adverbio temporali dum et praepositione cum compositum esse videtur. Quod si adverbia tunc, nunc, cum enclitico cumque, eodem modo nata sunt, e tum, num, quum, quae, quum antiqui, Scauro teste,

pag. 2261. cume quoque dicerent, cum Umbricis ablativis enom, erom, esome, mihi comparanda videntur, c etiam in que transisse apparet. Maximi igitur momenti mihi videntur Umbrorum tabulae, quod non modo ex illis intelligitur, qualis sermo fuerit, unde tam Osca, quam Latina lingua per Aborigines cum Siculis victis mixtos originem traxit, sed etiam quibus gradibus Romanorum sermo ad eam usque perfectionem evecta sit, quam in aureae aetatis scriptoribus admiramur. Antiquum enim Romanorum scribendi pronuntiandique morem in plurimis similem fuisse Umbricae consuetudini, praeter Scipionum monumenta aliae inscriptiones docent, quarum una apud Lanz. Sagg. II. p. 275. apud Orell. nr. 1433. sic scripta est: M. MINDIOS L. FI. || P. CONDETIOS VA. FI. || AIDILES VICESMA. PARTI. || APOLONES DEDERI. h. e. M. Mindius L. fi(lius), P. Condetius Va(leri) fi(lius), aediles vices(i)ma(m) parti(m) Apollinis (templo) dedere. Literam *m* finalem abjicere, adeo usitatum erat, ut Tampius quidam apud Gor. Etr. III. pag. XXIX. apud Orell. nr. 4623. conjugis karissimae desiderio juratus sit, se post ea(m) uxore(m) non habituru(m). De litera *s* autem, quam apud Romanos quoque in *r* transisse scimus, Cicero in Oratore c. 45. affirmat, Romanos vocabula saepe brevitatis causa contraxisse, ut ita dicerent, multi' modis, vas' árgenteis, palmi' et crinibus, tecti' fractis. Quin Lucretius I, 684. cet. omnĭmŏdis dixit, ut multĭmŏdis I, 894. cet. et in viden pro videsne apud Virgilium A. VI, 790. producta prius vocalis correpta est, quum e contrario, litera *n* ante *f* et *s* elisa, correpta vocalis, teste Cicerone Orat. 48. et Gellio II, 17., produceretur.

6. In versibus *s* litera ad Ciceronis usque aetatem ante consonantes, quemadmodum *m* ante vocales ad extrema usque Romanorum tempora, elidebatur; sed haec, sicut paragogen amarier pro amari, et notas omnibus in Verbis, quae dicuntur, elisiones, dic pro dice, dixti pro dixisti, jusso pro jussero cet. praetermitto, ut id, quod ab aliis nondum animadversum est, pluribus hic moneam. Romani enim Verbis in e desinentibus adeo gaudebant, ut non solum amare pro amaris, et amavere pro amaverunt, dicerent (cf. Cic. Orat. 47. 50. Brut. 18 sq.), sed Cato Censorius, teste Quintiliano Inst. orat. I, 7, 23. dice et facie pro dicam et faciam scriberet, eundemque in ceteris, quae similiter cadunt, modum teneret. Spaldingius quidem, errorem omissae lineolae imponendae conjiciens, dicem et faciem edidit; sed praeterquam quod et antecedens ibi exemplum here pro heri, et insequentia sibe ac quase pro sibi ac quasi in literam *e* exeunt, damnant illam emendationem et Festus, qui cum Verrio Flacco scripsit: »Recipie apud Catonem pro recipiam, ut alia ejusmodi complura«, et Paulus Diaconus, qui e Festo excerpsit: »Recipie, recipiam«, »attinge pro attingam«, »dice pro dicam antiqui posuere«, et Placidi glossae, quas primus edidit Ang. Maius: »Dice, dicam«. Praeterea Messalla in libro de *s* litera, ubi idem positum dicit Quintilianus,

quod ex veteribus Catonis libris manifestum sit, elisam literam *m* cum elisa litera *s* in amare pro amaris vel similibus comparasse videtur: conferatur Quint. IX, 4, 38 sq., ubi jam propterea, quod nemo die hac pro hoc die sive hodie dicturus fuisset, dice, facie, pro diee hanc legendum est. Ex hoc loco, qui totus abundat vitiis, ea saltim, quae huc maxime pertinent, §. 39. emendata proferre liceat: »Inde palmi' et crinibus (Cic. Or. 45.), po'meridiem (Cic. Or. 47.); et illa Censorii Catonis dice, facie, aeque *m* litera in fine mollita: quae in veteribus libris reperta mutare imperiti solent, et dum librariorum insectari volunt inscientiam, suam confitentur.«

7. Etsi *m* litera in inscriptionibus supra laudatis etiam ante consonantes elisa legitur, et Festus aeque ac Nonius p. 49. ed. Merc. in dierectum accusativum diem latere putarunt; nunquam tamen dicem atque similia Futura (nullus enim dubito, dice apud Catonem idem significasse, quod dicebo apud Nonium p. 507. ed. Merc., quamvis Lindemannus, recte quidem vituperans eos, qui dice pro dic positum malebant, Festum id dicere voluisse opinetur, dicis vocabulo veteres usos fuisse pro dica sive δίκη) in usu fuisse existimo: nam apud Plautum Asin. III, 3, 136., ubi Lipsius, pignus in omnes fortunas suas dare paratus, pro facile, quod in vulgatis erat, faciem emendavit, nunc »animo sis bono face: ex optato obtingent,« legitur. Romani potius, consonantibus verborum dicam, dixerunt, diceris cet. in fine abjectis, vocalem antecedentem in e mutarunt, sicut in macte pro mactus, ille pro ollus, mage pro magis, pote pro potis. Hinc Lindemannus, qui pro Pauli Diaconi »addues, addideris« e sola conjectura adduis ediderat, novo quodam errore annotavit: »Nollemus mutatum addues in adduis: fieri enim potuit, ut adduem pro adduim dicerent antiqui; potest etiam adduem esse futurum, adduim conjunctivus.« Addues futurum est ab addue sive adduam; in subjunctivo vero adduim posuerunt antiqui, nunquam adduem, quia faxem aliud tempus est quam faxim. Sic Cato R. R. 141. duis bonam salutem scripsit, annuit pro annuat Catullus cet. vid. Struv. de Latinorum declinatione et conjugatione pag. 146 et 202 sq. Quamvis saepe antiqui, ut supra vidimus, vocales *e* et *i* inter se permutarent, hoc tamen non aeque faciebant in longis, atque in brevibus vocalibus: sim potius dilatabant in siem, et dem non tam ex duim quam ex daim contrahebant. Sed redeamus ad Umbrorum usum in literarum permutationibus, quas recensendo simul valorem literarum enodabimus.

8. Vocales Umbri quinque habuerunt *a*, *e*, *i*, *o*, *u*, quarum duas vero postremas Tuscum scribendi genus non discernebat: unde Priscianus I. p. 548. »*O* aliquot Italiae civitates, ait, teste Plinio, non habebant, sed loco ejus ponebant *U*, et maxime Umbri et Tusci.« Quocum si comparemus, quod Velius Longus p. 2216. scripsit: »Apud nos quoque ostendunt antiqui, quia aeque confusas literas *o* et *u* habuere: nam consol scri-

bebant per *o*, quum legeretur per *u* consul, unde in multis etiam nominibus variae sunt scripturae, ut fontes et funtes, frondes et frundes:« nihil aliud inde sequitur, quam quod alphabeta veteris Italiae docent, Umbros, ut Oscos, Tuscorum literis usos *u* pro *o*, Romanos vero ex antiqua Graecorum, unde literas suas accepere, consuetudine *o* pro *u* scripsisse, cf. Priscian. p. 554. Eo tempore vero, quo Iguvinae tabulae exarabantur, non Tuscis quidem, sed Latinis literis o et *u*, licet saepe permutarentur, distingui jam solebant. Perperam igitur Lepsius de tabb. Eugub. p. 30 sq. id, quod ad scripturae genus pertinebat, ad diversorum temporum pronuntiationem retulit. Solent autem vocales secundum hunc ordinem inter se permutari: *i, e, a, o, u*, e. c. *i* et *e* ιvεx et εvεx, αFιφ et αFεφ, απι et απε, ituto et etuto, tasis et tases, poni et pone. Reliquae vocalium permutationes rarae sunt, et plerumque quidem in diversis scribendi generibus, ut *e* et *a* in FατεFα et vatue, *a* et *o* in Πϱεστατε et Prestote: nam *o* et *u* Latinis literis permutari, ex aseriatu et aseriato etu VI, a, 47 sq. probari nequit. Rarior etiam est duplex vocalium permutatio, ut *i* vel *e* et *o*, *a* et *u*: nam κεμαλτε in tab. I. et V. pro κεμελτε in tab. IV. et comoltu in tab. VI. et VII. diversitatem temporum prodit, quibus tabulae perscribebantur, et o finalis pro *e, i, ei*, ut in Trebo pro Τϱεβε sive Trifei, si Gruterus VI, b, 58. id recte transcriptum exhibet, Fiso pro Φισε, Tefro pro Τεφϱε, Τεφϱι sive Tefrei, etiam curnaco pro curnase tab. VI, initio, nonnisi flexionis varietatem indicat.

9. Vocalis quaeque et produci et corripi poterat: hinc syllabarum quantitas, nisi quae vocalis vel geminetur vel cum diphthongo quadam permutetur, ex Latini sermonis indole plerumque dijudicanda est. Sic *a* in πεσναες IV, b, 2. producenda est, quia non solum πεϱναιες antecedit, sed etiam IV, a, 11. πεστναιαφ legitur: idem valet de persae VI, b, 58. et a, 3., quia IV, a, 28. 32. 45. πεϱαια scriptum est. Ceterum ae etiam diphthongum esse, persaea VII, a, 41. et 54. pro persaia VII, a, 7. docet. Geminata *a* non invenitur, quia ααvφεʜταφ V, a, 33 sq. pro αʜαvφεʜταφ scripta videtur; o contra et *u*, in ooserclome VI, b, 12. et portatuulo VI, a, 55. pro πεϱτατελε IV, a, 18. geminatae, nusquam in diphthongum transeunt, nisi quod VI, a, 30. touer pro tuer scriptum legitur. Geminatum *e* non solum feetu VII, a, 41. pro fetu sive feitu VII, a, 3 sqq., sed etiam eest VI, b, 2. pro est VI, b, 6. habet: ex geminatis *i* vero alteram tanquam consonantem pronuntiandam esse, e permutatis cum ea literis *x* et ζ, quarum haec apud Romanos in *j*, illa in *g* quoque transibat, intelligitur. Sic urbs Iguvina IV, a, 2. 5. II, 24 sq. 30. ΙιεFιvα, alias vero ΙxεFιvα audit: sic etiam πεϱιιεs IV, b, 28. 31. s. πεϱτιτιεs IV, b, 34. pro πεϱτιvζεs IV, a, 33. scribitur. Hinc dubium foret, utrum in ΦσιεFι IV, b, 18. pro Fisovi VI, a, 6. ei diphthongus, an ι consonans putanda sit, nisi Φισε IV, b, 16. pro Fiso VI, a, 3. scriberetur, atque

σ a litera ζ differret: ει diphthongum autem pro ι scribi, valde usitatum est. At non solum *e*, *i* et *ei* promiscue inter se permutantur, ut *Fεϱες τϱεπλανες* IV, b, 2. 7. verir treblanir VI, b, 58 sq. et vereir treblaneir VI, b, 22.; sed interdum etiam vocabula in *ie* pro *e* vel *i* exeunt, ut *'Ρεπινιε* IV, a, 27. pro Rubine VII, b, 6., unde etiam *Τεφϱι ΙεFι* IV, b, 29. pro *Τεφϱε ΙεFιε* IV, b, 25. scriptum est. In mediis vocabulis *ie* semper per diaeresin legendum esse, e *Fεϱες Fεϝιες* IV, b, 21. 25. pro vehier sive vehieir VI, a, 19. 22. b, 21. cognoscitur.

10. Quemadmodum in Tusco scribendi genere ι saepe, ε semper cognatam consonantem assumit, ut *τϱιια* et *τεFα* I, 2. II, 34. pro tria et duo; sic in Latina scriptura consonantes *j* et *v* saepe eliduntur, atque Iovina pro Ijevina, ut prinuatus pro *πϱινεFατες*. scribitur. Duplicem *vv* nonnisi pro simplici consonante scriptam esse, avvei VI, b, 3. pro aveif sive avif docet; at notatu dignum est, quod etiam sopir VI, a, 54. pro *σFεπις* IV, a, 18. scriptum legatur, quanquam svepo VI, a, 47. pro *σFεπε* IV, a, 8., ut sveso VII, b, 1. pro *σFεσε* IV, a, 45. et sve VII, b, 3. pro *σFε* III, a, 24. 27., positum est. *I* contra inseritur interdum post literam *s* pro ζ positam, ut vestisia pro *Fεστιζα* IV, b, 18. 32. San'sii sive San'sie VII, a, 37. VI, a, 3. 5. pro *Σαζι* IV, b, 16. et purdinsiust VII, a, 43. pro purdinsust VI, a, 24. sive *πεϱτινζες* IV, a, 33., pro quo quum supra *πεϱτιες* scriptum viderimus, facile explicatur, quod Paulus Diaconus scripsit, Maesium lingua Osca mensem Majum esse vocatum. Ceterum literam ε pro σ positam, sicut aspirationis notam ϝ, etiam ejici potuisse, e *ΦιεFι* IV, b, 18. pro Fisovi conjicere licet. In literarum concursu praecipue liquidae μ, ν, ϱ et ϱ eliduntur, et μ quidem ante π in *απεντε* pro *αμπεντε*, et *απϱετε* pro *αμπϱεϝτε*, sicut ν ante τ in *ατεντε* pro *αντεντε* et *ατεϱα* pro andirsa. Literam ν non solum ante ϑ abjectam legimus in *φεϱφαϑ* IV a, 1. pro furfant, sed etiam ante κ in *ιFεκα* IV, a, 40. 42. pro ivenga; praecipue vero ante sibilantes, σ, ζ, ξ, ut etaias pro etaians, *αστιντε* pro *ανστιντε*, *Σαζι* pro San'sie, *αξεϱιατε* pro *ανξεϱιατε*. Litera ϱ et ante σ abjicitur, ut *Τεσε* pro Turse, Tuscom pro *Τεϱσκεμ*, *πεσεντϱε* sive *πεσετϱε* pro *πεϱσεντϱε* sive *πεϱσετϱε*; et post φ in *ϱεφϱε* et *ϱεφϱα* IV, a, 24. 27. pro rofu et rofa; litera ϱ autem ante *F* in *αFειτε* pro *αϱFειτε*, quod etiam *αϱFειτε* scriptum legitur. Geminatas consonantes pro simplici praeter *vv* legimus *pp* in appei VII, b, 3., *nn* in ponne VII, b, 2. et ennom sive enno VII, a, 38 sq., *ss* in essu VI, b, 43.

11. Metathesis literae *r* non in eadem modo syllaba observaretur, ut in nomine Garbovei VI, b, 22. pro Grabovei, sed etiam in diversis, ut pudrovitu VI, b, 56. pro *πεϱτεFιτε*, I, 1., nisi hoc ex *πϱοςτϱόπει* vel *πϱοςτϱοπείτω* natum videretur. Popupler autem pro popluper VI, a, 43. 45. apud Dempsterum perperam scriptum

est, ut perarci VI, b, 45. pro peracri, firf VII, a, 17. pro frif, *σταφλτιȣF* IV b, 31 sq. pro *σταφλτιFȣ*, imo *πεῤσμFνιȣ* V, a, 42. pro *πεῤσνιҒμȣ*. Ab *l* litera nulla vox Umbrica incipit, nisi Lerpirii nomen in inscriptione apud Falerios reperta, in qua e contrario tot vocabula in *r* exeunt, ut, quod Terentius Scaurus pag. 2252. scripsit, eos, qui *r* exprimere non possint, aut *l* dicere aut *s*, ad Tuscos potius atque priscos Latinos pertineat, quam ad Umbros. Apud Umbros enim *r* finalis pro Tuscorum *l* et Romanorum *s* adeo in usu fuit, ut Tiberis in Italia pariter fere, ac Tigris et Indus fluvii in Asia, literarum *l* et *r* sonos secrevisse videri possit. Variae tamen sunt harum literarum permutationes, quas paullo infra videbimus, ubi de pronuntiatione earum agetur: hic nobis notandum est, vocabula Umbrica, etsi in *ϑ* et *v* pariter exeant, atque in *φ* sive *f* (nam vocis subocav in precibus sextae tabulae literam finalem consonantem, nec vocalem esse, e geminatione ejus in subocavv, quod in septima tabula legitur, conjicio), non magis in *b*, *d*, *g*, desinere, quam in *h*, *j*, *z*. Ceterum si plura verba reperiuntur, quae in vocales, quam quae in consonantes exeant; hoc Umbrorum more, literas finales abjiciendi, effectum est. Quod autem ad literarum pronuntiationem attinet, ea quam maxime e consonantium permutatione cognoscitur: quippe quam in literis pronuntiatu similibus fieri, naturae consentaneum est. Etsi *πανε* IV, a, 40. a *πȣνε* IV, a, 10 sqq. non differre videtur, *πȣφε* IV, a, 33. tamen diversa flexione e *πȣε* IV, a, 18. ortum est, sicut abrof et abrons VII, a, 3 et 43. e nominativo aber sive *απεῤ*.

12. Quum vero non ejusdem modo organi, sed ejusdem quoque qualitatis literae inter se permutari soleant; idem saepe fit in ejusmodi literis, inter quas nulla intercedere videtur cognatio: imprimis sibilantes in diversissimas transire possunt literas. E sibilantibus, ut de his primum loquar, *ῤ* quidem Latinis literis *rs* reddi solet; eam tamen simplicem fuisse literam, plura ostendunt vocabula, in quibus *ῤ* ante *σ* quoque legitur, ut *ετȣῤσταμȣ* IV, a, 16. pro etur stahmu VI, a, 53. et *πεῤε μεῤς εστ* IV, a, 18. pro pirse mers est VI, a, 55. Ubi *r* et *s* distincte erant pronuntiandae, etiam in Tusco scribendi genere *ῤσ* scribebatur, ut *πεῤσκλȣμ* IV, b, 1. *Tȣῤσκȣμ* IV, a, 17. *πεῤσȣντϱȣ* I, 17. 19. *πεῤσνιμȣ* IV, a, 7. *πεῤστȣ* V, a, 32. *ζεῤσνατȣϱ* III, a, 22. *μεῤσȣς* et *μεῤσȣFα* II, 6, 11. Quum vero litera *ῤ* modo pro *d*, modo pro *l* Romanorum posita videatur, ut in *Ταῤινατε τϱιφȣ* IV, a, 16. pro Tadinate tribu, unde etiam gentis nomen *Ταλενατε* V, b, 4. fortasse derivandum est, et in *φαμεῤιας Πȣμπεῤιας* V, b, 2., quam familiam Pompiliam interpretantur, in illa litera *l* sonum, per rhotacismum sibilantem expressum, fuisse puto, sicut in litera Tamulica, quae in ipsa voce tamula cerebrali *ḍ* Sanscritanae linguae respondere dicitur. Hinc nullum vocabulum ab illa litera incepisse existimans, *πεστȣ:ῤανȣ* V, b, 19. in unam vocem contraxi. Etsi vero Umbri literam *ῤ* tanta cum facilitate pronuntiabant, ut *τϱιβῤιζȣ* III, a, 9. scriptum sit

pro tribrisine VI, b, 54.: in πȣπῤζες I, 26. tamen facile operarum vitium agnoscitur pro πȣπῤιζες. Ceterum Umbris tanta erat linguae volubilitas, ut non solum literas λ et ζ saepe sibi jungerent, ut in σκαλζετα I, 15. 18. 20. et στῤȣζλα II, 34.; sed ζ literam mediam ponerent inter ῤ et λ, ut in αῤζλαταφ I, 22. et κȣῤζλασιȣ V, a, 17., quibus etiam vasirslome VI, b, 12. annumerandum esse nullus dubito.

13. Praeter ῤ literam per *rs* plerumque redditam Latinorum *s* respondet tribus characteribus Umbricis, quos quidem per Graecas literas σ, ζ, ξ, reddidi, etsi postrema harum litera non Graeco sono pronuntiata videtur. Nam praeter vocem fratrexs VII, b, 1., cui φῤατῤεκς III, a, 22. b, 1. in Tusco scribendi genere respondet, in tabulis Latine scriptis neque *x*, neque *cs* legitur, sed *s* pro ξ aeque ac pro σ scribitur: quanquam in fine vocabulorum σ, non autem ξ, in *r* quoque mutatur. Sic aseriater VI, b, 1. pro ανξεῤιατες, sed tases sive tasis VI, a, 19. 23. pro ταζεξ IV, a, 26. et conecos VI, a, 16. pro κȣνικαξ I, 15. 18. 20., ut VI, a, 47. pihos et vacose pro πιFαξ et Fακαξε IV, a, 7 sq. scriptum legimus. Ceterum σ, ζ, ξ, quia in Tusco scribendi genere nunquam inter se permutantur, diversum prorsus valorem habebant: itaque ξ, quum a κς aeque atque ab σ et ζ differat, apud Umbros aut Portugalensium *x*, sive *j* Francogallorum mavis, aut Germanorum *z* expressit. Hoc quidem eo probari posse videtur, quod Tusci characterem ξ (ǂ) ex τ (†) fecerunt; sed illud probabilius est propterea, quod Umbrorum ξ lenius sonasse videtur quam ζ (d), quae, si cum simili charactere *rs* (q) comparatur, ut *ds* sive Francogallorum *z* pronuntiata est. Nam litera ζ non solum in Latino, sed Umbrico quoque sermone cum *c* sive *κ* permutari solet, ut πȣπῤιζε I, 24. pro πȣπῤικε I, 10. et curnaco VI, b, 2. 4. pro curnase VI, b, 1. 5. sive Latinorum cornice; ξ autem in αξεῤιατȣ sive ανξεῤιατȣ IV, a, 8. 10. pro Romanorum auguratu sive augeratu, ut, Prisciano I, b, 36. pag. 554. ed. Putsch. teste, antiqui dicebant, in literam *g* transiit. Praeterea Umbrica verba in ξ pariter atque in σ, nunquam vero in ζ desinunt: verumtamen κȣματς IV, b, 35., non κȣμαξ, pro κȣματες I, 29. V, a, 42. scriptum est. Itaque verbis Ιαπȣξκȣμ νȣμεμ IV, a, 17. non tam Iapydis arva Timavi Virg. G. III, 475. quam, quod in proxima hujus operis particula probare conabor, Iapyges designantur.

14. Literam ζ in Iguvinis tabulis proprie per *s* cum accentu gravi (`s) reddi solere, in priore particula jam monui. Sic in tertia tabula quater legitur `sesna, unde ζεῤσνατȣῤ III, a. 22. derivandum videtur; stru`sla VI, a, 5. 23. VII, a, 8. 42. pro στῤȣζλα II, 34.; `sihitu an`sihitu VI, a, 59. et `sihitir an`sihitir VII, a, 14. 28. VI, a, 62. sive `sitir an`sihitir VII, a, 13., quibuscum fortasse ζιFε V, b, 11. et ανζιφ V, a, 25. cohaerent; `simo VI, a, 65. VII, a, 1. pro ζιμȣ IV, a, 23.; va`setom est VI, b, 31. pro Fαζετȣμ IV, a, 8. Idem observatur in quinque Deorum Dearumve nominibus, ut San`si vel San`sie VI, a, 8—15. pro Σαζι vel Σαζε V, b, 10. 24.;

Honde 'Serfi VI, a, 45. pro *ϝυντε Ζεϱφι* IV, a, 4 sq.; 'Serfe Martie VII, a, 3. cet. pro *Ζεϱφε Μαϱτι* IV, a, 24.; Prestote 'Serfie 'Serfer Martier VII, a, 6. cet. pro *Πϱεστατε Ζεϱφιε Ζεϱφε Μαϱτιες* IV, a, 27 sq.; Turse 'Serfie 'Serfer Martier VII, a, 41 cet. pro *Τυσε Ζεϱφιε Ζεϱφε Μαϱτιες* IV, a, 31. Praeterea combifian'si VI, a, 52. pro combifians si scriptum, literam ζ duplicis *ss* sonum habuisse, docet. Quemadmodum autem accentus gravis quam saepissime omissus agnoscitur, ut in proseseto, proseseter vel prosesetir pro *πϱυσεζετε* V, a, 12. scalseto —conecos VI, a, 16. pro *σκαλζετα κανικαξ* I, 15. 18. 20. farsio sive fasio VI, a, 2. 44. pro *φαζιυ* V, a, 16. tases sive tasis VI, a, 19. 23. pro *ταζεξ* IV, a, 26 cet. multisque vocabulis, quae alibi accentum habent; sic perperam per'some VI, a, 38. pro persome 39 et 52. sive *πεϱυμὲ* V, a, 27. II, 33. atque 'spahatu VI, a, 41. pro alia ejusdem verbi forma spahamu VII, a, 38., imo e'st semel scriptum legitur pro est. Previ'slatu VII, a, 49. quidem pro previlatu VI, a, 61. accentum habet, non tamen vasirslome VI, b, 12. post ooserclome.

15. Aspirationis nota *h* s. *ϝ*, quae quidem tam pro *p* Latinorum, ut in screhto pro scripto, quam pro *c*, ut in *ϱεϝτε* pro recte, usurpata reperitur, ante consonantes saepe sic posita est, ut non pronuntiari possit, nisi si in *ch* Teutonicum transeat. De ceterarum consonantium pronuntiatione nihil fere monendum habeo, nisi quod Umbrica scriptura e Tuscorum more, qui medias literas non discernebant a tenuibus, etiam pro *b* litera haud raro *p* posuit: Latina contra scriptura, Dorum consuetudinem secuta, non semper literas *c* et *g* distinxit, et pro *cu* etiam *qu* scripsit, licet non sequeretur vocalis. *B* in *m* mutatam habes in *μενες* IV, a, 15. pro benust VI, a, 53., etsi *ανπενες* V, b, 27. compositum pro simplici *μενες* IV, a, 15. scriptum est. Ejusdem verbi imperativus et *αμπεντυ* II, 23. V, 20. et *αμπετυ* V, b, 10 sq. et *απεντυ* II, 27. scribitur, a quo imperativi ahavendu et prevendu VII, a, 27. 11. nonnisi praepositionibus differre videntur. Litera *n* et *m* non solum ante *p* inter se permutatae sunt, sed etiam inter duas vocales, ut in *φεϱιμε* II, 16. IV, a, 25. pro *φεϱινε* II, 31. IV, a, 3. 6. et in *αϱμανυ κατεϱαμυ* IV, a, 19 sq. pro arimahamo s. armahamo caterahamo VI, a, 56. Etiam *h* et *f* inter se permutatas invenimus in erafont VI, a, 65. pro *εϱαϝυντ* IV, a, 23., ut *j* et *x* in *ΙιυFινα* IV, a, 5. pro *ΙκυFινα* IV, a, 2.: porro *φ* et *π* in *Fιτλυπ τυϱυπ* IV, a, 4. pro *Fιτλυφ τυϱυφ* IV, a, 1., ut *ϑ* et *τ* in *φυϱφαϑ* IV, a, 1. pro furfant VI, a, 43. Quemadmodum denique Romani in terminationibus quibusdam literam *l* in *r* mutabant, quotiescunque *l* jam antecedebat, ut cubital quidem et toral, sed pulvinar et lacunar, vinclum quidem et periclum, sed fulcrum et lavacrum dicerent: sic etiam in Iguvinis tabulis VI, a, 39 sq. sorsalem et staflare legitur. At si vocabula *τιζλυ* II, 25. 27. et *εϱεζλυ* I, 13., ooserclome et

vasirslome VI, b, 12., *μαντϱαͰκλϐ* V, a, 19. et *σϐφεϱαͰκλϐ* II, 19., *μϐνεκλϐ* et *εͰFελκλϐ* III, a, 17. 23. cum *φεϱεͰτϱϐ* II, 18. et *πεϱσϐντϱϐ* I, 17. 19. *κϱεματϱϐ* V, a, 28. et *κϱικατϱϐ* V, b, 27. 29. comparaveris, terminationem *κλϐμ* s. *ζλϐμ* etiam post *l*, ut *τϱϐμ* etiam post *r*, invenies.

16. Accentus vocabulorum iidem apud Umbros fuisse videntur, quibus et Aeolica Graecorum dialectus et Latina lingua usae sunt: inter has enim quasi intermedius est Umbrorum sermo. Verumtamen nihil de hac re potest affirmari, nisi si quaedam in Iguvinis tabulis rhythmis scripta putemus, quorum numeros accentus vulgaris maxime definiret. Versus Umbrorum nulli alii esse potuerunt, nisi Saturnii, Italorum fere proprii, quibus Romanos quoque antiquissimis jam temporibus usos fuisse, longiora quaedam Saliaris carminis fragmenta docent. Quae quum priscum Romanorum usum in pangendis versibus Umbrico simillimum ostendant, emendata ea in medium hic proferam, ut numeros magis vocabulorum accentu quam syllabarum quantitate et prosodicis Graecorum regulis definiri solitos esse appareat. Planissimum est fragmentum apud Varr. L. L. VII, §. 27. ed. Müller. collato Macrob. S. I, 9. sic emendatum:

»Divom émpete (h. e. impetu divino) cante, Dívom Dío supplicáte.«

Difficillimum exstat apud Varr. L. L. VII, §. 26., quod Scaliger in Conjectaneis p. 189. ex parte tantum feliciter restituit. Equidem varias lectiones et Velium Longum secutus, qui p. 2217. de z litera scripsit: »Mihi videtur nec aliena sermoni fuisse, cum inveniatur in carmine Saliari,« locum Varronis sic emendaverim: »In multis verbis, in quo antiqui dicebant *s*, postea dictum *r*, ut in carmine Saliorum sunt haec:

»Cozoíauloidoz éso; ómina enimvéro
»Ad pátula' ose' mísse Jáni cusiónes.
»Duónus Cerus éset, dúnque Janus vévet.«

Post: »Mélios eum régum«.... h. e. Choroiauloidos ero: omina enimvero ad patulas aures misere Jani curiones. Bonus Cerus (s. Cerus manus, quod Jani nomen mysticum fuit) erit, dumque (donec) Janus vivet. Post (in alio fragmine): Melior eorum regum cet.

17. Alios versus Scaurus de orthographia p. 2261. servavit, ut antiquos cume pro quum dixisse probaret: quos eo libentius profero, ne quis offendatur licentia, quam Umbrorum versus prae se ferre videntur.

»Cumé poinas Leucósiaé praetexere mónti...
»Quo tíbe ti(mebas) únei de hís, cume tonárem!«

In versuum istorum abrupta sententia Hermannus, qui in elementis doctrinae metricae III, 9. p. 606 sqq. de numeris Saturniis accuratius egit, se nihil aliud dispicere testatur, quam mentionem factam esse urbis Luceriae. Equidem ignorans, quid sibi urbs Luceria in carmine Saliari velit, Leucosiam Sirena intelligo, atque monti pro

moniti, ut supra cante pro canite, positum existimo. Agnoscitur autem horridus ille numerus, Hor. Epist. II, 1, 157 sq., coll. Serv. ad Virg. G. II, 385 sq., qui in rudi antiquitate non solum ubique tam dactylos quam spondeos admittebat, sed brevi quoque syllaba propter accentus ictum pro longa utebatur, sicut in versibus fit nostratium, in quibus sonorum concentus numeros absolvere solet. De spondeo quidem, qui in Umbrico sermone eo frequentior erat, quo saepius verba in longas syllabas contrahebantur, Diomedes p. 473., ed. Putsch. sic scripsit: »Numam Pompilium divinitate praeditum hunc pedem Pontificium appellasse memorant, cum Salios juniores, aequis gressibus circulantes, induceret spondeo melo patrios placare Indigetes« — »ut (quod ibidem legitur) duabus longis melodiis quasi duplicibus et jugibus votis prospera Deorum voluntas firmaretur.« Quum autem apud Romanos omnia fere versibus Saturniis componerentur, de quibus Ennius, hexametri Latini auctor, sic cecinit in Annalibus: »Scripsere alii rem

»Versibus, quos olim Fauni vatesque canebant,
»Quom neque Musarum scopulos quisquam superarat,
»Nec dicti studiosus erat:« cf. Varr. L. L. VII, §. 36.

cur non in Iguvinis quoque tabulis agnoscamus eosdem?

18. Revera sextae tabulae initium cum extrema septimae tabulae pagina ad Saturnium numerum referri potest, dum modo meminerimus, vocalium elisiones prohiberi saepe supplendis literis, quas sermonis usus poscit, vocalem *i* e contrario ante alias vocales velut consonantem pronuntiari solere.

En initium sextae tabulae!

Esté persclo(me) aveís asériater enétu,
Parfá, curnase, dérsva; peíqu, peica, mérstu.
Poei ángla(f) aseriáto eest, éso tremnu sérse
Arsférture(m) ehvéltu stíplo(me) aseriaía,
Parfá dersva, curnáco dérsva, peico mérsto,
Peĭ̆ca mersta, mérsta(f) ávvei(f), mersta(f) ángla(f).
Esóna arfertur, éso anstiplatu ef asério,
Parfá dersva, curnáco dérsva, peico mérsto,
Peĭ̆ca mersta, mérsta(f) áveif, merstaf ánglaf.
Esóna mehe tóte(m 'Ijoveine(m) ésmei
Stahmeĭ̆ stahmeiteĭ̆ sérsi, pirsi sésust,
Poi ángla(f) aseriáto est, érse neip mugátu,
Nep ársir andersístu, nérsa courtust, pórsi
Anglá(f) anseriató fust. Své muïetó fust,
Ote písi arsir andérsesúst, disler alínsust.

Extrema septimae tabulae pagina.

Pisí panupei frátrexs frátrus Atiersiér fust,
Erec svéso fratrecáte pórtaia sevácne
Fratrom 'Atiersio desénduf. Pífi reper [fratreca] párs est.
Erom éhiato pónne ivéngar tursiandu hértei.
Appei árfertur Atiérsir póplom andersá fust,
Sve neïp portust íssoc, púsei subra scréhto est,
Fratréci motar síns. A. CCC. h. e. *ἔτει τριακοσιοστῷ*.

19. Incisio versuum, quae semel v. 15. in verbum compositum incidit, duplex est, et post tertiam arsin et post sequentem thesin. Spondeis cum in prima, tum in secunda syllaba arsis convenit: hinc esté persció pro éste pérsclo metiri poterant Umbri, ut v. 5 et 8. parfá dersvá pro párfa dérsva. Verumtamen in verbis este persclo accedit id, quod in casu locali s. temporali pro estéme persclóme scripta sunt, ut v. 10. tote Ijoveine pro totéme Ijoveinéme, unde hiatus quoque in his vocibus excusantur. Alia hiatus causa latet in ablativo angla, id quod in adjectivum mérsta v. 6. quoque cadit: e versu 9. enim discimus, merstaf anglaf dici debuisse. Ceterum propter mutatam spondeorum arsin v. 14. anseriato(m) fust pro aseriato(m) est v. 3. et 12. scribendum fuit. Praeter formas ejusmodi periphrasticas nullae passivae speciei flexiones in Iguvinis tabulis leguntur, unde arfertur v. 7. et omnia similiter desinentia vocabula Latinorum substantivis in ura respondent: id quod forma arsferture v. 4. pro arsferturem confirmat. In v. 6. duplex est licentia poëtica: primum diaeresis in voce peïca, quae et in neïp v. penult. et bis observatur v. 11.; deinde brevis syllabae per ictum productio in voce avvei pro aveif (avibus v. 9.), unde consonans *v* bis scripta esse videtur. Ne versus 7. anapaesto claudatur, vocalis *i*, quod supra monui, ante vocalem aliam velut consonans pronuntianda est; neu versus 13. una syllaba abundet, verbum courtust e covortus in duas syllabas contractum, v. 14. contra muïeto(m) fust quatuor syllabis pro mugatom fust scriptum est. Versus 15., sicut v. 2. in extrema septimae tabulae pagina, anacrusin duarum syllabarum habet; vocabulum fratreca vero in v. 3. redundat.

20. Hactenus haec: pergamus nunc ad verba synonyma, quorum comparatio multum confert ad enodandas vocabulorum formas et significationes. Inter haec ante omnia notanda sunt, quae in initio quartae tabulae leguntur. Primum versum in sexta tabula eodem prorsus modo esse redditum, ex iis, quae jam supra de usitatis apud Umbros literarum abjectionibus et permutationibus monui, facile intelligitur; sed eadem verba in ipsa quarta tabula valde immutata repetuntur. Legimus enim IV, a, 8. *αFιφ αξεριατυ* et paullo post *αFεφ ανξεριατε ετυ, πεφναιαφ, πυστναιαφ*, ubi sexta tabula primum

quidem avif aseriatu, deinde vero avif aseriato etu exhibet, neque tamen, etsi VI, a, 11. perne postne legitur, adjectiva *πεϱναιαφ πυστναιαφ*, quae ad ablativum *αFεφ* s. *αFιφ* referenda sunt, ut *πεϱναες πυσναες* v. 2. ad accusativum *αFες*, similibus verbis reddit. *Ενετυ* verbum compositum esse pro simplici imperativo *ετυ*, facile agnoscitur; sed quia ab imperativo *ενετυ* accusativus *αFες*, ab *ετυ* accusativus *ανξεϱιατυ(μ)* dependet, hic cum ablativo *αFεφ*, ille cum adjectivo *ανξεϱιατες* constructus est. Si *αFες ανξεϱιατες* aves auguriales sunt, ut Apulejus de nota aspirationis §. 8. adjectivum augurialis ab augurio derivatum recte distinxit ab augurali ex augure denominato; *ανξεϱιατυς* auguratum Tertulliani Anim. 26. designat, sicut Volsculus Anxur ap. Enn. vid. Fest. s. h. v. augurem, qui ab axando sive anxando, ut in Glossario pro cantando legitur, unde axamenta (*ασματα*) dicebantur carmina Saliaria, vel ab assa voce ap. Non. Marc. II, 70. dictus esse videtur. Ab accusativo aseriato VI, a, 48. vero differt imperativus aseriatu VI, a, 47. sive augurato, etsi idem cum ablativo avif construitur, sicut fetu sive facito cum ablativo victimae. Quemadmodum Umbri fetu dicebant pro facito, etsi *φικτυ* quoque legitur IV, b, 29 et 32.; sic etu pro agito, et enetu pro indagato sive explorato. In adjectivis *πεϱναες*, *πυσναες*, autem latere praepositiones *πϱε* et *πυστ*, sicut prae et post in prioribus et posterioribus, facile quisque videt.

21. Etsi adjectivis *πεϱναες, πυσναες*, localis significatio inesse videtur, ad anticam et posticam templi auguralis spectans; eadem tamen in *πϱε Fεϱες* et *πυς Fεϱες* temporalis esse potest: nam et numeralis locum obtinet adjectivum *πϱεFε* s. priva IV, b, 29. V, a, 9., quatenus III, a, 18 sq. *πϱεFεϱ, τυπλεϱ, τϱιπλεϱ*, inter se coordinantur. Sed differt a praepositiva particula *πϱε* postpositiva *πεϱ*, quae in verbis *υκϱιπεϱ Φισιυ, τυταπεϱ ΙκυFινα* pro significat, atque etiam *πε* vel *πες* scribitur, quatenus IV, b, 12. *υκϱιπε*, et in fine cujusvis sacrificii plerumque *αϱεπες αϱFες* pro *αϱιπεϱ αϱFις* IV, b, 28. vel *αϱεπε αϱFες* pro *αϱεπεϱ αϱFες* IV, a, 30. et 33. exaratum est. Quomodo verba *υκϱιπεϱ Φισιυ, τυταπεϱ ΙκυFινα* interpretanda sint, Lassenius jam recte vidit in Rhenano Museo philologico A. 1833. pag. 385 sqq.; sed quid verbis *αϱιπεϱ αϱFις* designetur, eo difficilius est intellectu, quod, si unum locum V, a 7. exceperis, nusquam alibi eadem leguntur nisi in quarta tabula. Unum illud intellectum adjuvat, quod semper imperativus *πε(ϱ)σνι(F)μυ* antecedit, quem ne ex praepositione *πεϱ* s. *πϱε* compositum putemus, imperativus *πϱεπεσνιμυ* V, b, 17. prohibet. Hinc pe(r)sni(hi)mu non Catonis R. R. 141. verbo praefamino, sed precare interpretor, cujus etymon mihi pers h. e. prex esse videtur, etsi pers pro pis quoque, sicut apud Romanos purgamen pro piamen, dici poterat, unde *πεϱσκλυμ* non tam supplicationem quam lustrationem designat. Cum imperativo *πε(ϱ)σνιμυ* tria construuntur adverbia synonyma *κυτεφ* s. *κυτεπ* IV, 2, 3., *ταζεξ*

et κυματς IV, b, 35. s. κυματε IV, a, 37 sq., Latinis literis tases s. tasis et comatir, quae caute, tacens et coactis s. compressis labris (clauso murmure ap. Pers. V, 11.) significare videntur: cur enim tacite precarentur antiqui, et Sophocles in Electra 637 sqq. et Horatius Ep. I, 16, 60. verbis: »Labra movet metuens audiri« indicant. Itaque verba in fine cujusvis sacrificii αϙεπες αϙFες s. αϙιπεϙ αϙFις pro ustione arvigae s. pro victima cremanda interpretor, σεFυμ autem, quod IV, b, 6. ante κυτεφ πεσνιμυ, sed VI, b, 56. post tases persnimu positum est, cum veneratione s. σεβάσει.

22. Nota est formula arse verse, qua, teste Plinio XXVIII, 2., apud Romanos parietes, tanquam incendiorum deprecatione, inscribi solebant, unde Afranii versus: »Inscribat aliquis arse verse in ostio.« Hanc formulam esse Umbricam, inscriptio Cortonensis docet, quam tertio loco exhibui in prima hujus operis particula: nam in illa nullum vocabulum Tuscum legitur, nisi Sethlanl, cujus synonymum Umbricum Tephral est. Utrum arse verse h. e. ardorem sive incendium averte, an arses vurses, h. e. incendia vortas, scribas, nihil refert; sed omnia pervertit Paulus Diaconus, cum adjicit: »Tuscorum enim lingua arse verte, verse ignem constat appellari.« Apud Umbros e contrario αϙις ardorem s. incendium, αϙFις arvigam designabat, unde, quum Paulus Diac. scripserit: »Harviga dicebatur hostia, cujus adhaerentia inspiciebantur exta« haruspicem vocatum esse existimarunt. Quemadmodum autem Romani arvinam s. arbillam ap. Paul. Diac. sevum dicebant sive, quod Servius ad Virg. A. VII, 627. e Suetonii libro de divitiis corporalibus profert, »durum pingue, quod est inter cutem et viscus«: sic apud Umbros in quovis sacrificio legimus arvio fe(i)tu, pro quo tamen quarta nostra tabula, quia nonnisi II, 31. αϙυFια φειτυ legitur, semper αϙFιυ s. αϙFια υστε(ν)τυ exhibet. Quum υστεντυ s. obstineto, quod secundum Festum pro ostendito dicebant antiqui, idem significet, quod offerto, αϙFιυ et αϙFια pro accusativis neutrius generis haberi possent, nisi eodem modo FατυFυ vel FατυFα φεϙινε φε(ι)τυ pro vatuo ferine fetu diceretur, pro quo VI, a, 45. etiam vatue ferine fetu scriptum est, sicut FατυFυ φεϙιμε φετυ IV, a, 25. et Fατϙα φεϙινε φειτυ II, 31. Itaque quum FατυFα φεϙινε nihil aliud designare videatur, nisi fatuam s. infulsam ferinam (cf. Varr. ap. Non. Marc. IV, 291.), quae praecipue masculis Diis offerri solebat, omnia autem immolandi verba, ut ipsum immolare ap. Hor. C. I, 4, 12. cum ablativo casu construantur, tam αϙFιυ et FατυFυ, quam αϙFια et FατυFα, pro ablativis feminini generis habenda esse censeo.

23. Ut voce ferine crudam carnem magis quam farinam designari putem, etsi Varro ap. Non. l. l. fatuam pultem mactari solitam scripsit, moneor eo, quod in quovis sacrificio poni fetu, h. e. pane facito, additur. Ceterum vatuo ferine fetu non legitur nisi in sacris, quae bobus masculis, vitulis taurinis et apris fiunt; in omnibus aliis sacrificiis praeceptum videmus vel συπα συμτυ IV, b, 9. 16., vel πυστε αστανε φετυ,

IV, b, 26. vel πεϱαια φε(ι)τυ IV, a, 28. 32. 44., quae quidem praecepta quinta tabula V, a, 32. verbis συπα πυστϱα πεϱστυ in unum conjungit, unde etiam VI, a, 5. ape sopo postro peperscust et VII, a, 8. ape supo postro pepescus legitur. Ex his intelligitur, πεϱαια esse purgamina, a persco h. e. purgo derivata, unde πεϱστυ purgato, ape pepescus s. peperscust autem quando purgaveris significat. Quodsi purgatio sopo postro s. συπα πυστϱα fit, mirum esse nequit, quod pro συπα σαμτυ in sexta tabula persae fetu legatur: nam συπα σαμτυ mihi sulfure sulfurato interpretandum esse videtur, quemadmodum πυστε s. πυστϱα, quum ασιανε dicatur, bitumen ex Asia quasi φωστῆϱα s. φῶστϱον designat. Sulfuris et bituminis usum in sacris, quae expiationis causa fiebant, inter alios praecipue docet Claudianus de VI. Cons. Honor. v. 324 sqq.

Lustralem sic rite facem, cui lumen odorum
Sulfure caeruleo nigroque bitumine fumat,
Circum membra rotat doctus purganda sacerdos,
Rore pio spargens et dira fugantibus herbis,
Numina purificumque Jovem Triviamque precatus cet.

Sic in Iguvinis tabulis Juve Garbovei et Trebo Jovie sacra fiunt, sed Tefro Jovie IV, b, 26 sq. non solum πυστε ασιανε fiunt, verum etiam ξεϱεφ et πελσανα h. e. rore pio et dira fugantibus herbis, sive potius verbenis et balsamo. Serse proprie felicia designare, alias videbimus; sed felices herbae in sacris sunt herbae sacratae sive sagmina.

24. Ne quis conjunctionem et inter sopo postro desideret, notandum est, Umbros ista conjunctione raro esse usos: unde etiam IV, b, 17 sq. μεφα Fεστιζα pro vestisia et mefa VI, a, 5. legitur. Ibidem imperativum υσιετυ, sicut paullo post φετυ, non redditum esse in sexta tabula, non magis quenquam offendere potest, quam quod IV, b, 18. ΦυυFι et IV, a, 38. Σαταμε exaratum est, non addito altero nomine Sansi vel Traha: multo magis observandus esset additus VI, a, 18. imperativus aitu, nisi etiam IV, a, 29 et 37. καπι σακϱα αιτυ legeretur. Memorabilis vero est ibidem numeralium permutatio: nam in quarta tabula duo adjectiva πυϱιιταφ, σακϱεφ, cum praeposito numerali ετϱαφ h. e. alteris, repetuntur; in sexta vero semel tantum purdita et sacra scriptum est, additis verbis dupla aitu, quod sane idem significat. Sic IV, a, 21 sq. post imperativos απϱετυ, πεϱσνιμυ, ετατυ ΙκυFινυς additur: τϱιιυπεϱ αμπϱεFτυ, τϱιιυπεϱ πεσνιμυ, τϱιιυπεϱ ετατυ ΙκυFινυς; at VI, a, 56 sq. et 63 sqq. legitur ambretuto, persnimumo, deitu etato Ijovinur — duti ambretuto, pesnimumo, deitu etaians deitu — tertim ambretuto, pesnimumo, deitu etaias. Nihil enim refert, utrum ter, an iterum et tertio aliquid fieri jubeatur: τϱιιυπεϱ autem pro tribus vicibus significat, duti et tertim vero altera et tertia vice. Quemadmodum ante haec adverbia nihil legitur, quod primum significet, ut πϱυμυ sive πϱυμυμ II, 3. 15. 23.; sic IV, b, 32.

inter *Fεστιζα* et *φιxτα* adjectivum *ετρε* omissum est, etsi IV, b, 29. *Fεστιζαμ πρεFε φιxτα* scriptum legimus. *Τεστρυxα* IV, b, 30. et *νερτρυxα* IV, b, 33. ut dextrorsum et sinistrorsum sibi opponi, facile agnosceretur, etiamsi post verba capirse perso osatu VI, a, 24. non legeretur: eam mani nertru tenitu h. e. eam manu sinistra teneto. Vocabulum *περι* IV, b, 30. et 33. a verbis *xαπιρε περαμ φειτα* sejungendum esse, inde intelligitur, quod VI, a, 24. alia quaedam inserta sunt, atque etiam VI, a, 37. persi fetu, suront capirse perso osatu legitur. Sed quid istis verbis significetur, propterea dictu est difficile, quod nulla verba tam diversos significatus habent, quam quae a literis pers incipiunt.

25. Persi ablativum esse nominis pers, quod purgamen significat, ut capirse nominis capirs, h. e. capis sive capedo, equidem nullus dubito, etsi supra jam persae(a) fetu pro persi fetu scriptum vidimus. Sed *περαμ φειτα* eandem vim habere, praesertim quum VI, a, 24 et 39 inter persi et perso sive persome vocabulum pesondro sive persondru, VI, a, 35, quo purgatorium aliquod sacrum designari videtur, insertum sit, affirmare non ausim. Precationem potius sive benedictionem equidem intelligo, non solum propterea, quod osatu mihi pro orato dictum esse videtur, sed etiam, quod VI, a, 39 sq. post persome additum est: pue pe(r)snis fus(t) h. e. ubi precatus fueris. Persondrum ibi duplex est, sorsale et staflare sive *σταφλτιFα(μ)*, ut mihi quidem IV, b, 31 sq. pro *σταφλτιαF* legendum esse videtur. Si persondrum stabulare sive stabulativum ad pecudes purgandas respicit, sorsale sive sociale ad familiam sive socios operum referendum est, de quibus Horatius Epist. II, I, 139 sqq. haec cecinit:

Agricolae prisci, fortes parvoque beati,
Condita post frumenta, levantes tempore festo
Corpus et ipsum animum, spe finis dura ferentem,
Cum sociis operum, pueris et conjuge fida,
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant cet.

Sorsalis et staflaris dicitur etiam VI, a, 38 sq. vestisia h. e. victima, quae VI, a, 24. cum pesondro sorsom conjungitur. Quod vero verbis *εσμιx Fεστιζαμ* IV, b, 29. verba eront vestisia subscripserim, nemo mirabitur, qui meminerit, me supra §. 4. et *εσμιx* et eront inter adverbia vel conjunctiones copulativas recensuisse, inter quas etiam *ενυx* IV, b, 31. referendum est, quum et pro *εσμιx* IV, b, 32. et pro *ενυx* IV, b, 34. in sexta tabula VI, a, 38. enom scriptum sit. Eodem pertinet isec VI, a, 25., de qua conjunctione tamen alia quaedam mihi monenda sunt.

26. Isec erus ditu non prorsus idem exprimere, quod *απι ερελ πυρτιυς* IV, b, 31., ex eo jam cognoscitur, quod ditu imperativus est, *πυρτιιυς* vero subjunctivus cum praepositione *πυρ* compositus, pro quo IV, b, 34. *πυρτιτιυς* quoque scriptum

est. Sed ερελ, quod pro ερεζλυ I, 13. positum puto, sicut τιζελ V, a, 15. pro τιζλυ II, 25. 27., idem mihi, quod erus, significare videtur, neque quicquam interest, utrum duo imperativi ditu et fetu per copulativam et jungantur, an prioris locum protasis quaedam obtineat, per conjunctionem απι h. e. quando sive postquam, expressa. Pro απι IV, b, 34. etiam pue VI, a, 38. exaratum legimus, etsi verba ape habina purdinsus, eront poi habina purdinsust VI, a, 23 sq. satis indicant, conjunctiones ape et poi non prorsus idem significare. Πυνε IV, a, 33. 15. et ape VII, a, 42. VI, a, 52. synonyma sunt, sicut πυνε IV, a, 12. et pufe VI, a, 50.; ab illis tamen differt adverbium πυξε IV, a, 34. sive puse VII, a, 43., quod sicut significat. Πυνε et πυφε, ut απε, cum subjunctivo construi solent; sed πυε saepius indicativum poscit, et πυξε tanquam adverbium etiam sine verbo aliquo ponitur. Pue, poe, poi s. poei, proprie ubi significat, unde IV, a, 18. tam πυε μερς εστ, quam περε μερς εστ, scribi potuit, quia perse, persi, persei, s. pirse, pirsi, pisi, s. porse, porsi, porsei, Latinorum conjunctioni prout s. quando respondet. Quam facile cum istis conjunctionibus tam varie scriptis nomina quaedam similiter sonantia confundi possent, nisi modus verbi, cum quo construuntur, ea distingueret, intelligitur ex iis, quae supra de verbis persi capirse perso osatu VI, a, 24. diximus. Quemadmodum ibi ex imperativis osatu et φειτυ discimus, περι IV, b, 30. pro nomine, nec pro conjunctione esse habendum; sic πυνι IV, b, 33. et πυνε IV, a, 11. propter additum imperativum φειτυ et subjunctivum κυϜυρτυς diverso modo interpretanda sunt. Nam πυνι ablativus est nominis, quod panem significat, πυνε vero memorata supra conjunctio. Ut autem subjunctivi formas, quae et ipsae variae sunt, bene cognoscamus, omnes hic colligere liceat locos, in quibus conjunctio quaedam cum subjunctivo constructa videtur.

27. Quam variae fuerint subjunctivi formae, jam unum verbum beno, cui benedictionis vel consecrationis vis inesse videtur, cum composito suo docere potest. Legimus enim V, b, 16. post πυνε φερτυ, quod a πυνι φε(ι)τυ quartae tabulae haud differre videtur, in singulari numero praeteriti temporis πυνε φεσναφε βενυς, et VI, a, 64. ape termnome *benuso*, pro quo VI, a, 57. in plurali numero ape termnome *benurent*, ut III, a, 25. 28. et b, 4 sq. πυρε υλυ βενυρεντ, scriptum est. Sed pro eo, quod VI, a, 52 sq. positum est, ape acesoniame — *benust*, IV, a, 13 sq. πυνε μενες ακερυνιαμεμ, ut V, b, 27. πυνε αντενες, legitur. Sic VI, a, 40. porse pesondrisco *habus*, at VI, a, 50. 53. 63. VII, a, 46. 51. porse s. poe(i) perca(m) arsmatia(m) *habiest*, cui in plurali numero VII, a, 52. pafe trif promom *haburent* respondet, exaratum videmus. Verum in fine primae tabulae post verba περι πρυπεϜαστ etiam πυνες νειρϜαβας scriptum est, cui praesentia πρεϜαβια III, a, 5. et πρεϜυβια III, a, 12. respondent. Quin etiam πυνε υϜεφ φυρφαϑ IV, a, 1., ut ponne ovi *furfant* VI, a, 43., legitur:

hinc ar quoque pro ας dici potuit, ut VII, a, 46. *tursar* et VI, a, 49 sq. pone esonome *ferar* legitur, etsi V, a, 26. πυῤε νυFιμε φεῤεστ exaratum est. Ne tamen απε πυῤτυFιες V, b, 28. idem significare putes, quod πυνε s. απε πυῤτιιυς V, a, 7. 9., aliae formarum variationes monent. Sic VII, b, 3. pro illo portust, sed pro πυῤτιυς IV, b, 28. sive πυρτιτιυς IV, b, 34. in sexta tabula purdinsus, sicut IV, a, 33. πυῤτινζυς, positum est. Quemadmodum pro hoc VII, a, 43. purdinsiust, et VI, a, 16. 24. purdinsust pro purdinsus VI, a, 23. 37. scriptum est; sic etiam vel combifiansiust VI, a, 49. 52. vel combifiansust VII, a, 5. ab eo verbo formatum legitur, cujus imperativus VI, a, 48. 51. combifiatu, subjunctivus praesentis autem VI, a, 51. combifian̉si scribitur.

28. Combifian̉si mihi compositum esse videtur e subjunctivo σι sive sei pro sit, qui etiam III, b, 3. 7. et VI, b, 11. imperativi locum obtinet, neque solum cum substantivis et adjectivis, ut III, a, 5. 27., sed cum participiis etiam construitur, ut III, a, 24. κυρατυ σι: unde IV, a, 8. Fαζετυμισε pro vasetome fust VI, a, 47. scribi potuit, sicut in precibus, ut aequaliter sonarent vocabula, persi mersi VI, b, 38. sive pirse mersi VI, b, 48. et persei mersei VI, b, 28. pro pirse mers est VI, a, 55. In secunda persona sir pronuntiatum esse, precum formula fons sir, pacer sir VI, a, 7. h. e. volens, propitius sis, docet: pro quo quidem etiam fonsir, pacer si VI, a, 26. vel fossei pacer sei VI, b, 23. exaratum legimus. Eodem modo, quo si, sei, sir, cum antecedente vocabulo in s exeunte in unum contractum videmus, vocabulum ostensendi VI, b, 20., praesertim quum imperativus ostendu pro υστεντυ sequatur, ex ostens sendi compositum puto. Quum enim pro pusei subra screhto est, VII, b, 3. h. e. sicut supra scriptum est, VI, b, 15. in plurali numero porsei subra screhitor sent h. e. sicut supra scripti sunt exaratum sit, sendi post porsi eodem jure pro sent scribi potuit, sicut in fine septimae tabulae post arfertur VII, b, 3. in plurali numero motar *sins* pro singulari μυτυ αῤφερτυῤε σι in extremis tertiae tabulae legitur. Imperativus hujus verbi semper futu sonat, ut in illa precum formula futu fons, pacer VI, b, 42. cet., pro quo in plurali numero VI, a, 61. fututo foner, pacrer, scriptum est. Hinc πελσανς φυτυ in fine quintae tabulae pro pelsatu VI, a, 40., atque πυῤτετυ φυτυ ibidem pro subjunctivo purdito fust VII, a, 42. sive πυῤτιτυ φυστ IV, a, 39. et purditom fust VII, a, 45. Φυστ vero vel simpliciter usurpatur, ut III, a, 3 sq. 10 sq. πισι πυμπε φυστ, si conferuntur verba VII, b, 1. pisi panupei fratrexs fratrus Atiersier *fust*, vel cum participiis et adjectivis componitur, ut III, a, 18 sqq. απε πυρτιτυ φυστ et απε συβῤα σπαφυ φυστ.

29. Φυστ proprie quidem tertiam personam grammaticam indicat, ut φυρεντ III, a, 22. in plurali numero: unde VI, b, 6 sq. porsi angla anseriato fust (ut jam §. 18. metri causa pravam lectionem iust correxi) scriptum legitur pro po(e)i angla

aseriato (e)est VI, b, 1. et 5 sq. Sed VI, a, 39. et 41. pe(r)snis fust pro pesnis fus sive precatus fueris positum est: unde simul apparet, tempora per fust circumscripta posse et passivi et medii generis esse, etsi praeter tempora periphrastica nullas passivae speciei flexiones in Iguvinis tabulis reperiri §. 19. jam monui. Muieto fust VI, b, 7. propter activam imperativi formam mugatu VI, b, 5. passivam significationem habere potest; sed forma composita αμπϱεφυυς IV, a, 20 sq., cui imperativi αμπϱεϝτυ et ambretuto respondent, propter ambrefurent VI, a, 56. in plurali numero active interpretanda est. Eodem modo explicandae videntur illae participiorum formae, quibus deponens persnis fust respondet. Legitur enim VII, b, 3. appei arfertur Atiersir poplom andersa fust, sicut IV, a, 40. πανε πυπλυ ατεϱα φυστ et VII, a, 46. pane poplo andirsa fust, ubi poplom sive poplo accusativus casus esse videtur: andirsa autem participium esse, extrema tertiae tabulae docent, ubi et dirsa et dirsas pro dirsans positum invenimus. Post πυξε εϱυς τεϱα IV, a, 34. quidem etiam απε εϱυς τεϱυστ scriptum est; sed quemadmodum Romani et assensus est et assensit, aut aspernatus est pro sprevit dicebant, sic apud Umbros quoque deponens compositum ατεϱα φυστ pro simplici τεϱυστ in usu esse potuit: imo IV, a, 7. πιϝαξ φυστ et VI, a, 47. pihos fust, sed I, 32. πϱυπεϝαστ legitur. Nam πιϝαξ participium esse, sicut ταζεξ, quod supra §. 21. tacens interpretatus sum, vix dubitabit, quicumque in πυϱε φϱατϱυ μεϱσυς φυστ II, 5 sq. vocabulum μεϱσυς propter μεϱσυϜα II, 11 et 28. substantive positum agnoverit.

30. Φυιεστ III, a, 9. a φυστ aeque diversum puto, ac fio apud Romanos a fuo: activa ejus species est φακυστ I, 31. in singulari, et φακυϱεντ IV, a, 34. in plurali numero. Pluralis iste, excepto uno σταϝεϱεν IV, a, 19. ab imperativo stahitu VI, a, 56., semper in urent exit, ut haburent VII, a, 52. procanurent VI, b, 16. eiscurent III, b, 10. 15. dersicurent VI, a, 62. a singulari dersicust v. 63. βενυϱεντ, πϱυσικυϱεντ III, a, 25 sq. 28. et πεπυϱκυϱεντ III, b, 5 sq. eadem cum reduplicatione, quam singularis peperscust VI, a, 5. sive pepescus VII, a, 8. habet. Hoc unum verbum cum reduplicatione inveni: nam sesust VI, b, 5. mihi pro sersust scriptum videtur, atque ab adjectivo sersus derivatum, sicut alinsust VI, b, 7. ab alinsus. Quemadmodum enim πυνε τϱιβϱιζυ φυιεστ III, a, 8 sq. postquam tribus vicibus factum est significat, sic alinsust dici potuit pro obnuntiantis auguris formula alio die Cic. Phil. II, 33. Etiam subjunctivum ϝεϱιες IV, a, 10. V, b, 21. s. heriest VII, a, 52. ab adjectivo quodam derivo, quod ἱερόν significabat; sed απ Φυκυ κυκεϝες II, 20 sq. postquam focum coxeris sive igne accenso calefeceris interpretor. Quod πιϱ εντεντυ IV, a, 12. s. pir *endendu* VI, a, 49. pro piamen incendito dicatur, mirum esse nequit, quia Graeci quoque δαίω (unde taeda pro δαΐδι) pro καίω dicebant; sed magis mirandum est, quod ibidem πυνε πιϱ εντελυς s. pufe pir *entelust* pro postquam piamen in-

cenderis scriptum sit. Hinc autem intelligitur, *απε απελυς(τ)* V, b, 27. III, a, 17. non magis differre ab *πυνε ανπενες* ibid. quam *απεντυ* II, 27. ab *αμπεντυ* II, 23. Quemadmodum hoc verbum compositum est e supra §. 27. laudato *βενυς*, benust, benuso: sic *κυFυῤτυς* IV, a, 11. covortus VII, a, 39. courtust VI, b, 6. et covortuso VI, a, 64. e *Fυῤτυς* V, a, 2. Ceterum *πυνε κυFυῤτυς* IV, a, 11., quod in sexta tabula omissum est, idem significat, quod imperativus *κυFεῤτυ* IV, a, 9. 36. s. covertu VI, a, 47. VII, a, 44., sicut VI, a, 55 sq. ifont stahitu pro *πυνε σταFεῤεν* IV, a, 19. dicitur.

31. Quod conjunctio copulativa *ενυμεκ* IV, a, 11. in sexta tabula non legatur, mirari non licet; sed quod ibidem vocabulum *αFτιμεμ* bis omissum sit, mirum videri posset, nisi idem fere significaret, quod imperativus anovihimu VI, a, 49. bis positus. Equidem hunc imperativum cum persnihimu, h. e. precare, comparans *ἀνεύαζε*, ova, jubila, interpretor, eundemque in quarta tabula per substantivum *αFτιμεμ*, h. e. cum ovatione, in ablativo casu expressum censeo, sicut IV, b, 5. et VI, b, 56. *σεFυμ* s. sevom, h. e. cum veneratione, legitur cum imperativo persnimu constructum. Quod ad formam hujus substantivi attinet, ablativum *ακεῤυνιαμεμ* IV, a, 16. s. acesoniame VI, a, 52. comparo, cujus nominativum *ακεῤυνιαμεν* fuisse, ex ablativo *νυμεμ* IV, a, 17. s. nome VI, a, 58. colligo. Quemadmodum autem Romani nomen et numen dicebant, quod Graecis *ὄνομα* et *νεῦμα* erat; sic Umbrorum *αFτιμεν* quasi Graecorum *αὔτημα*, ab *αὐτέω* pro *αὔω* (ovo) derivatum, fuit, *ακεῤυνιαμεν* vero ab acerra, quam Ovid. M. XIII, 703. custodem turis vocat, derivandum est, ut turificatio quaedam designetur, cui etiam, ut ex apposita voce dur VI, a, 50. sive *τυφ* IV, a, 41. intelligitur, *πῤινυFατυς* IV, a, 23. s. prinuatur VI, a, 65. respondet. Brevior forma est *ακεῤυνιε* IV, a, 42., quae in *ιFεκα* s. ivenga VII, a, 51, h. e. juvenca, immolanda ter fieri jubetur; pro *πῤινυFατυς* IV, a, 19. vero VI, a, 55. com prinuatir legitur, cui IV, a, 20. *τυῤες* et *πυῤε*, h. e. turibus et igne, respondet. Hinc *πρινυFατυς* mihi a premendis uvis dictus esse, et suffimentum designare videtur, quod, Festo teste, diis eo tempore dabatur, quo uvae calcatae prelo premebantur. Prinuatir VI, a, 56., ut e praepositione com agnoscitur, ablativus pluralis est, ut adjectiva peracris sacris. Haec verba enim, licet VI, a, 52. sine substantivo prinuatir legantur, adjectiva esse, ut *πυῤειταφ σακρεφ* IV, b, 19., nullus dubito; quomodo vero peracris explicandum sit, paullo uberius mihi dicendum est.

32. Quum IV, a, 40. *πεῤακῤε*, ut IV, a, 36 et 38. *αντακῤε*, scriptum sit, utramque vocem per compositionem cum praepositionibus *πεῤ* et *αντ* ex eodem fonte derivatam putare possis; sed quum vox *αντακῤε* in septima tabula per imperativum comoltu, h. e. cumulato, reddatur, ea quidem, ut acervus designetur, ex acere, quod in *πεῤακῤε* minime quadrat, composita esse videtur, nisi Graecum *ἀντικρὺ* (penitus) conferre malis, quia *κυFεῤτυ*, quod antecedit, jam conferti notionem continet, quanquam

Lucretius VI, 1262. quoque dixit: »Confertos ita acervatim mors accumulabat.« *Πεϱακϱε* vero sive peracrio VII, a, 51. non differt a peracr(e)i), quod in precibus sextae tabulae ter repetitis VI, b, 22—55. cum pihaclu s. piaculo constructum et VI, b, 54. etiam peracnio scriptum est. Sic III, a, 6 sq. *σακϱευ πεϱακνευ υπετυ* legitur, ut II, 22. *σακϱε σεFακνε υπετυ* et V, b, 7 sq. 10 sq. *πεϱακνε σεFακνε υπετυ*, cf. V, a, 3 cet. Itaque sacre, peracne, sevacne, synonyma sunt, et licet sevacnus Graeco *σεβάσμιος* respondeat, peracnus certe compositum est ex *ἁγνός*. Synonymi quoque sunt imperativi *α(μ)πϱε(ϝ)τυ* s. ambretuto et *τυσετυ*, *τυσετυτυ* s. tursituto, quibuscum verba com prinuatir peracris sacris VI, a, 56. et *πεϱακϱε* vel *πϱινυFατυ τυφ* IV, a, 40 sq. constructa sunt. Illum igitur *ἀνάπϱηϑε*, hunc torreto, cremato, interpretor; tefruto vero, quod VII, a, 46. ante subjunctivum tursar legitur, a Graeco *τεφϱοῦν* (in cinerem vertere) derivandum, et tanquam participium praeteriti cum antecedente dur, h. e. ture, jungendum videtur. Imperativi enim semper in tu et tuto, nunquam autem in to exeunt, unde etiam VI, a, 63. etato diversum est ab etuto VI, a, 65., quod VI, a, 51 sq. pro *ετυ* scriptum agitote significat. *Ετατυ* IV, a, 21 sq. quidem imperativus esse potest, quia in sexta tabula per deitu etato s. etaia(n)s circumscribitur; etato vero participium est, ut etaia(n)s.

33. Ceterum participium pro imperativo poni potuisse, e *κυπιφιαια* IV, a, 35. pro combifiatu VII, a, 44., quod quidem pro combifian'si VI, a, 52. scriptum esse potest, satis intelligitur. Nam sicut l. l. subjunctivus praesentis combifian'si a subjunctivo praeteriti combifiansiust discernitur, sic IV, a, 34. et VII, a, 43. participium *τεϱα* s. dersa a *τεϱυστ* s. dirsust. Praesentia ab Umbris saepe sic circumscripta esse, extrema tertiae tabulae docent, ubi dirsa, dirsas, dirsans praesentis dicat vicem obtinet, quemadmodum in Lerpirii inscriptione duir praesentis dat. Combifiare, quod non solum in auguriis, sed in sacrificiis quoque usurpatum videmus, Umbri pro combinare dixisse mihi videntur. Plurium enim auguriorum combinatione opus erat, ut felicia censerentur auspicia, quae ob istam causam IV, a, 41. *κυμνε αϱφεϱτυϱ(ε)*, quasi combinae affercturae h. e combinatae accessiones (nostratium secundae conjuncturae) dici videntur. Quemadmodum apud Romanos minorum avium auspicia majoribus cedebant, si quidem cornicis auspicium, aquila superveniente, irritum fiebat, aquilarum vero augurium, fulmine intercedente, e Tuscorum disciplina nullum erat; sic apud Umbros, post aquilae demum augurium minores aves observantes, nullum auspicium esse poterat sine augurio antea per aquilam (anglam) dato. Hinc auspicium ipsum ar(s)fertura, et secundum quidem s. *αἴσιον* esona VI, b, 3. dicebatur s. *εσυνυ* IV, a, 38., atque *συπεϱ κυμνε αϱφεϱτυϱ* IV, a, 41. idem significat, quod porse perca arsmatia habiest VII, a, 46. h. e. quando lituo addictionem avium habueris. Nam perse signi-

ficat prout s. quando, perca vero, quasi pertica, auguris lituus, dicitur, arsmatia denique approbatio s. addictio esse videtur. Scribitur quidem et percam VI, a, 53. et arsmatiam VI, a, 49 sq.; sed arsmatiam solum in accusativo casu positum est, quum perca s. percam pro percame in ablativo casu sit accipiendum. Arsmatia utrum nomen compositum sit, an ἁρμόδιόν τι significet, nondum mihi liquet: videantur tamen, quae paullo infra proferam.

34. In verbis illis, quae IV, a, 13 sq. leguntur, eadem de auspiciis breviter praecipi, quae uberius perscripta sunt in sextae tabulae initio, facile agnoscitur; sed memorabile est, quod VI, b, 5. mehe tote Ijoveine, IV, a, 13. *τεφε τυτε ΙκυFινε*, ut VI, b, 18. tefe tote Ijovine, et VI, a, 51. seso tote Ijovine scriptum legatur, quasi pronomina mihi, tibi, sibi inter se permutarentur. Sane V, b, 24. *τεφε* tibi significat; at quum seso cum sesust et andersesust (sic enim pro andersesusp legendum est) VI, b, 5 et 7. cohaerere videatur, mehe quoque et tefe in laudatis illis locis simili quodam modo interpretanda sunt. Quoniam andersesust, si e verborum contextu conjicere licet, intercesserit significat, sesust bene cesserit sive successerit explicari potest: unde et adjectivum sersum VI, b, 2 et 5., quod bonum successum habuit sive felix, et adverbium seso h. e. bono cum successu s. feliciter, deduco. Ut autem mehe et tefe eodem modo interpreter, neque Graeca, neque Latina lingua mihi sufficit, nisi mehe pro antiquo mane i. e. bene, unde melius, et tefe pro topper i. e. εὐτυχέως dictum velis. Sane, Festo teste, manum antiqui bonum dicebant, unde tam Manes et immanis, quam mane h. e. bona pars diei, et maturus derivantur: ac nescio an arsmatia Umbrorum ex eodem fonte derivari possit. Inter ea vocabula, quae quid significent, nonnisi e verborum contextu conjici licet, illa sunt intellectu difficillima, quae uno tantum alterove loco leguntur. Ex eo genere sunt verba *Fεσκλυ Fετυ* IV, a, 29 et 37., quorum illud quidem propter apposita adjectiva *ατρυ*, *αλφυ*, quae atrum albumve colorem designant, vasculum indicare videtur; sed hoc quid significet, incertum maneret, nisi VII, a, 21 et 34. et atra et alba vascula, ceu lances saturae, plena vocarentur, cui adjectivum fertus respondet. De litera *r* omissa et de *v* et *f* inter se permutatis plura jam exempla vidimus, ut ipsum *κυFερτυ* V, a, 39. i. e. confercito, pro quo V, a, 40. *κυFειτυ* scriptum est. Quod nisi concederetur, *Fετυ* pro imperativo vehito accipiendum foret: legimus enim VII, a, 42. ficlam arsveitu pro phialam arvehito s. pateram porrigito.

35. Sed de voce ficla, quae VI, a, 46. inter tesedi et arsveitu, quibus verba *τενζιτιμ αρFειτυ* IV, a, 6. respondent, inserta est, nunc plura mihi dicenda sunt. Illam vocem sexta septimaque tabulae toties exhibent, quotiescumque in quarta *αρεπερ αρFες* legitur, h. e. in fine cujusvis sacrificii: verba vero hoc modo variantur:

VI, b, 56. a, 20. VII, a, 4. prosesetir s. proseseter mefa spefa ficla arsveitu.

VI, b, 59. a, 23. VII, a, 8. 42. prosesetir strusla ficla arsveitu.

VI, a, 4 sq. VII, a, 54. prosesetir ficla strusla s. strusla ficla(m) prosesetir arsveitu.

VI, a, 2. a, 44. prosesetir farsio s. fasio ficla arsveitu.

VI, a, 46. prosesetir tesedi ficla arsveitu.

Prosesetir s. proseseter pro prosectis sive prosiciis scriptum esse, tabula quinta docet, ubi et V, a, 12. *φασιυ πϱυσεζετε αϱFειτυ* et V, a, 23. *πϱυσεζια*, atque V, a, 23 sq. etiam *πϱυσεχτυ στϱυⱶζλα φιχλα αϱFειτυ*, sicut V, a, 7. *αϱεπε αϱFες* legitur. Ex iisdem exemplis intelligitur, vocem ficla sive ficlam, quia etiam omitti poterat, pro ablativo ficlame esse accipiendam, cui quadruplex accusativus, mefa spefa, strusla, farsio sive fasio, et tesedi s. *τενξιτιμ* est additus. Porro verborum ordo non semper idem est, ut nec ea, quae in sacrificiis offeruntur, eodem semper ordine enumerata sunt; verumtamen verbum, ut in Latina lingua, enuntiationes plerumque claudit, qua quidem re observata facilior fit interpretatio. Nunc autem videamus, quaenam res cum prosiciis in patera porrigi jubeantur.

36. Quum, quod in prosesetir vidimus, *s* litera pro *ζ* posita Latinae *c* respondeat, *στϱυⱶζλα* s. strusla pro struecula s. strue, et farsio, pro quo V, a, 16. *φαζιυ* quoque scriptum legitur, pro fereto est accipiendum. Nam apud Catonem R. R. 134. legimus: »Ubi exta prosecta erunt, Jano struem commoveto, — Jovi ferctum obmoveto,« et in inscript. fratrum Arvalium: »struibus fertisque — piaculum factum.« Fuerunt autem strues et ferctum, Festo teste, genera liborum, quae qui afferebant, struferctarii appellabantur: ergo mefa quoque spefa et tesedis liborum vel panum genera fuisse videntur. Libum ipsum in Iguvinis tabulis, in quibus nullum vocabulum ab *l* litera incipit, non magis legitur, quam lanx et lustrum et alia ejusmodi vocabula. Si quis autem trahvorfi VII, a, 25. pro transverse scriptum perpenderit, non dubitabit, quin mefa spefa mazam spissam, ut tesedis sive *τενξιτις* densetum sive depsiticium panem designet: illique interpretationi non obstat, quod IV, a, 6 sq. post *τενξιτιμ αϱFειτυ* legitur: *ⱶεϱις Fινυ, ⱶεϱις πυνι φειτυ*. Nam apud Catonem l. l. quoque sequitur: »Item Jano vinum dato, et Jovi vinum dato, ita ut prius datum ob struem obmovendam et ferctum libandum; postea Cereri exta et vinum dato:« quidni in aliis sacrificiis etiam panem? Id quod me vexat, est hoc, quod non *ⱶεϱι*, ut VI, a, 46., sed *ⱶεϱις*, ut IV, b, 4., scriptum legitur. Quis non, si V, b, 21. *πυνε ⱶεϱιες*, ut IV, a, 10. et VI, a, 48., vel pisi heriest VII, a, 52. pro *ἐπὴν ἱερεύσῃς* exaratum invenerit, vocabulo *ⱶεϱις ἱερόν τι* designari putet? praesertim quum in quinta tabula non solum *ⱶεϱι πυνι ⱶεϱι Fινυ φετυ* V, b, 9 sq., sed etiam *τιυ πυνι τιυ Fινυ τειτυ* V, a, 25 sq., h. e. dio pane, dio vino, praefato s. praefamino, ut Catonianis verbis R. R.

134. et 141. utar, scriptum sit: nam τεῤτυ Fιvυ, πυvε τεῤτυ V, a, 40. aliter interpretandum est, quia dirstu s. dicato a deitu s. dicito nihilo differt. At cur Fεῤι, quod I, 26., ut Fεῤιιει V, a, 16. et Fεῤιφι III, b, 6., semel poni potuit, ante Fιvυ vel πυvι nusquam legitur, nisi ubi utrumque nomen cum uno verbo ita construitur, ut conjunctionis locum obtinere videatur?

37. Vocabulo heriei Umbros pro conjunctione usos esse, e septima tabula cognoscitur: nam VII, a, 3. abrof trif fetu heriei rofu heriei peiu scriptum est pro τῤιφ απῤυφ ῤυφῤυ υτε πειυ φειτυ h. e. tribus apris rufis aut nigris facito. Hoc enim modo verba ista vertenda esse, Plinius docet, qui H. N. VIII, 52. (78.) extr. de apris scripsit: »Pilus aereo similis agrestibus, ceteris niger,« ubi Plinius agrestes apros silvestribus opponit, sicut VIII, 21 med. (30.) tauros silvestres agrestibus. Pro τῤε πυῤκα ῤυφῤα υτε πεια IV, a, 27. porca trif rofa ote peia fetu scriptum est: itaque heriei rofu heriei peiu non differt ab rofu ote peiu, eodemque modo Fεῤι(ς) Fιvυ Fεῤι(ς) πυvι IV, b, 4. 23. a, 6. vel heri(e) vinu heri(e) poni fetu VI, b, 57. a, 19 sq. 46. accipiendum videtur. Nullam enim aliam causam video, cur in quinta tabula, ubi V, b, 9 sq. Fεῤι πυvι Fεῤι Fιvυ φετυ scriptum est, V, a, 18. πυvι, Fιvυ, ut V, b, 14. σFισεFε φεῤτυ πυvε — σFισεFε Fιvυ φεῤτυ, et V, b, 20. πυvι πεσvιμυ, Fιvυ πεσvιμυ cet., non anteposito Fεῤι legatur. An Fεῤι, Fεῤις, Fεῤιει, sive heri, herie, heriei, bis positum tam copulativam, quam disjunctivam vim habuerit, alii examinent; mihi quidem unius verbi purdito fust, quod inter duas quartae tabulae paginas inserui, explicationem addere sufficiat. Hoc praeterito subjunctivi indicari, sacrificia rite peracta esse, inde apparet, quod in fine praeceptorum addi solet, eamque ob causam VI, a, 42. et IV, a, 39. totum versum explet. Vera scriptura purditom fust VII, a, 45. legitur, pro quo IV, a, 39., sicut III, a, 18 sq., πυῤτιτυ φυστ, atque I, 31 sq. πυρτιτυ φυτυ, ut V, a, 43. πυῤτετυ φυτυ, cum imperativo scriptum est. Participium purditom e praepositione pur (πρός) et ditom (dictum) compositum videtur; quia vero in Iguvinis tabulis τειτυ V, a, 26. (dicito) et τεῤτυ V, a, 40. (dicato) inter se permutari solent, unde VI, a, 39. erus dirstu pro εῤυς τιτυ IV, b, 34. scriptum est, purditom s. addictum idem quod consecratum significat, quemadmodum Vellejus II, 25. 4. »agros omnes addixit Deae« pro dicavit sive consecravit scripsit: unde IV, b, 19. πυῤτιταφ et σακῤεφ conjuncta vidimus. Itaque purditom fust sive consecratum sit in fine praeceptorum de sacrificiis idem valet, ac si dicas: rite peractum sit!

Errata.

Pag. 10, v. extr. ante αφικτυ inserendum voces.
- 13, v. 5. evectus pro evecta legendum.
- 15, v. paenult. ΦειυFι perperam lectum pro ΦιιυFι.
- 16, v. 8. post genere inserendum ante vocalem.
- 16, v. 20. ι pro υ legendum; tota vero enuntiatio delenda, si IV, b, 18. ΦιιυFι legitur.
- 17, v. paenult. ϱαvυ pro ϱαvυ legendum.
- 24, v. 9. ab extr. iusulsam pro infulsam legendum.

Hannoverae, typis fratrum Jänecke.

RUDIMENTA
LINGUAE UMBRICAE

EX INSCRIPTIONIBUS ANTIQUIS ENODATA.

PARTICULA III.
INSCRIPTIONES UMBRICAS SUMMATIM EXPLICANS.

SCRIPSIT

DR. G. F. GROTEFEND
LYCEI HANNOVERANI DIRECTOR.

Est quadam prodire tenus, si non datur ultra. *Horat.*

HANNOVERAE MDCCCXXXVI.
IN LIBRARIA AULICA HAHNII.

Praefatio.

Vocabula illa, quae in superiore hujus operis particula e comparatis Iguvinis tabulis didicimus, licet pauca sint, sufficiunt tamen ad id, quod nunc aggressurus sum, ita demonstrandum, ut facile intelligatur. Sunt enim argumenta Iguvinarum tabularum, earumque praecipue, quarum comparatio disquisitionem nostram faciliorem reddit, summatim ante explicanda, quam singula earum verba interpretari conemur. Quod si non fecerimus, fundamenta deerunt, quibus vera interpretatio nitatur, neque caveri satis poterit, ne in meras hariolationes incidamus. Argumenti vero expositione non contextus modo cognoscetur, ex quo singula verba interpretanda sunt, sed praebebitur etiam optima occasio, multas res, quarum notitia valde necessaria est ad intellectum eorum, quae in tabulis perscripta sunt, uberius explicandi, ut de diis deabusque, quibus sacra fiunt; de sacerdotibus et gentibus Iguvinorum praecipuis; de urbis arcisque Iguvinae nominibus; de oppidis Umbriae, multisque aliis rebus, quae dignae sunt, quibus operam nostram navemus. Jam ex iis, quae in medium protuli, intelligitur, Romanos multa ab Umbris accepisse, quae viri docti nimia temeritate Etruscis attribuerunt; pleraque tamen hujus generis, ut de sacrificiorum ritibus, quorum plurimi

inter Umbros Romanosque communes fuerunt, et de auguriis, quibus Umbri adeo studuerunt, ut nihil probe factum putarent, quod non antea auguriis esset probatum, ne longior evaderet haec particula, in qua praecipue nomina propria mihi explicanda videbantur, in aliud tempus differre constitui.

Hactenus haec: si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.

Particula III.

Inscriptiones Umbricas summatim explicans.

1. **I**guvinas illas tabulas, quas in superiore hujus operis particula comparavimus, ad *πεῤσκλευ* sive lustrationem spectare, primis earum verbis dicitur. Imprimis autem praecipiuntur sacrificia, quorum alia reliquae tabulae continent praeter tertiam, in cujus argumenta diversa nunc primum inquirere liceat. In tertia tabula non literis solum, quae partim Umbricae, partim Latinae sunt, duae distinguuntur inscriptiones, sed utraque etiam vel lineola quadam inter versum 13 et 14 primae paginae interposita vel repetitis iisdem fere verbis in duas partes dividitur. In omnibus his partibus, sicut in reliquis praeter quartam sextamque tabulis, mentio fit Fratris Atiersii vel Fratrum Atiersiorum, quibus summa tribuitur auctoritas. Hi Fratres, quorum maximus sive magister *κατ᾽ ἐξοχήν* Frater Atiersius dicitur, sicut Fratres Arvales Romanorum, duodecim (desenduf VII, b, 2.) sacerdotum fuerunt collegium, quod III, a, 23 et III, b, 1. *φεια φῥατῤεκς*, quasi *φυή* sive *φυλὴ φρατρικὴ*, dictum Quaestori opponitur. Panupei fratrexs, quae VII, b, 1. legitur, quasi *παμφυλία φρατρική*, Fratrum *πανήγυριν* sive conventum designare videtur, quae III, a, 3. contracto nomine *πυμπε* dicitur, nisi h. l. pompam intelligere malis, quia panupei fratrexs VII, b, 1. simpliciter fit Fratrus Atiersier sive Fratribus Atiersiis, *πυμπε* vero III, a, 4. *ειϰFασεσε Ατιιεῤιεῤ*, quae verba non differre videntur ab *αῤπυτῤατι Φῤατῤυ Ατιιεῤιυ* III, a, 12. sive arbitratu Fratrum Atiersiorum. Potest enim *Ατιιεῤιεῤ* pro genitivo singularis accipi, ut *ειϰFασεσε* substantivum regens sit, sicut Graecorum *εἰκασία*, ab *εἰκάζω* derivatum, cujus primitivum verbum *ἔισκω* apud Homerum, sicut scisco apud Romanos, etiam probo, justum et aequum censeo significat Il. XIII, 446.: unde puri far eiscurent III, b, 10 et 15. sicut facere comprobarint vertendum est.

2. Fratres Atiersios summos in rebus sacris arbitros fuisse, ea testantur, quae in tertia tabula Umbricis literis perscripta sunt: in illis enim haec sibi respondent singularum partium initia:

Εσυκ Φρατερ Ατιιερινρ ειτιπες πλενασιερ υρνασιερ υϝτρετιε τ. τ.
Φρατερ Ατιιερινρ εσυ ειτιπες πλενασιερ υρνασιερ υϝτρετιε κ. τ.

In his, praeterquam quod pronomen demonstrativum εσυ sive εσυκ diversis locis positum est, nonnisi verba, unde accusativus pronominis hoc dependet, diversis notis scripta sunt. Quum in eadem tabula v. 24 et 29 bis τυρατυ pro κυρατυ exaratum sit, pro τ. τ. quoque κ. τ. legendum videri possit: nihilo secius τ. τ. h. e. d(iis) d(icat) legendum puto, quia Quaestoris ratihabitio in fine quartae et in margine quintae tabulae similia exhibet: *ΚϜεστρετιε υσαιε σϜεσυ ϜυϜζις τιτιστε* (s. *τιτε*) *τειες*, h. e. nisi fallor, Quaestoritia audientia suetum vobis (de)dicate diis. Quodsi ειτιπες pro ειτιπερ scriptum est, sicut in superiore hujus operis particula αρεπες pro αρεπερ exaratum vidimus, duae priores syllabae autem Graeco nomini εἴδει respondent, ειτιπες υϜτρετιε, h. e. pro specie auctoritia, cum genitivis deminutivis πλενασιερ υρνασιερ, h. e. plenulae urnulae s. pleni suffragii, construi potuit ad indicandam summam auctoritatem, qua Frater Atiersius scripsit: Hoc Frater Atiersius pro sua pleni suffragii auctoritate diis fieri edicit. Itaque tertia tabula duo edicta Fratis Atiersii continet: quae vero post explicata modo verba leguntur, diversa sunt:

III, a, 3 sq. *καστρυζιε αρφερτυρ πισι πυμπε φεστ ειкϜασεσε Ατιιεριερ.*

III, a, 15 sq. *κλυϜιιερ κυμναϝκλε Ατιιεριε υκρε ειкϜασεσε Ατιιεριερ.*

Quum in superiore particula §. 33. viderimus, κυμνε αρφερτυρ IV, a, 41. secunda designare auguria, αρφερτυρ et κυμναϝκλε ejusdem fere significatus esse putare licet. Est autem καστρυζιιε αρφερτυρ urbanum augurium, a καστρυϜυ(φ), III, a, 13. 18. 20. 22. h. e. urbis moenibus appellatum, cui *κυμναϝκλε Ατιιεριε υκρε* opponitur.

3. Ocrem antiqui Romani, ut Festus Livii Andronici exemplis probatum refert, montem confragosum dicebant, unde oppida Umbriae Interocrea et Ocriculum nomen accepere. Quia vero apud Graecos ὄκρις et ἄκρα, unde Latinorum arx per metathesin dicta videtur, inter se cognata fuerunt nomina, ocrem arcem urbis Iguvinae interpretor, quae alias Fisia a Fiso San'si deo dicitur. Hac in arce Atiersii observasse videntur auguria, quae, si non congruebant cum urbano auspicio, ΚλυϜιιε κυμναϝκλε sive clivia auspicia vocabantur. Etsi enim Plinius H. N. X, 17 (14) cliviam avem ab antiquis nominatam ignorari scripsit, Paulus Diaconus tamen e Festo excerpsit, clivia auspicia dicta esse, quae aliquid fieri prohibebant; quanquam, dum addit, omnia difficilia clivia vocata esse, unde et clivos loca ardua dixerint, non animadvertit, clivum esse Graecorum *κλιτύν*. Ex iis igitur, quae modo exposui, apparet, duobus tertiae tabulae edictis praecipi, quid faciendum sit vel secundis vel adversis Atiersiorum auguriis: in illis vero, quae Latinis literis scripta sunt, de mutuis inter privatos homines et Fratrem Atiersium donationibus agitur, dummodo recte vertam sequentia:

Claverniur dirsas herti Fratrus Atiersir — Claverni dirsans herti Frater Atiersiur.
Clavernius dat muneri Fratribus Atiersiis — Clavernio dat muneri Frater Atiersius.
Casilos dirsa herti Fratrus Atiersir — Casilate dirsans herti Frateer Atiersiur.
Casilas dat muneri Fratribus Atiersiis — Casilati dat muneri Frater Atiersius.

Dirsa(s) sive dirsans participium, ut duir III, b, 10 et 15., indicativi dat, dicat, locum obtinet; herti vero Graeco (ἐν) χάριτι respondet, sicut ϝεϱτε III, a, 6. 8. 10. χαϱτά sive grata designat; nec scio, an ϝεϱιες quoque sive heriest, quod in superiore particula §. 30 et 36. ἱεϱεύσῃς interpretatus sum, cum Homerico χαϱίζετο ἱεϱὰ ῥέζων Od. I, 61. coll. Xen. Mem. S. IV, 3, 16. comparandum sit, quemadmodum hodierni quoque Vlachi hërëzire pro χαϱίζεσθαι dicere solent. Sic conjunctio herie(i) sive heri(s) bis posita, de qua sub finem superioris particulae locutus sum, sicut Latina conjunctio vel a velle derivanda, explicari poterit seu velis concedere, cf. Hor. C. I, 4, 12.: sane herest in Oscis inscriptionibus voluerit interpretandum putarunt.

4. Casilos pro Casilas scriptum esse, dativus Casilate docet: praeterea nomina in as desinentia apud Umbros adeo usitata fuerunt, ut apud eos, qui cives Romani facti nomen a patria assumpserunt, nominum in ius exeuntium locum interdum obtinuerint. Sic legimus in inscriptione Mevaniae apud Murat. MDXLVIII, 11. P. MEVANAS FAVSTVS; Sentini apud Gruter. CDLXVII, 2. L. SENTINAS VERVS, ut Tiferni Tiberini apud Gruter. DCCCCXXIV, 12. C. TIFERNIVS SABINVS. Ager tamen, unde Casilates nominati sunt, Casilus dicitur III, b, 14., etsi Plinius H. N. III, 14. Carsularum oppidi incolas Carsulanos vocat, unde in Cluveri Ital. antiq. II. pag. 638 sq. hodiernum vici Cassigliano nomen deducitur. Si, quod Micali (Storia degli antichi popoli Italiani T. II. pag. 136) putat, Clavernium oppidum, quod Claverniis nomen dedit, ibidem situm fuit, ubi hodie Chiascerna est, ager Tlatius III, 6, 9., quem Lanzius in Latio quaesivit, haud procul abfuit a fano Martis Tudertium, unde, sicut ager Casilus, Piquier Martier vocatur. Hoc nomine enim neque Picenos, neque Picum Martium, sed Martem ipsum designari puto, qui a pico illi sacro Picius vocatus esse videtur. Picumnum quidem intelligere possit, qui Pilumnum significari putet Fratris Atiersii appellatione Sehmenier dequrier Pelmner sorser III, b, 11 et 16. Sed quid Picumnus Pilumnusque fratres, quales Nonius Marc. XII, 36. et Servius ad Virg. A. IX, 4. definiunt, in nostra tabula sibi velint, nescio, Romani contra, Festo teste, in Saliari carmine Pilumnoe poploe dicti sunt, veluti pilati Virg. A. XII, 121. Itaque appellationem istam Semoniae decuriae Romanis sociae verto: socios enim, quibuscum Plautus Amphitr. I. 1, 228. Sosiae nomen comparat, sorsos ab Umbris vocatos esse, in superiore particula §. 25. monui; Iguvinatium foederis autem, quo jam a. U. c. 444.

jus Latii acceperunt, sicut omnibus Umbris civitas data est a. U. c. 666., Cicero pro Balbo c. 20. meminit.

5. Quemadmodum picus non solum apud Sabinos, ut Strabo V, 4, 2. pag. 240., et in Latio, ut Plinius H. N. III, 20 (18) et Plutarchus Q. R. 21. testantur, sed apud Umbros quoque, ut sextae tabulae initium docet, in auguriis principalis avis fuit; sic etiam omnibus his populis antiquitus Marti sacra templa fuerunt, quorum aliud Dionysius Hal. I. pag. 11 sq. in urbe Sabinorum Suna, aliud in urbe Tiora Matiena Aboriginum memorat, quod quidem oraculum antiquissimum haud absimile fuerit Dodonaeo, nisi quod Dodonae sedens in sacra quercu columba, apud Aborigines contra picus in columna lignea vaticinaretur. Agros Casilum vero atque Tlatium ad vicum Martis Tudertium pertinuisse puto, quorum vicani in multis inscriptionibus apud Gruter. CCCCXXIII, 1. MXXXII, 1. MLXXXVII, 9. et apud Murat. DCCCXLIV, 9. MXC, 6. leguntur. Quod si ager Tlatius Dolatium fuit, quorum nummos voce *Τλα(τε)* inscriptos ex mea quidem sententia, quam in Ephemerid. Hannoveranis numismaticis a. 1835. nr. XXVIII. §. 13. et a. 1836. nr. VII, §. 4. in medium protuli, perperam ad Telamonis portum in Etruria retulerunt, Dolates, quos Plinius H. N. III, 19 (14) inter Umbriae populos recenset, haud procul abfuerunt ab illo fano Martis, cujus rudera his ipsis temporibus detecta dicuntur. Iidem autem, quia Sallentini erant cognomine, verbis *Ιαπυξκυμ νυμεμ* IV, a, 17. Jabuscom nome VI, a, 58. sive Japusco nome VII, a, 47. designari videntur. Etsi enim Japygicum nomen in quarta tabula, interjecta voce *νυμεμ*, a reliquis Tarsinatis tribus nominibus separatum est, id tamen ad Japyges potius in Umbria, quam ad Umbros in Japygia refero. Micali quidem l. l. T. I. pag. 71. in Gargano monte, quem Virgilius A. XI, 247. Iapygem pro Apulo appellavit, vallem inter colles silvosos etiamnum Umbrorum nomine insignem reperit; sed quemadmodum Umbri in Apuliam, sic Japyges in Umbriam migrare potuerunt.

6. Romani eadem prudentia, qua colonias civium militares deducebant, quibus agros occupatos defenderent, Horat. S. II, 1, 35 sqq., hostes suos in Italia devictos, ne iterum coirent, in diversas regiones abduxerunt. Quum igitur a Livio XV, epit. coll. Flor. I, 10. 17 sq. Eutrop. II, 9. doceamur, eodem fere tempore, quo Picentibus victis pax data et coloniae Ariminum in Piceno, Beneventum in Samnio deductae sunt, Umbros et Sallentinos victos atque in deditionem acceptos esse, quid magis est verisimile, quam Sallentinos tum e Japygia in Umbriam, Umbros contra in Apuliam esse abductos? Sic enim Picentes quoque, Strab. V, extr. Plin. H. N. III, 9., ad Silarum amnem in Lucania habitantes legimus, quo sine dubio eodem tempore abducti sunt, quo Romani, post Tarentinos victos a. U. c. 487. totius Italiae imperio potiti, quatuor Quaestores provinciales fecerunt, quorum primus Ostiae omnem regionem inter Tuscum mare et Apen-

ninum montem inde ab Arni Tiberisque fontibus usque ad Liris ostia, alter Calibus reliqua usque ad sinum Tarentinum sub ditione sua tenebat, tertius vero quartusque, quicquid inter Apenninum montem et Adriaticum mare a Rubicone usque ad Aesim fluvium, indeque ad promontorium Japygium situm erat. Quod autem ad Tarsinatem tribum attinet, cui Japygicum nomen in Iguvinis tabulis ascribitur, eam cum Lepsio de tabb. Eugub. pag. 57. potius ad Tadinates, quam cum Kaempfio Umbric. pag. 24. ad Sarsinates refero: Sarsina enim, Plauti poëtae patria, ad Sapiniam tribum, Livio XXXI, 2. XXXIII, 37. memoratam, pertinuisse videtur, quum Tarsinas tribus, sicut Iguvina II, 25 et 30., ad Romanorum tribum Clustuminam referenda sit, quae secundum permultarum inscriptionum testimonia omnia oppida inter Apenninum et Tiberim inde ab ejus fontibus usque ad Naris fluvii ostia sive a Sapinia tribu usque ad Sabinorum fines, Sestinum, Tifernum Tiberinum, Iguvium, Arnam, Vettonam, Mevaniam, Tuder, Ameriam, Interamnam atque Narniam, complectebatur.

7. Tarsinas tribus, quacum Iguvina certa quaedam sacra communia habuisse videtur, sicut Romani Latinas ferias cum Latinis populis agebant, vel Athenienses in panegyri, quae singulis quinquenniis fiebat, per praeconem simul Plataeensibus bona precar solebant, praeter Japygicum nomen complectebatur Tarsinas, Turscum sive Tuscum, atque Naharcum nomen. Quod si Tarsinate nomine (*Ταϱ̓ινατε νȣμεμ* IV, a, 17. casu locali) Tadinum designatur, Turscum sive Tuscum nomen non ad Tuscos sive Etruscos, sed ad Tudertes referendum est, pro quibus Tudrscum nomen scribi potuit, sicut Naharcum nomen pro Nahartibus sive Nartibus h. e. Interamnatibus ad Narem fluvium secundum Plinii H. N. III, 19 (14) multarumque inscriptionum apud Gruter. CCCCVII, 1. CCCCXXII, 7. CCCCLV, 4. et Murat. MLI, 4 et 5. testimonia. Ceterum quum *τȣτα Ταϱ̓ινατε τϱ̓ιφȣ* sine dubio pro tota Tarsinate tribu scriptum sit, nemo cum Lepsio in Rhenano Museo philologico a. 1834. pag. 196. putabit, in voce tota substantivum, in Iguvina adjectivum latere: praesersim quum in eo sacrificio, quod vesclir adrir s. vasculis atris fit, VII, a, 11. tote Tarsinate trifo, h. e. toti Tarsinati tribui, legatur, quemadmodum in eo, quod fit vesclir alfir s. vasculis albis VII, a, 27., pople totar Ijovinar, h. e. populo totius Iguvinae (urbis). Etiam in nummis inscriptione *IκȣFινι* non Iguvini, sed, sicut in aliis nummis Umbricis, urbs designari videtur, atque Miletus quoque Miletina vocatur in verbis, vestem purpuream indicantibus VI, b, 13., tettome Miletinar, si conferuntur verba tettome Noniar, tettome Salier VI, b, 14., h. e. cum texto Nonnae (*Νυμφᾶς* sive virginis Vestalis), cum texto Salii. Quemadmodum in quartae tabulae parte posteriore IV, a, 2. 5. *πȣπλȣπεϱ̓ τȣτας IιȣFινας, τȣταπεϱ̓ IιȣFινα* scriptum est, sic in parte priore *ȣκϱ̓ιπεϱ̓ Φισιȣ, τȣταπεϱ̓ IκȣFινα*, victimae mactantur: quae verba Lassenius in Rhenano

Museo philologico a. 1833. pag. 385 sqq. jam recte interpretatus est pro monte Fisio, pro tota Iguvina. Hanc Iguvinam autem non urbem cum arce Fisia a deo Fiso San'si dicta, sed tribum esse, e verbis τȣταπε(ϱ) ΙιȣFινα, τϱεφιπεϱ ΙιȣFινα II. 24 sq. 29 sq. non sequitur.

8. Etsi dicere nescio, unde Iguvina urbs nomen acceperit, hoc tamen cum ειϰFασατις l. l. magis congruit, quam cum Jove s. Diove, quod Lassenio visum est: Iovina enim, pro Ijovina s. ΙϰȣFινα positum, quatuor, non tribus, syllabis est pronuntiandum, ut Iovinur VI, a, 56. pro Ijovinur VI, a, 63 sive ΙϰȣFινȣς IV, a, 21 sq. Cur autem verbis Φϱατϱȣσπε(ϱ) Ατιιεϱ̓ιε(ς) addatur αͰτισπεϱ ειϰFασατις, h. e. pro inclitis rerum sacrarum arbitris, s. arbitrandi jure praeditis, ex iis facile intelligitur, quae §. 1. monui. ΑͰτις inclitis vertendum putavi, quia V, a, 10 sq. ΑͰτȣ ΙȣFι et ΑͰτȣ Μαϱτι dicitur, sicut Jovi inclito apud Plaut. Pers. II, 3, 1.; quanquam, si in superiore particula §. 31. αͰτιμεμ recte interpretatus sum cum ovatione, Jupiter et Mars ovatus dici posset, sicut apud Virgilium A. IV, 609. „Nocturnis Hecate triviis ululata per urbes" legitur. Quod Frater Atiersius in tertia tabula Sehmenier dequrier dicitur, facile explicatur inscriptionibus, in quibus decuria bidentalis sive decuria sacerdotum bidentalium legitur.

Grut. XLVI, 5. SEMONI ‖ SANCO ‖ DEO. FIDIO ‖ SACRVM ‖ SEX. POMPEIVS. SP. F ‖ COL. MVSSIANVS ‖ QVINQVENNALIS ‖ DECVR. BIDENTALIS ‖ DONVM DEDIT.

Grut. XLVI, 6. SANCTO. SANCO ‖ SEMONI DEO. FIDIO ‖ SACRVM. DECVRIA ‖ SACERDOTVM ‖ BIDENTALIVM ‖ RECIPERATIS ‖ VECTIGALIBUS.

Sed mirum videtur, quod in quintae tabulae initio legatur: Σεμενιες τεϰȣϱιες σιμ, ϰαπϱȣμ ȣπετȣ h. e. Semoniis decuriis suem, caprum obagito sive offerto; sicut paullo post scriptum est:

V, b, 78 sq. ἸȣFε Πατϱε φετȣ, σι πεϱαϰνε σεFαϰνε ȣπετο.
Jovi Patri facito, suem castum sanctum offerto.

V, b, 10 sq. Fαπȣτȣ Σαζι αμπετȣ, ϰαπϱȣ πεϱαϰνε σεFαϰνε ȣπετȣ.
Vaputo San'si sacrificato, caprum castum sanctum offerto.

Hic incerta sunt omnia, nec nisi hariolando dicere possum, quid sentiam. Quid? si sus caperque Semoniis decuriis offerri jubeantur, ut Jovi Patri et Vaputo San'si sacra fiant hisce pecudibus? Sic saltim, quae sequuntur, probabiliter interpretari licet.

9. Maxima difficultas in interpretandis Umbricis inscriptionibus creatur eo, quod nomina per plures casus similiter flexa observantur. Quemadmodum igitur verba Frater Atiersiur Sehmenier dequrier Pelmner sorser in vario sensu similiter flectuntur, ut genitivus singularis numeri non distinguatur a nominativo et dativo pluralis;

sic dici vix potest, quomodo in quintae tabulae initio verba *τεκFιας φαμεϱιας Πȣμπεϱιας* XII. interpretanda sint. Quae si apposita sunt dativis *Σεμενιες τεκȣϱιες*, aliter ea vertere nescio, quam stirpibus familiae Pompiliae duodecim, quasi *τεκFιας* pro *γενεαῖς* scriptum sit, sicut apud Graecos iidem *τοκεῖς* dicuntur, qui *γονεῖς* sunt. Recensentur tamen, quasi XIX. pro XII. legendum sit, novendecim stirpium nomina: duae Atiersiates, duae Claverniae, duae Curejates, duae Satanae, duae Peiersiates, duae Talenates, duae Musejates, duae Juïescanae, tresque Casilates: quibus duae *νατινε* sive gentes adduntur, dum sacra praecipiuntur facienda

V, b, 26. *IȣFε Πατϱε Fȣζιαπεϱ νατινε Φϱατϱȣ Ατιιεϱιȣ.*

V, a, 21 et 35. *Ͱȣντε IȣFιε — Πετϱȣνιαπεϱ νατινε Φϱατϱȣ Ατιιεϱιȣ.*

His verbis Fratrum Atiersiorum gentes Fusiam sive Furiam atque Petroniam indicari, ex illis intelligitur inscriptionibus, in quibus Furii atque Petronii Clustuminae tribus cives dicuntur, ut ex

Carsulana apud Murat. DXCVII, 3. vel DCCIV, 4. C. FVRIVS. C. F. CLV. TIRO.

Tuderti - - MCCCXLVII, 10. coll. Gruter. DCCLXXXVI, 3 et 8.

FVRIO C. F. CLV. VRSO ‖ MVSEIA Q. F. GALLA ‖ VXOR FECIT.

Amerina apud Gruter. MXXVIII, 1. coll. MXCVII, 1. T. PETRONIO T. F. ‖ T. N. CLV. PROCVLO.

His in inscriptionibus non solum Furii et Petronii leguntur, sed Museja quoque, quemadmodum Mussius Petronius apud Grut. DCXCVI, 13. et Pompejus Mussianus apud Gruter. XLVI, 5., Musejati stirpi familiae Pompiliae annumerandi, ex quorum exemplis stirps Curejas non tam Curiatia, quam Curia, interpretanda est. Peiersii, si *φαμεϱια Πȣμπεϱια* recte vertitur familia Pompilia, Pilii, ut Atiersii Atilii vocandi sunt: possunt tamen Atiersiates ab origine Plinii Attidiates esse, ut Talenates Tadinates.

10. Furiorum monumenta quidem Tusculi detecta sunt; sed gentes eorum, et patriciae et plebejae, non ex una eademque regione originem duxere. Sic etiam Petroniam gentem, plebejam quidem, sed consularem et antiquissimam, propter Feroniae a Sabinis peculiariter cultae caput in denariis Petroniae gentis effictum e Sabinis oriundam putarunt, praesertim quum Petronius Sabinus jam sub Tarquinio vixisse dicatur apud Dionysium, et ad Turpiliani quoque cognomen Tarpeja virgo in nummis respicere visa sit. Praeterea, Festo teste, Petroniae nomen fuit amni apud Romam in Tiberim defluenti, quem magistratus auspicato transibant, quum in Campo quid agere volebant, quod genus auspicii peremne vocatum est. At Feroniam tam ab Umbris, quam Sabinis aliisque Italiae populis, cultam prima tabula prodit, cujus connexus cum altera ex hisce verbis ter repetitis cognoscitur:

II, 32 sq. *εῤεῤεκ τȣFα τεφῤα σπαντιμαῤ πῤȣσεκατȣ.*
deinde duo tepora (s. calida exta) cum libatione (*σπονδῇ*) prosecato.

II, 34 sq. *ινȣμεκ ετῤαμα σπαντι τȣFα τεφῤα πῤȣσεκατȣ.*
deinde altera libatione duo tepora (exta) prosecato.

I, 2. *ινȣμεκ τεῤτιαμα σπαντι τριια τεφῤα πῤȣσεκατȣ.*
deinde tertia libatione tria tepora (exta) prosecato *).

In his autem tabulis, ut in quinta, sermo est de sacrificiis (*Fεῤτεῤ* II, 1. V, a, 40. quasi *χαριστηρίοις*); eaque fiunt *Πȣεμȣνε Πȣπῤικε* II, 26 cet. et *Fεσȣνε Πȣεμȣνες Πȣπῤιζες* I, 3 cet., quarum illam Pomonam, pomorum patronam secundum Varr. L. L. VI, 3 a med. Ovid. Met. XIV, 623., hanc Pomonae comitem Feroniam interpretor. Utrinsque deae nomina in inscriptionibus minoribus leguntur, quanquam sine *Πȣπῤιζες* cognomine, quod quidem a *φαμεῤια Πȣμπεῤια* derivandum videtur, quae, si a *πȣμπε* III, a, 3 et 10. nomen accepit, eas gentes complectebatur, quae in pompis sollennibus principalem locum tenebant.

11. Inscriptionem apud Amiternum in Sabinis detectam sic supplendam atque interpretandam censeo: MESENE FLUSARE POIMVNIE S... ATERNOm AVNOM HIRETVM, mense Florali Pomonae S... ad Aternum amnem sacratum. Sicut in Pompejana domo, quam Fauni dicunt, Osce *Φλȣσαι* pro Florae scriptum videtur, sic mense Flusare, quod in lapide ab a. U. c. 695. apud Murat. DLXXXVII, 1. legitur, pro mense Florali sive *μηνὸς Ἀνθεστηριῶνος* scribi potuit; hiretum autem ab *ἱερόω* derivandum videtur, sicut avnom, pro apnom casu locali positum, unde Aternom eodem casu supplevi, ab apa, quod pro aqua usurpatum esse nomen derivatum amnis testatur. In litera S post Poimunie aut Pomonae cognomen aliquod latet, aut statum supplendum est, sicut in Volsca inscriptione legitur: Deve Declune statom et in fine ec se cosuties Ma. Catafanies medix sisti atiens. Nescio quidem, an Diva Decluna Dictynna Diana sit, quam esse lunam putabant, teste Paulo Diacono; sed statom sine dubio idem est, quod sacrum, atque extrema verba sic verti posse videntur: ex se consumptis sive suo sumptu Ma(mercus) Catafanies meddix sisti curavit. Nam inscriptio quoque Assisii reperta: POST. MIMESIVS. C. F. T. MIMESIVS. SERT. (fortasse SEXT.) F. ‖ NER. CAPIDAS C. F. RVF. ‖ NER. BABRIVS. T. F. C. CAPIDAS. T. F. C. N. V. ‖ VOLSIENVS. T. F. MARONES ‖ MVRVM. AB. FORNICE.

---

*) Ad hanc versionem probandam Martianum Capellam laudare liceat, qui lib. VII, §. 733. scripsit: »Triadis auspicio preces tertio ac libamina repetuntur,« et lib. I. §. 9. »denudata pecudum caede fissiculatis extorum prosiciis viscera loquebantur,« quibus locis addi possunt Ovid. Fast. VI, 163. »Sic ubi libavit, prosecta sub aethere ponit,« et Macer in *ὀρνιθογονίᾳ*: »Vulgari tosta vapore cum virgis prosecta ferunt.«

AD. CIRCVM. ET ‖ FORNICEM. CISTERNAMQ. D. S. S. ‖ FACIVNDVM. COIRAVERE. sic interpretanda est: Postumus Mimesius, Gaji filius, T. Mimesius, Sexti filius, Nero Capidas, Gaji filius, Rufus, Nero Babrius, Titi filius, Gajus Capidas, Titi filius, Gaji nepos, Volero Volsienus, Titi filius, Marones, murum ab fornice ad circum, et fornicem cisternamque de suo sumptu faciundum curavere. Ex hac inscriptione autem, quum mentio fiat V. Volsieni et Ner. Babrii, T. filii, Maronum, gens Vestinia vero in inscriptione Brufae, non procul a Bastia, reperta legatur apud Vermiglioli (antiche iscrizioni Perugine, ediz. II. Cl. X, nr. 27.), illa cippi inscriptio illustratur, quae a. 1740. inter Bastiam et Assisium reperta jam apud Murat. MMCI, 4. et Maffej. Mus. Veron. CXIV, correctior vero in libri Vermiglioliani initio legitur.

12. Cippus secundum Simplicium in Goesiana agrimensorum collectione pag. 88. in re agraria est terminus ad discernendos agrorum fines constitutus, ἱερὸς ὅρος Suidae, sacrum medio de limite saxum apud Juven. XVI, 38. et limes agro positus, litem ut discerneret arvis, apud Virg. A. XII, 898. Limiti, qui a meridie ad septentrionem ducebatur, cardinis nomen inditum est a mundi cardine, ut Hyginus admonet initio libri de limitibus constituendis: unde Plinius H. N. XVIII, 76 (33): „Contra mediam faciem, ait, meridies, a vertice septentrio erit: qui ita limes per agrum currit, cardo appellatur.“ Itaque inscriptio cippi sic vertenda est:

AGER. EMPS. ET ‖ TERMNAS. OHT ‖ C. V. VISTINIE.
Ager emptus et terminatus (est) ut (rimque) C. (et) V. Vestiniis,
NER. T. BABR ‖ MARON. MEI ‖ VOIS..NER. PRO PART K ‖
Ner. (et) T. Babriis Maronibus, me (ridie) Volsienis, pro parte k(ardinis)
T. V. VOISIENER ‖ SACRE. STAHV.
T. (et) V. Volsienis. Sacer stet (cippus).

Notandum est asyndeton in praenominibus, quae desunt ante VOIS..NER, et quod emps et termnas scriptum sit pro emptus et terminatus est. Sic apud Phavorinum εὐδάμνας Graece pro εὐδάμαστος laudatur, et apud Romanos damnas pro damnatus etiam cum plurali construebatur, sicut libens. Quemadmodum enim Frontinus de aquae duct. II. „Is, ait, P. R. C. millia dare damnas esto,“ sic Paulus et Scaevola in Dig. lib. XXX, leg. 19. et lib. XXXII, leg. 33. in testamentis et legibus formula utuntur: „L. Titius et C. Sejus P. Maevio decem dare damnas sunto;“ et quemadmodum in inscriptione minori apud Miloniam in Marsis detecta dicitur: „Vati Divae Vesunae Erinius et Erinus pater dono militari (fortasse dedere) libens,“ sic apud Grut. XXIII, 2. „Cn. Cornelius Charito, A. Timinius Januarius, Silvano libens animo dono dedere,“ atque in votis solvendis XXXVI, 1. „Soli Sanctissimo sacrum. Ti. Claudius Felix et Claudia Helpis et Ti. Claudius Alypus, fil. eorum, votum solverunt libens merito,“ XLI, 7.

„P. Cornelius Trophimus et Lania, conjux ejus, votum libens solverunt,“ expresse legitur.

13. Etsi Vesunam modo vatem divam vocatam vidimus, Feroniam tamen eam interpretari non dubito, quippe quae, quum apud Isidorum in Glossis agrestis dea, et apud Dionysium Hal. II, 49. III, 32. *Φερσεφόνη*, *Ἀνθηφόρος*, *Φιλοστέφανος*, audiat, non tam inter Nymphas, quam inter Lares horti pomiferi, Calpurn. Ecl. II, 64 sq., referenda videtur. Licet inscriptio Ligorii apud Murat. XCII, 6, FLORAE FERONIAE DICTA[L]E SACRVM fictitia sit, florigerum tamen caput Feroniae in nummis gentis Petroniae atque Plaetoriae apud Fabrett. pag. 454. indicat, Feroniam nihil aliud esse, quam arcanam illam vim arboribus insitam, qua ipsae virent florentque et fructus ad maturitatem perducuntur. Eam vatem divam dici, nemo mirabitur, qui Clitumnum quoque fluvium fatidicum numen fuisse apud Plin. Epist. VIII, 8, 5. legerit: ceterum quum geographi tres ponant Feroniae lucos insignes, in Lucensi agro, sub monte Soracte, et in paludibus Pomptinis; Servius ad Virg. A. VII, 800. annotavit: „Circa hunc tractum colebatur puer Jupiter, qui Anxurus dicebatur, quasi *ἄνευ ξυρᾶς* — et Juno virgo, quae Feronia dicebatur.“ Cui annotationi quum faveret inscriptio apud Fabrett. pag. 451. IVNONI FERON., nec contradiceret alia inscriptio: IVNONI REG || ET FERONIAE, plerique perperam Feroniam pro Jovis imberbis conjuge habuerunt, quanquam apud Livium XX, 1. plures Junones, nusquam autem Juno Feronia, memorantur. De Junone virgine Servius eo minus audiendus est, quod Jupiter ejus Anxurus prava lectione pro Jupiter Anxuris arvis nititur, atque etymologia nominis Anxuri ad grammaticorum nugas ablegandа est. Sane Jupiter aedem habuit in eo oppido, quod olim Anxur, postea Tarracinae, vocatum est, Liv. IV, 59. XXVIII, 11. XL, 45.; sed Jovis Axur, in cujus honorem oppidum Anxuris nomen, quo Virgilius A. X, 545. bellatorem finxit, accepisse videtur, in nummis Vibiae gentis Jovis augur Apollo est, si, quod secundum Festum et Plinium Volscum nomen fuit, ex Umbrica lingua interpretandum est. Jupiter crescens in Gallieni aliorumque nummis nihil commune habet cum Jove Anxure, cujus caput apud Goltzium Numism. Gr. Augusti T. 75. XXIIX. in nummis quibusdam expressum dicitur.

14. Feronia, si Jovis conjux habenda esset, non diversa foret ab Honda Jovia, cui in quinta tabula pro Petronia gente sacrificari jubetur. Etsi vero et in Vesunae et in Hondae Joviae sacrificio Umbri *Fεσκλες σ̣νατες ασνατες* I, 9. V, a, 19. 34. 37. et *Fεφετες* I, 25. V, a, 31., quae qualia sint, nondum exputavi, usi sunt, catulorum tamen, si modo voces *κατλε* V, a, 15. *κατλυ* V, a, 18. 20. 29. *κατλες* V, a, 22. 27. *κατελ* V, a, 43. recte interpretor, nonnisi in sacrificio Hondae Joviae fit mentio. Legimus autem

V, a, 20 sq. *Fυντε Ιυϝιε αμπενιυ κατλυ σαχϱε σεFακνε,*

Hondae Joviae sacrificato catulum sacrum sanctum, sicut

V, b, 7 sq. *Ἀϱμȣνε ΙȣFε Πατϱε φετȣ, σι πεϱακνε σεFακνε ȣπετȣ.*
Arsmoni Jovi Patri facito, suem castum sanctum offerto.

V, b, 10 sq. *Fαπȣτȣ Σαζι αμπετȣ, καπϱȣ πεϱακνε σεFακνε ȣπετȣ.*
Vaputo San'si sacrificato, caprum castum sanctum offerto.

V, a, 10 sq. *ΑⱵτȣ ΙȣFι[π] ȣFε πεϱακνεμ πεϱαεμ φετȣ.*
Ahto Jovi ove casta pura facito.

V, a, 11 sq. *ΑⱵτȣ Μαϱτι αβϱȣνȣ πεϱακνε φετȣ.*
Ahto Marti aprugno casto facito.

Catulus non Hecatae solum immolari solebat atque Robigini, sed illi quoque deae, quae apud Plutarchum Q. R. 51. Genita Mana dicitur. Hanc deam Alexander ab Alexandro, Genial. D. III, 12. et VI, 8., eam solam ob causam Bonam deam interpretatur, quod *Γυναικείᾳ* pro *Γενείτῃ* apud Plutarchum legendum putavit; sed emendandum est potius *Γενετείρᾳ*, ut Mater Matuta intelligatur sive Leucothea, Cic. T. Q. I, 13. Ovid. F. VI, 545. Plutarch. Q. R. 16 sq. Camill. 5., quam Priscianus p. 591. ed. Putsch. Martianus Cap. II. §. 113. et Lucretius V, 655. matutino tempori praefecerunt, sicut Horatius S. II, 6, 20. Janum. Illa a mane pro matutino tempore (cf. Festus s. v. manare Solem) Mana dici potuit, diversa a Matre Mania apud Martianum Cap. II. §. 164. Sane *κϱεματϱȣμ* V, a, 23. 26. 28. (*κριβανίτης*) testuatium sive libum in testu caldo tostum esse videtur, quod, Varrone L. L. V. §. 106. et Ovid. F. VI, 475. 531. testibus, matronae Matralibus faciebant; quaecumque vero Cicero de harusp. respons. 17. et Plutarchus in vita Caesaris 9. de Bonae deae sacris scripserunt, cum Honda Jovia nihil commune habent.

15. Hondam Joviam igitur Matrem Matutam interpretor, quam quidem Augustinus C. D. IV, 8. a med. diis agrestibus annumerat, scribens: „Praefecerunt florentibus frumentis deam Floram, lactescentibus deum Lacturnum, maturescentibus deam Matutam, cum runcantur i. e. a terra auferuntur, deam Runcinam.“ Joviae nomen in quarta tabula aliis quoque deabus est inditum, Hondae vero nomine largus frugum proventus indicari videtur. Quum enim hondu holtu VI, a, 60. VII, a, 49. inter calamitates averruncandas, angluto hondomu vero VI, b, 10. tanquam laetum augurium scriptum sit, adjectivum istud et in malam et in bonam partem accipi potuit, ut Graecorum adjectiva *ἀδινός* et *ἁδρός*. Etsi igitur verbis hondu holtu nimia designatur apricatio sive *ἡλίωσις*, unde solatum morbi genus secundum Festum atque Plinium H. N. XXIX, 6. contrahitur; *ⱶȣντια* tamen V, a, 15. 17., ut *Fαπȣτα* V, b, 13., unde *Σαζι* deo V, b, 10 et 17. *Fαπȣτȣ* nomen inditur, ea significat, quae numinis favorem conciliant. Hinc Hondus 'Serfius in quarta tabula, in qua reliquis omnibus diis, quibus in quinta tabula sacra fiunt, Arsmoni Jovi Patri, Vaputo San'si, Ahto Jovi, Ahto Marti alia quaedam cognomina addita sunt, Varronis Bonus Eventus esse videtur. San'sis cognomen in

quarta tabula Fiso datur, Jupiter vero, sicut Mars et Vofion, Grabovis audit: ne quis autem verbis V, b, 24. *Ιυπατεϱ, Σαζε, τεφε εστυ Ϝιτλυ*, h. e. Jupiter, San'si, tibi isto vitulo, quibuscum precum formula apud Catonem R. R. 141 extr. Mars Pater — te hoce porco piaculo comparanda est, unum idemque numen significari putet, monendum est, inverso ordine V, b, 17. legi *Ϝαπυτυ Σαζι, ΙυϜε Πατϱε πϱεπισνιμυ*, h. e. Vaputo s. Fausto San'si, Jovi Patri ante precator, et V, a. 4 sq. *Ϝεστιζε Σαζε σαxϱε, ΙυϜε Πατϱε βυμ πεϱαxνε*, h. e. victima San'si sacra, Jovi Patri bovem castum. Quoniam hic San'sis et Jupiter uno tantum nomine vocantur, cognominibus Arsmoni, Vaputo, Ahto, non diversa numina indicari puto, sed eadem, quae in quarta tabula leguntur, ubi tamen diversis cognominibus diversi dii discernuntur. Quod ad Apollinem et Clatram attinet, quorum cum figuris Lanzius Saggio di ling. Etrusc. II,.p. 541. conjunxit Lerpirii Santirpii inscriptionem, haud dubie Umbricam, etsi Lerpirius, quia nulla vox Umbrica ab litera t incipit, unus e Sanctis Hirpiis est, quorum Plinius H. N. VII, 2. meminit, Iguvinae tabulae de illis silent: nam verbis *xλετϱα* s. *xλετϱαμ* I, 24. II, 13. et *xλετϱε* II, 14. res quaedam ad sacrificium Pomonae necessariae designantur, fortasse *xλήματα* sive surculi, felicia poma ferentes, quos Pomona Ovid. M. XIV, 627. cum Vertumno conjuge Propert. IV, 2, 17. amabat.

16. Argumentum quartae, ut sextae septimaeque, tabulae verbo purdito(m) fust VI, a, 42. et VII, a, 45. sive *πυϱτιτυ φυστ* IV, a, 39., quod in fine superioris particulae interpretatus sum, in tres majores minoresve partes dividi, adverbium postertio VII, a, 46. sive *πυστεϱτιυ* IV, a, 40. testatur. In omnibus his partibus, ut in reliquis tabulis praeter tertiam, de sacris faciundis praecipi, ex saepius repetitis atque in ipso fine quartae tabulae ante Quaestoris Romani ratihabitionem positis vocibus *αϱεπε(ϱ) αϱϜες*, quas in superiore particula §. 21. explicare conatus sum, cognoscitur. His igitur vocibus in quarta tabula duodecies repetitis duodecim indicantur sacrificia, quorum sena in singulis paginis praecipiuntur. Sex priora sacrificia, quum *βυφ, σιφ, ϝαπινιφ*, h. e. bubus, suibus, agnabus, fiant, ad suovetaurilia spectare putes; at sex posteriora sacrificia fiunt *Ϝιτλυφ, απϱυφ, πυϱxα(φ), Ϝιτλαφ, ιϜεxα(φ)*, h. e. vitulis, apris, porcabus, vitulabus, juvencabus, atque primis tabulae verbis *εστε πεϱσxλυμ* s. este persclo certa quaedam lustratio innui videtur, quia, si este esono VI, b, 56. cum *εστυ εσυνυ* V, a, 2. comparatur, *εστε* idem significat, quod *εστυ* V, b, 24. h. e. isto. Quum autem in quarta tabula verbis *εστε πεϱσxλυμ αϜες ανξεϱιατες ενετυ*, h. e. ut in superiore particula §. 20 sq. monui, in ista lustratione aves auguriales indagato, nihil addatur, nisi adjectiva, ad *αϜες ανξεϱιατες* spectantia, *πεϱναιες, πυσναες*; in sexta tabula, quia, teste Cicerone de divin. I, 41, extr. et 42., Umbri plurimum obtemperabant avium significationibus, tribus sectionibus accuratius exponitur, quid in

auguriis observandum sit, additurque ad extremum VI, b, 19 sqq., quid faciendum sit verisco treblanir, surur verisco tesenocir, surur verisco vehieir. Haec verba spectant ad sex priora sacrificia, quae, ut reliqua omnia, in quarta tabula simpliciter praecipiuntur, omissis omnibus precibus, quas sexta septimaque tabulae, non sine multis repetitionibus, inserunt. Praeterea, ut taceam de iis, quae in his tabulis variantur, in altera septimae tabulae pagina quaedam adduntur, quae non dissimilia sunt edictis tertiae tabulae; sed de his alias verba facturus, hic nonnisi ea paullo uberius explicare conabor, quibus quartae tabulae argumentum constituitur.

17. Ad duodecim sacrificia, quae in quarta tabula praecipiuntur, definienda duodecim versus, additis iis, quae in sexta septimave tabula iis respondent, in medium profero, in quibus tria semper distinguenda sunt: primum qua occasione, deinde quibus victimis, tum cui numini sacra faciunda sint.

IV, b, 2 sq. *Πϱε Fεϱες τϱεπλανες IȣFε ΚϱαπȣFι τϱε βουφ φετȣ.*
VI, b, 22. Pre vereir treblaneir Juve Grabovei buf treif fetu.
IV, b, 7 sq. *Πȣς Fεϱες τϱεπλανες τϱεφ σιφ κȣμιαφ φειτȣ Τϱεβε IȣFιε.*
VI, b, 58. Post verir treblanir si comia trif fetu Trebo Jovie.
IV, b, 11. *Πϱε Fεϱες τεσενακες τϱε βȣφ φετȣ Μαϱτε ΚϱαπȣFι.*
VI, a, 1. Pre verir tesenocir buf trif fetu Marte Grabovei.
IV, b, 15 sq. *Πȣς Fεϱες τεσενακες τϱεφ σιφ φελιȣφ φετȣ Φισε Σαζι.*
VI, a, 3. Post verir tesenocir sif filiu trif fetu Fiso Sansie.
IV, b, 21 sq. *Πϱε Fεϱες Fεⱶιες τϱεφ βȣφ καλεϱȣφ φετȣ Fȣφιȣνε ΚϱαπȣFι.*
VI, a, 19. Pre verir vehier buf trif calersu fetu Vofione Grabovie.
IV, b, 25. *Πȣς Fεϱες Fεⱶιες τϱεφ ⱶαπιναφ φετȣ Τεφϱε IȣFιε.*
VI, a, 22. Post verir vehier habina trif fetu Tefrei Jovi.
IV, a, 1 sq. *Fȣκȣκȣμ IȣFιȣ - τϱεφ Fιτλȣφ τȣϱȣφ Μαϱτε ⱶȣϱιε φετȣ.*
VI, a, 43. Vocucom Joviu - vitlu toru trif - Marte Horse fetu.
IV, a, 4 sq. *Fȣκȣκȣμ Κȣϱετιες τϱεφ Fιτλȣπ τȣϱȣπ ⱶȣντε Ζεϱφι φειτȣ.*
VI, a, 45. Vocucom Coredier vitlu toru trif - Honde 'Serfi fetu.
IV, a, 24. *Φȣνιλεϱε τϱιφ απϱȣφ ϱȣφϱȣ ȣτε πειȣ φειτȣ Ζεϱφε Μαϱτι.*
VII, a, 3. Fondlire abrof trif fetu, heriei rofu, heriei peiu, 'Serfe Martie.
IV, a, 27 sq. *'Ρȣπινιε τϱε πȣϱκα ϱȣφϱα ȣτε πεια φετȣ Πϱεστατε Ζεϱφιε Ζεϱφε Μαϱτιες.*
VII, a, 6. Rubine porca trif rofa ote peia fetu Prestote 'Serfie 'Serfer Martier.
IV, a, 31. *Τϱα Σατε τϱεφ Fιτλαφ φειτȣ Τȣσε Ζεϱφιε Ζεϱφε Μαϱτιες.*
VII, a, 41. Trahaf Sahate vitla trif feetu Turse 'Serfie 'Serfer Martier.
IV, a, 42 sq. *Φȣϱȣ Σεⱶμενιαϱ ⱶατȣτȣ - ιFεκα τϱε - φετȣ Τȣσε IȣFιε.*
VII, a, 52 sq. Furo Sehemeniar hatuto - ivenga trif - fetu Turse Jovie.

18. In omnibus his versibus imperativus φετυ sive φειτυ h. e. facito, etsi non eodem semper loco, et in primo versu cum ipsis victimis Jovi Grabovi postpositum, legitur. Variant reliqua, in quibus Lassenius in Rhenano Museo philologico a. 1833. pag. 377., ignorans, facito pro immolato rectius cum ablativo, quam cum accusativo, construi, miro quodam errore ablativos buf, sif, habina cet. pro accusativis, Fεϱες sive ver(e)ir e contrario pag. 379. pro ablativo accepit. Virgilius Ecl. III, 77. cecinit: „Cúm faciám vitulá pro frúgibus, ípse veníto," sicut Horatius C. I, 4, 11 sq. „Núnc et in úmbrosís Faunó decet ímmoláre lúcis, seu póscat ágna, síve málit haédo." Etsi vetus interpres Juvenalis ad Sat. IX. Virgilii versum sic protulit: Cum faciam vitulum, atque Macrobius Sat. III, 10. Labeonem scripsisse dicit, nisi Neptuno, Apollini et Marti, taurum non immolari; idem tamen ibidem scripsit: Si quis forte tauro Jovi fecerit, piaculum dato, Ateji Capitonis versum laudans: Itáque Jovi tauró, verre, ariete, ímmolari nón licet. Licet Drakenborchius igitur ad Liv. I, 45. et X, 42. facere de re divina usurpatum et accusativum et ablativum adjunctum habere, Virgilium vero accusativum vitulam ob soni elegantiam post faciam respuisse censuerit; Macrobius tamen Sat. III, 2.: „Meminerimus, inquit, sic legendum per ablativum: Cum faciam vitula pro frugibus, id est, cum faciam rem divinam, non ove, non capra, sed vitula: tanquam dicat, cum vitulam pro frugibus sacrificavero, quod est, cum vitula rem divinam fecero" In Iguvinis tabulis interdum accusativum quoque posse accipi, haud negaverim; verumtamen abrons in pufe abrons facurent VII, a, 43. pro πυφε απϱυφ φακυϱεντ IV, 1, 33, sicut V, a, 11. αβϱυνυ pro aprugno et III, b, 12 et 17. cabriner pro caprinis pecudibus positum est, pro aprugnis exaratum puto: nec αϱFιυ s. αϱFια υστεντυ, de quo in superiore particula §. 22. locutus sum, ab arvio fetu differt. Si pro εαφ ιℏεκα τϱε ακεϱυνιε IV, a, 42 sq. acersoniem fetu VII, a, 52 sq. scriptum est, hoc in casu locali pro acesoniame VI, a, 52. sive ακεϱυνιαμεμ IV, a, 16. positum videtur, quia neque singularis numerus cum numerali τϱε(φ) jungi, neque turificatio per vaccas fieri potest.

19. Quod ad ipsa sacrificia attinet, hoc imprimis monendum puto, quod in illis tria semper animalia mactari jubeantur, quum in reliquis tabulis nonnisi de singulis victimis sermo sit. Propter triplex hoc piaculum, πιℏακλυ τϱιβϱιζυ III, a, 8 sq., cum mactatione triplici, comohota tribrisine VI, b, 54., factum, non preces solum VI, b, 25-55. ter repetuntur, sed alia quoque ad rem divinam necessaria. Quemadmodum postremis precibus VII, a, 51. additur este trioper deitu, h. e. ista ter dicito (cf. V, b, 25), et VI, a, 55. praecipitur trioper chetur stahamu, h. e. ter ovationem (εὐασμόν) instituito: sic IV, a, 21 sq. scriptum legimus τϱιυπεϱ αμπϱεℏτυ, τϱιυπεϱ πεσνιμυ, τϱιυπεϱ ετατυ ΙκυFινυς, h. e. ter concremato, ter precator, ter benedicito

Iguvinis. Ternario igitur numero Umbri eandem vim magicam ad lustrandum tribuerunt, quam apud Virg. Ecl. VIII, 73 sq. A. VI, 229. Propert. IV, 8, 86. Tibull. I, 5, 11. IV, 6, 14. Ovid. M. VII, 153. 261. observatam videmus. Sic in Apollinis oraculo dicitur:

Τρεῖς μὲν ἐπιχθονίοις, τρεῖς δ' ὐρανίοισι θεοῖσι,
Φαιδρὰ μὲν ὐρανίοις, χθονίοις δ' ἐναλίγκια χροιῇ
Τῶν χθονίων, διάειρε τριχῇ θυσίας ἐναρίζων.

At apud Livium XXII, 10. post cladem apud lacum Trasimenum acceptam non solum lectisternium per triduum habitum, sed etiam ludi magni voti aeris trecentis triginta tribus millibus, trecentis triginta tribus, triente: praeterea bubus Jovi trecentis, multis aliis divis bubus albis, atque ceteris hostiis. Notus est Ausonii griphus ternarii numeri Edyll. XI., in quo inter alia v. 34. trina Terentino celebrata trinoctia ludo memorantur, quia ludi seculares, Festo et Acrone in Hor. C. S. 23 sq. testibus, ternis diebus ac noctibus ad lustrandum populum et averruncandam deorum iram agebantur: nec scio, an literae A. CCC. tabulae septimae subscriptae ad ingenti redeuntia secula lustro Mart. Epigr. IV, 1. spectent.

20. Numeralia substantivis plerumque anteponi, *τυFα τεφϱα* et *τϱιια τεφϱα* §. 10. docent: postponuntur tamen interdum, si vel composita sunt, ut Fratrum Atiersio desenduf VII, b, 2., vel aliud nomen sequitur, ut II, 17 sq. *σεπλες α⊦εσνες τϱις καξι αστιντυ* scriptum est, etsi sequitur *φεϱε⊦τϱυ ετϱες τϱις α⊦εσνες αστιντυ, συφεϱακλυ τυFες α⊦εςνες ανστιντυ.* Sic IV, a, 42 sq. *εαφ ιFεκα τϱε ακεϱυνιε φετυ* legitur; notatu vero dignum est, quod numeralia, quae quarta tabula nominibus suis anteposuit, in Latina scriptura postposita sint, ea tamen diversitate, quae ad rectam vocabulorum interpretationem facere videtur. Nam legimus quidem si comia trif VI, b, 58. et sif filiu trif VI, a, 3., ut vitlu toru trif VI, a, 43. et 45.; sed buf trif calersu VI, a, 19., ut abrof trif, heriei rofu, heriei peiu VII, a, 3. et porca trif, rofe ote peia VII, a, 6. Videntur igitur si comia et sif filiu ejusmodi substantiva esse nomina, inter quae numerale inseri nequibat, ut vitlu toru, quibus Romanorum vitulus taurus, Gallorum bitolus taru respondet; calersu contra colorem indicat, sicut rofu et peiu, quibus Romanorum rufus s. ruber et furvus s. fuscus, Graecorum ἐρυθρὸς et φαιὸς color respondet. Hinc verbis si comia sues scrofas (ὗας γρομφάδας) et sif filiu sues verres (ὗας χοιρίους), buf calersu vero boves candidos (βοῦς φαλαρούς) designari puto: Umbriam enim vastos et albos boves progenerasse, Columella VI, 1, 2. testatur. Ejusdem coloris boves mactatos puto, cuicumque deo nomen Grabovi inditum est, etsi cum Jove Grabovi et Treba Jovia Claudiani de VI. cons. Honor. v. 328. purificumque Jovem Triviamque comparo, quorum locum in Roma-

norum ludis secularibus Ditem et Proserpinam obtinuisse scimus. Legitur enim in Sibyllae carmine:

Ζάλευκοι ταῦροι δὲ Διὸς παρὰ βωμὸν αγέσθων

Ἤματι, μηδέ τε νυκτί, ut apud Liv. XXII, 10. Jovi et multis aliis divis bubus albis. Ceterum, si Hondae Joviae catulum in quinta tabula exceperis, apud Umbros pariter atque apud Graecos Romanosque nonnisi pecudibus domesticis, quarum carne ipsi vesci solebant, sacra facta sunt: apros enim inter pecudes pastos esse, Lipsius docet in libri quarti Poliorceticon praefatione.

21. Quam facile explicantur victimarum nomina, tam obscura sunt verba, quae antecedunt. Est quidem inscriptio in antiquo templo dei Clitumni in Umbria reperta: POST VERIAS FEL. ‖ H. D. L. M. (Donati Suppl. Murat. I. p. 66, 7.), quam cum verbis *πῥε Fεῥες* et *πυς Fεῥες* comparare licet; sed quid veriae sint, nemo facile dixerit. Quia, Gellio XVIII, 2 extr. teste, Q. Ennius in Annalium libro XIII. vates verant pro vera dicunt scripserat, unde divinatores fatidici veratores dicti sunt, Rudolphinus Venutius inscriptionem istam sic interpretatus est: „Post sortes fatidicas felices hoc (sive templum sive donarium) dedit libens merito.“ Confirmare quidem hanc sententiam videtur Plinius Epist. VIII, 8., qui, dum Clitumni templum priscum et religiosum memorat, et multa multorum omnibus columnis, omnibus parietibus inscripta, quibus fons ille deusque celebrabatur, haec quoque scripsit: „Stat Clitumnus ipse amictus ornatusque praetexta: praesens numen atque etiam fatidicum indicant sortes.“ At reputans, quam saepe apud Umbros literae v et f inter se permutatae sint, ferias intelligo, secundum Pauli Diaconi excerpta ex libris Festi a feriendis victimis vocatas, ut post verias felices idem dicat, quod post sacra felicia *). Nam feriae non tam festi dies sunt a feriis dicti, quam sacra quaedam divina: unde novendiales ferias, quas Paulus Diaconus memorat, novendiale sacrum appellavit Livius I, 31. Treblanae tamen, tesenocae s. tesenacae, vehiae feriae non a dierum numero, sed, nisi variis ex causis appellatae sint, a vario vehiculorum usu nomen accepisse videntur. Treblae enim apud Catonem R. R. 135. pro tribulis vel trahis scriptae putantur, vejae sive vehiae apud Oscos, teste Paulo Diacono, plaustra dicebantur; a thensis vero apud Umbros tesenacae feriae appellari sic potuerunt, ut verbenacae apud Romanos a verbena, *φέρβα* sive herba. Quid? si primo lustri die tribulis advehebantur februa populo distribuenda, secundo thensis deorum signa circumvehebantur, tertio vejis agebantur ludi Circenses? Sic singulis diebus binis numinibus hostiae piaculares caesae sunt.

---

*) Sic in Osca inscriptione marmoris in Dorica porticu ad Isidis templum Pompejanum inventi apud Micali tab. CXX, 4. verbis paamvereiia Pumpaiiana Pompejana sacrorum communio designari videtur.

22. Alia prorsus piacula in altera quartae tabulae pagina recensentur, quorum prima *Fϑκϑκϑμ IϑFιϑ* et *Fϑκϑκϑμ Κϑϱετιες* sive vocucom Joviu et vocucom Coredier, h. e. cum foco Jovio et Junonis Curitis (*Κυϱιτίας* apud Dion. Hal. pag. 114, 12.), fieri jubentur. A Jove Umbros principium sacrorum fecisse, disertis verbis legitur II, 22 sq. *IϑFε Πατϱε πϱϑμϑ αμπεντϑ*, h. e. Jovi Patri primum rem divinam facito: Junonis cultum autem iidem cum Tuscis communem habuere, Appian. B. C. V, p. 6, 9., eaque non solum apud Faliscos Curitis vocata est, Tertull. in Apolog. c. 23., ad quos Junonis Quiritis inscriptio ap. Orell. 1304. pertinet, sed praeter Junonicolas Faliscos, Ovid. Fast. VI, 49 sqq. eandem coluerunt Tiburtes, quorum est Junonis Curitis inscriptio ap. Orell. 1303., Romani et omnes fere Latini, vid. Serv. ad Virg. A. I, 17. De fontium veneratione apud Umbros testis est Plinius Epist. VIII, 8., ubi de Clitumno fonte agitur: hinc *Φϑντλεϱε* sive Fondlire veluti Fontili re sive sacris Fontinalibus accipio, sicut vocibus *Ῥϑπινιε* sive Rubine et *Ῥϑπιναμε* IV, a, 35 sq. sive Rubiname VII, a, 43 sq. Robiginis sacra sive Robigalia Ovid. F. IV, 967. Colum. X, 342., *Τϱα Σαϝτα* denique sive *Σαταμε* IV, a, 35. 38. et Trahaf Sahata sive Traha Sahatam VII, a, 45. Satorum sacra sive Sementivae feriae designari mihi videntur. *Τϱα* quidem, quum V, a, 13. *τϱα εκFινε* sive lacte equino, quod secundum Varronem R. R. II, 11. quam maxime perpurgabat, sacrum fiat, primum *γάλα τεθϱαμμένον*, tum lac omne designasse videtur: lacte vero rusticos, qui majoris pretii hostias non habebant, diis supplicasse, Plinius in praefatione Historiae naturalis annotavit. Idem H. N. XVIII, 2. Sejam Segestamque deas cum tertia conjunxit, quam nominare sub tecto religio esset: de his autem Augustinus C. D. IV, 8. haec prodidit: „Sata frumenta, quamdiu sub terra essent, praepositam voluerunt habere deam Sejam; quum vero jam super terram essent et segetem facerent, deam Segetiam; frumentis vero collectis atque reconditis, ut tuto servarentur, deam Tutelinam praeposuerunt.“ Inde Tertullianus de spectac. 8. Sessias, Messias, Tutelinas suas hausit, at Macrobius Sat. I, 16. cum illis Salutem Semoniam conjunxit, cujus forum sacrum nescio an verbis *φϑϱϑ Σεϝμενιαϱ ϝατϑτϑ* s. furo Sehemeniar hatuto designetur.

23. Duodecim quidem diis in quarta tabula sacra fiunt; sed jam ex eo, quod totum argumentum tribus partibus constet, colligere licet, eos non esse deos Consentes vel Complices Etruscorum, quos, teste Arnobio lib. III. pag. 123., sex mares et totidem feminas, Summi Jovis consiliarios ac principes existimabant, vel Consentes Urbanos, quos Ennius apud Apulej. de deo Socrat. et Martian. Cap. I, §. 42. duobus versibus comprehendit, quorumque imagines, teste Varrone R. R. I, 1, 4., ad forum Romanum auratae stabant, sex mares et feminae totidem, quibus lectisternium per triduum habitum Livius XXII, 10. refert. Qui vero dii in quarta tabula recenseantur, neque ex

aris duodecim cognoscitur, quae, Varrone L. L. V. §. 74. teste, Tatii regis voto sunt Romae dedicatae I. Opi, II. Florae, III. Vediovi Saturnoque, IV. Soli, V. Lunae, VI. Volcano et Summano; itemque VII. Larundae, VIII. Termino, IX. Quirino, X. Vortumno, XI. Laribus, XII. Dianae Lucinaeque; neque ex illis duodecim diis, quos maxime agricolarum duces esse Varro R. R. I, 1. scripsit, quinque mares et septem feminas, Jovem et Tellurem, Solem et Lunam, Cererem et Liberum, Robigum ac Floram, Minervam et Venerem, Lympham ac Bonum Eventum; sed si Umbris idem mos fuit, quem Homerus observavit, ut diis praecipue mascula, deabus feminea mactarentur animalia, quinque feminae et septem mares putandi sunt dii lustrales quartae tabulae. Verumtamen dubitationem quandam movet sexta tabula, in qua pro dativo *Τεφϱε ΙυFιε,* cui tam *Μαϱτε Ϝυϱιε,* quam *Τϱεβε ΙυFιε* et *Τυσε ΙυFιε,* respondet, VI, a, 22. et 26 sq. Tefrei sive Tefro Jovi scriptum est, atque in precibus Tefre Jovie, sicut Di Grabovie et Fisovie San'sie, non Tefra Jovia, sicut Prestota 'Serfia et Tursa 'Serfia, invocatur. Itaque quum Tefral pihaclum VI, a, 28 et 35., sicut *τεφϱα* sive calida exta §. 10., a tepore vocatum, in inscriptione Cortonensi cum Tusca voce Sethlanl, h. e. Vulcanal, conjunctum sit, erunt, qui Vulcanum Jovialem Martian. Cap. I, §. 42. apud Umbros Tefrum Jovium vocatum esse putent.

24. Nihilo minus hunc sive deum sive deam propterea, quod sacra ejus fiunt pesondro sorsalem atque staflare VI, a, 39 sq., h. e. purgatione sociali et stabulari sive familiae et pecudum, Palem interpretor, flammis pastores lustrantem apud Ovid. F. IV, 721 sqq., cui apud Calpurnium quoque Ecl. II, 63. „saepe cadit festis devota Palilibus agna.“ Hanc deam pabuli, quam, teste Servio ad Virg. G. III, 1. alii Vestam, alii Matrem deum volebant, plerique quidem Romanorum scriptores feminino genere appellant, alii vero, inter quos Varro secundum Servium, masculino: unde Arnobius III, pag. 123.: „Genium Jovialem, ait, et Palem, sed non illam feminam, quam vulgaritas accipit, sed masculini generis nescio quem ministrum Jovis ac villicum,“ Martianus Cap. autem I, §. 50. Vulcano et Genio addit Jovis filios, Palem et Favorem. Ne quis vero vocem Tephral in inscriptione Cortonensi Tuscam putet, quia Sethlanl antecedit, et Paulus Diaconus formulam Arse verse, cui prima verba Arses vurses, jam in superiore particula §. 22. explicata, respondent, e Tusca lingua interpretatus est, totam inscriptionem ex Iguvinis tabulis, in quibus praeter unum Tuscum vocabulum Sethlanl reliqua fere omnia leguntur, explicare hic liceat. Vox arse pro ardore et flamma latet in verbis *αϱεπεϱ αϱFες,* de quibus in superiore particula §. 21. locutus sum; verse vero ad idem verbum cum averruncandi notione pertinet, unde virseto avirseto derivandum est in precibus VI, b, 28. 38. 48 cet. Ape conjunctio, quam cum subjunctivo construi solere in superiore particula docui, hic cum indicativo jungitur,

sicut ἐπεὶ apud Graecos. Ceterum pis est, h. e. piamen est, VI, a, 53. legitur, estu vero, quia pro esto in Iguvinis tabulis futu scribi solet, Latinorum pronomini istud respondet. Termnu, haud confundendum cum tremnu VI, b, 2. sive termino, non differt a termnome VI, a, 63 sq. vel termnuco VI, a, 53. 55. 57., quo propter sequentia verba com prinuatir sive cum suffimentis θερόμενόν τι sive ignis aestus significatur. Hinc inscriptio omnis sic vertenda esse videtur: „Incendia vertas! Vulcanal, Tefrale, quando igni piamen est, istud scil. sit piaculum."

25. Praeter Tefram Joviam duae aliae deae Joviae audiunt, Treba, quam Claudiani de VI. cons. Honor. v. 328. Triviam puto, et Tursa Jovia, quibus accedit Honda Jovia jam supra §. 14 sq. explicata. Ipse Jupiter autem, cujus filiae illae dicuntur, in precibus sextae tabulae Dei Grabovi sive Di Grabovie invocatur. Hujus vocativi etymon non Dis, sed Δῖος esse videtur (sic enim, teste Hesychio s. v. Δωδωνεύς, Ζεὺς vocatus est), unde Umbri Diovem sive Jovem fecerunt (cf. Gell. N. A. V, 12. Varr. L. L. V, §. 66.), sicut Fisovi San'si VI, a, 5. pro Fiso San'sie VI, a, 3. legitur, Romani autem Janum tam Clusivium quam Clusium vocabant. Itaque Grabovis quoque appellatio non est e bovis nomine composita: quam quidem sententiam in Rhenano Museo philologico a. 1833. pag. 376. propter boum sacrificia a Lassenio propositam censor ejus Benaryus in Annal. Berolin. a. 1834. Aug. Nr. 32. nimis temere approbavit. Quum tres dii Graboves dicantur, Jovis, Mars et Vofion, quorum illi duo, Jupiter et Mars, principes fuerunt in lustrationibus, quasi θεοὶ δυνατοί sive Divi potes secundum Varronem L. L. V, §. 57., equidem Κραταιοὺς intelligo, quos Romani Gradivos, sicut Ἀχαιοὺς Achivos dicebant: neque scio, an Marspedis sive Maspedis, qui quid significet in precatione solitaurilium, Festo teste, ne Messala quidem augur reperire se potuisse professus est, Mars potis sive Gradivus interpretandus sit, a cujus veneratione Tuders apud Sil. It. IV, 222. coll. VIII, 464. Gradivicola appellatur. Quemadmodum Romani tres deos tutelares colebant, Jovem, Martem, Quirinum, quibus praeter flamines Diales, Martiales, Quirinales, teste Servio ad Virg. A. VIII, 663. peculiares quoque Salii ascripti fuerunt; sic Umbri tres deos Graboves, Jovem, Martem, Vofionem, quorum postremum Faunum intelligo, quem Latini, Faunigenae vocati a Sil. It. V, 7. et VIII, 358., summa veneratione coluerunt, sicut Romani Quirinum, Lactant. I, 15.: eundemque Martis filium ediderunt Dionysius I, 31. et Appianus in excerptis Photii fr. 1.

26. Fauni Luperci, quem Ovidius F. II, 421 sqq. coll. Horat. 6. 1, 17. Pana Lycaeum Arcadum interpretatur, fera quaedam sodalitas et plane pastoricia atque agrestis, ut Cicero scripsit pro Coel. 11., ante est instituta quam humanitas atque leges. Fuerunt autem duo Lupercorum ordines, quorum alter Fabiorum secundum Ovidium F. II, 377 sq.

a Remi, alter Quintiliorum a Romuli partibus stabat. Fabios Festus Fabianos, ut Quintilios Quintilianos dixit, atque ex eodem Paulus Diaconus excerpsit, Fabios, quorum interitum Ovidius F. II, 193 sqq. cum Faunalibus junxit, antiquitus Fovios esse vocatos, unde Fovion, vel literis f et v inter se permutatis Vofion, Fabiano respondet, pro quo Faunus quoque dici poterat, ut Graeci Samnites pro Sabinitis Σαυνίτας dixerunt. Itaque Vofion Umbrorum, etsi Martianus Cap. II. §. 167. cum Panibus et Faunis Fones conjunxit, non confundendus est cum Fonione sive Marte φόνοις πεπαλαγμένῳ, cui Phil. a Turre de diis Aquilej. nr. II. hanc inscriptionem ascripsit: FONIONI ‖ SACR ‖ SEIA. IONIS ‖ MAG. ‖ D. D. Inscriptio lucernae cujusdam aeneae FLAVIN ENTEИİ FOICIVNI DD, quam Vermiglioli (antiche iscrizioni Perugine, ediz. II. Vol. I. nr. 2. pag. 13.) sic interpretatus est: Flavina Antoni (filia vel uxor) Vejovi donum dat, cujus literarum ductus vero ita se habent, ut vix eas dignoscere possis, non diversa videtur ab alia pag. 16. exhibita: FLAVIA EPICTISIS FORTVNE DD, per cujus initium inscriptio Veliterna e Museo Borgiano .....A EPICTISIS. SE ‖ CVNDO. CONIVGI. SVO suppleri potest, sicut extrema verba plena exhibet inscriptio lamellae aeneae in Tiburtino agro repertae apud Fabrett. pag. 27 sq. C. PLACENTIOS. HER. F. ‖ MARTE. SACROM: in aversa parte C. PLACENTIOS. HER. F. ‖ MARTE DONU. DEDET.

27. Fisus San'sis sine dubio is deus est, qui apud Ovidium F. VI, 213 sqq. coll. Gruter. XCVI, 7. Sancus Fidius Semo Pater dicitur, et Ζεὺς Πίστιος apud Dionysium Halic., qui II, 49. p. 112. Sabinum quoque sive Sabum, Sabinorum auctorem secundum Servium ad Virg. A. VIII, 638. coll. Sil. Ital. VIII, 423., Sanci, gentilis dei, filium vocat. Eundem esse Graecum Herculem, fortassis inde nata est opinio, quod Romani per deum Fidium jurabant, Plaut. Asin. I, 1, 8. Non. Marc. VIII, 93., et (ita) medius fidius (adjuvet) pariter atque mehercules dicebant. Sane San'sis in quinta tabula cum Jove Patre jungitur: nihilo minus Dionysium Dium Fidium rectius vertisse Δία Πίστιον, quam Aelium, teste Varrone L. L. V, §. 66. Diovis filium sive Διόσκορον, veteres probant inscriptiones apud Reinesium Cl. I, 230 et 232, in quibus tam Diana, quam Ceres, Pistia appellatur. Sancum Propertius Umber in apostrophe ad Herculem IV, 9, extr. a sanciendo dictum innuit, sicut Faunum Varro L. L. VII, §. 36. a fando vocatum refert, his versibus:

Sancte pater, salve, cui jam favet aspera Juno:
  Sancte, velis libro dexter adesse meo.
Hunc, quoniam manibus purgatum sanxerat orbem,
  Sic Sancum Tatiae composuere Cures.

At Hercules Sanctus Arnobii differt a Sanco, quia utraque appellatio et Sancti et Sanci jungitur apud Grut. XLVI, 6. cf. supra §. 8. Sanctum Tibullus IV, 5, 12 et 6, 7.

pro dextro et propitio posuit; at Sancus dicitur, qui sancit res atque confirmat. Si Laurentius Lydus IV, 58. p. 250. ed. Roether. τὸ Σάγκος ὄνομα οὐρανὸν σημαίνει τῇ Σαβίνων γλώσσῃ scripsit, hoc propter id factum esse videtur, quod Varro L. L. V, §. 66. ejus aedis perforatum tectum dixit, ut ea videretur divom i. e. coelum: unde quidam negabant sub tecto per hunc dejerare oportere, cf. Plutarch. Q. R. 28. Ceterum, Lactantio I, 15. teste, Sabini Sancum, sicut Poeni Uranum summa veneratione coluerunt.

28. Palem, quam §. 24. Tefram Joviam esse dixi, Nemesianus Bucol. Ecl. II, 50 sqq. cum Silvano Priapoque junxit: hinc, si Mars Silvanus apud Cat. R. R. 83., deus pecorum et agrorum secundum Servium ad Virg. A. VIII, 600., luporum exactor et fulguritarum arborum secundum Lucilium apud Non. Marc. II, 324., tutor finium secundum Horatium Epod. II, 22. coll. Epist. II, 1, 143., 'Serfus Martius est, qui apris piatur, Martem Horsium non tam ὅριον, quam ὡραῖον vel χορταῖον, hortorum praesidem Priapum interpretor, Ovid. F. I, 415., Hondum 'Serfium autem quasi Silvium Bonum, quae nomina viri cujusdam sunt apud Ausonium Epigr. CIX sqq. At an Praestita apud Murat. CI, 6. eadem dea sit, quae Umbricis literis Πῥεστατε scribitur, nescio: differt sane Praestana Arnobii cum omnibus diis Praestitibus. Quum Prestotae 'Serfiae et Tursae 'Serfiae una cum 'Serfo Martio, cujus comites esse dicuntur, singulares dicentur preces ad defendendum a tursitu, tremitu, hondu holtu, ninctu, nepitu, sonitu, savitu, preplo(ho)tatu, previ(s)latu, VI, a, 60. VII, a, 49. h. e. nisi fallor, incendio, terrae motu, sideratione, νιφετῷ et nimbosa grandine, tonitruum et fulminum saevitia, profluvio aquarum, et proflatu turbinum; Prestotam potius a prestere, Tursam a torrendo vocatam esse censeo. Tempestates religiose cultas esse satis constat e Virgilii Aeneide V, 772. atque Horatii Epodo X, extr. et cultum istum in antiquissima recedere tempora, etsi L. Scipio, Barbati filius, ad cujus inscriptionem sepulcralem adhuc exstantem Ovidius F. VI, 193. respicit, primam Tempestatibus aedem Romae dedisse dicitur, Aeneis docet, in qua III, 120. Anchises nigram Hiemi pecudem mactat, sicut in Iguvinis tabulis Prestotae 'Serfiae porcae rufae vel furvae offerri jubentur. A Tursa 'Serfia vero distinguenda est Tursa Jovia, cui post peracta reliqua omnia sacrificia tres juvencae acersoniem, h. e. cum ture, cremantur. Hanc Vestam virginem esse, quam apud Graecos quoque in foro, ture incenso, placatam testatur Pausanias VII, 22, 2., in dubium vocari nequit.

29. Romani Vestam, cujus vis ad aras et focos pertinebat, Cic. N. D. II, 27., nihil aliud nisi viva flamma intelligenda, Ovid. F. VI, 291 sqq., virginem putabant, Lactant. Inst. I, 12., quia ignis inviolabile esset elementum, nihilque nasci posset ex eo, quippe qui omnia, quae arripuisset, absumeret. Inde illi, sicut Minervae, juvenca debebatur, Callimach. hymn. in Cerer. 109., atque Plutarchus in Parallelis XIV., ubi Metel-

lum, Romanorum ducem, contra Poenos Siculosque cum classe navigaturum, quum soli Vestae non litasset, adversum habuisse ventum retulit, addit, Vestam misertam pro filia, quae ex haruspicis jussu mactanda fuisset, juvencam subjecisse, quemadmodum Dianam pro Iphigenia in Aulide cervam. Jovia ea audit in Iguvinis tabulis, ut ἡμένη ἐν αἰθέρι apud Euripidem in fragm. 178. e Macrob. Sat. I, 23. Juno aetherea et nutrix Jovis apud Martianum Capellam II, §. 168. I, §. 72., custodia Jovis apud Pythagoreos, quia Jovi, Junoni, Minervae addita est, Macrob. S. III, 4., tanquam una deorum Penatium. Secundum Servium ad Virg. A. I, 291., quia nullum sacrificium sine igne erat, in omnibus invocabatur sacrificiis. Graeci quidem, ut Spanhemius in Graevii Thes. Antiq. Rom. T. V, p. 664. docet, Vestae tam primae quam extremae sacra facere solebant, unde jam in hymnis Homer. Ἱστίη sic invocatur:

Καλὸν ἔχουσα γέρας καὶ τιμήν· οὐ γὰρ ἄτερ σῦ
Εἰλαπίναι θνητοῖσιν, ἵν' ὁ πρώτῃ πυμάτῃ τε
Ἱστίῃ ἀρχόμενος σπένδει μηλιηδέα οἶνον.

At idem vir doctus pag. seq. docet, Romanos, qui secundum Ciceronem l. l. principem in sacrificando Janum esse voluerunt, finem sacrorum a Vestae cultu petiisse. Bene igitur Creuzerus ad ea, quae Cicero scripsit: „In ea dea, quae est rerum custos intimarum, omnis et precatio et sacrificatio extrema est,“ haec annotavit: Davisium, qui haec refutare voluit, rursus refutavit Marinius in Actis Fr. Arval. p. 378 sq.“ haec ipsa cum aliis Romanorum Virg. G. I. 498. Vellej. P. II, 131. Juv. S. VI, 385. testimoniis opponens rationibus e Graecis scriptoribus ductis.

30. Porphyrius περὶ ἀποχῆς ἐμψύχων II. pag. 125., qui Graecos ait primum, a Vesta deorum coelestium sacra auspicantes, non myrrha aut casia, sed herbis usos esse, de antiquis illis temporibus loquitur, quibus secundum Ovid. F. I, 339 sqq.

Nondum pertulerat lacrimatas cortice myrrhas
Acta per aequoreas hospita navis aquas;
Tura nec Euphrates, nec miserat India costum,
Nec fuerant rubri cognita fila croci.

Idem poëta F. IV, 731. in Palilibus cecinit id, quod in Iguvinis tabulis verbis πǫ̃ινεFατε τεφ τεσετετε, h. e. suffimenta cum turibus incendito, praecipitur:

I, pete virginea, populus, suffimen ab ara:
Vesta dabit; Vestae munere purus eris.

Quum simili modo Davus apud Terentium Andr. IV, 3, 11. dixisset: „Ex ara hinc sume verbenas tibi,“ Eugraphius annotavit: „Romanis omnibus mos est in atrio, hoc est in vestibulo, habere Vestam, cui sacrificium quotidie facerent.“ Verum haec sufficiant de diis Umbricis. Dii enim, quos Spangenbergius in commentatione sua de veteris Latii

religionibus domesticis pag. 40., unde Creuzerus sua hausisse videtur in antiquorum populorum mythologia T. II. pag. 962 sqq., in Iguvinis tabulis, Passerium secutus, deprehendisse se fassus est, Seritu, Sata, Sepses, Arsite, Vouse, Avia, quibus omnibus tutela agrorum incubuerit, et Akeruniamem, quem Plutonem destructorem interpretatur, si a Sata s. Segetia discesseris, nulli omnino sunt.

31. Perperam idem credidit, Umbros in deorum cultu ac religionibus omnia fere cum Etruscis communia habuisse: ne enim, quia obscura sunt multa deorum nomina atque absona ab illis, quibus Romanorum numina vulgo colebantur, plane dissimiles putemus religiones Umbricas, meminerimus, Iguvinas tabulas ad lustrationes maxime spectare, in quibus apud Romanos non minus inusitata deorum nomina leguntur. Ut taceam de infinitis deorum nominibus, quibus Arnobius, Augustinus C. D. IV, 8 sqq. aliique scriptores ecclesiastici irrident, hoc tantum proferam, quod Servius ad Virg. G. I, 21. annotavit: „Fabius Pictor hos deos enumerat, quos invocat flamen, sacrum Cereale faciens Telluri et Cereri: Vervactorem, Reparatorem, Imporcitorem, Insitorem, Obaratorem, Occatorem, Sarritorem, Subruncinatorem, Messorem, Convectorem, Conditorem, Promitorem:" quae quidem cognomina potius unius dei, quam plurium diversorum, fuisse recte censet Spangenbergius l. l. pag. 76. At in Actis Fratrum Arvalium, quae Spangenbergius nondum noverat, diversos deos habes, quum victimae variae ferantur Jano Patri, Jovi, Marti, Junoni deae Diae, sive deo sive deae, virginibus divis, famulis divis, Laribus, matri Larum, Fonti, Florae, Vestae, Vestae matri, etiam Adolendae, Commolendae, Deferundae, Coinquendae. Addas his e Gellio XIII, 22. Luam Saturni, Salaciam Neptuni, Horam Quirini, Jurites Quirini, Majam Volcani, Heriem Junonis, Molas Martis, Nerienem Martis. Quum vero ex iis, quae Gellius affert, appareat, ne Romanis quidem compertum fuisse, quomodo Nerienis nomen pronuntiandum, flectendum atque interpretandum sit, nemo me doctiorem esse velit in explicandis Umbricis nominibus.

Epimetrum.

Quum mihi errata quaedam typographica indicanda sint, quia pag. 9, v. 11. a fine praesersim pro praesertim, pag. 12, v. 11 a fine *απετο* pro *ηπετυ*, pag. 14, v. 16 a fine abteganda pro ableganda typis expressum est, locum Plutarchi Q. R. de Genita Mania, quem pag. 15, v. 10 ab initio laudavi, in vulgaribus editionibus cap. 52. legi moneo, simulque aliud peccatum profiteor, quod *Γενετείρᾳ* pro *Γενείτῃ* emendandum dixi. Pro veritate enim lectionis *Γενείτῃ Μάνῃ* pugnat locus Plinii H. N. XXIX, 14 (4). „Genitae Manae catulo res divina fit," ubi alii quidem Genito mane legerunt, sed, Harduino teste, contra codicum probatissimorum fidem. Haec dea menstruis feminarum praefuisse dicitur, quam Menam appellat Augustinus C. D. IV, 11. VII, 2., eandemque Harduinus esse arbitratur Maniam, matrem Larum secundum Varr. L. L. IX, §, 61. coll. Arnob. adv. gent. III, 41., cui olim, ut Macrob. S. 1, 7. refert, pro familiarum sospitate pueri mactabantur. Sed Genitae Manae Romani pro iis, quae domi nascerentur, canem immolabant, quo secundum Plutarchum Q. R. 68. in piaculis fere omnes usi sunt Graeci: Laribus Praestitibus autem secundum Plutarchum Q. R. 51. et Ovid. F. V, 137. canis non tam offerebatur, quam astabat. Praeterea Mena Augustini a Graeco *μήν* appellata esse videtur; de Genita Mana vero, quae ortui ac partui praeerat, ut *Εἰλιονία* Argivorum, Plutarchus dubitat, dictane sit a manando, sicut Festus de Maniis scripsit. Rectius Genitam Manam Genitalem bonam interpretantur, ut de ea dicere liceat, quae Horatius de Ilithyia cecinit C. S., v. 13 sqq.

Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres:
Sive tu Lucina probas vocari,
    Seu Genitalis. Cf. Orph. Hymn. II. in Prothyraeam.

Male enim Gesnerus in Latinae linguae thesauro consecratam *μανίαν* Martiani Capellae matrem Maniam intelligit, quia Fura Furinaque cum ea jungantur. Ceterum Martianus a matre Mania Submanium praestites Manam atque Manuanam discernit; Scaliger autem in annotationibus ad Festum monet, non solum terriculamenta infantium, sed et lactentium deos praesides Manias dixisse Romanos, unde Varro apud Non. Marc. II, 756. etiam Cuninam et Ruminam inter Manias recensuerit. Quidni igitur Matrem Matutam quoque Maniam sive Manam fuisse putemus?

RUDIMENTA
LINGUAE UMBRICAE

EX INSCRIPTIONIBUS ANTIQUIS ENODATA.

PARTICULA IV.

IGUVINARUM TABULARUM PRECES INTERPRETANS.

SCRIPSIT

Dr. G. F. GROTEFEND
LYCEI HANNOVERANI DIRECTOR.

Est quadam prodire tenus, si non datur ultra. *Horat.*

HANNOVERAE MDCCCXXXVII.
IN LIBRARIA AULICA HAHNII.

P r a e f a t i o.

Explicatis omnibus inscriptionum Umbricarum nominibus propriis, ad nomina communia progredior eorumque flexiones, ad quas demonstrandas nihil aptius est quam preces in tribus postremis tabulis cum variis repetitionibus exhibitae. Has igitur preces, quarum praecipuas jam Lassenius Professor in Rhenano Museo philologico a Welckero atque Naekio edito a. 1833. p. 360 sqq. et a. 1834. p. 141 sqq. interpretari conatus est, hujus particulae argumentum feci. Nonnulla Lassenius melius intellexit quam Lanzius aliique hariolantes magis quam interpretantes, plura vero vel omnino non enodavit, vel dubiosa reliquit, tam multis intermixtis erroribus, ut nova quadam via ingrediendum mihi videretur. Itaque comparatis omnibus precibus, quaecumque in quinta, sexta, septimaque tabulis perscriptae sunt, rectioris interpretationis fundamenta jacienda putavi, et quia pleraque Catonis Censorii, tabulis Iguvinis fere coaetanei, precibus similia inveni, illis, quae Cato edidit, ad preces tabularum nostrarum explicandas usus sum, parum curans, quid alii ante me vel recte vel perperam judicaverint. Esse quidem profiteor, quae ipse nondum satis intellexerim; sed haec me impedire non possunt, quo minus ea proferam, quae sentio, quippe quum tam pauca incerta reliquerim, ut non universus solum verborum contextus perspici possit, sed singulis

etiam enuntiationibus tanta lux affundatur, ut construi inde queant Umbricarum declinationum schemata. In iis, quae adhuc ignoro, aut dies diem docebit, aut acutiores alii alia enodabunt: alius enim alio, ut Ausonii verbis utar, plura invenire potest; nemo omnia. Vid. in Edylliis epistola ad Symmachum ante gryphum ternarii numeri.

Particula IV.

Iguvinarum tabularum preces interpretans.

1. Quum, quod Plinius H. N. XXVIII, 2. scripsit, victimas caedi sine precatione non videretur referre, nec deos rite consuli, in omnibus fere tabulis Iguvinis preces praecipiuntur; nusquam tamen praeter pauca quaedam, quae in tabula quinta leguntur, formulae precationum perscriptae sunt, nisi in sexta septimaque tabulis. In his praecipuae sunt, quae in primo sacrificio ante ferias treblanas Jovi Grabovi tribus bubus faciendo copiosius expositae et propter trium victimarum caedes ter repetitae leguntur VI, b, 22—55. Illae enim in omnibus sacrificiis repeti jubentur verbis

vel his: *surur naratu, puse pre verir treblanir,* VI, b, sq. a, 2. 4.
vel his: *suront naratu, pusi pre verir treblanir,* VI, a, 20 sq. VII, a, 7.
vel his: *suront naratu, puse verisco treblan(e)ir,* VI, a, 23. 44. 46. VII, a, 5. 42. 53.

h. e. insuper narrato, sicut ante ferias treblanas.

Praeterea aliae preces inseruntur quarto, sexto, octavo, decimo atque duodecimo sacrificio, quarum tres postremae VI, a, 57—62. VII, a, 9—23. 25—36. 47—51. inter se quidem similes, sed a reliquis VI, a, 6—15 et 26—36. inter se congruentibus, si pauca exceperis, diversae sunt. Ceterum verba *suror persnimu, puse sorsu* VI, a, 37. et *suront naratu, puse post verir tesenocir,* ad preces illas respiciunt, quae in quarto sextoque sacrificio, primis precibus similes, adduntur. In omnibus precibus deorum nomina anteponuntur singulis enuntiationibus, exceptis trium primarum precum initiis, in quibus deorum nomina ter postponuntur verbis *t(e)io(m) subocav suboro,* in fine precum paullo aliter repetitis. Legimus enim

VI, b, 22 sq. *Teio subocav suboco, Dei Grabovi!*
VI, a, 6. *Tio subocav suboco, Fisovi Sansi!*
VI, a, 25 sq. *Tiom subocav suboco, Tefro Jovi!* at
VI, b, 34. 44. 55. *Di Grabovie! tio(m) subocav.*
VI, a, 15. *Fisovie San'sie! tiom subocav.*
VI, a, 36. *Tefre Jovie! tiom subocav.*

2. Ut in his deorum nomina diversis modis scripta sint, non temere factum inde intelligitur, quod semper illa similiter distinguuntur, ita quidem, ut inter *Dei Grabove* et *Di Grabovie* VI, b, 25., *Fisovi San'si* et *Fisovie San'sie* VI, a, 8 sq., *Tefro Jovi* et *Tepre* s. *Tefre Jovie* VI, a, 27 sq. nullum aliud verbum precationis intercedat. Quaeritur ergo, si nomina anteposita in vocativo casu scripta sunt, quo casu accipienda sint nomina postposita? Sine dubio illa ad pronomen *t(e)io(m)* referenda, eamque ob causam in casu locali scripta sunt, qui quidem dativi locum obtinere poterat, sed differebat flexione: nam in dativo casu legimus *ΙυϜε ΚϱαπυϜι* IV, b, 3. s. *Juve Grabovei* VI, b, 22., *Φισε Σαζι* IV, b, 16. s. *Fiso Sansie* VI, a, 3., *Τεφϱε ΙυϜιε* IV, b, 25. s. *Tefrei Jovi* VI, a, 22. Hinc in secunda mea particula perperam *Tefro Jovi* cum dativo *Τεφϱε ΙυϜι* IV, b, 29. comparassem, nisi Dempsterus quoque VI, b, 58. *Trebo Jovie* eo loco, quo IV, b, 8. *Τϱεβε ΙυϜιε* scriptum est, pro Gruteri *Trifei* exhibuisset. Casum localem *tio(m)* vero dativi locum obtinere, inde colligo, quod pro verbis in fine precum VI, b, 54 sq. ante *Di Grabovie! tiom subocav* insertis: *Di Grabovie! tio comohota tribrisine buo peracnio pihaclo* cet. V, b, 24 sq. scriptum est: *Ιυπατεϱ, Σαζε, τεφε εστυ ϜιτλυϜυφϱυ, σεστυ, πυϱτιφελε*, h. e. ni fallor, *Jupiter, San'sie, tibi isto vitulo votivo, concesso, consecrato*. Hic igitur *τεφε* scriptum est pro *tio(m)*, sicut V, a, 25. *τιυ πανι, τιυ Ϝινυ*, h. e. tibi pane, tibi vino, legitur: *τιυ* enim idem significare, quod *macte* apud Catonem R. R. 134., quum scribit: „Jupiter Dapalis! macte „istace dape pollucenda esto: macte vino inferio esto!“ credere non possum, quia idem R. R. 141. dixit: „Mars Pater! quod tibi illoce porco, neque satisfactum est, te hoce porco „piaculo!“ In his quidem Cato plerumque accusativo *te* utitur, sicut etiam *te bonas preces precor* pro *tiom subocav suboco* scribere solet; sed verbo *suboco*, cui sane, etsi, unde ortum sit, vix dicere possum, supplicandi inest notio*), dativus adjungendus mihi videtur. Ex eo autem, quod in fine precum nonnisi *tio(m) subocav* legitur, non sequitur, quod Lassenio visum est, non *suboco*, sed *subocav* verbum esse, cum *tio(m)* construendum: cum *tio(m)* enim, sicut cum *te* apud Catonem, solus ablativus construi solet.

3. Mihi quidem *suboco* illud verbum esse videtur, unde imperativus *subotu* VI, a, 25, *συβαϜτυ* V, a, 42. s. *συκατυ* I, 16. derivandus est; neque tamen *subocav* ablativum esse puto, quia solita in septima tabula postremae literae geminatio dissuadet, ne *subocau* legamus quatuor syllabis. Videtur potius *subocavv* legendum, et, quia peractas preces significat, sicut peracta sacrificia praeterito *purdito(m) fust* VI, a, 42. et VII, a, 45. indicantur, pro praeterito habendum, quod proprie *submisi me*, deinde *supplicavi* significat, quemadmodum Cicero pro Plancio c. 10. dixit: „Tribubus submisi me et supplicavi.“ In

*) Fortasse ab Graeco *ὑπέχειν ἑαυτὸν*, se dare sive submittere, Umbrorum *suboca*, *ὑποχή*, indeque verbum *subocare* derivatum est.

initio precum autem *t(e)io(m) subocav suboco*, h. e. tibi supplicavi et supplico, ad dictionis vim augendam scribitur, quemadmodum in Franco-Gallicis regum edictis legimus: *Nous avons ordonné et nous ordonnons.* Jam vide fraudulentiam artificis, qui, Marioniorum gentis Iguvinae vetustatem probaturus, in triangulo ejus sigillo ad unum latus *Martier*, ad alterum *tiom isir*, ad tertium *subocauu* literis Umbricis sculpsisse dicitur: *v. Sansovino della origine et de' fatti delle famiglie illustri d'Italia*, pag. 341. Hanc inscriptionem homo, Umbricae linguae ignarus, e voce *subocavo* VII, a, 20. s. 34. et verbis sequentis versus *Martier! tiom isir* sic composuit, ut omni sensu careret. Nihilo secius eam Annibal de Abbatibus Oliverius in Observatt. ad monumenta veterum Pelasgorum pag. 24. interpretatus est: *Mars sit sub tua virga pastorali*, et paullo aliter: *Mars sit tua virga pastoralis*, Gorius in Mus. Etrusc. Vol. II, pag. 435 sq. dicens, verba annuli vetustissimi: MARTIER TIOM ISIR SVBOCAV, in tabulis Iguvinis Pelasgorum lingua scripta legi. Mittamus illam fraudulentiam, et faciamus potius, ut appareat, quam similis sit Catonis et Umbrorum sermo, periculum, ea, quae Cato R. R. 134. de porca praecidanea scripsit, in Umbricam linguam vertendi.

4. De porca praecidanea, priusquam fruges condantur, Cato sic scripsit:
Ture, vino, Jano, Jovi praefato. Priusquam porcum feminam immolabis,
Dur, vinu, Jane, Juve persnihimu. Perne poei porca (comia) portuvies,
Jano struem commoveto sic: Jane Pater! te hac strue commovenda bonas preces precor,
Jane strusla arsveitu isec: Jane Pater! tiom esa strusla ficla, tiom subocav suboco,
uti sies volens propitius mihi liberisque meis, domo familiaeque meae.
fons sir, pacer sir mehe, tote famersie, viro, pequo.
Ferctum Jovi moveto et mactato sic: Jupiter! te hoc fercto obmovendo bonas preces precor,
Farsio Juve arsveitu, enom portuvitu isec: Jupater! tiom esu farsio ficla, tiom subocav suboco,
uti sies volens propitius mihi liberisque meis, domo familiaeque meae. Mactus hoc fercto!
fons sir, pacer sir mehe, tote famersie, viro, pequo. Tiom esu farsio!
Postea Jano vinum dato sic: Jane Pater! uti te strue commovenda bonas preces bene precatus sum,
Enom Jane vinu fetu, eso persnimu: Jane Pater! porsei tiom strusla ficla pir ortomest, puse neip eritu,
ejusdem rei ergo macte vino inferio esto!
isontec tiom esu vinu!
Postea Jovi sic: Jupiter! macte fercto esto! macte vinu inferio esto!
Enom Juve eso persnimu: Jupater! tiom esu farsio! tiom esu vinu!
Postea porcam praecidaneam immolato. Ubi exta prosecta erunt,
Ennom porca peracri pihaclu fetu. Poei este prosicurent,
Jano struem commoveto, mactatoque item, uti prius obmoveris.
Jane strusla ficla arsveitu, enom portuvitu isontec, puse subra arsvehiest.

Jovi ferctum obmoveto, mactatoque item, uti prius feceris.
Juve farsio ficla arsveitu, enom portuvitu isontec, puse subra facust.
Item Jano vinum dato, et Jovi vinum dato ita, uti prius datum,
Isontec Jane vinu fetu, Juve vinu fetu isec, puse subra facust,
ob struem obmovendam et ferctum libandum.
poei strusla ficla arsvehiest et farsio.

5. Ut non omnia ista verbotenus, sic fortasse non omnia recte a me reddita sunt: sed apparet inde, cujus causa versionem istam feci, ea, quae in Iguvinis tabulis leguntur, non multum differre a Catonis sermone et ingenio, eaque, quae Cato scripsit, ob eandem causam multum conferre ad preces tabularum illarum recte explicandas. Sic primae precum parti in Iguvinis tabulis respondet precum finis, quas Cato R. R. 139. luci collucandi ergo sic scripsit: „Ejus rei ergo te hoc porco piaculo immolando bonas preces precor, „uti *sies* volens propitius mihi, domo familiaeque meae, liberisque meis. Harumce rerum „ergo macte hoc porco piaculo immolando esto.“ En preces Umbricas cum versione, in qua, ut in ipsis precibus, variantes lectiones, quo magis in oculos inciderent, typis distinguendas curavi:

VI, b, 22 sq. *Teio* subocav suboco, *Dei Grabovi!*
VI, a, 6. *Tio* subocav suboco, *Fisovi Sansi!*
VI, a, 25 sq. *Tiom* subocav suboco, *Tefro Jovi!*
Te bonas preces precor, Jovem Grabovem! Fisovem San'sium! Tefram Joviam!
VI, b, 23. ocriper Fisiu, totaper Ijovina, erer nomneper, erar nomneper:
VI, a, 6 sq. ocriper Fisiu, totaper Ijovina, erer nomneper, erar nomneper:
VI, a, 26. ocriper Fisiu, totaper Ijovina, erer nomneper, erar nomneper:
pro monte Fisio, pro tota Iguvina, pro illius nomine, pro hujus nomine.
VI, b, 23 sq. *Fos sei,* pacer *sei* ocre *Fisei,* tote *Ijovine,* erer nomne, erar nomne.
VI, a, 7 sq. *Fons sir,* pacer *sir* ocre *Fisi,* tote *Ijovine,* erer nomne, erar nomne.
VI, a, 26 sq. *Fonsir,* pacer *si* ocre *Fisi,* tote *Iovine,* erer nomne, erar nomne.
(uti) *sies volens propitius* (propitia) *monti Fisio, toti Iguvinae, illius nomini, hujus nomini.*
VI, b, 24. Arsie! *tio* subocav suboco, *Dei Grabove!*
VI, a, 8. Arsie! *tiom* subocav suboco, *Fisovi San'si!*
VI, a, 27. Arsie! *tiom* subocav suboco, *Tefro Jovi!*
Benevole (benevola)! *te bonas preces precor, Jovem Grabovem!* Fisovem San'sium! Tefram Joviam!
VI, b, 24 sq. *Asier* frite, *tio* subocav suboco, *Dei Grabove!*
VI, a, 8. *Asier* frite, *tiom* subocav suboco, *Fisovi San'si!*
VI, a, 27. *Arsier* frite, *tiom* subocav suboco, *Tefro Jovi!*
Benevoli (benevolae) *fiducia, te bonas precor, Jovem Grabovem!* Fisovem San'sium! Tefram Joviam!

6. Quod in his precibus verba *tiom subocav suboco* ter repetita sunt, causa latet in triadis vi magica, cujus auspicio, teste Martiano Cap. VII, §. 733., preces ac libamina tertio repeti solebant*). Quid autem verba *arsie* et *arsier frite* anteposita sibi velint, intelligitur ex precibus, quae in inferiis VII, a, 18 sqq. et 31 sqq. sic praecipiuntur:

Prestota 'Serfia 'Serfer Martier! tiom esir vesclir adrer (*alfer*),
popluper totar Ijovinar, totaper Ijovina, erer nomneper, erar nomneper.
Prestota 'Serfia 'Serfer Martier! tiom subocavv:
Prestotar 'Serfiar 'Serfer Martier foner frite, tiom subocavv.

Quemadmodum hic pariter atque in repetitis post lustrationem iisdem precibus VII, a, 21 sqq. et 34 sqq., in quibus tamen verbis *tiom isir vesclir adrir* (*alfer*) additum est *tiom plener*, h. e. tibi plenis, primum vocativus *Prestota 'Serfia*, deinde genitivus *Prestotar 'Serfiar*, adjecto adjectivo *foner*, quod a nomine *frite* dependet, anteponitur; sic *arsie* pro vocativo, et *arsier* pro genitivo *ἀρσίου*, h. e. *εὐμενοῦς* sive *foner* (volentis), est accipiendum. *Frite* ablativus est nominis substantivi, cujus adjectivum *fretus* (confisus) e Latina lingua notum est, sicut *τὸ θρέττε* apud Aristophanem Eq. 17. fiduciam (*θράσος*) significantis; *foner* autem genitivus est adjectivi *fons*, cujus similis nominativus pluralis numeri ex comparatis hisce precibus cognoscitur:

VII, a, 49 sq. *Tursa Jovia! futu fons, pacer pase tua pople totar Iovinar, tote Iovine.*
VI, a, 61 sq. *'Serfe Martie! Prestota Serfia Serfer Martier! Tursa 'Serfia Serfer Martier! fututo foner, pacrer pase vestra pople totar Ijovinar, tote Ijovine.*

Foner frite sive *arsier frite* igitur indicat, quod Horatius in fine carminis secularis cecinit:

Haec Jovem sentire deosque cunctos,
Spem bonam certamque domum reporto.

Pro his in fine precum VI, a, 15. nihil nisi *Fisovie frite, tiom subocav* additur, ubi *Fisovie* pro genitivo *Fisovier* positum videtur, sicut III, b, 9. et 14. *agre* pro *agrer*, atque e contrario VII, a, 22. *Prestota 'Serfiar* perperam pro *'Serfia* scriptum legitur.

7. *Fons* proprie idem significat, quod *fovens* apud Latinos, *pacer* autem idem, quod *pacatus:* additur enim *pase tua*, h. e. pace tua, quod legitur in inscriptione Sancti apud Grut. XCVI, 7. Murat. XCVI, 1. Orell. 1862. Sed sicut *futu fons, pacer pase tua* iis respondet, quae Diomedes apud Homerum Il. X, 290 sq. Minervam precatur: *Νῦν μοι, δῖα θεά, ἐθέλουσα, πρόφρασσα παρίστασο*, sic *fons sir, pacer sir* iis, quae Festus s. v.

---

*) Imo *ter novies* dicenda fuit podagrorum incantatio apud Varronem R. R. I, 2.: „Terra „pestem teneto, salus hic maneto," sicut pro Virgiliano Ecl. VIII, 73. „*Terna* tibi haec primum „*triplici* diversa colore Licia circumdo, *terque* hanc altaria circum Effigiem duco" Ciris auctor, v. 370. cecinit: „*Terque novena* ligat *triplici* diversa colore Fila: *ter* in gremium mecum, inquit, despue, virgo. „Despue *ter*, virgo."

2

strufertarios exhibet scribendo: „Sacrificia quaedam strue et ferto sollennibus verbis fa- „ciunt: Precor te, Jupiter! uti mihi volens, propitius sies." Quemadmodum *arsie* et *arsier*, sic etiam *pacer* in utroque genere, tam masculino quam feminino, dici potuit: nam Tursa Jovia quoque, sicut Prestota 'Serfia VII, a, 17. et 31., *pacer* audit. Non igitur necesse est, ut vocativo *Tefre Jovie* deum masculum invocari putemus, etsi Pales quoque apud Arnobium III, pag. 123. et Martianum Cap. I, pag. 16. masculus dicitur. Sic Ennius *acer* et *acris* de utroque genere promiscue usurpavit, atque alii *acer, acra, acrum* quoque pro *acer, acris, acre* dixerunt, sicut e contrario *porci sacres* dici solebant *porci sacri* sive *puri* ad piandum, Plaut. Menaechm. II, 2, 16. Rud. IV, 6, 4. Varr. R. R. II, 1 et 4. Fest. s. v. *sacrem porcum*. Hinc etiam in Iguvinis tabulis VI, a, 18. VII, a, 40. 45. *sacra* et VII, a, 52. 56. *com peracris sacris* legitur, at II, 8. 9 sq. 12. *σαχρε ʋFεμ*, V, a, 20 sq. *χατλʋ σαχρε σεFαχνε*, II, 26. *ʋFεμ σεFαχνι*, V, b, 7 sq. *σι περαχνε σεFαχνε*, V, b, 10 sq. *χαπρʋ περαχνε σεFαχνε*, V, a, 5. *βʋμ περαχνε*, V, a, 10 sq. *ʋFε περαχνεμ περαεμ*, V, a, 11 sq. *αβρʋνʋ. περαχνε*. Quemadmodum igitur apud Plautum et Varronem*) agni et porci *sacres* sive sinceri et puri dicuntur, sic in Iguvinis tabulis oves et catuli, et oves quidem tam *sevacnes, peracnes, persaës*, quam *sacres*, sues et capri vero *peracnes sevacnes*, boves et apri nonnisi *peracnes*, unde genitivus *buo peracnio* pro *buom peracniom* VI, b, 54. legitur, quocum *σαχρεʋ περαχνεʋ* III, a, 6 sq. comparari posset, nisi etiam VII, a, 51. *ivenga peracrio* pro *ιFεχα περαχρε* IV, a, 40. scriptum esset.

8. *Peracris* et *peracnis* eadem esse vocabula, preces docent VI, b, 25—55. ter repetitae: in illis enim, etsi triplex boum mactatio VI, b, 54. *comohota tribrisine buo peracnio pihaclo* dicitur, ter terna repetitione VI, b, 25. 29. 34; 35. 38. 43; 45. 48. 53. *bue peracr(e)i pihaclu* pro *bove sacri piaculo* exaratum est. Hae quoque preces tribus partibus constant, quas, ne obruamur verborum interpretandorum multitudine, sigillatim tractare liceat, comparatis tamen omnibus similibus precibus.

VI, b, 25. 35. 45. *Di Grabovie! tio(m) esu bue peracr(e)i pihaclu (etru, tertiu).*
VI, a, 9. *Fisovie San'sie! tiom esa mefa spefa Fisovina.*
VI, a, 27. *Tepre Jovie! tiom esu sorsu persontru Tefrali pihaclu.*
NN. tibi hoc bove sacri (hac maza spissa Fisovina, hoc sociali purgamine Tefrali) piaculo.
VI, b, 25 sq. 35. 45. *ocreper Fisiu, totaper I(j)ovina, irer* nomneper, erar nomneper.
VI, a, 9 sq. et 28. *ocriper Fisiu, totaper Ijovina, erer* nomneper, erar nomneper.
pro monte Fisio, pro tota Iguvina, pro illius nomine, pro hujus nomine.

In his distinguenda sunt duo pronomina demonstrativa, quorum alterum a syllaba *es* incipiens Latino pronomini *hic*, alterum a syllaba *er* incipiens Latino pronomini *is*

*) Festus Catonem quoque atque Ennium laudavit tanquam *sacrem* pro hostia ponentes.

respondet. In utroque pronomine Umbri eodem modo tria genera distinxerunt, atque pro *e* etiam *i* scripserunt; apud Romanos vero Festus *necerim* pro *neceum* refert, et *sum, sam, sos, sas*, pro *eum, eam, eos, eas*, usurpavit Ennius: unde *sad* sive *suad* pro *sic* (Umbrice *isec* VI, a, 25. s. *issoc* VII, b, 3.) dictum Messala apud Festum ait, in his autem prima litera *e* abjecta fuit, ut in *sum, sumus, sunt* pro *esum, esumus, esunt* cet. Ablativum habes omnium generum in *esu bue, esa mefa spefa, esu sorsu persontru*, quibus addas pluralem *esir* s. *isir vesclir* VII, a, 9. 18. 21; 26. 32. 34; genitivum et masculini et feminini generis in *erer* s. *irer* et *erar*, quibus addas pluralem *erom* s. *ero* VI, a, 62. VII, a, 13 sq. 28. 50. Illud pronomen semper ante nomen suum ponitur, hoc contra refertur ad nomen antecedens, ut *erer* supra ad montem Fisium, *erar* ad totam Iguvinam. Quia vero Romani *ejus* tam pro *erer*, quam pro *erar* dicebant, nobis *illius* et *hujus* scribendum fuit.

9. Quae sequuntur, in secundis precibus desunt, etsi VI, a, 10. dicitur:
Fisovie San'sie! ditu; ocre Fisi, tote Iovine; ocrer Fisie, totar Iovinar, dupursus.
h. e. Fisovis San'sie! dicito; monti Fisio, toti Iguvinae; montis Fisii, totius Iguvinae (nomini), bis.

In reliquis precibus haec leguntur:

VI, b, 26. 35 sq. 45 sq. *D(e)i Grabovie!* orer ose, perse(i) ocre(m) Fisie(m) pir orto(m) est,
VI, a, 28 sq. *Tefre Jovie!* orer ose, perse ocre Fisie pir orto est,
N. N. *oratus* (orata) *audias, siquidem in monte Fisio piamen oratum est,*

VI, b, 26 sq. 36 sq. 46 sq. *tote(me) Iovine(m)* arsmor dersecor subator sent, pus(e)i neip (h)er(e)itu.
VI, a, 29. *tote Ijovine* arsmor dersecor subator sent, pusi neip heritu.
in tota Iguvina cives devotione submissi sunt, etsi nec serviliter.

VI, b, 27. 37. 47. *D(e)i Grabovie! perse(i) tuer* pe(r)scler vaseto(m) est, pesetom est,
VI, a, 29 sq. *Tefre Jovie! perse touer* pescler vasetom est, pesetom est,
N. N. *siquidem tuis lustrationibus vacatum est, cessatum est,*

VI, b, 27 sq. 37 sq. 47 sq. peretom est, frosetom est, daetom est, *tuer* pe(r)scler virseto avirseto vas est.
VI, a, 30. peretom est, frosetom est, daetom est, *touer* pescler virseto, avirseto vas est.
paratum est, proditum est, doctum est, tuis lustrationibus verruncatu, averruncatu fas est.

VI, b, 28 sq. 38. 48. *Di Grabovie! pers(e)i mers(e)i, esu bue peracr(e)i pihaclu* (etru, tertiu), *pihaf(e)i.*
VI, a, 31. *Tefre Jovie! perse mers est, esu sorsu persondru pihaclu pihafi.*
N. N. *siquidem salutare est, hoc bove sacri* (sociali purgamine) *piaculo fac pietur.*

VI, b, 29. 38 sq. 48 sq. *Di Grabovie!* pihatu ocre(m) Fisi(m), *pihatu* tota(m) I(j)ovina(m).
VI, b, 31. *Tefre Jovie!* pihatu ocre Fisi, tota Ijovina.
N. N. *piato montem Fisium, (piato) totam Iguvinam.*

VI, b, 29 sq. 39. 49. *Di Grabovie!* pihatu ocrer Fisier, totar I(j)ovinar, nome:
VI, a, 31. *Tefre Jovie!* pihatu ocrer Fisier, totar Ijovinar, nome:
N. N. *piato montis Fisii, totius Iguvinae, nomen:*

VI, b, 30. 39 sq. 49 sq. nerf, a(r)smo, v(e)iro, pequo, castruo, fri, pihatu.
VI, a, 32. nerf, arsmo, viro, pequo, castruo, fri, pihatu.
(de) *magistratu, civibus, viris, pecubus, moenibus, frugibus, piato.*

10. In his, quae difficillima intellecta sunt, ante omnia distinguamus duas conjunctiones varie scriptas: *perse, persi s. pirsi, persei,* et *pusi* sive *pusei,* etsi VI, b, 14. *porsei subra screhitor sent* pro *pusei subra screhto est* exaratum legitur. Ab illa enim conjunctione tres enuntiationes incipiunt, quarum primae verba *pus(e)i neip (h)er(e)itu* adjiciuntur, quemadmodum V, a, 3 sq. legimus: *πεϱε καϱνε σπετυϱιε Ατιιεϱιε αFιεκατε αιυ υϱτυ, φεφυϱε φετυ, πυξε νειπ εϱετυ.* Ibi tamen inter *πεϱε υϱτυ* et *πυξε νειπ εϱετυ* inserta sunt verba *φεφυϱε φετυ,* quae quid significent, nescio. Verba *καϱνε σπετυϱιε Ατιιεϱιε αFιεκατε αιυ* ad antecedentia V, a, 1. respiciunt, ubi pro *αιυ* legimus *ναϱακλυμ:* hinc *αιυ(μ)* precationem sive *εὐχὴν* significare videtur, omnis vero enuntiatio ante *φεφυϱε φετυ* sic vertenda: siquidem carni spetili Atiersii auspiciis consecratae precatio facta est. Nam *υϱτυ* sine dubio idem est, quod *orto(m)* h. e. oratum, unde adjectivum *orer* derivandum, sicut *pacer* pro pacato dicebatur. Quod si *ose* pro *audias* positum est, sicut Romani *ausis* pro *audeas* dicere solebant, unde in Quaestoris ratihabitione quartae quintaeque tabulae *υσαιε audientia* interpretatus sum, in *orer ose* alliteratio quaedam quaesita videtur, quam nec Virgilius neglexit in *orsa* vicissim *ore* vel *ore* vicissim *orsa* refert Aen. VII, 435. XI, 124. Sic paullo infra *salvom seritu* scriptum videbimus, ut Livius XXII, 10. in formula rogationis de vere sacro post cladem apud lacum Trasimenum acceptam *salva servata* et *datum donum duit* scripsit; nec scio an in verbis *φεφυϱε φετυ* V, a, 4. et *peturpursus fato fito perne postne sepse sarsite* VI, a, 11. eadem alliteratio quaesita sit, quae in calamitatibus recensendis VI, a, 60. et VII, a, 49. agnoscitur: *tursitu, tremitu, hondu holtu, ninctu, nepitu, sonitu, savitu, preplo(ho)tatu, previ(`s)latu.*

11. Quanto studio Romani, imprimis Plautus Umber, alliterationem captaverint, docuerunt Naekius in Rhenano Museo philologico A. 1829. pag. 324—418. et Rappius in Tentamine physiologiae linguarum, tom. I. (Stuttg. et Tubing. 1836) pag. 360, coll. pag. 213 et 343. Utrumque quidem nimium esse profiteor in alliteratione quaerenda, quippe quae inscifs saepe excidit; sed concedendum est Naekio, fuisse apud Romanos inveteratum eumque ipso sermone natum alliterationis amorem: unde tot cum alliteratione proverbia, tot dicta vulgaria, quae non inventa a scriptoribus, sed communi usu recepta fuisse apparet. Quaerebantur omnino verba similiter sonantia, sive literis initialibus, ut in formulis ***d**i **d**eaeque omnes **d**uint,* Plaut. Most. III, 1, 126. ***b**ona, **f**austa, **f**elix, **f**ortunataque* eveniat, Plaut. Trin. I, 2, 3. ***d**ono **d**edit, **l**aetus **l**ubens,* Plaut. Trin. IV, 1, 2., sive mediis syllabis, ut *stre**pi**tus, cre**pi**tus, so**ni**tus, to**ni**trus,* apud Plaut. Amph. V, 1, 10. sive homoeoteleuto, ut in Varronis supra laudata formula: *Terra pestem ten**eto**; salus hic man**eto**,*

et apud Virg. Ecl. VIII, 80. *Limus ut hic durescit, et haec ut cera liquescit.* Quod autem praeter Ennium Calabrum praecipue Plautus Umber tali sonorum concentui studuerit, ex Umbrorum consuetudine profectum esse videtur. Umbris enim illa quoque incendiorum deprecatio debetur, *arse verse s. arses vurses*, cujus quum Plinius H. N. XXVIII, 4 (2) meminisset, addidit: „Neque est facile dictu, externa verba atque ineffabilia abrogent „fidem validius, an Latina inopinata, et quae ridicula videri cogit animus.“ Barbarum quidem est mysticum illud *Abracadabra*, atque e Latinis vocibus corruptum *Hax Pax Deax Adimax*, quod Lobeckius in Aglaophamo T. II, p. 1332. inter formulas antipatheticas enumerat; sed Catonis verba R. R. 160. *Daries dardaries astataries*, quae Plinius H. N. XVII, extr. serio dictis inserere non ausus est, nescio an ex Umbricis verbis *dierir dertier*, quae in Lerpirii inscriptione leguntur, depravata sint.

12. Cetera omnia in Catonis loco Latine explicari possunt, si sic emendantur: „Luxum si quod est, hac cantatione sanum fiet. — Incipe cantare IN ALIO, s(anum) f(iet). „In mota et soluta DARIES DARDARIES ASTATARIES dic sempiterno, usque dum co-„ëant.“ Luxa membra enim Paulus Diaconus e suis locis *mota et soluta* interpretatur, atque *sempiterno* Cato etiam apud Charisium ed. Putsch. pag. 194. dixit. In sequentibus idem Cato sic scripsisse videtur: „Quotidie cantato IN ALIO, s(anum) f(iet) vel luxatum: „vel hoc modo: HAVAT, HAVAT, HAVAT: ISTA PISTA SISTA: DAMNABO DAM-„NAVSTRA ET LVXATOM,“ h. e. haveat! haveat! haveat! istam pestem sistam: domabo damna vostra et luxatum. Lerpirii autem inscriptio, si *s* litera pro *r* scribitur simulque ante eam omissa *n* inseritur, sic legi vertique potest:

Lerpirios Santirpios dui(n)s fo(n)s fovfe(n)s derties dieris,
Lerpirius e Sanctis Hirpiis duit fovens fovefaciens dicatis Diris,
votes fases, vef naratu, vef poni sisti(n)s.
votis factis, partim dictu, partim postea sistens.

Participium *duins* pro *dedit* positum videtur, sicut in tertia tabula *dirsa(n)s* pro *dicavit*, unde *dertus s. dirstus* derivatur tanquam participium praeteriti passivi. *Fasus* sic pro *factus* dicitur, et *fovfe(n)s* pro *fovefaciens*, quemadmodum *far* in tertia tabula pro *facere* et *fetu* pro *facito*: *fo(n)s* vero sic usurpatur, ut *volens* apud Virgil. A. X, 677., ubi legitur: „*Volens* vos Turnus adoro,“ sive πρόφρων apud Hom. Od. XIII, 406., ubi scriptum est: πρόφρων κεν δὴ ἔπειτα Δία Κρονίωνα λιτοίμην. Postremis verbis inscriptionis similia habes apud Orell. 1573. „Esculapio *dictu et factu* Isochrisus,“ et 1579. „*voto suscepto.*“ Particulae *vef—vef* etiam in tertia tabula leguntur, quemadmodum *duir* pro *dedit*: reliqua interpretatione nostra non indigent.

13. Alliterationi vim quandam magicam inesse putabant Itali: unde non solum in Virgilii versibus Ecl. VIII. intercalaribus:

Incipe *Maenalios mecum, mea* tibia, versus, v. 21 sqq.

Ducite ab urbe *domum*, mea carmina, *ducite Daphnim*, v. 68 sqq.

sed etiam in precibus quaesita videtur, ut in Accii Aeneadis aut Decio apud Non. Marc. II, 895. s. v. *verruncent:*

Te, Sancte, venerans precibus, *Invicte, invoco,*

Portenta ut *populo, patriae* verruncent bene!

apud Plautum Rud. II, 1, 16.

Nunc *Venerem* hanc *veneremur* bonam, ut nos lepide adjuverit hodie!

et Mercat. IV, 1, 12.

Apollo, quaeso te, ut des *pacem propitius*,

*S*alutem et *s*anitatem nostrae familiae,

Meoque ut *parcas* gnato *pace propitius*!

Sic in agro lustrando apud Festum s. v. *pesestas:*

Avertas *morbum, mortem*, labem, nebulam et impetiginem!

et apud Catonem R. R. 141. „Mars *Pater*, te *precor* quaesoque, uti sies volens *propitius* „mihi, domo, familiaeque nostrae, quoius rei ergo agrum, terram, fundumque meum suo„vitaurilia circumagi jussi: ut tu morbos *visos invisosque, viduertatem. vastitudinemque,* „calamitates intemperiasque prohibessis, defendas averruncesque: utique tu *fruges, fru„menta, vineta virgultaque* grandire beneque evenire sinas; *pastores pecuaque salva servas„sis,* duisque bonam salutem valetudinemque mihi, domo, familiaeque nostrae. Harumce „rerum ergo fundi, terrae, agrique mei *lustrandi lustrique faciendi* ergo, sicuti dixi, macte „hisce suovitaurilibus lactentibus immolandis esto. Mars Pater! ejusdem rei ergo macte „hisce suovitaurilibus lactentibus esto."

14. Has preces eo libentius protuli, quo magis similes videbuntur iis, quae in tabulis Iguvinis legimus: in quibus non minus quaesitum invenimus aequalem verborum exitum, ut *arsmor dersecor subator; vasetom est, pesetom est, peretom est, frosetom est, daetom est; virseto avirseto vas est*, imo *pers(e)i mers(e)i* pro *perse mers est* s. *πεϱε μεϱς εστ* IV, a, 18. Quemadmodum enim *fossei* sive *fonsir* pro *fons sir* s. *fovens sis* legimus, sic subjunctivus *mers(e)i* pro *mers est* usurpari potuit, ut verbum simile exsisteret particulae *pers(e)i*. Verba vero *persei mersei* s. *persi mersi* significare *siquidem medicum est atque salutare,* inde colligo, quod *μεϱς* Umbrorum ejusdem originis mihi videtur, atque magistratus summi nomen apud Oscos *Meddix* h. e. *Μέδων* secundum Festum, qui s. v. *Sufes* etiam *Mediastuticus* pro *Meddix tuticus* Liv. XXVI, 6. scripsit. Particula *persei*, quia *πεϱε* scribitur, simplex est, neque composita e *per* s. *pro* et *sei* s. *si*, atque significat *siquidem*, quemadmodum *porsei* VI, b, 15. s. *πσϱε* III, a, 7. II, 5. V, a, 26. idem quod *pusei* VII, b, 3. s. *πσξε* IV, a, 34. V, b, 9. a, 4. h. e. *sicut*. Postremo loco *πυξε νεισ*

εϱετυ scriptum est pro *pus(e)i neip (h)er(e)itu*, in quo *eritu*, sicut *naratu* in inscriptione Lerpirii, adverbii vicem obtinet, et, sicut *eritudo* apud Paulum Diaconum, *ειϱέϱου* conditionem sive servilem animum designat, quo libera esse debet vera supplicantium poenitentia. Hinc *pusi neip heritu* idem significat, quod *etsi nec serviliter*, *subator sent* autem *submissi sunt*, sicut *porsei subra screhitor sent* VI, b, 15. *quemadmodum supra scripti sunt* (ritus). Ii vero, qui sine servili animo submissi sive, si participium pluralis numeri a verbo supra explicato *suboco* derivandum est, supplicantes dicuntur, sunt cives Iguvinae urbis, *dersecor* h. e. dediticii vocati. Quia enim Umbri *dirso* pro *dico* dicebant, *dersecor* addictos et devotos designasse videtur; *arsmor* vero sunt *ἄϱϑμιοι* sive *οἱ κατὰ φιλίαν ἡϱμοσμένοι* cives: quod quidem magis apparebit, quum postremum nostrarum precum versum explicabimus.

15. In precibus nostris tres periodos videmus per conjunctionem *pers(e)i* constructas, ante quas singulas repetitur numinis invocatio. Prima periodus ab apodosi *orer ose* incipiens ex iis, quae modo exposui, facile intelligitur; multo obscuriores sunt, quae sequuntur. *T(o)uer pe(r)scler* quidem dativos esse pluralis numeri pro *tuis lustrationibus*, vix potest in dubium vocari; sed e reliquis pleraque nonnisi hariolando assequi mihi licuit. *Vasetom est* Umbrice dictum esse pro *vacatum est*, inde conjeci, quod IV, a, 8. *αντεϱ Ϝακαξε Ϝαζετυμιοσ* pro *ander vacose vasetome fust* VI, a, 47. scriptum legitur. Hinc *pesetom est* pro *pausatum* sive *cessatum est* positum videri potest, quia valde sollensis est verborum idem fere significantium cumulatio: id quod non solum Fetialis formula apud Livium I, 32. coll. Gell. XVI, 4., sed multae aliae docent. Quemadmodum enim apud Livium legimus *censuit, consensit, conscivit;* sic apud Varronem L. L. VII, 8. in augurali formula *conregione, conspicione, cortumione. Peretom est*, si refertur ad *frosetom est, daetom est*, quae Graecis verbis *φϱαστόν* et *δαητόν* respondere videntur, *(com)pertum* est significat, sed *paratum est*, si ad verborum contextum respicimus. *Virseto, avirseto*, si ex formula *arse verse* (incendium verte s. verrunca) recte conjicitur, Umbros *verser* dixisse pro *vertere* s. *verruncare*, supina quasi hujus verbi sunt cum *vas* s. *fas* construenda, quia substantivorum ablativi, ut *esu sorsu persondru pihaclu*, non in *o*, sed in *u* exire solent. Nam *a(r)smo, v(e)iro, pequo, castruo* in versu extremo pro *arsmof, veirof, pequof, castruof* scriptum esse, non solum ex antecedente *nerf* et insequente *fri*, pro quo *frif* legitur VI, b, 52. a, 3. et VII, a, 30., sed etiam e *καστϱυϜυ* III, a, 20. 22. pro *καστϱυϜυφ* III, a, 13. 18. cognoscitur: sunt autem ablativi pluralis numeri, per praepositionem *a* s. *de* explicandi.

16. Ad ablativos hos interpretandos ab extremo *fri* s. *frif* initium facere liceat, qui, sicut *si* s. *sif* pro *suibus*, pro *frugibus* positus esse videtur. Frugibus ruri nascentibus opponuntur *castrua* s. moenia urbis, quemadmodum *pequof* s. pecubus *viri* s. pastores secundum eas preces, quas supra e Catone R. R. 141. protuli, atque *arsmof* s. civibus

neres s. magistratus. *Castruum* a *casa* s. aedificio derivatum, sicut *menstruum* apud Romanos a *mense*, domicilium quoque designare potuit; *nerf* vero ablativum singularis esse nominis *ner*, hi loci inter se comparati docent:

VI, a, 59 sq. VII, a, 48. *nerf*, 'sihitu, an'sihitu; *Jovie*, hostatu, an(h)ostatu.

VI, a, 62. VII, a, 50. *nerus*, 'sihitir, an'sihitir; *Jovies*, hostatir, an(h)ostatir.

Nero quidem, teste Gellio XIII, 22. et Suetonio Tib. I. a Sabinis appellatus est vir fortis ac strenuus, qui erat egregia atque praestanti fortitudine, atque Glossarium e Casauboni annotatione ad Suetonium exhibet: *Nero*, *ἀνδρεῖος*, quemadmodum Laurentius Lydus de magistr. I, 23. p. 44. *Νέρων ὁ ἰσχυρός, τῇ Σαβίνων φωνῇ*, qui etiam de mensibus IV, 42. scripsit: *Νερίνη γὰρ ἡ ἀνδρία ἐστί, καὶ Νέρωνας τοὺς ἀνδρείους οἱ Σαβῖνοι καλοῦσιν.* Plautus Umber vero Martis uxorem Trucul. II, 6, 34. *Nerienem* vocat, quae alias quoque *Neria* dicitur, sicut *Nerius* fenerator quidam audit apud Horatium S. II, 3, 69. coll. Schol. ad Epist. II, 2, 209., atque Gellius de ea: „*Nerio*, inquit, Sabinum verbum est, eoque significatur virtus et fortitudo." Hinc Lassenius Umbricam vocem *nerf* eum Sanscrito nomine *nara*, et Persico *ner*, comparavit, quod virum fortem significat. „Sed id, inquit „Gellius, Sabini accepisse a Graecis videntur, qui vincula et firmamenta membrorum *νεῦρα* „dicunt: unde nos quoque Latine *nervos* appellamus." Sane si *Nervae* quoque cognomen ab eadem radice deducendum est, *nerf* et *arsmo* Umbri eodem modo conjunxisse videntur, quo Q. Cicero de petit. consul. c. 10. *nervos* atque *artus* conjunxit, nervum autem gerundarum dixisse magistratum, quemadmodum Menenius Agrippa apud Livium II, 32. Romanorum Patres plebemque cum ventre membrisque comparavit.

17. Quid sub *sorsu persondru* s. sociali purgamine intelligendum sit, in secundae particulae sectione 25. jam exposui; *pihaclum* vero piaculum esse, non est, quod pluribus probem. Hoc nomen, sicut *pir* s. *pis* pro piamine, derivatur a verbo *piar* s. expiare, cujus imperativus duplex est, vel simplex *pihatu*, vel compositum *pihaf(e)i* h. e. fac, ut pietur: *fi* s. *fei* enim pro *fac* dixisse videntur Umbri, quemadmodum *fetu* s. *feitu* pro *facito*, quod nisi factum esset, *pihafi* positum esset pro *pians fi*. Si vero *ocre(m) Fisi(m)*, *tota(m) I(j)ovina(m)* accusativi casus sunt a *pihatu* dependentes, etiam *nome* accusativus est, unde dependent genitivi *ocrer Fisier*, *totar I(j)ovinar* pro *ocris Fisii* et *totae Iguvinae:* nam *totae* pro *totius* Romani dicebant antiquitus, vid. Priscian. ed. Putsch. pag. 678. et 717. Charis. pag. 132 sq. Caecilius utramque formam sic conjunxerat: „*Nullius aliae* rei, „nisi amicitiae causa", unde idem locus corrigendus est pag. 694., ubi *ipsi* quoque pro *ipsius* scripsisse dicitur Afranius in Homine: „*Ipsi* me velle véstimenta dícito." Ne vero veterrimos modo Romanos sic locutos esse putemus, praeter Plautum Mil. glor. III, 1, 207. „Quí nisi adulterió studiosus reí *nullae aliae* est, ímprobus" (cf. Fest. s. v. *aliae rei*); Rud. III. 4, 45. „Námque huic *alteráe* quae patria sít, profecto néscio"; Trucul. II, 37 sq.

„Quasi vero córpori relíqueris Tuó potestatém coloris *úlli* capiendí, mala"; atque Terentium Eunuch. V, 6, 3. „Mihí *solae* ridículo fuit, quae, quíd timeret, sciébam"; Heaut. II, 3, 30 sq. „Hoc ípsa in itinere *álterae* Dum nárrat, forte audívi"; Andr. III, 5, 2 sq. „Tam „inérs, tam *nulli* cónsili sum"; cum Lucretio III, 931. „Aút *alíae* cujús desíderium ínsi-„deát rei", proferam Varronem R. R. I, 2, 19. „Institutum diversa de causa, ut ex caprino „genere ad *alii* dei aram hostia adduceretur, ad *alii* non sacrificaretur"; Columellam V, 11, 10. „Aptato ita, ut *alterae* delibratae parti conveniat"; Nepotem Eum. I. sub fin. „Praefuit etiam *alterae* equitum alae"; atque Livium XXIV, 27. sub fin. „*aliae* partis". Cf. Caes. B. G. V, 27. ex edit. Oud.

18. Ipse Cicero pro M. Tullio secundum Priscianum scripsit: „Hoc judicium sic „exspectatur, ut non *unae* rei statui, sed omnibus constitui putetur"; idemque ad Herennium IV, 48. extr. „Non res *totae* rei necesse est similis sit". Hic in nostris quidem editionibus *toti* legitur, sed de divin. II, 13. „*Aliae* pecudis jecur nitidum atque planum „est, *aliae* horridum et exile". Quemadmodum Paulus Diac. ex Festo excerpsit: „*Alimodi* „pro *aliusmodi*; sic Cicero dixit *cuimodi* et *cuicuimodi*, Cato vero, qui in primo Originum scripserat: „De omni Tusculana civitate *soli* Luci Manili beneficium gratum fuit", et in secunda: „Qui tantisper *nullae* rei sies, dum nil agas", etiam *illimodi* et *istimodi* apud Priscian. pag. 694. Itaque non mirandum est, quod Umbri *erer* et *erar* quoque pro masculino et feminino *ejus* dixerint. In dativo contra Umbris per tria genera *ere* dicendum fuisse, ex eo colligitur, quod dativus singularis numeri per omnia trium primarum declinationum genera in *e* exit, ut *pople* (populo), *tote Ijovine* (toti Iguvinae), *nomne* (nomini). Legimus enim VII, a, 13 sq.

Prestota Serfia Serfer Martier! futu fons pacer pase tua
Prestota Serfia Serfi Martii! esto volens propitia pace tua
pople totar Ijovinar, tote Ijovine, erom nomne, erar nomne.
populo totius Iguvinae, toti Iguvinae, eorum nomini, ejus nomini.

eodemque modo VI, b, 30. 40. 50. VI, a, 11 sq. 32 sq.

Futu fo(n)s pacer pase tua ocre Fisi(e), tote Ijovine, erer nomne, erar nomne.
Esto volens propitius pace tua monti Fisio, toti Iguvinae, illius nomini, hujus nomini.

Quemadmodum in his *erer* ad montem Fisium refertur, sic in illis *erom* ad populum tanquam hominum multitudinem: nam genitivus pluralis *erom* pro singulari *erer* est positus. Ceterum Umbricam linguam Latinae in eo respondisse, quod neutrum genus praeter tres similes inter se casus, qui in plurali numero in *a* vel *e* exeunt, eodem modo, quo masculinum, flectitur, finis precum nunc exponendus docet.

19. Primum hae tres preces inter se comparentur:

VI, b, 31. 40 sq. 50 sq. *Di Grabovie! salvo seritu ocre(m) Fisi(m), salva(m) seritu tota(m) Ijovina(m).*
VI, a, 12. *Fisovie San'sie! salvo seritu ocrem Fisi, totam Iovinam.*
VI, a, 33. *Tefre Jovie! salvo seritu ocre Fisi, totam Ijovinam.*
N. N. salvum servato montem Fisium, (salvam servato) totam Iguvinam.

VI, b, 31 sq. 41 sq. 51 sq. *Di Grabovie! salv(v)o(m) seritu ocrer Fisier, totar Ijovinar nome.*
VI, a, 12 sq. *Fisovie San'sie! salvo seritu ocrer Fisier, totar Iovinar nome.*
VI, a, 33 sq. *Tefre Jovie! salvom seritu ocrer Fisier, totar Iovinar nome.*
N. N. salvum servato montis Fisii, totius Iguvinae nomen.

VI, b, 32 sq. 42. 52. *nerf, arsmo, v(e)iro, pequo, castruo, fri(f), salv(v)a seritu.*
VI, a, 13. *nerf, arsmo, viro, pequo, castruo, frif, salva seritu.*
VI, a, 34. *nerf, arsmo, viro, pequo, castruo, fri, salva seritu.*
(de) magistratu, civibus, viris, pecubus, moenibus, frugibus, salva servato.

VI, b, 33. 42 sq. 52 sq. *Futu fo(n)s pacer pase tu(v)a ocre Fisi, tote I(j)ovine, erer nomne, erar nomne.*
VI, a, 13 sq. *Futu fons pacer pase tua ocre Fisi, tote Ijovine, erer nomne, erar nomne.*
VI, a, 34 sq. *Futu fons pacer pase tua ocre Fisi, tote Ijovine, erer nomne, erar nomne.*
Esto volens propitius pace tua monti Fisio, toti Iguvinae, illius nomini, hujus nomini.

VI, b, 33 sq. 43. 53. *Di Grabovie! tio(m) es(s)u bue peracri pihaclu (etru, tertiu)!*
VI, a, 14. *Fisovie San'sie! tiom esa mefa spefa Fisovina!*
VI, a, 35. *Tefre Ijovie! tiom esu sorsu persondru Tefrali pihaclu!*
N. N. tibi hoc bove sacri (hac maza spissa, hoc sociali purgamine) piaculo!

VI, b, 34. 43 sq. 53 sq. *ocriper Fis(s)iu, totaper I(j)ovina, erer nomneper, erar nomneper.*
VI, a, 14 sq. *ocriper Fisiu, totaper Ijovina, erer nomneper, erar nomneper.*
VI, a, 35 sq. *ocriper Fisiu, totaper Ijovina, erer nomneper, erar nomneper.*
pro monte Fisio, pro tota Iguvina, pro illius nomine, pro hujus nomine.

VI, b, 34. 44. 55. *Di Grabovie! tio(m) subocav.*
VI, a, 15. *Fisovie San'sie! tiom subocav.*
VI, a, 36. *Tefre Jovie! tiom subocav.*
N. N. tibi supplicavi.

20. Iisdem haec respondent:

VII, a, 15. 28 sq. *Prestota 'Serfia 'Serfer Martier! salvom seritu poplo(m) totar Ijovinar!*
Prestota 'Serfia 'Serfi Martii! salvum servato populum totius Iguvinae!
VII, a, 15 sq. 29 sq. *salva seritu(u) totam Ijovinam! Prestota 'Serfia 'Serfer Martier!*
salvam servato totam Iguvinam! Prestota 'Serfia 'Serfi Martii!
VII, a, 16 sq. 30. *salvo(m) seritu popler totar Ijovinar, totar Ijovinar nome!*
salvum servato populi totius Iguvinae, totius Iguvinae nomen!

VII, a, 17. 30 sq. *nerf, arsmo, viro, pequo, castruo, frif, salva seritu!*

(de) magistratu, civibus, viris, pecubus, moenibus, frugibus, salva servato!

VII, a, 17 sq. 31. *Futu fons pacer pase tua pople totar Ijovinar, tote Ijovine, erer nomne, erar nomne.*

Esto volens propitia pace tua populo totius Iguvinae, toti Iguvinae, illius nomini, hujus nomini.

VII, a, 18. 31 sq. *Prestota 'Serfia 'Serfer Martier! tiom esir vesclir adrer (alfer),*

Prestota 'Serfia 'Serfi Martii! tibi his vasculis atris (albis),

VII, a, 18 sq. 32 sq. *popluper totar Ijovinar, totaper Ijovina, erer nomneper, erar nomneper.*

pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina, pro illius nomine, pro hujus nomine.

VII, a, 19 sq. 33. *Prestota 'Serfia 'Serfer Martier! tiom subocavv!*

Prestota 'Serfia 'Serfi Martii! tibi supplicavi!

Quemadmodum vero VI, a, 15. additur *Fisovie! frite tiom subocav*, h. e. Fisovie! fiducia tibi supplicavi; sic VII, a, 20. et 33 sq. addita leguntur haec:

Prestotar 'Serfiar 'Serfer Martier foner frite tiom subocavv.

Prestotae 'Serfiae 'Serfi Martii volentis fiducia tibi supplicavi.

Tum post verba *ennom persclu eso deitu s. persnimu*, h. e. deinde lustratione hoc dicito s. precator, quibuscum comparanda sunt, quae Cato R. R. 141. exhibet: *vino praefamino, sic dicito*, quatuor extremi versus sic repetuntur:

VII, a, 21. 34. *Prestota 'Serfia 'Serfer Martier! tiom isir vesclir adrir (alfer), tiom plener!*

VII, a, 21 sq. 35. *popluper totar Ijovinar, totaper Ijovina, erer nomneper, erar nomneper!*

VII, a, 22. 35 sq. *Prestota 'Serfia 'Serfer Martier! tiom subocavv.*

VII, a, 22 sq. 36. *Prestotar 'Serfiar 'Serfer Martier foner frite tiom subocavv.*

Addita igitur sunt verba ad *vesclir s. vasculis* relata *tiom plener s. tibi plenis.*

21. In postremis contra precibus ad Jovem Grabovium factis VI, b, 54 sq. inserta sunt haec:

Di Grabovie! tio comohota tribrisine buo peracnio pihaclo

ocriper Fisiu, totaper Ijovina, erer nomneper, erar nomneper.

Haec ut intelligantur, monendum est, verbis *comohota tribrisine* commactationem triplicem boum sacrium piaculorum indicari, *buo peracnio pihaclo* igitur scriptum esse pro *buom peracniom pihaclom*, sicut *tio* pro *tiom:* esse autem *comohota tribrisine* ablativos singularis numeri instrumentales, sicut *es(s)u bue peracri pihaclu* VI, b, 33 sq. 43. 53; *buom peracniom pihaclom* contra genitivos pluralis numeri, sicut *ero s. erom* VII, a, 13 sq. Quemadmodum igitur Latini inter ablativos singularis numeri *bove sacri piaculo* et genitivos pluralis *boum sacrium piaculûm* antiquitus distinxerunt, sic Umbri inter ablativos singularis *bue peracri pihaclu* et genitivos pluralis *buo(m) peracnio(m) pihaclo(m):* in ablativo enim Umbros *u* pro *o* scripsisse, supra §. 15. jam monui. In plurali quidem numero *arsmo, viro, pequo, castruo,* scriptum legimus; sed in his ablativis litera finalis *f* abjecta est, quia VII, a, 3. *abrof* pro

abrons s. *aprugnis* VII, a, 43. scriptum legitur. Etiam feminina nomina, ut *arvio* et *vatuo* pro *arvia* et *vatue*, in o exire, in secunda particula §. 23. jam probavi, unde *verofe treblano* VI, a, 47. eodem genere positum videtur. Sed si qua masculina vel neutra in *o* exeunt, ut *perscło* VI, b, 1., proprie *om* vel *ome* scribendum fuit. Sic etiam supina *virseto*, *avirseto* supra in *o* exeuntia vidimus, etsi infra ablativos *tursitu*, *tremitu*, *hondu holtu*, *ninctu*, *nepitu*, *sonitu*, *savitu*, *praeplo(ho)tatu*, *previ('s)latu*, legemus: nam apud Latinos quoque pariter *ita facto opus est*, ac *si hoc fas est dictu* dicebatur. Omnino autem Umbri in fine verborum *u* pro Latino *o*, *o* contra pro Latino *u* posuisse videntur: sic enim supra *eso deitu* pro *illud dicito*, sed *esu pihaclu* pro *illo piaculo* legimus.

22. Etiam ablativi cum praepositionibus *co*(*m*) et *pe*(*r*) compositi, praeter adverbium alio modo natum *trioper* pro *ter*, semper in *u*, nunquam in *o* exeunt; *ennom* vero Umbri in casu locali pro *ennome* s. *enome*, *ενομεκ*, dicebant ab illo pronomine, unde Latinorum *enim* pro *nam*, *namque*, *nempe*, derivandum est. Haec enim adverbia, ut nostrum *denn*, proprie *secundum eam rationem* significantia, accusativos esse pronominum, sicut Graecorum *νιν*, nemo amplius erit, qui dubitet. Sic Umbris tria fuerunt pronomina *enur*, *erur*, *esur*, unde adverbia illa nata sunt, quae in secunda hujus operis particula §. 4. recensui. Ceterum Umbros, praeterquam quod literam *m* finalem abjicere solebant, Romanis similiter declinavisse accusativos, illae docent enuntiationes, in quibus *seritu* pro *servato* ab *ἐρύω* positum est:

VII, a, 15. 29. *salvom* seritu *poplo*(*m*) totar Ijovinar.

VII, a, 15 sq. 29. *salva*(*m*) seritu *totam Ijovinam*.

VII, a, 16 sq. 30. *salvo*(*m*) seritu popler totar Ijovinar, totar Ijovinar *nome*.

VII, a, 17. 31. *salva* seritu (in neutro pluralis numeri genere).

In nomine *salvvom* VI, b, 41. duae consonantes *vv* conjunctae sunt, ut duae *ss* in *essu* VI, b, 43. et duae vocales *uu* in *serituu* VII, a, 15; *κaστρuuFu* contra III, a, 20. 22. scriptum est pro *castruo*, ne duae *uu* conjungerentur, quarum altera *u*, altera *o* pronuntianda esset, quemadmodum apud Romanos, qui, quum *salvom* scribebant, nihilo minus *salvum* pronuntiabant, *quoius* pro *cujus* et *quoi* pro *cui* scribebatur, ne duae *vv* conjungerentur, quarum altera consonans, altera vocalis esset: Umbros vero *salvom* quidem scripsisse, sed *salvum* pronuntiasse, non est credibile. Etsi enim Tuscorum literis, quia litera *o* carebant, *σaλFuμ* scribendum erat, *salvom* tamen pronuntiatum esse videtur. Hinc ex Latinis solis, non e Tuscis literis disci potest, quomodo Umbri vocalium *o* et *u* distinxerint usum.

23. Umbros in quarta quoque declinatione *o* pro *u* dixisse, nomen *trifor* pro *tribu* docet in precibus ad *Prestotam* '*Serfiam* '*Serfer Martier* in duplici sacrificio sic praescriptis:

VII, a, 9 sq. *Prestota 'Serfia 'Serfer Martier! tiom esir vesclir adrir,*
VII, a, 25 sq. *Prestota 'Serfia 'Serfer Martier! tiom esir vesclir altir,*
Prestota 'Serfia 'Serfi Martii! tibi his vasculis atris (albis),
VII, a, 10 sq. *popluper totar Ijovinar, totaper Ijovina, erer nomneper, erar nomneper.*
VII, a, 26. *popluper totar Ijovinar, totaper Ijovina, erer nomneper, erar nomneper.*
pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina, pro illius nomine, pro hujus nomine.
VII, a, 11. *Prestota 'Serfia 'Serfer Martier!* **prevendu** *via, ecla atero,*
VII, a, 26 sq. *Prestota 'Serfia 'Serfer Martier!* **ahavendu** *via, ecla atero,*
Prestota 'Serfia 'Serfi Martii! subvenito bene, extra perniciem,
VII, a, 11 sq. *tote Tarsinate trifo, Tarsinate, Tursce, Naharce, Jabusce nomne;*
VII, a, 27. *pople totar Ijovinar, tote Ijovine;*
toti Tadinati tribui, Tadinati, Tuderti, Naharti, Japygico nomini;
(populo totius Iguvinae, toti Iguvinae);
VII, a, 12. *totar Tarsinater trifor, Tarsinater, Tuscer, Naharcer, Jabuscer nomner*
VII, a, 27 sq. *popler totar Ijovinar, totar Ijovinar*
totius Tadinatis tribus, Tadinatis, Tudertis, Nahartis, Japygici nominis
(populi totius Iguvinae, totius Iguvinae)
VII, a, 13. *nerus, sitir, an'sihitir; Jovies, hostatir, anostatir, ero nomne.*
VII, a, 28. *nerus, 'sihitir, an'sihitir; Jovies, hostatir, anhostatir, ero nomne, erar nomne.*
magistratibus, vocatis, non vocatis; nobilibus, hostiatis, non hostiatis, eorum nomini, ejus nomini.

Hic sacra cum vasculis atris pro tota Tadinate tribu, sacra vero cum vasculis albis pro populo totius Iguvinae fieri, non est, quod pluribus verbis evincam: sunt autem praeter extremum versum illa potissimum explicanda, in quibus idem verbum *vendu*, h. e. *venito*, cum variis praepositionibus *pre* et *aha* compositum est.

24. Quum imperativis *prevendu* et *ahavendu* idem significari videatur, quod apud Romanos *subvenito* et *supervenito* dicitur; equidem Graecorum verba περιβαίνω et ἀμφιβαίνω comparans praepositiones *pre* et *aha* easdem esse puto, quae Graecorum περί et ἀμφί, adverbium *via* sive *Fea* IV, a, 14. autem idem quod εὖ sive *bene* a verbo *beo* derivatum. Sic enim apud Arnobium adv. gent. IV. legimus: „Flora, illa genitrix et sancta, — *bene* curat, ut arva florescant"; atque εὖ etiam apud Sophoclem in Oed. Col. 638. verbo postponitur: Ὦ Ζεῦ, διδοίης τοῖσι τοιούτοισιν εὖ. Porro si Umbri *ecla* pro *extra* dicebant, *ecla atero* explicandum videtur ἔξω ἀτηροῦ sive *extra perniciem*; hanc autem esse vim tempestatis calamitosae, quam Graeci τὴν θεόφιν sive θεοῦ βίαν appellabant, *coeli vim majorem* Columella I, 7, 1. *vim divinam* Ulpianus pluribus locis, infra videbimus. „Ante omnia „autem, scripsit Plinius H. N. XVIII, 69, 1. (28, 40), duo genera esse coelestis injuriae „meminisse debemus. Unum, quod tempestates vocamus, in quibus grandines, procellae,

„ceteraque similia intelliguntur: quae quum acciderint, *vis major* appellatur. — Alia sunt „illa, quae silente coelo serenisque noctibus fiunt, nullo sentiente, nisi quum facta sunt: „publica haec et magnae differentiae a prioribus, aliis rubiginem, aliis uredinem, aliis „carbunculum appellantibus, omnibus vero sterilitatem". Calamitosam grandinem, ut ceteras tempestates, a daemonibus immitti, scripsit Theophrastus Caus. V, 9. Ejusmodi daemones apud Umbros fuerunt 'Serfus Martius, Prestota 'Serfia 'Serfi Martii, Tursa 'Serfia 'Serfi Martii, et Tursa Jovia, ad quos illae preces fiunt, quae nunc interpretandae nobis restant. Ad has autem preces explicandas eo magis jam nunc aggredior, quod non solum iisdem verbis finiuntur, quae in superioribus precibus nondum illustravi, sed similia etiam continent, quorum comparatione lux quaedam aspergitur obscuris, quae sunt intellectu difficilia.

25. Preces, quae adhuc interpretandae restant, si invocationem '*Serfe Martie! Prestota 'Serfia 'Serfer Martier! Tursa 'Serfia 'Serfer Martier!* trium nominum designatione NN. NN. NN. indicare licet, sic sibi respondent:

VI,a,57sq. *NN. NN. NN. totam Tarsinatem trifo, Tarsinatem, Tuscom, Naharcom, Jabuscom nome;*
VII, a, 47. *Tursa Jovia! totam Tarsinatem trifo, Tarsinatem, Tuscom, Naharcom, Japusco nome;*
NN. NN. NN. (NN). tota Tadinate tribu, Tadinate, Tuderte, Naharte, Japygico nomine;
VI, a, 59. *totar Tarsinater trifor, Tarsinater, Tuscer, Naharcer, Jabuscer nomner*
VII, a, 47 sq. *totar Tarsinater trifor, Tarsinater, Tuscer, Naharcer, Japuscer nomner*
totius Tadinatis tribus, Tadinatis, Tudertis, Nahartis, Japygici nominis
VI, a, 59 sq. *nerf, 'sihitu, an'sihitu; Jovie. hostatu, anhostatu:*
VII, a, 48. *nerf, 'sihitu, an'sihitu; Jovie, hostatu, anostatu:*
magistratui, vocato, non vocato; nobili, hostiato, non hostiato, (caveto s. cavetote)
VI, a, 60. *tursitu, tremitu, hondu holtu, ninctu, nepitu, sonitu, savitu, preplotatu, previlatu.*
VII, a, 49. *tursitu, tremitu, hondu holtu, ninctu, nepitu, sunitu, savitu, preplohotatu, previ'slatu.*
(ab) incendio, terrae motu, sideratione, ninctu, grandine, tonitru, fulmine, profluvio, turbine.
VI, a, 61 sq. *NN. NN. NN. fututo foner, pacrer pase vestra, pople totar Ijovinar, tote Ijovine:*
VII, a, 49 sq. *Tursa Jovia! futu fons, pacer pase tua, pople totar Iovinar, tote Iovine:*
NN. NN. NN. (NN). estote volentes, propitii pace vestra, populo totius Iguvinae, toti Iguvinae:
VI, a, 62. *ero nerus, 'sihitir, an'sihitir; Jovies, hostatir, anostatir, ero nomne, erar nomne.*
VII, a, 50 sq. *erar nerus, 'sihitir, an'sihitir; Jovies, hostatir, anhostatir, erom nomne, erar nomne.*
eorum (ejus) magistratibus, vocatis, non vocatis; nobilibus, hostiatis, non hostiatis, eorum nomini, ejus nomini.

In his, etsi multa obscura sunt, agnoscitur tamen haec numerorum differentia:

Sing. *Futu fons, pacer* pase *tua* — *erar* nerus cet.
Plur. *Fututo foner, pacrer* pase *vestra* — *ero* nerus cet.

Sing. *nerf*, *'sihitu*, *an'sihitu*; *Jovie*, *hostatu*, *anhostatu*.
Plur. *nerus*, *'sihitir*, *an'sihitir*; *Jovies*, *hostatir*, *anhostatir*.

26. Hic singularis *futu fons*, *pacer pase tua* ad unam Tursam Joviam, pluralis vero *fututo foner*, *pacrer pase vestra* ad tria nomina simul respicit. Idem tamen de genitivis *erar* et *ero* dici nequit; sed e postremis precum verbis *ero(m) nomne*, *erar nomne*, cognoscitur, pluralem *ero(m)* ad collectivum *pople totar I(j)ovinar*, singularem vero *erar* ad dativum *tote I(j)ovine* referendum esse. Notandum autem, quod eadem nomina, quae populo totius Iguvinae in plurali numero (*nerus* et *Jovies*) apponuntur, toti Tadinati tribui in singulari (*nerf* et *Jovie*) apposita sint. Ex his nominibus *nerf* jam supra in ablativo casu pro *magistratu* positum vidimus; *nerus* tamen dativum pluralis esse, ea, quae antecedunt, evincunt. *Jovie* quidem, si cum *pople* comparatur, in dativo casu positum esse videtur, quemadmodum *Jovies* in plurali numero; at quum apposita nomina *hostatu*, *an(h)ostatu*, in ablativo casu posita sint, *Jovie* pro *Jovieme* in casu locali scriptum puto, quemadmodum antecedentia nomina *totam Tarsinatem trifo* cet. Cur illa nomina in casu locali vel ablativo posita sint, equidem dicere nescio, quia verbum omissum est, unde nomina dependeant; sed ne in accusativo casu posita putes, quum VI, b, 46. *toteme Iovinem* in casu locali scriptum legatur, monendum est, quod *Tarsinatem nome*, ut Ταρινατε νυμεμ IV, a, 17., in neutro genere nonnisi pro casu locali haberi possit. Equidem quum imperativos *caveto* vel *cavetote* supplerem, non potui quin dativos pro *nerf* et *Jovie* redderem; sed nomina apposita *'sihitu*, *an'sihitu*, et *hostatu*, *an(h)ostatu* in ablativo casu posita puto, quae ne pro imperativis habeantur, prohibent pluralis numeri formae *'sihitir*, *an'sihitir*, et *hostatir*, *an(h)ostatir*. Dubitari praeterea nequit, *an* Umbricum fuisse *α* privativum, quum *an* sit Latinorum *in*, sicut *ander* in Iguvinis tabulis pro *inter* legitur.

27. *Jovios* equidem a Jove, quemadmodum Graecorum *δίους* a *Διὸς* nomine, appellatos puto, atque nobiles sive proceres interpretor, a magistratibus (*nerus*) sive potestate aliqua praeditis sejunctos. Sed quid sibi velint apposita illis participialia, definiri vix potest, nisi simul pro praesentibus et absentibus preces fieri censeamus. Donec igitur melius quid reperiatur, *'sihitos* citos sive vocatos, *hostatos* vero hostiatos intelligo, quemadmodum *an'sihitos* et *anhostatos* eos, qui hostiis caesis non affuerunt. A participialibus istis differunt ablativi nominum calamitates significantium, in quibus §. 10. extr. alliterationem notavimus. Ex ablativis illis, quos jam in superiore particula §. 28. interpretari conatus sum, *tursitum* incendium designare, ex iis, quae de Tursarum nomine monui, facile intelligitur; nam ne *tursitum* solis torrorem interpreter, sicut *tremitum* tremorem sive terrae motum, prohibet *hondu holtu*, quo in superiore particula §. 15. ἠλίωσιν sive siderationem significari dixi. *Ninctum* et *sonitum* pro nivibus et tonitru Romani quoque dixerunt, quibus ob alliterationem quaesitam nimbi et fulmina sub νιφετῶ (*nepitu*) et

saevitus (*savitu*) nominibus addita videntur, cf. Lucret. VI, 280 sqq. Sic Romani *tempestatis* nomine de coeli statu turbato utebantur, ut Cic. Phil. V, 6. Virg. A. V, 694; maxime vero Iguvinis tabulis respondent ea, quae apud Cicer. N. D. II, 5. leguntur: „quae „terreret animos fulminibus, tempestatibus, nimbis, nivibus, grandinibus, vastitate, pesti„lentia, terrae motibus et saepe fremitibus lapideisque imbribus et guttis imbrium quasi „cruentis", cet. An voce *preplo(ho)tatu* pluviosa hiems vel profluvium aquarum, et *previ(`s)latu* procella aut proflatus turbinum designetur, alii dijudicent, qui acutiori praediti sunt ingenio: *procellas* sane Plinius H. N. XVIII, 69, 1. (28, 40) ante alias nominat tempestates, quae si a *procellendo* dictae sunt, non valde differunt a *previ`slatu*, h. e. si *πϱεFε* IV, b, 29. V, a, 9. idem significat, quod Graeca praepositio *πϱό* vel Latina *prae* et Umbrica *pre*, unde III, a, 13 & 18. *πϱεFεϱ, τυπλεϱ, τϱιπλεϱ,* sibi respondent, *praeclatu* s. *praecellatu*.

28. Etsi multa eorum, quae modo interpretari conatus sum, incerta manent, satis tamen ex illis intelligitur, qualis fuerit apud Umbros quamque varia nominum flexio, quae quidem, etsi in plurimis Graecis atque Latinis communis, in nonnullis tamen Umbris propria fuit. Substantivorum declinatio apud Umbros tam multiplex fuisse videtur, quam apud Romanos; sed quinta species a nobis omittenda est, quia nihil fere illius legitur, nisi ablativus simplex *ϱι* III, a, 4 sq. et compositus *reper* h. e. pro re VII, b, 2. Ne quartae quidem declinationes nomina tam multa sunt, ut flexiones omnes legantur, quia praeter pronomina personalia, de quibus perpauca modo occurrunt, omnia declinabilia, tam numeralia et pronomina, quam adjectiva et participia, nomina propria quoque, secundum tres priores modo declinationum species flectuntur. Unum nomen quartae declinationis *trifor* s. *tribus* per plures casus variatum legitur, quibuscum similiter flexa reliquarum declinationum nomina hic componere liceat.

	IV.	III.		II.		I.	
Nom.	*trifor.*	*nome.*	*ocar.*	*Fisiur.*	*poplur.*	*tota*	*Ijovina.*
Gen.	*trifor.*	*nomner.*	*ocrer.*	*Fisier.*	*popler.*	*totar*	*Ijovinar.*
Dat.	*trifo.*	*nomne.*	*ocre.*	*Fisi(e).*	*pople.*	*tote*	*Ijovine.*
Loc.	*trifo(m).*	*nome(m).*	*ocre(m).*	*Fisie(m).*	*poplo(m).*	*tote(me)*	*Ijovine(m).*
Acc.	*trifo(m).*	*nome.*	*ocre(m).*	*Fisi(m).*	*poplo(m).*	*tota(m)*	*Ijovina(m).*
Abl.	*τϱεφιπεϱ.*	*nomneper.*	*ocr'iper.*	*Fisiu.*	*popluper.*	*totaper.*	*Ijovina.*
			υχϱιπεϱ.	*Φισιυ.*	*πυπλυπεϱ.*	*τυταπεϱ*	*ΙιυFινα.*

Nominativus quartae declinationis nusquam legitur, atque etiam *nome* mihi propter tres similes neutrius generis casus ex accusativo haustum est; *ocar* vero VI, a, 46., sicut *υχαϱ* IV, a, 7., legitur. Reliquorum nominativorum exempla sunt *Frater Atiersiur* III, b, 11. et 16. s. *Φϱατεϱ Ατιιεϱιυϱ* III, a, 1. et 14. et *asa deveia* VI, b, 9. In genitivo

etiam *τυτας Ιιυϝινας* IV, a, 2. et 5., in locali *totam Tarsinatem trifo* VI, a, 57 sq. s. *τυτα Ταῤινατε τῤιφυ* IV, a, 16. legitur.

29. Plurimas flexionum varietates ostendit *ocar Fisiur*, cujus *genitivus* est vel *ocrer Fisier* VI, a, 13. vel *ocrer Fisie* VI, a, 10, *dativus* vel *ocre Fisi* VI, a, 10 sq. vel *ocre Fisei* VI, b, 23., localis vel *ocrem Fisiem* VI, b, 46. vel *ocre Fisie* VI, b, 26. 36., *accusativus* vel *ocrem Fisim* VI, b, 49. 51. vel *ocre Fisim* VI, b, 41. vel *ocrem Fisi* VI, a, 12. vel *ocre Fisi* VI, a, 31. 33. vel *ocre Fisiei* VI, b, 29. (ap. Grut. *Fisei*); *ablativus* vel *ocriper Fis(s)iu* VI, b, 43. vel *ocreper Fisiu* VI, b, 34 sq., *υκῤιπεῤ Φισιυ* IV, b, 5. 8. vel *υκῤιπε Φισιυ* IV, b, 12. Sic in plurali numero legitur *Φῤατῤυσπεῤ Ατιιεῤιες, αϝτισπεῤ ειϰϜασατις*, II, 23 sq. vel *Φῤατῤυσπε Ατιιεῤιε, αϝτισπεῤ ειϰϜασατις* II, 28 sq., ut *τυταπε ΙιυϜινα* II, 24. Ne quis miretur, quod *τῤεφιπεῤ* ibidem scriptum legatur, etsi in calamitatibus supra recensitis *tursitu, tremitu, hondu holtu* cet. legimus, monendum est, ablativos omnium fere declinationum dupliciter scribi. Sic *mani* VI, a, 24. pro *manu*, ut *αῤπυτῤατι Φῤατῤυ Ατιιεῤιυ* III, a, 12. pro *arbitratu* Fratrum Atiersiorum legitur. In quinta declinatione et *ῤι* et *reper* scribi, supra jam vidimus; de reliquarum quoque declinationum formis alibi sermo fuit, atque saepius etiam sermo erit: nunc ad pluralem numerum trium priorum declinationum (nam de ceteris nihil fere legitur nisi *πῤινυϜατυ(ς)* s. *prinuatur* et *prinuatir*) progredi liceat. Quia vero nullum nomen exstat, quod per omnes casus flectatur, paradigmata quaedam fingam exemplis probanda.

	III.	II.	I.
Nom.	*Φῤατῤεῤ.*	*Ατιιεῤιυῤ.*	*υῤνασιαῤ.*
Gen.	*Φῤατῤυ(μ).*	*Ατιιεῤιυ(μ).*	*υῤνασιαῤυ(μ).*
Dat.	*Φῤατῤυς.*	*Ατιιεῤιεῤ.*	*υῤνασιεῤ.*
Acc.	*Φῤατῤες.*	*Ατιιεῤιυς.*	*υῤνασιας.*
Abl.	*Φῤατῤυσπεῤ.*	*Ατιιεῤιες.*	*υῤνασιες.*

Quibus accedunt casus instrumentales

τῤε(φ) βυφ, σιφ. *Ϝιτλυφ τυῤυφ.* *Ϝιτλαφ, πυῤκα.*
buf tr(e)if, si(f). *vitlu toru.* *vitla, porca.*

30. Pro *Φῤατῤεῤ* III, a, 22., cui *foner, pacrer* VI, a, 61. respondent, *Φῤατεῤ* *) exaratum est, pro *Ατιιεῤιυῤ* vero Latinis literis *Atiersior* scribendum esset, sicut *screhitor* legitur VI, b, 15. et *arsmor dersecor subator* in precibus. Horum nominum genitivus *Φῤατῤυ Ατιιεῤιυ* III, a, 12. cet. scriptum est *Fratrom Atiersio* VII, b, 1 sq., dativus vero *Fratrus Atiersier* VII, b, 1. et *Atiersir* VII, b, 3. III, b, 8. et 13 sq. Ablativum supra jam legi-

*) Sic etiam II, 4 sq. in genitivo singularis numeri *υῤτες Ϝυντες Φῤατεῤ* pro plurali *υῤτας πυντες Φῤατῤυμ* II, 10. legitur.

mus, sed accusativus nusquam legitur; exempla tamen accusativi sunt *αFες ανξεϱιατες* IV, b, 1. et *aveis aseriater* VI, b, 1. Addita illis adjectiva *πεϱναιες, πυσναες* ad primam declinationem, in qua saepius *e* pro *a* scribitur, referenda esse, ex *αFεφ* (*avif* VI, a, 48) *πεϱναιαφ, πυστναιαφ* IV, a, 10 sq. intelligitur. Legitur autem *στϱυꟻξλας φιχλας συφαφιας* V, a, 41., ut in nominativo *anclar* VI, b, 16., in genitivo *σεστενταδιαϱυ υϱναδιαϱυ* II, 2 sq. *μενξαϱυ ζεϱδιαϱυ* V, a, 16. et *pracopracatarum* VI, b, 12. Dativum pluralis numeri a genitivo singularis vix discerni posse, in superiore particula §. 9. monui, ubi tamen *Sehmenier dequrier* tanquam genitivum, et *Σεμενιες τεκυϱιες* V, b, 1. tanquam dativum interpretatus sum. Non minus facile permutantur accusativus et ablativus pluralis: quum enim IV, b, 2. accusativo *αFες* apponantur adjectiva *πεϱναιες, πυσναες*, etiam praepositiones *πϱε* et *πυς* cum accusativis *Fεϱες τϱεπλανες, τεσενωκες, Fεꟻιες*, constructae videri possent, etsi Latinis literis *ver(e)ir treblan(e)ir, tesenocir, vehier*, scriptum est, nisi eadem adjectiva ablativo *verisco* VI, b, 19 sqq. apposita legerentur.

31. Etsi *r* et *s* literae in fine nominum saepe permutantur, idem tamen non fit, ubi ablativo pluralis praepositio *co* subjungitur: hinc *τεϱμνεσκυ* IV, a, 19. pro singulari *termnuco* VI, a, 55., ut *εσυνεσκυ* III, a, 11. pro *esisco esoneir seveir* VI, b, 18., exaratum est. Sic *pesondrisco* VI, a, 40. legitur, quanquam *com prinuatir peracris sacris* VI, a, 56; eodemque modo supra *Φϱατϱυσπεϱ Ατιιεϱιες, αꟻτισπεϱ ειχFασατις*, scriptum vidimus, quanquam *nerus, 'sihitir, an'sihitir; Jovies, hostatir, anhostatir*, dativos in precibus, pro ablativis singularis *nerf, 'sihitu, an'sihitu; Jovie, hostatu, anhostatu*. Nomen *nerf* quidem singulare exemplum esse videtur ablativi singularis numeri in *f* exeuntis: alias enim *fe* vel *φεμ* scribitur, ut *Fαπεφεμ αFιεχλυφε* IV, a, 14. pro *vapefe avieclu* VI, a, 51; sed si *Fεϱυφε τϱεπλανυ* IV, a, 9. sive *verofe treblano* VI, a, 47. pro pluralis numeri forma *verisco treblanir* legitur, quidni nomina quaedam in *φ* sive *f* exeuntia, ut *συϱυφ* IV, b, 34. sive *sorso(f)* VI, a, 38. pro *συϱυμ* IV, b, 28. 31. sive *sorsom* VI, a, 24. et *συϱυ* V, a, 8., ad singularem numerum referenda esse putemus? Revera *Trahaf Sahate* VII, a, 41. pro *Τϱα Σατε* IV, a, 31. singularis est, ut *Traf Sahatam* et *Traha Sahata* VII, a, 39. *Traha Sahatam* VII, a, 44 sq. pro *Τϱα Σαꟻτα* et *Σαταμε* IV, a, 35. 38. Sic *nerf* in singulari numero poni potuit, etiamsi additi in precibus ablativi *arsmo, v(e)iro, pequo, castruo, fri(f)* ad pluralem numerum referendi videntur; cf. §. 15 sq. et 21. *Nerf* tamen in plurali quoque numero dici potuisse, nomen *τυφ* IV, a, 41. docet, quod, quum in loco simili VII, a, 46. *dur* legatur, pro *τυϱφ* scriptum est, neque magis differt a *τυϱες* IV, a, 20., quam numerale *τϱεφ* a *τϱες* II, 18. *Τυφ* etiam ablativum fuisse numeralis *τυFα* h. e. *duo*, e composito *desenduf* pro *duodecim* VII, b, 2. intelligitur: praeterea *τυφ* et *τϱειφ* s. *τϱιφ* sibi respondebant, ut *τυFα* et *τϱια* II, 32. 34. I, 2., *τυFες* et *τϱις* II, 18 sq. E numeralibus cardinalibus nihil amplius legitur in Iguvinis tabulis.

32. Sunt autem duo pronomina demonstrativa *erur* et *esur*, cf. §. 8., quorum tam multae flexiones leguntur, ut eas cum adjectivo *totur* sic conjungere libeat, ut, quae in tabulis ipsis scriptae sint, mutatis typis distinguantur.

Singularis.

	Masculinum.			Femininum.			Neutrum.		
Nom.	totur,	erur,	esur.	tota,	era,	esa.	toto(m),	ero(m),	eso(m).
Gen.	toter,	*erer,*	eser.	*totar,*	*erar,*	esar.	toter,	erer,	eser.
Dat.	tote,	ere,	ese.	*tote,*	ere,	ese.	tote,	ere,	ese.
Loc.	toto(me),	ero(me),	*eso(me).*	*tota(me),*	era(me),	esa(me).	toto(me),	ero(me),	*eso(me).*
Acc.	toto(m),	ero(m),	eso(m).	*tota(m),*	era(m),	esa(m).	toto(m),	ero(m),	*eso(m).*
Abl.	totu,	eru,	*esu.*	*tota,*	era,	*esa.*	totu,	eru,	*esu.*

Pluralis.

Nom.	totor,	eror,	esor.	totar,	erar,	esar.	tote,	ere,	ese.
Gen.	toto(m),	*ero(m),*	eso(m).	totaru(m),	eraru(m),	esaru(m).	toto(m),	ero(m),	eso(m).
Dat.	toter,	erer,	eser.	toter,	erer,	eser.	toter,	erer,	eser.
Acc.	totos,	eros,	esos.	totas,	eras,	esas.	tote,	ere,	ese.
Abl.	totir,	erir,	esir.	toter,	erer,	eser.	totir,	erir,	*esir.*
Instr.	toto(f),	ero(f),	eso(f).	tota(f),	era(f),	esa(f).	toto(f),	ero(f),	*eso(f).*

Nominativus singularis numeri nusquam quidem legitur, sed exempla ejus praeter nomina supra jam laudata sunt nomen masculinum *Claverniur* III, b, 8. et femininum *Φειɑ* III, a, 23. b, 1. Neutrius generis nominativus e verbis compositis, ut *screhto est* VII, b, 3. *vaseto(m) est* cet. cognoscitur; sed pro *esom* plerumque *eso* VI, a, 6. sive *εσȣ* III, a, 14. vel *esoc* VI, a, 25. sive *εσȣϰ* III, a, 1. scribitur. In plurali numero *e* pro *a* scribendum putavi, quia VI, a, 62 sq. et VII, a, 51. *este* pro *ista* legitur, sicut *ιφε* V, b, 12. 13. s. *ife* VI, a, 39. 40., quanquam *τȣFα τεφϱα* V, a, 27. II, 32. 34. et *τϱια τεφϱα* II, 21, sicut *salva* VII, a, 17. 31., scriptum est. Reliquos casus neutrum genus sine dubio cum masculino communes habuit. Dativus per tria genera sibi similis fuisse videtur, etsi non negem, in plurali numero *ir* quoque pro *er* scribi potuisse: nam et in genitivo singularis *erir* VI, b, 31. pro *erer*, sicut in ablativo pluralis *isir* VII, a, 20. 34. pro *esir*, scriptum est. Ablativum singularis supra §. 8. *esu, esa, esu* cum composito *totaper* scriptum legimus; sed *εϱε ϱι* pro *ea re* III, a, 4. positum est, ut *tote(me) Iovinem* VI, b, 26. 36. 46., etsi *totam Tarsinatem trifo* VI, a, 58. sive *τȣτα Ταϱιναΐε τϱιφȣ* IV, a, 16. legitur. Pro *esome esono* VI, a, 47. *εσȣμεϰ εσȣνȣ* IV, a, 8., sed I, 29 sq. *εσȣϰȣ εσȣνȣ*, et V, a, 2. *εστȣ εσȣνȣ* scriptum est, atque *esme pople* VI, a, 55. post ablativum *esu poplu*, cui *esmei stahmei* VI, b, 5. 18. respondet. Pro *εȣ ναϱατȣ* V, b, 8. (cf. *eso naratu* VI, b, 22) plenius exaratum est *εȣ εσȣμ εσȣ ναϱατȣ* V, a, 2., cui *eo iso* VI, b, 20. respondet: ceterum pronominis sine consonante media

hae flexiones leguntur: *eam* VI, a, 16. 24. et *eaf* VII, a, 52. sive *εαφ* IV, a, 42. Instrumentalis *εσϑφ* V, a, 40. legitur: *esisco* VI, b, 18. ante *esoneir seveir* scriptum esse, non magis est mirandum, quam *τϑτας* IV, a, 2. et 5. pro genitivo *totar*; sed legitur etiam *este esono* VI, b, 56 sq., ut *este persclo* VI, b, 1. sive *εστε περσκλϑμ* IV, b, 1., at *esto tudero* VI, b, 15. et 16., ut *eso tuderato* VI, b, 8. et *eso tremnu* VI, b, 2. 16. Maxime incertae autem sunt flexiones genitivi et accusativi pluralis numeri, quia exempla desunt idonea.

33. Quoniam ista pronomina primae secundaeque nominum declinationibus respondent, iis tertiae quoque declinationis adjectiva addere liceat, *fons*, *pacer* et *peracnis* s. *peracris*, cum aliis quibusdam vocabulis, quorum flexiones in tabulis Iguvinis leguntur.

Singularis.

Nom.	*fo(n)s*,	*pacer*,	peracnis s. peracris.	Neutr. *verfale* VI, b, 8.
Gen.	*foner*,	pacrer,	peracner.	cf. *ocrer peihaner* VI, b, 8. 19.
Dat.	fone,	pacre,	peracne.	cf. *Fϑφιϑνε* IV, b, 21. s. *Vofione* VI, a, 19. *σεFαχνε* I, 23.
Loc.	fonem(e),	pacrem(e),	*peracnem*(e).	cf. *ruseme* VII, a, 8. 23.
Acc.	fone(m),	pacre(m),	*peracne(m)*.	cf. *σαχρε*, *σεFαχνε* V, a, 21. b, 8, 10. *σεFαχνι*, 25 sqq.
Abl.	fone,	pacre,	*peracne* s. *peracr(e)i*.	cf. *σαχρε* II, 30. *πϑνι* s. *pone* IV, b, 9. VI, b, 19 cet.

Pluralis.

Nom.	*foner*,	*pacrer*,	peracner.	Neutr. vid. accus.
Gen.	fonio(m),	pacrio(m),	*peracnio(m)*.	cf. *σαχρεϑ περαχνεϑ* III, a, 6. et Instr.
Dat.	fonus,	pacrus,	peracnis.	cf. *σεFαχνις* I, 25. V, a, 36.
Acc.	fones,	pacres,	peracnes.	Neutr. *σαχρε σεFαχνε* II, 22.
Abl.	fonus,	pacrus,	peracnis s. *peracris*.	cf. *sacris* VI, a, 52. 56. *χαρνϑς* I, 7.
Instr.	*fone(f)*,	pacre(f),	peracne(f).	cf. *σαχρεφ* IV, b, 19 sq. s. *sacra* VI, a, 18. *σεFαχνεφ* I, 22.

Notandum *peracrio* VII, a, 51. pro *περαχρε(φ)* IV, a, 40.

His adjungam flexiones quasdam nominum *bos*, *sus*, *ovis:*

Acc. sing.	*βϑμ περαχνε* V, a, 5. *σιμ* s. *σι περαχνε σεFαχνε* V, b, 1. 7 sq. *ϑFεμ σεFαχνι* II, 26.
Abl. »	*bue peracr(e)i* VI, b, 25 cet. *ϑFε περαχνεμ* V, a, 10. *σαχρε ϑFεμ* II, 8 sqq. *ϑFεμ περαεμ* II, 31. *ϑFιχϑμ* II, 28.
Gen. plur.	*buo peracnio* VI, b, 54.
Abl. »	*βϑφ* IV, b, 2. 11. 21. s. *buf* VI, b, 22. a, 1. 19. *σιφ* IV, b, 7. 15. s. *si(f)* VI, b, 58. a, 3. *ϑFεφ* IV, a, 1. s. *ovi* VI, a, 43.

De vocativo praeter ea, quae in precibus explicandis supra dicta sunt, nihil est, quod addatur: cetera notatu digna in sequenti videbimus particula.

Emendanda: Pag. 5, v. 7. a fine leg. *suboco*. — Pag. 13, v. 13 a fine *votis*. — Pag. 21, v. 2. *alfir*. — Pag. 24, v. 19. *declinationis*.

RUDIMENTA
LINGUAE UMBRICAE

EX INSCRIPTIONIBUS ANTIQUIS ENODATA.

PARTICULA V.

QUARTAM IGUVINAM TABULAM EXPONENS.

SCRIPSIT

Dr. G. F. GROTEFEND
LYCEI HANNOVERANI DIRECTOR.

Est quadam prodire tenus, si non datur ultra. *Horat.*

HANNOVERAE MDCCCXXXVII.
IN LIBRARIA AULICA HAHNII.

P r a e f a t i o.

Peractis illis, quaecumque mihi praemittenda videbantur Iguvinarum tabularum interpretationibus, antiquissimam omnium, quartam scilicet tabulam, nunc exponere conor, quippe qua simul plurimas Umbricorum nominum verborumve, quae quidem ad nostram aetatem pervenerunt, flexiones discimus. Quo facilius autem omne illius tabulae argumentum perspiceretur, commentario, quo singula probarem, interlinearem versionem praemittendam putavi, singulisque sectionibus argumenta brevissimis verbis praescripsi. In versione vero ea verba potius elegi, quae Umbricis essent simillima, quam quae stilus bene Latinus posceret, quippe quum Umbrica illustrare mallem, quam bene Latine scribere. Nomina propria, quorum similia apud Romanos scriptores non leguntur, non mutata plerumque reddidi, et, ne, quod mihi ipsi placeret, alios quoque probare cogerem, ne *Fidium* quidem *Sancum* sive *Sancium*, quae nomina in inscriptionibus Romanis et Veronensibus leguntur, pro *Fiso San'sio* vel *Martem Gradivum* pro *Marte Grabovio* scribendum putavi. Quod si fecissem, etiam *arx Fidia* pro *monte Fisio*, et *Jupiter* vel *Faunus Gradivus* pro *Jove* vel *Vofione Grabovio* scribendum mihi fuisset, qui ne *Iguvinam* quidem *urbem* in *Iguvium* verti, ne nominis genus mutaretur, vel damnaretur aliorum sententia, qui in verbis

secundae tabulae

Φϱατϱϐσπε(ϱ) Ατιεϱιε(ς), αϝτισπεϱ ειϰΓασατις;
τϐταπε(ϱ) ΙιϐΓινα, τϱεφιπεϱ ΙιϐΓινα;

totam Iguvinam a *tribu Iguvina* non magis differre censeant, quam inclitos rerum sacrarum arbitros a Fratribus Atiersiis. Ne tamen versio mea eadem obscuritate laboraret, qua ipsum idioma Umbricum, mutavi interdum nomina, ut *Tadinatem* tribum pro *Tarsinate* dicerem, atque etiam *Fontinalia* et *Robigalia* sacra adoptarem, etsi haec mihi nondum magis probata sunt, quam *Sementiva*, quae pro *Traha Sahata* prius acceperam. Si qua verba communia mutanda videbantur, ea semper eligere studui, quorum vel flexio vel constructio tam similis esset Umbricis, ut vitaretur nimia verborum mutatio. Sic pro *ϐστεντϐ* neque *obstineto* neque *ostendito* scripsi, sed *immolato*, ut non solum clarior fieret vera vis verbi, sed simul indicaretur, constructum cum eo nomen *αϱΓια* sive *αϱΓιϐ* non pro accusativo neutrius generis, sed, sicut Latinum *arviga*, pro ablativo feminini generis esse accipiendum. Haud raro quidem errasse me non negem; sed haec sunt delicta, quibus ignosci velim tanquam maculis, quas aut incuria fudit, aut humana parum cavit natura.

P a r t i c u l a V.

Quartam Iguvinam tabulam exponens.

Versio verbalis.

Sectio prima. De auguriis in lustro capiendis.

IV, b, 1 sq. *Εςτε περσκλȣμ αFες ανξεριατες ενετȣ, περναιες, πȣσναες.*
Isto in lustro aves auguriales indagato, priores, posteriores.

De primo sacrificio.

IV, b, 2 sq. *Πρε Fερες τρεπλανες ΙȣFε ΚραπȣFι τρε βȣφ φετȣ:*
Ante ferias treblanas Jovi Grabovio tribus bubus facito:

IV, b, 3 sq. *αρFια ȣστεντȣ; FατȣFα φερινε φειτȣ; Ⱶερις Fινȣ, Ⱶερι πȣνι,*
arviga immolato; fatua ferina facito; vel vino, vel pane,

IV, b, 5 sq. *ȣχριπερ Φισιȣ, τȣταπερ ΙκȣFινα φειτȣ; σεFȣμ κȣτεφ πεσνιμȣ αρεπες αρFες.*
pro monte Fisio, pro tota Iguvina facito; cum veneratione caute precdtor pro ardore arvigae.

Sectio secunda. De secundo sacrificio.

IV, b, 7 sq. *Πȣς Fερες τρεπλανες τρεφ σιφ κȣμιαφ φειτȣ Τρεβε ΙȣFιε,*
Post ferias treblanas tribus suibus scrofis facito Trebae Joviae,

IV, b, 8 sq. *ȣχριπερ Φισιȣ, τȣταπερ ΙκȣFινα: σȣπα σȣμτȣ; αρFια ȣστεντȣ;*
pro monte Fisio, pro tota Iguvina: sulfure sulfurato; arviga immolato;

IV, b, 9 sq. *πȣνι φετȣ; κȣτεφ πεσνιμȣ αρεπες αρFες.*
pane facito; caute precator pro ardore arvigae.

Sectio tertia. De tertio sacrificio.

IV, b, 11 sq. *Πρε Fερες τεσεναχες τρε βȣφ φετȣ, Μαρτε ΚραπȣFι φετȣ,*
Ante ferias tesenacas tribus bubus facito, Marti Grabovio facito,

IV, b, 12 sq. *ȣχριπε Φισιȣ, τȣταπερ ΙκȣFινα: αρFιȣ ȣστεντȣ; FατȣFα φερινε φετȣ;*
pro monte Fisio, pro tota Iguvina: arviga immolato; fatua ferina facito;

IV, b, 13 sq. *πȣνι φετȣ; κȣτεφ πεσνιμȣ αρπες αρFες.*
pane facito; caute precator pro ardore arvigae.

Sectio quarta. De quarto sacrificio.

IV, b, 15 sq. *Πυς Fεϱες τεσενακες τϱεφ σιφ φελιυφ φετυ Φισε Σαζι,*
Post ferias tesenacas tribus suibus verribus facito Fiso San'sio,

IV, b, 16 sq. *υκϱιπεϱ Φισιυ, τυταπεϱ ΙκυFινα: πυνι φετυ; σαπα σαμτυ; αϱFιυ υστεντυ;*
pro monte Fisio, pro tota Iguvina: pane facito; sulfure sulfurato; arviga immolato;

IV, b, 17 sq. *μεφα, Fεστιζα υστετυ; ΦιυFι φετυ, υκϱιπεϱ Φισιυ φετυ;*
mazam, exta porricito; Fisovio facito, pro monte Fisio facito:

IV, b, 19 sq. *καπιϱ πυϱτιταφ, σακϱεφ; ετϱαφ πυϱτιταφ, ετϱαφ σακϱεφ,*
capide propinata, sacri; altera propinata, altera sacri,

IV, b, 20. *τυταπεϱ ΙκυFινα: κυτεφ πεσνιμυ αϱεπες αϱFες.*
pro tota Iguvina: caute precator pro ardore arvigae.

Sectio quinta. De quinto sacrificio.

IV, b, 21 sq. *Πϱε Fεϱες FεҺιες τϱεφ βυφ καλεϱυφ φετυ ΒυφιυνΙ ΚϱαπυFι,*
Ante ferias vehias tribus bubus candidis facito Vofioni Grabovio,

IV, b, 22 sq. *υκϱιπεϱ Φισιυ, τυταπεϱ ΙκυFινα: FατυFα φεϱινε φετυ; Һεϱι Fινυ, Һεϱι πυνι;*
pro monte Fisio, pro tota Iguvina: fatua ferina facito; vel vino, vel pane;

IV, b, 24. *αϱFιυ υστεντυ; κυτεφ πεσνιμυ αϱεπες αϱFες.*
arviga immolato; caute precator pro ardore arvigae.

Sectio sexta. De sexto sacrificio.

IV, b, 25. *Πυς Fεϱες FεҺιες τϱεφ Һαπιναφ φετυ Τεφϱε ΙυFιε,*
Post ferias vehias tribus agnabus facito Tefrae Joviae,

IV, b, 26. *υκϱιπεϱ Φισιυ, τυταπεϱ ΙκυFινα: πυστε Ασιανε φετυ; ξεϱεφ φετυ*
pro monte Fisio, pro tota Igůvina: bitumine Asiano facito; verbenis facito;

IV, b, 27 sq. *πελσανα φετυ; αϱFια υστεντυ; πυνι φετυ; ταζεξ πεσνιμυ αϱιπεϱ αϱFις.*
balsamo facito; arviga immolato; pane facito; tacens precator pro ardore arvigae.

De purgationibus post sacrificium istud instituendis.

IV, b, 28 sq. *Απι Һαβινα πυϱτιυς, συϱυμ πεσυντϱυ φετυ.*
Quum agnabus peregeris, sociam purgationem facito.

IV, b, 29. *Εσμικ Fεστιζαμ πϱεFε φικτυ; Τεφϱι ΙυFι φετυ,*
In ea exta prius porricito; Tefrae Joviae facito,

IV, b, 29 sq. *υκϱιπεϱ Φισιυ, τυταπεϱ ΙκυFινα: τεστϱυκυ πεϱι καπιϱε πεϱυμ φειτυ.*
pro monte Fisio, pro tota Iguvina: ad dextram lustrum capide cum precibus facito.

IV, b, 31 sq. *Απι εϱελ πυϱτιυς, ενυκ συϱυμ πεσυντϱυμ φειτυ σταφλτιFυ.*
Quum incantationem peregeris, inde sociam purgationem facito stabulativam.

IV, b, 32 sq. *Εσμικ Fεστιζα φικτυ; υκϱιπεϱ Φισιυ, τυταπεϱ ΙκυFινα φειτυ:*
In ea exta porricito; pro monte Fisio, pro tota Iguvina facito:

IV, b, 33 sq. *νεῤτῤȣκȣ πεῤι καπιῤε πεῤȣμ φειτȣ; πȣνι φειτȣ. Απι συῤεφ πȣῤτιȣς,*
ad sinistram lustrum capide cum precibus facito; pane facito. Quum pro sociis peregeris,

IV, b, 34 sq. *ενȣκ Ͱαπιναῤȣ εῤες τιτȣ; ξεῤεφ κȣμαλτȣ; ξεῤεφ κȣματς πεσνιμȣ.*
tum agnarum incantationes dicito; verbenis cumulato; verbenis tacite precator.

Sectio septima. De septimo sacrificio.

IV, a, 1 sq. *Fȣκȣκȣμ ΙȣFιȣ, πȣνε ȣFεφ φȣῤφαϑ, τῤεφ Fιτλȣφ τȣῤȣφ Μαῤτε Ͱȣῤιε φετȣ,*
Cum foco Jovio, postquam ovibus februarint, tribus vitulis tauris Marti Horsio facito,

IV, a, 2 sq. *πȣπλȣπεῤ τȣτας ΙιȣFινας, τȣταπεῤ ΙκȣFινα: FατȣFα φεῤινε φετȣ;*
pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina: fatua ferina facito;

IV, a, 3 sq. *πȣνι φετȣ; αῤFια ȣστεντȣ; κȣτεπ πεσνιμȣ αῤεπες αῤFες.*
pane facito; arviga immolato; caute precator pro ardore arvigae.

De octavo sacrificio.

IV, a, 4 sq. *Fȣκȣκεμ Κȣῤετιες τῤεφ Fιτλȣπ τȣῤȣπ Ͱȣντε Ζεῤφι φειτȣ,*
Cum foco Curitis tribus vitulis tauris Hondo 'Serfio facito,

IV, a, 5 sq. *πȣπλȣπεῤ τȣτας ΙιȣFινας, τȣταπεῤ ΙιȣFινα: FατȣFα φεῤινε φετȣ; αῤFια ȣστεντȣ;*
pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina: fatua ferina facito; arviga immolato;

IV, a, 6 sq. *τενξιτιμ αῤFειτȣ; Ͱεῤις Fινȣ, Ͱεῤις πȣνι φειτȣ; κȣτεφ πεῤσνιμȣ αῤιπες αῤFις.*
testitium afferto; vel vino, vel pane facito; caute precator pro ardore arvigae.

De ritibus in malo omine repetendis.

IV, a, 7 sq. *Ινȣκ ȣκαῤ πιͰαξ φȣστ. ΣFεπȣ εσȣμεκ εσȣνȣ αντεῤ Fακαξε Fαζετȣμισε,*
Inde mons piandus fuerit. Si qua in hoc omen inter vacantia cessans sit,

IV, a, 8 sq. *αFιφ αξεῤιατȣ; Ͱεῤȣφε τῤεπλανȣ κȣFεῤτȣ; ῤεστεφ εσȣνȣ φειτȣ.*
ex avibus servato; ferias treblanas instaurato; repostis omen facito.

Sectio octava. De suffimentis ad populi expiationem instituendis.

IV a, 10 sq. *Πȣνε πȣπλȣμ αφεῤȣμ Ͱεῤιες, αFεφ ανξεῤιατȣ ετȣ, πεῤναιαφ, πȣστναιαφ.*
Postquam populo lustrando satisfeceris, ex avibus augurium capito, prioribus, posterioribus.

IV, a, 11 sq. *Πȣνε κȣFȣῤτȣς, κῤενκατῤȣμ Ͱατȣ: ενȣμεκ πιῤ αͰτιμεμ εντεντȣ.*
Postquam compleveris, circulationem habeto: inde piamen cum ovatione intendito.

IV a, 12 sq. *Πȣνε πιῤ εντελȣς αͰτιμεμ, ενȣμεκ στεπλατȣ παῤφαμ τεσFαμ;*
Postquam piamen intenderis cum ovatione, inde firmato parra dextera;

IV, a, 13 sq. *τεφε τȣτε ΙκȣFινε Fαπεφεμ αFιεκλȣφε κȣμπιφιατȣ;*
feliciter toti Iguvinae, favente avium augurio, combinato;

IV, a, 14 sq. *Fεα αFιεκλα εσȣνȣμε ετȣ; πῤινȣFατȣ ετȣτȣ; πεῤκαφ Ͱαβετȣτε πȣνιζατε.*
boni ominis auguria capito; suffimenta agitote; lituis servatote puniceati.

IV, a, 15 sq. *Πȣνε μενες ακεῤȣνιαμεμ, ενȣμεκ ετȣῤ σταμȣ τȣτα Ταῤινατε τῤιφȣ:*
Postquam operatus eris de acerra, inde paeanem instituito per totam Tadinatem tribum:

IV, a, 17. *Ταϱινατε, Τυϱσκυμ, Ναⱶαϱκυμ νυμεμ, Ιαπυξκυμ νυμεμ.*
Tadinati, Tuderti, Naharti nomine, Japygico nomine.

IV, a, 18. *ΣFεπις ⱶαβε πυϱτατυλυ, πυε μεϱς εστ, φειτυ: υϱυ, πεϱε μεϱς εςτ.*
Si quis habet sacratum aliquid, ubi salutare est, facito: urat, prout salutare est.

IV, a, 19 sq. *Πυνε πϱινυFατυς σταⱶεϱεν τεϱμνεσκυ, ενυμεκ αϱμανυ κατεϱαμυ ΙκυFινυ:*
Postquam suffimenta egerint cum flammis, inde placitam (dicito) expiationem Iguvinorum:

IV, a, 20 sq. *ενυμεκ απϱετυ τυϱες ετ πυϱε. Πυνι αμπϱεφυυς, πεϱσνιμυ:*
inde cremato cum turibus et igne. Postquam cremaveris, precator:

IV,a,21 sq. *ενυμεκ ετατυ ΙκυFινυς: τϱιυπεϱ αμπϱεⱶτυ, τϱιυπεϱ πεσνιμυ, τϱιυπεϱ ετατυ ΙκυFινυς:*
inde paeane canito Iguvinos: ter cremato, ter precator, ter paeane canito Iguvinos:

IV, a, 22 sq. *ενυμεκ πϱινυFατυς ζιμυ ετυτυ. ΕϱαFοντ Fεα ζιμυ ετυτυ πϱινυFατυς.*
inde suffimenta cum thymo agitote. Ita bene cum thymo agitote suffimenta.

Sectio nona. De nono sacrificio.

IV, a, 24. *Φυντλεϱε τϱιφ απϱυφ ϱυφϱυ υτε πειυ φειτυ Σεϱφε Μαϱτι:*
In Fontinalibus tribus apris rubris aut fuscis facito `Serfo Martio:

IV, a, 25 sq. *FατυFυ φεϱιμε φετυ; αϱFιυ υστεντυ; πυνι φετυ; ταζεξ πεσνιμυ αϱεπε αϱFες.*
fatua ferina facito; arviga immolato; pane facito; tacens precator pro ardore arvigae.

Sectio decima. De decimo sacrificio.

IV, a, 27 sq. *'Ραπινιε τϱε πυϱκα ϱυφϱα υτε πεια φετυ Πϱεστατε Σεϱφιε Σεϱφε Μαϱτιες:*
In Robigalibus tribus porcabus rubris aut fuscis facito Prestatae `Serfiae `Serfi Martii:

IV, a, 28 sq. *πεϱαια φειτυ; αϱFιυ υστεντυ; καπι σακϱα αιτυ, Fεσκλυ Fετυ, ατϱυ, αλφυ;*
purgatoriis facito; arviga immolato; capide sacra libato, vasculo pleno, atro, albo;

IV, a, 29 sq. *πυνι φετυ; ταζεξ πεσνιμυ αϱεπεϱ αϱFες.*
pane facito; tacens precator pro ardore arvigae.

Sectio undecima. De undecimo sacrificio.

IV, a, 31. *Τϱα Σατε τϱεφ Fιτλαφ φειτυ Τυσε Σεϱφιε Σεϱφε Μαϱτιες:*
Cum lacte saccato tribus vitulabus facito Tursae `Serfiae `Serfi Martii:

IV, a, 32 sq. *πεϱαια φειτυ; αϱFιυ υστετυ; πυνι φετυ; ταζεξ πεσνιμυ αϱεπεϱ αϱFες.*
purgatoriis facito; arviga immolato; pane facito; tacens precator pro ardore arvigae.

De ritibus purgatoriis per ista sacrificia observandis.

IV, a, 33 sq. *Πυνε πυϱτινζυς, καϱετυ. Πυφε απϱυφ φακυυεντ, πυξε εϱυς τεϱα:*
Postquam consecraveris, caedito. Ex quo apris fecerint, ex eo incantationes dicas:

IV, a, 34 sq. *απε εϱυς τεϱυστ, πυστϱυ κυπιφιατυ. 'Ραπιναμε εϱυς τεϱα:*
quum incantationes dixeris, bitumine auspicator. Robigalibus incantationes dicas:

IV, a, 35 sq. *ενε Τϱα Σαⱶτα κυπιφιαια εϱυς τεϱα. Ενυ 'Ραπιναμε πυστϱυ κυFεϱτυ αντακϱε;*
inde cum lacte saccato auspicans incantationes dicas. Inde in Robigalibus bitumine cumulato acervatim;

IV, a, 37. *κȣματε πεσνιμȣ: ενȣ καπι σαχῥα αιτȣ, Fεσκλȣ Fετȣ.*
tacite precator: inde capide sacra libato, vasculo pleno.

IV, a, 38 sq. *Ενȣ Σαταμε κȣFεῥτȣ ανταχῥε; κȣματε πεσνιμȣ: ενȣ εσȣνȣ: πȣῥτιτȣ φȣστ.*
Inde cum lacte saccato cumulato acervatim; tacite precator: inde omen: rite peractum sit.

Sectio duodecima. De duodecimo sacrificio.

IV, a, 40. *Πȣστερτιȣ, πανε πȣπλȣ ατεῥα φȣστ, ιFεκα πεῥαχῥε τȣσετȣ:*
Vice tertia, quando populo indictum fuerit, juvencas sacres cremato:

IV, a, 41. *σȣπεῥ κȣμνε αῥφεῥτȣῥ πῥινȣFατȣ τȣφ τȣσετȣτȣ.*
super secundo omine suffimenta cum turibus crematote.

IV, a, 42 sq. *ⱶȣτῥα φȣῥȣ Σεⱶμενιαῥ ⱶατȣτȣ; εαφ ιFεκα τῥε ακεῥȣνιε φετȣ Τȣσε ΙȣFιε:*
Posthac debita Semoniis facitote; illis juvencabus tribus cum acerra facito Tursae Joviae:

IV, a, 43 sq. *αῥFιȣ ȣστετȣ; πȣνι φετȣ; πεῥαια φετȣ; ταζεξ πεσνιμȣ αῥεπε αῥFες.*
arviga immolato; pane facito; purgatoriis facito; tacens precator pro ardore arvigae.

Ratihabitio quaestoritia.

IV, a, 45. *ΚFεστῥετιε ȣσαιε σFεσȣ FȣFζις τιτιστε τειες.*
Quaestoritia approbatione suetum vobis dicate diis.

Rerum verborumque explicatio.

1. Initium hujus tabulae et in secunda particula §. 20. et in tertia §. 16. jam sic explicatum legitur, ut nihil addendum videatur. De sacrificiis quoque nonnisi pauca illustranda restant, quibus generalia quaedam praemittere liceat. Quemadmodum tria semper distinguuntur in illis versibus, quos in tertia particula §. 17. inter se comparavi, et, quantum fieri a me potuit, illustravi, qua occasione, quibus victimis, cui numini sacra faciunda sint; sic ex variis rebus, quae in sacrificiis fiunt, tres sunt omnibus illis communes, arvigae immolatio, panis oblatio et tacita precatio pro ardore arvigae. Haec tria tamen, in quovis sacrificio necessaria, non eodem semper ordine leguntur: in quarta quidem tabula tacitae preces, quae secundam ea, quae in secunda particula §. 21. monui, caute et compressis labris fiebant, extremo semper loco praecipiuntur, sed panis oblatio in quarto sacrificio primum locum obtinet, atque in quinto septimoque sacrificio etiam arvigae immolationi anteponitur. Multo magis ordo turbatur in sexta septimaque tabulis, in quibus panis oblatio non modo ante arvigae immolationem VII, a, 4. 7. 41 sq., sed extremo quoque loco VII, a, 54. ponitur; tacitae preces autem VI, b, 55. ante cetera omnia praecipiuntur. Hic verbis *tases persnimu* semel additur vocabulum *sevom*, quod IV, b, 5. ante *κȣτεφ πεσνιμȣ* scriptum est; nusquam vero in sexta septimaque tabulis adduntur verba *αῥεπεῥ αῥFες*, quae in quarta tabula omnium sacrificiorum praecepta claudunt, atque ad omen illud spectant, quo Cyrene apud Virgilium G. IV, 386. animum suum firmabat, quoque cessante IV, a, 7 sqq. sacrorum instauratio praecipitur. *Sevom* in secunda particula

§. 21 extr. recte interpretatus esse mihi videor *cum veneratione*, sed *αϕεπεϕ αϕFες* melius *pro ardore* quam *pro ustione arvigae* vertitur, quia etiam secundum Virgilii eclogam VIII, 105. in flammis tremulis faustum omen quaerebatur. Ceterum tacitas preces pro ardore arvigae diversas esse ab illis precibus, quas in superiore particula interpretatus sum, docet praeceptum illud *tases persnimu sevom* VI, b, 55 sq. post preces triplices in feriis treblanis praescriptas, ad quas VI, b, 59. post praeceptum *tases persnimu* hisce verbis respicitur: *surur naratu puse pre verir treblanir*.

2. Etiam *arviga*, quam Paulus Diaconus ex Festo interpretatur hostiam, cujus adhaerentia inspiciebantur exta, differt a victimis in quovis sacrificio praescriptis; etsi autem nescio, cur in quarta tabula pro *arvio fetu* semper *αϕFιυ* s. *αϕFια υστε(ν)τυ*, sicut IV, b, 18. *Fεστιζα υστετυ* pro *Fεστιζα(μ) φικτυ* IV, b, 29 et 32. scriptum sit, Festi tamen interpretatio arvigae, quum de extispicina nihil reperiam in Iguvinis tabulis, mihi non arridet: *arvigam* potius ex apposita *fatua ferina* in omnibus sacrificiis, in quibus neque *συπα συμτυ*, neque *πυστε Ασιανε φετυ*, neque *πεϕαια φε(ι)τυ* legitur, ovem februationis causa libatam interpretor. Nam

Poscit ovem fatum. Verbenas improba carpsit,

Quas pia dis ruris ferre solebat anus. Ovid. F. I, 381 sq. cf. Virg. G. IV, 646. Virgilius Aen. XII, 170. etiam porcae, quae in foedere jungendo caedi solebat (Aen. VIII, 641), intonsam bidentem addidit; et quia idem l. l. cecinit:

Dant fruges manibus salsas, et tempora ferro
Summa notant pecudum, paterisque altaria libant:

arvigae oppositam puto fatuam ferinam tanquam carnem insulsam, praesertim quum Varro L. L. V, 19. §. 98. scripserit: »*Aries*, quod eum dicebant *ἀρήν* veteres, nostri *arviga*, hinc« »*arvignus*. Haec sunt, quarum in sacrificiis exta in olla, non in veru coquuntur, quas et »Accius scribit et in pontificiis libris videmus«. *Panis* vero, quem Horatius Epist. I, 10, 11. libis et mellitis placentis opponit, apud Umbros, quibus deerant omnia vocabula ab litera *l* incipientia, inter liba referendus videtur, etsi non alia solum liborum nomina in tabulis Iguvinis leguntur, sed *ife* quoque liba dicuntur VI, a, 39 et 40. V, b, 12 et 13. Id tamen mirandum est, quod in primo, quinto, octavo sacrificio, sive in sacris, quae Jovi et Vofioni Grabovio et Hondo 'Serfio fiunt, pro simplici pane *vel vino vel pane* (cf. Partic. III, §. 3.) legatur. Praeterea in octavo sacrificio additur *τενξιτιμ αϕFειτυ*, quod secundum ea, quae in particula secunda §. 35 sq. monui, ad panem *testitium* s. *testuatium* refero, de quo videndi sunt Cato R. R. 74. et Varro L. L. V, 22. §. 106. Aliud libi genus in quarto sacrificio IV, b, 17. *μεφα* dicitur, h. e. *maza*, eique additur *Fεστιζα*, de qua nunc pluribus verbis mihi dicendum est.

3. Nomen *Fεστιζα* s. *vestisia* derivandum est ab illo verbo, cujus participium

vestis s. *vesteis* VI, a, 6. 25. et b, 22. ante preces cum verbis *eso*(*c*) *persnimu* s. *naratu* constructum legitur. Quum preces illae non ad mala averruncanda, sed ad oblatas res cum votis dicandas fiant, verbum illud non tam *victimandi*, sicut imperativum *Fεστιζε* V, a, 4. in particula tertia §. 15. interpretatus sum, quam *libandi* vim habuisse puto, nec scio an *vestio* et *Fεστιζω* ab ἑστιάω Graecorum, unde Ephesi rex sacrorum, epulo, ἱστιάτωρ dicebatur, sicut *Vestae* nomen ab ἑστίᾳ, deduci possit. Hinc *vestisia*, quod VI, a, 6. inter *eso persnimu* et *vestis* legitur, libamen designat, sicut V, a, 34 sq. *καπιδε ϝυντε ΙυFιε Fεστικατυ* verti potest: capide Hondae Joviae libato. Quia vero pro *Fεστιζα*(*μ*) *φιχτυ* IV, b, 29. 32. sive *vestisia fetu* IV, b, 18. *Fεστιζα υστετυ*, sicut paullo antea *αδFιυ υστεντυ*, scriptum est, *exta* praecipue intelligenda sunt, quae secundum Varronem R. R. I, 29 extr. deis cum dabant, *porricere* dicebant Romani, vel *θυηλαὶ* Hom. Jl. IX, 220. s. *ἄργματα* Od. XIV, 446: imo, quum *carsome vestisier* VI, b, 13 sq. non aliter quam *caede victimae* vertere sciam, ipsa victima *vestisia* dicta esse videtur. Quemadmodum autem V, a, 34 sq. *καπιδε ϝυντε ΙυFιε Fεστικατυ Πετδυνιαπερ*[*τ*] *νατινε Φδατδυ Ατιιεδιυ* scriptum est, sic IV, b, 18. legimus: *Fεστιζα υστετυ*; *ΦιιαFι φετυ, υχδιπερ Φισιυ φετυ καπιδ*. *Capis* s. *capida* s. *capedo*, deminutive *capula*, *capidula*, *capeduncula*, *caprunculum* quoque, si recte legitur apud Festum, sicut *capita* et *capitulia* de vasculis agnoscit Jo. Lydus de magistr. Rom. I, 46. p. 78., secundum Arruntium apud Priscianum VI, p. 708. ed. Putsch. vasis genus est pontificalis, unde Decius Mus apud Livium X, 7. inter insignia pontificalia atque auguralia refert, si pontifex conspiciatur cum capide, capite velato victimam caedens, augur cum lituo, augurium ex arce capiens: cf. Cic. de rep. apud Non. Marc. s. v. *Samium*. *Samias* dixerat Laelius, tanquam testeas, capedines sive capedunculas in illa aureola oratiuncula, ad quam Cicero N. D. III, 17. respicit: unde Varro L. L. V, 26. §. 121.: »Minores capulae, a capiendo »(dictae, vid. Paul. Diac. s. v. *Capis*), quod ansatae, ut prehendi possent, i. e. capi. Harum »figuras in vasis sacris ligneas ac fictilis antiquas etiam nunc videmus (cf. de vita pop. R. »l. I. apud Non. Marc. s. v. *Armillum*),« atque Cicero in Parad. II.: »Quid? a Numa »Pompilio? minusne gratas diis immortalibus capedines ac fictiles urnulas fuisse, quam »filicatas aliorum pateras arbitramur?« Numae Pompilio capidas cum jure sacerdotum tribuit etiam Lucilius IX, apud Prisc. pag. 708. in hexametro: »Hinc ancilia ab hoc, api»ces capidasque repertas«.

4. *Καπιδ* ablativus singularis est pro *καπιδε* IV, b, 33. scriptus, ut *καπι* IV, a, 29. 37. pro *capif* VII, a, 39. 45: nam pluralis in *υς* desinit, ut I, 5 sq. *καπιδυς Πυεμυνε, Fεσυνε πυδτυFιτυ* h. e. capidibus Pomonae et Feroniae libato. Si *πυδτυFιτυ*, pro *pudrovitu* VI, b, 56. scriptum, a *podruhpei* VI, b, 11. h. e. *προςτροπῇ* derivandum est, *καπιδ πυδτιταφ* IV, b, 19. *capide propinata* verti potest, etsi *πυδτιταφ* plerumque idem fere significat quod *σαχδεφ*. Pro *σαχδεφ*, quod per ablativum tertiae declinationis *sacri* reddendum

putavi, aliis in locis, ut IV, a, 29. 37. *σαχῤα* scriptum est; *ετῤαφ* vero Umbros pro *altera* dixisse, quemadmodum Romani *iterum* pro *alterum* dicebant, atque apud Homerum *ἕτερος* vel alterum Jl. XXIV, 528. 598. vel alterutrum Jl. V, 258. 288., *ἕτεροι* vel alteros Jl. XII, 93. vel alterutros Jl. XX, 210. significat, sexta tabula docet, ubi VI, a, 18. *capif purdita dupla aitu, sacra dupla aitu* legitur. *Διτȣ* IV, a, 37. mihi cum *αιȣ* V, a, 4., quod *εὐχὴν* significat, cognatum esse videtur, quum non solum VI, a, 25. *capirso subotu*, h. e. cum capide supplicato, sed etiam VI, a, 24. *capirse perso osatu*, h. e. cum capide preces orato, scriptum sit, quocum conferre licet Homeri versus Jl. XXIII, 196. *πολλὰ δὲ καὶ σπένδων χρυσέῳ δέπαϊ λιτάνευεν* et Jl. XXIV, 287. *σπεῖσον Διΐ πατρὶ καὶ εὔχεο* cet. Sic apud Virgilium G. IV, 381. Cyrene: *Oceano libemus*, ait; simul ipsa precatur. Notandum est autem, quod, quum in sexta tabula *mefa spefa Fisovina* VI, a, 9 et 14. *ocriper Fisiu*, *totaper Ijovina* sacrum fiat, in quarta exta cum maza Fisovi *pro monte Fisio* porriciantur, cum capide libetur *pro tota Iguvina;* in septima contra tabula VII, a, 37. exta et maza spissa dentur Fisovi Sansio *pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina.* Pro monte Fisio et tota Iguvina in sexta tabula sex priora sacrificia fiunt, ut in septima tabula sex posteriora sacrificia pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina; sed in quarta tabula quatuor postremis sacrificiis nihil ejusmodi additum est, et sicut verbo *purdito fust*, VI, a, 42. h. e. rite sacrificatum sit, quod etiam IV, a, 39. ante duodecimum sacrificium legitur, sex priora sacrificia secernuntur a reliquis, sic post octavum sacrificium IV, a, 7. legimus: *ινȣκ ȣκαῤ πιϜαξ φȣστ*, quod mihi *inde mons piandus erit* vertendum videtur, quia VI, a, 46 sq. *eno ocar pihos fust* scriptum est, cujus genitivus VI, b, 19. *ocrer pihaner* legitur. Quemadmodum ibidem genitivus *popler anferener* additus est, sic IV, a, 10. legitur *πȣνε πȣπλȣμ αφεῤȣμ Ϝεριες* et VI, a, 48. *pone poplo afero heries*, post quod verba *αϜεφ ανξεῤιατȣ ετȣ*, *πεῤναιαφ*, *πȣστναιαφ* vel *avif aseriato etu, sururo stiplatu*, *pusi ocrer pihaner* cet. aliorum sacrificiorum ad populi expiationem spectantium initium indicant.

5. Quatuor extrema sacrificia ad populi expiationem maxime spectare, praeter alia infra demonstranda preces docent, quae in sexta septimaque tabulis ad mala averruncanda fiunt; atque ex his quartum fit, *πανε πȣπλȣ ατεῤα φȣστ* IV, a, 40. sive *pane poplo andirsa fust* VII, a, 46. h. e. quando populo indictum fuerit. His enim verbis cum iis comparatis, quae modo laudavi, non solum *πȣνε* et *πανε* eaedem fere conjunctiones, sed etiam *πȣπλȣμ* et *πȣπλȣ* iidem casus locales agnoscuntur. Hinc *ατεῤα* nomen substantivum esse videtur, indictionem designans, et quemadmodum *ατεῤα* pro *andirsa* scriptum est, sic *αφεῤȣμ* s. *afero* pro *anferom*, quod, quia *anferener* eandem fere vim habuisse videtur, quam *pihaner*, lustrando vertendum putavi. Hinc *inferum* vinum scripsit Paulus Diaconus pro vino *inferio* in libandi formula apud Catonem R. R. 132. 134. *Jupiter! macte vino*

inferio esto, cf. Serv. ad Virg. A. IX, 641., qua secundum Trebatium apud Arnob. contr. gent. VII, pag. 236. ed. Elmenh. lustrabatur quasi tota vindemia, »ne vinum omne omnino, »quod in cellis atque apothecis esset conditum, esse sacrum inciperet et ex usibus eripe»retur humanis. *Addito* ergo, inquit Trebatius, *hoc verbo*, *solum erat*, *quod inferretur*, »*sacrum*, *nec religione obligabatur ceterum*«. *ꟻεϱιες satisfeceris* esse vertendum, facile probabitur ex iis, quae in particula III, §. 3. monui; sed in populi expiatione, ad quam spectant sequentia verba IV, a, 12. *πιϱ αꟻτιμεμ εντεντʋ,* h. e. piamen cum ovatione intendito, maximi momenti fuisse *πϱινʋFατʋς* sive suffimenta, verba ante nonum sacrificium IV, a, 23. repetita docent: *εϱαꟻʋντ Fεα ζιμʋ ετʋτʋ πϱινʋFατʋς*, pro quibus in fine sextae tabulae scriptum est: *erafont via pora benuso.* In his *εϱαꟻʋντ* et *erafont* adverbia sunt a pronomine *erur* derivata atque Latinis adverbiis *ita* et *itaque* respondentia: hinc autem praeceptum *Fεα ετʋτʋ πϱινʋFατʋς*, *s. bene agitote suffimenta*, enuntiationi *via pora benuso*, *s. bene igni operati eritis*, respondet. *Benuso* enim secundam personam pluralis numeri esse, singulari *benust* VI, a, 53. *s. βενʋς* V, b, 16. respondentem, quemadmodum *covortuso* VI, a, 64. singulari *covortus* VII, a, 39. *s. κʋFʋϱτʋς* IV, a, 11. respondet, verborum contextus indicat: cur autem hoc verbum *operati fueritis* vertam, sequentia docebunt.

6. *Πένω s. πένομαι* apud Homerum atque Hesiodum non solum *laborandi*, sed saepius etiam *perficiendi* vim habet. Sic in Jl. I, 318., ubi sermo est de peracto sacrificio, quo Graeci lustrabantur, nidorque hostiarum cum fumo in coelum abibat, legitur: *ὣς οἱ μὲν τὰ πένοντο κατὰ στρατόν*, h. e. sic hi ea sedulo peragebant in castris. Idem significabat Umbricum verbum *beno*, unde *μενες* quoque IV, a, 15. pro *benust* VI, a, 53. derivandum est: hinc imperativus *ahavendu* VII, a, 27. vel *prevendu* VII, a, 11., quem in superiore particula §. 24. cum Latinis imperativis *subvenito* et *supervenito* vel Graecis *ἀμφίβαινε* et *περίβαινε* comparavi, potius cum imperativis *ἀμφιπένου* et *περιπένου* comparandus est. Nam ut apud Arnobium adv. gent. IV. legimus: »Flora, illa genitrix et sancta, — *bene curat*, ut arva florescant; sic Homerus Jl. XVI, 28. cecinit: *τοὺς μέν τ᾽ ἰητροὶ πολυφάρμακοι ἀμφιπένονται, ἕλκε᾽ ἀκειόμενοι*, h. e. atque hos quidem medici, multis medicamentis usi, curant vulnera sanantes. Ut igitur *erafont via pora benuso* idem significet, quod *εϱαꟻʋντ Fεα ζιμʋ ετʋτʋ πϱινʋFατʋς* IV, a, 23., *pora* pro *πʋϱε* IV, a, 20., h. e. igne, scriptum putandum est; *πϱινʋFατʋς* vero suffimenta designare atque *ετʋτʋ* imperativum pluralis numeri pro singulari *ετʋ s. agito* esse, jam in secunda particula §. 31 sq. docui. *Ζιμʋ* quum *'simo* scriptum sit VI, a, 65 et VII, a, 1., casus localis est nominis, idem fere significantis, quod *dur* VI, a, 50. *Dur* autem, VII, a, 46. pro *τʋφ* IV, a, 41. scriptum, e casu instrumentali *τʋϱφ* abbreviatum est atque *turibus* vertendum, quemadmodum IV, a, 20. *τʋϱες ετ πʋϱε*, h. e. turibus et igne, pro *com prinuatir peracris sacris* VI, a, 56. legitur. Hinc *'simo* mihi pro thymo vel thymiamate positum videtur: erat enim thymiama, *θύματα*

πάγκαρπα apud Sophocl. Electr. 627., genus suffimenti odorati ex variis aromatibus compositum, quod ad suffitus incendebatur. Romani scriptores plerumque tus et odores conjungunt. Sed omnibus odoribus praeferebatur secundum Plinium H. N. XII, 25 (54) balsamum, uni terrarum Judaeae concessum, quod voce *πελσανα* IV, b, 27. designari, jam in secunda particula §. 23. monui, ubi simul alia purgatoria (*πεϱαια*), ut *συπα* (sulfur), *πυστε Ασιανε* (bitumen Asianum) et *ξεϱε* (verbenae s. sagmina) illustrata sunt. Secundum Plinium H. N. XXII, 2 extr. enim verbenae vel sagmina (utroque nomine idem significatur gramen ex arce cum sua terra evulsum) in remediis publicis fuere, h. e. vel ornandis deorum, quos placatos volebant, aris, vel lustrandis ac purgandis domibus, unde venefica apud Virgilium Ecl. VIII, 65 sqq. praecipit:

Verbenas adole pinguis et mascula tura:
Conjugis ut magicis sanos avertere sacris
Experiar sensus. — — —

7. Ne repetam, quae ex superioribus hujus operis particulis jam satis nota sunt, omissis omnibus, quae in sex primis sacrificiis memorantur, ad lustrationem post sextum sacrificium instituendam statim progredior. In hac tres sunt periodi, quarum protasis ab iisdem verbis *απε* s. *απι—πυϱτιυς* incipit, apodosis contra particulis *εσμικ* vel *ενυκ*. Revera quidem IV, a, 34. *πυϱτιτιυς* exaratum est in tabula; sed quia VI, a, 23 et 38. *purdinsus* scriptum legitur, ut IV, a, 33. *πυϱτινζυς*, in illa scriptione mihi erratum esse videtur, ut IV, b, 32. in *σταφλτιυF* pro *σταφλτιFυ*, *Fεστιζαα* pro *Fεστιζαμ*, *υκϱιπεϱ* pro *υκϱιπεϱ*, *ΙκυFινπα* pro *ΙκυFινα*. *Απε* s. *απι πυϱτιυς* proprie, ut *πυνε πυϱτινζυς* IV, a, 33., *postquam consecraveris* significat; sed etiam, ut *πυϱτιτυ φυστ* IV, a, 39., *quum peregeris* verti potest, quoniam inserti ablativi *ϝαβινα(φ)*, *εϱελ(ε)*, *συϱυφ*, ad antecedentia respiciunt. Quod pro *ϝαβινα* s. *ϝαπιναφ* IV, b, 25. Latine *agnabus* scripserim, nemo mirabitur, qui hoc legerit apud Sosipatrum Charisium p. 39. ed. Putsch.: »Dativus et ablativus »per *is* exeunt, ut ... *tabulis*: nisi quod nonnunquam ratio ista auctoritate vel necessitate »corrumpitur: veluti quum dicitur *his deabus et libertabus filiabusque*: quod jurisperiti »instituerunt, ambiguitatis secernendae scilicet gratia, ob quam multa sordide ab auctori»bus dicta videntur habere rationem. Namque Gellius in secundo: *Deabus*, inquit, *suppli»cans*; et in eodem: *Multitudo puerorum jam erat ex raptabus*; et in tertio: *Capite cum »aliis paucabus consilium*; et in quinto: *Puellabus*; et in septimo: *Pro duabus pudicabus*: »quae, ut dixi, sexus ostendendi causa defendi possunt. At quum nulla causa cogente quid »tale dicitur, tunc nimirum confitendum est de errore, ut idem Gellius in nonagesimo »septimo: *Portabus*, et mox, *oleabus*, et Plautus in Curculione IV, 2, 20. *hibus*, et Ennius »in Protreptico: *Pannibus*: quae notanda videntur«. Plura hujus generis exempla proferre possem, sed ista satis probant, apud antiquos Romanos, qui secundum Paulum, s. v. *calim*

etiam *nis* pro *nobis* dicebant, duas ablativi pluralis species in usu fuisse, sicut apud Umbros *τυ(ῤ)φ* et *τυῤες* pro *turibus*, *bus*que terminationem ortam esse e Graeca *φι*, addita *s* litera, quae pluralem numerum indicare solebat. Nam *bus* pro *bis* esse positum, cognoscitur e *nobis* et *vobis*, quibus dativi singularis numeri *tibi* et *sibi* sic respondent, ut duales Graecorum *νώ* et *σφώ* Latinorum pluralibus *nos* et *vos*, vel accusativi singularis in *am*, *em*, *im*, *om*, *um* pro *αν*, *ην*, *ιν*, *ον*, *υν*, exeuntes accusativis pluralis, qui in *a(n)s*, *e(n)s*, *i(n)s*, *o(n)s*, *u(n)s* desinunt. Umbri autem *r* pro *s* ponentes etiam in nominativo pluralis *anclar* et *arsmor*, ut *φῥατῥεῥ* pro *fratres*, dixerunt.

8. *Εῤελ* pro *εῤεζλε* I, 17. 19. scriptum videtur, quod, sicut *πυῤτιφελε* V, b, 25. ablativi casus locum obtinet ejus nominis, cujus accusativus pluralis VI, a, 25. *crus* scribitur. Quod quidem nomen, si ad *πεῤυμ* antecedens respicit, preces designat: unde VI, a, 37 sqq. *persnimu puse sorsu* et *erus dirstu* synonyma esse videntur. Sed sicut apud Graecos *εὐχαί*, *λιταί*, *ἀραί* trium diversarum precum nomina fuerunt, sic non omnes preces *erus* dici potuisse, inde colligo, quod I, 27 sqq. legitur:

εῤυς ταζεξ τεῤτυ, ινυμεκ κυμαλτυ, αῤκανι κανετυ, κυματες πεῤσνιϜμυ.

erus tacens dicito, inde cumulato, arcane canito, tacite precator.

Quemadmodum hic *κανετυ* ad ea carmina referendum est, quorum Virgilius Ecl. VIII, 67 sqq. meminit; sic *εῤυς τεῤτυ* ad *ἀρὰς* sive incantationes expiatorias. Hinc VI, a, 25. *perstico erus ditu* legitur, ubi *perstico* pro *persico*, h. e. cum lustratione et purgatione, scriptum videtur: refertur enim ad *persi(n)* s. lustrationem in verbis quartae tabulae *πεῤι καπιῤε πεῤυμ φειτυ*, h. e. lustrum capide cum precibus facito, memoratam. Notandum autem est, quod in quarta tabula haec sibi primum respondeant:

IV, b, 28. *απε Ϝαβινα πυῤτιυς, συῤυμ πεσυντῤυ φετυ:*

IV, b, 31. *απι εῤελ πυῤτιυς, ενυκ συῤυμ πεσυντῤυμ φειτυ σταφλτιϜυ:*

deinde vero dicatur IV, b, 34. *απι συῤυφ πυῤτιυς, ενυκ Ϝαπιναῤυ εῤυς τιτυ.* — Quod si *πεῤυ καπιῤε πεῤυμ φειτυ* et *εῤελ* s. *εῤυς τιτυ* synonyma sunt, agnarum incantationes ter dicendae fuerunt, et ante, et post duo *συῤα πεσυντῤα*, quorum alterum *σταφλτιϜυ(μ)* s. stabulativum vocatur. In sexta tabula VI, a, 40. *pesondro(m) staflare* opponitur *pesondro sorsalem(e)*, sicut paulo supra *vestisiam staflarem* oppositam legimus *vestisiar sorsalir*, h. e. exta stabularia extis socialibus. In his tamen plura notanda sunt: primum enim IV, b, 34. *απι συῤυφ πυῤτιυς* scriptum est, sicut VI, a, 37. *puse sorsu*; sed VI, a, 40. *porse pesondrisco habus* legitur, sicut VI, a, 37. *ape pesondro purdinsus*, quasi *sorsum* et *persondrum* synonyma sint. At in singulari numero *sorsum* simpliciter dicitur *persondrom* illud, quod *stabulari* opponitur. Est igitur *sorsum* adjectivum pro *sorsali*, ut apud Romanos *socium* pro *sociali*, positum: etsi enim IV, b, 31. *πεσυντῤυμ σταφλτιϜυ(μ)* etiam *συῤυμ* dicitur, in sexta tamen tabula *pesondro(m) sorsom* VI, a, 24. et *pesondrom staflare* VI,

a, 47. eodem modo distinguuntur, quo VI, a, 39 sq. *pesondrom sorsale* atque *pesondrom staflare.*

9. *Persondrom* a *persi* derivatum sine dubio purgationis genus significat, quod *sorsom* dicitur, quatenus pro *sociis operum* fit; inter socios operum vero Cato R. R. c. 141. non pastores solum, sed pecua quoque refert, quemadmodum etiam in *sorsu persondru, Tefrali pihaclu* VI, a, 32. et 34. preces pro *viro, pequo*, fiunt. Itaque *πεσȣντρȣμ σταφλιFȣ(μ)* etiam *σȣρȣμ* dici potuit, quanquam in illo *νερτρȣκȣ* fit lustratio, quae *τεστρȣκȣ* fit in *σȣρȣμ πεσȣντρȣ*. *Νερτρȣμ* pro sinistro quasi *σνερτρȣ* dixisse Umbros, jam in secunda particula §. 24. monui: hinc *νερτρȣκȣ*, ut *τεστρȣκȣ*, adverbium est cum praepositione *κȣ(μ)* compositum. Ceterum lustrationes plerumque fiebant circumlatione taedae vel aquae vel sulfuris vel victimae circa eos, qui expiabantur, Virg. A. VI, 229. atque in agris urbeque lustrandis circumagebantur suovitaurilia, Cat. R. R. 141. Virg. G. I, 345. Lucan. I, 605., unde *ambarvales* et *amburbiales* hostiae dicuntur apud Festum et Servium ad Virg. Ecl. III, 77. V, 75. Etiam in adorando dexteram ad osculum referebant, totumque corpus circumagebant, quod in laevum fecisse Galli religiosius credebant, Plin. H. N. XXVIII, 2 (5). Suet. Vitell. 2. Nihilo minus corporis circumactio a sinistra in dextram *dextrationem* vocat Solinus c. 45 (47) a med. atque apud Plautum Curcul. I, 1, 70. Phaedromo, *quo me vortam, nescio*, dicenti Palinurus respondet: »Si deos salutas, *dextrovorsum* censeo«. Quomodo autem in quarta nostra tabula *τεστρȣκȣ* et *νερτρȣκȣ* intelligendum sit, sexta tabula docet, in qua post *capirse perso osatu*, h. e. cum capide preces orato, VI, a, 24 sq. legitur: *eam mani nertru tenitu*, h. e. eam manu sinistra teneto, etsi paullo antea *destruco persi fetu*, h. e. ad dextram lustrum facito, scriptum est. *Τεστρȣκȣ* et *νερτρȣκȣ* igitur adverbia, etsi cum praepositione *κȣμ* composita sunt, *dextrorsus* tamen et *sinistrorsus* significant, breviataque *κȣ* in his pariter differt ab *κȣμ* in *Fȣκȣκȣμ*, h. e. cum foco, IV, a, 1 & 4., atque a litera *κ*, casibus localibus pronominum *esur* et *enur* addita, *εσμικ* IV, b, 29 & 32. pro *εσȣμεκ* IV, a, 8., et *ενȣκ* IV, b, 36. s. *ινȣκ* IV, a, 7. pro *ενȣμεκ* IV, a, 11. cet. s. *ινȣμκ* I, 23., quorum adverbiorum hoc nonnisi apodosin protasi, illud vero novam enuntiationem antecedentibus addit. *ΠρεFε* quidem sic verti, quasi adverbium sit; sed quia III, a, 18 sqq. *πρεFερ, τȣπλερ, τριπλερ*, sibi opponuntur, adjectivum esse mihi videtur, ad *Fȣστιζαμ* referendum.

10. In praeceptis de septimo et octavo sacrificio nihil amplius obscurum est, nisi subjunctivus *φȣρφαϑ* pro *furfant* VI, a, 43., quem in tertia persona pluralis numeri positum ab eodem verbo deduco, cujus imperativus *efurfatu* VI, a, 17. et VII, a, 38. legitur, et fortasse idem significat, quod *φεφȣρε φετȣ* V, a, 4. h. e. *februa facito* s. *februato*. Quam varia fuerint Romanorum *februa*, Ovidius cecinit Fast. II, 19 sqq. eadem fere in fine addens, quae Paulus Diac. s. v. Februarius e Festo excerpsit: »Quaecumque denique

»purgamenti causa in quibuscumque sacrificiis adhibentur, *februa* appellantur: id vero, »quod purgatur, dicitur *februatum*«. cf. Censorin. D. N. 22. Augustin. C. D. VII, 7. Sabinos quidem, Varro L. L. VI, §. 13. refert, purgamentum *februum* dixisse; sed quum Laurentius Lydus de mense Februario testetur ex Anysio quodam, *Februum* deum, qui lustrationum potens credebatur secundum Macrobium S. I, 13., deum inferum sive Plutonem secundum Isidorum Origg. V, 33, 4. Tuscorum lingua esse vocatum, februandi verbum equidem Umbris attribuo, et quod post sacra Tefrae Joviae, quam deam Palem esse interpretatus sum, *ovibus* februarint, ad ejusmodi ovium lustrationem refero, qualem Ovidius F. IV, 731. in Parilibus sic descripsit:

I, pete virginea, populus, suffimen ab ara:
    Vesta dabit; Vestae munere purus eris.
Sanguis equi suffimen erit vituliqne favilla:
    Tertia res durae culmen inane fabae.
Pastor, oves saturas ad prima crepuscula lustra:
    Unda prius spargat, virgaque verrat humum.
Frondibus et fixis decorentur ovilia ramis,
    Et tegat ornatas longa corona fores.
Caerulei fiant vivo de sulfure fumi,
    Tactaque fumanti sulfure balet ovis.

Quemadmodum his versibus *staflare persondrom* descriptum legimus, sic *sorsale* Fast. IV, 725 sqq.

Certe ego de vitulo cinerem stipulasque fabales
    Saepe tuli plena februa casta manu.
Certe ego transilui positas ter in ordine flammas,
    Udaque roratas laurea misit aquas.

11. Hos versus eo libentius laudavi, quia non solum monstrant, quale fuerit *staflare* et *sorsale persondrom*, quibus ovibus februatum sit, sed etiam ***Tefram Joviam*** Palem intelligendam esse probant. Quid enim similius invenias ritibus sexti sacrificii *πυσιε Ασιανε φειυ, ξεϱεφ φετυ, πελσανα φετυ, αϱFια υστευτυ, πυνι φετυ, ταζεξ πεσνιμυ αϱιπεϱ αϱFις*, quam hos versus Fast. IV, 741 sqq.

Ure maris rores, taedamque, herbasque Sabinas,
    Et crepet in mediis laurus adusta focis;
Libaque de milio milii fiscella sequatur:
    Rustica praecipue est hoc dea laeta cibo.
Adde dapes mulctramque suas: dapibusque resectis
    Silvicolam tepido lacte precare Palen.

Pro *ξεϱεφ* hic leguntur herbae Sabinae, de quibus Plinius H. N. XXIV, 11. §. 61.: »Herba Sabina, brathy appellata a Graecis — a multis in suffitus pro ture assumitur«; cf. Virgil. Cul. 402. Ovid. F. I, 343. Prop. IV, 3, 58. In sequentibus vero apud Ovidium precibus inter multa illis, quae in septima tabula praecipiuntur, similia hi quoque versus leguntur:

Tu, dea, pro nobis fontes fontanaque placa
Numina; tu sparsos per nemus omne deos.

Hinc *Φȣντλεϱε* in nono sacrificio de Fontinalibus accipere minime dubitavi, quod sola causa fuit, quod *Ῥȣπινιε* IV, a, 27. Robigalia designare putaverim: *Τϱα Σατε* vero IV, a, 31. s. *Traha Sahatu*, VII, a, 5 et 39., quia lac saccatum apud Umbros sic dici potuit, pro Sementivis feriis accipere (vid. Partic. III, §. 22.) non amplius audeo. Etiam *φȣϱȣ Σεͱμενιαϱ ͱατȣτȣ* IV, a, 42. pro foro Semoniae sacro accipere jam dubito, quia res sacra potius quam locus sacer posci videtur: nam verbis quoque *Fȣκȣκȣμ ΙȣFιȣ* et *Fȣκȣκȣμ Κȣϱετιες* IV, a, 1 et 4. s. cum foco Jovio et cum foco Curitis non tam aram quam sacra in ara facienda designata existimo. Praeterea *ͱατȣτȣ* numerus pluralis imperativi mihi esse videtur, ut *τȣσετȣτȣ* antecedens, pro *ͱαβετȣτȣ* scriptus, ut IV, a, 11. *κϱενκατϱȣμ ͱατȣ* pro *κϱικατϱȣ ͱαβετȣ* V, b, 27 sqq. exaratum est; tum *Σεͱμενιαϱ* dativus pluralis est, *Semonias* autem Penates interpretor, quos Virgilius quoque Aen. IX, 259 sq. cum Vesta s. *Tursa Jovia* conjunxit; *foro(m)* igitur *φόϱον* s. debita sacra.

12. Reliquis omnibus, quae in ipsis sacrificiorum praeceptis leguntur, jam satis illustratis in superioribus particulis, nunc mihi explicanda sunt, quae post octavum sacrificium IV, a, 8. adjiciuntur. Quum autem primum eorum vocabulum *σFεπȣ* mihi non differre videatur a *sepu*, quod Volsca inscriptio Velitris reperta exhibet, cujus nihil adhuc praeter initium: *Deve Declune statom*, h. e. Divae Declunae sacrum, et finem: *Ec se cosuties Ma. Catafanies medix sisti atiens*, h. e. ex se consumptis Mam. Catafanius meddix sisti jussit (addicens), in tertia particula §. 11. interpretatus sum, reliqua ejusdem inscriptionis praemittere liceat.

Sepis atahus pis velestrom facia esaristrom sebim, asif vesclis vinu arpatitu;
Siquis privatus piamen voluntarium faciat focaria veneratione, in aris vasculis vino libato;
sepis toticu covehriu, sepu ferom: pihom estu.
siquis magistratus cumulet, si qua feria: pium esto.

Si quis dubitet de Volscorum, inter Oscos et Latinos quasi mediorum, origine ex gente Umbrica, convinci poterit hac inscriptione prorsus fere Umbrica, licet in nonnullis Oscorum, in aliis Latinorum linguae propiore. Sicut in inscriptione Lerpirii *duir dertier dierir* h. e. *duins derties dieris* pro *dedit dicatis Diris* positum invenimus, sic in Volsca *cosuties* pro *consumptis* et *atiens* pro *addixit* scriptum est. Sed propius etiam ad Umbrici

sermonis indolem accedunt reliqua, in quibus, quia Paulinus a S. Bartolomaeo in dissertatione sua de Latini sermonis origine (Rom. 1802.) cum Lanzio consentit, *pis* s. *piamen* pro *dis* s. *diis* legendum, *velestrom* vero non pro Velitrarum Volsco nomine accipiendum, sed *voluntarium* interpretandum est, quippe quod a *velle* derivatum esse videtur, sicut Latini *sequestrum* a *sequi* deduxisse dicuntur. *Pis velestrom* igitur est piamen voluntarium, quod *atahus facia esaristrom sebim*, h. e. privatus faciat focaria veneratione, oppositum illi, quod *toticu covehriu ferom*, h. e. magistratus cumulet in feria s. ritu sollenni. Opponitur enim *atahus* s. *ἄταγος* magistratui s. *ταγῷ*, qui *toticu(s)* s. *τυFτιxς* in Oscis inscriptionibus dicitur.

13. *Sepis* etiam Osci pro *siquis* dixerunt, unde *sepu*, ad *ferom* si refertur pro *Fεϱυφε* IV, a, 9 s. *verofe* VI, a, 47 positum, casus localis est; *sebim* vero, perperam in duo vocabula divisum, respondet Umbrico *σεFυμ* IV, b, 5. s. *sevom* VI, b, 56., quocum *esaristrom*, ab *εξαϱια*, quod I, 27. *ἐσχαϱίδα* s. foculum designat, derivandum, in casu locali constructum est. Focaria veneratio, qualem Livius intellexit, II, 12, sub fin. de Scaevola scribens: »Dextram accenso ad sacrificium foculo injicit«, in Volsca inscriptione circumscripta est verbis *asif vesclis vinu arpatitu*, quorum *arpatitu* solum in Iguvinis tabulis non legitur. Neque tamen dubito, quin hoc vocabulum, ex praepositione *ar* pro *ad* et participio *patitu* pro *potato* compositum, idem significet, quod *libato* apud Romanos: vinum enim libari solebat *patĕris*, quae mihi ad *ποτῆϱας* referendae videntur, sicut *κϱατῆϱες craterae* dicebantur. Ipse Varro L. L. V, 26, §. 122. pateras ad pocula refert, licet ab eo, quod pateant, dictas existimet. Pro poculis in nostra inscriptione *vesclis* legimus, quibus vascula designantur in Iguvinis tabulis. An *asif vinu* cum *αυζιφ Fινυ* V, a, 25. comparandum sit, in dubium vocari potest, quia VI, a, 50. *aso* ab *onse* distinguitur et aram designare videtur. Apud Romanos quoque *aras* primum *asas* dictas Macrobius S. III, 2. e Varronis divinarum libro V. testatur, quod esset necessarium a sacrificantibus eas teneri (cf. Serv. ad Virg. A. IV, 219), ansis autem teneri solere vasa. Quod si *pihom estu* vertamus *pium esto*, inscriptio similis est veteri illi Romanae apud Pignor. symbolic. epist. n. 30.: »Siquis hic »hostia sacrum faxit, quod magmentum nec protollat, idcirco tamen probe factum esto«, h. e. ut Sigonius de antiq. jur. provinc. II, 6. a med. interpretatur, si ita sacrum fecerit, ut exta pinguia et aucta non proferat, nihil tamen triste portendat, cf. Grut. p. CCXXIX, col. 2. Orell. 2489 sq. *Facia* pro *faciat* dixerunt Volsci, quemadmodum Umbri *si* pro *sit*: ergo *covehriu* quoque pro *cumulet*, ut *staku* pro *stet* legitur in fine ejus inscriptionis, quam primam feci in inscriptionibus minoribus primae particulae. *Ασαμα κυFεϱτυ* V, a, 39. significare *in ara cumulato*, jam in secunda particula §. 34. extr. monui.

14. In quarta quidem tabula IV, a, 9. *Fεϱυφε τϱεβλανυ κυFεϱτυ* verti *ferias treblanas instaurato*; sed si *Fεϱυφε* non differt a *ferom* in Volsca inscriptione, ad quod,

quia *sepu* post *sepis* repetitum pronominis indefiniti locum obtinet, *covehriu* supplendum est, vertendum proprie fuit *feriarum treblanarum ritu* (iterum) *cumulato.* Ad instaurationem autem sacrorum spectat ablativus *ϱεστεφ* pro *resitis s. repositis*, de cujus usu apud Virgilium videas Wagneri Quaest. XXXXI. ad Virg. G. III, 527. Sic Troes Aen. VII, 146., postquam Aeneas vina reponi mensis jusserat, v. 134.

Certatim instaurant epulas, atque omine magno
Crateras laeti statuunt, et vina coronant.

Hic quidem propter laetum augurium instaurantur epulae, sed propter dirum omen Aen. III, 231. et quia tunc pulchrum fuit, ut Statii verbis utar Theb. II, 88.

Instaurare diem, festasque reponere mensas,

in quarta quoque tabula praecipitur *ϱεστεφ εσθνθ φειτθ* h. e. repostis omen facito, *σFεπθ Faζετθμισε* h. e. si quo cessatum sit. Sententia hujus loci clara mihi videtur, fluctuat vero singulorum verborum interpretatio. *Faζετθμισε* quidem, quia VI, a, 47. *vasetome fust* scribitur, cum subjunctivo *σε* pro *si(t)* compositum agnoscitur; sed ignoratur, cur non *vasetom fust* s. *Faζετθμ σι* exaratum sit, quemadmodum in precibus *vasetom est* pro *vacatum est* scribi solet. An *vasetome* casus localis est, ut *esome* pro *εσθμεκ* (*in hoc*)? ut *in vacato* scriptum sit pro *cessans!* Tum si *πιFaξ φθσε s. pihos fust* recte explicatur *piandus fuerit*, *αντεϱ Fακαξε s. ander vacose* interpretandum videri possit *inter vacanda.* At *θκαϱ πιFaξ s. ocar pihos* in genitivo VI, a, 48. *ocrer pihaner*, non *ocrer pihoser* scribitur: hinc *αντεϱ Fακαξε* verti *inter vacantia*, quemadmodum in Sabin. ep. I. sub fin. Ulyxes ad Penelopen scripsit:

Forsitan ante dapes *interque vacantia vina*, h. e. nondum in mensam illata,
Ultoris pharetris utile tempus erit.

Svepo s. σFεπθ Graecae conjunctioni *εἴπου* (si quā) respondere potest; *σFεπις* certe IV, a, 18. pro *siquis* est positum; *εσθνθ* vero *s. esono* significare *αἴσιόν τι s.* secundum omen, jam in altera particula §. 33. monui. Tali omine igitur cessante, ut sacra instaurarentur, auguria quoque repetenda erant; quod vero omen intelligendum sit, discimus e Virgil. G. IV, 386., ubi Cyrene

Ter liquido ardentem perfudit nectare Vestam:
Ter flamma ad summum tecti subjecta reluxit.

Conferantur, quae supra §. 1. sub fin. dixi.

15. Pro *αFιφ αξεϱιατθ* paullo post *αFεφ ανξεϱιατθ ετθ* legitur; *αξεϱιατθ* autem s. *aseriatu* VI, a, 47. non eodem modo explicandum esse, quo *ανξεϱιατθ s. aseriato* VI, a, 48. ante *ετθ*, sed *aseriatu* pro imperativo, *aseriato* pro accusativo accipiendum, ut *αξεϱιατθ* tamen idem significet, quod *ανξεϱιατθ ετθ*, h. e. *augurium capito*, in secunda particula §. 20. monui. Quod autem idem bis praecipiatur, mirari possemus, nisi verba *πθρε*

πυπλυμ αφεῤυμ ⱶεῤιες jam supra §. 4 sq. explicata indicarent, de novis ritibus hic agi. Hinc etiam πυνε κυϜυῤτυς non ad instauranda sacra vel ad verba Ϝεῤυφε τῤεπλανυ κυϜεῤτυ refero, sed, ut Caesar B. C. III, 46. *his rebus completis* scripsit, *postquam compleveris* verto. Illa enim, quae proxime sequuntur, etsi paullo post ad auguria sermo redit, ad alios tamen sacrorum ritus spectant, quos ut recte intelligamus, similia quaedam e quinta tabula proferre liceat, ubi V, b, 27 sqq. sic scriptum legimus:

Πυνε ανπενες, κῤικατῤυ τεστῤε ευξε ⱶαβετυ: απε απελυς, μεφε ετεντυ.

Απε παῤτυϜιες, τεστῤε ευξε ⱶαβετυ κῤικατῤυ; αῤϜιυ υστετυ, πυνι φετυ.

In his protasin *πυνε αντενες*, h. e. postquam operatus eris, vel *απε πυῤτυϜιες*, h. e. quum consecraveris, excipit eadem fere apodosis, quae in quarta tabula paullo aliter scripta est *κῤενκατῤυμ ⱶατυ, ενυμεκ πιῤ αⱶτιμεμ εντεντυ,* et VI, a, 49. *crincatro hatu destramescapla, anovihimu, pir endendu.* *Κῤενκατῤυμ ⱶατυ* igitur scriptum est pro *κῤικατῤυ(μ) ⱶαβετυ*, h. e. circulationem habeto sive pompam in orbem ducito, quae quidem cum ovatione (*αⱶτιμεμ s. ευξε*, h. e. *εὐασμῷ s. ἰυγμῷ, ἰύζει*) ad dextram fiebat. *Anovihimu* imperativum jam in secunda hujus operis particula §. 31. *ova*, *jubila*, interpretatus sum; quia vero casus localis *αⱶτιμεμ* cum *πιῤ εντεντυ* s. piamen intendito (*munera supplex tende*, *petens pacem*, apud Virg. G. IV, 534 sq. ἔπαιρε δὴ σὺ θύμαθ' ἡ παροῦσά μοι Πάγκαρπ', ἄνακτι τῷδ' ὅπως λυτηρίους Εὐχὰς ἀνάσχω δειμάτων ὧν νῦν ἔχω apud Sophocl. El. 634 sqq. unde corrigendum est, quod in particula II, §. 30. scripsi) constructum est, circulationem illam non tam more Graecorum interpretor, apud quos κύκλιοι χοροὶ circum Bacchi aram celebrari solebant, quam more Romanorum, quorum sacrum amburbium ad Urbem lustrandam quotannis factum Lucanus I, 592 sqq. descripsit. Nam in hoc quoque, ut in ambarvali sacro, carmina cantata esse, Vopiscus testatur in Aurelian. c. 20.

16. Quemadmodum V, b, 27. tam *απελυς*, quam *ανπενες*, ab imperativo *απεντυ* II, 27. s. *αμπεντυ* II, 23. deducitur, sic *εντελυς* ab *εντεντυ*; imperativus *στεπλατυ* vero s. *stiplatu* pro *firmato* positum est, quemadmodum Symmachus I, 11. scripsit: »Sponsionem »*stipulat*, h. e. firmat, affectio«. Quemadmodum porro apud Virgilium G. IV, 386. Cyrene omine firmat animum, sic in nostra tabula piamen firmatur auguriis: haec enim indicari nominibus *παῤφαμ τεσϜαμ* in casu locali positis, versus in initio sextae tabulae docet:

Parfa, curnase, dersva; peiqu, peica, merstu.

In hoc versu *dersva* et *merstu* adjectiva esse, quorum illud et ad *parfa* et ad *curnase*, hoc et ad *peiqu* et ad *peica*, appositum sit, cognoscitur ex sequentibus: *parfa dersva, curnaco dersva; peico mersto, peica mersta:* eodemque modo Plautus Asinar. II, 1, 11 sq. scripsit:

Impetritum, inauguratum'st: quovis admittunt aves.
Picus, cornix est ab *laeva*; corvus, parra ab *dextera*.

Nam eos, qui hoc loco *porro* legunt, refellit Prudentius in Symmach. II, 570 sqq. quaerens:

Cur Cremerae in campis *cornice* vel oscine *parra*
Nemo deûm monuit perituros Marte sinistra
Ter centum Fabios, vix stirpe superstite in uno?

Quemadmodum hic cornice vel oscine parra *sinistra* triste, sic apud Plautum corvo et parra *ab dextera* laetum datur augurium; Umbrorumque *παῤφαμ τεσFαμ* esse Plauti parram dexteram, in dubium vocari nequit. Quia secundum Ciceronem de div. II, 38. aliis a laeva,* aliis a dextra datum est avibus, ut ratum auspicium facere possint, in Iguvinis tabulis, ut apud Plautum, duae aves dextrae, duae laevae vocantur, etsi in nominibus avium differentia quaedam agnoscitur. Supra quidem dextram manum apud Umbros *destram*, non *dersvam* s. *desvam* (*taishwo* apud Ulfilam), sinistram *nertram*, non *merstam*, appellatam vidimus; sed Umbri inter *dersvom* et *destrom*, interque *merstom* et *nertrom* sic distinxisse videntur, ut Graeci antiqui inter *δεξιὸν* atque *δεξιτερὸν*, interque *λαιὸν* s. *σκαιὸν* atque *ἀριστερὸν*, quum apud Homerum Od. XXIV, 311 sq. *οἱ ἐσθλοὶ ὄρνιθες* non *δεξιτεροὶ*, sed *δεξιοὶ* vocentur, cf. Jl. XXIV, 294. 312. 320. Od. XV, 160. 164. 525. 531.

17. Graecorum augures septentrionem versus spectasse, ex Hom. Jl. XII, 239 sq. intelligimus; sed Romanum augurem Cicero de div. I, 17. ad meridiem spectantem constitisse dixit. Hinc idem de div. II, 36. alia aliis sinistra fuisse scripsit, ut quaedam essent etiam contraria: ipse Plautus Aulul. IV, 3. sibi contradicit scribendo:

Non temere est, quod *corvus* cantat mihi nunc *ab laeva manu:*
Semel radebat pedibus terram, et voce crocibat sua.
Continuo meum cor coepit artem facere ludicram.

Non igitur mirandum est, quod in Iguvinis tabulis *parfa, curnase, dersva; peiqu, peica, merstu*, laetum fiat augurium, apud Plautum contra in Asinaria dicatur: *picus, cornix est ab laeva; corvus, parra ab dextera.* Etsi enim Cicero de div. I, 39. cum Plauto consentit, quaerendo: cur a dextra *corvus*, a sinistra *cornix* faciat ratum? Horatius tamen C. III, 27. in illo carmine, cujus initium est: »Impios *parrae* recinentis omen ducat«, v. 9 sqq. cecinit:

Antequam stantis repetat paludes
Imbrium divina avis (*cornix*) imminentem,
Oscinem *corvum* prece suscitabo
    Solis ab ortu.
Sis licet felix, ubicumque mavis,
Et memor nostri, Galatea, vivas:
Teque nec laevus vetet ire *picus*,
    Nec vaga *cornix*.

Ibi laevus picus cum vaga cornice triste facit augurium, oscen corvus vero suscitatur solis ab ortu, h. e. a parte sinistra auguris, Romanorum more meridiem spectantis, ut triste

cornicis augurium laetum reddat: neque haec differentia inde potest explicari, quod Servius ad Virg. A. IV, 462. annotavit, oscines bonas praepetes (alites) malas fuisse et contra, quum in hoc quoque non consentiant populi. Nostris majoribus dextera meliora visa esse, Grimmius in Germanorum mythologia p. 657 sq. monuit; nihilo secius in Appendice pag. XXXVIII. legitur: »Dum iter aliquod faciunt, si cornicula ex sinistra eorum in dexteram »illis cantaverit vel volaverit (cf. Virg. Ecl. IX, 14 sq.), inde se sperant habere pro»sperum iter«.

18. Bene Cicero de div. II, 39., quum dixit: »Nobis sinistra videntur, Grajis et »barbaris dextra, meliora«, addidit: »quanquam haud ignoro, quae bona sint, sinistra nos »dicere, etiamsi dextra sint; sed certe nostri sinistrum nominaverunt, externique dextrum, »quia plerumque melius id videbatur«. Umbros quoque, ut Romanos, sinistra dixisse bona, e verbis *mersta(f) avei(f), mersta(f) angla(f)* VI, b, 3 sq. intelligitur, in quibus oscines *aves*, alites vero *anglae* s. aquilae dici videntur. Secundum Festum: »*Oscines* aves App. »Claudius esse ait, quae ore canentes faciant auspicium, ut corvus, cornix, noctua; *alites*, »quae alis ac volatu, ut buteo, sanqualis, aquila, immissulus, vulturius: picus autem Mar»tius Feroniusque et parra et in oscinibus et in alitibus habentur«. Idem Festus tamen scripsit: *Oscinum* tripudium est, quod oris cantu significat quid portendi, cum cecinit corvus, cornix, noctua, parra, picus«; atque Horatius l. l. cum pico vagam cornicem conjunxit, de noctua tanquam nocturna avi prorsus tacuit. Inter *alites* distinguebantur etiam *praepetes* s. *οἰωνοὶ τανυπτέρυγες* Hom. Jl. XII, 237. et *inferae*, Gell. N. A. VI, 6. et Serv. ad Virg. A. III, 359. quarum *praepetes* easdem esse puto, quas App. Claudius alites dixit, *inferas* vero aves, quae et in oscinibus et in alitibus habebantur. In Iguvinis tabulis contra distinguuntur aves *pernaiar* et *postnaiar* s. priores et posteriores, quod discrimen equidem, quum loci ratione habita dexterae et sinistrae aves distinguantur, propter augurorum combinationes ad tempus referendum puto. Ceterum fallitur Lutatius, qui ad lib. III. Thebaidos annotavit, infelices aves dici feminino genere, felices masculino: in Iguvinis certe tabulis *picus* et *pica* pari sunt honore. Illa pica autem, quum corvi locum obtineat, cujus Prudentius pariter ac Plautus et Horatius meminit, fortasse non est *pica varia*, garrulitate sua infamis, sed *pica glandaria* Plinii s. *corvus caryocatactes* Linnaei, *κίσσα* Graecorum. Imperativum *κυμπιφιατυ* IV, a, 14. jam in secunda particula §. 33., ut *τεφε τυτε ΙκυFινε* §. 34., explicare conatus sum. An *Fεα*, quod in superiore particula §. 24., sicut supra §. 5., cum Graeco adverbio *εὖ* comparavi, tanquam neutrum pluralis numeri ad *αFιεκλα* referendum sit, dijudicare nescio; *αFιεκλα* vero avium auguria interpretor, ut *Fαπεφεμ αFιεκλυφε favente avium augurio*, atque si *αFιεκλα ετυ augurium capito* significat, *Fεα εσυνυμε bona omine* explicari potest.

19. *ΠῥινυFατυ* s. *prinuatur* suffimenta designare in secunda particula §. 31.

probavi; sed si quaeritur, cur verba cum hoc nomine constructa, ut imperativi *ετατυ* IV, a, 23. et *τυσετυτυ* IV, a, 41. et subjunctivus *σταϝεῤεν(τ)* IV, a, 15., in plurali numero legantur, hoc mihi indicare videtur, *suffimenta* non ab uno homine, sed ab omni populo agi: atque nescio, an *ετατυ*, *ϝαβετυτυ* cet. pro tertia quoque persona pluralis numeri accipienda sint, sicut *σταϝεῤεν(τ)*. Pluralis quidem numeri est etiam nominativus *πυνιζατε* s. *ponisiater* VI, a, 51. pro *puniceati* s. *purpurati;* sed quare omnes e populo, tanquam augures purpura induti, *πεῤκαφ* h. e. lituis de coelo servare debuerint, equidem non dispicio. Num plures augures intelligendi sunt, quia in sequentibus tota Tadinas tribus in quatuor nomina dividitur? Sequitur tamen singularis numerus *πυνε μενες* pro *ape benust* VI, a, 52 sq., quod supra §. 6. jam interpretatus sum, et *ετυῤ σταϝμυ*, pro quo VI, a, 53. *etur stahmu*, VI, a, 55. *ehetur stahamu* scriptum est. Si *σταϝμυ* imperativus est verbi deponentis *ἵστασθαι*, *ehetur*, sicut *prinuatur*, pro accusativo pluralis numeri in quarta declinatione accipiendum est, et sicut *ehiato* VII, b, 2, pro quo V, b, 8. 11. *εϜειετυ* legitur, ovatus s. ovationes significat, ita ut *ετυῤ σταϝμυ*, sicut *εϜειετυ (σεϜακνι) ναῤατυ*, verti possit *παιᾶνα ἵστασο* s. paeanem sacrum dicito. Sic Homerus de Graecis cecinit Jl. I, 472 sq.

> Οἱ δὲ πανημέριοι μολπῇ θεὸν ἱλάσκοντο,
> Καλὸν ἀείδοντες παιήονα, κοῦροι Ἀχαιῶν.

Quemadmodum paean iste differt ab *ἰυγμῷ*, sic *ετυῤ* ab *αϝτιμεμ*, et imperativus *ehetur stahamu* ab *anovihimu* VI, a, 49. Ceterum *αϝτιμεμ* eandem flexionem habet, quam *ακεῤυνιαμεμ*, pro quo IV, a, 43. *ακεῤυνιε* legitur: differt autem *νυμεμ* eo, quod prima *m* litera in nomine radicalis est. Verumtamen terminationem *μεμ* non magis diversam puto a terminatione *m*, quam *φεμ* a *φε* in verbis *Ϝαπεφεμ αϜιεκλυφε* IV, a, 14. Est igitur *ακεῤυνιαμεμ* casus localis nominis *ακεῤυνια*, quod, quum ad *πῤινυϜατυ* s. suffimenta referendum sit, turificationem de acerra designare videtur. Sic etiam Aeneas apud Virg. A. V, 744 sq.

> Pergameumque Larem et canae penetralia Vestae
> Farre pio et plena supplex veneratur *acerra*.

20. Verbis *σϜεπις ϝαβε* VI, a, 55. additur *esme pople*, h. e. in hoc populo, unde dubitari nequit, *σϜεπις ϝαβε*, etsi VI, a, 54. *sopir habe* exaratum est, *si quis habet* esse vertendum; *πυῤτατυλυ* vero VI, a, 55. duobus verbis *portatu ulo* redditur, quorum hoc *ullum* s. *aliquid* significare potest, illud vel portatum vel idem fere quod *πυῤτιτυ* IV, a, 39., h. e. consecratum diisque dicatum. *ϝαβε* fortasse indicativus est, *υῤυ* vero, cum *πεῤε μεῤς εστ* h. e. *prout salutare est* (cf. particula IV, §. 14.), sicut imperativus *φειτυ* cum *πυε μεῤς εστ* h. e. *ubi s. quando salutare est*, conjungendum, subjunctivus *urat:* nam Latinis quoque literis VI, a, 55. *uru* scriptum legitur. *Σταϝεῤεν* pro *σταϝεῤεντ* s.

stiterint scriptum esse, imperativus *stahitu* VI, a, 56. docet; *τερμνεσκȣ* vero, pro quo VI, a, 53. 55. 57. singularis *termnuco* legitur, secundum ea, quae in tertia particula §. 24. dixi, *cum flammis* vertendum est. Pro *αρμανȣ κατεραμȣ* apud Dempsterum quidem VI, a, 56. *arimahamo caterahamo* scriptum est, sed Gruterus *armahamo* exhibuit: quia vero apud utrumque *deitu* antecedit, verba illa pro accusativis accipienda sunt, ab imperativo *deitu* s. *dicito* dependentibus. Hinc *αρμανȣ κατεραμȣ* rectius scriptum et *ἄρμενον καθαρμὸν* s. gratam expiationem designari puto: *ετατȣ* vero IV, a, 21., ante quod VI, a, 63. idem imperativus *deitu* suppletur, sicut *ετȣρ* IV, a, 16. paeanem sive potius *παιανισμὸν* significare videtur. *ΙκȣϜινȣ* IV, a, 20. sicut *pihaclo* VI, b, 54. pro genitivo pluralis numeri accipi posset, nisi VI, a, 56. *Iovinur* scriptum esset, sicut VI, a, 63. *Ijovinur*, pro quo IV, a, 21 et 22. *ΙκȣϜινȣς* exaratum legitur. Num igitur cum imperativo *expiatorium carmen* et *paeanem dicito* accusativus est constructus, quasi simplex verbum esset positum *παιάνιζε*? Reliqua jam supra §. 5 et in secunda particula §. 31 sq. satis illustrata sunt, ut ad ea progredi possim, quae post undecimum sacrificium adduntur. Ex illo loco vero, quem saepius jam laudavi, Virg. G. IV, 379., ad verba *απρετȣ τȣρες ετ πȣρε* conferre liceat dictionem: »Panchaeis adolescunt ignibus arae«. Quemadmodum ibi libatio cum precibus sequitur, sic in nostra tabula praecipitur: *τριȣπερ αμπ̓ρεŀτȣ, τριȣπερ πεσνιμȣ, τριȣπερ ετατȣ ΙκȣϜινȣς*.

21. In ritibus purgatoriis per nonum et decimum et undecimum sacrificium observandis duo prima vocabula *πȣνε πȣρτινζȣς* pro *απε πȣρτιιȣς* nobis jam nota sunt; tertium vero *καρετȣ* imperativum ut Latinorum *caedito* interpretor. Sequentia ad ritus per tria modo dicta sacrificia observandos spectare, triplex docet verborum *ερȣς τερα*, h. e. *incantationes dicas*, repetitio post verba *πȣφε απρȣφ φακȣρεντ* scil. *Φȣντλερε, 'Ρȣπιναμε, Τρα Σαŀτα:* in his autem tria vocabula dupliciter scripta leguntur, quae bene distinguenda sunt. Primum *πȣφε* et *πȣξε*, quorum illud idem casus instrumentalis pronominis relativi esse videtur, qui *απρȣφ*, hoc alias *sicut* significat, hoc loco correlata sunt, quasi *πȣξε eousque* s. *per totum illud tempus*, atque *πȣφε quando* s. *ex quo* interpretandum sit. Deinde *τερα* praesens, *τερȣστ* praeteritum tempus subjunctivi est, *κȣπιφιατȣ* imperativus *combinato*, *κȣπιφιαια* adjectivum ad *Τρα Σαŀτα* tralatum, eodem tamen modo, ut combinatione secunda designentur auspicia, interpretandum. *Ενε* et *ενȣ* pro *ενεμ* et *ενȣμ* casu locali posita sunt pronominis *enur*, et *inde* significant: notandum autem, quod *πȣστρȣ*, bis cum *'Ρȣπιναμε* conjunctum, post *Τρα Σαŀτα* et, quod idem significat, *Σαταμε*, omissum sit. Praeterea post *'Ρȣπιναμε πȣστρȣ κȣϜερτȣ ανταχρε, κȣματε πεσνιμȣ*, legitur: *ενȣ καπι σαχρα αιτȣ, Ϝεσκλȣ Ϝετȣ;* sed post *Σαταμε κȣϜερτȣ* cet. *ενȣ εσȣνȣ*, quae quid significent, supra jam expositum est. *Πȣστερτιȣ* facile agnoscitur e *πȣστ* et *τερτιȣ* s. *post* et *tertio* compositum; at *πανε ατερα φȣστ* s. *pane andirsa fust* VII, a, 46. non

confundendum est cum *απε τεῤεστ* IV, a, 34., etsi *πανε* idem quod *πενε* significare videtur, sed vertendum *quando populo indictum fuerit* s. potius *res indicta fuerit*, quia *ατεῤα* in feminino genere scriptum est. *ϝ ετῤα* s. *hondra* adverbium est, ut *ενε* s. *ενυ*, *posthac* significans: reliqua jam satis illustrata sunt. Cur in ratihabitione quaestoritia, in margine quintae tabulae repetita, *τιτιστε* pro *τιτε* s. *dicate* exaratum sit, pariter ignoro, atque utrum *FεFζις vobis* an aliter interpretandum sit: *σFεσε(μ)* tamen pro *sueto* dici potuisse puto, quemadmodum in inscriptione Lerpirii *farer* s. *fasis* pro *factis* positum invenimus, atque *εσαιε* audientiam s. approbationem interpretatus sum, quia *ose* in precibus pro *audias* legimus. *Τειες* pro *deis* s. *diis* scriptum esse, ut in Scipionum monumentis *mieis* pro *meis*, minime dubito: Umbrica enim litera *τ* etiam pro *d* poni solebat.

22. Quamvis non omnia sic perspexerim, ut certa sit interpretatio, ex illis tamen, quae satis certe perspecta sunt, varias nominum verborumque flexiones addiscimus, quas nunc colligere liceat. De verbis quidem tam pauca leguntur, ut ne dici quidem possit, qualem flexionem prima persona pluralis numeri habuerit; conjugationem tamen quadruplicem fuisse, sicut apud Romanos, ex imperativis cognoscitur, ut *στεπλατε*, *ϝαβετε*, *φιχτε* et *φειτε* s. *φετε*, *αιτε*; *stahamu* s. *stahmu* VI, a, 53. 55., *sehemu* s. *semu* VI, a, 16. 36. *anovihimu* VI, a, 49. et *persnihimu* s. *persnimu*. Character vero conjugationis haud raro mutatur vel abjicitur, ut non solum *stahitu* et *stahituto* VI, a, 53. 56. pro *stahatu* cet. aut *habitu* et *habituto* VI, a, 4. 51. pro *ϝαβετε* V, b, 23. et *ϝαβετετε* IV, a, 15., sed etiam *comoltu* et *κεμαλτε* pro *cumulato*, *seritu* pro *servato*, et *covertu* pro *confercito* legatur: unde *arpatitu* quoque pro *appotato* in Volsca inscriptione scribi potuit. In participiis *dirsans* s. *dirsa(s)* III, b, 8. 11. 13. 16. pro *dicans*, *tases* s. *tasis* VI, a, 20. 23. et *ταζεξ* IV, a, 26. 30. 44. pro *tacens*, *atiens* pro *addicens* in Volsca inscriptione, *persnis* denique s. *pesnis* VI, a, 39 sqq. discernitur quidem quadruplex conjugatio; sed pro *πιϝαξ* IV, a, 7. etiam *pihos* VI, a, 47. scriptum est, ut *conegos* s. *conecos* VI, a, 5. 16. VII, a, 37. pro *κενικαξ* I, 15. 18. 20. s. *conicans* h. e. *κονίπτων* s. *κονιῶν*, atque in Lerpirii inscriptione *duir*, *for*, *fovfer*, *sirtir*, pro *duens*, *fovens*, *fovefaciens*, *sistens*, ut in precibus Umbricis *fos* s. *fons* pro *fovens*, legitur: imo *vesteis* VI, b, 22. pro *vestis* VI, a, 25. exaratum est. Hinc non mirandum, quod etiam *σταϝεῤεν* IV, a, 19. pro *staharent*, *haburent* contra VII, a, 52. pro *haberent*, ut *habus* VI, a, 40. pro *habiest* VI, a, 50. legatur, quodque terminatio praesentium temporum iisdem varietur vocalibus, quae in mediis quoque syllabis permutantur. Quemadmodum enim *pane* et *pafe* VII, a, 46. 52. pro *πενε* et *πεφε*, vel *πῤεϝεβια* III, a, 12. pro *πῤεϝαβια* III, a, 4. et *κεμαλτε* I, 28. V, a, 9 sq. 41. pro *κεμελτε* IV, b, 35. scriptum est, sic in Volsca inscriptione tam *covehriu* pro *conferciat* quam *facia* pro *faciat*, atque in inscriptione cippi inter Bastiam et Assisium reperti *stahu* pro *stet* legitur: eademque cum varietate in secunda persona *τεῤα* IV, a, 34 sqq. s. *dersa* VII, a, 43 sq. pro *dicas*, *ϝαβια*

III, a, 17 sqq. pro *habeas*, et in precibus *ose* pro *audias*, sed in tertia persona *υϕυ* IV, a, 18. s. *uru* VI, a, 55. pro *urat* exaratum est.

23. Quemadmodum in istis subjunctivis litera finalis abjecta est, sic etiam in indicativo IV, a, 18. *ͱαβε* pro *habet* legitur, et IV, a, 8. *Ϝαζετυμισε* s. *sit* pro *vasetome fust* s. *fuerit* VI, a, 47. Imo in praeteritis subjunctivi secunda et tertia persona adeo non solet distingui, ut in utraque persona litera *t* post *s* modo addatur, modo omittatur. Hinc VII, a, 43. *purdinsiust* scribi potuit pro *πυϕτινζυς* IV, a, 33., ut *pesnis fust* pro *pesnis fus* IV, a, 40 sq. et *αμπϕεφυυς* s. potius *αμπϕεφυς* IV, a, 20 sq. pro plurali forma *ambrefurent* VI, a, 56. Quodsi accedunt ejusmodi literarum permutationes, ut *εντελυς* imperativo *εντεντυ* IV, a, 12. s. *entelus* VI, a, 50. imperativo *endendu* respondeat; quam maxima inde oritur verborum varietas. Sic *benust* VI, a, 53. pro *μενες* IV, a, 15. legitur, ut V, b, 27. tam *ανπενες* quam *απελυς* pro *απελυστ* III, a, 17. ab imperativo *απεντυ* II, 27. s. *αμπεντυ* II, 23. vel *ahavendu* VII, a, 27.: nec scio, an *πυϕτυϜιες* V, b, 28. idem verbum sit, atque *πυϕτιιυς*· V, a, 9., pro quo etiam *πυϕτιτιυς* IV, b, 34. et *purdinsus* VI, a, 38. s. *purdinsiust* VII, a, 43. exaratum est. In Quaestoris ratihabitione *τιτιστε* pro *τιτε* legimus: at si *τιτε* in plurali numero pro singulari *τετυ* V, b, 21. s. *τειτυ* V, a, 26. s. *τεϕτυ* V, a, 40. scriptum est, *Ϝεστιζε* quoque V, a, 4. pro *Ϝεστικατυ* V, a, 37. scriptum videri potest, quemadmodum *pihaf(e)i* in precibus (partic. II, §. 17.) *fac ut pietur* interpretatus sum. Utrum *furfant* VII, a, 43. pro *φυϕφαϑ* IV, a, 1. ab imperativo *efurfatu* VI, a, 17. et VII, a, 38. pro singulari numero subjunctivi accipiendum sit, an e pluralis numeri forma *furfarent* contractum, equidem dijudicare non ausim. Quicquid est, quod statuas, tertiam personam pluralis numeri in quovis tempore in *nt* desiisse, dubitari nequit, quia VI, b, 15. *porsei subra screhitor sent* pro *pusei subra screhto est* VII, b, 3. sic scriptum est, ut VI, a, 62. *ape este dersicurent* pro *ape este dersicust* VI, a, 63: nihilo secius VII, b, 4. *arfertur — motar sins* legitur pro singulari *μυτυ αϕφεϕτυϕε σι* III, b, 6 sq. et quemadmodum supra literam *t* in *σταͱεϕεν* abjectam vidimus, sic e contrario litera *i* additur in *porsi — ostensendi* VI, b, 20. ab imperativo *ostendu*.

His si addideris *subocav suboco*, pro *supplicavi* et *supplico* secundamque personam pluralis numeri *covortuso, benuso*, VI, a, 64., cum imperativis in secunda particula §. 3. illustratis, quia prima persona pluralis numeri nusquam legitur, omnes habes verborum formas, ex quibus haec paradigmata constituere licet.

	Sum.			*Habeo.*	
Praesens indic.	subjunct.	Praet. subjunct.	Praes. indic.	subjunct.	Praet. subjunct.
S. 2. es.	*sis, sir, s(e)i.*	*fu(u)s.*	habe(s).	*habia(s).*	*habiest, habus.*
3. *est.*	*si(t).*	*fust.*	*habe(t).*	habia(t).	habiest.
P. 3. *sent, sendi.*	*sins.*	*furent.*	habent.	habiant.	*haburent.*

Praeteritum subjunctivi.

	ab imperativo πεντȣ s. *vendu*.	ab imperativo ϰȣFεϱτȣ s. *covertu*.
S. 2. et 3.	*benus*, *benust*, μενες, πενες, πελȣς.	*covortus*, *courtust*, ϰȣFȣϱτȣς.
P. 2.	*benuso*. 3. βενȣϱεντ. III, a, 25 sqq.	*covortuso*. —
	ab imperativis αμπϱεͰτȣ, *ambretuto*, s. αμπαϱιτȣ II, 14. αμπαϱιͰμȣ V, a, 42.	ab imperativis *persnihimu* s. *pe(r)snimu*, *persnihimumo* s. *pe(r)snimumo* VII, a, 47.
S. αμπϱεφȣ(ȣ)ς.	Pl. *ambrefurent*.	S. *pe(r)snis fus(t)* VI, a, 39. 40. 41. —

24. Dualem numerum, quippe quo nomina carent, in quibus etiam *duo* τȣFα, ut *tria* τϱιια, dicuntur, nemo quidem in verbis desiderabit; magis mirandum est, quod praeter deponentium formas, quales non solum in imperativis *stahamu*, *sehemu*, *anovihimu*, *persnihimu* et *persnihimumo*, sed in subjunctivis quoque *persnis fust*, αμπϱεφȣς et *ambrefurent*, agnoscimus, nihil exstet passivi generis, nisi periphrastica conjugatio. Quemadmodum enim in praeterito tempore dicebatur πȣϱτιτȣ(μ) φȣστ IV, a, 39., sic in verbis ȣϰαϱ πιͰαξ φȣστ IV, a, 7. praesens tempus (*mons pietur*) circumscriptum puto; *pihaf(e)i* autem in precibus pro imperativo *fac*, *ut pietur*, activum est compositum, ut participium *fovfer* s. *fovfe(n)s* h. e. *fovefaciens* in Lerpirii inscriptione (Partic. IV, §. 12.). Hinc nullum verbum Umbricum praeter infinitivum, ut *far* pro *facere* III, b, 10. 15., in *r* exiret, nisi *r* pro *s* scribi esset solitum, ut *fons sir pacer sir* pro *fovens sis*, *pacatus sis* VI, a, 7. et *duir for fovfer* pro *dui(n)s fo(n)s fovfe(n)s* in Lerpirii inscriptione. In hac quidem inscriptione *s* litera tam frequenter in *r* transiit, ut etiam *sirtir* in fine ejus pro *sistens* positum putem; alias vero *s* neque in mediis vocibus, neque ante consonantem literam in *r* mutari solet: unde *erur* et *esur* diversa sunt pronomina, atque in praeteritis subjunctivi, etsi tertia persona pluralis in *rent* exit, nunquam tamen *urt*, *art*, *ert*, pro *ust*, *ast*, *est*, sive *ur*, *ar*, *er*, pro *us*, *as*, *es*, scriptum est. Ablativus pluralis, quotiescumque praepositio *co* postponitur, in *s* desinit, ut τεϱμνεσϰȣ IV, a, 19; εσȣνεσϰȣ III, a, 11; *pesondrisco* VI, a, 40., *verisco* VI, a, 44. 46. cet., unde VI, b, 18. *esisco esoneir seveir*, ut in sequentibus versibus *verisco treblanir*, *verisco tesonocir*, *verisco vehieir* exaratum est. Praepositio αϱ in compositis saepe αϱ scribitur, ut αϱFειτȣ IV, a, 6. pro *arsveitu* VI, a, 46.; sed ετȣϱ IV, a, 12. pro *etur* VI, a, 53. ob eam modo causam scriptum videtur, quia sequens verbum σταμȣ ab litera σ incipit. *S* pro *r*, si αϱεπες pro αϱεπεϱ et ειτιπες III, a, 2. 14. pro ειτιπεϱ exceperis, nonnisi in ejusmodi vocabulis invenitur, quae apud Romanos quoque antiquitus cum *s* dicebantur, ut *asa* VI, b, 9. pro *ara*, *ruseme* VII, a, 8 sq. 23. pro *ruri*. Ceterum Iguvinae tabulae in permutatione literarum *r* et *s* adeo differunt, ut in tertia tabula, sicut in Lerpirii inscriptione, nulla vox in *s* desinat, nisi ειτιπες, σις, Fεπȣϱȣς, φϱατϱεϰς, *dirsans*, *homonus*, *Casilos*, in prima, secunda, quinta vero, sicut in Volsca et Cortonensi inscriptionibus, nulla in *r* exeat, nisi Ͱεϱτεϱ, φϱατεϱ, Ιȣπατεϱ; ȣͰτȣϱ, αϱφεϱτȣϱ, τεϱϰαντȣϱ;

τϱιμαπεϱ, πιϱ et praepositiones *πεϱ, σαπεϱ, αντεϱ.*

25. Isto discrimine tertiam tabulam agnosci novissimam, inde intelligitur, quod sexta septimaque tabulae, in quibus tamen nondum *πϱεϝαβια* pro *πϱεϝαβια* vel *Fεπαϱας* pro *vapersus*, licet *Prestote* pro *Πϱεστατε*, *tesenocir* pro *τεσεναϰες*, *pihos* pro *πιϝαξ* et *vacose* pro *Fαϰαξε*, scribitur, eodem usu literae *r* differant a quarta tabula, quae, quia in *φαϱφαϑ* litera *ϑ* adhuc utitur, ut prima in *παϱτaFιϑα* I, 20., sed *ΙϰαFινα* plerumque scribit pro *ΙιαFινα* II, 24. 30., omnium agnoscitur antiquissima. In quarta tabula praeter praepositiones *πεϱ, αντεϱ, σαπεϱ*, et substantiva *πιϱ, αϱφεϱταϱ, Σεϝμενιαϱ*, nulla vox in *r*, in sexta vero septimaque tabulis, quatenus quartae respondent, praeter *aveis, erus, abrons, heries, purdinsus* et *pihos* pro *πιϝαξ*, *tases* pro *ταζεξ*, nulla in *s* desinit. At in aliis quoque eaedem tabulae differunt, ex quibus varia variis temporibus indoles sermonis Umbrici cognoscitur. Sic quarta tabula literas *r* et *s*, sexta septimaque vero *m, f, c* non raro abjiciunt, ut *αϰϱιπε* IV, b, 12. pro *ocriper*, et *αϱεπε* IV, a, 25. pro *αϱεπες*, quod, ut sequenti voci *αϱFες* similiter cadat, pro *αϱεπεϱ* scribi solet; *πϱιναFατα* IV, a, 15. pro *πϱιναFατας* IV, a, 23. s. *prinuatur*, vel *ΙϰαFινα* IV, a, 20. pro *ΙϰαFινας* IV, a, 22. s. *Ijovinur*, et *πανιζατε* IV, a, 15. pro *ponisiater* VI, a, 51. vel *ϰαματε* IV, a, 38. pro *comatir*; *persclo* VI, b, 1. pro *πεϱσϰλαμ*, *perso* VI, a, 24. 33. pro *πεϱαμ*, *pesondro* VI, a, 24. pro *πεσαντϱαμ*, *poplo afero* VI, a, 48. pro *παπλαμ αφεϱαμ*, et *crincatro* VI, a, 49. pro *ϰϱενϰατϱαμ*; *parfa desva* VI, a, 51. pro *παϱφαμ τεσFαμ*, *nome* VI, a, 58. pro *ναμεμ*, et *vapefe aviec1u* VI, a, 51. pro *Fαπεφεμ αFιεϰλαφε*; *si comia trif* VI, b, 58. pro *τϱεφ σιφ ϰαμιαφ*; *ovi, vitlu toru trif* VI, a, 43. pro *αFεφ, τϱεφ Fιτλαφ ταϱαφ*, et *purdita, sacra* VI, a, 18. pro *παϱτιταφ, σαϰϱεφ*; *eno, esome* VI, a, 46 sq. pro *ιναϰ, εσαμεϰ* cet. Praeterea in sexta septimaque tabulis vel *n* geminatur, ut *ponne* VI, a, 43. pro *πανε*, *ennom* VI, a, 51. pro *εναμεϰ*, vel *h* inter vocales geminatas inseritur, ut *Trahaf Sahate* VII, a, 41. pro *Τϱα Σατε*, *persnihimu* VII, a, 45. pro *πεσνιμα*. Interdum tamen contrarium quoque animadvertitur, ut *αμπϱεϝτα* IV, a, 21. pro *απϱετα* IV, a, 20. s. *ambretuto*, et *αμπϱεφαας* ibidem pro *ambrefus* s. *ambrefurent*; *enem* vel *enom Traha Sahatam* VII, a, 44 sq. pro *ενε Τϱα Σαϝτα* vel *ενα Σαταμε*.

26. Maxime memorabile videtur, quod dativus et ablativus casus, qui in quarta tabula in *e* et *a* exeunt, in sexta septimaque tabulis in *o* desinant, ut *Trebo* VI, b, 58. pro *Τϱεβε*, *Fiso* VI, a, 3. pro *Φισε*, *arvio* pro *αϱFια* et *vatuo* pro *FαταFα*. Verumtamen in sexta quoque tabula *este persclo* pro *esto persclome*, et *este esono* pro *esto esonome* VI, b, 1 et 56 sq. legitur, neque minus memorabilis est vocalium *i, e, ei* et *ie* permutatio. Quemadmodum enim VI, a, 19 sq. *herie* pro *ϝεϱι* s. *ϝεϱις* exaratum est, sic in dativo casu pro *ΚϱαπαFι* modo *Grabovei*, modo *Grabovie*, et in ablativo IV, a, 27. *Ῥαπινιε* pro *Rubine* scriptum legimus. Etsi in his *ιε* una syllaba pronuntiandum videtur, aliud tamen docet nominum ratio, quae ex praeceptis duodecim sacrificiorum collecta jam comparabimus.

I. *Iȣ Fε ΚϱαπȣFι τϱε βȣφ φετȣ: Juve Grabovei buf treif fetu.*

II. *Τϱεβε IȣFιε τϱεφ σιφ κȣμιαφ φειτȣ: Trebo Jovie si comia trif fetu.*

III. *Μαϱτε ΚϱαπȣFι τϱε βȣφ φετȣ: Marte Crabovei buf trif fetu.*

IV. *Φισε Σαζι τϱεφ σιφ φελιȣφ φετȣ: Fiso Sansie sif filiu trif fetu.*

V. *Fȣφιȣνε ΚϱαπȣFι τϱεφ βȣφ καλεϱȣφ φετȣ: Vofione Grabovie buf trif calersu fetu.*

VI. *Τεφϱε IȣFιε τϱεφ ⱶαπιναφ φετȣ: Tefrei Jovi habina trif fetu.*

VII. *Μαϱτε ⱶȣϱιε τϱεφ Fιτλȣφ τȣϱȣφ φετȣ: Marte Horse vitlu toru trif fetu.*

VIII. *ⱶȣντε Ζεϱφι τϱεφ Fιτλȣπ τȣϱȣπ φειτȣ: Honde 'Serfi vitlu toru trif fetu.*

IX. *Ζεϱφε Μαϱτι τϱιφ απϱȣφ — φειτȣ: 'Serfe Martie abrof trif — fetu.*

X. *Πϱεστατε Ζεϱφιε τϱε πȣϱκα — φετȣ: Prestote 'Serfie porca trif — fetu.*

XI. *Τȣσε Ζεϱφιε τϱεφ Fιτλαφ φειτȣ: Turse 'Serfie vitla trif feetu.*

XII. *Τȣσε IȣFιε ιFεκα τϱε φετȣ: Turse Jovie ivenga trif fetu.*

In his dativos nominum ob eam causam primo loco posui, quo magis perspiceretur duplex eorum ratio: in iis enim, quae Tuscis literis scripta sunt, prius quodque nomen in *e*, posterius in *i* vel *ie* exit; et in *ie* quidem desinunt dearum, in *i*, excepto *ⱶȣϱιε*, deorum nomina. Jam videamus causam.

27. Proprie quidem dativus singularis per omnia declinationum genera in *e* exibat, sed pro *ie* scribi poterat *i:* utrum per apocopen, an per contractionem, nos lateret, nisi *Grabovei* pro *Grabovie* scriptum doceret, *ΚϱαπȣFι* extremam syllabam productam habere. Quamvis igitur pro *Τεφϱε IȣFιε* Latinis literis *Tefrei Jovi* scriptum sit, diversa tamen nominum est ratio: *Tefrei* enim est sola varietas pro *Τεφϱε*, ut *Trebo* s. *Trifei* secundum Gruterum pro *Τϱεβε*, et *Fiso* pro *Φισε;* sed *Jovi* contractum est e *Jovie*, ut *Σαζι* e *Sansie*, *Μαϱτι* e *Martie*, *Ζεϱφι* s. *'Serfi* e *Ζεϱφιε* s. *'Serfie.* *Jovi* pro *Jovie* diversum esse nomen a *Juve*, e diversa jam vocali primae syllabae discitur; neque dubitandum est, posterius quodque nomen, si masculinum est, in *iur*, si femininum, in *ia* desinere. *Grabovius* igitur, *Horsius* et *'Serfius* nobis scribendum est, ut *Martius* et *San'sius* s. *Sancius*, quod nomen inscriptio Veronensis apud Maffej. Mus. Ver. 90, 2. apud Orell. 1859. exhibet. Prius quodque nomen, si femininum est, in *a* solum exit, ut *Treba, Tefra, Tursa, Prestata* s. *Prestota*, etsi *Triviam* dixerunt Romani; si masculinum est secundae declinationis, in *us*, ut *Fisus* et *'Serfus*, etsi *Fidium* et *Silvium* dixere Romani: *Juve, Marte, Vofione* ad tertiam declinationem referenda esse videntur; *Fisovi* vero VI, a, 5. et *ΦιιȣFι* IV, b, 18. fortasse nomen adjectivum est, ut *ΚϱαπȣFι* s. *Grabovei.* De ablativis illis, quos in praeceptis duodecim sacrificiorum supra collectis cum imperativo *φετȣ* constructos legimus, nihil est, quod amplius moneam; sed ut discamus, quam varie formentur et singularis et pluralis numeri ablativi, colligere liceat omnes alios, in quarta tabula cum *φετȣ* et similibus imperativis conjunctos.

IV, a, 5 sq. *FατuFα φεϱινε* s. IV, a, 25. *FατuFu φεϱιμε*: VI, a, 45. *vatue ferine* s. VII, a, 4. *vatuo ferine.*
IV, b, 23. *ϝεϱι Fινu, ϝεϱι πuνι* s. IV, a, 6 sq. *ϝεϱιε Fινu, ϝεϱιε πuνι*: cf. VI, a, 19 sq. VI, a, 46.
IV, b, 26. *πuστε Aσιανε φετu* et IV, b, 9. *σuπα σuμτu*, pro *σuπα, πuστϱα πεϱστu* V, a, 32.
IV, b, 26 sq. *ξεϱεφ — πελσανα — αϱFια* s. *αϱFιu*: VI, a, 22. *serse — pelsana — arvio.*
IV, b, 30. *πεϱι καπιϱε πεϱuμ φειτu*: VI, a, 24. *persi capirse perso osatu.*
IV, b, 28 sqq. *σuϱuμ πεσuντϱu(μ) φε(ι)τu σταφλτιFu*: VI, a, 24. 37. *pesondro sorsom fetu stafiare.*
IV, a, 42 sq. *ακεϱuνιε φετu; πεϱαια φετu*: VII, a, 52 sqq. *acersoniem fetu; persaea fetu.*
IV, a, 9. *ϱεστεφ εσuνu φειτu*; IV, a, 14. *αFιεκλα εσuνuμε ετu*: VI, a, 47. *reste esono feitu*; VI, a, 52. *aviecla esonome etuto.*

28. Quemadmodum in his pro *φε(ι)τu* alii quoque imperativi leguntur, sic non omnia vocabula pro ablativis sunt accipienda, quos, ut discernamus ab aliis casibus, per singulas declinationes recensebo. Ad primam declinationem referendos esse ablativos *FατuFα* s. *FατuFu*, *vatue* s. *vatuo ferine*, ut *αϱFια* vel *αϱFιu* s. *arviga*, saepius jam monui: ad eandem vero referendi sunt ablativi *πuστε Aσιανε* et *σuπα, πuστϱα*, etsi VI, a, 5. *sopo, postro* et VII, a, 8. *supo, postro* pro *σuβϱα* III, a, 20. legitur. Etiam *πελσανα* et *πεϱαια* ablativi primae declinationis sunt, etsi *persaea* s. *persaia* VII, a, 7., quum VI, b, 58. et VI, a, 3. *persae* scriptum sit, ad pluralem numerum referendum esse videtur pro *persaiaf* s. *persaef*, ut *ξεϱεφ* s. *serse*, *ϱεστεφ* s. *reste*, et *σακϱεφ* IV, b, 18 sq. pro *σακϱα* IV, a, 29. *AFιεκλα*, quia cum *ετu* construitur, accusativus est, ut *ανξεϱιατu* IV, a, 10. s. *aseriato*, et quidem singularis fortasse numeri pro *αFιεκλαμ*, quia IV, a, 14. *Fαπεφεμ αFιεκλuφε* s. *vapefe avieclu*, ut IV, a, 9. *Fεϱuφε πϱεπλανu* s. *verofe treblano*, legitur. *Aκεϱuνιε*, quia Latinis literis *acersoniem* scriptum est, casus localis esse videtur, etsi IV, a, 16. *ακεϱuνιαμεμ* quoque pro *acesoniame* exaratum est; *herie* vero pro *ϝεϱι* s. *ϝεϱιε* est conjunctio disjunctiva, cum ablativo secundae declinationis *vinu* et tertiae declinationis *poni* constructa. His nominibus similiter cadunt accusativi *εσuνu* et *πεϱι*: illud enim in accusativo casu esse positum, ab locali *εσuνuμε* diversum, docet *esono* in o, non in *u* desinens, unde *σuϱuμ πεσuντϱu(μ) σταφλτιFu* quoque, Latinis literis *pesondro sorsom* scriptum, accusativi esse videntur, quanquam casus localis *πεϱuμ* s. *perso* similiter exit. *Πεϱι καπιϱε πεϱuμ* s. *persi capirse perso*, si recte verti *lustrum capide cum precibus*, diversi casus ejusdem declinationis tertiae sunt. *Καπιϱε* enim, Latinis literis *capirse* s. *capirso* VI, a, 24 sq., ablativum singularis numeri esse nominis *capis*, cujus instrumentalis IV, b, 19. a, 29. *καπιϱ* vel *καπι*, VI, a, 18. VII, a, 39. *capif* scribitur, dubitari nequit; *πεϱι πεϱuμ φειτu* vero eodem modo interpretandum puto, quo *πιϱ αϝτιμεμ εντεντu* IV, a, 12., ubi *πιϱ* est accusativus neutrius generis nominis *pir* s. *pis* VI, a, 50. 53., ut *πεϱι* feminini generis nominis *pers* s. *pars* VII, b, 2., *αϝτιμεμ* denique casus localis quartae declinationis, ut *πεϱuμ* tertiae pro *πεϱεμ* s. *prece.*

29. Quemadmodum instrumentalis nominis *capis* vel *capif* s. *καπι* vel *καπιϱ* scribitur, sic a nomine *tus* deducitur vel *τυφ* IV, a, 41. vel *dur* VII, a, 46. Est autem iste instrumentalis discernendus ab ablativo pluralis numeri *κάπιϱυς* I, 5. et *τυϱες* IV, a, 20., ut *abrof* VII, a, 3. pro *απϱυφ* IV, a, 24. 33. ab *abrons* VII, a, 43. pro *aprugnis*. Quanquam ex utroque casu derivantur adverbia *κυτεφ* et *κυματ(ε)ς* s. *comatir* pro *ταζεξ* s. *tases*, h. e. *tacens*, atque *pufe abrons facurent* VII, a, 43. scribitur, sicut *πυφε απϱυφ φακυϱεντ* IV, a, 33 sq.: cum praepositionibus tamen nonnisi is casus construitur, qui in *s* s. *r* exit, ut *πϱε* (*πυς*) *Fεϱες τϱεπλανες*, *τεσενακες*, *Fεͱιες* s. *pre*(*post*) *ver*(*e*)*ir treblan*(*e*)*ir*, *tesenocir*, *vehier*, et *com prinuatir peracris sacris* VI, a, 56., *Φϱατϱυσπεϱ Ατιιεϱιε*(*ς*), *αͱτισπεϱ ειxFασατις* II, 23 sq. 28 sq. et *τεϱμνεσκυ* IV, a, 19. *esisco esoneir seveir*, *verisco treblanir*, *tesenocir*, *vehieir*, VI, b, 18 sqq. Ab accusativo pluralis iste ablativus diversis plerumque vocalibus distinguitur, ut *prinuatir* in quarta declinatione ab accusativo *prinuatur* VI, a, 50. 65. VII, a, 1. s. *πϱινυFατυ*(*ς*) IV, a, 15. 19. 23.: eodemque modo in singulari numero ablativus *mani* VI, a, 24. et *αϱπυτϱατι* III, a, 12., ut *τϱεφιπεϱ* II, 25. 30., sed accusativus *κατεϱαμυ* et *ετατυ* IV, a, 20 sqq. s. *caterahamo* et *etato* VI, a, 56. 63. scribitur. Ex his intelligitur, *τυτα Ταϱινατε τϱιφυ* IV, a, 16. s. *totam Tarsinatem trifo* VI, a, 58. pro casu locali esse accipiendum, praesertim cum sequatur *Ταϱινατε*, *Τυϱσκυμ*, *Ναͱαϱκυμ νυμεμ*: *Ιαπυξκυμ νυμεμ*: s. *Tarsinatem*, *Tuscom*, *Naharcom*, *Jabuscom nome*. Quemadmodum hic *nome* pro *nomem* s. *nomneme* scriptum esse videtur, sic IV, a, 35. *Τϱα Σαͱτα* pro *Σαταμε* v. 38. s. *Traha*(*m*) *Sahatam* VII, a, 44 sq. in casu locali positum est; sed *Τϱα Σατε* IV, a, 31. s. *Trahaf Sahate* in ablativo casu: eodemque modo *Ῥυπινιε* IV, a, 27. s. *Rubine* VII, a, 6. distinguendum a casu locali *Ῥυπιναμε* IV, a, 35 sq. s. *Rubiname* VII, a, 43 sq. Hinc etiam *Φυντλεϱε* IV, a, 24. s. *Fondlire* VII, a, 3. compositum videtur ex ablativis *Fontili re*, quorum *re* unum exemplum est quintae declinationis, praeterquam quod *ϱι* legitur III, a, 4 sq. et *reper* h. e. *pro re* VII, b, 2.

RUDIMENTA
LINGUAE UMBRICAE

EX INSCRIPTIONIBUS ANTIQUIS ENODATA.

PARTICULA VI.

IGUVINARUM TABULARUM SEXTAM SEPTIMAMQUE ILLUSTRANS.

SCRIPSIT

Dr. G. F. GROTEFEND
LYCEI HANNOVERANI DIRECTOR.

Est quadam prodire tenus, si non datur ultra. *Horat.*

HANNOVERAE MDCCCXXXVIII.
IN LIBRARIA AULICA HAHNII.

P r a e f a t i o.

Expositis nominum verborumque Umbricorum flexionibus, nihil fere explicandum restat, nisi particularum usus, quem quidem jam saepius attigi, sed latius ostendere licet ex iis, quae in sexta septimaque tabulis quartae praeceptis addita sunt. His igitur illustrandis plurimam equidem dedi operam, qua si non omnia ad liquidum perduci potuerunt, minime est mirandum, quum et res, de quibus agitur, et verba, quibus res designantur, pari obscuritate laborent. Res enim pertinent ad auguriorum sacrorumque ritus, quos, quum omnes Romanorum libri rituales interierint, nemo scriptorum veterum satis docuit, vel, si quis Romanos ritus docuisset, vix satis intelligeremus Umbricos propter linguarum et morum quoque discrepantiam. De auguriis aliisque rebus sacris quam multa ipsi Romani non intellexerint, testes sunt Festus et Arnobius, quorum ille alites quidem, sanqualem et immissulum sive immussulum, quos augures Romanos magnae quaestionis habuisse Plinius H. N. X, 7. profitetur, interpretari conatus est, immussulum tamen quasi sanquali similiorem ab immissulo distinxisse videtur. Apud eundem legitur: »*Marspedis* sive sine *r* litera *Maspedis* in precatione so»litaurilium quid significet, ne Messalla quidem augur in explanatione auguriorum »reperire se potuisse ait;« apud Arnobium autem adversus gent. L. VII. »Quid

»sibi reliqua haec volunt magorum cohaerentia disciplinis? — quid, inquam, sibi »haec volunt? *apexabo, hirciae, silicernia, longabo?* quae sunt nomina et farci- »minum genera, hirquino alia sanguine, comminutis alia inculcata pulmonibus? » — quid *fritilla*, quid *frumen*, quid *africia*, quid *gratilla, catumeum, conspo- »lium, cubula?* ex quibus duo, quae prima sunt, pultum nomina, sed genere et »qualitate diversa, series vero, quae sequitur, liborum significantias continet, et »ipsis non est una eademque formatio. Non enim placet carnem *strebulam* nomi- »nare, quae taurorum e coxendicibus demitur, *pulpamenta* non *assa*, quae in »verubus exta sunt, animata prius et torrefacta carbonibus, non *salsamina* deni- »que, quae sunt una commixtio quadrimis copulata de frugibus, — non *magmenta*, non *augmina*, non mille species vel farciminum vel fritillarum, quibus nomina »indidistis obscura, vulgoque ut essent augustiora, fecistis.« Quae si Romanis obscura fuerunt, quid nobis eventurum speremus in explicandis Iguvinis tabulis, in quibus leguntur similia? Nihilo secius periculum aliquod faciendum est, ut saltim ea, quae intelligi possunt, enodemus.

Particula VI.

Iguvinarum tabularum sextam septimamque illustrans.

1. Illis, quae in quarta tabula continentur, sexta post prima statim verba, utrique tabulae communia, tres addit sectiones, ad anguria spectantes, quae antea mihi explicandae sunt, quam ceterarum versionem de sacrificiis adjiciam.

Versio verbalis.

Sectio prima.

VI, b, 1. *Este persclo aveis aseriater enetu:*
Isto in lustro aves auguriales indagato:

VI, b, 1. *parfa, curnase, dersva; peiqu, peica, merstu.*
parram, cornicem, dextras; picum, picam, sinistros.

VI, b, 1 sq. *Poei angla aseriato est, eso tremnu serse*
Ubi ab aquila augurium datum est, in hoc termino secundam

VI, b, 2. *arsferture ehveltu stiplo aseriaia:*
conjuncturam evolvito lituo augurali:

VI, b, 2 sq. *parfa dersva, curnaco dersva; peico mersto,*
parra dextra, cornice dextra; pico sinistro,

VI, b, 3. *peica mersta; mersta awei, mersta angla.*
pica sinistra; sinistris avibus, sinistris aquilis.

VI, b, 3 sq. *Esona arfertur eso anstiplatu ef aserio:*
In auspicabili conjunctura id confirmato his auguriis:

VI, b, 4. *parfa dersva, curnaco dersva; peico mersto,*
parra dextra, cornice dextra; pico sinistro,

VI, b, 4 sq. *peica mersta; mersta aveif, merstaf anglaf.*
pica sinistra; sinistris avibus, sinistris aquilis.

VI, b, 5. *Esona mehe tote Ijoveine, esmei*
Auspicio prospero toti Iguvinae, in hoc

VI, b, 5. *stahmeï stahmeiteï, sersi pirsi sesust,*
termino terminato, feliciter siquidem cesserit,

VI, b, 5 sq. *poi angla aseriato est, erse neip mugatu,*
ubi ab aquila augurium datum est, interim nec mussato,

VI, b, 6. *nep arsir andersistu, nersa courtust, porsi*
neque amicis intercedito, nisi compleveris, prout

VI, b, 6 sq. *angla anseriato fust: sve muïeto fust,*
ab aquila augurium datum fuerit: si mussatum fuerit,

VI, b, 7. *ote pisi arsir andersesust, disler alinsust.*
aut siquidem amicis intercesseris, dictionibus secus erit.

Sectio secunda.

VI, b, 8. *Verfale pufe arsfertur trebeit ocrer peihaner,*
Addictionem quando conjunctura tribuit arcis piandae,

VI, b, 8 sq. *erse stahmito eso tuderato est angluto hondomu,*
interim terminatum illud irritum est in bono aquilae augurio,

VI, b, 9. *porsei nesimei asa deveia est anglome:*
siquidem non simul omen acceptum est in aquilae augurio:

VI, b, 9 sq. *somo porsei nesimei vapersus aviehcleir est.*
item siquidem non simul favor est ex avium auspiciis.

VI, b, 10. *Eine angluto, somo vapefe aviehclu, todcome tuder:*
Sine aquilae augurio, item favente avium auspicio, prorsus irrita res (est):

VI, b, 10 sq. *angluto hondomu, asame deveia, todcome tuder,*
in bono aquilae augurio, omine accepto, prorsus irrita res (est),

VI, b, 11. *eine todceir tuderus sei podruhpei seritu.*
nisi summis vitiis sit adoratione cautum.

Sectio tertia.

VI, b, 12. *Tuderor totcor vapersusto avieclir*
Summi vitii procuratio in avium auspiciis (fit)

VI, b, 12. *ebetrafe ooserclome, presoliafe nurpier vasirslome.*
prospero oscinum cantu, sollistumo pullorum tripudio.

VI, b, 13. *Smursime tettome Miletinar, tertiame pracopracatarum,*
Purpurea veste Mileti, tertia dibaphorum,

VI, b, 13 sq. *vapersusto avieclir carsome vestisier randeme rufrer:*
procuratio in avium auspiciis (fit) in caede victimae colore rubrae:

VI, b, 14. *tettome Noniar, tettome Salier; carsome hoier, pertome padellar.*
veste Virginis (sanctae), veste Salii in caede hostiae, paratu patellae.

VI, b, 15. *Hondra esto tudero, porsei subra screhitor sent, parfa dersva, curnaco dersva seritu:*
Dehinc isti vitio, sicut supra scripti sunt (ritus), parra dextra, cornice dextra caveto:

VI, b, 15 sq. *subra esto tudero peico mersto, peica mersta seritu.*
praeterea isti vitio pico sinistro, pica sinistra caveto.

VI, b, 16 sq. *Sve anclar procanurent, eso tremnu serse combifiatu,*
Si aquilae addixerint, in eo termino secunda combinato,

VI, b, 17. *arsferturo nomne carsitu: parfa dersva, curnaco dersva;*
conjuncturarum nomine caedito: parra dextra, cornice dextra;

VI, b, 17 sq. *peico mersto, peica meersta; mersta aveif, mersta ancla.*
pico sinistro, pica sinistra; sinistris avibus, sinistris aquilis.

VI, b, 18. *Eesona tefe tote Ijovine, esmei stahmei stahmitei,*
Auspicio prospero toti Iguvinae, hoc in termino terminato,

VI, b, 18 sq. *esisco esoneir seveir, popler anferener et ocrer pihaner,*
cum his auspiciis venerationis, populi lustrandi et arcis piandae,

VI, b, 19. *perca arsmatia habitu vasor verisco treblanir.*
lituo admissionem habeto ritus per ferias treblanas.

VI, b, 19 sq. *Porsi ocrer pehaner paca ostensendi, eo iso ostendu;*
Prout arcis piandae placamina offerenda sunt, id ipsum offerto;

VI, b, 20 sq. *pusi pir pureto, cehefi dia: surur verisco tesonocir, surur verisco vehieir.*
sicut piamen incensum, cremari jube sacra: tum per ferias tesenacas, tum per ferias vehias.

2. Accuratius in illis exponitur, quid in auguriis ante sacrificia expiatoria captandis observandum sit, et prima quidem sectio, si fides habetur iis, quae in secunda hujus operis particula §. 18 sq. monui, Saturniis composita est versibus, quorum primum ibidem §. 20., secundum in superioris particulae §. 15 sq. satis illustravi. Ut autem reliqua intelligamus, in memoriam revocanda sunt, quae in secundae particulae §. 33. de combinatis Umbrorum auguriis scripsi: nullum scilicet apud Umbros ratum fuisse auspicium, nisi ante minorum avium observationes ex aquilis (*anglaf*) captum esset augurium. Hinc verba *poei angla(f) aseriato(m) est*, h. e. ubi ex aquilis auguratum s. augurium captum est, ceteris praeceptis praemittuntur, quemadmodum Seneca N. Q. II, 32. quaerit: »Cur ergo »aquilae hic honor datus est, ut magnarum rerum faceret auspicia?« Nam apud Romanos quoque volatus aquilae, cujus signum post Marium perticae longae infixum legiones in agmine gestabant, vel vulturis secundum Plut. Q. R. 90. in auguriis habebatur omnium prosperrimus, quum Tusci contra summam esse vim fulminum judicarent. De his enim Seneca N. Q. II, 34. scripsit: »Quicquid alia portendunt, interventus fulminis tollit: quic-

»quid ab hoc portenditur, fixum est, nec alterius ostenti significatione minuitur: quicquid »exta, quicquid aves minabuntur, secundo fulmine abolebitur; quicquid fulmina denuntia»tum est, nec extis, nec ave contraria refellitur.« Umbri, neque fulmina coeli, neque exta animalium valde curantes, sed avium auguriis plurimum tribuentes, non quidem de aquila praedicabant, quod Tusci de fulmine; aquilam tamen quam maxime observabant eamque *anglam* sive *anclam*, h. e. Jovis ministram ex Sabinorum lingua, vocabant: nec scio an Romani, qui *augeratum* quoque secundum Priscianum pag. 554. ed. Putsch. pro *anseriato* s. *aseriato* dicebant, Horatii C. IV, 4, 1. ministrum fulminis alitem ab *ancla* potius quam, ut Festus putabat, ab *aquilo* colore *aquilam* nominarint.

3. Quemadmodum apud Romanos *augurata* res dicebatur, de qua rite captum erat augurium, sic apud Umbros *aseriato(m) est* pro *augurium captum est* scriptum videtur; ablativo *tremnu* vero τρεπόμενόν τι, sicut ablativo *termnu* in Cortonensis arae inscriptione (partic. III, §. 24) θερόμενόν τι, designari potuit, h. e. *terminus*, qui, sicut τέρμα Graecorum apud Dammium, a verbo τρέπειν per metathesin derivandus est. Termini enim non sunt, ut Varro L. L. V, 4. scripsit, qui propter limitare iter maxime *terantur*, sed fines agrorum, quos etiam nostrates *Wenden* dicunt. Quodsi *eso* pro *esome* positum putatur, *eso tremnu* vertendum est *in hoc termino*; postpositum vero adjectivum *serse*, quia non *eso serse tremnu*, sicut *esu sorsu persondru* VI, a, 28. 31. 35., legitur, ad sequens substantivum *arsferture* referendum mihi videtur, quod, quum ab imperativo *ehveltu* h. e. *evolvito* s. ἐξέλισσε dependeat, pro accusativo *arsferturem* in feminino genere primae declinationis accipiendum est. *Sersum* Umbros pro *felici* dixisse, jam in superioribus hujus operis particulis professus sum: quemadmodum enim *sorsu* pro *socio* dici solebat, sic *sersus* respondet Latino adjectivi *secundi* etymo. *Secus* quidem et *sequior* apud recentiores Romanos in malam partem usurpantur, sed *sequester*, ut *secundus*, in bonam partem semper sumitur. Hinc verba *poei angla aseriato eest*, *eso tremnu serse arsferture ehveltu* interpretor: *Ubi ab aquilis augurium datum est*, *in hoc rerum termino sive momento secundam conjuncturam* (e minorum avium addictione) *evolvito*. In sequentibus enim versibus non solum post verba *stiplo aseriaia* h. e. *stipula augurali*, quibus lituum designari puto, *aves* enumerantur cum *aquilis*, sed additur etiam, iisdem avibus et aquilis confirmandam esse felicem conjuncturam.

4. *Esona arfertur(e)* et *esona mehe s. tefe*, quod VI, b, 18. legitur, eodem modo interpretanda mihi videntur, quo Graecorum αἴσιος ὄρνις et αἰσία τύχη h. e. secundi ominis auspicium et eventus. Sunt autem nomina in casu locali posita, ut *se(r)so* adverbium VI, a, 51. pro τεφε IV, a, 13. scriptum, quod in secunda quidem particula §. 34. recte *feliciter* interpretatus esse mihi videor, sed minus probabili forsan conjectura cum verbo *sesust* h. e. (bene) *cesserit* comparavi. *Anstiplatu* est imperativus compositus, pro quo

simplex *stiplatu* s. *στεπλατε*, a *stipla* derivatus, VI, a, 51. et IV, a, 13. legitur. *Ef aserio* mihi pro *cof* s. *esof aseriof*, h. e. *his auguriis*, scriptum videtur, *esmei* vero VI, b, 5. pro *esme* s. *esame*, ut *stahmei stahmeitei* pro *στάθμη σταθμητῆ*, quibus adjectivum *sersi* additur cum clausula *pirsi sesust* h. e. siquidem successerit. *Erse* pro *interea* dictum accipio, sicut *nersa courtust* s. *covortus* verti potest *ni interea* s. *donec compleveris; arsir* contra dativus pluralis esse videtur ejus adjectivi, quod in precibus *ἄρσιον* s. benevolum significat. Hinc *neip mugatu nep arsir andersistu* interpretor: *neque mussato*, *neque amicis intercedito* sive *interloquitor*. Ad hoc praeceptum referenda est protasis *sve muieto* s. *mugato(m) fust*, *ote pi(r)si arsir andersesust*, pro quo perperam *andersesusp* legitur. Quemadmodum paullo antea *anseriato iust* pro *anseriato(m) fust* scriptum est, sic in fine primae sectionis *alinsust* ex *alinsiust* s. *alins fust* contractum esse videtur. Quodsi *alins* adverbio *aliter* s. *secus* respondet, *disler* vero dativus pluralis est nominis *τιζλεμ* h. e. dictio; *disler alinsust*, sicut Romanorum augurum obnuntiatio *alio die* (*fiat*) Cic. Phil. II, 33., irrita dicit loquendo fieri auspicia. Hanc interpretationem confirmare videtur secunda sectio, in qua dicitur, quibus modis irrita fiant omnia, quemadmodum tertia sectio docet, quibus rata fiant.

5. Secundae sectionis initium non intelligitur, nisi *trebeit*, h. e. *tribuit*, praedicatum putes subjecti *arsfertur*, *verfale* vero s. *verbale* (scilicet *indicium*) objectum, unde dependeant genitivi *ocrer peihaner* s. *arcis piandae*. Tum *pufe* s. *quando* et *erse* s. *interim* sibi respondent, sicut Latinorum particulae *etsi* et *tamen; verbale* vero *indicium*, sicut *argutum* apud Ciceronem de divin. II, 2. s. adjutorium, quod certum aliquid eventurum indicat, opponitur *muto*. Quemadmodum enim Romani secundum Paulum Diaconum *muta* exta appellabant, ex quibus nihil divinationis animadvertebant (cf. Cic. ad Div. XVI, 10); sic in fine tertiae tabulae *μυτυ ἀφφερτυρε σι*, et in fine septimae tabulae *arfertur motar sins*, h. e. conjuncturae *mutae* sint, legitur. Etiam *stahmito* s. terminatum atque fixum et *tuderato* s. vitiosum atque irritum, quasi *tuditatum* atque *obtusum*, eodem fere modo sibi opponuntur, quo *rumentum* et *silentium* apud Romanos. Quemadmodum enim secundum Ciceronem de divin. II, 34. et Festum s. v. *sinistrum* et *silentio surgere* in auspiciis *silentium* dicebatur, quod omni vitio careret; sic *rumentum* in Auguralibus significabat interruptionem auspicii: est autem *rumentum* a *rumando* dictum, unde *rumor* deducitur et *adrumavit*, h. e. rumorem fecit sive commurmuratus est apud Paulum Diaconum et Isidorum. Secundum Glossas veteres *adrumo* et *conrumo* idem significant, quod *φημίζω* s. vulgo, et *rumigerulus* idem quod *θρυλήτης*: hinc Festus in Naevii versu Saturnio: »Simul alius »aliunde *rumitant* inter se«, verbum *rumitant* interpretatur *rumigerant*, quemadmodum Nonius Marcellus ed. Mercer. pag. 167. in Plaut. Amphitr. II, 2, 46. *rumiferant* legit pro *rumificant*. In Iguvina tabula augurii vitium *tuder* vocatur, et magnum quidem *todcom:*

tuticum enim magnum summumve significasse, ex eo intelligitur, quod Samnii oppidum *Equus tuticus* in Itin. Hierosol. p. 610. *Equus magnus* dicitur, et apud Campanos summus magistratus teste Livio XXVI, 6. ad fin. *meddix tuticus* audiebat.

6. *Todcome* quidem in casu locali positum esse videtur, ut *anglome* pro *angluto hondomu*, quo bonum aquilae augurium significari puto; sed *todcome tuder* genitivo *tuderor totcor* in tertiae sectionis initio et dativo pluralis *todceir tuderus* sub finem secundae sectionis sic respondet, quasi *todcome* nominativi locum obtineat, ut *vasetome fust* VI, a, 47. pro *vasetum fust*. Ceterum omnia tam obscura sunt, ut, quid in fine secundae sectionis dicatur, enodari nequeat, nisi *seritu* pro *seritom* et *seritom sei* s. *servatum sit* pro *cautum sit* positum putemus, ut *podruhpei* ablativus sit ejus nominis, quod Graece προςτροπὴ scribitur. Sic enim VI, b, 56. *pudrovitu* pro imperativo *purdovitu* s. πυϱτυϝιτυ verbi προςτροπέω s. *adoro* legitur, et Romani quoque *po* dicebant pro πρὸς s. ποτὶ in *positus*, aut literam *t* sequenti consonae assimulabant in *possideo, polliceor*, cet.*) Quod si admittitur, *eine* inter *todcome tuder* et *todceir tuderus* Graecae particulae εἰ μὴ, *nisi*, respondet, atque ante *angluto* Latinae praepositioni *sine*: nam Festus quoque *nesi* pro *sine* positum dicit in lege dedicationis arae Dianae Aventinensis. Idem Festus Catonem *nemut* pro *nisi etiam* usum esse contendit, quod mihi ex *nesimut*, ut *ni* ex *nisi*, contractum esse videtur: *simut* autem pro *simul* dici potuit, quemadmodum *simitu* saepius apud Plautum legitur, et apud Nonium Marc. II, 814. e Lucilio. Hinc in Iguvina tabula *nesimei* post *porsei*, etsi vocales literae differunt a *somo* h. e. ἅμα s. ὁμοῦ, pro *non simul* scriptum interpretor. Quodsi *asa deveia* cum casu locali *asame deveia* pro ἀρᾷ *divia* h. e. *dia, divina* s. ominis acceptione, *vaperous aviehcleir* vero, quia *vapefe aviehclu* s. *aviecla* VI, a, 51. vel Ϝαπεφεμ αϜιεκλαφε IV, a, 14. *favente avium auspicio* significat, pro *favore ex avium auspiciis* accipitur, hic fere sensus secundae sectionis eruitur: »Licet avium addictio accesserit bono aquilae augurio, id tamen vitiosum est, nisi omen acceptum, summisque vitiis adoratione cautum sit.«

7. Jam in tertia sectione docemur, quibus rebus augurii vitium procuretur atque expietur: *vapersusto(m)* enim, a *vapersus* derivatum, est quasi *favoramentum* s. *procuratio vitii*, quam, si ad ablativum *avieclir* verbum *est* suppleatur, sequentes casus locales in *ome* desinentes indicant. Hi vero non solum ipsi tam varii sunt significatus, ut vix intelligatur eorum conjunctio, sed adjectiva quoque substantivis apposita et genere et casu tam

*) Ipsum *pomoerium*, quum Festo teste in commentario juris pontificalis *prosimurium* diceretur, si Livii I, 44. potius quam Gellii XIII, 14. et Plutarchi Rom. X, 4. definitionem spectamus, e praepositione ποτὶ pro πρὸς magis compositum, quam quasi *promurium*, ut Festus putavit, vel *postmoerium*, ut Varro L. L. V, 32, §. 143. voluit, dictum esse videtur, quanquam, teste Quintiliano Inst. orat. IX, 4, 39, *po' meridiem* dicebant antiqui, ipseque Cicero Or. 47. *pomeridianas* quadrigas, quam *postmeridianas*, libentius dixit.

differre videntur, ut nihil certi possit affirmari. Nihilo secius periculum interpretandi faciam, ut viam saltim aperiam acutioribus ad rectius explicandum. Quod ad diversas nominum flexiones in *ebetrafe ooserclome*, *presoliafe* — *vasirslome* attinet, monendum est, *fe* et *me*, pro quibus in quarta tabula etiam *φεμ* et *μεμ* legimus, eodem cum arbitrio, quo simplices consonantes *f* et *m*, et abjici et addi potuisse. Legimus enim IV, a, 9. *Fεϱυφε τϱεπλανυ* et VI, a, 47. *verofe treblano* pro plurali *verisco treblanir* VI, a, 46. vel *ferom* in Volsca inscriptione; tum IV, a, 14. *Fαπεφεμ αFιεκλυφε* et VI, a, 51. *vapefe avieclu*, ut IV, a, 16. *ακεϱυνιαμεμ* et VI, a, 52 sq. *acesoniame hebetafe* pro *ακεϱυνιε* IV, a, 43. vel *acersoniem* VII, a, 52. Quodsi syllabas *fe* et *me* abjiciamus, *ebetra ooserclo* et *presolia vasirslo* non magis inter se differunt, quam *stiplo aseriaia* VI, b, 2. vel *noctu futura* apud Macrob. S. I, 4. et *hesterna noctu* apud Gell. VIII, 1. Tum vero *ooserclome* et *vasirslome* non neutrius generis, ut *vesclom* (*vasculum*), sed feminini, ut *arvio* pro *arvia* (*arviga*), putanda sunt, etsi *vasir'sla* s. *vasircla* Latinorum *vaticinio*, ut *ooserc1a* quasi *oscinio*, respondere videatur. *Tripudia* auguralia enim, ad quae hic respici videbimus, non sunt *terripavia*, ut Cicero censet de divin. II, 34., sed quasi *ἐκ τρίποδος λεγόμενα* vaticinia, ut Festus oscinum tripudium dixit, quod Paulo Diacono est oscinum augurium.

8. Quam multiplex fuerit tripudium, dictum a sonando docet *sonivium tripudium*, quod secundum Plinium H. N. XV, 22. nuces cadendo faciebant in nuptiis, secundum Appium Pulchrum apud Festum puls pullo quadrupedive ex ore excidens, secundum Servium denique ad Virg. A. III, 90. arbor sponte radicibus cadens vel terra tremens. Sic *ebetra oosercla* mihi est *ἔφεδρον* oscinum tripudium, quod secundum Festum oris cantu significat quid portendi, quum cecinit corvus, cornix, — parra, picus. Opponitur illi *ἔξεδρος ὄρνις*, quem Hesychius interpretatur *τὸν οὐκ αἴσιον οἰωνὸν, οὐκ εὔθετον ὄρνιν, οὐκ ἐν δέοντι τὴν ἕδραν ἔχοντα* ad Aristoph. Aves v. 275. vel ad Sophoclis versum, quem Schol. ibi laudat, *ἐν δευτέρᾳ Τυροῖ· Τίς ὄρνις οὗτος ἔξεδρον χώραν ἔχων;* Proprie quidem augures secundum Aristot. Hist. anim. l. IX. *δίεδρα* s. dissidentia dicebant ea, quae mutuo sibi infesta erunt, et *σύνεδρα* s. considentia, quae pacifica; sed *ἔφεδρον* quoque dici potuisse subsidiarium augurium, nemo negabit, qui perpenderit, non illos solos, qui eventum quasi ex insidiis aucupabantur, verum subsidiarios etiam milites vocatos esse *ἐφέδρους*. Apud Romanos omnes aves ex vetere augurum decreto tripudium facere potuerunt, *sollistimum* vero, h. e. si superlativos *sinistimum* et *dextimum* apud Prisc. p. 607 sq. Fest. et Non. Marc. comparare licet, maxime sollum et integrum, pulli, ad quos genitivum *nurpier* eo magis refero, quod adjectivum *presolius* superlativo *sollistimus* aeque respondet, ac *praesolidus* apud Latinos superlativo *solidissimus*. Accedit, quod *nurpier* a *νυϱπενεϱ* et *νεμεϱ* III, a, 13. 17. 19. 21. non magis differat, quam *νεοσσὴς* apud Graecos a *νεοττηνὸς* et *νεοχμὸς* pro *νεοσσός* (*pullus*). Haec igitur omnia bene inter se cohaerent; difficilius multo intel-

lectu sunt sequentia, quibus tamen ex iis, quae IV, a, 15. et VI, a, 51. leguntur, *πεῤκαφ ϝαβετυτυ πυνιζατε* s. *perca ponisiater habituto*, h. e. servate de coelo puniceati, lux quaedam aspergi posse videtur.

9. Si *Miletinam* pro Mileto, ut *Iguvinam* pro Iguvio, dicebant Umbri, verbis *smursime tettome Miletinar* purpurea vestis Mileti parata designatur, qua inducti sacerdotes victimabant. Laudat enim Virgilius G. III, 306 sq. Milesia vellera, Tyrios incocta rubores, ut G. IV, 334 sq. Milesia vellera, hyali saturo fucata colore. Itaque *smursime* non est cum Graeco adjectivo *σμύρνινος* s. *μύρσινος*, sed cum Latino *muriceus*, ut *tettome* cum *texto*, comparandum, ut designetur *fulgenti murice vestis* (Virg. A. IX, 614) vel *vestis Gaetulo murice tincta* (Horat. Epist. II, 2, 181. coll. Carm. II, 16, 36). Quia vero ejusmodi vestis *tertia pracopracatarum* dicitur, *smursime tettome* in feminino genere accipiendum videtur, ut *purpura texta* apud Martial. XI, epigr. 57. et *esaristrom sebim* s. *focaria veneratione* in inscriptione Volsca. Ceterum verba *tertiame pracopracatarum* addita puto, ut vestis auguralis designetur, quam Cicero ad Fam. II, 16. et ad Att. II, 9. *dibaphum* dicit, quia primum cocco, deinde purpura tingebatur. Quum enim antiqui Graeci tingendi notionem non exprimerent verbo *βάπτειν*, quod apud Homerum Od. IX, 392. *βαπτίζειν* (*immergere*) significat, sed verbo *ῥέζειν* s. *ῥάζειν*, aeolice *βράζειν*, etsi Homerus Il. IV, 141. *μιαίνειν* dicere maluit quam *ῥαίνειν*, quo verbo in aliis locis pro *βρέχειν* (*rigare, conspergere*) utitur; Umbri *bracatum* vocasse videntur, quod colore tinctum erat, *bracobracatam* igitur vel *pracopracatam* vestem bis murice tinctam. Sub *tertia* vero *pracopracatarum* equidem *trabeam* intelligo, cujus tria genera fuisse docet Suetonius in libro de vestimentis apud Servium ad Virg. A. VII, 612.: unum quod diis sacratum et totum purpureum fuit; alterum item purpureum, sed aliquid albi habens, quo reges utebantur; tertium augurum proprium, purpura et cocco mixtum. Sic satis quidem illustrata puto tabulae nostrae verba; sed quae de antiquo Graecorum usu verbi *ῥέζειν* dixi, fusius nunc evincere liceat, ut inde explicentur alia parum adhuc intellecta.

10. *Βράκεα* Sapphonis fr. 20. et Theocriti XXVIII, 11., quae Hesychius *ἱμάτια πολυτελῆ* interpretatur, non sunt Homeri *ῥάκεα ῥωγαλέα, ῥυπόωντα, κακῷ μεμορυγμένα καπνῷ* Od. XIII, 435., sed *ῥήγεα καλὰ, πορφύρεα, σιγαλόεντα*, Il. XXIV, 644. Od. IV, 297. VI, 38, cet. Haec autem *βαπτὰ ἱμάτια καὶ περιβόλαια* interpretatur Etymol. Gud., in quo simul bis legitur, quod Etymol. Magn. habet: *Ῥῆγος, τὸ πορφυροῦν περιβόλαιον· ῥέξαι* (non *ῥῆξαι*) *γὰρ τὸ βάψαι, καὶ οἷον μεταποιῆσαι. Ὅτι δὲ ῥαγεῖς* (apud Hesych. *ῥηγεῖς* vel *ῥογεῖς* et *ῥεγιστάς*) *ἔλεγον τοὺς βαφεῖς, καὶ ῥέγος τὸ βάμμα* (apud Hesych. etiam *ῥάμμα* et *ῥέγμα*), *σαφὲς Ἀνακρέων ποιεῖ· Ἁλιπόρφυρον ῥέγος· καὶ παρὰ Ἰβύκῳ· Ποικίλα ῥέγματα:* pro quibus in Orionis Thebani Etymologico sic scriptum est: *Ῥῆγος, τὸ βαπτὸν στρῶμα· ῥέξαι γὰρ τὸ βάψαι — καὶ ῥηγεῖς ἔλεγον τοὺς βαφεῖς οἱ παλαιοί.*

Ἐπίχαρμος Ὀδυσσεῖ· Ἀλλὰ καὶ ῥέζει τι χρῶμα, ἀντὶ τοῦ βάπτει. Ῥέγος οὖν ἐστὶ καὶ ῥῆγος, ὡς παρὰ τὸ ῥέζω ῥεξήνωρ καὶ ῥηξήνωρ. Hesychius vero scribens: *Ῥήγεα, παλλία βαπτὰ, ὑπὸ Ῥωμαίων*, unde in Gudiano quoque Etymologico corrigendum est: *ἄλλοι δὲ ῥῆγος τὸ βαπτὸν παλλίον ἔλεγον*, ejusdem fontis esse docet Latinorum *ricas* et *riculas*, *ricinos* s. *recinos*, *ricinia* s. *recinia*, de quibus, ut alia omittam, Paulus Diac.: »*Ricae* »et *riculae* vocantur parva *ricinia*, ut palliola ad usum capitis facta«; Non. Marc. XIV, 33. »*Ricinium*, quod nunc *Mafurtium* dicitur, palliolum femineum breve«. Etiam in Glossar. Isidori legitur: »*Mafortes*, operimentum capitum mulierum«; sed Servius ad Virg. A. I, 286. »Togas, ait, autem etiam feminas habuisse, cycladum et recini usus ostendit; *recinus* »autem dicitur ab eo, quod post tergum rejicitur: quod vulgo *Mavorte* dicunt«. *Mavortis* s. *Mavortii* nomen fortasse derivandum est a Martis herba, de qua Laurentius Lydus, pravus alioquin etymologus, in excerptis apud Roether. pag. 26. sic scripsit: *Τραβαία δὲ εἴρηται ὡσανεὶ τρίβαφος· ἐκ τριῶν γὰρ ἀποτελεῖται χρωμάτων, πορφύρας, κόκκου, καὶ τῆς λεγομένης ἰσάτιδος βοτάνης, ἥτις ἐστιν Ἄρεος.* Ceterum videantur, quae Nepos Cornelius de purpurae usu scripsit, apud Plinium H. N. IX, 39 (63).

11. Graecus augur, pallio candido velatus; Umber et Romanus, trabea purpurea amictus, captabat auguria: ejusdemque coloris vestis erat sacerdotis, qui caedebat victimam, quae et ipsa rubra dicitur in nostra tabula. *Carsome* enim *vestisier* vertendum esse *caede victimae*, ut *καῤετυ* IV, a, 33. *caedito*, jam in superiore particula §. 3. monui; *randeme* autem, a *ῥάζω* s. *ῥαίνω* derivatum, tincturam atque coloris inductionem designare potuit. Sed non in *victima* solum, colore rubra, verum etiam in *hostia* caedenda sacerdos indutus erat vestis purpureae specie. Aliter enim verba sequentia interpretari nescio. Quemadmodum genitivo *Salier* sacerdos Salius, sic genitivo *Noniar* mihi *Nonna* Hieronymi in epist. ad Eustoch. 22, c. 6. h. e. *Νύμφη* s. virgo Vestalis designari videtur, etsi in inscriptione Romana apud Orell. 2815. *nonna* pro nutrice accipitur, quemadmodum in inscriptione Pisaurensi apud Orell. 4670. masculino genere legitur: »D. M. S. Aureliae Ju»stinae alumnae ferunt *nonni* sui«. Apud Romanos quidem Vestales Suidas scripsit alba veste usas, nec floribus variegata, sed limbo tamen purpureo, unde Ambrosius Vestalium insignia praeter vittas dixit *purpuratarum vestium murices:* Saliis autem Plutarchus in Numa propter *εὐγένειαν* tunicam pictam vel purpuream, Virgilius A. VII, 187. trabeam tribuit. In sequentibus verbis *pertome padellar* paratus patellae facile agnoscitur, de quo Varro apud Non. Marc. ed. Merc. p. 544. scripsit: »Oportet bonum civem legibus parere »et deos colere, in patellam dare *μικρὸν κρέας*«. Hinc *hoiam ὁσίην κρεάων* interpretor, cujus hymnus Homer in Mercurium v. 130. meminit, vel ipsam *hostiam*, cum verbo *hostire* fortasse ab *ὁσίῃ* derivatum. Non enim audiendus est Ovidius, quum in Fastis I, 335 sq. canit:

Victima, quae dextra cecidit *victrice*, vocatur:
Hostibus a motis (ab *domitis*) *hostia* nomen habet.

Unde Servius ad Virg. A. I, 338: »*Hostiae* dicuntur sacrificia, quae ab his fiunt, qui in »hostem pergunt: *victimae* vero sacrificia, quae post victoriam fiunt«. Inter *victimam* sane atque *hostiam* idem discrimen fuisse puto, quod inter *vestisiam* atque *hoiam*, sed aliud quam vulgo putatur.

12. Etsi Virgilio in Georgicis II, 146. *maxima taurus victima* dicitur, Paulusque Diaconus e Festi libris excerpsit, *maximam hostiam* ovilli pecoris esse appellatam, non tamen e Plauti verbis in Pseudolo I, 3, 95.

Nolo victimas, agninis me extis placari volo,

colligi potest, *victimam* de magnis, *hostiam* de parvis animalibus dici. *Victima* potius, si quid recte intelligo, nonnisi sacrificandi, *hostia* piandi causa caedebatur. Certe apud Livium VIII, 10. *piaculum hostiâ caedi* scriptum est, sicut paullo post *suovetaurilibus piaculum fieri* et apud Ciceronem de legibus II, 22. *porco femina piaculum pati*. Quemadmodum secundum Paulum Diaconum Romani piacularia auspicia appellabant, quae sacrificantibus tristia portendebant, quum aut *hostia* ab ara effugisset (*effugia* dicta Servio ad Virg. A. II, 140.), aut percussa mugitum dedisset, aut in aliam partem corporis, quam oporteret, cecidisset: sic apud Varronem L. L. VI, 4. §. 30. praetor, imprudens die nefasto fatus, *piaculari hostia* facta piatur. Hinc hostiam antiqui secundum Paulum Diaconum *agoniam* vocabant, non ab agendo, sed ab agonibus s. ludis piaculi gratia celebratis: nec victimae, sed hostiae dicuntur *ambarvales*, *amburbiales*, *bidentes* (*duidentes*) et *ambidentes*, *caviares*, *praecidaneae* et *succidaneae*. Hostiis quoque, non victimis, piari solent prodigia apud Livium et Tacitum, atque humanis quoque hostiis, non victimis, litare fas habebant non modo Germani Tac. G. 9. aliique barbari Plin. H. N. VIII, 22., sed Romani etiam, et quidem sine sanguine fuso, Liv. XXII, 57. Trebatius quidem secundum Macrobium S. III, 5. (cf. Serv. ad Virg. A. III, 231. et IV, 56.) libro primo de religionibus docuerat, hostiarum genera esse duo: unum, in quo voluntas Dei per exta disquirebatur (*consultorium*); alterum, in quo sola anima Deo sacrabatur, unde etiam haruspices *animales* has hostias vocabant; sed utroque genere litabatur, quod significat sacrificio facto placare numen. Praeterea secundum Macrobium et Servium solutae fuerunt *hostiae*, quia piaculum erat in sacrificio aliquid esse religatum; *victima* vero apud Festum etiam vincta ad altare ducitur. *Hostia* diis solis sacra est; *victima* etiam hominibus victum praebet.

13. Redeo jam ad Iguvinam tabulam, ubi opposita sibi verba *hondra esto tudero — seritu*, et *subra esto tudero — seritu*, interjectis illis, quae supra leguntur, *parfa dersva*, *curnaco dersva*, et *peico mersto*, *peica mersta*, unde praemissa sunt verba *porsei subra screhitor sent* h. e. sicut supra scripti sunt, propriam faciunt periodum. In illa *subra* duplicem

sensum habet: quia enim *hondra*, ut jam in superiore particula §. 21. monui, *hinc* s. *dehinc* significat, *subra* illi oppositum *insuper* s. *praeterea* vertendum esse videtur. Porro *seritu* construitur quidem cum dativo *esto tudero*, ut supra cum plurali *todceir tuderus*, sed hoc loco imperativus est, non participium. *Screhitor sent* denique cur masculino genere scriptum sit, causa latet: equidem ad sequentes aves respici puto, inter quas praeter tres feminas picus mas quoque nominatur. Ceterum Umbri non accuratiores fuisse videntur in generis usu, quam antiqui Romani, de quibus Festus scripsit s. v. *Recto fronte*: »Antiquae id consuetudinis fuit, ut cum ait Ennius quoque *a stirpe supremo* (cf. Non. M. »III, 337.) et *Ilia dia nepos* (cf. Non. M. III, 147.) et *lupus feta* (cf. Serv. ad Virg. A. II, »335 atque Non. M. IV, 385.) et *nulla metus* (cf. Fest. s. v. *metus* et *corius* et *malo cruce*, »Non. M. III, 141. atque Quint. I, 6. 12.): etiam in commentariis sacrorum pontificalium »frequenter est *hic ovis* et *haec agnus* ac *porcus*, quae non ut vitia, sed ut antiquam con»suetudinem testantia debemus accipere«. *Procanurent* pro *procinuerint* s. addixerint scriptum esse, mirandum non est, quum etiam apud Sallustium in fragm. ex Hist. lib. I. (Diomed. ed. Putsch. p. 370. cf. Priscian. X, 7. p. 898. et Serv. ad Virg. G. II, 384.) *occanuere* legatur pro *occinuere* s. abdixere, imo apud Festum s. v. *rumentum*: »Si interim avis *cane»rit* pro *cecinerit*«. *Sve anclar procanurent, eso tremnu serse combifiatu*, sensu non differunt ab iis, quae v. 2. legimus: *poei angla aseriato est, eso tremnu serse arsferture ehveltu*; sed *nomne carsitu* s. *nomine caedito* non intelligitur, nisi *arsferturo* pro genitivo pluralis *arsferturom* positum putetur.

14. *Eesona tefe* jam antea interpretatus sum *αἰσίᾳ τύχῃ*, sed *esisco esoneir* cum his ominibus s. auspiciis vertendum videtur, ut *seveir* illius nominis, cujus localis *sevom* v. 56. legitur genitivus sit, sicut apposita illi nomina *popler anferener et ocrer pihaner*, quae jam in superiore particula §. 13. illustravi. Ad *perca arsmatia habitu* conferantur, quae in secunda particula §. 33. monui: *habere*, ut *ἔχειν* apud Graecos, verbum est latissimi usus, quod modo pro *facere* et *agere*, modo pro *offerre* et *praebere* ponitur, hoc autem loco *facere ut habeas* significat. *Vasor* genitivus esse mihi videtur nominis *vas*, quod in precibus *fas* s. licitum significat, et cum verbis *verisco treblanir* constructus vertendus est, ut rite possint institui feriae treblanae. Cum his per adverbium *surur* conjunguntur verba *verisco tesonocir* et *verisco vehieir*, interjectis duabus enuntiationibus, quarum protases a conjunctionibus *porsi* et *pusi* incipiunt, apodoses autem imperativis *ostendu* pro *ноτεнτυ* quartae tabulae, et *cehefi* pro *fac καλεσθαι*, ut *pihafi* in precibus pro *fac piari*, clauduntur. Ab imperativo *cehefi* dependet accusativus pluralis *dia*, h. e. sacra, quocum singularis *pir pureto(m)* quasi *πυρετόν* conjungitur; cum imperativo *ostendu* vero accusativus singularis *eo iso*, h. e. id ipsum, construitur, etsi pluralis antecedit *paca ostensendi* s. *ostene sent*: nam *paca* mihi neutrum plurale esse videtur nominis *pacum* pro *pacamen* s.

placamen. Quemadmodum *anferens* et *piha(n)s* s. *pihos* VI, a, 47., unde genitivi *anferener* et *pe(i)haner* derivandi sunt, pro *lustrandus* et *piandus* dicebatur; sic *ostens* pro *offerendus* et *ostene* pro *offerenda*. Nihilominus in sequentibus *vesteis*, ut *vestis* VI, a, 6 et 25., *victimans* vel *libans* interpretandum videtur. Ceterum quum in quarta jam particula post verba

VI, b, 22. *Pre vereir treblaneir Juve Garbovei buf treif fetu, eso naratu vesteis:*
Ante ferias treblanas Jovi Grabovio bubus tribus facito, hoc dicito victimans:

preces sint expositae, ad finem statim prioris paginae sextae tabulae progredior.

15. Post triplices preces ad Jovem Grabovium haec alias pleraque illustrata leguntur:

VI, b, 55 sq. *Tases persnimu sevom; ' suror purdovitu s. pudrovitu;*
Tacens precator cum veneratione; tum adorato;

VI, b, 56. *proseseto naratu; prosesetir mefa spefa ficla arsveitu;*
prosecto dicito; prosectis mazam spissam in phiala addito;

VI, b, 56 sq. *arvio fetu; este esono heri vinu, heri poni fetu; vatuo ferine fetu.*
arviga facito; in isto auspicio vel vino, vel pane facito; fatua ferina facito.

VI, b, 58. *Post verir treblanir si comia trif fetu Trebo Jovie,*
Post ferias treblanas suibus scrofis tribus facito Trebae Joviae,

VI, b, 58 sq. *ocriper Fisiu, totaper Ijovina: persae fetu; arvio fetu; pone fetu; tases persnimu;*
pro monte Fisio, pro tota Iguvina: purgamine facito; arviga facito; pane facito; tacens precator;

VI, b, 59. *surur naratu, puse pre verir treblanir; prosesetir strusla ficla arsveitu.*
tum dicito, sicut ante ferias treblanas; prosectis struem in phiala addito.

VI, a, 1. *Pre verir tesenocir buf trif fetu Marte Grabovei, ocriper Fisiu, totaper Ijovina:*
Ante ferias tesenacas bubus tribus facito Marti Grabovio, pro monte Fisio, pro tota Iguvina:

VI, a, 1 sq. *arvio fetu; vatuo ferine fetu; poni fetu; tases persnimu;*
arviga facito; fatua ferina facito; pane facito; tacens precator;

VI, a, 2. *prosesetir farsio ficla arsveitu; surur naratu, puse pre verir treblanir.*
prosectis ferctum in phiala addito; tum dicito, sicut ante ferias treblanas.

VI, a, 3. *Post verir tesenocir sif filiu trif fetu Fiso Sansie, ocriper Fisiu, totaper Ijovina:*
Post ferias tesenacas suibus verribus tribus facito Fiso Sansio, pro monte Fisio, pro tota Iguvina:

VI, a, 3 sq. *poni feitu; persae fetu; arvio fetu; surur naratu, pusi pre verir treblanir;*
pane facito; purgamine facito; arviga facito; tum dicito, sicut ante ferias treblanas;

VI, a, 4 sq. *tases persnimu; mandraclo difue destre habitu; proseretir ficla strusla arsveitu.*
tacens precator; mandragoram duplicem dextrâ habeto; prosectis in phiala struem addito.

VI, a, 5. *Ape sopo postro peperscust, vestisia et mefa spefa scalsie conegos fetu:*
Postquam sulfure, bitumine, purgaveris, visceribus et maza spissa mola spargens facito:

VI, a, 5 sq. *Fisovi Sansi ocriper Fisiu, totaper Iovina, eso persnimu vestisia vestis.*
Fisovie Sansio pro monte Fisio, pro tota Iguvina, hoc precator viscera libans.

16. Tum sequuntur preces in quarta particula jam expositae, interjectis paucis, quae non minus obscura sunt, quam nonnulla eorum, quae modo vertere conatus sum. Ex his ante omnia illustranda sunt verba VI, a, 4. *mandraclo difue destre habitu*, quorum primum V, b, 16. *μαντῥακλυ*, V, a, 19. *μαντῥαȝκλυ* scriptum est, et inter purgamina referendum videtur. Hinc *mandraclo difue*, siquidem ea verba tanquam pro accusativis *mandraclo(m) difue(m)*, h. e. *διφυῆν* s. duplicis naturae, scripta, neque, ut *destre* scil. *mani*, in ablativo casu posita, conjungere licet, *mandragoram* herbam interpretor, quae duorum generum fuisse dicitur, et candida, quam marem, et nigra, quam feminam credebant secundum Plinium H. N. XXV, 94, 3. Hanc quidem Columella X, 19., quia radix ejus inferiorem hominis partem repraesentare dicitur, *semihominem* atque propter vires soporificas et usum ejus ad philtra *vesanum gramen* vocat. Verba *ape sopo, postro peperscust*, pro quibus VII, a, 8. *ape supo, postro pepescus* legitur, ad imperativum *persae fetu* VI, a, 3. respiciunt, pro quo IV, b, 17. *συπα συμτυ* et IV, b, 26. *πυστε Ασιανε φετυ*, V, a, 32. autem *συπα, πυστῥα πεῥστυ* scriptum est. Quia vero IV, b, 26. *ξεῥεφ φετυ* additur, etiam verba *sopa purome efurfatu, subra spahmu*, ante *eno serse comoltu* VI, a, 17. similiter explicanda sunt. Pro iisdem VII, a, 38. *sopam* (in casu locali) *purome efurfatu, subra spahamu*, ut VI, a, 41. *subra 'spahatu*, legitur, quibus III, a, 20. *απε συβῥα σπαφυ φυστ* respondet. Hinc ejusdem significationis esse puto verba *συπα σπαντεα πεῥτεντυ* V, a, 30 sq., quemadmodum Virgilii verba G. IV, 230. »fumosque manu praetende sequaces«, ubi *manu* additur, ut ad *habitu* in nostra tabula *destre*. Haec omnia ad purgamina (*persae*) et lustrationem (*persclom* s. *pesclom*) spectare, jam ex imperativo *πεῥστυ* et subjunctivo *peperscust* s. *pepescus* cognoscitur; *postro* quoque s. *πυστε Ασιανε* bitumen, ut *sopo* s. *συπα* sulfur designari, in particula II, §. 23. vidimus: sed sunt alia adhuc monenda.

17. *Sopo, postro*, quia V, a, 32. *συπα, πυστῥα*, ut VI, a, 17. *sopa*, IV, b, 26. *πυστε*, scribuntur, pro ablativis feminini generis accipio, ut *subra*, pro quo I, 3. *συπῥυ* exaratum est. Hinc casus localis VII, a, 38. *sopam* pro *sopame*, accusativus vero V, a, 30. *συπα* pro *συπαμ* scribi potuit. Si appositum huic nomen *σπαντεα* idem significat, quod *συφαφια* (*fumifica*) V, a, 22. 41., quemadmodum ab imperativo *spahamu* subjunctivus *σπαφυ φυστ* derivatur: *spaho* respondet Latino verbo *suffio*, atque *subra* nomini *suffimen*; *subra spah(a)mu* autem s. *'spahatu* vertendum est *suffimine suffito*, ut *συπα συμτυ* *sulfure sulfurato*. Porro si *exfir* secundum Paulum Diaconum antiquis Romanis purgamentum erat, ab *ἐκθύω* derivatum; pro suffimine (*ὑποθυμιάματι*) *suffir*, Umbrice *subra*, dici potuit, ut *sollifir*, Umbrice *sopa*, pro *sulfure*, Francogallice *soufre* (*Schwefel*). Vocalis *u* Graecae *υ* etiam in *purome* pro igni respondet: nam *sopa purome efurfatu* (pro simplici *furfatu*) vertendum esse *sulfure in igne februato*, dubitari nequit, praesertim quum ipsa *februa*, ut *febres*, per metathesin a *fervendo* dicta esse videantur. Sulfura cum taedis

vel undis fluvialibus quam maxime idonea esse habita ad lustrandum, Juvenalis II, 158. et Columella VIII, 5, 11. cum Tibullo I, 5, 11., Propertio IV, 8, 86. et Ovidio Met. VII, 261. testantur, recteque Ovidius F. II, 37. Graeciam principium moris hujus februandi fuisse cecinit, quum jam apud Homerum Od. XXII, 481. Ulyxes Eurycleae imperaverit:

Οἶσε θέειον, γρηῦ, κακῶν ἄκος, οἶσε δέ μοι πῦρ,
Ὄφρα θεειώσω μέγαρον. (cf. Iliad. XVI, 228 sq.)

In nostra vero tabula notandum mihi videtur, quod primum VI, a, 5. post verba *ape sopo, postro peperscust,* praecipiatur: *vestisia et mefa spefa scalsie conegos fetu;* deinde post preces factas atque incantationes VI, a, 17., ut VII, a, 38. coll. 8., iterum scribatur: *eno mefa, vestisia, sopo purome efurfatu, subra spahmu.* Postquam igitur jam prius sulfure et bitumine purgatum est, denuo sulfure februatur in *vestisia* et *mefa spefa,* h. e. visceribus et maza spissa, offerendis.

18. Quod ad verba *vestisia et mefa spefa scalsie conegos fetu* attinet, pro iis I, 14. *Fεστιζια, μεφα πυῤτυπιτε σκαλζετα κυνικαξ* exaratum est. Est igitur *conegos s. conecos* VII, a, 37. participium *conicans* pro *κονίπτων* (*spargens*), unde secundum Paulum Diaconum *coniptum* dicebatur genus libaminis, quod ex farina conspersa faciebant. *Σκαλζετα* vero s. *scalsie* Romanorum mola salsa esse videtur, quasi *σκελετά:* mola enim s. farina, ut Servius ad Virg. Ecl. VIII, 82. annotavit, nihil aliud fuit apud antiquos, nisi far tostum, pinsitum molitumve et in pulverem redactum, atque, ut Plin. H. N. XVIII, 9. scripsit, quae sicca moluntur, plus farinae reddunt. Notandum autem est, quod primum pro visceribus VI, a, 6. et pane VI, a, 9., deinde pro maza spissa preces fiant, quum VI, a, 8 sq. legatur: *suront poni pesnimu, mefa spefa eso persnimu,* h. e. tum pro pane precator; pro maza spissa hoc precator; his precibus vero haec interposita sint:

VI, a, 10. *Fisovie San'sie! ditu ocre Fisi, tote Iovine, ocrer Fisie(r), totar Iovinar.*
Fisovie San'sie! dicito pro monte Fisio, pro tota Iguvina, montis Fisii, totius Iguvinae (nomine).

VI, a, 10 sq. *Dupursus, peturpursus fato fito, perne postne, sepse sarsite, vov se avie esone.*
Bifariam, quadrifariam, templo capto, antica et postica parte, sane sarteque, ex voto sint avium auspicia.

In primo versu nihil monendum est; nisi quod dativus *ocre Fisi* pro *ocriper Fisiu* cet. positum, et in genitivo *ocrer Fisie(r)* cet. dativus *nomne* omissum sit; alter versus vero, alliteratione sua insignis, non ita facilis est explicatu. Spectant autem *avie(r) esone s.* avium auspicia cum adverbiis *perne postne* ad auguria, quae ut *vov*(e) *se*(nt) s. ex voto sint, praecipitur. Hinc *fato fito* pro ablativis absolutis *fano ficto s. facto,* h. e. templo capto, accipio: effabantur enim templa augurum *dupursus, peturpursus,* h. e. bifariam et quadrifariam, dum et antica pars ad meridiem et postica ad septentrionem in sinistram ab oriente et dextram ab occasu dividebatur. Varr. L. L. VII, 2. §. 7. *Sepse sarsite,* a

σάφα et *sarciendo* derivata, respondere mihi videntur Latino *sane sarteque*, quod ex auguralibus libris Festus et Charisius apud Putsch. pag. 195 sq. laudarunt: *vov(e)* vero, cui *vovere* Latinorum respondet, ex Umbrico *Fεα s. via* deduci potest, sicut Graecorum *εὔχεσθαι* ex *εὖ:* optantur enim atque voventur, quae bene se habere putantur.

19. Post preces, jam in quarta particula §. 18 sqq. explicatas VI, a, 15 sqq., verba quaedam sequuntur, quae prius mihi illustranda sunt, quam versionem verbalem adjiciam. Ablativo *pesclu* adduntur ibi tres imperativi *semu*, *vesticatu*, *atripursatu*, quorum alter modo solus legitur, ut VII, a, 8 et 24., modo cum imperativo *ahatripursatu* conjungitur, ut VII, a, 23 et 36., modo omittitur, ut VI, a, 36., ubi post preces ad Tefram Joviam factas nihil scriptum est, nisi *persclu sehemu*, *atropusatu*. *Semu s. sehemu* imperativus ejus verbi mihi esse videtur, quod, si *sevom* et *seveir*, jam prius explicata, inde derivanda sunt, Graeco *σέβεσθαι* respondet; *a(ha)tripursatu* vero s. *atropusatu* est ex praepositione *aha s. ἀμφὶ* et *tripursatu*, h. e. *tripudiato s. tripodato*, ut in actis Fratrum Arvalium scriptum legitur, compositus. Quod autem ad imperativum *vesticatu* attinet, cujus praeteritum subjunctivi *vesticos* VI, a, 25. cum *vestisia* constructum est, in superioris particulae §. 3. verba *καπιῤε ϝεντε ΙεFιε Fεστιχατυ* V, a, 34 sq. *capide Hondae Joviae libato* interpretatus sum, quia capide fiebat libatio, cui non tam Liber, ut Ovidius F. III, 733. cecinit, quam Graecorum *λοιβή* Sabinorum Loebasio apud Serv. ad Virg. G. I, 7. nomen dedisse videtur. *Ape purdinsust* verti posse *postquam peregeris*, inde conjicere licet, quod, ut in fine secundae particulae notavi, *purditom fust*, praeceptis de sacrificiis additum, idem valet, ac si dicas: *rite peractum sit*. Sic *ape persondro purdinsus* legitur VI, a, 37 extr.; sed *eam(e)*, quum nihil antecedat, ad quod pronomen illud referatur, explicari nequit, nisi adverbialiter scriptum pro *sic s. ea ratione* putetur. *Erus ditu* ab *erus dirstu*, quod paullo post legitur, non diversum esse, ex simili loco VI, a, 38. *proseseto erus dirstu* cognoscitur: at mirandum est, quod participium *conegos s. conecos*, cum *scalseto vestisiar* construendum, inter *erus dirstu s. incantationes dicito* insertum sit. Ejus rei hanc esse causam puto, quod *scalseto* non sit accusativus a participio *conegos* dependens, sed localis, ut *proseseto*, cui genitivus *vestisiar* tanquam substantivo additur.

20. Quum cetera, quae sequuntur, jam alias satis illustrata sint, redire possumus ad versionem verbalem.

VI, a, 15 sq. *Pesclu semu, vesticatu, atripursatu. Ape eam purdinsust, proseseto erus ditu:*
Lustratione venerator, libato, tripodato. Postquam ita peregeris, prosecto incantationes dicito:

VI, a, 16 sq. *eno scalseto vestisiar erus conegos dirstu:*
inde farri tosto viscerum incantationes spargens dicito:

VI, a, 17. *eno mefa, vestisia; sopa purome efurfatu, subra spahmu: eno serse comoltu:*
inde mazae, visceribus; sulfure in igne februato, suffimine suffito: inde verbenas cumulato:

VI, a, 17 sq. *comatir persnihimu; capif purdita dupla aitu, sacra dupla aitu.*
tacite precator; capide propinata dupla libato, sacra dupla libato.
VI, a, 19. *Pre verir vehier buf trif calersu fetu Vofione Grabovie,*
Ante ferias vehias bubus tribus candidis facito Vofioni Grabovio,
VI, a, 19 sq. *ocriper Fisiu, totaper Ijovina: vatuo ferine fetu; herie vinu, herie poni fetu;*
pro monte Fisio, pro tota Iguvina: fatua ferina facito; vel vino, vel pane facito;
VI, a, 20. *arvio fetu; tases persnimu; proseseter mefa spefa ficla arsveitu:*
arviga facito; tacens precator; prosectis mazam spissam in phiala addito:
VI, a, 20 sq. *suront naratu, pusi pre verir treblanir.*
praeterea dicito, sicut ante ferias treblanas.
VI, a, 22. *Post verir vehier habina trif fetu Tefrei Jovi,*
Post ferias vehias agnabus tribus facito Tefrae Joviae,
VI, a, 22. *ocriper Fisiu, totaper Ijovina: serse fetu, pelsana fetu;*
pro monte Fisio, pro tota Iguvina: verbenis facito, balsamo facito;
VI, a, 22 sq. *arvio feitu; poni fetu; tasis pesnimu; prosesetir strusla ficla arveitu:*
arviga facito; pane facito; tacens precator; prosectis struem in phiala addito;
VI, a, 23. *suront naratu, puse verisco treblanir.*
praeterea dicito, sicut in feriis treblanis.
VI, a, 23 sq. *Ape habina purdinsus, eront poi habina purdinsust,*
Postquam agnabus perfeceris, tum ubi agnabus perfeceris,
VI, a, 24. *destruco persi vestisia et pesondro sorsom fetu; capirse perso osatu;*
ad dextram lustrationem libatione et purgamine sociali facito; cum capide preces orato;
VI, a, 24 sq. *eam mani nertru tenitu. Arnipo vestisia vesticos, capirso subotu:*
eam manu sinistra teneto. Antequam libamine libaveris, cum capide supplicato:
VI, a, 25. *isec perstico erus ditu; esoc persnimu vestis.*
item cum lustratione incantationes dicito; hoc precator libans.

21. Extremum vocabulum *vestis* hoc loco *libans* vertendum putavi, etsi *vesteis* VI, b, 22. *victimans* interpretatus sum. Ibi enim, ut verba *esu bue peracr(e)i pihaclu* VI, b, 25. 28 sq. 33 sq. cet. docent, in bove mactando; hic contra, ut e verbis *esu sorsu persondru Tefrali pihaclu* VI, a, 28. 31. 35. intelligitur, in *pesondro persome* s. purgamine sociali, quocum VI, a, 24. *vestisia* s. libamen conjunctum legitur, preces fiunt, in quarta particula illustratae. Ad libationem enim spectant verba *capirse perso osatu*, h. e. cum capide preces orato, et *capirso subotu* s. *subohtu*, h. e. *subocatu* s. supplicato, VI, a, 24 et 25. Hinc etiam *arnipo vestisia vesticos* vertendum est *antequam libamine* libaveris: *arnipo* enim conjunctionem esse *antequam* cum subjunctivo construendam, verba *arnipo comatir pesnis fust* VI, a, 41. ante *comatir persnimu* docent. *Arnipo* igitur ex *ar* pro *ad* et *nipo* pro *nec-*

dum compositum esse, et proprie quidem *donec nondum* significare videtur. *Isec* adverbium est *item* significans; *esoc* vero pronomen neutrius generis pro *eso: perstico* denique pro *persico* scriptum esse videtur, quod ex *persi* VI, a, 24. et praepositione *co* est compositum. *Destruco* VI, a, 24. ex eadem praepositione compositum adverbialiter usurpatur pro simplici *destru* scil. *mani*, ut *nertruco* VI, a, 37. pro *mani nertru* VI, a, 25. Utrumque adverbium eadem ratione, qua adjectiva *sorsom* s. *sorsale* et *staflare*, sibi opponuntur his locis:

VI, a, 24. *destruco* persi *vestisia et pesondro sorsom* fetu; capirse perso osatu.

VI, a, 37. *Pesondro staflare nertruco* persi fetu; *suront* capirse perso osatu.

VI, a, 38. enom *vestisiar sorsalir destruco* persi *persome* erus dirstu.

VI, a, 39. enom *vestisiam staflarem nertruco* persi, *sururont* erus dirstu.

In his locis ex *persondro* et *vestisia* sibi oppositis simul intelligitur, ad localem *vestisiam staflarem* et ablativum pluralis *vestisiar sorsalir* supplendum esse *fetu*, ut ad pesondro *sorsalem* et *staflare* in his locis:

VI, a, 39. enom *pesondro sorsalem* persome: pue persnis fust, ife endendu, pelsatu.

VI, a, 40. enom *pesondro staflarem* persome: pue pesnis fus, ife endendu, pelsatu.

22. *Persome*, quod VI, a, 38. cum *persi* sive lustratione conjungitur, ut *perso* VI, a, 24 et 37., preces designari, sequentia docent *pue pe(r)snis fus(t)*, h. e. postquam precatus fueris. *Ife* vero *liba* designare, abjecta litera initiali *l*, quam Umbri ignorarunt, inde colligo, quod V, b, 12 sq. post *ιφε φεϱτυ* etiam *πϱυσεζετυ ιφε αϱFειτυ* scriptum est, sicut supra legimus et infra legemus:

VI, b, 56. a, 20. VII, a, 4.	*prosesetir mefa spefa ficla arsveitu:*
VI, b, 59. a, 4 sq. 23. VII, a, 8. 42. 54.	*prosesetir strusla ficla(m) ar(s)veitu:*
VI, a, 2. 44.	*prosesetir fa(r)sio ficla arsveitu* cet.
VI, a, 46.	*prosesetir tesedi ficla arsveitu.*

In quovis enim sacrificio prosectis libum aliquod additur. Itaque *endendu* VI, a, 40. non *incendito* vertendum est, ut in secunda particula §. 30. conjeceram; sed *intendito* i. q. *φεϱτυ* V, b, 12. sive *porrigito*: nam eadem significatione VI, a, 49 sq. *pir endendu* et *pufe pir entelust, ere fertu* scriptum legitur. *Pelsatu* imperativum esse pro *pelsana fetu* VI, a, 22., inde colligi potest, quod in fine prioris partis quintae tabulae legitur *πελσανς φυτυ:* nec scio, an eodem modo *sersitu* VI, a, 41. pro *serse fetu* VI, a, 22. scriptum sit. Quid vero verbis inter *pelsatu* et *sersitu* significetur, haud ita facile est enodandum. *Vaso* quidem, cujus ablativus pluralis *Fασες* I, 22. legitur, facile pro locali nominis *vas* agnoscitur, et sequentia quoque verba jam satis illustrata sunt; sed *andervomu* nescio utrum imperativus verbi an ablativus nominis sit. At si *porse pesondrisco habus* parenthesis est enuntiationis *enom vaso(m) serse* scil. *fetu*, atque *sersitu* idem significat, *andervomu*, quasi ex *intervallo*, pro adverbio *iterum* accipiendum esse videtur. Non minus difficile est explicatu vocabulum

pisher, inter *serse comoltu* s. *ξεϱεφ κυμυλτυ* IV, b, 34 sq. insertum: utrum ablativus pluralis sit adjectivi cum *serse(f)* conjuncti, an genitivus singularis substantivi a *serse* dependentis. Equidem genitivum intelligo nominis *pis*, quasi *pissis*, atque *piaminis* interpretor.

23. Versio igitur verbalis post verba *persclu sehemu*, *atropusatu* VI, a, 36., jam supra versa *cum lustratione venerator, tripudiato*, haec est:

VI, a, 37. *Pesondro staflare nertruco persi fetu;*
Purgamine stabulari ad sinistram lustrationem facito;

VI, a, 37. *suront capirse perso osatu; suror persnimu, puse sorsu.*
tum capide preces orato; tum precator, sicut in sociali (purgamine).

VI, a, 37 sq. *Ape pesondro purdinsus, proseseto erus dirstu:*
Postquam purgamine perfeceris, in prosecto incantationes dicito:

VI, a, 38. *enom vestisiar sorsalir destruco persi; persome erus dirstu.*
inde libaminibus socialibus ad dextram lustrationem; cum precibus incantationes dicito.

VI, a, 38 sq. *Pue sorso purdinsus, enom vestisiam staflarem nertruco persi;*
Ubi sociali (purgamine) perfeceris, inde libamine stabulari ad sinistram lustrationem;

VI, a, 39. *sururont erus dirstu: enom pesondro sorsalem persome.*
tum incantationes dicito: inde in purgamine sociali precibus (facito).

VI, a, 39 sq. *Pue persnis fust, ife endendu, pelsatu: enom pesondro staflare persome.*
Ubi precatus fueris, liba offerto, balsamato: inde in purgamine stabulari precibus.

VI, a, 40 sq. *Pue pesnis fus, ife endendu, pelsatu: enom vaso, porse pesondrisco habus, serse:*
Ubi precatus fueris, liba offerto, balsamato: inde vase, prout in purgaminibus habueris, verbenis (facito):

VI, a, 41. *subra 'spahatu; andervomu sersitu, arnipo comatir pesnis fust:*
suffimine suffito; iterum verbenis facito, antequam tacite precatus fueris:

VI, a, 41 sq. *serse pisher comoltu, serse comatir persnimu. Purdito fust.*
verbenis expiatoriis cumulato, verbenis tacite precator. Rite peractum sit.

VI, a, 43. *Vocucom Joviu, ponne ovi furfant, vitlu toru trif fetu,*
Cum foco Jovio, postquam ovibus februarint, vitulis tauris tribus facito,

VI, a, 43. *Marte Horse fetu popluper totar Ijovinar, totaper Ijovina:*
Marti Horsio facito pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina:

VI, a, 43 sq. *vatuo ferine fetu; poni fetu; arvio fetu; tases persnimu:*
fatua ferina facito; pane facito; arviga facito; tacens precator:

VI, a, 44. *prosesetir fasio ficla arsveitu; suront naratu, puse verisco treblanir.*
prosectis ferctum in phiala addito; tum dicito, sicut per ferias treblanas.

VI, a, 45. *Vocucom Coredier vitlu toru trif fetu, Honde 'Serfi fetu,*
Cum foco Curitis vitulis tauris tribus facito, Hondo 'Serfio facito,

VI, a, 45 sq. *popluper totar Ijovinar, totaper Ijovina[r]: vatue ferine fetu; arvio fetu;*
pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina: fatua ferina facito; arviga facito;

VI, a, 46. *heri vinu, heri poni fetu; tases persnimu:*
vel vino, vel pane facito; tacens precator:

VI, a, 46. *prosesetir tesedi ficla arsveitu; suront naratu, puse verisco treblanir.*
prosectis testitium in phiala addito; tum dicito, sicut per ferias treblanas.

VI, a, 46 sq. *Eno ocar pihos fust. Svepo esome esono ander vacose vasetome fust,*
Inde mons piandus fuerit. Si qua in hoc omen inter vacantia cessans fuerit,

VI, a, 47. *avif aseriatu; verofe treblano covertu; reste esono feitu.*
ex avibus servato; ferias treblanas instaurato; repostis omen facito.

VI, a, 48. *Pone poplo afero heries, avif aseriato etu; sururo stiplatu,*
Quando populo lustrando satisfeceris, ex avibus augurium capito; tum firmato,

VI, a, 48 sq. *pusi ocrer pihaner; sururont combifiatu; eriront tuderus avif seritu.*
sicut montis piandi (causa); tum combinato; hac in re vitiis ex avibus caveto.

VI, a, 49. *Ape angla combifian'siust, perca arsmatiam,* anovihimu;
Postquam aquila combinaveris (et) lituo addictionem, ovato;

VI, a, 49. *crincatro hatu destramescapla; anovihimu; pir endendu.*
circulationem habeto dextra parte; ovato; piamen porrigito.

VI, a, 49 sq. *Pone esonome ferar, pufe pir entelust, ere fertu:*
Quando cum omine feras, quum piamen intenderis, eo tempore (sacra) ferto:

VI, a, 50. *poe perca arsmatiam habiest, erihont aso destre onse fertu.*
ubi lituo addictionem habeas, eo tempore cum precibus dextrâ priva ferto.

VI, a, 50 sq. *Erucom prinuatur dur etuto; perca ponisiater habituto:*
Simul suffimenta ture datote; de coelo puniceati servatote:

VI, a, 51. *ennom stiplatu parfa desva, seso tote Ijovine; sururont combifiatu,*
inde firmato parra dextra, feliciter toti Iguvinae; praeterea combinato,

VI, a, 51 sq. *vapefe avieclu, neip amboliu prepa desva combifian'si.*
favente avium augurio, nec in ambiguo praepete dextra combinans sis.

VI, a, 52. *Ape desva combifiansiust, via aviecla esonome etuto com peracris sacris.*
Postquam dextra combinans fueris, boni ominis auguria capitote cum rebus sacris.

VI, a, 52 sq. *Ape' acesoniame hebetafe benust, enom termnuco stahituto.*
Postquam fumigatione leni auspicatus eris, inde cum flamma operaminor.

VI, a, 53. *Poi percam arsmatia habiest, etur stahmu; eso etur stahmu:*
Ubi lituo addictionem habueris, paeanem instituito: ita paeanem instituito:

VI, a, 53 sq. *Pis est totar Tarsinater trifor, Tarsinater, Tuscer, Naharcer, Jabuscer nomner.*
Piamen est totius Tadinatis tribus, Tadinatis, Tudertis, Nahartis, Japygici nominis.

VI, a, 54. *Fetu, chesu poplu nosve ier, ehe esu poplu.*
Facito, sive in hoc populo separatim eas, sive in illo populo.

VI, a, 54 sq. *Sopir habe esme pople portatu ulo, pue mers est, fetu; uru, pirse mers est.*
Siquis habet in illis populis sacratum aliquid, ubi salutare est, facito; urat, prout salutare est.

VI, a, 55 sq. *Trioper ehetur stahamu: ifont termnuco com prinuatir stahitu:*
Ter paeanem instituito: inde flamma cum suffimentis operator.

VI, a, 56. *eno deitu ar[i]mahamo caterahamo Iovinur: eno cum prinuatir,*
inde dicito placitam expiationem Iguvinorum: inde cum suffimentis,

VI, a, 56 sq. *peracris, sacris, ambretuto: ape ambrefurent, termnome benurent,*
castis, sacris, cremanto: postquam cremarint, flamma auspicati fuerint,

VI, a, 57. *termnuco com prinuatir eso persnimumo tasetur.*
in flamma cum suffimentis hoc precantor cum silentio.

24. Ne repetam, quae jam alias interpretatus sum, omitto omnia, quae ante *destramescapla* VI, a, 49. leguntur; hanc vocem autem, e *destrame* et *scapla* compositam, *in dextro latere* s. *dextra parte* interpretor: quidni enim in circulatione scapulis, ut in agendo manibus, dextra sinistrave pars potuit definiri? Multo difficilius dijudicandum videtur, utrum *anovihimu*, cui *αϯτιμεμ* IV, a, 12. respondet, ut *persnihimu*, pro imperativo, an, ut *andervomu* VI, a, 41., pro ablativo accipiendum sit: *esonome* vero in casu locali esse positum, dubitari nequit. *Ferar* jam in secunda particula §. 27. pro *feras* s. *φεϱεσι* V, a, 26. scriptum conjeci, ne deesset subjunctivus a conjunctione *pone* dependens: quaeritur autem, quid ferendum sit. Legimus quidem *ere fertu*, ut *onse fertu* in sequentibus; sed *ere* mihi adverbium temporis videtur a pronomine *erur* derivatum, ut *erihont*, quod sequitur, et *erec* VII, b, 1. Hinc *sacra* in versione supplevi; pro *onse* vero, h. e. *unica*, Horatium S. II, 5, 10. sequutus *priva* scripsi, *aso* pro locali *asome* s. *asame* (ἀϱᾷ), et *destre* pro ablativo adverbiali accipiens. *Erihont* equidem non magis compositum puto, quam *eriront* VI, a, 48. et *sururont* ibidem pro *sururo* vel *suront* VI, a, 46. pro *surur; erucom* contra ex ablativo pronominis *erur* et praepositione *com* esse compositum, facile concedas. Ex iis, quae proxime sequuntur, pleraque quidem jam in superiore particula exposui; nonnulla vero adhuc illustranda sunt, ut enuntiatio *neip amboliu prepa desva combifian'si*, in qua *neip* Latino *nec*, *amboliu* Graeco ἀμφιβόλῳ respondet, *combifian'si* vero pro *combifians si*, ut paullo post *combifiansiust* pro *combifians fust*, scriptum est. *Prepa desva*, quia *ape desva combifiansiust* dictum est, ut supra v. 49. *ape angla combifian'siust*, aut pro *parfa desva* v. 51. aut, quod magis probo, pro Latinorum *praepete dextra* positum videtur; *acesoniame hebetafe* contra pro fumigatione *hebeti* sive *leni*, tam diversa a pauperis *parva* apud Ovidium Pont. IV, 8, 39. quam a procerum *tacita acerra* apud Persium II, 5.

25. Ad *termnuco stahituto* supplendum esse *com prinuatir*, e versu 55. intelligitur,

ubi *ehetur stahamu* antecedit, quemadmodum IV, a, 16. statim post *πȣνε μενες ακεϱȣνιαμεμ* legitur *ενȣμεκ ετȣϱ σταμȣ*, et VI, a, 53. bis *etur stahmu*, *eso etur stahmu*. *E(he)tur sta(ha)mu* significare *εὐασμὸν* s. *παιᾶνα ἵστασο*, jam in superiore particula §. 19. monui; sed quid horum verborum repetitio sibi velit, dici vix potest, nisi verba *pis est totar Tarsinater trifor*, *Tarsinater*, *Tuscer*, *Naharcer*, *Jabuscer nomner*, pro ipso paeane accipiantur. Quemadmodum enim v. 57. ante preces legimus *eso persnimumo tasetur*, h. e. *hoc precaminor cum silentio*: sic ante paeanem illum scriptum est *eso etur stahmu*, quasi *eturstahmu* verbum sit compositum. In quarta tabula, paeanis verbis omissis, scriptum est *ετȣϱ σταμȣ τȣτα Ταϱινατε τϱιφȣ* cet.; in sexta vero tabula paeani subjiciuntur verba *fetu*, *ehesu poplu nosve ier*, *ehe esu poplu*. In his *eh(e) esu poplu* bis positum est pro *sive in hoc*, *sive in illo populo*: est enim *ehe* Graeca conjunctio *ἠέ*, ut *nosve* Graecum adverbium *νόσφι*, et *ier* Graecus subjunctivus *ἴῃς*. Etsi haec verba Graecis similia sunt, sequentia tamen *sopir habe* pro *σFεπις ʜαβε* IV, a, 18. Latinis *si quis habet* magis respondent. Quomodo *esme pople* explicandum sit, nescio, nisi pro *esisme popler* h. e. *in illis populis* scriptum accipere velis. Quae sequuntur, jam in superiore, quemadmodum preces in quarta particula, illustrata sunt; sola vox *tasetur* VI, a, 57. explicatione quadam indiget. Eadem vox VII, a, 46. legitur, ubi inverso ordine scriptum est *eso tasetur persnihimumo*, sicut IV, b, 5 sq. *σεFȣμ κȣτεφ πεσνιμȣ*, at VI, b, 55 sq. *tases persnimu sevom* exaratum videmus. Ex locis istis inter se comparatis primum intelligitur, *tasetur* cum imperativo pluralis numeri *persni(hi)mumo* construi, quemadmodum *tases* s. *tacens* cum singulari *persnimu*; deinde *tasetur* neque pro *tacetur*, neque pro *tacitus* scriptum accipi posse, sed, sicut *sevom*, in ablativo casu esse positum pro *tacitura* h. e. *silentio* s. *per tacitum*.

26. Etiam in iis, quae in fine sextae atque initio septimae tabulae inter preces scripta leguntur, nonnisi pauca verba explicanda adhuc restant, quorum difficillima intellectu sunt *dersicust* et *dersicurent* VI, a, 62 sq. Quis enim, si *πϱȣσικȣϱεντ* III, a, 26. 28. legat, verba *ape este dersicurent* non vertenda putet, *postquam exta dissecuerint?* At si reputemus, ista post preces factas legi, sicut post imperativum *deitu etato Ijovinur* h. e. *dicito paeanem in Iguvinos* verba *ape este dersicust*, verbum *dersico* non a *seco* compositum, sed ab adjectivo illo, cujus pluralis *dersecor* in precibus legitur, derivatum esse atque *submissa voce precari* s. *supplicare* vertendum intelligemus. *Este* igitur est neutrum plurale pronominis *iste*, atque pluralis *dersicurent* ad imperativum pluralis numeri *persnimumo* VI, a, 57., sicut singularis *dersicust* ad imperativum singularis numeri *deitu* VI, a, 63., respicit: unde *covortuso* quoque et *benuso*, quia haec verba ad pluralem *ambretuto* v. 63 sq. respiciunt, in plurali numero posita puto. Notandum tamen, quod inter tot pluralis numeri verba *deitu* semper in singulari numero scriptum sit. Praeterea quod in quarta tabula verbis *τϱιȣπεϱ αμπϱεʜτȣ*, *τϱιȣπεϱ πεσνιμȣ*, *τϱιȣπεϱ ετατȣ ΙκȣFινȣς*, h. e. *ter cremato*

(*τυρες ετ πυρε, cum turibus et igne*), *ter precator, ter paeane canito Iguvinos*, praecipitur, in sexta tabula singulatim sic expositum est:

VI, a, 56. *Eno com prinuatir peracris sacris ambretuto:*

VI, a, 56 sq. *Ape ambrefurent, termnome benurent, termnuco com prinuatir eso persnimumo:*

VI, a, 62 sq. *Ape este dersicurent, eno deitu etato Ijovinur.*

VI, a, 63. *Ape este dersicust, duti ambretuto:*

VI, a, 63 sq. *Euront* s. potius *Suront ape termnome covortuso, sururont pesnimumo:*

VI, a, 64. *Sururont deitu etaians, deitu*: enom *tertim ambretuto* cet.

27. In his *deitu* post *etaians* repetitum, quia in postremo versu hujus tabulae nihil nisi *deitu etaias* scriptum est, operarum vitium esse videtur, ut *euront* paullo antea pro *suront* positum. Etiam pro *etaians*, quod accusativi *etato(m)* locum obtinet, postea rectius *etaias* exaratum videtur; quemadmodum *erafont* ibidem fortasse melius est, quam *ερατυντ* IV, a, 23., pro quo in superiore nostra particula typographi vitio *ερaFυντ* expressum legitur. Pro *pora* tamen IV, a, 20. rectius *πυρε* scriptum est: utrumque enim vocabulum idem significare, inde cognoscitur, quod *pora benuso* pro repetitis verbis *ζιμυ ετυτυ πρινυFατυς* IV, a, 23. scriptum sit, ut *τυρες ετ πυρε* IV, a, 20. pro *com prinuatir peracris sacris* VI, a, 56. Praeterea hoc loco *termnome benurent* post *ambrefurent* et ante *termnuco com prinuatir* legitur, sicut VI, a, 64. *ape termnome benuso* post *tertim ambretuto*. Quemadmodum autem ex imperativo pluralis numeri *ετυτυ* IV, a, 23. intelligitur, *benuso* quoque pro plurali numero esse accipiendum; sic ex verbis *ape termnome covortuso* post *duti ambretuto* VI, a, 63. sequitur, *benuso* pariter ac *covortuso* rem absolutam atque perfectam indicare. Verba igitur *erafont via pora benuso*, h. e. *ita bene igne absolveritis*, finem totius ritus indicant: est autem totus postremus versus sextae tabulae, quasi custos nostrorum typographorum, in initio septimae tabulae repetitus, ut indicaretur, septimam tabulam, quae quatuor reliqua sacrificia contineat, cum sexta esse conjungendam. Ceterum prior septimae tabulae pagina ad finem usque nihil fere continet, quod non jam alias illustratum sit vel facile intelligatur, ut *ruseme* (*ruri*) VII, a, 8. 23. et *superne adro trahvorfi andendu* (*superne atrum transversim imponito*) VII, a, 25. *Ruse* pro *rure* Romanos quoque dixisse, non solum *rustici* testantur, sed etiam *Rusina* pro *Rurina* apud August. C. D. IV, 8.; *trahvorfi* vero nescio an proprie significet *fac ut transvertatur*, sicut in precibus *pihafi* pro *fac pietur* scriptum est. Nam alias quoque e duobus imperativis unus adverbii locum obtinet, ut IV, a, 36 sq. *κυFερτυ αντακρε* pro *covertu, comoltu*, VII, a, 44 sq. positum legitur; *andendu* autem imperativus est verbi *ἀμφιτείνω*, quemadmodum supra imperativum verbi *εκτείνω endendu* legimus.

28. Jam omnia praeter preces in quarta particula exhibitas ad finem usque versione verbali absolvi poterunt.

VI, a, 62 sq. *Ape este dersicurent, eno deitu etato Ijovinur, porse perca arsmatia habiest.*
Quum ista supplicarint, tum dicito paeanem in Iguvinos, siquidem lituo addictionem habeas.

VI, a, 63 sq. *Ape este dersicust, duti ambretuto: suront ape termnome covortuso,*
Quum ista supplicaveris, iterum crematote: item quum flamma compleveritis,

VI, a, 64. *sururont pesnimumo, sururont deitu etaians, deitu: enom tertim ambretuto.*
tum precaminor, tum dicito paeanas, dicito: inde tertio crematote.

VI, a, 64 sq. *Ape termnome benuso, sururont pesnimumo, sururont deitu etaias.*
Quum flamma perfeceritis, tum precaminor, tum dicito paeanas.

VI, a, 65. et VII, a, 1 sq. *Eno prinuatur simo etuto: erafont via pora benuso.*
Inde suffimenta cum thymo agitote: ita bene igne perfeceritis.

VII, a, 3. *Fondlire abrof trif fetu, heriei rofu heriei peiu: 'Serfe Martie feitu,*
In Fontinalibus apris tribus facito, vel rubris vel fuscis: 'Serfo Martio facito,

VII, a, 3 sq. *popluper totar Ijovinar, totaper Ijovina: vatuo ferine feitu; poni fetu;*
pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina: fatua ferina facito; pane facito;

VII, a, 4 sq. *arvio fetu; tases persnimu; prosesetir mefa spefa ficla arsveitu: suront naratu,*
arviga facito; tacens precator; prosectis mazam spissam in phiala addito: tum dicito,

VII, a, 5. *puse verisco treblanir. Ape traha sahata combifiansust, enom erus dirstu.*
sicut per ferias treblanas. Quum lacte saccato auspicatus eris, inde incantationes dicito.

VII, a, 6. *Rubine porca trif rofa ote peia fetu Prestote 'Serfie 'Serfer Martier,*
In Robigalibus porcabus tribus rubris aut fuscis facito Prestatae 'Serfiae 'Serfi Martii,

VII, a, 6 sq. *popluper totar Ijovinar, totaper Iovina: persaia fetu; poni fetu; arvio fetu:*
pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina: purgatoriis facito; pane facito; arviga facito:

VII, a, 7. *suront naratu, pusi pre verir treblanir; tases persnimu;*
tum dicito, sicut ante ferias treblanas; tacens precator;

VII, a, 8. *prosesetir strusla ficla arsveitu. Ape supo, postro pepescus,*
prosectis struem in phiala addito. Quum sulfure, bitumine purgaveris,

VII, a, 8 sq. *enom peselu ruseme vesticatu Prestote 'Serfie 'Serfer Martier,*
inde lustratione ruri libato Prestatae 'Serfiae 'Serfi Martii,

VII, a, 9. *popluper totar Iovinar, totaper Iovina: enom vesclir adrir ruseme eso persnihimu.*
pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina: inde vasculis atris ruri hoc precator.

29. Precum extrema post verba VII, a, 20. *ennom persclu eso deitu*, h. e. inde in lustratione hoc dicito, insertis verbis VII, a, 21. *tiom plenir*, h. e. tibi plenis, repetuntur; tum additur:

VII, a, 23 sq. *Enom vesticatu, ahatripursatu. Enom ruseme persclu vesticatu*
Inde libato, tripudiato. Inde ruri lustratione libato

4*

VII, a, 24. *Prestote 'Serfie Serfer Martier, popluper totar Ijovinar, totaper Iovina:*
Prestatae 'Serfiae 'Serfi Martii, pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina:

VII, a, 24 sq. *ennom vesclir alfir persnimu; superne adro trahvorfi andendu, eso persnimu.*
inde vasculis albis precator; supernè atrum transversim imponito, hoc precator.

Sequentibus precibus iterum VII, a, 34. verba *ennom persclu eso persnimu*, h. e. inde in lustratione hoc precator, et *tiom plener*, h. e. *tibi plenis*, inseruntur; additur autem:

VII, a, 36 sq. *Enom vesticatu, ahatripursatu. Vestisa et mefa spefa scalsie conecos fetu*
Inde libato, tripudiato. Visceribus et maza spissa mola spargens facito

VII, a, 37 sq. *Fisovi Sansii, popluper totar Ijovinar, totaper Ijovina: suront naratu,*
Fisovio Sansio, pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina: tum dicito,

VII, a, 38. *puse post verir tesonocir; vestisiar erus ditu: enno vestisia, mefa spefa;*
sicut post ferias tesenacas; viscerum incantationes dicito: inde visceribus, maza spissa;

VII, a, 38 sq. *sopam purome efurfatu, subra spahamu: traf sahatam etu.*
sulfure in igne februato, suffimine suffito: lacte saccato agito.

VII, a, 39 sq. *Ape traha sahata covortus, ennom comoltu, comatir persnihimu, capif sacra aitu.*
Quum lacte saccato compleveris, inde cumulato, tacite precator, capide sacra libato.

VII, a, 41. *Trahaf Sahate vitla trif feetu Turse 'Serfie 'Serfer Martier,*
Cum lacte saccato vitulabus tribus facito Tursae 'Serfiae 'Serfi Martii,

VII, a, 41 sq. *popluper totar Ijovinar, totaper Ijovina: persaea fetu; poni fetu; arvio fetu;*
pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina: purgatoriis facito; pane facito; arviga facito;

VII, a, 42. *tases persnimu; prosesetir stru'sla ficlam arsveitu: suront naratu,*
tacens precator; prosectis struem in phiala addito: tum dicito,

VII, a, 42 sq. *puse verisco treblaneir. Ape purdinsiust, carsitu.*
sicut per ferias treblanas. Quum consecraveris, caedito.

VII, a, 43. *Pufe abrons facurent, puse erus dersa: ape erus dersust, postro combifiatu.*
Ex quo apris fecerint, ex eo incantationes dicas: quum incantationes dixeris, bitumine auspicator.

VII, a, 43 sq. *Rubiname erus dersa: enem Traha Sahatam combifiatu, erus dersa.*
Robigalibus incantationes dicas: inde lacte saccato auspicator, incantationes dicas.

VII, a, 44. *Enem Rubiname postro covertu, comoltu, comatir persnimu et capif sacra aitu.*
Inde Robigalibus bitumine completo, cumulato, tacite precator et capide sacra libato.

VII, a, 45. *Enom Traha Sahatam covertu, comoltu, comatir persnihimu: enom purditom fust.*
Inde lacte saccato completo, cumulato, tacite precator: inde rite peractum sit.

VII, a, 46. *Postertio, pane poplo andirsa fust, porse perca arsmatia habiest,*
Vice tertia, quando populo indictum fuerit, siquidem lituo addictionem habeas,

VII, a, 46 sq. *et prinuatur dur tefruto tursar, eso tasetur persnihimumo.*
et suffimenta ture cremato incenderis, hoc cum silentio precator.

30. Post preces deinde haec leguntur:

VII, a, 51. *Este trioper deitu: enom ivenga peracrio tursituto,*
Ista ter dicito: inde juvencas sacres crematote,

VII, a, 51 sq. *porse perca arsmatia habiest, et prinuatur.*
siquidem lituo addictionem habeas, et suffimenta.

VII, a, 52. *Hondra furo Sehemeniar hatuto, totar, pisi heriest.*
Posthac debita Semoniis facitote, omnibus, utcumque placuerit.

VII, a, 52 sq. *Pafe trif promom haburent, eaf acersoniem fetu Turse Jovie,*
Quando tribus primum habuerint, eabus cum fumigatione facito Tursae Joviae,

VII, a, 53. *popluper totar Ijovinar, totaper Iovina: suront naratu, puse verisco treblanir;*
pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina: tum dicito, sicut per ferias treblanas;

VII, a, 53 sq. *arvio fetu; persaea fetu; strusla ficla prosesetir arsveitu; tases persnimu; poni fetu.*
arviga facito; purgatoriis facito; struem in phiala prosectis addito; tacens precator; pane facito.

In his jam plura vix intelliguntur, quia non verba solum modo in singulari, modo in plurali numero sunt posita, sed ignoratur etiam nominum constructio. Sic nescio an *et prinuatur* cum *ivenga peracrio*, pro quo IV, a, 40. ιFεκα πεϱακϱε scriptum est, tanquam accusativus ab imperativo *tursituto* dependens, conjungendum sit: nec *pafe trif promom haburent* intelligi posset, nisi verba εαφ ιFεκα τϱε ακεϱυνιε φετυ IV, a, 12 sq. docerent, ad *trif* quoque supplendum esse *juvencabus facere.* Posterior autem septimae tabulae pagina tam obscura est, ut de ea prorsus tacerem, nisi intentatum aliquid relinquere puderet. Si quis igitur minime probet, quod statuerim, huic meo primo periculo veniam precor, atque si quid melius suadebitur, hoc me libenter accepturum esse, sincero animo profiteor. Etsi enim similia quaedam in tertia leguntur tabula, iis tamen non tollitur omnis explicandi difficultas. Intelligitur tantum e verbis πισι πυμπε φυστ III, a, 3 sq. et 10 sq., *panupei fratrexs* pro *pompa fraterna* scriptum videri, quemadmodum adverbium *erec* s. εϱεκ III, a, 11. pro εϱε ϱι III, a, 4. s. *ea in re.*

31. *Sueso* a σFεσυ in approbatione quaestoritia IV, a, 45. non differt nisi casu: hic enim subjecti locum obtinere videtur, ad quod verbum *fiat* suppleri possit. Tum *fratrecate* ablativus esse potest adjectivi *fratrecas* s. *fratrexs*, quod sicut *sevacne* s. *venerabili* cum substantivo *portaia* s. *consecratione* construitur. *Fratrom Atiersio*(*m*) genitivum pluralis esse, ut *Fratrus Atiersier* dativum, jam in quarta particula §. 29. vidimus; si vero *desenduf* propter literam *f* finalem pro ablativo nominis numeralis *desenduo* s. *duodecim* accipiendum est, genitivus ille non a substantivo *portaia*, sed a *desenduf* dependet. Quemadmodum *pisi* conjunctio relativa est, ad quam adverbium *erec* refertur; sic *pifi* mihi ablativus vel dativus pluralis relativi pronominis esse videtur, ad quod genitivus pluralis *erom* est referendum. Adjectivum *fratreca*, cum *reper* s. *pro re* conjunctum, genitivi

Fratrum locum obtinet; *pars* vero pro *pers*, h. e. supplicatio, positum esse videtur, sicut *ehiato(m)* pro *ehetur* s. ovatio, scil. *sit*. Quemadmodum VI, b, 20. *ostensendi* pro *ostene sent*, atque VII, a, 5. *combifiansust* pro *combifians fust* scriptum est, sic *tursiandu* post *ponne ivengar*, h. e. postquam juvencae, *cremandae sint* s. *crementur* significare videtur; *hertei* vero, ut *herti* in Latinis tertiae tabulae inscriptionibus, *muneri* s. *sacrificio*. *Appei* non differt ab *ape* s. *ἐπεὶ* (*postquam*) vel *pane* pro *pone* VII, a, 46., ubi eadem verba sequuntur *poplo(m) andirsa fust*, unde ibidem *arfertur Atiersir*, h. e. felix Atiersiis eventus, supplendum esse, ex hoc loco cognoscitur. *Portust* vix differt a *πυῤτυϜιες* V, b, 28. et *issoc* significat *eo ipso modo*; ad *frateci(r)* vero *arsferturar* esse supplendum, e verbis *παντα μυτα αῤφεϱτυῤε σι, παντα μυτα Φῤατῤυ Ατιιεῤιυ* III, b, 2 sq. colligo. Haec est igitur totius paginae versio verbalis:

VII, b, 1. *Pisi panupei fratrexs Fratrus Atiersier fust,*
Utcumque pompa fraterna Fratribus Atiersiis fuerit,
VII, b, 1 sq. *erec sueso fratrecate portaia sevacne Fratrom Atiersio desenduf.*
inde suetum (fiat) fraternali consecratione venerabili Fratrum Atiersiorum duodecim.
VII, b, 2. *Pifi reper fratreca pars est, erom ehiato, ponne ivengar tursiandu hertei.*
Quibus pro re fratrica supplicatio est, eorum (sit) ovatio, quando juvencae crementur sacrificio.
VII, b, 3. *Appei arfertur Atiersir poplom andersa fust, sve neip portust issoc,*
Postquam felix Atiersiis eventus populo indictus fuerit, si nec consecraveris eo ipso modo,
VII, b, 3 sq. *pusei subra screhto est, fratreci motar sins.*
sicut supra scriptum est, fratricae res mutae s. irritae sint.

32. Omnibus his, quae in sexta septimaque tabulis continentur, quomodocumque fieri potuit, illustratis, de *particularum* usu quaedam addere liceat. *Interjectiones* quidem nullae leguntur nisi *ευ* (*evoe*) V, b, 9., sed praepositionum, conjunctionum adverbiorumque variae sunt species. *Praepositionum* alias in sola compositione, alias nonnisi separatim positas, alias denique utroque modo usurpatas inveniri, Umbris cum Romanis commune est; sed si *ponne* VI, a, 43. et VII, b, 2. pro *πυνε* IV, a, 1. recte pro conjunctione accepi, una tantum praepositio *συπεῤ* IV, a, 41. est, unde derivata quidem adverbia *subra* et *superne* VI, b, 15. VII, a, 25., nihil vero compositum legatur: nam ab *ander* VI, a, 47. composita sunt *andersistu* et *andersesust* VI, b, 6 sq., ut a *com combifiatu*, *covertu*, a *pre prevendu*, a *post postertio*. *Sub* in solis compositis *suboco*, *subocav*, *subator* cet., reperi, ut *trah* in *trahvorfi*, *re* in *reste*, *e* vel *eh* in *efurfatu* et *ehveltu*, *aha* vel *a* in *a(ha)tripursatu*, *op* in *υπετυ* V, b, 1., *pro* in *procanurent*, *po* vel *pu(r)* in *podruhpei* et *pudrovitu* pro *πυῤτυϜιτυ*, *ar* vel *ars* in *ar(s)veitu*, *ant* fortasse in *αντακῤε* pro *comoltu*, sed *συ* quoque legitur in *συτεντυ* V, a, 23 sq., ut *an* et *en* in *αντεντυ* et *εντεντυ* II, b, 15., *andendu* VII, a, 25. et *endendu* VI, a, 40. 49., *os* in *υοπεντυ* s. *ostendu* VI, b, 20., quibus fortasse annume-

randum est *πεϱτεντȣ*, I, 8. V, a, 31. Nulla praepositio tam varie usurpatur, quam *a*: neque enim solum *αστιντȣ* pro *ανστιντȣ* II, 18 sqq. legitur, ut *ατεντȣ* V, b, 28. pro *αντεντȣ*, *απεντȣ* II, 27. pro *αμπεντȣ* II, 23. vel *ahavendu* VII, a, 27. et *απϱετȣ* IV, a, 20. pro *αμπϱεƚτȣ* IV, a, 21., sed etiam *αFειτȣ* I, 1. pro *αϱFειτȣ* cet. Praeterea *avirseto* in precibus a *virseto* non magis differre videtur, quam Latinum *averrunco* a *verrunco* vel Graecum *ἀπεϱύκω* ab *ἐϱύκω*; *'sihitu* contra et *an'sihitu*, *hostatu* et *anhostatu* sibi opponuntur, ut *Fεσκλα σνατα ασνατα* V, a, 19. Duae praepositiones *com* et *per*, quarum haec Latinae praepositioni *pro* respondet, nomini suo postponi solent, ut *ocriper Fisiu*, *totaper Ijovina*, *vocucom Joviu*, *verisco treblanir*, *esisco esoneir seveir*, et in adverbiis *trioper* pro *ter*, *destruco*, *nertruco*, pro *dextrorsum*, *sinistrorsum*: nihilo secius legitur etiam *com prinuatir* et *com peracris sacris*.

33. Praepositionum usum apud Umbros rariorem reddidit ablativorum varietas, ut propter casum localem praepositio *en* vel *an* pro *in* nonnisi in compositis usurpetur. Sed *conjunctiones* quoque non ita multae sunt, quarum una *eine* pro *εἰ μή*, *nisi*, etiam pro praepositione *sine* VI, b, 10. cf. 11. usurpata esse videtur. Aliam contra conjunctionem *arnipo* VI, a, 41. pro *antequam* e praepositione *ar* pro *ad* et negatione *nipo* pro *necdum* compositam puto: *neip*, *nep*, enim VI, b, 6. *neque*, *nec*, significat. Quemadmodum apud Latinos *si non* differt a *nisi*, sic VII, b, 3. *sve neip* ab *eine*: nec mirandum est, quod *sve*, ut apud Oscos *svae*, pro *si*, sed *eine* pro *nisi* dicatur, quum etiam *ni* Latinum non tam ex *nisi*, quam ex *neei* contractum videatur. Ceterum *neip* pro *non* post *puse(i)* in precibus, ut *nesimei*, ex *ne* et *somo*, h. e. *simul*, compositum, post *porsei* VI, b, 9. legitur. *Somo* ibidem bis positum est pro copulativa *et*, quae plerumque omittitur, nedum repetatur, ut *heri(ei)* pro *ote* (aut) VI, a, 3. 6. coll. IV, a, 24. 27. vel *ehe* pro *ἠέ* (sive) VI, a, 54. Memoranda sunt correlata *erse* — *nersa* VI, b, 6., quorum posterius, quum subjunctivum regat, non adverbium est, ut *unquam* — *nunquam* apud Romanos, sed conjunctio. Pleraeque conjunctiones cum subjunctivo construuntur, ut *ap(p)e(i)* et *pon(n)e*: legitur tamen VII, b, 3. *pusei subra screhto est*, VI, b, 1. 5. *po(e)i angla aseriato est*, VI, b, 8. *pafe arsfertur trebeit*, VI, b, 9. *porsei nesimei asa deveia est* (cf. 10.), sicut in precibus *pers(e)i mers est* et VI, a, 55. *pue mers est* — *pirse mers est* cet. Hinc *σFε πις ƚαβε* IV, a, 18. sive *sopir habe* VI, a, 54. indicative intelligi potest, etsi VI, a, 46. *svepo* — *vasetome fust* et IV, a, 8. *σFεπȣ* — *Fαζετȣμισε*, atque in Bantina inscriptione *svae pis herest* et *svae pis contrud exeic fefacust* legitur. Eandem conjunctionem varie scribi potuisse, discimus e *pone poplo afero heries* VI, a, 48. et *postertio pane poplo andirsa fust*, quemadmodum e *pusei subra screhto est* VII, b, 3. et *porsei subra screhitor sent* VI, b, 15. colligi potest, varias conjunctiones interdum inter se permutari. Nihilo minus *pers(e)i* in precibus VI, b, 27. cet. a *puse(i)* discernitur, ut *pue* a *pirse* VI, a, 55., *pufe* a *puse* VII, a, 43. et *pisi* a *pafe* VII, a, 52.

34. Quam maxime varie scribuntur *adverbia*, quibus vis copulativae conjunctionis inest, ut *surur* VI, b, 20. a, 2. 4. *s.* *suror* VI, a, 37. et *sururo(nt)* VI, a, 48. 64 sq. *s.* *suront* VII, a, 7 cet.; porro *ενε* IV, a, 35. pro *enem* VII, a, 44. *s.* *ενȣ* IV, a, 38. pro *enom* VII, a, 45. et *ενȣϰ* IV, b, 31. 34. *s.* *ινȣϰ* pro *eno(m)* VI, a, 38. 46. *s.* *enno(m)* VII, a, 38 sq., pro quo etiam *ενȣμεϰ* IV, a, 13. 16. 19 sqq. *s.* *ινȣμ(ε)ϰ*, *ινενεϰ*, *ινȣντεϰ* I, 17 sqq. II, 20. scribitur. Quum haec adverbia a pronomine demonstrativo *enur* derivanda sint, quemadmodum conjunctiones *pue, poei, pufe, pafe, pon(n)e, pane* cet. a pronomine relativo, cujus ablativus vel dativus pluralis *pifi* VII, b, 2. legitur: eodem modo dijudicanda videntur adverbia, a pronominibus *erur* et *esur* deducta, ut *ερεϰ*, *ερaϰ*, *ερȣϰ* s. *ερȣϰȣ*, *ερεϰ* et *ερεϱεϰ* III, a, 11. II, 12. 14. 31 sqq. *ερερι* III, a, 4. *ερaρȣντ*, *ερερερȣντ* I, 1. 5.; porro *ισεϰ* I, 4. *ισȣντ* II, 16 sq. et *εσμιϰ* IV, b, 29. 32. pro *eront* et *enom* VI, a, 24. 38. Verum quemadmodum *ιτεϰ* I, 31. in *απ ιτεϰ φαϰȣστ*, et *εσȣμεϰ* IV, a, 8. post *σFεπȣ* *s.* *esome* VI, a, 47. post *svepo*, aliter interpretandum est, sic *εσȣ(ϰ)* III, a, 1. 14. et *εσȣϰȣ* I, 29. quoque *s.* *eso(c)* VI, a, 5. 25. et *issoc* VII, b, 3., quanquam *isec* VI, a, 25. eodem fere modo explicari potest, quo *erucom* VI, a, 50., atque *ere, erihont* ibidem non differre videtur ab *erec* VII, b, 1. Quemadmodum porro *ερaƚȣντ* IV, a, 23. *s.* *erafont* VI, a, 65. VII, a, 1. idem fere significat, quod *issoc* VII, b, 3.; sic *eriront* VI, a, 48. idem fere quod *ερε ρι* III, a, 4. et *εσȣμεϰ* IV, a, 8. *s.* *esome* VI, a, 47., a quibus plane differt *erse*, ad quod VI, b, 6. *nersa*, et VI, b, 8 sq. *porsei* conjunctio refertur. Quia vero tam multa adverbia in *ϰ* exeuntia a pronominibus demonstrativis derivata sunt, *ƚȣνταϰ* quoque I, 32. II, 3. pro ejusmodi adverbio accipiendum videtur, ut *hondra* VII, a, 52. s. *ƚȣτρα* IV, a, 42. idem fere, quod *subra* VI, b, 15., significans. Notandum est, quod prima secundaque tabulae ejusmodi adverbiis tantum abundant, quantum rarus eorundem usus in quinta tabula observatur.

RUDIMENTA
LINGUAE UMBRICAE

EX INSCRIPTIONIBUS ANTIQUIS ENODATA.

PARTICULA VII.

IGUVINAS TABULAS NONDUM EXPLICATAS COMPLECTENS.

SCRIPSIT

DR. G. F. GROTEFEND
LYCEI HANNOVERANI DIRECTOR.

Est quadam prodire tenus, si non datur ultra. *Horat.*

HANNOVERAE MDCCCXXXVIII.
IN LIBRARIA AULICA HAHNII.

Praefatio.

Quamvis multa jam superiores particulae contineant, quae omnibus probari posse diffido; multo plura tamen in illis tabulis, quas haec particula complectitur, sunt inextricabilia, ut ab omni explicandi periculo abstinendum mihi putarem, nisi veniam me impetraturum confiderem, quod, quae inchoata sunt, qualicumque modo fieri posset, perficere conarer. Hanc veniam autem eo majori cum fiducia precor, quo plura invenientur, quibus augeatur Umbrici sermonis notitia, atque vel confirmentur vel emendentur ea, quae prius in medium protuli. In multis enim tabulae, quae adhuc illustrandae restant, cum illis, quas jam interpretatus sum, consentiunt; sed reperiuntur alia, quorum vis aliunde vel prorsus ignoraretur, vel minus clare perspiceretur. Accedit, quod in nonnullis verborum formis tam sermonis quam scripturae varietas observetur, quae, quum tabulae ibidem loci exaratae sint, diversis aetatibus attribuenda est. Praeterea licet multa verba tam obscura sint, ut in illis enodandis ipse mihi non satisfaciam, via tamen aperienda videtur, qua, quod mihi nondum contigit, ab aliis possit reperiri. Hinc omnem equidem operam dedi, ut, quantum fieri posset, extricarem singula, neque facti hujus me poenitet: nonnulla enim clarius perspexi, quam prius conjeceram. Verumtamen etsi pleraque sic explicari posse

videbam, ut totas inscriptiones vertere non dubitarem, paucae admittendae fuerunt versionis lacunae, ne, si verterem inextricabilia, in vanas prorsus hariolationes inciderem.

Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε.

P a r t i c u l a   V I I.

Iguvinas tabulas nondum explicatas complectens.

---

1. Sextam septimamque tabulas cum quarta sic consentientes invenimus, ut praeter illa, quae iisdem sacrificiorum praeceptis addita sunt, nihil amplius esset illustrandum. Reliquae Iguvinae tabulae argumentis quidem, quae in tertia hujus operis particula summatim explicare conatus sum, quam maxime differunt; quaedam tamen continent explicatis similia, quibus ad cetera enodanda via aperitur. Sic ex paucis illis, quae posterior septimae tabulae pagina exhibet, et prima et postrema verba in tertia quoque tabula leguntur: unde ad hanc illustrandam, licet propter singularem literae *m* figuram et propter literae *r* pro *s* usum, post ceteras omnes exarata videatur, primum progredior. Duplex illa continet inscriptionum genus, non literis modo, quibus scriptae sunt, sed argumentis quoque maxime diversum: utrumque vero duabus constat partibus, quibus inter se comparatis alia eodem fere modo repetita, alia invicem sibi opposita agnoscuntur, quae quo facilius observentur, *verbalem* utriusque partis *versionem* praemittere liceat commentario.

I n s c r i p t i o n e s   t e r t i a e   t a b u l a e   p r i o r e s,   q u a e   U m b r i c i s   l i t e r i s   e x a r a t a e   s u n t.

III, a, 1 sqq. *Εσȣκ Φϱατεϱ Ατιεϱιȣϱ ειτιπες πλενασιεϱ ȣϱνασιεϱ ȣͱτϱετιε τ. τ.*
Hoc Fratres Atiersii pro specie plenulae urnulae auctoritia d. d.

III, a, 3 sq. *καστϱȣζιε αϱφεϱτȣϱ. Πισι πȣμπε φȣστ, εικFασεσε Ατιεϱιεϱ,*
in felici pro moenibus eventu. Utcumque pompa fuerit, censentibus Atiersiis.

III, a, 4 sqq. *εϱε ϱι εσȣνε κȣϱαια πϱεͱαβια. Πιϱε ȣϱακȣ ϱι εσȣνα σι,*
in ea re omina rata ante capias. Ubi secunda cum re omina sint,

III, a, 6 sq. *ͱεϱτε ετ πȣϱε εσȣνε; σις σακϱεȣ πεϱακνεȣ ȣπετȣ, ϱεFεστȣ.*
sacrificio et igne felici; sues sacrium sanctorum offerto, sacrificato.

III, a, 7 sq. *Πȣϱε τεϱτε εϱȣ, εμαντȣϱ ͱεϱτε ετ πιͱακλȣ.*
Prout dictae (sunt) incantationes, ominator sacrificio et piaculo.

III, a, 8 sqq. *Πȣνε τϱιβϱιζȣ φȣιεστ, αχϱȣτȣ, ϱεFεστȣ, εμαντȣ ͱεϱτε αϱφεϱτȣϱ.*
Postquam triplici (numero) factum erit, primitias ferto, sacrificato, ominator sacrificio eventum.

III, a, 10 sqq. *Πισι πȣμπε φȣστ, ερεκ εσȣνεσκȣ Fεπȣρȣς φελσFα αρπȣτρατι*
Utcumque pompa fuerit, inde cum ominibus propitiis felicia arbitratu

III, a, 12 sq. *Φρατρȣ Ατιιερiȣ πρεⱶȣβια, ετ νȣρπενερ πρεFερ, πȣστι καστρȣFȣφ.*
Fratrum Atiersiorum ante capias, et ex pullis privis, pro moenibus.

III, a, 14 sq. *Φρατερ Ατιιεριȣρ εσȣ ειτιπες πλενασιερ ȣρνασιερ ȣⱶτρετιε κ. τ.*
Fratres Atiersii hoc pro specie plenulae urnulae auctoritia d. d.

III, a, 15 sq. *κλȣFιιερ κȣμναⱶκλε Ατιιεριε ȣκρε, εικFασεσε Ατιιεριερ.*
in cliviis auspiciis Atiersiis (factis) in arce, censentibus Atiersiis.

III, a, 17 sq. *Απε απελȣστ, μȣνεκλȣ ⱶαβια νȣμερ πρεFερ πȣστι καστρȣFȣφ;*
Quando operatus fueris, monitum quaeras e pullis privis pro moenibus;

III, a, 18 sqq. *ετ απε πȣρτιτȣ φȣστ, μȣνεκλȣ ⱶαβια νȣμερ τȣπλερ πȣστι καστρȣFȣ;*
et quando consecratum fuerit, monitum quaeras e pullis duplis pro moenibus;

III, a, 20 sqq. *ετ απε σȣβρα σπαφȣ φȣστ, μȣνεκλȣ ⱶαβια νȣμερ τριπλερ πȣστι καστρȣFȣ;*
et quando suffimine suffitum fuerit, monitum quaeras e pullis triplis pro moenibus;

III, a, 22 sqq. *ετ απε Φρατερ ζερσνατȣρ φȣρεντ, εⱶFελκλȣ φεια φρατρεκς ȣτε κFεστȣρ.*
et quando Fratres augurati fuerint, interpretatio fiat fraterna aut quaestio.

III, a, 24 sq. *ΣFε ρεⱶτε κȣρατȣ σι, σFε μεστρȣ καρȣ Φρατρȣ Ατιιεριȣ,*
Si recte curatum sit, si magistratione diligenti Fratrum Atiersiorum,

III, a, 25 sqq. *πȣρε ȣλȣ βενȣρεντ, πρȣσικȣρεντ, ρεⱶτε κȣρατȣ ερȣ: ερεκ πρȣφε σι.*
quum quid operati fuerint, prosecuerint, recte curatum erit: eatenus proba sint (omnia).

III, a, 27 sq. *ΣFε μεστρȣ καρȣ Φρατρȣ Ατιιεριȣ, πȣρε ȣλȣ βενȣρεντ, πρȣσικȣρεντ,*
Si magistratione diligenti Fratrum Atiersiorum, quum quid operati fuerint, prosecuerint,

III, a, 29 sqq. *κȣρατȣ ρεⱶτε νειπ ερȣ: ενȣκ Φρατρȣ εⱶFελκλȣ φεια φρατρεκς ȣτε κFεστȣρ.*
curatum recte nec erit: inde Fratrum interpretatio fiat fraterna aut quaestio.

III, b, 2 sqq. *Παντα μȣτα αρφερτȣρε σι, παντα μȣτα Φρατρȣ Ατιιεριȣ μεστρȣ καρȣ,*
Omnia muta eventu sint, omnia muta in Fratrum Atiersiorum magistratione diligenti,

III, b, 4 sq. *πȣρε ȣλȣ βενȣρεντ, αρφερτȣρε ερȣ;*
quum quid operati fuerint, eventu erunt;

III, b, 5 sqq. *πεπȣρκȣρεντ ⱶεριφι εταντȣ, μȣτȣ αρφερτȣρε σι.*
poposcerint licet paeane, mutum eventu sit.

2. Utriusque inscriptionis initium, si discesseris a literis κ. τ. III, a, 15. pro τ. τ. III, a, 3. perperam exhibitis, idem est et solo verborum ordine diversum: pronomen enim εσȣ(κ), quod *hoc* significat, locum suum sic mutavit, ut in altera inscriptione objectum, in altera subjectum enuntiationis ante cetera omnia praecedat. Ne repetam autem, quae

jam in tertiae hujus operis particulae initio monui, quaeque, quamvis incerta sint, mutare tamen nescio, illud tantum addo, quod totius inscriptionis vertendae periculum me docuit. Discitur enim e verbis *απε Φῥατεῤ ζεῤσνατυῤ φυῤεντ* III, a, 22., in quibus *Φῥατεῤ* pro plurali *Φῥατῥεῤ* scriptum est, initium quoque harum inscriptionum ad omnes Fratres Atiersios posse referri, praesertim quum in margine quintae tabulae pluralis numerus *τιτε τειες* (*dicate diis*), hic quoque literis *τ. τ.* pluralem (*diis dicant*) designari, docere videatur. Sed tum verba *ειτιπες πλενασιεῤ υῤνασιεῤ υⱶτῥετιε* non tam *pro sua pleni suffragii auctoritate* explicanda, quam ad omina per urnulas petita, quorum in initio secundae tabulae mentio fit, referenda videntur. Ad bona omina spectant fere omnia, quae in utraque inscriptione leguntur: in priore praecipitur, quid *καστῥυζιιε αῤφεῤτυῤ(ε)* h. e. in felici pro moenibus urbis eventu, in posteriore, quid *κλυFιιεῤ κυμναⱶκλε(ῤ)* h. e. in cliviis auspiciis, quae Atiersiis (*Ατιιεῥιεῤ*) in arce (*υκῥε*) acciderunt, faciendum sit. Quemadmodum in *κυμναⱶκλε* et *Ατιιεῥιε* III, a, 16. litera *ῥ* finalis abjecta videtur, sic *εικFασεσε Ατιιεῥιεῤ* pro ablativis absolutis *εικFασεσεῤ Ατιιεῥιεῤ* h. e. censentibus (*εἰκάζουσιν*) Atiersiis, positum puto: his verbis enim synonyma esse, etsi loco diverso posita, *αῤπυτῥατι Φῥατῥυ Ατιιεῥιυ* h. e. arbitratu Fratrum Atiersiorum, ex his enuntiationibus inter se comparatis intelligitur.

III, a, 3 sqq. *Πισι πυμπε φυστ, εικFασεσε Ατιιεῥιεῤ; εῥε ῥι εσυνε κυῥαια πῥεⱶαβια.*
III, a, 10 sqq. *Πισι πυμπε φυστ; εῥεκ εσυνεσκυ Fεπυῥυς*
φελσFα, αῤπυτῥατι Φῥατῥυ Ατιιεῥιυ, πῥεⱶυβια.

In septima tabula VII, b, 1. verbis *pisi panupei fratrexs — fust* solus dativus *Fratrus Atiersier* additur, quemadmodum in tertia verbis *κλυFιιεῤ κυμναⱶκλε* solum dativum *Ατιιεῥιε*, scil. factis, additum videmus.

3. *Εῥε ῥι* (*ea in re*) plena est oratio pro adverbio *εῥεκ* (*inde*); *εσυνε* sive *εσυνα*, si substantivi locum obtinet, felicia designat omina, eaque *κυῥαια* dicuntur, si, quod infra legitur, recte curata sunt vel *οὔρια* (rata), *υῥακυ ῥι* (*secunda cum re* sive *secundo eventu*). *Πῥεⱶαβια*, pro quo infra perperam *πῥεⱶυβια* exaratum est, compositum est e praepositione *πῥε* (*prius*) et subjunctivo *ⱶαβια* III, a, 17. (sic enim ibi emendandum est typographi erratum); *habeas* autem in auguriis Latino *capias* respondere, discimus e verbis *porse perca arsmatia habiest* VII, a, 46. 51. sive *po(e)i perca(m) arsmatia(m) habiest* VII, a, 50. 53. pro *συπεῤ κυμιε αῤφεῤτυῤ* IV, a, 41., atque e praeceptis *perca arsmatia habitu* VI, b, 19. *perca ponisiater habituto* VI, a, 51. pro *πεῤκαφ ⱶαβετυτυ πυνιζατε* IV, a, 15. *Πιῥε* vix differt a *πισι*, sed pro *porse* paullo infra *πυῥε* legitur, unde *πυῥε* III, a, 25. 27. b, 4. eodem modo distinguendum videtur, quo *εῥεκ* III, a, 26. sive *erse* VI, b, 6. 8. ab *εῥεκ* sive *erec* VII, b, 1. Quemadmodum *erec* (pro *εῥε ῥι*) *inde*, *erse* sive *εῥεκ interim* et *eatenus* significat, sic *πυῥε quum* sive *dum*, *πυῥε* vero *prout*. Cum his conjunctionibus non

confundendum est nomen *πȣϱε* (*igne*), quod III, a, 6. cum *ɦεϱτε* (*sacrificio*) conjunctum legitur. Est autem plurium verborum aequaliter sonantium prorsus diversa vis, ut *σι* III, a, 6. pro *sit* sive *sint* atque *σις* ibidem *sues* significans; tum *εϱȣ* III, a, 26. 29. b, 5. pro *erit* sive *erunt* atque *εϱȣ(ς)* III, a, 8. *incantationes* designans. Ne quis *εσȣνα σι* III, a, 5 sq. in singulari numero positum putet, quia in fine inscriptionum nostrarum legitur, *μȣτȣ(μ) αϱφεϱτȣϱε σι*, notandus est pluralis numerus in *παντα μȣτα αϱφεϱτȣϱε σι* III, b, 2 sq. atque *εσȣνεσκȣ Fεπȣϱȣς* III, a, 11. sive potius *Fαπεϱȣς* VI, b, 9., cujus singularis II, 7. *Fαπεϱε* scribitur. Nisi igitur Umbros, ut Graecos, singularem verbi numerum cum neutro genere pluralis numeri construxisse putes, *σι* et pro singulari et pro plurali scribi potuit; eodemque modo *εϱȣ*, quod Umbrice pro *erit* dicebatur, ut *stahu* in minoribus inscriptionibus pro *stet* et *covehriu* pro *conferciat*. *Εϱȣ* III, a, 8. pro *εϱȣς* (*incantationes*) exaratum esse, e participio *τεϱτε* (*dictae*) cognoscitur, quod pro *τεϱτε(ϱ) φȣϱεντ* scriptum puto, quemadmodum e contrario *εμαντȣϱ* pro *εμαντȣ* III, a, 10. ibidem legitur.

4. *Εμαντȣ* equidem non aliter explicare scio, nisi *ominator* quasi *ἐκμαίνȣ* sive *ἐκμαντεύȣ*, quemadmodum *ακϱȣτȣ* ab *ἀκρόω* sive *ἀκροϑινιάζω* (*primitias fero*) et *ϱεFεστȣ* a *ῥέζω* (*sacra facio*) derivandum mihi videtur. Legimus enim *εμαντȣ ɦεϱτε αϱφεϱτȣϱ(εμ)* h. e. *ominator ex sacrificio eventum*, atque *εμαντȣϱ ɦεϱτε ετ πιɦακλȣ* h. e. ominator ex sacrificio et piaculo, quemadmodum III, a, 6. *ɦεϱτε ετ πȣϱε εσȣνε* h. e. ex sacrificio et igne omina. *Σις — ȣπετȣ*, quod e praepositione *ȣπ* (*ob*) et imperativo *ετȣ* (*agito*) compositum videtur, *sues offerto* esse interpretandum, e verbis *σι(μ) — ȣπετȣ* V, b, 1. 7 sq. colligo. Porcorum usus in sacris expiatoriis satis notus est vel ex illo Plautino loco Menaechm. II, 2, 15 sq., ubi *porci sacres sinceri* memorantur. Mirandum autem est, quod in nostra inscriptione genitivus pluralis *σακϱεȣ πεϱακνεȣ* sive *peracnio* VI, b, 54. cum accusativo *σις* constructus sit; sed *sacria peracnia* substantive quoque dici potuisse, e verbis *com peracris sacris* VI, a, 52., quibus VI, a, 56. *prinuatir* additur, colligere licet. Pro adjectivo *tribrisine* VI, b, 54. in nostra tabula III, a, 9. adverbium *τϱιβϱιζȣ* (*triplici numero*) legitur; *φȣιεστ* vero a *φȣστ* III, a, 11. (*fuerit*) differt, ut *fio* a *fuo* apud Latinos. *ΦελσFα* adjectivum est, ut *dersva* VI, b, 1. cet., *felicia* designans auspicia e pullorum tripudio: adduntur enim ad *αϱπεɦϱατι Φϱατϱȣ Ατιεϱιȣ* verba *ετ νȣϱπενεϱ*, pro quo *νȣμεϱ* III, a, 17. scriptum est. Utrumque nomen non differre a *nurpier* VI, b, 12., quo pulli designantur, jam in superiore hujus operis particula §. 8. monui; *πϱεFεϱ* autem addi pro *prioribus*, e numeralibus *τȣπλεϱ* et *τϱιπλεϱ* III, a, 19. 21. pro *iteratis* et *tertiatis* discitur. E verbis *πȣστι κασтϱȣFȣ(φ)* sive *castruo* VI, b, 32 cet., quibus *κασтϱȣζιε αϱφεϱτȣϱ* III, a, 3. designari videtur, prius est praepositio, *pro* significans. Quemadmodum autem triplex omen pro moenibus urbis praecipitur: ex sacrificio et igne, quum sues offerantur; ex sacrificio et piaculo post dictas incantationes; atque ex sacrificii eventu

post oblatas primitias: sic triplum monitum (*μυνεκλυ*) capiendum esse dicitur e pullis.

5. Secundum ea, quae modo diximus, interpretandae sunt enuntiationes *απε απελυστ* III, a, 17., *απε πυῤτιτυ φυστ* III, a, 18 sq., *απε συβῤα σπαφυ φυστ* III, a, 20. Quemadmodum *entelust* VI, a, 50. sive *εντελυς* IV, a, 12. ex imperativo *endendu* sive *εντεντυ*, sic *απελυστ* ex imperativo *α(μ)πεντυ* II, 23. 27. sive *ahavendu* VII, a, 27. h. e. *ἀμφιπένου* sive *operator sacris* explicandus est; *πυῤτιτυ φυστ* IV, a, 39. sive *purdito(m) fust* VI, a, 42. VII, a, 45. sacra consecratione rite peracta indicat; *συβῤα σπαφυ φυστ* denique ex praecepto *subra·spah(a)mu* VI, a, 17. VII, a, 39. h. e. *suffimine suffito* interpretandum est. Haec igitur ad tria sacrorum momenta referenda sunt, ad victimarum oblationem, ad consecrationem oblatarum, et ad suffitionem post rite peracta sacrificia: additur autem his tribus momentis *απε Φῤατ(ῤ)εῤ ζεῤσνατυῤ φυῤεντ*, h. e. nisi fallor, quando Fratres augurati fuerint. Nam si *sesna* III, b, 9 sqq. sive *ζεῤσνα* recte *signa* interpretor, *ζεῤσνατυῤ φυῤεντ* pluralis est praeteriti subjunctivi verbi deponentis, idem significantis, quod Graecum *σημειοῦμαι* h. e. auguror. Tum *εϝFελκλυ(μ)* sive *evolutio* Fratrum interpretationem, ut *κFεστυῤ* quaestionem de iis, quae Fratres augurati fuerint, designat; *φεια* vero subjunctivus est pro *fiat*, ut in Volsca inscriptione *facia* pro *faciat*. Signorum interpretatio et quaestio, quoniam ad Fratres Atiersios pertinebat, *φῤατῤεκς* (*fraterna*) dicitur, etiam III, b, 1., ubi genitivus *Φῤατῤυ* praecedit. Sic VII, b, 1. nomini *panupei* adjectivum *fratrexs* additur ante dativum *Fratrus Atiersier*, atque *fratrecate* nomini *portaia* ante genitivum *Fratrom Atiersio*. Ad interpretationem et quaestionem Fratrum Atiersiorum accedit *μεστῤυ καῤυ Φῤατῤυ Ατιιεῤιυ* III, a, 24 sq. 27; in quo *μεστῤυμ* quidem Latino *magisterio* respondet, sed *Fratrum* magisterio designatur magistratio atque institutio: unde adjectivum *καῤυμ* non tam pro Latino *carum*, quam pro Graeco *κήδειον*, h. e. *ῤεϝτε κυῤατυμ* (*recte curatum*), accipiendum videtur.

6. In fine inscriptionis hae periodi sibi sunt oppositae:

III, a, 24. 26. *ΣFε ῤεϝτε κυῤατυ σι* sive *εῤυ*, *εῤεκ πῤυφε σι* (*παντα*).

III, a, 27. 29. *ΣFε — κυῤατυ ῤεϝτε νειπ εῤυ*, III, b, 2 sq. *παντα μυτα αῤφεῤτυῤε σι*. Haec omnia facile intelliguntur, quia praeter *εῤεκ* et *παντα* Latina sunt; pro *πῤυφε σι* vero apud Livium XXII, 20. atque in arae dedicatione apud Orellium 2489 et 2490 bis legitur *probe factum esto*. Equidem ad *πῤυφε σι* e sequentibus *παντα* h. e. *omnia, quantaquanta sunt*, suppleo, quia *πῤυφε* non, ut *ῤεϝτε*, pro adverbio, sed, ut *μυτα*, pro adjectivo accipiendum est. Quemadmodum protasi *σFε ῤεϝτε κυῤατυ σι* III, a, 24. adjicitur *σFε μεστῤυ καῤυ Φῤατῤυ Ατιιεῤιυ — ῤεϝτε κυῤατυ εῤυ* vel *κυῤατυ ῤεϝτε νειπ εῤυ*; sic apodosi *παντα μυτα αῤφεῤτυῤε σι* III, b, 3. variato verborum ordine *παντα μυτα Φῤατῤυ Ατιιεῤιυ μεστρυ καῤυ — αῤφεῤτυῤε εῤυ*: sed subjunctivus *πῤυσικυῤεντ*,

interpositis verbis *πυῤε υλυ βενυῤεντ*, h. e. *quum quid operati fuerint homines* (cf. IV, a, 19. et VI, a, 54 sq.), additus, postremo loco III, b, 5. deest. Additur contra in fine inscriptionis enuntiatio: *πεπυῤκυῤεντ Ϝεῤιφι εταντυ, μυτυ αῤφεῤτυῤε σι*, cujus primum verbum *πεπυῤκυῤεντ*, h. e. *peposcerint*, quomodo plerosque veterum Romanorum pro *poposcerint* dixisse Gellius VII, 9. testatur, ad eosdem homines referendum est: quod ut post verba *αῤφεῤτυῤε εῤυ* fieri possit, *Ϝεῤιφι* non pro conjunctione *Ϝεῤιιει* V, a, 16. sive *heriei* VII, a, 3. (*vel*), sed pro cognata conjunctione *licet* accipiendum videtur. *Ετaντυ* non differre puto ab *εταtυ* IV, a, 21. 22. sive *etato* VI, a, 63. paeanem designante; sed quoniam ad subjunctivum *πεπυῤκυῤεντ* e praecedentibus *αῤφεῤτυῤεμ* (*felicem eventum*) supplendum est, in ablativo casu positum censeo. Notanda est autem numerorum varietas: nam protasi *ῤεϜτε κυῤατυ σι* sive *εῤυ* III, a, 24 sqq. apodosis *πῤυφε σι* III, a, 27. additur, ut protasi *κυῤατυ ῤεϜτε νειπ εῤυ* III, a, 29. apodosis *παντα μυτα αῤφεῤτυῤε σι* sive *εῤυ* III, b, 2 sqq.; in fine vero ad singularem numerum *μυτυ* reditur. Sic in sequentibus inscriptionibus pro Fratribus Atiersiis unus modo Frater remuneratus esse dicitur.

7. Duae Latinis literis exaratae inscriptiones tam similes sibi sunt, ut, si quis priorem explicet, posterior simul explicetur. Utraque praeterea inscriptio duabus constat partibus sic sibi oppositis, ut, qui Fratribus Atiersiis donare aliquid dicatur, ipse deinde donetur a Fratre Atiersio. Hic III, b, 16. *Frateer Atiersiur* dicitur, eodemque modo III, b, 11., ubi tamen prior *e* litera nominis *Frateer* deleta est. Pluralis numerus intelligi nequit, nisi *dirsas* et *dirsa* pro singulari, *dirsans* pro plurali praesentis, quam pro participio, accipere malis: pro *Atiersiur* tamen in plurali numero Latinis literis *Atiersior* erat scribendum. Quare Frater Atiersius *Sehmenier dequrier Pelmner sorser* h. e. *Semoniae decuriae Pilumnis sociae* dicatur, non minus obscurum est, quam quomodo in initio quintae tabulae verba *Σεμενιες τεκυῤιες* intelligenda sint. Ibidem *Clavernia* quoque et *Casilas* gentes memorantur, unde *Claverniur* pro *Clavernius* et *Casilos* pro *Casilas* scriptum cognoscitur. Etsi enim III, b, 14. *agre Casiler*, ut III, b, 9. *agre Tlatie*, in genitivo dicitur, *Casilos* tamen III, b, 13., cui dativus *Casilate* III, b, 16. respondet, pro *Casilus* exaratum esse nequit, quia, tertia declinatione excepta, *s* finalis litera in his inscriptionibus semper in *r* mutatur. Apud Varronem quidem L. L. VII, §. 8. etiam in tertia declinatione legitur: »Olla *veter* arbos, *quirquir* est«; in nostris vero inscriptionibus praeter genitivum *farer* (*farris*) nullum tertiae declinationis nomen *s* finalem in *r* mutavit: unde neque *Casilar*, ut *Claverniur*, neque *dirsar*, ut *duir* in Lerpirii inscriptione, neque *Fratrur* vel *homonur*, ut *Atiersir* exaratum est. In mediis quoque vocabulis *s* litera mansit: unde *puri* non pro *pusi* (*sicut*), sed pro *πυῤε* (*quum*) positum accipio; *duir* vero, ut *far*, infinitivus esse mihi videtur, Graecorum more pro Latinorum gerundio usurpatus. Haec est igitur inscriptionum *versio verbalis:*

Inscriptiones tertiae tabulae posteriores, quae Latinis literis scriptae sunt.

III, b, 8 sq. *Clavernium dirsas herti Fratrus Atiersir posti acnu farer opeter P. IIII.*
Clavernius dicat muneri Fratribus Atiersiis pro sacro farris oblati plethra IIII.
III, b, 9 sq. *agre Tlatie Piquier Martier, et 'sesna homonus duir, puri far eiscurent, ote a vi.*
agri Tlatii Picii Martii, et tesseras hominibus dandas, quum faciendum censuerint, procul a vi.
III, b, 10 sqq. *Claverni dirsans herti Frateer Atiersiur Sehmenier dequrier Pelmner sorser*
Clavernio dicat muneri Frater Atiersius Semoniae decuriae Pilumnis sociae
III, b, 12 sq. *posti acnu vef X. cabriner, vef V. pretra toco, postra fahe, et 'sesna ote a vi.*
pro sacro partim X. capras, partim V. prius in feturam, posterius mactandas, et tesseras procul a vi.

III, b, 13 sq. *Casilos dirsa herti Fratrus Atiersir posti acnu farer opeter P. VI.*
Casilas dicat muneri Fratribus Atiersiis pro sacro farris oblati plethra VI.
III, b, 14 sq. *agre Casiler Piquier Martier, et 'sesna homonus duir, puri far éiscurent, ote a vi.*
agri Casili Picii Martii, et tesseras hominibus dandas, quum faciendum censuerint, procul a vi.
III, b, 16 sq. *Casilate dirsans herti Frateer Atiersiur Sehmenier dequrier Pelmner sorser*
Casilati dicat muneri Frater Atiersius Semoniae decuriae Pilumnis sociae.
III, b, 17. *posti acnu vef XV. cabriner, vef V., p. s. et 'sesna ote a vi.*
pro sacro partim XV. capras, partim V., uti supra, et tesseras procul a vi.

8. Etsi *Ϝεῤτε* supra *sacrificio* verti, *herti* tamen in his inscriptionibus, ut *χάριτι* apud Graecos, *muneri* significat: designatur enim hoc nomine, quicquid in alicujus gratiam datur, sive sacrificium sit, sive aliud quoddam munus. *Ποστι* Latinae praepositioni *pro* respondere supra vidimus: quodsi *acnu* Graeco adjectivo *ἁγνῷ* respondet, *posti acnu* significat *pro sacro*, quo donatio in perpetuum designari videtur. Ne enim *acnuam* Varronis R. R. I, 10, 2. et Columellae V, 1, 5. vel *agnam* Isidori Origg. XV, 15, 5. *ἄκεναν* Heronis vel *ἄκαιναν* Hesychii agnoscamus, prohibet ejusdem nominis in *cabriner* sive *caprini* pecoris donatione repetitio. Praeterea acnuam, etsi secundum Varronem Latine dicebatur, Columella et Isidorus rectius a Baeticae rusticis actum vocatum esse scripserunt: tum pro eo ante numeros IV. et VI. litera *P.* legitur, *plethra* significans; neque tamen ipsa agrorum plethra donata puto, sed quemadmodum Plautino versu Menaechm. V, 5, 15.

Non potest haec res ellebori jugere obtinerier,

tanta ellebori copia designatur, quanta ex agri jugere metitur, sic verbis *farer opeter P. IV.* vel *VI.* tanta *farris oblati* copia notari potuit, quanta e plethris IV. vel VI. meteretur. Hinc additur *et 'sesna* (*signa*) h. e. *σήματα* sive tesseras frumentarias, quibus exhibitis quotannis potuit accipi, quantum initio datum erat. *Farer opeter* igitur hoc loco aliter interpretandum est, quam *votir farer* in Lerpirii inscriptione explicandum mihi videbatur:

quum enim *opeter* participium ejus verbi sit, cujus imperativum *ωπετα* supra *offerto* verti, *farer* pro genitivo ejus nominis accipio, unde *farina* apud Latinos deducta est. At *puri far eiscurent*, qui quidem subjunctivus a Graeco verbo *ἐΐσκω* derivandum videtur, interpretor *quum facere censuerint* scil. homines, quibus tesserae dantur. *Homonus* Umbros pro *hominibus*, ut *Fratrus* pro *Fratribus*, dixisse, eo minus dubito, quod vetustissimi quoque Romani secundum Priscianum apud Putsch. p. 683. *homones* dicebant homines. *Ote a vi* sic interpretor, ut munus sponte factum indicetur: supra quidem *ωτε* pro *aut* legimus, sed hoc loco Graecum *ὠδὲ* vel Latinum *haud* est comparandum.

9. Plethrorum IV. eadem est ratio ad X. caprini generis pecudes, atque *P. VI.* ad *XV. cabriner:* utrisque vero adduntur praeterea V., post quem numerum Gruterus in altero loco III, b, 17. HS. exhibuit. Quum prior harum literarum in Dempsteri tabula deleta sit, equidem *P. S.* h. e. *pusei subra* (*screhto est* VII, b, 3.) legendum puto, quemadmodum apud Catonem R. R. 141. *V. S. S. E.* h. e. *uti supra scriptum est* legitur. Significatur igitur illis literis, supplendum esse *pretra toco*, *postra fahe*, h. e. *πρότερον τόκῳ, ὕστερον σφαγῇ* sive *prius in feturam, posterius ad mactandum. Vef — vef* pro *partim — partim* usurpatum esse, in Lerpirii inscriptione vidimus; tesseras vero de pecudibus pariter atque de frumento dari potuisse, Martialis VIII, 78. docet, in congiariis tesseras missilibus jactas significans, quae quibus contigissent, nobilem aliquam feram consequerentur. *Cabriner* quidem *capras* verti, sed proprie ille genitivus caprini generis pecudes, tam capros quam capras, significat. Hinc nescio, an in quintae tabulae initio *Σεμενιες τεκυϱιες* pro genitivo casu accipiendum sit, ut eadem decuria, cujus Frater Atiersius III, b, 11. 16. caprinas pecudes donasse dicitur, suem caprumque (*σιμ, καπϱυμ*), quorum ille V, b, 7. Jovi Patri, hic V, b, 10. Fausto Sancio offertur, ad sacrificia exhibuerit. *ΤεκFιας* autem pro dativo pluralis numeri accipio, unde genitivi *φαμεϱιας Πυμπεϱιας* dependent, ad indicandas gentes familiae sive stirpis Pompiliae, pro quibus sacrificia fiant. *ΤεκFια* igitur est Homeri *γενεή τε τόκος τε*; pro numero XII. autem XIX. emendandum esse puto, quia dativo casui *τεκFιας* undeviginti gentium nomina apponuntur, de quibus jam in tertia hujus operis particula, quae necessaria videbantur, monui. Hic tantum addo, quum reliqua omnia nomina, ut *Claverni(e)* et *Casilate* III, b, 10 et 16., in dativo casu posita sint, *Σατανες* quoque et *Ιυιεσκανες* pro dativo pluralis numeri accipiendum esse videri, ut *Satani* et *Jujescani* pro Satana et Jujescana gente dicantur. Ceterum Casilatis nomen tribus, reliqua omnia binis gentibus tributa videmus. His praemissis ad ipsas inscriptiones quintae tabulae explicandas progredior, quarum primam Dempsterus in pagina posteriore exhibuit; *verbalem* vero *versionem*, qualiscumque est, quemadmodum antea, praemitto rursus commentario, quo facilius intelligatur verborum contextus.

Prima quintae tabulae inscriptio.

V, b, 1 sq. *Σεμενιες τεκȣϱιες σιμ, καπϱȣμ ȣπετȣ τεκFιας φαμεϱιας Πȣμπεϱιας XIX:*
Semoniae decuriae suem, caprum offerto pro gentibus stirpis Pompiliae XIX:

V, b, 2 sq. *Ατιιεϱιατε, ετϱε Ατιιεϱιατε; ΚλαFεϱνιιε, ετϱε ΚλαFεϱνιιε;*
Atiersiate, altera Atiersiate; Clavernia, altera Clavernia;

V, b, 3 sq. *Κȣϱειατε, ετϱε Κȣϱειατε; Σατανες, ετϱε Σατανε; Πειεϱιατε, ετϱε Πειεϱιατε;*
Curejate, altera Curejate; Satanis, alteris Satanis; Peiersiate, altera Peiersiate;

V, b, 4 sq. *Ταλενατε, ετϱε Ταλενατε; Μȣσειατε, ετϱε Μȣσειατε;*
Talenate, altera Talenate; Musejate, altera Musejate;

V, b, 5 sq. *Ιȣιεσκανε, ετϱε Ιȣιεσκανες; Κασελατε, ετϱε Κασελατε, τεϱτιε Κασελατε.*
Jujescanis, alteris Jujescanis; Casilate, altera Casilate, tertia Casilate.

V, b, 7 sq. *Πεϱαξνανιε τειτȣ αϱμȣνε: ΙȣFε Πατϱε φετȣ; σι πεϱακνε σεFακνε ȣπετȣ:*
Sacrum dicito chorum: Jovi Patri facito; suem sacrem sanctum offerto:

V, b, 8 sq. *εFειετȣ σεFακνε ναϱατȣ; αϱFιȣ ȣστετȣ:*
ovatum sanctum dicito; arviga immolato:

V, b, 9 sq. *εȣ ναϱατȣ, πȣξε φαζε φετε, σεFακνε: ͱεϱι πȣνι, ͱεϱι Fινȣ φετȣ.*
in eo dicito, sicut caede facta, sancta: tam pane, quam vino facito.

V, b, 10 sq. *Fαπȣτȣ Σαζι αμπετȣ; καπϱȣ πεϱακνε σεFακνε ȣπετȣ:*
Fausto Sancio operator; caprum sacrem sanctum offerto:

V, b, 11 sq. *εFειετȣ ναϱατȣ; ζιFε αμπετȣ; φεσνε ϱε πȣϱτȣετȣ; ιφε φεϱτȣ; ταφλε επιϱφεϱτȣ:*
ovatum dicito; sevo operator; e fiscina rem consecrato; liba ferto; lauro februato:

V, b, 12 sq. *καπϱες πϱȣσεζετȣ ιφε αϱFειτȣ: πεϱσȣτϱȣ Fαπȣτις, μεφα, Fιστιζα φετα, φεϱτȣ:*
capri prosecto liba addito: lustramen Fausti, mazam, libatione facta, ferto:

V, b, 14 sq. *σFισεFε φεϱτȣ πȣνε; ετϱε σFισεFε Fινȣ φεϱτȣ; τεϱτιε σFισεFε ȣτȣϱ φεϱτȣ:*
solita ferto pane; altera solita vino ferto; tertia solita augmine ferto:

V, b, 15 sq. *πιστȣ νιϱȣ φεϱτȣ; Fεπεσȣτϱα φεϱτȣ: μαντϱακλȣ φεϱτȣ; πȣνε φεϱτȣ.*
bitumen nigrum ferto; veratrum ferto; mandragoram ferto; panem ferto.

V, b, 16 sq. *Πȣνε φεσναφε βενες, καβϱȣ πȣϱτȣFετȣ Fαπȣτȣ Σαζι: ΙȣFε Πατϱε πϱεπεσνιμȣ:*
Postquam fiscinis operatus eris, caprum consecrato Fausto Sancio: Jovem Patrem prius precator:

V, b, 18 sq. *Fεπεσȣτϱα πεσνιμȣ; Fεσκλες πεσνιμȣ; ατϱεπȣϱατȣ: αϱπελτȣ στατιτατȣ;*
in veratro precator; in vasculis precator; tripudiato; appellationem instituito:

V, b, 19 sq. *Fεσκλȣ πȣστϱȣ, πεστȣ ϱανȣ, πεσνιμȣ; πȣνι πεσνιμȣ; Fινȣ πεσνιμȣ; ȣνε πεσνιμȣ.*
in vasculo cum asphalto, bitumine candido, precator; in pane precator; in vino precator; in augmine precator.

V, b, 21 sq. *Ενȣ εϱȣς τετȣ Fιτλȣ Fȣφϱȣ: πȣνε ͱεϱιες, φαζȣ εϱȣͱȣ τιζλȣ σεστȣ ΙȣFε Πατϱε.*
Inde incantationes dicito cum vitulatione: postquam satisfeceris, hostiam cum incantatione sistito Jovi Patri.

V, b, 22 sq. *Πϐνε σεστε, ϐϱφετα μανϐFε ͱαβετϐ; εστϐ ιϐχϐ ͱαβετϐ:*
Postquam stiteris, saltationem bacchantem habeto; istud jubilum habeto:

V, b, 24 sq. *Ιϐπατεϱ! Σαζε! τεφε εστϐ Fιτλϐ Fϐφϱϐ σεστϐ! Πϐϱτιφελε τϱιϐπεϱ τειτϐ:*
Jupiter! Sanci! tibi istam vitulationem sisto! Consecrationem ter dicito:

V, b, 25 sq. *τϱιϐπεϱ Fϐφϱϐ ναϱατϐ: φειϐ ΙϐFε Πατϱε Fϐζιαπεϱ νατινε Φϱατϱϐ Ατιιεϱιϐ.*
ter jubilum dicito: facito Jovi Patri pro Fusia gente Fratrum Atiersiorum.

V, b, 27 sq. *Πϐνε αιπενες, κϱικατϱϐ τεστϱε εϐξε ͱαβετϐ: απε απελϐς, μεφε ατεντϐ.*
Postquam operatus eris, circulationem ad dextram cum ovatione habeto: quando absolveris, mazam intendito.

V, b, 28 sq. *Απε πϐϱτϐFιες, τεστϱε εϐξε ͱαβετϐ κϱικατϱϐ: αϱFιϐ ϐστετϐ; πϐνι φετϐ.*
Quando consecraveris, ad dextram cum ovatione habeto circulationem: arviga immolato; pane facito.

10. Praecipiuntur in hac inscriptione duo sacrificia *Jovi Patri* et *Fausto Sancio* facienda, atque in multis similia illis, quae in sexta tabula *Jovi Grabovio* et *Fiso Sancio* fiunt. Praemittuntur his sacrificiis verba *πεϱαξνανιε τειτϐ αϱμϐνε,* in quibus accusativos ab imperativo *τειτϐ* (*dicito*) dependentes, *πεϱαξνανιε(μ) αϱμϐνε(μ)*, *sacram harmoniam* designare puto, quemadmodum Prudentius Cathem. III, 90. cecinit: »Te nostra, Deus, canet harmonia«; *πεϱαξνανιε* vero adjectivum derivatum est ab illo, quod in his locis inter se comparandis legimus, ubi *σι πεϱακνε* pro *σιμ πεϱακνεμ*, ut *εFειετϐ σεFακνε* pro *εFειετϐμ σεFακνεμ* scriptum accipio.

V, b, 7 sq. *ΙϐFε Πατϱε φετϐ: σι πεϱακνε σεFακνε ϐπετϐ, εFειετϐ σεFακνε ναϱατϐ.*

V, b, 10 sq. *Fαπϐτϐ Σαζι αμπετϐ: καπϱϐ πεϱακνε σεFακνε ϐπετϐ, εFειετϐ ναϱατϐ.*

In his *σι πεϱακνε σεFακνε ϐπετϐ* nonnisi singulari numero differt ab illis, quae III, a, 6 sq. legimus: *σις σακϱεϐ πεϱακνεϐ* sive potius *σις σακϱες πεϱακνες ϐπετϐ* (*sues sacros sanctos offerto*). An *πεϱακνε* a *πεϱι* (*lustratione* IV, b, 30. 33.) deduci possit, nescio; *σεFακνε* sane a *σεFϐ* IV, b, 5. derivandum videtur ad suem *ἁγνὸν, ἅγιον, εὐαγῆ* designandum: nam *sacer, peracnis* sive *peracris* atque *sevacnis* sunt adjectiva synonyma, atque praecepta *πεϱαξνανιε τειτϐ αϱμϐνε* et *εFειετϐ σεFακνε ναϱατϐ* nonnisi nominibus *αϱμϐνε* et *εFειετϐ* differunt, quorum hoc, ut *ehiato* VII, b, 2. *ovatum* significat. Adjectivum *σεFακνε* ad *εFειετϐ* abundanter esse additum, ex eo intelligitur, quod in altero loco omissum sit: quod nisi factum esset, *εFειετϐ'* pro imperativo posset accipi, ut *σεFακνε ναϱατϐ* absolute diceretur, quemadmodum *σακϱε σεFακνε ϐπετϐ* II, 22. Observanda igitur videtur diversa vis similium terminationum: *φετϐ, ϐπετϐ, ναϱατϐ, αμπετϐ,* imperativi sunt, *εFειετϐ* et *Fαπϐτϐ* nomina; sed *εFειετϐ* est in accusativo casu positum, *Fαπϐτϐ*, ut *Αͱτϐ* ante *ΙϐFι* et *Μαϱτι* V, a, 10 sq., in dativo. Quia favor Umbrice *vapers* dici solebat, *Fαπϐτϐ Fausto* interpretandum putavi, *Αͱτϐ* vero (h. e. *Ovato*) *Incluto*, quomodo Jupiter audit apud Plautum Pers. II, 3, 1.

11. *Fαπϐτϐ* nomen esse Sancii, e repetitione ejus V, b, 17. cognoscitur;

αμπετϑ vero pro αμπεντϑ (ἀμφιπένϑ) scriptum esse, ex his locis inter se comparatis videre licet:

V, b, 10 sq. Fαπϑτϑ Σαζι αμπετϑ: καπϱϑ πεϱακνε σεFακνε ϑπετϑ, εFειετϑ ναϱατϑ.
V, a, 20 sq. ⱶϑντε ΙϑFιε αμπεντϑ: κατλϑ σακϱε σεFακνε. II, 25. τιζλϑ σεFακνι τειτϑ.
II, 22 sqq. ΙϑFε Πατϱε — αμπεντϑ: ϑFεμ σεFακνι ϑπετϑ, — τιζλϑ σεFακνι ναϱατϑ.

Quemadmodum in his πεϱακνε, σακϱε, σεFακνι, atque ναϱατϑ, τειτϑ synonyma agnoscuntur, sic etiam εFειετϑ et τιζλϑ similia significare videntur; est autem τιζλϑ ab imperativo τειτϑ, qui pro *dicato* pariter atque pro *dicito* usurpatur, derivandum, unde etiam V, b, 22. pro εϱϑς τε(ι)τϑ V, b, 21. sive *incantationes dicito* φαζϑ εϱϑⱶϑ τιζλϑ σεστϑ, h. e. *hostiam* (σφάγιον) *cum incantatoria dicatione sistito* exaratum legitur. Ex his intelligitur, quomodo verba πϑξε φαζε φετε V, b, 9., inter εϑ καϱατϑ — σεFακνε posita, interpretanda sint. Πϑξε V, a, 4. pro *puse* (*sicut*) scriptum est; φαζε non differt a *fahe* III, b, 13. (σφαγῇ); φετε denique, ut φετα V, b, 13., participium est verbi *far* (*facere*): hoc igitur ad verba αϱFιϑ ϑστετϑ (*arviga immolato*) praecipitur: *in eo dicito, sicut caede* (*hostiae*) *facta, sancta*. In his suspicari quidem possis, σεFακνε ad φαζε esse appositum, εϑ vero esse interjectionem *evoe* ad εFειετϑμ indicandum; sed V, a, 2. εϑ εσϑμ, pro quo VI, b, 20. *eo iso* legitur, *in eo ipso* significat. Quemadmodum in sacrificio Jovi Grabovio facto IV, b, 4. post αϱFια ϑστεντϑ sive *arvio fetu* VI, b, 56. ⱶεϱιε Fινϑ, ⱶεϱι πϑνι, h. e. ut nunc mihi vertendum videtur, *tam vino, quam pane*, additum est, sic in quinta quoque tabula, etsi diverso verborum ordine, ⱶεϱι πϑνι, ⱶεϱι Fινϑ φετϑ additur; verba vero FατϑFα φεϱινε φειτϑ nusquam leguntur. Panis et vini oblationem etiam in Sancii sacrificio legimus; sed adduntur multa alia, quae ad purgatoria pertinent, ut ζιFε sive *seva*, quae inter purgatoria relata esse a veteribus Plinius H. N. XXVIII, 9. §. 37 sq. testatur.

12. Ex purgatoriis alia sexta tabula in Fisi Sancii sacrificio exhibet, alia discuntur ex Ovidii versibus F. IV, 742 sq.

Libaque de milio milii *fiscella* sequatur,
Et crepet in mediis *laurus* adusta focis.

Ad milii fiscellam refero verba φεσνε ϱε πϑϱτιϑετϑ sive potius πϑϱταFετϑ, quemadmodum V, b, 17. scriptum est, h. e. e *fiscina rem consecrato*, ad liba ιφε φεϱτϑ, ad laurum ταφλε επιϱφεϱτϑ. Quum enim nullum vocabulum in Iguvinis tabulis a litera *l* incipiat, *laurum libaque* in illis frustra quaereremus, nisi e sequentibus verbis καπϱες πϱϑσεζετϑ ιφε αϱFειτϑ, h. e. *capri prosecto liba addito* jam in superiore hujus operis particula §. 22. didicissemus, Umbros *liba* ιφε dixisse, quemadmodum apud Homerum εἴβω pro λείβω legimus: unde ταφλε pro δάφνῃ sive *lauro* dictum agnoscitur. Επιϱφεϱτϑ non est e φεϱτϑ (*ferto*) compositum, sed, nisi ταφλε επιϱφεϱτϑ perperam pro ταφλεμε πιϱ φεϱτϑ h. e. *lauro piamen ferto* exaratum putare malis, pro *efurfatu* VI, a, 17. h. e. *februato*, scriptum videtur.

Πȣρτȣετȣ sive *πȣρτȣFετȣ* alias rectius *πȣρτȣFιτȣ* scribitur, ut in primae tabulae initio, et quia VI, b, 56. *pudrovitu* quoque scriptum est, non est compositum, ut *αρFειτȣ* pro Catonis *arvehito*, sed simplex verbum, unde subjunctivus *πȣρτȣFιες* V, b, 28. pro *portust* VII, b, 3. sive potius pro passivo *πȣρτιτȣ φȣστ* III, a, 18 sq. consecrationem significat. *Πρȣσεζετȣ* non est imperativus, qui *πρȣσεκατȣ* in fine secundae tabulae scribitur, sed dativus singularis numeri pro plurali *prosesetir,* quem sexta tabula exhibet: indeque dependet genitivus *καπρες*, ut genitivus *Fαπȣτις* V, b, 13. ab locali casu *περσȣτρȣ*. Eorum, quae in Fausti lustramine ferenda dicuntur, *μεφα*, *Fιστιζα* etiam IV, b, 17 sq. leguntur: quippe quae *ΦιȣFι* sive *Fisovi Sansii* VI, a, 5. VII, a, 37. debentur. Quia vero *φετα*, h. e. *facta*, ante *φερτȣ* scriptum est, *μεφα* quidem pro accusativo *μεφαμ* (*mazam*), sed *Fιστιζα* pro ablativo *vestisia* (*libamine*) accipio, quemadmodum *πȣνε*, *Fινȣ*, *ȣτȣρ*, cum accusativo *σFισεFε* constructa. *ΣFισεFε* aliter interpretari nescio, quam *solita*, a *σFεσȣ* in inscriptione marginali sive *sueso* VII, b, 1. derivandum; *ȣτȣρ* vero est *auctura* sive *augmen*, unde *ȣνε* IV, b, 20. pro augmine scriptum legimus, quod est apud Arnobium VII, p. 230. farciminum genus.

13. Rebus ad Fausti lustramen ferendis illae, cum quibus imperativus *πεσνιμȣ* constructum est, mutato ordine respondent; dubitari tamen nequit, *πιστȣνιρȣ* IV, b, 15. et *πεστȣρανȣ* IV, b, 19. invicem sibi respondere tanquam duas species bituminis, quod Virgilius G. III, 451. et Claudianus de VI. cons. Honor. 325. nigrum dicunt, secundum Plinium H. N. XXXV, 15. s. 51. vero Babylone etiam candidum gignebatur. *Πιστȣμ* enim a *πίσσα* Graecorum deduci potest quasi *πισσωτόν*, ut Latinorum *bitumen* quasi *πίττωμα* est: unde *πιστȣ(μ) νιρȣ(μ) bitumen nigrum*, *πεστȣ(μ) ρανȣ(μ) bitumen canum* sive *candidum* interpretor. Idem significat *πȣστρȣ(μ)*, cui *πεστȣ ρανȣ* appositum est, sive *postro* VI, a, 5. *πȣστε Λσιανε* IV, b, 26; *Fεπεσȣτρα* contra, quod e particula *ve*, quae secundum Gellium V, 12. modo augendi, modo minuendi vim habebat, et nomine *περσȣντρȣ* compositum (nam V, a, 30. *Fενπερσȣντρα*, ut in dativo pluralis I, 7. *Fεμπεσȣντρες* legitur) valde efficax lustramentum, veratrum scilicet, designat sive elleboros graves, quos Virgilius G. III, 451. cum bitumine nigro conjunxit. Cum eodem recte conjungitur *μαντρακλȣ* sive *mandraclo* VI, a, 4. (*mandragora*); quare vero iterum addatur *πȣνε φερτȣ*, quum jam supra *σFισεFε φερτȣ πȣνε* scriptum sit, dicere nescio, nisi ominis causa factum accipere velis, quod V, a, 20. legitur. Ad panariola tamen referenda videntur verba *πȣνε φεσναφε βενȣς* h. e. *postquam fiscinis operatus eris*, ut *Fεσκλες* V, b, 18. ad mandragoram, qui solus non repetitur in praeceptis de precibus. Caper Fausto Sancio quidem consecratur; sed ad Jovem Patrem prius preces funduntur, quemadmodum in Pomonae sacris II, 22 sq. *IȣFε Πατρε πρȣμȣ αμπεντȣ* praecipitur: hinc nomina *Fαπȣτȣ Σαζι* cum antecedentibus *καβρȣ πȣρτȣFετȣ* conjungo, *IȣFε Πατρε* contra cum sequente imperativo *πρεπεσνιμȣ*.

Αρπελτȣ στατιτατȣ, quia cum *ατρεπȣρατȣ* (*tripudiato*) conjungitur, *appellationem instituito* interpretor; *Fεσκλȣ* vero, quia *Fεσκλες πεσνιμȣ* praecedit, pro eo vasculo accipio, in quo bitumen servabatur. Verba *Fιτλȣ Fȣφρȣ* V, b, 21. cum praecepto *ερȣς τετȣ* (*incantationes dicito*) constructa non, ut olim conjeceram, ad *vituli votivi* sacra, quorum hoc loco nulla fit mentio, sed ad *vitulationem* referenda sunt, quam Virgilius A. VI, 657. *laetum paeana* vocavit. Quemadmodum enim apud Romanos secundum Macrobium S. III, 2. *vitula* dicebatur victoria, post quam certis sacrificiis fiebat vitulatio, atque *Vitula* dea, quae laetitiae praeerat; sic *Fιτλȣμ Fȣφρȣμ* (*vitulum jubilum*) laetum paeana designat.

14. Ad jubila spectant fere omnia, quae post preces leguntur. Primo quidem praecipitur: *πȣνε ⱶερıες* (*postquam satisfeceris* vitulationi), *φαζ(ι)ȣ ερȣⱶȣ τιζλȣ σεστȣ ΙȣFε Πατρε* (*σφάγιον* sive *hostiam cum incantatoria dicatione sistito Jovi Patri*); deinde vero additur: *πȣνε σεστε(ς)* (*postquam stiteris*), *ȣρφετα μανȣFε ⱶαβετȣ* (*ὀρχηστὺν μανιάδα* sive *saltationem bacchantem habeto*: *εστȣ ιȣκȣ ⱶαβετȣ* (*istum ἴυγμὸν* sive *jubilum habeto*); a quibus gradu solo differt, quod supra legimus: *ατρεπȣρατȣ, αρπελτȣ στατιτατȣ*. Quemadmodum porro IV, a, 22. *τριιȣπερ ετατȣ* scil. *τειτȣ* (*ter paeana dicito*) scriptum est, sic in nostra tabula post preces *Ιȣπατερ! Σαζε! τεφε εστȣ Fιτλȣ Fȣφρȣ σεστȣ!* (*Jupiter! Sanci! tibi istam vitulationem sisto!*), in quibus non tam alliteratio *Fιτλȣ Fȣφρȣ*, quam homoeoteleuton *εστȣ — σεστȣ* quaesitum videtur, *πȣρτιφελε τριιȣπερ τειτȣ, τριιȣπερ Fȣφρȣ ναρατȣ* (*consecrationem ter dicito, ter jubilum canito!*). Tum *φειȣ* pro *φετȣ* exaratum est, ut IV, a, 40. *τȣσειȣ* pro *τȣσετȣ*, atque *απελȣς* V, b, 27. ab *αντενες* non magis differt, quam *πȣρτȣFιες* V, b, 28. a *πȣρτιιȣς* V, a, 9.: nam *ατεντȣ* quoque pro *αντεντȣ* (*intendito*, porrigito) scriptum est, ut *ȣστετȣ* V, b, 9. 29. pro *ȣστεντȣ*, et *κρικατρȣ* pro *κρενκατρȣμ* IV, a, 11. sive *crincatro* VI, a, 49. (*circulatione*). *Εȣξε* vero, ut *αⱶτιμεμ* IV, a, 12., *εὐασμὸν* (*ovationem*) designat. His praeceptis in altera ejusdem tabulae pagina adduntur alia, quorum *versionem verbalem*, in quantum fieri potest, rursus praemitto commentario.

Secunda quintae tabulae inscriptio.

V, a, 1 sq. *Πȣνε καρνε σπετȣριε, Ατιιεριε αFιεκατε, ναρακλȣμ Fȣρτȣς,*
Postquam in carne spetili, Atiersiis auspicatis, dedicationem compleveris,

V, a, 2 sq. *εστȣ εσȣνȣ φετȣ Φρατρȣσπερ Ατιιεριε; εȣ εσȣμ εσȣ ναρατȣ:*
cum isto omine facito pro Fratribus Atiersiis; in eo ipso hoc dicito:

V, a, 3 sq. *Περε καρνε σπετȣριε, Ατιιεριε αFιεκατε, αιȣ ȣρτȣ, φεφȣρε φετȣ, πȣξε νειπ ερετȣ!*
Siquidem in carne spetili, Atiersiis auspicatis, prece oratum, februis factum, etsi nec serviliter!

V, a, 4 sq. *Fεστιζε Σαζε σακρε, ΙȣFε Πατρε βȣμ περακνε, σπετȣρε περακνε ρεστατȣ ΙȣFιε:*
Libamina Sancio sacra, Jovi Patri bovem sacrem, spetile sacrum reponito Jovi:

V, a, 6 sq. *ȣνȣ εϱι ετȣ σαχϱε : πελσανȣ φετȣ ; αϱFιȣ ȣστεντȣ ; πȣνι φετȣ ; ταζεξ πεσνιμȣ αϱεπε αϱFες.*
inde incantationem dicito sacram : balsamo facito ; arviga immolato ; pane facito ; tacens precator pro ardore arvigae.

V, a, 7 sqq. *Πȣνε πȣϱτιιȣς, ȣνȣ σȣϱȣ πεσȣτϱȣ φετȣ τιχαμνε : IȣFιε χαπιϱε πεϱȣ πϱεFε φετȣ.*
Postquam consecraveris, inde sociale lustramen facito dicamine : Jovi capide cum prece prius facito.

V, a, 9 sq. *Aπε πȣϱτιιȣς, (σ)ȣϱȣ . εϱȣς τετȣ : ενȣ χȣμαλτȣ ; χȣματε πεσνιμȣ.*
Quum consecraveris, in sociali (lustramine) incantationes dicito : inde cumulato ; tacite precator.

V, a, 10 sq. *Aιτȣ IȣFι(π) ȣFε πεϱαχνεμ πεϱαεμ φετȣ : αϱFιȣ ȣστεντȣ ; πȣνι φετȣ.*
Incluto Jovi ove sacra cum purgamine facito : arviga immolato : pane facito.

V, a, 11 sq. *Aιτȣ Μαϱτι αβϱȣνȣ πεϱαχνε φετȣ : αρFιν ȣστετȣ ; φασιȣ πϱȣσεζετε αϱFειτȣ :*
Incluto Marti aprugno sacri facito : arviga immolato ; fercto prosecta addito :

V, a, 13 sq. *πεϱαε φετȣ ; πȣνι φετȣ ; τϱα εχFινε φετȣ ; αζετȣς πεϱαχνε φετȣ.*
purgamine facito ; pane facito ; lacte equino facito ; — — —

15. *Πȣνε Fȣϱτȣς* mihi non differre videtur a verbis *πȣνε χȣFȣϱτȣς* IV, a, 11. ; an vero *χαϱνε σπετȣϱιε* pro carne spetili recte acceperim, quaeri potest. *Aτιιεϱιε* post *Φϱατϱȣσπεϱ* V, a, 2., ut II, 29. coll. 24., sine dubio pro *Aτιιεϱιες* exaratum est. Hinc etiam *Aτιιεϱιε αFιεχατε* V, a, 1. et 3. pro ablativis absolutis *Aτιιεϱιες αFιεχατες* (*Atiersiis auspicatis*) accipio, et verba *εστȣ εσȣνȣ* (*cum isto omine*) ad eos refero; *ναϱαχλȣμ* vero, quia *ναϱατȣ* quoque et *τειτȣ* synonyma sunt, idem designare puto, quod *τιζλȣμ* h. e. dicationem sive preces dicatorias, quales praecipiuntur post praemissa verba *εȣ εσȣμ εσȣ ναϱατȣ* (*in eo ipso hoc dicito*). In his verbis, quae jam VI, b, 20. 22. legimus, *εσȣ* accusativus est neutrius generis; sed *εσȣμ* casus localis pro *esome* VI, a, 47. sive *εσȣμεχ* IV, a, 8., quocum *εȣ* constructum est, ut *eo* cum *iso* VI, b, 20. Preces, quae sequuntur, non absolutas, sed inchoatas tantum puto, in quibus *αιȣ*, ab *ajo* fortasse derivandum, non differre videtur a nomine *ναϱαχλȣ*: additum enim est *ȣϱτȣ* (*oratum*), quod cum primo precum verbo *persei* atque postremis *pusei neip eritu* etiam VI, b, 26 sq. cet. legitur. *Φεφȣϱε* pro *φεφȣϱες* (*februis*) exaratum existimo, *φετȣ* vero, quia eodem modo explicandum est, quo participium *ȣϱτȣ* (*orto*), pro *φετȣμ* (*factum*). Februa intelligo ea omnia, quae in Sancii sacrificio legimus, purgamina; unde etiam *Fεστιζε* interpretandum videtur, quomodo *Fιστιζα* V, b, 13., ad quod nomen adjectivum *σαχϱε* refero, ut *πεϱαχνε* ad *βȣμ* et *σπετȣϱε*, tanquam accusativos ab imperativo *ϱεστατȣ* (*reponito*) dependentes. *IȣFιε* bis, ut *IȣFιπ* V, a, 10., pro *IȣFι* sive *IȣFε* exaratum est: notandum autem, quod Jovi V, b, 7. *σι(μ)*, V, a, 5. *βȣμ*, V, a, 10. *ȣFε(μ)*, Marti vero V, a, 11. *αβϱȣνȣ(μ)*, ut Sancio V, b, 10. *χαπϱȣ(μ) πεϱαχνε(μ)* sacrificandum esse legamus. His hostiis in priore inscriptionis parte praeter *περαχνεμ* etiam *σεFαχνεμ* adjectivum additum vidimus, quod non fit in posteriore: nam *πεϱαεμ*, quod V, a, 11. legitur, pro

πεϱας V, a, 13. scriptum est, quod, quum IV, a, 44. *πεϱαια* quoque scribatur, pro *re purgatoria* usurpatur.

16. Non uno vitio laborat haec tabula: unde non dubito, quin *ϑνϑ* V, a, 6 et 8. pro *ενϑ* exaratum sit; *εϱι ετϑ* tamen, quod pro *εϱυς τετϑ* V, b, 21. scriptum legitur, sic explicari potest, quasi *εϱι* casus localis sit in singulari numero. *Ετϑ* (*agito*) enim, ut jam nonnulla exempla docere nos potuerunt, plura vero ex prima secundaque tabulis nos docebunt, aliorum imperativorum loco cum casu locali construi solebat. Hinc *σακϱε* quoque cum *εϱι* conjungendum puto, ut paullo superius cum *Fεστιζε*: separandum sane est a sequentibus, quae eodem fere modo in quarta tabula lecta comparare liceat.

V, a, 6 sq. *πελσανϑ φετϑ; αϱFιϑ ϑστεντϑ; πϑνι φετϑ; ταζεξ πεσνιμϑ αϱεπε αϱFες.*
IV, b, 27 sq. *πελσανα φετϑ; αϱFια ϑστεντϑ; πϑνι φετϑ; ταζεξ πεσνιμϑ αϱιπεϱ αϱFις.*
V, a, 7 sq. *Πϑνε πϑϱτιϑς, ϑνϑ σϑϱϑ πεσϑτϱϑ φετϑ τικαμνε*
IV, b, 28 sq. *Απι—πϑϱτιϑς, σϑϱϑμ πεσϑντϱϑ φετϑ: εσμικ Fεστιζαμ πϱεφε φικτϑ.*
V, a, 8 sq. *ΙϑFιε καπιϱε πεϱϑ πϱεFε φετϑ.*
IV, b, 29 sq. *Τεφϱι ΙϑFι φετϑ — πεϱι καπιϱε πεϱϑμ φειτϑ.*
V, a, 9 sq. *Απε πϑϱτιϑς, (σ)ϑϱϑ ἐϱυς τετϑ: ενϑ κϑμαλτϑ; κϑματε πεσνιμϑ.*
IV, b, 31. 34 sq. *Απι — πϑϱτιϑς, ενϑκ σϑϱϑμ — εϱυς τιτϑ: ξεϱεφ κϑμϑλτϑ; — κϑματς πεσνιμϑ.*

Varietatum lectionis, quas typis distinxi, aliae sunt leves, ut *απε* et *απι*, *τετϑ* et *τιτϑ*, *φετϑ* et *φειτϑ*, *κϑματε(ς)* et *κϑματ(ε)ς*, *αϱεπε(ϱ) αϱFες* et *αϱιπεϱ αϱFις*, *σϑϱϑ πεσϑτϱϑ* et *σϑϱϑμ πεσϑντϱϑ*, *πεϱϑ* et *πεϱϑμ*; aliae non pertinent ad grammaticam, ut *ΙϑFιε* et *Τεφϱι ΙϑFι*, in quibus tamen mirum est, quod *ΙϑFιε* pro *ΙϑFι*, *Τεφϱι ΙϑFι* contra pro *Τεφϱε ΙϑFιε* scriptum videatur. Nonnulla verba locum modo mutarunt, ut *πϱεFε* et *ενϑ(κ)*; nonnulla saepius inter se permutantur, ut *πϑνε* et *απι*; nonnulla denique abundant, ut *ϑνϑ* sive *ενϑ* pro *ενϑκ* sive *εσμικ*, *φετϑ*, *πεϱι* et *ξεϱεφ*. Sed memorandae sunt literae *α* et *ϑ* inter se permutatae, ut *κϑμαλτϑ* pro *κϑμϑλτϑ*, *πελσανα* pro *πελσανϑ*, *αϱFιϑ* contra pro *αϱFια*: varietates porro vocabulorum, ut *φικτϑ* pro *φετϑ*, *τικαμνε* pro *Fεστιζαμ*.

17. His inter se comparatis in quinta tabula pauca adduntur, quibus comparatis iterum plura discuntur.

V, a, 10 sq. *ΑFτϑ ΙϑFιπ ϑFε πεϱακνεμ πεϱαεμ φετϑ: αϱFιϑ ϑστεντϑ; πϑνι φετϑ.*
V, a, 11 sqq. *ΑFτϑ Μαϱτι αβϱϑνϑ πεϱακνε φετϑ: αϱFιν ϑστετϑ — πεϱαε φετϑ; πϑνι φετϑ.*

Ut omittam *ΙϑFιπ* perperam pro *ΙϑFιε* sive *ΙϑFι*, et *αϱFιν* pro *αϱFιϑ* exaratum, aliasque varietates satis notas, ut *αβϱϑνϑ(μ)* h. e. *aprugnum* pro *αβϱϑμ*: notandum est imprimis, quod *πεϱαεμ* non sit ad *ϑFε(μ)* referendum, ut *πεϱακνεμ*, sed in casu locali positum pro *πεϱαε φετϑ* usurpetur, quemadmodum supra *τικαμνε* (*dicamine*) pro *Fεστιζαμ* (*libamine*) *φικτϑ* scriptum vidimus. Quae inter *αϱFιν ϑστετϑ* et *πεϱαε φετϑ* inserta sunt,

sine dubio idem significant, quod verba *prosesetir fasio ficla arsveitu* VI, a, 44.: unde *φασιȣ* a *φαζιȣ* V, a, 16. sive *φαζȣ* V, b, 22. distinguendum, *πϱȣσεζετε* vero pro *πϱȣσεζετες* scriptum esse discimus. *Τϱα εκFινε lacte equino* esse vertendum, in tertia particula §. 22. jam monui: *αζετȣς* vero explicari nequit, nisi pro *ασεζετες καϱνȣς*, h. e. *insectis carnibus*, quod I, 7. legitur, perperam exaratum putemus. Hinc lacunam potius in versione mea admisi, quam ut emendationem quamvis probabilem lectoribus invitis obtruderem. Sed quum operarum culpa factum sit, ut in hac inscriptione non omnia satis illustrari possent; in iis, quae sequuntur, accusanda est nostra ipsorum ignorantia, quod non pauca parum intelligantur. Prima statim verba tam ignota sunt, pleraque praeterea tam abrupte atque concise enuntiantur, ut interdum ne constructio quidem verborum possit perspici. Nihilo secius, ut melius intelligantur, quae monebo, ***verbalem versionem*** praemittam.

Tertia quintae tabulae inscriptio.

V, a, 15. *Ⱶȣντια κατλε τιζελ σταχαξ εστ, σȣμε ȣστιτε:*
In saçris Hondiis catuli dicatio instituenda est, simul ostenta:

V, a, 16 sq. *αντεϱ μενξαϱȣ ζεϱσιαϱȣ Ⱶεϱιιει φαζιȣ αϱφεϱτȣϱ αFες ανξεϱιατες;*
inter mensarum sortilegarum vel hostiarum eventum aves auguriales;

V, a, 17 sq. *μενξνε κȣϱζλασιȣ φαζια τιζιτ: Ⱶȣντια φεϱτȣ κατλȣ:*
in mensa Quiritia hostiae dicatae: in sacris Hondiis ferto catulum:

V, a, 18 sq. *αϱFια, στϱȣⱵζλα φικλα, πȣνε, Fινȣ, μαλȣ μαλετȣ, μαντϱαⱵκλȣ;*
arvigam, struem in phiala, panem, vinum, — — mandragoram;

V, a, 19 sq. *Fεσκλα σνατα, ασνατα; ȣμεν φεϱτȣ: πιϱ ασε αντεντȣ: εσȣνȣ πȣνι φειτȣ.*
vascula cocta, incocta; augmen ferto: piamen cum prece intendito: omen pane facito.

V, a, 20 sq. *Ⱶȣντε ΙȣFιε αμπεντȣ κατλȣ σακϱε σεFακνε Πετϱȣνιαπεϱ νατινε Φϱατϱȣ Ατιιεϱιȣ:*
Hondae Joviae operator catulo sacri sancto pro Petronia gente Fratrum Atiersiorum:

V, a, 21 sq. *εσȣνȣ πεϱαε φȣτȣ κατλες: σȣπα ⱵαⱵτȣ, σȣφαφιαφ σȣπαφ ⱵαⱵτȣ:*
omen purgamine fito catuli: sulfure februato, suffito sulfure februato:

V, a, 23 sq. *βεϱȣς απλενιες πϱȣσεζια καϱτȣ; κϱεματϱα απλενια σȣτεντȣ:*
verubus extorum prosicia caedito; prunas extis subtendito:

V, a, 24 sq. *πεϱȣ μεϱιτȣ, αϱFια, πȣνι, πȣϱτȣFιτȣ; Fεστικατȣ; αⱵτϱεπȣϱατȣ:*
cum prece merita, arviga, pane, consecrato; libato; tripudiato:

V, a, 25 sq. *πȣστιν ανζιφ Fινȣ νȣFις; αⱵτϱεπȣϱατȣ: τιȣ πȣνι! τιȣ Fινȣ! τειτȣ.*
pro aris vino instaures; tripudiato: tibi pane! tibi vino! dicito.

V, a, 26 sq. *ΒεϱFα φϱεⱵτεφ φεϱτȣ: πȣϱε νȣFιμε φεϱεστ, κϱεματϱȣφ σȣμελ φεϱτȣ Fεστιζια:*
Verua frictis (extis) ferto: prout instaurato tuleris, in prunis simul ferto libamen:

V, a, 27 sq. *πεϱȣμε πεϱσνιͰμȣ κατλες: τȣFα τεφϱα, τεϱτι εϱȣς, πϱȣσεκατȣ:*
prece precator catuli (nomine): duo tepora (exta), dictis incantationibus, prosecato:

V, a, 28 sq. *ισȣντ κϱεματϱȣ πϱȣσεκτȣ στϱȣͰζλα φικλα αϱFειτȣ: κατλȣ πȣϱτȣFιτȣ:*
item in prunis prosecto struem in phiala addito: catulum consecrato:

V, a, 29 sq. *αμπεϱια πεϱσνιͰμȣ: ασεζετα καϱνε πεϱσνιͰμȣ: Fεντεϱσȣντϱα πεϱσνιͰμȣ:*
expiatoria precator: in insecta carne precator: in veratro precator:

V, a, 30 sq. *σȣπα σπαντεα πεϱτεντȣ: Fεσκλες Fȣφετες πεϱσνιͰμȣ:*
sulfura suffita praetendito: in vasculis — precator:

V, a, 31 sq. *Fεστικατȣ: αͰτϱεπȣϱατȣ: αϱπελτȣ στατιτατȣ: σȣπα, πȣστϱα πεϱστȣ.*
libato: tripudiato: appellationem instituito: sulfure, bitumine purgato.

V, a, 32 sq. *Ιεπϱȣ εϱȣς μανι κȣFειτȣ: σιιναμαϱ ετȣ: τȣFεϱ*[ε] *καπιϱȣς πȣνε φεϱτȣ:*
Porro incantationes manu perficito: suffimine agito: duabus cum capidibus panem ferto:

V, a, 33 sq. *βεϱFα, κλαFλαφ ααναφεͰταφ; Fεσκλȣ σνατȣ, ασνατȣ, ȣμεν φεϱτȣ:*
verua, glebulis (carnis) circumfixis; in vasculo cocto, incocto, augmen ferto:

V, a, 34 sq. *καπιϱε Ͱȣντε ΙȣFιε Fεστικατȣ Πετϱȣνιαπεϱ*[τ] *νατινε Φϱατϱȣ Ατιιεϱιȣ:*
capide Hondae Joviae libato pro Petronia gente Fratrum Atiersiorum:

V, a, 35 sq. *βεϱȣς σεFακνις πεϱσνιͰμȣ, πεϱτ σπινια: ισȣντ κλαFλες πεϱσνιͰμȣ:*
in verubus sacris precator, parato suffimine: item in glebulis (carnis) precator:

V, a, 37. *Fεσκλες σνατε, ασνατες, σεFακνις σπινιαμα πεϱσνιͰμȣ:*
in vasculis coctis, incoctis, sacris cum suffimine precator:

V, a, 37 sq. *Fεστικατȣ: αͰτϱεπȣϱατȣ: σπινα ȣμτȣ: ȣμνȣ σεFακνι πεϱσνιͰμȣ:*
libato: tripudiato: suffimine auspicator: in augmine sacro precator:

V, a, 38 sq. *μανφε ασα Fȣτȣ; ασαμα κȣFεϱτȣ; ασακȣ Fινȣ σεFακνι; ταζεξ πεϱσνιͰμȣ.*
manibus preces voveto; precando cumulato; cum precibus vino sacro (facito); tacens precator.

V, a, 40 sq. *Εσȣφ πȣσμε Ͱεϱτεϱ εϱȣς κȣFειτȣ; τεϱτȣ Fινȣ, πȣνε τεϱτȣ: στϱȣͰζλας φικλας:*
Dehinc postremi sacrificii incantationes perficito; dicito in vino, in pane dicito: strue in phiala:

V, a, 41 sq. *σȣφαφιας; κȣμαλτȣ; καπιϱε; πȣνες Fεπȣϱατȣ: ανταχϱες κȣματες πεϱσνιͰμȣ:*
suffimine; cumulato; capide; pane — in integris tacite precator:

V, a, 42 sq. *αμπαϱιͰμȣ: στατιτα σȣβαͰτȣ: εσȣνȣ πȣϱτιτȣ φȣτȣ: κατελ ασακȣ πελσανς φȣτȣ.*
cremato: statuta supplicato: omine peractum esto: catulus cum precibus sacratus esto.

In margine: *ΚFεστϱετιε ȣσαιε σFεσȣ FȣFζις τιτε τειες.*
Quaestoritia approbatione suetum ex votis dicate diis.

18. Quamvis incerta sint pleraque, hoc tamen perspicitur, sermonem esse de sacris *Hondae Joviae* sive Bonae Deae: unde primum inscriptionis verbum *Ͱȣντια* pro *Ͱȣντιαμε* positum puto, ut *Τϱα Σατα* IV, a, 35. pro *Traha Sahatam* VII, a, 44. sive *Σαταμε* IV, a, 38., ad indicanda Hondae Joviae sacra, quorum hostia catulus fuit. Catulos lactantes

Romani quoque secundum Plinium H. N. XXIX, 14. adeo puros existimarunt, ut his etiam placandis numinibus hostiarum vice uterentur. Inter alia numina Genitae Maniae, quam Bonam quoque Deam vocabant, catulo res divina fiebat, de qua videndus est Plutarchus in Quaest. Rom. 277 et 280. Quemadmodum apud Oscos famulus secundum Festum *famel* dicebatur, sic catulus in fine nostrae inscriptionis *κατελ* vocatus est, pro cujus genitivo *κατλες* V, a, 22. 27. etiam *κατλε* scribi potuit; pro *τιζλυ* V, b, 22. vero *τιζελ*, ut *εϕελ* IV, b, 31. pro *erus* VI, a, 25. sive *εϕεζλυ* I, 13. *Σταχαξ* a verbo aliquo derivandum est, ut *πιϜαξ* et *Ϝαχαξε* IV, a, 7 sq. sive *pihos* et *vacose* VI, a, 47. Quodsi *σταχαξ* participium gerundivum est ejus verbi, cujus iterativa forma *στατιτατυ*, a *στατιτα* V, a, 42. (*statuta*) derivanda, V, a, 32. legitur; inscriptionis initium verti potest: *In sacris Hondiis catuli dicatio* sive consecratio *instituenda est.* Verba *συμε υστιτε* etiam in initio secundae tabulae leguntur, post verba *εσαυε φυια Ϝεϕτεϕ* h. e. *omen fiat sacrificii.* Hinc *συμε*, pro quo V, a, 27. *συμελ* quoque scriptum est, non differre videtur ab adverbio *somo* VI, b, 9 sq., quod *simul* vel *atque* significat; *υστιτε* vero *ostenta* designare potest, quemadmodum imperativus *υστετυ* V, a, 12. pro *υστεντυ* legitur. Certe *υστιτε* in secundae tabulae initio nomen est, unde genitivi *σεστεντασιαϕυ υϕνασιαϕυ* dependent, ut designentur auspicia ex urnulis sextantariis petenda. In nostra quoque inscriptione verbis *αντεϕ μενξαϕυ ζεϕσιαϕυ Ϝεριιει φαζιυ αϕφεϕτυϕ* auspicia significari, additae *αϜις ανξεϕιατες* sive *aves auguriales* docent, quibus designantur auguria *αντεϕ αϕφερτυϕ(εμ)* h. e. inter auspiciorum eventum captanda. Per genitivos vero, quos conjunctio *Ϝεϕιιει* sive *heriei* (*vel*) VII, a, 3. conjungit (nam et *μενξαϕυ ζεϕσιαϕυ* genitivi sunt, ut *Ϝαπιναϕυ* IV, b, 34., et *φαζιυ*, ut *pihaclo* VI, b, 54.), duplex auspiciorum genus significatur. *Φαζιυ αϕφεϕτυϕ* sive hostiarum eventus ad haruspicinam referri potest; sed quae sint *μενξαϕυ ζεϕσιαϕυ* auspicia, difficile est dictu. *Mensarum* quidem auguria varia recenset Plinius H. N. XXVIII, 2. a med. interque ea sunt secundum Paulum Diaconum *vernisera;* sed quis est, qui ea definiat?

19. *Μενξνε* pro casu locali *μενξιμε* accipi potest; sed appositum adjectivum *κυϕζλασιυ* non minus obscurum est, quam *ζεϕσιαϕυ*. An intelligenda est *curialis mensa*, in qua secundum Festum et Dionysium Halic. II, 83. Junoni Curiti immolari solebat? quippe quam *Κυϕετιες* nomine designatam vidimus IV, a, 4. At hostiae dicatae (*φαζιυ τιζιτε*) in mensa Quiritia, quia post aves auguriales memorantur, diversae videntur a mensarum *ζεϕσιαϕυ* auspiciis, quas tamen sortilegas dixi, quoniam ad sortes respici non dubito, si non ad divinae urnae sortes, quarum Horatius S. I, 9. 30. meminit, ad *ῥαβδομαντεῖαν* certe Tibulli I, 3, 11 sq., quam Cicero de divin. II, 41. Praenestinis tribuit. Sequentia minus obscura sunt, etsi valde concisa est oratio: *κατλυ* enim scriptum est pro *κατλυ αμπεντυ* V, a, 20., *αϕϜια* pro *αϕϜια υστεντυ* V, a, 12., *στϕυϜζλα φικλα* pro

στρȣϝζλα φικλα αρϜειτȣ V, a, 28 sq., *πȣνε, Ϝινȣ,* pro *ϝερι πανι ϝερι Ϝινȣ φετȣ* V, b, 9 sq., *μαντραϝκλȣ* pro *μαντρακλȣ φερτȣ* V, b, 16. sive *mandraclo difue destre habitu* VI, a, 4., quibus locis comparatis *μαλȣ μαλετȣ* pro *persae fetu* vel *Ϝεπεσατρα φερτȣ positum* videri potest. Fortasse *moly* Homeri Od. X, 287 sq. 302 sqq. intelligendum est, herbarum contra summa veneficia laudatissima, de qua videndus est Plinius H. N. XXV, 4 (8), vel *scilla*, quam Virgilius G. III, 451. cum elleboris laudat; tum *μαλετȣ* esset adjectivum, ut *μωλυτικὸν* a *μωλύω* derivatum, unde *μώλυζα* quoque nomen habet. *Ϝεσκλα σνατα, ασνατα* quae dicantur, nescio, nisi vascula *κμητά, ἄκμητα,* h. e. cocta, incocta, intelligere velis; sed *ȣμεν augmen* est, farciminis genus apud Arnobium. Pro *πιρ ασε αντεντȣ* IV, a, 12. *πιρ αϝτιμεμ εντεντȣ* legimus: unde *ασε* pro *ασαμε* h. e. *σὺν ἀρᾷ* accipiendum videtur. Denique *εσȣνȣ πȣνι φειτȣ* nescio an interpretandum sit *omen pane facito*, ut paullo infra *εσȣνȣ περαε φατȣ omen purgamine fito*, vel IV, a, 9. *ρεστεφ εσȣνȣ φειτȣ sacris repositis omen facito.* Panis enim jam supra memoratus est; omen secundum vero petebatur et ante ipsum sacrificium et in sacrificii initio atque fine: unde V, a, 42 sq. scriptum est *εσȣνȣ πȣρτιτȣ φȣτȣ* h. e. *omine peractum esto.*

20. Catuli sacra esse expiatoria, inde cognoscitur, quod omen statim purgamine petendum dicatur, addito praeterea genitivo *κατλες*. Verbis *persae fetu* VI, b, 58. a, 3. *σȣπα σȣμτȣ* IV, b, 9. 17. respondet: unde in nostra tabula additur *σȣπα ϝαϝτȣ, σȣφαφιαφ σȣπαφ ϝαϝτȣ,* pro quibus VI, a, 17. VII, a, 38 sq. *sopa(m) purome efurfatu, subra spah(a)mu* legimus. Tam *σȣπα(φ)* igitur quam *sopa(m)* pro ablativo *sulfure* scribi potuit: *ϝαϝτȣ* vero, si verbis *purome efurfatu* respondet, imperativus est verbi Graeci *ἁγίζω* sive *καθαγίζω*, et *σȣφαφιαφ* ad *σȣπαφ ϝαϝτȣ* additum idem significat, quod *subra spahamu*, quasi *spahamu* e *sopahamu* contractum sit. Verumtamen adjectivum *σȣφαφιας* V, a, 41. etiam sine *σȣπα ϝαϝτȣ* pro suffimine legitur. *Βερȣς* sine dubio dativus pluralis est, cujus nominativus vel potius accusativus *βερϜα* V, a, 26. et 33. *verua* designare videtur, ut genitivus *απλενιες* a *πρȣσεζια* sive *prosicia* dependens *σπλάγχνα* sive *ablegmina*, quae sunt viscerum prosegmina. Nam apud Virgilium legimus:

A. I, 212. Pars (viscera) in frusta secant, verubusque trementia figunt.

A. V, 103. Subjiciunt verubus prunas et viscera torrent.

Καρτȣ pro *καρτȣ* sive *καριτȣ, carsitu* VI, b, 17. (*caedito*) exaratum est, ut *τερτι* V, a, 28. pro *τερτις* III, a, 7.; *κρεματρα* vero prunae dici potuerunt, quemadmodum Columella XII, 19, 3. ligna tenuia, quibus fornax incendebatur, *cremia* dixit. Tum *απλενια* pro *απλενιαμε* positum videtur, ut loco dativi construi possit cum imperativo *σȣτεντȣ* (*subtendito*). Quae sequuntur, concise rursus enarrata sunt: nam *μεριτȣ* non pro imperativo accipiendum est, sed pro ablativo, ut sollenne in Romanorum votis adverbium *merito*; *περȣ* vero V, a, 27. plenius *περȣμε* scribitur. Etiam imperativus *πȣρτȣϜιτȣ* non cum

ablativis *αϱFια, πυνι*, construendus, sed absolute explicandus est, ut VI, b, 56. *surur pudrovitu*, deinde post inserta alia *arvio fetu* et *poni fetu* legitur. *Vesticatu*, *ahatripursatu* etiam VII, a, 23. 36. scriptum est, sed *ατϱεπυϱατυ* solum V, b, 18., ut in nostra inscriptione post *πυστιν ανζιφ Fινυ νυFις*, h. e. *pro aris vino instaures*. *Ανζιφ* pro *asif* sive *aris* in Volsca inscriptione positum puto: aras enim antiquitus *ansas* sive *asas* esse vocatas, e Varrone notat Macrobius S. III, 2.; *νυFις* vero pro subjunctivo *noves* sive *instaures* accipio.

21. Inscriptionem de Hondiis sacris multo serius additam esse reliquis in eadem tabula scriptis, et dicendi et scribendi diversitas docet. Nam si comparantur, quae utrique inscriptioni communia sunt, serior in dicendo quidem brevior, in scribendo vero longior est, quanquam minus longa quam sextae septimaeque tabularum inscriptio. Dicendi varietas jam observatur in hostiarum epithetis: legimus enim

V, b, 7 sq. *IυFε Πατϱε φετυ: σι πεϱακνε σεFακνε υπετυ.*

V, b, 10 sq. *Fαπυτυ Σαζι αμπετυ: καπϱυ πεϱακνε σεFακνε υπετυ.*

V, a, 10 sq. *Αϝτυ IυFι υFε πεϱακνεμ (πεϱαεμ) φετυ.*

V, a, 11 sq. *Αϝτυ Μαϱτι αβϱυνυ πεϱακνε φετυ.*

V, a, 20 sq. *ϝυντε IυFιε αμπεντυ κατλυ σακϱε σεFακνε.*

III, a, 6 sq. — — *σις σακϱευ πεϱακνευ υπετυ.*

II, 22 sq. (*υFεμ*) *σακϱε σεFακνε υπετυ: IυFε Πατϱε* (*πϱυμυ*) *αμπεντυ.*

II, 26 sq. *υFεμ σεFακνι υπετυ: Πυεμυνε Πυπϱικε απεντυ.*

Alia varietas notatur in precum formula, quae a diversis pronominis casibus incipit:

V, b, 24 sq. *τεφε εστυ Fιτλυ Fυφϱυ σεστυ! πυϱτιφιλε τϱιιυπεϱ τειτυ.*

V, a, 25 sq. *τιυ πυνι! τιυ Fινυ! τειτυ.*

VI, b, 25. 33 sq. 35. 43. 45. 53. *tio(m)* es(s)u bue peracr(e)i pihaclu.

VI, a, 9. 14. *tiom* esa mefa spefa Fisovina.

VI, a, 28. 35. *tiom* esu sorsu persontru Tefrali pihaclu.

VII, a, 10. 18. 21. 25 sq. 32. 34. *tiom* esir vesclir adrir (alfir), *tiom* plener.

Magis tamen observanda est scribendi varietas in aspirationis usu, ut *ατϱεπυϱατυ* V, b, 18. *αϝτϱεπυϱατυ* V, a, 24 sq. 31. 38. *ahatripursatu* VII, a, 23. 36. Quemadmodum porro in quarta tabula brevior scriptura *πεσμινυ*, in sexta septimaque tabulis plenior *persnimu* sive *persnihimu* frequentior est; sic in posteriore quintae tabulae pagina, atque V, a, 7. 10., semper *πεσνιμυ*, in seriore inscriptione contra *πεϱσνιϝμυ* exaratum legitur, cui consentaneum est *στϱυϝζλα* pro *στϱυζλα*, *μαντϱαϝκλυ* pro *μαντϱακλυ*, *αμπαϱιϝμυ* et *συβαϝτυ* V, a, 42. pro *αμπαϱιτυ* II, 14. et *συκατυ* I, 16. sive *subotu* VI, a, 25., *Fεηπεϱσυντϱα* (sic enim V, a, 30. pro *εενπεϱσυντϱα* emendandum est) pro *Fεπεσυτϱα* V, b, 15. 18. et quae sunt id genus alia.

22. Quemadmodum in posteriore quintae tabulae pagina primum multae res recensentur, cum imperativo *φεϱτȣ* constructae, deinde eaedem repetuntur cum imperativo *πεσνιμȣ;* sic in seriore quoque inscriptione easdem fere res cum imperativis *φεϱτȣ* et *πεϱσνιͱμȣ* constructas legimus, et *πεϱσνιͱμȣ* quidem imperativus saepius, quam in prioribus inscriptionibus, legitur, sed imperativus *φεϱτȣ*, V, b, 12—16. tam saepe propemodum repetitus, quam imperativus *φετȣ* in fine prioris inscriptionis, in seriore aeque raro positus est, atque imperativus *φετȣ*. Adduntur e contraria quaedam, in hac sola inscriptione obvia, quae partim inter se comparata, partim nonnisi conjectura enodantur, ut V, a, 26 sq. *βεϱFα φϱεͱτεφ φεϱτȣ* (*verua cum frictis* sive frixis extis *ferto*), *πȣϱε νȣFιμε φεϱεστ* (*prout noviter* sive instaurato verua *tuleris*), *κϱεματϱȣφ σȣμελ φεϱτȣ Fεστιζια* (*cum prunis simul ferto libamen*), *πεϱȣμε πεϱσνιͱμȣ κατλες* (*prece precator catuli* scil. nomine). *ΤȣFα τεφϱα πϱȣσεκατȣ* legitur etiam II, 32 sqq., quem locum jam in tertia hujus operis particula §. 10. interpretari conatus sum: ibi insertum est nomen *σπαντιμαϱ*, quemadmodum in nostra tabula ablativi absoluti *τεϱτι(ς) εϱȣς* (*dictis incantationibus*) inserti sunt. Adverbium *ισȣντ*, a pronomine *iso* (*ipso*) derivatum, *item* significat, *κϱεματϱȣ* vero pro *κϱεματϱȣφ* scriptum est, et *πϱȣσεκτȣ* pro *πϱȣσεζετȣ* V, b, 12.: nam sequitur *στϱȣͱζλα φικλα αϱFειτȣ*, ante quod VI, b, 59. *prosesetir* in plurali numero legitur. Ut reliqua hujus partis inscriptionis melius intelligantur, locum similem alterius paginae comparare liceat.

V, a, 29. *κατλȣ πȣϱτȣFιτȣ: αμπεϱια πεϱσνιͱμȣ: ασεζετα καϱνε πεϱσνιͱμȣ.*
V, b, 17. *καβϱȣ πȣϱτȣFετȣ Fαπȣτȣ Σαζι: ΙȣFε Πατϱε πϱε πεσνιμȣ.* — — —
V, a, 30 sq. *Fεντεϱσȣντϱα πεϱσνιͱμȣ: σȣπα σπαντεα πεϱτεντȣ: Fεσκλες Fȣφετες πεϱσνιͱμȣ.*
V, b, 18. *Fεπεσȣτϱα πεσνιμȣ:* — — — *Fεσκλες* — *πεσνιμȣ.*
V, a, 31 sq. *Fεστικατȣ: αͱτϱεπȣϱατȣ: αϱπελτȣ στατιτατȣ: σȣπα πȣστϱα πεϱστȣ.*
V, b, 18 sq. — *ατϱεπȣϱατȣ: αϱπελτȣ στατιτατȣ: Fεσκλȣ πȣστϱȣ, πεστȣ.*

23. In plurimis similibus alia mutata, alia addita vides: mutata sunt hostiarum nomina, addita in nostra inscriptione praeter adjectivum *αμπεϱια* sive *expiatoria*, a *πεϱι* (*lustratione*) derivandum, verba *ασεζετα καϱνε πεϱσνιͱμȣ* (*in insecta carne* sive insiciis *precator*), in altera deorum nomina. In reliquis observatur mutata scribendi ratio cum additis verbis *σȣπα σπαντεα πεϱτεντȣ*, quae secundum Virgilii G. IV, 230. versum: *fumosque manu praetende sequaces*, interpretor: *sulfura suffita praetendito*, quasi pro *subra spah(a)mu* VI, a, 17. VII, a, 39. posita. Quare vero *Fȣφετες* additum sit, quidve significet, nescio. Possis quidem suspicari, *Fȣφετες πεϱσνιͱμȣ magna voce precator* esse interpretandum, quemadmodum *κȣματες πεϱσνιͱμȣ* V, a, 42. *compressis labris precator* significat, quasi *Fȣφετες* ab eo verbo derivatum sit, unde adjectivum *Fȣφϱȣ* V, b, 21. 24 sq. legimus; sed *Fȣφετες* participium cum *Fεσκλες* esse conjungendum, ex hac locorum primae tabulae comparatione discitur:

I, 9 sq. *Fεσxλες σνατες ασνατες σεFαxνε ε ῥ ε ζ λ ε μ α πεῥσνιμε.*

I, 24 sq. *xλετῥα Fεσxλες Fεφετες σεFαxνις πεῥσ[ν]ιϝμε.*

Ne *Fεφετες* compositum putem e participio *φετεῥ* (*factus*), monet deficiens aspirationis nota, quae in *α α ν φ ε ϝ τ α φ* V, a, 33 sq. observatur: nihil igitur restat, nisi ut ab eo verbo derivetur, cujus imperativus *Fατε* (*voveto*) V, a, 39. legitur. Additum imperativum *Fεστιxατε* supra quoque V, a, 24. legimus; sed an verba *σ ε π α π ε σ τ ῥ ε π ε ῥ σ τ ε* cum verbis *Fεσxλε πεστῥε πεστε* comparanda sint, dubitari potest. His enim *πεσνιμε* additur, post *πεῥστε* contra nova pars sacrorum incipit, si recte, quae sequuntur, intelligo. Equidem *σεπα πεστῥα πεῥστε*, cum verbis *ape sopo postro peperscust* VI, a, 5. sive *ape supo postro pepescus* VII, a, 8. comparans, *sulfure, bitumine purgato* interpretor; illa verba vero eum in finem comparavi, ut quaererem, an *π ε σ τ ε* nomen cum imperativo *πεῥστε* ab eodem verbo derivandum sit, utque ostenderem, quare *π ε σ τ ῥ α* non pro adjectivo, tanquam *σπαντεα*, nomini *σεπα* apposito, acceperim. Illis tamen, qui rectius aliquid perspexerint, non contradicam.

24. *Ι ε π ῥ ε porro* significare, inde solum colligo, quod nova pars sacrorum praecipitur, cujus initium et finis ex his comparatis inter se locis intelligitur:

V, a, 32. *ι ε π ρ ε ε ῥ ε ς μ α ν ι xεFειτε* — 39. *τ α ζ ε ξ πεῥσνιϝμε.*

V, a, 40. *εσεφ πεσμε ϝεῥτεῥ εῥες xεFειτε* — 42. *xεματες πεῥσνιϝμε.*

Εσεφ plurali numero idem significat, quod singularis *εσεμεx* IV, a, 8. sive *esome* VI, a, 47. (*dehinc*): *π ε σ μ ε [ῥ] ϝ ε ῥ τ ε ῥ* (*postumi* sive postremi *sacrificii*) ad postremam partem sacrorum indicandam additur; *τ α ζ ε ξ* et *x ε μ α τ ε ς* vero idem significant. *Μανι* VI, a, 24. pro *manu* legitur, atque gestum designare videtur, cum quo fieri solebat incantatio; *x ε F ε ι τ ε* vero, quid significet, dici nequit, nisi pro *xεFεῥτε* (*completo, perficito*) scriptum putes. *Σ ι ι ν α μ α ῥ* solum esset vocabulum, duplici vocali *ι* ante consonantem scriptum, nisi ad menda referendum esset, quibus scatet haec inscriptio. Equidem *σ π ι ν ι α μ α ῥ*, casu locali, emendandum puto, ut *τ ε F ε ῥ* pro *τ ε F ε ῥ ε*, quod sequitur: nam *x α π ι ῥ ε ς* ablativus pluralis est pro singulari *x α π ι ῥ ε* V, a, 34. sive *capif dupla* VI, a, 18., cum accusativo *πεvε* constructus, ut ablativi *xλαFλαφ ααvφεϝταφ* cum *βεῥFα*, et *Fεσxλε σνατε, ασνατε* cum *εμεν*. *Κ λ α F λ α φ α α ν φ ε ϝ τ α φ glebulis circumfixis* interpretor, carnes autem verubus circumfixas intelligo, quia glebulae omnes massae conglobatae dici potuerunt. Notanda est casuum varietas: nam pro *xλαFλαφ* V, a, 36. *x λ α F λ ε ς*, pro *Fεσxλε σνατε, ασνατε* V, a, 37. *Fεσxλες σνατε, ασνατες* scriptum est, quasi nomina cum imperativo *πεῥσνιϝμε* constructa non in ablativo, sed dativo casu posita, atque verba *Fεσxλε σνατε, ασνατε* pro ablativis pluralis numeri *Fεσxλεφ σνατεφ, ασνατεφ* scripta sint. Sed additur etiam dativo *βεῥες* V, a, 36. *σεFαxνις πεῥσνιϝμε π ε ῥ τ σ π ι ν ι α*, dativis *Fεσxλες σνατε[ς], ασνατες* V, a, 37. *σεFαxνις σ π ι ν ι α μ α πεῥσνιϝμε*, atque dativo *εμνε* V, a, 38. *σ π ι ν α ε μ τ ε — σεFαxνι*

πεϱσνιϝμυ: unde *πεϱτ[ε] σπινια* (*parata suffitione*), *σπινιαμα* et *σπιν[ι]α υμτυ* (*cum suffimine* ominato sive augurato) synonyma agnoscuntur.

23. Sequentia lego *μανφε ασα Fυτυ* (*manibus preces voveto*): additur enim *ασαμα κυFεϱτυ* (*in precibus cumulato*) et *ασακυ Fινυ σεFακνι* scil. *φετυ* (*cum precibus vino sacro facito*). De reliquis alias quidem jam locutus sum, nihilo secius plura adhuc monenda sunt. Etsi post *εϱυς κυFειτυ* imperativus *τεϱτυ* sive *dirstu* (*dicato*), pro quo V, b, 21. et V, a, 9. *τετυ* (*dicito*) scriptum est, tam ante *Fινυ*, quam post *πυνε* repetitur, cetera tamen mira brevitate aggregata sunt, simulque perperam scripta: nam pro *στϱυϝζλα φικλα* et *πυνε*, quod V, a, 18. legitur, *στϱυϝζλας φικλας* et *πυνες*, insertis imperativo *κυμαλτυ* et ablativo *καπιϱε*, exaratum est. *Κυμαλτυ* etiam V, a, 9 sq. et I, 28. pro *κυμυλτυ* IV, b, 35. sive *comoltu* V, a, 41. scriptum est; sed in nostra inscriptione paullo post additum *ανταχϱες*, quum tamen IV, a, 36 et 38. *ανταχϱε* pro *comoltu* VII, a, 44 et 45. scriptum legatur: hinc *ανταχϱες* pro Latinorum *integris* accipio. Utrum porro *Fεπυϱατυ* idem significet, quod *πυστϱυ κυFεϱτυ* vel simpliciter *κυFερτυ* IV, a, 36. 38. sive *postro covertu* VII, a, 44. 45., an *πυνες Fεπυϱατυ* pro *πυνε*, *σFεπυ υϱατυ* h. e. *osatu* (*pane, scypho libato*), quibuscum *σFεπις* I, 26. et *capirse osatu* VI, a, 24. 37. comparari possunt, exaratum sit, quemadmodum paullo post *πεϱσμϝνιυ* pro *πεϱσνιϝμυ* scriptum est, dicere nescio. *Αμπαϱιϝμυ* deponens est pro *αμπαϱιτυ* II, 14. sive *αμπϱεϝτυ* IV, a, 21., ubi etiam subjunctivus *αμπϱεφυυς*, quemadmodum VI, a, 56. *ambrefurent*, legitur; pro *στατιτα συβαϝτυ* vero VI, a, 25. *capirso subotu* scriptum est. *Στατιτα* equidem *statuta* sive in usum recepta interpretor; *εσυνυ* autem ad omen IV, a, 9. in fine sacrificii necessarium refero. Hunc finem verba *πυϱτιτυ φυτυ* pro *πυϱτιτυ φυστ* IV, a, 39. indicant, etsi additum legimus: *κατελ ασακυ πελσανς φυτυ* h. e. *catulus cum precibus sacratus esto*. Proprie quidem *πελσαν[ε]ς φυτυ*, ut *πελσανα φετυ* IV, b, 27. VI, a, 22., *balsamis fito* significat; sed eodem fere modo in fine sextae tabulae *erafont via pora benuso* h. e. *ita bene igne perfeceritis* atque IV, a, 23. *εϱαϝυντ Fεα ζιμυ ετυτυ πϱινυFατυς* h. e. *ita bene cum thymo agitote suffimenta* exaratum est. Quum marginis inscriptio jam alias satis illustrata sit, ad *tabulam secundam* progredior, cujus finem cum prima conjungam: viginti enim versibus continentur ea, quae ante ipsa sacra expiatoria peragenda sint.

Tabulae secundae initium.

II, 1 sqq. *Εσυνυ φυια ϝεϱτεϱ, συμε υστιτε σεστενтασιαϱυ υϱνασιαϱυ.*
Omen fiat sacrificii, simul ostenta sextantariarum urnularum.

II, 3 sqq. *ϝενταχ Fυκε πϱυμυ πεϝατυ: ινυκ υϝτυϱ[υ], υϱτες Fαντις Φϱατ(ϱ)εϱ, υστεντυτα.*
Posthac voce primum piato: inde augmentum, oratis carminibus Fratris, offertote.

II, 5 sqq. *Πυϱε Φϱατϱυ μεϱσας φυστ κυμναχλε, ινυκ, υϝτυϱ Fαπεϱε κυμναχλε,*
Prout Fratrum curis fuerit auspicium, inde, augmini favente auspicio,

II, 8 sq. *σιστυ σακρε υFεμ: υϝτυρ τειτυ πυντες τερκαντυρ.*
sistito sacrem ovem: in augmento dicito carmina triplici cantione.

II, 9 sq. *Ινυμεκ σακρε υFεμ, υρτας πυντες Φρατρυμ, υπετυτα.*
Inde sacrem ovem, oratis carminibus Fratrum, offertote.

II, 11 sq. *Ινυμεκ Fια μερσυFα αρFαμεν ετυτα: ερακ πιρ περσκλυ υρετυ:*
Inde bene curata arviga facitote: tum piamen ad lustrationem urito:

II, 12 sqq. *σακρε υFεμ κλετρα φερτυτα: αιτυτα: αρFεν κλετραμ αμπαρῖτυ:*
in sacrem ovem creterram fertote: libatote: arvigam cum libatione cremato:

II, 14 sq. *ερυκ εσυνυ φυτυ: κλετρε τυπλακ πρυμυμ αντεντυ: ινυκ ζιϝζερα εντεντυ.*
tum omen esto: cum creterra dupla primum libato: inde seva intendito.

II, 16 sq. *Ινυκ καξι φερῖμε αντεντυ: ισυντ φερεϝτρυ αντεντυ: ισυντ συφερακλυ αντεντυ.*
Inde coxam ferinae intendito: item farcimen intendito: item substramen intendito.

II, 17 sqq. *Σεπλες αϝεσνες τρις καξι αστιντυ: φερεϝτρυ ετρες τρις αϝεσνες αστιντυ:*
Simplis ahenis tribus coxam imponito: farcimen alteris tribus ahenis imponito:

II, 19 sq. *συφερακλυ τυFες αϝεσνες ανστιντυ: ινενεκ Fυκυμεν εσυνυμεν ετυ.*
substramen duobus ahenis imponito: inde in foco pro omine agito.

II, 20 sq. *Απ Fυκυ κυκεϝες, ιεπι περσκλυμαρ καρῖτυ.*
Quum in foco coxeris, dehinc ad lustrationem caedito.

26. In his praeceptis ante ipsum sacrificium ter omen fieri jubetur verbis *εσυνυ φυια* II, 1, *εσυνυ φυτυ* II, 14., *Fυκυμεν εσυνυμεν ετυ* II, 20. *Εσυνυ φυτυ* jam V, a, 21 sq. legimus, sicut *εσυνυ φειτυ* V, a, 20.: pro his imperativis subjunctivus *φυια* eodem significatu, quo *φεια* III, a, 23. b, 1., poni potuit; imperativus *ετυ* vero cum casu locali *εσυνυμεν* construendus fuit, cui *Fυκυμεν* additur, ut indicetur, in foco agi pro omine. Etiam verba *συμε ὑστιτε* V, a, 15. jam legimus; hoc loco vero praecipiuntur ***urnularum ostenta***, quae ***sextantariae*** a sextante dicuntur, quemadmodum sextariorum nomen apud Latinos a sexta assis parte derivatum est. Permulta sunt, quae in secunda primaque tabulis aliter exprimuntur, quam in ceteris: unde haec inscriptio praeter illas fortasse, quas tertia tabula exhibet, novissima omnium agnoscitur. Permagna est flexionum varietas, qua in nominibus praecipue casus localis excellit: nam praeter terminationem *μεν*, pro qua quarta tabula *μεμ* habet in *αϝτιμεμ* IV, a, 12. et *ακερυνιαμεμ* IV, a, 16., *μαρ* et *μα* vel simplex *μ* pro *με* in usu sunt, atque *σπαντιμαρ* et *ετραμα σπαντι* II, 33 sq. scribuntur, ut *σ[π]ινιαμαρ, σπινιαμα, σπινια* V, a, 33. 36 sq. Quemadmodum in *ερεζλαμαρ* I, 6. pro *ερεζλυμα* I, 3. sive *ερεζλυ* I, 13. vocalis *υ* in *α* mutatur, sic imperativi quoque in *τατα* desinunt pro *τυτυ* sive *tuto*, quae pluralis numeri flexio in quarta, sexta septimaque tabulis observatur; adverbia vero modo in *ακ* vel *εκ*, modo in *υκ* exeunt, ut *ϝυντακ* (*posthac*) II, 3. I, 32. et *ερακ* (*tum*) II, 12., *ισεκ* (*itidem*) I, 4., *ιτεκ* (*ita*) I, 31. *ινενεκ* II, 20.

ινυντεκ I, 18. et *ινυμεκ* (*inde*), *εϱεκ* (*interim*) I, 21. 32., *εϱεϱεκ* (*exinde*) II, 32., *ινυκ* (*inde*) et *εϱυκ* (*tum*) II, 14. 16 cet., quibus accedit terminatio *υντ* in *ισυντ* (*idem*) II, 16., *εϱαϱυντ* et *εϱεϱεϱυντ* (*inde*) I, 1. 5. *Συμε* II, 1. idem adverbium esse, quod *somo* VI, b, 9 et 10., jam §. 18. monui: ne tamen *Fυκε* II, 3. idem nomen putes, quod *Fυκυ* IV, a, 1 et 4. sive *vocu* VI, a, 43 et 45., observes, quod II, 21. post verba *απ Fυκυ κυκεƚες* (*quum in foco coxeris*) praecipiatur: *Fυκε πιϱ ασε αντεντυ* (*voce piamen cum precibus intendito*).

27. Quid praeceptum *Fυκε πϱυμυ πεƚατυ* (*voce primum piato*) sibi velit, docent Euripidis versus Hippol. 491 sq. atque Horatii Epist. I, 1, 34 sq.

> *Εισὶν δ' επῳδαὶ καὶ λόγοι θελκτήϱιοι·*
> *φανήσεταί τε τῆςδε φάϱμακον νόσου.*
> Sunt verba et *voces*, quibus hunc lenire dolorem
> possis, et magnam morbi deponere partem.

Ad cantationes certe spectant sequentia, quorum sensum enodare licet e comparatis locis similibus:

II, 4. *Ινυκ υƚτυϱ[υ], υϱτες Fυντις Φϱατεϱ, υστεντυτα.*

II, 9 sq. *Ινυμεκ σακϱε υFεμ, υϱτας πυντες Φϱατϱυμ, υπετυτα.*

In his locis post adverbia *ινυκ* et *ινυμεκ* diversa quidem enuntiantur; verborum vero eadem est constructio: *υƚτυϱ* enim, post quod prima sequentis vocabuli litera perperam geminata esse videtur, pro accusativo *υƚτυϱεμ* scribi potuit, quemadmodum II, 7. 8. pro dativo *υƚτυϱε*. *Φϱατεϱ* etiam in tertia tabula pro *Φϱατϱεϱ* scriptum legimus, atque id solum mirandum est, quod genitivus singularis numeri pro genitivo pluralis positus sit. Equidem nullam aliam causam reperio, quam quod Atiersii Fratres cum civibus reliquis, quorum multitudinem pluralis imperativi forma indicat, comparati pro uno habeantur collegio. Quum vero praecepta *υƚτυϱ[εμ] υστεντυτα* et *σακϱε[μ] υFεμ υπετυτα* ad populum omnem referenda sint, ablativis absolutis *υϱτες Fυντις* seu potius *πυντες*, ut II, 9. recte scriptum est, id designatur, quod a Fratribus Atiersiis fiebat. Preces significari, inde cognoscitur, quod *υϱτες* Latino participio *oratis* respondeat; easdem preces autem cum cantu recitatas esse, e praecepto II, 8 sq. discitur: *υƚτυϱ τειτυ πυντες τεϱκαντυϱ*, in quo ablativus *τεϱκαντυϱ[ε]* triplicem cantionem designare videtur. *Πυντες* igitur pro carminibus accipio, quae, dum augmentum (*υƚτυϱ*) ad piandum vel ovis sacra ad immolandum offertur, Fratres Atiersii canebant numeris suis quasi *punctis* distincta.

28. An a carminibus istis Fratres Atiersii *pontifices* cognominari potuerint, ut *augures* ab auguriis, quae quum iidem curarent, additum est: *πυϱε Φϱατϱυ μεϱσυς φυστ κυμνακλε*, alii videant; hoc equidem annoto, *πυντε* pariter atque *κυμνακλε* generis feminini esse, ut *menda* et *novacula* apud Romanos, atque *Fαπεϱε κυμνακλε* pro ablativis absolutis

posse accipi, ut *vapefe avieclu* VI, a, 51. sive *Faπeφeμ aFιeκλeφe* IV, a, 14. *Meϱσeς*, unde *μeϱσeFa* pro *κeϱaιa* (*curata*) III, a, 5. deducitur, ablativus pluralis est nominis *μeϱς* (*μῆδος*, *cura*) quod IV, a, 18. salutare consilium designat. *AϱFaμeν eτeτa* scriptum est pro *aϱFιa eστeντe* sive *arvio fetu*; *eϱeτe* pro *eϱeτe* (*urito*) etiam I, 30. legitur. *Kλeτϱa* pro *creterra* sive capide esse positum, ex imperativo *aιτeτa* et apposito adjectivo *τeπλaκ* II, 14. intelligitur: nam *κλeτϱe τeπλaκ πϱeμeμ aντeντe* idem fere significat, quod *capif purdita dupla aitu* VI, a, 18. Hinc *κλeτϱaμ* in casu locali pro libatione scribi potuit, ut *σκeϱeνιaμeμ* IV, a, 16. pro fumigatione ex acerra; *aϱFeν aμπaϱιτe* vero exaratum est pro *aϱFιaμ aμπϱeꟻτe* IV, a, 21. (*arvigam cremato*). *Aντeντe* et *eντeντe* sensu non differunt, *aνστιντe* vero sive *aστιντe* pro *instinato* sive *imponito* scriptum videtur. Quasnam res autem accusativi ab his imperativis dependentes designent, conjici magis quam definiri potest. An *ζιꟻζeϱa* idem significet, quod *ζιFe* (*seva*) V, b, 12., aliis dijudicandum relinquo; *φeϱιμe* vero, ut IV, a, 25., pro *φeϱιve* vel potius pro genitivo *φeϱινeϱ*, ab accusativo *κaξι[μ]* dependente, scriptum puto. *Kaξι*, si pro *κeξι* exaratum est, ut *κeμaλτe* I, 28. pro *κeμeλτe*, *coxam* sive *coxendicem* designat, quam Romani latiori quoque sensu pro femore sive *μηϱῷ* Graecorum acceperunt; *φeϱeꟻτϱe[μ]* *farcimen* fortasse, et *σeφeϱaκλe[μ]* *substramen ejus* significat. Legimus autem haec tria sibi opposita:

II, 16. *ιveκ κaξι φeϱιμe aντeντe*: 17 sq. *σeπλeς aꟻeσveς τϱις κaξι aστιντe*.
II, 16 sq. *ισeντ φeϱeꟻτϱe aντeντe*: 18 sq. *φeϱeꟻτϱe eτϱeς τϱις aꟻeσveς aστιντe*.
II, 17. *ισeντ σeφeϱaκλe aντeντe*: 19 sq. *σeφeϱaκλe τeFeς aꟻeσveς aνστιντe*.

Σeπλeς, quia *eτϱeς* opponitur, *simplis* interpretor, *aꟻeσveς*, quia cum *τϱις* construitur, *ahenis* in dativo casu positis, atque inserta *s* litera, quemadmodum antiqui Romani secundum Festum *pesna* pro *penna*, atque Osci secundum Varronem L. L. VII, 3. §. 29. *casnar* pro *canitie insignis* dicebant. *Aπ* pro *aπι*, ut I, 31., sed *ιeπι* in apodosi pro *ιeπϱe* V, a, 32.; *πeϱσκλeμaϱ* pro *πeϱσκλe* II, 12. sive *πeϱσκλeμ* IV, b, 1. scriptum est.

Tabulae secundae finis cum prima tabula.

II, 21 sqq. *Faκe πιϱ aσe aντeντe: σaκϱe σeFaκve eπeτe: IeFe Πaτϱe πϱeμe aμπeντe.*
Voce piamen cum precibus intendito: sacra sancta offerto: Jovi Patri primo operator.

II, 23 sq. *Teστϱe σeσe aσa Φϱaτϱeσπeϱ Aτιιeϱιeς, aꟻτιςπeϱ eιкFaσaτις,*
Ad dextram pia cum prece pro Fratribus Atiersiis, pro inclitis sacerdotibus,

II, 24 sq. *τeτaπe IιeFινa, τϱeφιπeϱ IιeFινa, τιζλe σeFaκνι τeιτe.*
pro tota Iguvina, pro tribu Iguvina, dicationem sanctam dicito.

II, 26 sq. *Iveμeκ eFeμ σeFaκνι eπeτe: Πeeμaνe Πeπϱικe aπeντe: τιζλe σeFaκνι νaϱaτe.*
Inde ovem sacrem offerto: Pomonae Pubercae operator: dicationem sanctam dicito.

II, 28 sq. *Ιȣκα μεϱσȣFα ȣFικȣμ Ͱαβετȣ Φϱατϱȣσπεϱ Ατιιεϱιε, αͰτισπεϱ ειxFασατις,*
Jubila curata cum ove habeto pro Fratribus Atiersiis, pro inclitis sacerdotibus,

II, 29 sqq. *τȣταπεϱ ΙιȣFινα, τϱεφιπεϱ ΙιȣFινα: σακϱε Fατϱα φεϱινε φειτȣ:*
pro tota Iguvina, pro tribu Iguvina: sacra fatua ferina facito:

II, 31 sq. *εϱȣκȣ αϱȣFια φειτȣ: ȣFεμ πεϱαεμ, πελσανȣ φειτȣ.*
tum arviga facito: in ove purgamine, balsamo facito.

II, 32 sqq. *Εϱεϱεκ τȣFα τεφϱα σπαντιμαϱ πϱȣσεκατȣ: εϱεκ πεϱȣμε πȣϱτȣFιτȣ: στϱȣζλα αϱFειτȣ.*
Exinde duo tepora (exta) cum suffitu prosecato: interim prece consecrato: struem addito.

II, 34 sq. *Ινȣμεκ ετϱαμα σπαντι τȣFα τεφϱα πϱȣσεκατȣ: εϱεκ εϱεζλȣμα*
Inde altero suffitu duo tepora (exta) prosecato: interim incantatione

II, 35 sq. *Πȣεμȣνε Πȣπϱικε πȣϱτȣFιτȣ: εϱαϱȣντ στϱȣͰζλας εσκαμιτȣ αFειτȣ.*
Pomonae Pubercae consecrato: exinde struis congeriem addito.

I, 2 sq. *Ινȣμεκ τεϱτιαμα σπαντι τϱιια τεφϱα πϱȣσεκατȣ: εϱεκ σȣπϱȣ σεσε εϱεζλȣμα*
Inde tertio suffitu tria tepora (exta) prosecato: interim sulfure cum pia incantatione

I, 3 sqq. *Fεσȣνε Πȣεμȣνες Πȣπϱιζες πȣϱτȣFιτȣ: στϱȣͰζλα πετενατα ισεκ αϱFειτȣ.*
Feroniae Pomonae Pubercae consecrato: struem pectinatam itidem addito.

I, 5 sq. *Εϱεϱεϱȣντ καπιϱȣς Πȣεμȣνε, Fεσȣνε πȣϱτȣFιτȣ ασαμαϱ, εϱεζλαμαϱ:*
Exinde capidibus Pomonae, Feroniae libato cum precatione, incantatione:

I, 7 sq. *ασεζετες καϱνȣς, ισεζελες, ετ Fεμπεσȣντϱες (σȣπες σανες πεϱτεντȣ) πεϱσνιμȣ:*
in infectis carnibus, isiciolis, et veratris (sulfura viva praetendito) precator:

I, 8 sqq. *αϱπελτȣ στατιτατȣ: Fεσκλες σνατες, ασνατες, σεFακνε εϱεζλȣμα πεϱσνιͰμȣ*
appellationem instituito: in vasculis coctis, incoctis, sancta incantatione precator

I, 10 sq. *Πȣεμȣνε Πȣπϱικε, Fεσȣνε Πȣεμȣνες Πȣπϱικες: κλαFλες πεϱσνιͰμȣ*
Pomonae Pubercae, Feroniae Pomonae Pubercae: in (extorum) glebulis precator

I, 12 sq. *Πȣεμȣνε Πȣπϱικε[ς] ετ Fεσȣνε Πȣεμȣνες Πȣπϱικες πȣστιν εϱεζλȣ.*
Pomonae Pubercae et Feroniae Pomonae Pubercae pro incantatione.

I, 13 sqq. *Ινȣκ εϱεζλȣ αμιτȣ, πȣϱϱεσπε εϱας: ινȣκ Fεστιζια, μεφα πȣϱτȣϊτε, σκαλζετα κυνικαξ.*
Inde incantatione auspicator, pro consecratis incantationes: inde libamine, maza consecrata, mola spargens.

I, 15 sq. *ΑπεͰτϱε εσαφ τεστϱȣ σεσε ασα: ασαμα πȣϱτȣFιτȣ: σεFακνε σȣκατȣ.*
Postea cum his ad dextrum pia prece: prece consecrato: sancte supplicato.

I, 17 sq. *Ινȣμεκ FεσFεζα, πεϱσȣντϱȣ, σȣπȣ εϱεζλε Ͱȣλε, σεFακνε, σκαλζετα κυνικαξ πȣϱτȣFιτȣ.*
Inde in libamine, purgamine, sulfure incantato integro, sancte, mola spargens consecrato.

I, 18 sqq. *Ινȣντεκ Fεστιζια, πεϱσȣντϱα, τȣϱσε σȣπεϱ εϱεζλε, σεFακνε, σκαλζετα κυνικαξ, πȣϱτȣFιτȣ.*
Inde in libamine, purgamine, incensis sulfuribus incantatis, sancte, mola spargens consecrato.

I, 20 sq. *Ιυαμεκ τεϝτεϱιμ ετυ Fελτυ: εϱεκ πεϱσυντϱε αντεντυ.*
Inde tecto agito vultu: interim lustramenta intendito.

I, 21 sq. *Ιυαμεκ αϱζλαταφ, Fασυς, υφεστνε σεFακνεφ πυϱτυFιτυ.*
Inde in arculatis, vasis, — sancte consecrato.

I, 23 sq. *Ιυαμκ πϱυξαϱε, κεβυ σεFακνε, πεϱσνιϝμυ Πυεμυνε Πυπϱιζε.*
Inde in prosicia, cibo sancto, precator Pomonae Pubercae.

I, 24 sqq. *Ιυαμεκ κλετϱα, Fεσκλες Fυφετες σεFακνις πεϱσ(ν)ιϝμυ Fεσυνε Πυεμανες Πυπϱζες.*
Inde in creterra, vasculis — sanctis precator Feroniae Pomonae Publicae.

I, 26 sqq. *Ιυαμεκ σFεπις ϝεϱι εξαϱιαφ αντεντυ: ιυαμεκ εϱυς ταζεξ τεϱτυ.*
Inde scyphis vel escariis intendito: inde incantationes tacens dicito.

I, 28 sqq. *Ιυαμεκ κυμαλτυ, αϱκανι κανετυ, καματες πεϱσνιϝμυ: εσυκυ εσυνυ υϱετυ:*
Inde cumulato, arcane canito, tacite precator: cum hoc omen flamma facito:

I, 30 sqq. *ταπισιενυ ϝαβετυ: πυνε φϱεϝτυ ϝαβετυ. Απ ιτεκ φακυστ, πυϱτιτυ φυτυ.*
dapalem coenam habeto: pane fricto habeto. Quum ita feceris, rite peractum esto.

I, 32 sq. *ϝυνταχ πιϱι πϱυπεϝαστ, εϱεκ υϱ(τ)ες πυν(τ)ες νειϱ ϝαβ(ι)ας.*
Posthac ubi expiaveris, interim oratis carminibus certamen habeas.

29. Ex his pleraque, comparatis locis similibus, illustrantur: sic pro *Fυκε* II,3. plenius legimus *Fακε πϱυμυ πεϝατυ;* hoc loco contra additur, quod V, a, 19 sq. legimus: *πιϱ ασε αντεντυ.* Tum haec sunt sibi similia:

II, 22 sq. *σακϱε σεFακνε υπετυ: ΙυFε Πατϱε πϱυμυ αμπεντυ.*

II, 26 sq. *ιυυμεκ υFεμ σεFακνι υπετυ: Πυεμυνε Πυπϱικε απεντυ.*

Quum V, a, 20 sq. *ϝυντε ΙυFιε αμπεντυ κατλυ σακϱε σεFακνε* scriptum legatur, in nostra tabula ante *σακϱε σεFακνε* hostiae nomen omissum videri posset, nisi etiam VI, a, 52. nonnisi *com peracris sacris* sine nomine *prinuatir* VI, a, 56. exaratum esset. Verba *τεστϱυ σεσε ασα* I, 15., sequentia II, 28 sq. repetuntur: pro *τιζλυ σεFακνι τειτυ* vero II, 27. *τιζλυ σεFακνι ναϱατυ* scriptum est. *Τεστϱυ* pro *τεστϱυκυ* IV, b, 30. positum puto; an vero *σεσε* cum *seso* VI, a, 51. cohaereat, nescio: pro *σεσε ασα* II, 28. *ιυκα μεϱσυFα*, h. e. *jubila curata* praecipiuntur. *Fατϱα* II, 31. pro *FατυFα*, *αϱυFια* contra pro *αϱFια* exaratum est; *εϱυκυ* vero est primitiva forma ablativi pronominis *εϱυ* cum praepositione *κυ(u)* compositi pro adverbio *εϱυκ*; *πελσανυ* pro *πελσανα* IV, b, 27., ut *αϱFιυ* IV, b, 24. pro *αϱFια* scribere licuit. Extrema secundae tabulae cum initio primae jam in tertia hujus operis particula §. 10. illustrare conatus sum; nescio tamen, an *σπαντιμαϱ* recte interpretatus sim, quum V, a, 30. *συπα σπαντεα sulfura suffita* designet. Propter apposita numeralia *τυFα* et *τρια* erat quoque, quum *τεφϱα* testuatia potius quam tepora sive calida exta intelligerem; sed praeter imperativum *πϱυσεκατυ* locus similis quoque V, a, 27 sq., ubi *κϱεματϱυ* olim (vid. part. III, §. 14.) *κϱιβανίτην* designare perperam putaveram, me

movit, ut ad priorem redirem sententiam. Praeter illa vero, quae jam in tertia particula §. 10. inter se comparavi, haec quoque sibi sunt similia:

II, 33. ερεκ πεῥȣμε πȣῥτȣFιτȣ: στῥȣζλα αῥFειτȣ.

II, 35 sq. ερεκ ερεζλȣμα Πȣεμȣνε Πȣπῥικε πȣῥτȣFιτȣ: εῥαῥȣντ στῥεͱζλας εσκαμιτȣ αFειτȣ.

I, 3 sqq. ερεκ σȣπῥȣ σεσε ερεζλȣμα Fεσȣνε Π. Π. πȣῥτȣFιτȣ: στῥȣͱζλα πετενατα ισεκ αῥFειτȣ.

Jam videamus, quae horum locorum comparatio doceat.

30. Quia II, 34. στῥȣζλα, I, 1. vero στῥȣͱζλας, ut I, 4. στρȣͱζλα, exaratum est, ex addita aspirationis nota suspicari possis, primam tabulam serius exaratam esse quam secundam; sed utriusque tabulae inscriptio tam arcte inter se cohaeret, ut ista scribendi varietas pariter fortuita putanda sit, atque I, 8. et 10. πεῥσνιμȣ, I, 11. 23. 29. πεῥσνιͱμȣ scriptum legitur, vel mendose πεῥσιͱμȣ I, 25. Utriusque tabulae scriptura adeo variat, ut nomina φεῥεͱτῥȣ et σȣφεῥακλȣ ex eodem fonte derivanda non dubitem. Sic in comparatis locis semper quidem πȣῥτȣFιτȣ, sed I, 20. πȣῥτȣFιθȣ miro archaismo, quem quarta tabula nonnisi semel in vocabulo φȣῥφαθ IV, a, 1. admisit, exaratum videmus. I, 1. αFειτȣ pro αῥFειτȣ I, 5. scriptum est, sicut II, 27. απεντȣ pro αμπεντȣ II, 23; at quanquam εῥαῥȣντ I, 1. non differt ab εῥεῥεῥȣντ I, 5., ερεκ tamen II, 33. (*interim*) diversum puto adverbium ab εῥεῥεκ II, 32. pro εῥε ῥι (*exinde*). Quemadmodum vero εῥαῥȣντ et εῥεῥεκ idem fere significant, sic ισεκ (*itidem*) I, 4. et ισȣντ (*item*) II, 16 sq.: neque πεῥȣμε (*prece*) II, 33. valde differt ab ερεζλȣμα (*incantatione*) II, 35. I, 3., sed σεσε ερεζλȣμα scriptum est, ut σεσε ασα (*pia precatione*) II, 23. I, 15 sq. Σȣπῥȣ I, 3. pro σȣπȣ (*sulfure*) positum esse, inde colligo, quod I, 17. hoc nomen ante ερεζλε scriptum legitur, ut τεῥσε(ῥ) σȣπεῥ (*incensis sulfuribus*) I, 19. Quemadmodum autem ad πεῥȣμε II, 33. nullum dei nomen additum est, sic primum nihil nisi στρȣζλα ante αῥFειτȣ legitur, deinde στῥȣͱζλας εσκαμιτȣ, tum στῥȣͱζλα πετενατα, quae quamvis diversa videantur, similia tamen designant. Nam *strues* secundum Festum genera liborum sunt, digitorum conjunctorum non dissimilia, qui superjecta panicula in transversum continentur; digitos autem inter se pectine junctos dixit Ovidius Met. IX, 299, atque Plinius H. N. XXVIII, 6. pro manibus sic complicatis, ut digiti invicem inserantur, »digitis pectinatim inter se complexis« scripsit. Strues igitur tanquam liborum aliorum super alia cumulatorum congeries στῥȣͱζλας εσκαμιτȣῥ (*struis exaggeratio*) vel στῥȣͱζλα πετενατα (*strues pectinata*) dici potuit.

31. In libatione, quae καπιῥȣς (*capidibus*) fiebat, pro πεῥȣμε et ερεζλȣμα legimus ασαμαῥ, ερεζλαμαῥ, etsi paullo infra, quemadmodum V, a, 33 et 36 sqq. primo σ(π)ινιαμαῥ et πεῥι(ε) σπινια, deinde σπινιαμα et σπινα ȣμτȣ, exaratum vidimus, ερεζλȣμα repetitum est, πȣστιν ερεζλȣ vel ερεζλȣ ȣμτȣ, eodemque modo post τεστῥȣ σεσε ασα I, 16. ασαμα πȣῥτȣFιτε, sicut ασαμα κȣFεῥτȣ V, a, 39. post μανφε ασα Fετȣ scriptum legitur.

Quid inter has terminationes nominum intersit, non minus difficile est enodatu, quam cur verbis *ασεζετες καϱνȣς* I, 7. *ισεζελες* addatur, nisi perspicuitatis causa factum sit, ne carnes non sectae pro insectis carnibus intelligerentur. *Ισεζελες* enim Latinorum *isiciolis* respondet, de quibus Varro L. L. V, 22. §. 110. scripsit: »*Insicia* ab eo, quod insecta »caro, ut in carmine Saliorum est, quod in extis dicitur nunc *prosectum*«, atque Macrobius S. VII, 8.: »*Isicium*, ab insectione dictum *insicium*, amissione literae postea, quod »nunc habet, nomen obtinuit«. *Ισεζελες* igitur nomen post *ασεζετες καϱνȣς* abundat, quod ex his quoque locis inter se comparatis cognoscitur.

I, 7 sq. *ασεζετες καϱνȣς, ισεζελες, ετ Fεμπεσȣντϱες* (*σȣπες σανες πεϱτεντȣ*) *πεϱσνιμȣ:*
V, a, 29 sqq. *ασεζετα καϱνε πεϱσνιͰμȣ: Fεντεϱσȣντϱα πεϱσνιͰμȣ: σȣπα σπαντεα πεϱτεντȣ:*
I, 8 sqq. *αϱπελτȣ στατιτατȣ: Fεσκλες σνατες, ασνατες, σεFακνε εϱεζλȣμα πεϱσνιμȣ.*
V, a, 31 sq. *Fεσκλες Fαφετες πεϱσνιͰμȣ: Fεστικατȣ, αͰτϱεπȣϱατȣ, αϱπελτȣ στατιτατȣ.*

Horum locorum comparatio primum docet, imperativum *πεϱσνιμȣ* construendum esse cum ablativis pluralis numeri *ασεζετες καϱνȣς, ισεζελες, ετ Fεμπεσȣντϱες*, verba igitur *σȣπες σανες πεϱτεντȣ* in parenthesi esse posita; deinde imperativum *πεϱτεντȣ*, nisi pro ablativo participii *πεϱτεντες* perperam exaratum putare malis, cum ablativo construi. Possis quidem suspicari, *σȣπες σανες* quoque, sicut cetera, cum imperativo *πεϱσνιμȣ* esse construendum, ut *πεϱτεντȣ* pro supino gerundii locum obtinente accipiatur; sed V, a, 32. *σȣπα, πȣστϱα πεϱσατȣ* cum *ape sopo*, *postro peperscust* VI, a, 5. comparatum docet, *σȣπα* non differre ab ablativo *sopo*. Praeterea similis est parenthesis in his locis inter se comparandis:

I, 17 sq. *FεσFεζα, πεϱσȣντϱȣ, σȣπȣ εϱεζλε Ͱȣλε, σεFακνε, σκαλζετα κȣνικαξ, πȣϱτȣFιτȣ.*
I, 19 sq. *Fεστιζια, πεϱσȣντϱȣ, τȣϱσε σȣπεϱ εϱεζλε, σεFακνε, σκαλζετα κȣνικαξ, πȣϱτȣFιϑȣ.*

32. In his locis verbis *Fεστιζια* (quemadmodum *FεσFεζα* emendandum est) *πεϱσȣντϱȣ σεFακνε πȣϱτȣFιτȣ* non solum *σκαλζετα κȣνικαξ* (*mola spargens*) insertum est, sed etiam ablativi absoluti *σȣπȣ εϱεζλε Ͱȣλε* (*sulfure ad incantationem ὅλῳ* sive *integro*) et *τȣϱσε(ς) σȣπεϱ εϱεζλε* (*crematis sulfuribus ad incantationem*), in quibus mihi etiam dativus *εϱεζλε* inter *σȣπȣ Ͱȣλε* insertus videtur. Quum *sanum* quoque pro integro dicatur, suspicari possis, *σȣπες σανες πεϱτεντȣ* idem significare, quod *σȣπȣ Ͱȣλε*; nescio autem, an Umbri sulfur *sanum* dixerint, quod Romani vel *vivum* vel *vivax* vocarunt, Virg. G. III, 449. Ovid. F. IV, 739. Met. III, 374. coll. Lucan. III, 681. Nam Plinius H. N. XXXV, 15. quatuor sulfuris genera recenset, quorum primo solo, quod vivum solidumque effodiebatur, medici usi esse dicuntur: idemque sulfur in religionibus locum habebat ad expiandas suffitu domos. *ΣεFακνε* I, 9. quidem cum *εϱεζλȣμα πεϱσνιμȣ*, quemadmodum I, 18 sq. cum *πȣϱτȣFιτȣ*, construxi; quia vero V, a, 37. *σεFακνις* scriptum est, in prima quoque tabula *σεFακνε(ς)* ad *Fεσκλες* referendum videtur. *ΣεFακνε* pro *σεFακνες* scriptum offendere nequit, sed I, 12. *Πȣπϱικες* perperam pro *Παπϱικε* dativo *Πȣεμȣνε* appositum: nam

πυτϱεσπε quoque I, 14. pro *πυϱτεσπεϱ* (*pro consecratis*) exaratum esse videtur. Mira videri possit frequens nominum *εϱεζλυ* et *ασα* repetitio; sed *εϱεζλυ υμτυ* (*incantatione auspicator*), quasi pro *πϱυμυ* (*primo*) positum, respondet adverbiis *απεϝτϱε εσυφ* (*postea cum his* sive *deinde postea*) I, 15. Et cum *εϱεζλυ* (*incantatione*) et cum *ασα* (*precatione*) conjungitur *Ϝεστιζια* (*libamen*); sed prius libamen fit *μεφα πυϱτυπιτε* (*cum masa consecrata*), posterius bis *πεϱσυντϱυ σεϜαχνε* (*cum lustramento sancto*). *ΣεϜαχνε συχατυ* sive potius *συβατυ* (*sancte supplicato*) I, 16. additum est, quemadmodum apud Virgilium A. III, 279. legimus:

Lustramurque Jovi, *votisque* incendimus aras.

Ad morem religiosum vero, Ausoniis omnibus communem, quem secundum Macrobium S. III, 6 extr. atque Virgilium A. III, 545. ex praecepto Heleni A. III, 405 sqq.

Purpureo velare comas adopertus amictu,
Ne qua inter sanctos ignis in honore deorum
Hostilis facies occurrat et omina turbet.
Hunc socii morem sacrorum, hunc ipse teneto,
Hac casti maneant in religione nepotes.

Aeneas in Italiam tulisse fertur, refero verba I, 20 sq. *τεϝτεϱιμ ετυ Ϝελτυ*, h. e. *tectorio agito velatu* sive *tecto vultu et ore.*

33. Quae sequuntur, tam obscura sunt, ut vix conjectura assequi possim, quale sit, quod enuntietur. *Ϝασυς* quidem ablativus pluralis esse videtur pro *vasis*, ex tertia tamen declinatione, atque *αϱζλατασφ* pro *arculatis* h. e. pro circulis, qui secundum Festum ex farina in sacrificiis fiebant, fortasse accipi potest; sed *υφεστνε* explicare nequeo, nisi pro adjectivo *υφεστνες* (*ofellis repletis*) accipere velis. Sic *κεβυ* facile pro *cibo* agnoscitur; sed an *πϱυξυϱε κεβυ* prosectam carnem designet, definire non audeo. Porro *σϜεπις ϝεϱι εξαϱιαφ* I, 26 sq. non aliter explicare scio, quam ut *σϜεπις* pro *σκϜεπις* sive *scyphis* et *εξαϱιαφ* pro *escariis vasis* positum putem: *Ϝεϱι* enim est conjunctio *vel*: in multis autem peccavit chalcographus. Nam vel omissae sunt literae, ut in *ινυμκ* I, 23. pro *ινυμεκ*, et in *ινυνεκ* I, 18. apud Gruterum pro *ινυντεκ*, in *πεϱσιϝμυ* I, 25. pro *πεϱσνιϝμυ*, et in *Πυπϱζες* I, 26. pro *Πυπϱιζες*; vel inter se permutatae, ut in *τεϱτυ* I, 28. pro *τεϱτυ* et *υϱετυ* I, 30. pro *υϱετυ*, in *ϜεσϜεζα* I, 17. pro *Ϝεστιζια* et *πεσκλες* I, 24. apud Gruterum pro *Ϝεσκλες*: unde nescio, an in fine *εϱεκ υϱτες πυντες νειϱε ϝαβιας* pro *εϱεκ υϱες πυνες νειϱ ϝαβας* emendandum sit. Pro *εσυμεκ εσυνε* IV, a, 8. in prima tabula I, 29 sq. *εσυκυ εσυνυ* scriptum est, quemadmodum II, 31. *εϱυκυ* pro *εϱυκ* legimus: pro simplici *φειτυ* IV, a, 9. vero *υϱετυ* h. e. *in flamma facito* additur. *Ταπιστενυ* incertum est, an dapalem coenam designet; *πυνε φϱεϝτυ* vero, quin *panis frictus* sit, nullus dubito. *Απ* pro *απε* jam II, 20. atque *πυϱτιτυ φετυ* pro *πυϱτιτυ φεστ* (*rite consecratum*

esto) IV, a, 39. etiam V, a, 43. legitur, ut finis indicetur totius sacrificii. Hoc loco tamen additur: *πιῤι πῤȣπεϝαστ* (*prout expiaveris*), *εῤεκ* sive potius *εῤεκ* (*tum*) *ȣῤ(τ)ες πȣν(τ)ες* (*oratis carminibus*) *νειῤ(ε) ϝαβ(ι)ας* (*νείκη* sive *certamina habeas*). An *νειῤε* recte explicarim, in dubium vocari possit; sed pro *ȣῤες πȣνες* (*uris panes*), quod omni sensu caret, legendum esse *ȣῤτες πȣντες*, ut *ινȣντεκ* I, 18. pro Gruteri *ινȣνεκ*, eo minus dubito, quod verbis *πιῤι πῤȣπεϝαστ* ad initium secundae tabulae respici videatur, ubi post praeceptum *Fȣκε πῤȣμȣ πεϝατȣ* de *ȣῤτες Fȣντις* sive *πȣντες* sermo fuit. Itaque *ἀγὼν μȣσικός* fuit omnium rerum sacrarum initium atque finis.

34. Quamvis incerta sit in plurimis nostra interpretatio, magna tamen agnoscitur sermonis varietas, de qua monere quaedam adhuc mihi liceat. Minores quidem inscriptiones, et linguis et locis, in quibus repertae sunt, diversas, multum inter se discrepare sermonis indole, neque mirandum, neque pluribus verbis probandum est. Illud modo monendum mihi videtur, quod inscriptio cippi inter Bastiam et Assisium oppida in Umbria reperti, ut inscriptiones in Sabinis et Marsis detectae, provincialis quidem in Umbria sermonis exemplum, sed inter Latinas magis quam Umbricas numeranda sit. Multo magis ad Umbricam linguam accedit Volsca inscriptio, inter Oscam atque Latinam intermedia; atque vere Umbricae sunt inscriptiones apud Falerios atque Cortonam inventae, si ab hujus Tusca voce *Sethlanl* et ab illius nomine *Lerpirio Santirpio* discesseris. Illa tamen nimio literae caninae usu, haec propria conjunctionis *ape* constructione insignis est: unde nunc rhythmicam incendiorum deprecationem sic interpretor, quasi *ape* sit Graecum adverbium ἄπο, idem fere quod *contra* significans.

Arses vurses! | *Sethlanl*, *Tephral* | *ape termnu* | *pis es estu.*

Incendia vortas! Vulcanale, Parile adversus flammam piamen est istud.

In Iguvinis tabulis non locorum quidem, sed temporum varietas, quibus exaratae sunt, agnoscitur. Antiquissima omnium est quarta tabula, quippe qua Iguvium, si a genitivo nominis IV, a, 2. et 5. discesseris, *ΙκȣFινα* semper, ut in nummis, scribitur. Perquam recentes contra videri possunt sexta septimaque tabulae, quae non argumento solum, sed repetito quoque versu VI, a, 65. et VII, a, 1. inter se connectuntur: in illis enim pro *Ικȣ-Fινα* II, 24. 25. 30. non *Ijovina* modo, verum etiam *Iovina* legitur. Ne vero contrariam putes temporum rationem, quia Romani *Iguvinos* scripserunt, atque hodierni Itali *Gubbio* dicunt, ad ea animum advertas, quae quinta tabula docet.

35. In quinta tabula non solum praeposterus paginarum ordo, ut in quarta et sexta tabulis, agnoscitur, sed prior quoque pagina duas inscriptiones continet, diversis temporibus exaratas: quod quidem, ut alia omittam, ex imperativo *πεῤσνιϝμȣ* praecipue cognoscitur. In prima quidem tabula tam *πεῤσνιμȣ*, quam *πεῤσνιϝμȣ* legitur, quemadmodum in sexta septimaque tabulis tam *persnimu* et *persnimumo*, quam *persnihimu*

et *persnihimumo* scriptum est; sed in posteriore quintae tabulae nonnisi πεϱσνιϝμυ, in priore contra V, a, 7. 10., b, 17 sqq., ut in quarta tabula, si a πεϱσνιμυ IV, a, 7. 21. discesseris, πεσμινυ semper exaratum est. Quia serior in his scriptura plenior est, priorem quintae tabulae inscriptionem etiam ante quartam tabulam scriptam putare posses, nisi praeter alia conjunctio απε contrariam opinionem suaderet. Legimus enim Ϝεπεσυτϱα V, b, 15. 18. pro Ϝενπεϱσυντϱα V, a, 30. atque Ϝεμπεσυντϱες I, 7., quemadmodum πε(ϱ)συτϱυ V, b, 13. a, 8. pro πεσυντϱυ(μ) IV, b, 28. 31. atque πεϱσυντϱυ I, 17. 19. *pe(r)sondro* cet. in sexta tabula: at in quinta tabula, ut in tertia, sexta septimaque tabulis, απε scribitur, pro quo in quarta, uno loco IV, a, 34. excepto, απι, ut VII, b, 3. *appei*, I, 31. et II, 20. contra simpliciter απ, exaratum est. Inde, quod in Μαλυ et Μεϱιτυ V, a, 18 et 24. litera initialis prorsus Latina sit, nihil quidem colligi potest, quia in ceteris locis eadem litera solito more scripta est; sed in tertia tabula, in qua Latina Q litera, cujus figura sextam septimamque tabulas senatus consulto de Bacchanalibus aequales monstrat, recentiori jam forma exarata est, Λ semper literae Μ locum obtinet. Frequenti praeterea literae caninae usu, propter quem incertum manet, utrum πυϱε et *puri* a πυϱε et *pusi* distinguenda sint nec ne, insignis est tertia tabula, quam literarum ε, κ, τ, ξ, figura cum prima secundaque tabulis conjungit: hae autem sermonis indole adeo differunt ab reliquis omnibus tabulis, ut, nisi tertia tabula singularem literae M figuram ostenderet, recentissimae omnium videri possent.

36. Ut taceam de imperativis in τυτα exeuntibus, in quibus α pro υ scriptum putare possumus, quemadmodum I, 28. V, a, 9 sq. 41. κυμαλτυ pro κυμυλτυ IV, b, 35. *comoltu* VI, a, 17. 41. VII, a, 39. vel πϱεϝυβια III, a, 12. pro πϱεϝαβια III, a, 5. legitur, duo alia mihi notanda videntur: primum casus localis varietas, in qua σπαντιμαϱ quidem et ετϱαμα σπαντι II, 33. 34. cum σπινιαμαϱ, σπινιαμα, σπινια V, a, 33. 36. 37. comparari possunt, sed pro εσυνυμεν II, 20. εσυνυμε IV, a, 14. *esonome* VI, a, 50. 52. scribitur; deinde adverbiorum in κ et υντ exeuntium copia. Praeter pronomen *is* Umbris quatuor fuerunt pronomina demonstrativa *enur*, *erur*, *esur*, *estur*, quorum primum ex adverbiis tantum agnoscitur, postremum contra nullis adverbiis originem dedit; sed pro his legitur ϝυτϱα IV, a, 42. *hondra* VI, b, 15. VII, a, 52. ϝυνταχ II, 3. I, 32. Litera κ quidem addita est etiam pronomini εσυκ III, a, 1. pro εσυ III, a, 14. (*hoc*), *esoc* VI, a, 25. pro *eso* VI, a, 6.; sed *issoc* VII, b, 3. jam in adverbium transiit, ut *isec* VI, a, 25. ισεκ I, 4. et ιτεκ I, 31., quibus accedunt ισυντ II, 16. 17. V, a, 28. 36. εσυφ I, 15. V, a, 40. et εσυκυ I, 29. Εσυμεκ IV, a, 8. pro *esome* VI, a, 47. et εσμικ IV, b, 29. 32. ab *esme* sive *esmei* VI, b, 5. 18. a, 55. derivandum in prima secundaque tabulis non leguntur, pro ενυκ contra et ενυμεκ, quae in quarta tabula non raro pro ενε (*enem* VII, a, 44.), vel ενυ (*eno* s. *enno*, *enom* s. *ennom* in sexta septimaque tabulis) scripta sunt, ινυκ et ινυμεκ, etiam ινυμκ

I, 23. *ινενεκ* II, 20. *ινȣνεκ* s. *ινȣντεκ* I, 18. Sic *εϱεκ*, *erec*, quod III, a, 11. VII, b, 1. pro *εϱε ϱι* (*ea in re*) III, a, 4., ut *εϱεκ* III, a, 26. pro *erse* VI, b, 6. 8., scriptum est, in prima secundaque tabulis non legitur, sed *εϱεκ*, *εϱεϱεκ* II, 32. *εϱακ* II, 12. *εϱȣκ* II, 14., etiam *εϱȣκȣ* II, 31., ut *erucom* VI, a, 50., atque *εϱαϱȣντ* I, 1. *εϱεϱεϱȣντ* I, 5., ut *eront* VI, a, 24. *eriront* VI, a, 48. *erihont* VI, a, 50. *erafont* VI, a, 65. VII, a, 1. *εϱαʜȣντ* IV, a, 23. Qua ratione haec adverbia nata sint, discitur e *suront* et *sururont*, quae sexta septimaque tabulae pro *suror* et *sururo* exhibent. Ceterum etsi auctiores verborum formas amant seriores inscriptiones, flexiones tamen nominum in quarta tabula rarius abjiciuntur: quemadmodum enim *πεϱσκλȣμ* IV, b, 1. pro *persclo* VI, b, 1. vel *πεϱσκλȣμαϱ* II, 21., sic *Fαπεφεμ αFιεκλȣφε* IV, a, 14. pro *vapefe aviecla* VI, a, 51. vel *Fαπεϱε κȣμναχλε* II, 7 sq. legitur.

Epimetrum.

Ut spatium, quod superest, vacuum in usum aliquem vertam, pauca, quae repetita impressorum lectione notavi, addere liceat. Inter typographi errata leviora quidem sunt vel spiritus omissus in graeca voce ἐπωδαὶ §. 27, v. 3., vel *positum* vocabulum pag. 23, v. 4. perperam cursivis literis exaratum, vel parentheseos signa pro uncinis posita in voce *IȣFι[π]* V, a, 10. pag. 18, v. 8.: neque enim *π* addendum est, ut *σ* in *(σ)ȣῥȣ* V, a, 9., sed in inscriptione ipsa perperam additum, ut *ε* in *IȣFιε* V, a, 6 et 8. Gravioris momenti sunt pag. 31. ad I, 7. *infectis* pro *insectis* carnibus, pag. 29, v. 2. *idem* pro *item*, pag. 32, v. 8. ad I, 26. Pomonae *Publicae* pro *Pubercae*: quod quidem, etsi nescio, an recte alias scriptum sit, hoc tamen pro certo affirmari potest, *Πȣπῥ(ι)ζες* nomen non esse a *πȣπλȣ* sive *populo* derivatum. In quibus auctor erraverit, videbunt alii: nonnulla tamen ipsi in dubium vocare liceat. Sic *ῥεFεστȣ* III, a, 7. 9. non tam a graeco verbo *ῥέζω* derivandum, quam cum praepositione *ῥε* compositum esse videtur, ut *ῥεστατȣ* V, a, 5. (*reponito*) et *ῥεστεφ* IV, a, 9. sive *reste* VI, a, 47. (*repositis*): legitur enim *vestis* VI, a, 6. 25. sive *vesteis* VI, b, 22. (*victimans*) participium, unde imperativus *ῥεFεστȣ* pro *ῥεFεστιτȣ*, ut *σεστȣ* V, b, 22. pro *sistito*, scribi potuit.

Porro neque *vapers*, ut §. 10 extr. dixi, neque *vapersus*, quod VI, b, 9. legitur, jam mihi substantivum nomen esse videtur pro *favore* sive *faventia* Latinorum, quae secundum Festum bonam ominationem significabat, sed adjective positum agnoscitur e *Faπεῥε κȣμναχλε* (*favente auspicio*) II, 7., unde non magis differt *vapefe avie(h)clu* (*favente avium auspicio*) VI, b, 10. a, 51. sive *Fαπεφεμ αFιεχλȣφε* IV, a, 14., quam *καπιῥ* IV, b, 19. pro *καπιῥε* (*capide*) IV, b, 30. 33. a *capif* VI, a, 18. pro *capirse* VI, a, 24. 37., in plurali numero *καπιῥȣς* I, 5. V, a, 33. Sed si *porsei nesimei vapersus aviehcleir est* VI, b, 9 sq. sine nominativo scribi potuit, quia *vapersus aviehcleir* in ablativo casu pluralis numeri est positum; etiam *πȣῥε τεῥτε εῥȣ* III, a, 7 sq. nominativo caret, atque *τεῥτε(ῥ) εῥȣ(ς)* pro ablativo accipiendum est, ut *τεῥτι(ς) εῥȣς* V, a, 28., nisi *πȣῥε τεῥτε* interpretandum putes, ut *πȣνε σεστε* (*postquam stiteris*) V, b, 22. *Εῥȣς* autem, sive cum *τεῥτȣ* I, 27 sq. h. e. *dirstu* VI, a, 16 sq. 38. 39. VII, a, 5., sive cum *τετȣ* V, b, 21. a, 9. h. e. *τιτȣ* IV, b, 34. *ditu* VI, a, 16. 25. VII, a, 38., sive cum *κȣFειτȣ* V, a, 37. 40. constructum sit,

pro ablativo pluralis numeri accipiendum esse, ut *βεϱυς* V, a, 23., e singulari *εϱι ετυ* V, a, 6. pro *εϱυς τετυ* V, b, 21. cognoscitur.

Μενξνε Κυϱζλασιυ V, a, 17., quum *mesene Flusare* in Sabina inscriptione pro *mense Florali* sive *μηνὸς Ἀνθεστηϱιῶνος* positum esse videatur, rectius fortasse *mense Junonio* quam *in mensa Curiali* sive *Quiritia* vertitur. Certe *Κυϱζλασιυ* nomen generis masculini esse atque a *Κυϱετιες* IV, a, 4. sive *Coredier* VI, a, 45. h. e. Curitis nomine cum simili terminatione, quae in *πλενασιεϱ υϱνασιεϱ* III, a, 2. et 14 sq. et *σεστεντασιαϱυ υϱνασιαϱυ* II, 2 sq. observatur, deductum videtur. Dicitur autem apud Macrobium S. I, 12. Junius mensis *Junonius* apud Latinos ante vocitatus esse, diuque apud Aricinos Praenestinosque hac appellatione in fastos relatus. Hinc Juno apud Ovidium F. VI, 59 sqq. dicit:

Inspice, quos habeat nemoralis Aricia fastos,
　Et populus Laurens Lanuviumque meum:
Est illic mensis *Junonius*. Inspice Tibur
　Et Praenestinae moenia sacra deae;
Junonale leges tempus.

Sed si *μενξνε Κυϱζλασιυ mense Junonio* significat, nescio an verba, quae sequuntur, *φαζια τιζιτ(ε) Fυντια φεϱτυ κατλυ* vertenda sint: *hostias dictas Hondias ferto*, scil. *catulum* cet.

Macrobius S. I, 12. quidem Bonae Deae sacra Majo mense celebrata refert, sed in multis Romani ipsi sibi non consentiunt: quam enim Majam alii putabant, eandem deam alii Junonis, alii Proserpinae potentiam habere, porcaque ei rem divinam fieri contenderunt. Quod nisi contrarium esset iis. quae de Hondae Joviae sacris leguntur, verba *μαλυ μαλετυ* V, a, 18. post *Fιvυ* quasi *melle mellito* ex eo interpretanda putarem, quod secundum Macrobium vinum in templum Bonae Deae non suo nomine solebat inferri, sed vas, in quo vinum inditum erat, mellarium et vinum lac nuncupabatur. Quanta cautione opus sit, ne fallamur locis apud Romanos scriptores similibus, ad Virgilii Aen. III, 279. versum provoco,

Lustramurque Jovi, votisque incendimus aras,

quo seductus verba *Fυκε πιϱ ασε αντεντυ* II, 21 sq. prius *cum voce ignem in ara incendito* vertenda putaram. In illo tamen Virgilius, quod in ludis Apollinis Actii celebrandis ad Jovem praecipue expiationem lustrationemque referat, cum Iguvinis tabulis consentit, ubi et in Pomonae sacris II, 22 sq. *ΙυFε Πατϱε πϱυμυ αμπεντυ*, et in Sancii piaculis V, b, 17. *ΙυFε Πατϱε πϱεπεσνιμυ* legitur.

RUDIMENTA
LINGUAE UMBRICAE

EX INSCRIPTIONIBUS ANTIQUIS ENODATA.

PARTICULA VIII.

RES TRACTATAS SUMMATIM REPETENS.

SCRIPSIT

Dr. G. F. GROTEFEND

LYCEI HANNOVERANI DIRECTOR.

Est quadam prodire tenus, si non datur ultra. *Horat.*

HANNOVERAE MDCCCXXXIX.

IN LIBRARIA AULICA HAHNII.

P r a e f a t i o.

Post tabulas Iguvinas omnes cum inscriptionibus minoribus explicatas res in singulis particulis tractatas summatim repetendas putavi, ut non solum appareret, quid ex enodatis Umbrici sermonis reliquiis in rerum antiquitatis notitia lucrati simus, verum etiam nonnulla eorum, quae in medium protuli, vel corrigerentur vel magis firmarentur. In Iguvinis quidem tabulis res sacrae praecipue continentur, sed ne illa sola repeterem, quae de his memorata sunt, de sermonis Umbrici indole plura addidi, quorum magnam partem ad finem hujus operis reservaram. Pertinet ad ea particulae hujus exordium, quo de Umbrorum nomine et origine, quae sentiam, dixi, ut nonnulla saltim de iis eloquerer, quibus innititur mea de veteris Italiae linguis ac populis sententia, in illa praefatione prolata, qua ante aliquot annos dissertatiunculam commendavi, quam Dr. Jacobus Henop, acerbo fato nimis mature nobis ereptus, de lingua Sabina scripserat. Etsi non spero, omnibus probatum iri, quae dixero, neque persuadere aliis studeo, ut eadem probent, quae mihi arriserunt; hoc tamen non impedit, quo minus sententiam meam aperiam, quam quidem, quum in hoc ipso opere passim mutaverim, quae minus bene antea perspexeram, si quis meliora proferat, non obstinate defendam. Ceterum hoc nemo infitias

ibit, inter multa, quae nonnisi hariolando exputari possunt, plurima sic a me esse illustrata, ut, quae in tabulis Iguvinis contineantur, satis appareat, eaque, quae Bethamus in Hibernia nuper exputasse sibi visus est, non minus pro mero ingenii lusu habenda sint, quam priora doctorum in Italia virorum interpretandi pericula, de quibus Dr. Kaempfius in suo Umbricorum specimine primo pag. 8., etsi de certiore quadam interpretatione male desperans, recte tamen judicavit, eos majori patriae caritate usos esse, quam veritatis amore aut certe sagacitate. Quamvis multa adhuc obscura sint, quae aliorum fortasse sagacitas aperiet, certius tamen jam perspicere possumus, qua propinquitate conjungantur singuli veteris Italiae populi.

Particula VIII.

Res tractatas summatim repetens.

---

1. Jam Cluverius recte pro certo affirmavit, unam eandemque fuisse gentem, qui variis appellarentur nominibus, *Ausones*, *Auruncos*, *Oscos*. Testes sunt Servius, qui ad Virg. A. VII, 727. annotavit, *Auruncos* Graece *Ausones* nominari, et Aristoteles, qui in Politicorum libro VII, 9. scripsit: *Ὤκουν δὲ τὸ μὲν πρὸς τὴν Τυῤῥηνίαν Ὀπικοὶ, καὶ πρότερον καὶ νῦν καλούμενοι τὴν ἐπωνυμίαν Αὔσονες.* Idem secundum Strabonem V, 4, 3. pag. 242. Antiochus Syracusanus affirmaverat, antiqnissimus Italarum rerum auctor; at nemo fere vidit, ejusdem stirpis fuisse *Umbros* et *Aborigines*, quos Hesiodus in Theog. 1013. *Agrium* atque *Latinum* fratres dixit. Hoc tamen non solum Graecorum mythographi atque linguarum, quae exstant, reliquiae, sed ipsa testantur nomina. Quemadmodum enim *Aurunci* quasi *Ausonici* ab *Ausonibus* vocati sunt, sic *Ausones* quasi *Avrones* ab *Avriis*, quos Eoearum auctor secundnm Apollodorum I, 6, 2. II, 5, 4. Giganti et Centauro, vel potius secundum Homerum Iliad. XIV, 117. Aetolo Oenei fratri cognomines fecit, Umbri vero ex linguae suae indole, qua vocales *a* et *o* inter se permutari solebant, *ΟϜῥιυς* quoque vel *ΟϜῥικυς* appellare potuerunt, unde tam *Ὄμβροι* sive *Ὀμβρικοὶ*, quam *Ὀπικοὶ* sive *Ὄσκοι* (*Obsci* secundum Festum) nomen traxisse videntur. At *Aborigines*, quos secundum Livium I, 2. Aeneas cum Trojanis mixtos *Latinos* appellasse dicitur, neque ab *ὄρεσι*, quod Graeci, neque ab *origine*, quod Romani, neque ab *errando*, quod secundum Dionysium Halicarnassensem nonnulli male existimarunt, sed quasi *Ἀβοριγενεῖς* sive *ab Abriis oriundi* uominati esse videntur. Unde Abriorum vel Avriorum nomen derivandum sit, non quidem liquet; sed Agrios eosdem potuisse vocari, *Averni* nomen ab Acherunte deductum docet. Umbros certe ab *ὄμβρῳ* appellatos esse, Plinius nobis non magis persuadet, quam recentioribus credimus, qui *Ὀπικοὺς* ab Ope interpretantur. Omnia illa nomina ejusdem potius fuisse originis, inde conjicere licet, quod populis quoque eandem originem dederunt Graecorum mythographi.

2. Secundum ea, quae Paulus Diaconus e Festo excerpsit, Ausoniam appellavit *Auson*, Ulixis et Calypsus filius, — a quo conditam Auruncam urbem etiam ferunt; at

Eustathius ad Dionys. Perieg. 78. annotavit, Ausonem, qui primus Romae regnasse dicatur, Ulixi natum esse ex Circe, cui Xenagoras historicus apud Dionysium Halic. I, 45. etiam *Romum*, *Antiam* et *Ardeam* filios dedit. Quodsi Scymnus Chius v. 227 sqq. scripsit:

Εἰσὶ δ' ἐπάνω μὲν τῶν Πελασγῶν Ὀμβρικοί,
Οὓς ᾤκισ' ὁ 'κ Κίρκης Ὀδυσσεῖ γενόμενος
Λατῖνος, Αὔσονές τε μεσόγειον τόπον
Ἔχοντες, Αὔσων οὓς συνοικίσαι δοκεῖ,
Ὀδυσσέως παῖς καὶ Καλυψοῦς γενόμενος.

quis est, qui non videat, Ausonem, Latini fratrem, esse Agrium Hesiodi, qui Theog. 1011 sqq. sic cecinit:

Κίρκη δ', Ἠελίου θυγάτηρ Ὑπεριονίδαο,
Γείνατ', Ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ἐν φιλότητι,
Ἄγριον ἠδὲ Λατῖνον ἀμύμονά τε κρατερόν τε·
Οἳ δή τοι μάλα τῆλε, μυχῷ νησῶν ἱεράων,
Πᾶσιν Τυρσηνοῖσιν ἀγακλειτοῖσιν ἄνασσον.

Atque Laurentius Lydus in excerpt. ed. Roeth. 13. hos versus addens:

Κούρη δ' ἐν μεγάροισιν ἀγαυοῦ Δευκαλίωνος
Πανδώρη Διὶ πατρί, θεῶν σημάντορι πάντων,
Μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι τέκε Γραικὸν μενεχάρμην.

quibus Graecum Agrio Latinoque conjunxit, Ausones pariter atque Latinos, etsi Italos *ὀπικίζειν τὸ βαρβαρίζειν* dixisse testatur (cf. Juvenal. III, 207. VI, 455. Plin. H. N. XXIX, 1, 7. Tullius Tiro apud Gell. XIII, 9.), cum Graecis, originis ratione habita, consociat: neque temere Livius I, 49. Octavium Mamilium Tusculanum, longe principem Latini nominis atque generum Tarquinii Superbi, ab Ulixe Circeque oriundum dixit.

3. Ipsa linguarum indoles huic opinioni consentit. Latinam linguam Aeolicae Graecorum dialecto simillimam fuisse jam Quintilianus Inst. or. I, 6, 31. agnovit; cum Latinis vero omnes fere populi Italiae vetustissimi linguarum affinitate junguntur. Ac ne quis putet, duorum elementorum, ex quibus Latinam linguam mixtam agnoverunt, barbarum nec Graecum Aboriginibus deberi, Umbrici sermonis indolem in memoriam revocemus, in quo tota fere nominum verborumque flexio, quatenus Umbris atque Latinis communis fuit, Graeca est, non Gallica. Gallicae contra originis fuerunt Siculi, quos Sicanos vocat Virgilius, ab Aboriginibus ex Umbria oriundis partim ex Latio ejecti, partim ipsis subjecti. Etsi enim Thucydides Sicanos, vetustissimos Siciliae incolas, Siculosque e Latio immigrantes neque nomine neque stirpe multum inter se differre nesciit, Siculos tamen barbaros dixit, Sicanosque VI, 2, a Sicano Iberiae, h. e. Galliae secundum Scylacem Caryand., flumine (*Sequana*), per Ligures sive *Ligeris* superioris antiquitus accolas expulsos

scripsit. Ex linguae, quam Ausones per totam fere Italiam (cf. Strabo V, 3, 6. pag. 233) divulgaverant, similitudine cum Graeca factum est, ut multa locorum nomina, in quos Graeci nunquam immigraverunt, Graecae tamen, ac Laconicae praecipue vel Arcadicae, originis esse putarentur. Ipsos Sabinos, ex Umbris, quorum gens Italiae antiquissima existimatur, emigrantes, multisque aliis populis mediae atque inferioris Italiae, ut Picenis et Samnitibus, unde Lucani rursus atque Bruttii egressi sunt, originem dantes, ex Laconia oriundos quidam memoriae tradiderunt: Romanos contra antiquissimos, sicut Oenotros atque Peucetios, Arcades finxerunt, quibus per Danaen vel Herculem aliosque Argivorum colonos in Latio Argivi admixti perhibentur. Has fabulas invenit quidem Graecorum sollertia, ansam vero praebuisse linguarum similitudinem, quam reliquiae earum, quae adhuc exstant, testantur, ex eo cognoscitur, quod Tuscos Raetis similes e Lydia, Venetosque superioris Italiae e Paphlagonia potius, quam ex Graecia, immigrasse finxerunt. Sed similitudo, quae antiquitus fuit, temporum decursu per varios cultus aliorumque populorum commercia magis magisque exstincta est.

4. Umbros serius cum Gallis adeo mixtos scimus, ut secundum Solinum c. 2 (8) Gallorum veterem propaginem nonnulli eos putarint; sed eosdem cum Tuscis finitimis varie permixtos novimus. Hujuscemodi mixturam ipso *umbrorum* nomine vel *hybridarum* sive *ibridarum*, quos et *ibros* sive *imbros* dixerunt, appellatam legimus. Plinius H. N. VIII, 49. s. 75. enim musmones a priscis *umbros* vocatos scripsit, idemque H. N. VIII, 53. s. 79. cum Martiali VIII, 22. et Isidoro Orig. XII, 1. natos ex sue cum apro ceu semiferos proprie *hybridas* appellatos. dixit, quia in nullo genere aeque facilis mixtura esset cum fero: unde Eugenius Toletanus in carmine XXII. de ambigenis cecinit:

Musmonem capra e verveno semine gignit,
Apris atque sue setosus nascitur *ibris*.

Aprum autem Umbri *abrom* dixerunt: itaque quum *Picentes* a pico Martio, ut *Hirpinos* inter Samnites a lupo, qui *hirpus* dicebatur, nomen accepisse noverimus, quia illi olim per veris sacri consuetudinem picum, hi lupum ducem secuti e Sabinis emigrarant, quidni Umbros antiquitus *Abrios* vocatos putemus, quia in Italiam immigrantes aprum ducem elegerant: aprum certe Camertes in Umbria in nummis suis expresserunt, quemadmodum, si non Dolates, Ariminenses saltim Ulyssis caput. Umber aper notus est e Statio II, 4, 4. IV, 6, 10., ut porcus Umber e Catullo XXXIX, 11., quocum comparanda est conjux Umbri rubicunda mariti apud Ovidium A. A. III, 303. Quicquid id est, *Abriorum* nomen antiquissimum mihi videtur pro seriore *Umbrorum*, unde et *Agrii* cum *Aboriginibus* et *Aurunci* cum *Ausonibus* et *Oscis* nomen acceperunt. Horum linguam autem antiquitas Graecae simillimam fuisse, ex eo colligere licet, quod serior etiam Umbricus sermo in nonnullis Graeco propior reperiatur, quam Latinus, adeo ut ipsa ea vocabula, quae Romanis aeque

atque Umbris cum Graecis communia fuerunt, antiquitus usitata, neque serius in usum recepta putanda sint.

5. Sunt autem prisci Graeci, quorum consanguineos Umbros puto, ab Hellenibus serioris aetatis, in quos illorum nomen per Romanos demum transiit, bene distinguendi: quemadmodum enim Umbricus sermo per varios casus sic immutatus est, ut plures inde nascerentur dialecti magis magisque diversae, prisca Graecorum in Epiro lingua per populos Helladis tam varie exculta est, ut non mirandum sit, quod tandem Graecis barbarae viderentur linguae, quae antiquitus non magis differebant, quam ipsa Romana. Etiam Titinnius apud Festum auctores Atellanarum fabularum, per quas secundum Strabonem V, 3, 6. pag. 233. diu Romae viguit Oscorum lingua, postquam in ipsa Campania interierat, hoc versu derisit:

Obsce et *Volsce* fabulantur: nam *Latine* nesciunt.

Verumtamen illis linguis, ut Martiani Capellae verbis utar, tam conjunctam cognationem cum Latina dedit natura, ut non minus facile intelligerentur, quam Umbrica, si plura nobis de prisco Latinorum sermone innotuissent, quam quae Festus ex Verrio Flacco, Nonius Marcellus, aliique commentatores atque grammatici veteres reliquerunt. Nam mirum est, in quantum ipsa Latina lingua paullatim immutata sit. Jam Polybius III, 22, 3., primum foedus inter Romanos et Carthaginienses statim post reges exactos ictum interpretans, de veteris linguae Latinae discrepantia queritur, quae tanta fuerit, ut vel peritissimi nonnulla aegre, ubi minus attenderint, explanare quiverint: atque quemadmodum Horatius Epist. II, 1, 86 sq. illum deridet, qui Saliare Numae carmen, quod secum ignoret, solus velit scire videri, sic apud Macrobium S. I, 5. Avienus, congerie quadam priscorum verborum a Servio facta: »Curius, inquit, et Fabricius et Coruncanius, antiquissimi viri, »vel etiam his antiquiores Horatii illi trigemini, plane ac dilucide cum suis fabulati sunt; »neque Auruncorum aut Sicanorum aut Pelasgorum, qui primi coluisse in Italia dicuntur, »sed aetatis suae verbis utebantur: tu autem perinde quasi cum matre Evandri loquare, »vis nobis verba multis jam seculis obliterata revocare.« Hinc Paulus Diac. e Festo excerpsit: »*Latine* loqui a Latio dictum est: quae locutio adeo est versa, ut vix ulla ejus »pars maneat in notitiam.«

6. Quodsi Umbricus sermo similes fere immutationes expertus est, quid mirum, quod a Latino, quem nos etiamnum novimus, adeo discrepet, ut vel summa sagacitate interdum exputari nequeat verborum sensus, praesertim quum Iguvinae inscriptiones ad res sacras pertineant, quae propter amissos omnes Romanorum libros rituales valde obscurae sunt, neque ex ecclesiasticis scriptoribus, qui gentium religiones meminerunt, Tertulliano, Arnobio, Lactantio, Augustino et Hieronymo, satis lucis accipiunt: in quibus interpretandis praeterea, ut Symmachi Epist. III, 44. verbis utar, necesse est, ut in verba prisca

redeamus; quibus et Salii cecinerunt et augures avem consuluerunt, et ad quae explicanda nihil aliud fere auxilii habemus, nisi quantum Priscus Cato, Plautus Umber et Varro Reatinus praebent. Umbrici vero sermonis indolem diversis locis pariter atque temporibus diversam fuisse, ea docent, quae in fine septimae hujus operis particulae monui. Ne tamen omnia varie pronuntiata putemus, quae varie scripta sunt, de scriptura Umbrorum primum pauca repetenda videntur. Quod inscriptiones Iguvinorum partim Tuscis, partim Latinis literis scriptas videmus, hoc non diversis modo temporibus, sed diversis quoque locis eodem tempore factum esse, numi, qui adhuc exstant, testantur. Sic tertia Iguvina tabula eodem tempore locoque et Tuscis et Latinis literis exarata videtur: quippe eadem prorsus est sermonis indoles, in literarum usu solummodo diversa, quia neque Tusca neque Latina literatura satis apta erat Umbrorum pronuntiationi. Tuscis Umbri in eo fuerunt dissimiles, quod cum Romanis aspiratas literas praeter *h* et *f* fugiebant, medias contra distinguebant a tenuibus. Romanis quidem in pronuntiandis, ut in flectendis atque construendis, vocabulis simillimi fuerunt, sed sibilantes sonos adeo amarunt, ut Tuscarum quoque literarum usus iis non sufficeret. In utraque igitur scriptura literae quaedam non necessariae negligi solebant, additis aliis, quae Umbris propriae dicendae sunt: et Tuscis quidem literis praeter *β* duae sibilantes additae sunt, quarum altera cum litera *r*, altera cum leni *d* quodammodo pronuntiabatur.

7. Figuras harum sibilantium e litera B sic formarunt, ut vel superiorem vel inferiorem curvaturam omitterent, et quum Tuscas literas sinistrorsum pingerent, litera ꟼ pro *rs*, litera d pro *ds* sive z uterentur, quarum illa per Latinas literas *rs*, haec per `*s* cum accentu apposito reddi solebat. Rejiciebantur contra e Tuscis literis aspiratae *ϑ* et *χ*, quarum illa bis tantum in Iguvinis tabulis pro *τ* usurpata legitur, in *φυϱφαϑ* IV, a, 1. pro *furfant* VI, a, 43. et in *πυϱτυFιϑυ* I, 20. pro *πυϱτυFιτυ* I, 18. Litera *φ* pro *f* in usum venit, etsi Romani utramque literam tam diverse pronuntiabant, ut Graecam *φ* per literas *ph* reddendam putarent. E Latinis literis Umbri *x* rejecerunt, qua Quintilianus Romanis quoque in nullis verbis utendum censebat Inst. or. I, 7, 10.: *q* contra non solum in *Piquier* III, b, 9. 14. et *pequo* VI, b, 32 cet., sed etiam in *peiqu* VI, b, 1. pro *c* scripta legitur, ut *x* in *fratrexs* VII, b, 1. pro *φϱατϱεκς* III, a, 33. Literas *y* et *z* in Iguvinis tabulis non inveniri, non mirandum est, quia Latinarum quoque literarum eo tempore, quo exarabantur tabulae, ultima *x* erat secundum Quintilianum Inst. or. I, 4. 9., Umbrisque pariter atque Romanis (Quint. Inst. or. XII, 10, 27.) vocalis *y* defuisse videtur. Sed neque in Tuscis, neque in Latinis literis tot additae sunt literae, quot necessariae erant: imo in Tuscis literis *β*, in Latinis `*s* multo rarius usurpata reperitur, quam necesse fuit. In Tuscis literis nullum discrimen factum est inter o et *u* vocales, interque medias *b*, *g*, *d*, et tenues *p*, *c*, *t*, consonantes; in Latinis contra *j* et *v* consonantes non distinctae sunt a vocalibus *i* et *u*, post quas eam ob causam plerumque

omissae sunt consonantes Tuscis literis scriptae. E sibilantibus quidem Tusca *ϕ* per *rs*, ut *ζ* saepissime per *'s*, est reddita, sed *ξ* nunquam distincta a simplici *s*: unde Lepsius hanc literam, quae mihi cum leni aspiratione, ut *j* Franco-Gallorum, pronuntiata esse videtur, pro simplici *s*, licet lenius pronuntiata, accipiendam putavit. Etsi difficile est de pronuntiatione eorum judicare, quos nemo loquentes audivit, hoc tamen in dubium vocari nequit, ex sola literarum inopia, neque propter mutatam temporibus pronuntiandi rationem factum esse, ut in Tuscis literis *ȣ* etiam pro o, tenues *π*, *κ*, *τ*, etiam pro mediis *β*, *γ*, *δ*, in Latinis *s* etiam pro *ξ* et *ζ*, atque vocales *i* et *u* etiam pro consonantibus *j* et *v*, ut *ι* quoque in Tuscis literis, scriberentur.

8. Illud quoque certum est, quanquam ulteriores Umbros nunquam Tuscis literis usos numi testantur, Iguvinos saltim prius Tuscas, quam Latinas literas in usum recepisse, e quibus etiam serius fortasse Tuscam literaturam literis *β*, *ϕ* et *ζ*, auxerunt. Latinas literas autem Iguvini tum receperunt, quum Romanis jam *g* inventa, *k* neglecta, *x* vero ante *s*, ut *q* ante *u*, pro *c* scribi solita, atque vocalis *u* ab *o* distingui coepta esset. Nonnisi semel *touer* VI, a, 30. pro *tuer*, ut *tuua* VI, b, 42. pro *tua*, scriptum legitur, atque semel *serituu* VII, a, 15. pro *seritu* eadem licentia exaratum est, qua *Iiovie* VI, a, 35. pro *Jovie:* unde incertum esset, utrum *subocavv* in septima tabula pro *subocav*, an pro *subocavu* scriptum esset, nisi *salvvom* quoque et *salvva* VI, b, 41. 42. pro *salvom* et *salva* legeretur. Tuscis literis *τϕιια* I, 12. *trija* legendum esse, *τȣFα* II, 32. 34. docet: hinc, si a *σιιναμαϕ* V, a, 33. mendose pro *σπινιαμαϕ* exarato discesseris, e duabus *ι* altera semper vocalis est, altera consonans. Quia *j* consonans neque Tuscis, neque Latinis a vocali *i* distinguebatur, incerta saepe esset vera pronuntiatio, nisi variaret interdum scribendi ratio. Sic *Iovinam* non tribus, sed quatuor syllabis esse pronuntiandam, ex eo cognoscitur, quod alias eam urbem *Ijovinam* et *IκȣFιναμ* scriptam legamus; *IκȣFιναμ* vero Romanos recte *Iguvinam*, non *Icuvinam* scripsisse, inde intelligitur, quod idem nomen in genitivo casu *IιȣFινας* IV, a, 2. et 5. exaratum sit. Interdum tamen conjectura sola assequimur, quomodo pronuntiandum sit: in nominibus quidem *Κȣϕειατε*, *Μȣσειατε*, *Ἰȣιεσκανε* V, b, 3. 5. *ι* pro consonante esse accipiendam, Latinae docent inscriptiones, in quibus *Musejate* scriptum legimus; sed quis pro certo affirmari ausit, *Πειεϕιατε* V, b, 4. *Pejersiate*, non *Peiersiate*, esse pronuntiandum? quum vocalis *i* quoque, sive correpta esset, sive producta, et Tuscis et Latinis literis modo *ei*, modo *e* scriberetur. Quemadmodum enim antiqui Romani (Quint. Inst. or. I, 4, 17. I, 7, 15 sqq.) *Vejove* pro *Vejovi*, *furei* pro *furi*, sic Umbri *IȣFε* V, b, 7. 17. 22. pro *IȣFι* V, a, 10. et *Juve Grabovei* VI, b, 22. pro *IȣFε Κϕαπȣ Fι* IV, b, 3. scripserunt.

9. Quam maxime incerta videtur vocalium *ie* in fine nominum pronuntiatio: etiamsi enim *Poimunies* nomen in Sabinorum inscriptione diversum statuamus a *Πȣεμȣνε*

in prima secundaque tabulis, *ΙϑFιε* tamen V, a, 6 et 8. post *ΙϑFε Πατρε* V, a, 5. legitur, ut incertum sit, utrum *Jovia* ibi a *Jove* distinguenda, an *ΙϑFιε*, ut *ΙϑFιπ* V, a, 10. perperam pro *ΙϑFι* exaratum sit. At, si ab his locis discesseris, *ie* ubique, etiamsi interdum in solum *i* transeat, ut in dativo *arsir* VI, b, 6. 7. pro genitivo *arsier* VI, b, 24. a, 27., atque Tuscis quoque literis *ιε*, non *ιιε*, scribatur, duabus syllabis pronuntiandum esse, facile potest evinci. Si enim in precibus VI, b, 23 sqq. modo *D(e)i Grabovie*, modo *Dei Grabovi* sive *Grabove* scriptum est, similium precum comparatione discimus, *Grabovi* sive *Grabove* a *Grabovie* casu differre, ut *Fisovi San'si* VI, a, 6 sqq. a *Fisovie San'sie* et *Tefro Jovi* VI, a, 25. a *Tefre Jovie*, atque pro dativo *ocre Fisie* VI, b, 40. propterea *ocre Fisi* sive *Fisei* VI, b, 23. 33. scribi, quod Umbri finales literas abjicere solebant. Sic IV, b, 21 sq. *Fϑφιϑνε ΚῥαπϑFι* pro *Vofione Grabovie*, ut IV, b, 29. *Τεφῥι ΙϑFι* sive *Tefrei Jovi* VI, a, 22. pro *Τεφῥε ΙϑFιε* IV, b, 25., legitur: praecipue vero conjunctiones varie scribuntur, ut *heri* sive *ϝεῥι(ς)* VI, b, 57. IV, b, 4. pro *herie* VI, a, 19. 20. sive *heriei* VII, a, 3. *ϝεῥιει* V, a, 16. *Ei* contra semper fere diphthongus est, ut in conjunctionibus *poei, poi, poe* VI, b, 1. 5. a, 50. pro *pue* sive *πϑε* VI, a, 55. IV, a, 18.; *pusei, pusi, puse* VII, b, 3. a, 7. 43. pro *πϑξε* IV, a, 34.; *porsei, porsi, porse* VI, b, 15. 19. a, 40. pro *πϑῥε* V, a, 26.; *persei mersei, persi mersi* sive *pirsi mirsi* VI, b, 28. 38. 48. pro *perse mers est* VI, a, 31. Praeter *ei* diphthongum vero nullam aliam agnoscere licet, nisi *ai* in *πεῥναιες*, *πϑσναες* IV, b, 2. coll. a, 10 sq., *portaia* VII, b, 1. pro *portatu* VII, a, 55. sive *πϑῥτατϑ* IV, a, 18. et *etaia(n)s* VI, a, 64. 65. pro *etato* VI, a, 63. sive *εταντϑ* III, b, 6. *Persaia* tamen VII, a, 7. sive *πεῥαια* IV, a, 28., ut *persaea* VII, a, 54., quatuor syllabis pronuntiandum esse, ut *hoier* VI, b, 14. tribus, ex abbreviatione *persae* VI, b, 58. sive *πεῥαε* V, a, 13. pro *πεῥαεμ* V, a, 11. colligere licet. Quemadmodum supra duplices *i* et *u* pro simplici litera scriptas reperimus, sic etiam *o* in *ooserclome* VI, b, 12. et *e* in *feetu* VII, a, 41., *eest* et *meersta* VI, b, 2. 17. geminatae sunt; *αανφεϝταφ* vero V, a, 33 sq. nescio an pro *αϝανφεϝταφ* scriptum sit. E consonantibus nonnisi *ν* geminata est in *enno(m)* VII, a, 38. 39. atque *ponne* VII, b, 2., *s* in *essu* VI, b, 43. atque *v* in *avvei* VI, b, 4., ut *p* in *appei* VII, b, 3. At *εῥεῥεκ* II, 32. pro *εῥεκ* III, a, 11. et *εῥεῥεῥϑντ* I, 5. pro *εῥαῥϑντ* I, 1. sive *erironi* VI, a, 48. scriptum est, ut *ινενεκ* II, 20. sive *ινϑνεκ* I, 18. pro *ινϑκ* I, 13. 14.

10. Additas alibi literas, ut in *αῥϑFια* II, 31. pro *αῥFια*, in *ΙκϑFινπα* IV, b, 32 sq. pro *ΙκϑFινα*, in *Πετῥϑνιαπεῥτ* V, a, 35. pro *Πετῥϑνιαπεῥ*, et in *perstico* VI, a, 25. pro *persico*, non sine menda puto, quemadmodum aliae literae interdum perperam omissae sunt, ut in *ινϑμκ* I, 23. pro *ινϑμεκ*, *Πϑπῥζες* I, 26. pro *Πϑπῥιζες* et *ϑῥες πανες* I, 33., si recte emendatur *ϑῥιες παντες*; at in ejiciendis literis summa observatur licentia. Est autem scribendi ratio temporum decursu sic mutata, ut non solum, quas olim ejicere solebant literas, suppletas, sed longas etiam vocales per aspirationem pronuntiatas videamus.

Hae duae res sunt, quibus prae aliis extremam quintae tabulae inscriptionem de sacris Hondiis serius quam antecedentia exaratam agnoscimus. Sic V, a, 30. *Ϝεvπεϱσεvτϱα* (sic enim pro *εεvπεϱσεvτϱα* emendandum est) pro *Ϝεπεσετϱα* V, b, 15. 18., ut *Ϝεμπεσεvτϱες* I, 7., et *πεϱσεvτϱε* I, 17. 19. 21. pro *πεϱσετϱε* V, b, 13. sive *πεσετϱε* V, a, 8., vel *persontru* sive *persondru* VI, a, 28. 31. 35. pro *πεσεvτϱε* sive *πεσεvτϱεμ* IV, b, 28. 31., scriptum legimus. Quod vero ad aspirationem attinet, hanc duabus e causis additam puto: aut enim literae gutturalis locum obtinet, ut in *ϝαϝτε* V, a, 22. pro Graeco ἅγιζε, in *φϱεϝτεφ* V, a, 26. pro *frictis* sive *frixis* et *ααvφεϝταφ* V, a, 33 sq. pro *circumfixis*, quatenus *ϱεϝτε* III, a, 24. 29. pro *recte*, *φϱεϝτε* I, 31. pro *fricto*, et *φιxτε* IV, b, 29. 32. pro *facito* scriptum est; aut vocalem productam significat, ut in *στϱεϝζλα(ς)* V, a, 18. 28. 41. pro *struśla* VII, a, 42., *μαvτϱαϝxλε* V, a, 19. pro *μαvτϱαxλε* V, b, 16. sive *mandraclo* VI, a, 4. et *αμπαϱιϝμε* V, a, 42. pro *αμπαϱιτε* II, 14. sive *α(μ)πϱε(ϝ)τε* IV, a, 20. 21. Hanc aspirationem in sexta septimaque tabulis etiam per duas syllabas pronuntiatam invenimus, ut *ahatripursatu* VII, a, 23. 36. pro *atripursatu* VI, a, 16. sive *atropusatu* VI, a, 36. et *persnihimu*, pl. *persnihimumo* VII, a, 45. 47. pro *persnimu* vel *persnimumo*, pro quo bis modo *pesnimu* VI, a, 9. 23. vel *pesnimumo* VI, a, 65. VII, a, 1., ut e contrario in quarta tabula bis modo IV, a, 7. 21. *πεϱσvιμε* pro *πεσvιμε*, in prima vero bis I, 8, 10. *πεϱσvιμε* pro *πεϱσvιϝμε* I, 17. 23. 29. scriptum est. In extrema quintae tabulae parte V, a, 24 sq. 31. 38. *αϝτϱεπεϱατε* pro *ατϱεπεϱατε* V, b, 18 et *πεϱσvιϝμε* V, a, 27 sqq. pro *πεσvιμε* V, b, 17 sqq. a, 7. 10. legitur; in sexta vero septimaque tabulis *sehemu* VI, a, 36. pro *semu* VI, a, 16., et *spahamu* VII, a, 39. pro *spahmu* VI, a, 17., ut *Sehemeniar* VII, a, 53. pro *Σεϝμεvιαϱ* IV, a, 42. sive *Σεμεvιες* V, b, 1. et *'sihitir* pro *sitir* VII, a, 13. 14. vel *ehetur* VI, a, 55. pro *etur* VI, a, 53.

11. In initio vocabulorum aspiratio neque addi, neque abjici solet, si ab *her(e)itu* VI, b, 37. 47. pro *eritu* VI, b, 27. sive *εϱετε* V, a, 4. atque ab *anostatu* vel *anostatir* VII, a, 48. VI, a, 62. pro *anhostatu* vel *anhostatir* VI, a, 60. VII, a, 50. discesseris: in fine nunquam ponitur, nisi in composita cum verbo praepositione *αϝ* pro *αϝα*. Praeterea *λ* nunquam in initio, *ζ* et *ξ*, ut consonantes mediae, nunquam in fine vocabulorum leguntur; *ϱ* contra non solum in prima secundaque tabulis, sed in extrema quoque quintae tabulae parte casui locali additur, ut *σιιvαμαϱ* sive potius *σπιvιαμαϱ* V, a, 33. pro *σπιv(ι)α(μα)* V, a, 36. 37. 38., *σπαvτιμαϱ* II, 33. pro *σπαvτι*, II, 34. et *ασαμαϱ*, *εϱεζλαμαϱ* I, 6. pro *ασα(μα)* et *εϱεζλε(μα)* I, 16. 13. 10. Aliae literae, ut si *vapefe aviectu* VI, a, 51. pro *Ϝαπεφεμ αϜιεxλεφε* IV, a, 14. scriptum est, abjectae saepius quam additae sunt. *'P* semel tantum ejicitur in *αϜειτε* I, 1. pro *αϱϜειτε* II, 34., sed *ϱ* ante *σ* tam saepe ejicitur, quam *v* ante omnes sibilantes et dentales ac gutturales vel *μ* ante labiales. *S* in fine vocabulorum quam saepissime abjecta, nonnunquam tamen sine necessitate addita

videtur, ut in *Ͱερις* pro *Ͱεῥι* IV, b, 4.; praecipue vero notanda est literae *s* finalis in *r* mutatio, qua antiquiores quintae quartaeque tabularum inscriptiones ab reliquis distinguuntur. In his tabulis *s* finalis abjicitur quidem, sed non in *r* mutatur, quemadmodum V, a, 40. *πυσμε Ͱεῥτεῥ* pro genitivo *πυστεμες Ͱεῥτες* scriptum videtur, vel II, 5. *Φῥατεῥ* pro *Φῥατῥες*, sicut II, 1. *Ͱεῥτεῥ* pro *Ͱεῥτες*, legitur; *σ* contra pro *ῥ* usurpata invenitur in *αῥ(ε)πες* pro *αῥεπεῥ* IV, a, 30. sive *αῥιπεῥ* IV, b, 28. In Volsca inscriptione nulla *s* in *r* mutata reperitur, in Lerpirii contra inscriptione *sirtir* etiam pro *sisti(n)s* scriptum videtur: si enim in Volsca inscriptione *asif*, ut in Iguvinis tabulis *αυζιφ* V, a, 25., pro *aris*, et *ruseme* VII, a, 8. 9. 23. pro Latino *ruri*, legitur, sibilantem Romani, non Volsci vel Umbri, in *r* mutarunt.

12. Romani, apud quos secundum Pomponium in Digest. I, 2, 2. App. Claudius Caecus *r* literam invenit, ut *Valerii* pro Valesiis et *Furii* pro Furiis essent, tam in medio, quam in fine nominum *r* scripserunt, ubi prius *s* in usu fuerat, quemadmodum *lases* in carmine Fratrum Arvalium pro *lares*, apud Quintilianum Inst. or. I, 4, 13. pro *laser* scriptum legitur, atque apud Festum et Varronem L. L. VII, 3, 26 sq. *melios* pro *melior* vel *meliosibus* pro *melioribus*. At apud Umbros, apud quos ne *s* finalis quidem in *r* mutata est, ubi praepositiones *co* et *per* casibus suis postponebantur, *puri* III, b, 10. 15. non magis pro *pusi* usurpatum puto, quam *πυῥε* III, b, 4. pro *πυῥε*. Apud Romanos *eram* et *essem* in eodem verbo dicebatur, apud Umbros contra *erom* et *esom* diversa fuerunt pronomina. In hac enim re inter Umbros et Romanos nullam intercedere similitudinem, inde jam cognoscitur, quod Romanis in tertia declinatione *arbor* pro *arbos*, Umbris contra in secunda primaque *Claverniur* pro *Clavernius* et *Sehmenier* pro *Σεμενιες* diceretur. Si VI, a, 49 sq. *pir*, at VI, a, 53. *pis*, ut in Cortonensi et Volsca inscriptione, exaratum est, non *s* et *r* literae inter se permutatae sunt, sed proprie *pirs* sive *pers* scribendum fuit, pro quo *pars* quoque VII, b, 2. legitur. Quemadmodum ab imperativo *πεῥστυ* V, a, 32. tam *pepercust* VI, a, 5. quam *pepescus* VII, a, 8. cum nomine *pesclu* vel *pescler* VI, a, 15. 30. pro *persclu* vel *perscler* VI, a, 36. b, 37. derivari potuerunt; sic genitivus *pisher* VI, a, 41. et ablativus *persi* VI, a, 24. 37. sive *πεῥι* IV, b, 30. 33. ab uno eodemque nomine deduci posse videntur. ‘Ρ quidem tam in *s*, ut *καπιῥ* IV, b, 19. in *capis*, quam in *r*, ut *Ϝαπεῥ*, II, 7. sive *vapers* VI, b, 9. vel *Ϝεπυῥ* III, a, 11. in *favor*, transire potuit; sed *pir* pro *pis* sic dictum videtur, ut *dur* VII, a, 46. pro *τυφ* IV, a, 41. Nam pro *τυῥες* IV, a, 20. proprie *τυῥεφ* scribendum fuit, ut *καπιῥεφ* pro *καπιῥε* IV, b, 30. vel *capi(f)* VII, a, 39. IV, a, 28.; atque *Ϝαπεφεμ* IV, a, 14. sive *vapefe* VI, a, 51. pro *Ϝαπεῥε* II, 7. scriptum est, ut *νυμεμ* IV, a, 17. vel *nome* VI, a, 58. pro *nomneme*.

13. Si *s* cum *c* permutatur, ut in *pase* (*pace*) cum *pacer* VI, b, 30. vel *paca* VI, b, 20. et in *cornase* (*cornice*) cum *cornaco* VI, b, 1. 2. comparatis, literae *ζ* locum obtinet,

ut in *proseseto* vel *prosesetir* VI, b, 56. pro πϱυσεκτυ V, a, 28. vel πϱυσεζετε(ς) V, a, 12.: unde *ceritu* VI, b, 31. pro *seritu* (ἐϱύου, *servato*) perperam scriptum est. Propter mollem vero pronuntiationem, qua *abrof* pro απϱυφ (*apris*), *adro* pro ατϱυ (*atro*), *ivenga* pro ιFεκα (*juvenca*) dicebatur, atque urbs ΙκυFινα non *Iguvina* solum, sed ΙιυFινα quoque vel *Iovina* vocabatur, non modo *vestisia* sive *vestisa* pro Fεστιζια sive Fεστιζα, a *vest(e)is, vesticos, vesticatu*, deducta, scriptum est, vel *combifian'siust* sive *combifiansust* a κυμπιφιατυ IV, a, 14. derivatum; verum etiam πυϱτι(τ)ιυς IV, b, 31. 34. pro πυϱτινζυς IV, a, 33. *purdinsus(t)* VI, a, 23. 24. sive *purdinsiust* VII, a, 43., ut ΦιιυFι IV, b, 18. pro *Fisovi*, exaratum. In initio vocabulorum tam mollis fuit Umbrorum pronuntiatio, ut non solum *ahavendu* VII, a, 27. pro απεντυ II, 23. (ἀμφιπένου), sed etiam μενες IV, a, 15. pro *benust* VI, a, 53. sive αμπενες V, b, 27. scriptum legatur. In fine contra adeo dura fuit pronuntiatio, ut etiam κυτεπ IV, a, 3. pro κυτεφ IV, a, 7. et Fιτλυπ τυϱυπ IV, a. pro Fιτλυφ τυϱυφ IV, a, 1. exaratum sit. Omnino in labialium pronuntiatione Umbri a Romanis adeo differebant, ut *vapersus* VI, b, 9. sive Fεπυϱυς III, a, 11. pro *favoribus*, Fαπυτυ V, b, 10. 17. pro *Fausto*, Fυφιυνε IV, b, 21. sive *Vofione* VI, a, 19. pro *Fabiano* vel *Fauno*, Fυζιιαπεϱνατινε V, b, 26. pro *Fusia* sive *Furia* gente, Fεϱες IV, b, 2. pro *feriis*, FατυFα IV, b, 4. pro *fatua*, ut Fυκυ II, 21. pro *foco*, φελιυφ contra IV, b, 15. sive *filiu* VI, a, 3. pro *verribus*, ut κυμιαφ IV, b, 7. sive *comia* VI, b, 58. pro *scrofis* (γϱομφάσι), atque φεφυϱε(ς) V, a, 4. pro *februis*, ut *verfale* VI, b, 8. pro *verbale*, αλφυ IV, a, 29. pro *albo*, βεϱFα V, a, 26. 33. pro *verua* et βεϱυς V, a, 23. 35. pro *verubus*, dictum esse non dubitem. Huc accedit literarum diversis organis pronuntiatarum permutatio: quemadmodum enim Volsce *sepis*, Umbrice σFεπις, Osce *svaepis*, pro *siquis* (εἴ τις), sic ϻαπιναφ sive ϻαβινα IV, b, 25. 28. pro *agnabus* (ἀμνάσι) dicebatur: unde nescio an etiam Μαϱτε ΚϱαπυFι IV, b, 11. sive *Marte Grabovei* VI, a, 1. pro *Marti Gradivo* (Κϱατείῳ) scriptum sit.

11. E vocalibus praecipue *a* et *o* inter se permutabantur, ut pro τεσενακες IV, b, 11. 15. in sexta tabula *tesenocir* vel *tesonocir* VI, b, 20. VII, a, 38., pro Πϱεστατε IV, a, 27. *Prestote*, pro κυμυλτυ IV, b, 35. sive *comoltu* VI, a, 41. (*cumulato*) in quinta tabula κυμαλτυ scriptum est. Etsi autem in prima tabula tam εϱεζλαμαϱ I, 6. quam εϱεζλυμα I, 10. legitur, in quo flexionum varietatem agnosco, ut si in quarta tabula modo αϱFια IV, b, 9. modo αϱFιυ IV, b, 12., atque in sexta tabula modo *vatue* VI, a, 45. modo *vatuo* VI, a, 43. pro FατυFα, vel in secunda quintaque tabulis πελσανυ II, 32. V, a, 6. pro πελσανα IV, b, 27. sive *pelsana* VI, a, 22., συπυ I, 17. sive *sopo* VI, a, 5. pro συπα V, a, 32. scriptum est; πϱεϻυβια tamen in tertia tabula III, a, 12. pro πϱεϻαβια III, a, 5. mendose exaratum puto, quoniam in hac re neque flexionum, neque temporum varietas, ut in Fεπυϱυς III, a, 11. pro *vapersus* VI, b, 9., agnosci potest. Vocales *e* et *a*,

si a nomine *pars* VII, b, 2. pro *pers* sive *pir* et *pis*, atque a praepositione *αν* in *αντεντυ* pro *εντεντυ* II, 15. sive *andendu* VII, a, 25. pro *endendu* VI, a, 40. 49. discesseris, in fine nominum quam maxime permutantur: de vocalium *e* et *i* cum *ei* permutatione supra jam satis diximus. Quae cum interdum ejicerentur, nescio, utrum *πελσανς* V, a, 43. pro *πελσανες*, ut *abrons* VII, a, 43. pro *abronis*, an pro participio, ut *dirsans* III, b, 11. 16. pro *dirsa(s)* III, b, 8. 13., scriptum sit. Ejiciebantur autem illae vocales praecipue ante imperativi terminationem *tu*, unde composita imperativi *tenitu* (*teneto*) VI, a, 25. *α(ν)τεντυ* sive *andendu*, *εντεντυ* sive *endendu*, *υστε(ν)τυ* sive *ostendu*, *πεϱτεντυ* et *σετεντυ* scribuntur, nisi haec pro Latino *tendito* scripta accipere malis, quemadmodum imperativus *σεστυ* V, b, 22. (*sistito*) non differt ab indicativo *σεστε* V, b, 24. (*sisto*). Quia consonantes quoque cum vocalibus ejiciebantur, non solum *vestisiafetu* VI, a, 24. pro *Fεστιζαμ φικτυ* IV, b, 29. vel *erus ditu* VI, a, 16. 25. VII, a, 38. sive *εϱυς τιτυ* IV, b, 34. *εϱυς τετυ* V, b, 21. a, 9. pro *erus dirstu* VI, a, 38. 39. sive *εϱυς τεϱτυ* I, 27 sq. scribi, sed etiam tam *σεβαϝτυ* V, a, 42. sive *subotu* VI, a, 25., quam *συκατυ* I, 16., a verbo *suboco* (*supplico*) derivari potuit: nam et *κϱενκατϱυμ ϝατυ* IV, a, 11. sive *crincatro hatu* VI. a, 49. pro *κϱικατϱυ ϝαβετυ* V, b, 27. 29. legitur. Quemadmodum vero in *αμπϱεϝτυ* IV, a, 21. pro *απϱετυ* IV, a, 20. et *αμπαϱιϝμυ* V, a, 42. pro *αμπαϱιτυ* II, 14. pl. *ambretuto* VI, a, 63. 64. aspiratio inserta est, sic non solum *φεϱεϝτϱυ* cum *συφεϱακλυ* II, 16 sqq. pro farcimine, sed etiam *αϝεσνες* II, 18 sq. pro *ahenis*, inserta *s* litera, legitur.

12. Accentuum rationem apud Umbros eandem fere fuisse, quae apud Romanos observatur, ex iis colligere licet, quae numerose scripta videntur. An sextae tabulae initium numeris Saturniis conceptum sit, in dubium fortasse vocatur, quum septimae quoque tabulae pagina posterior, licet prosa oratione scripta, in eosdem tamen numeros redigi possit. Sed in rebus magicis numeros pariter atque alliterationem vel aequales sonos in fine verborum esse quaesitos, dubitari nequit. Cortonensis certe inscriptio trochaicis numeris sic aptari potest:

'Árses vurses! 'Sethlanl, Tephral ápe termnu pis est estu.

Iidem numeri notantur in precibus: *τίυ πυνι, τίυ Fινυ* V, a, 25 sq. *tiom esa méfa spefa Fisovina* cet., quibus addas ithyphallicos: *Σάζι! τεφε εστυ Fίτλυ Fυφϱυ σεστυ* V, b, 24., qui aequalibus sonis finiuntur, sicut verba *pérsi mersi* VI, b, 38. 48. sive *pérsei mersei* VI, b, 28. pro *perse mers est* VI, a, 31. 55. Alliterationem in his numeris quaesitam esse testantur verba

a) in calamitatum recensu VI, a, 60. VII, a, 49.

túrsitu, tremitu,
hóndu holtu,
ninctu, nepitu,

b) in praecepto de auguriis VI, a, 11.

péturpursus
fáto fito,
pérne, postne,

sónitu, savitu,
préplo(ho)tatu,
prévi(s)latu.

sépse sarsite,
vóvse avie
ésone.

In his trochaicis numeris tres saepe syllabas pro duabus positas videmus, sicut in Plautino versu de Jovis fulmine Amphitr. V, 4, 10.

Strépitus, crepitus, sónitus, tonitrus cet.

Quanta cum cura vero Romani quoque poëtae illorum temporum alliterationem quaesierint, docent versus Ennii et Attii apud Cicer. Rhet. ad Herenn. IV, 12. de orat. III,58.

'O Tite, túte, Tati, tibi tánta, tyránne, tulisti.
Quicquám quisquam cuiquám, quod conveniát, neget?
Iterúm Thyestes *'Atreum attractum ádvenit —*
*Ma*jór *m*ihi *m*oles, *m*ájus *m*iscendúm 'st *m*alum,
Qui illíus acerbum *c*ór *c*ontundam et *c*ónteram;

aliaque fragmenta, quae ibidem leguntur, ut: quód *i*ter *i*ncipiam *i*ngredi? — *'O p*ater, ó *p*atria, ó *P*riamí domus! — Haec ómnia *vidi* inflámmari, Priamó *vi vitam evitari.*

13. Nominum declinationes verborumque conjugationes Umbricus sermo totidem habuit, quot Romanus; nulla tamen pars est orationis, in qua non differat utraque lingua. Jam in propriis nominibus magna cernitur discrepantia. Romanis enim civibus tria plerumque erant nomina, quibus vel singuli homines vel gentes earumque familiae discernebantur, ut in cippo inter Bastiam et Assisium oppida reperto: neque multum differt Volscorum mos, qui in Veliterna inscriptione observatur. At in Iguvina tabula tertia, ut in inscriptione lapidis in Marsis detecti, homines nonnisi uno gentili nomine insigniuntur. In inscriptione quidem apud Falerios inventa duo leguntur nomina *Lerpirior Santirpior*; sed deest praenomen, et utrumque nomen gentile est, in *ior* sive *ius* desinens, quemadmodum in quinta tabula Iguvina pro *Fusia* et *Petronia* gente Fratrum Atiersiorum sacra fiunt, atque XIX gentes *Pompersiae* stirpis recensentur. Praeterea Umbrorum nomina non in *ius* modo exibant, quemadmodum apud Romanos, sed in *anus* quoque, sicut Romanorum agnomina, maximam vero partem in *as*, sicut C. Cilnii cognomen *Maecenas*: cum *Claverniis* enim junguntur *Satani* et *Jujescani*, tum *Atiersiates*, *Curejates*, *Peiersiates*, *Talenates*, *Musejates*, *Casilates* ab agro Casilo dicti. Ejusdem generis est tribus *Tarsinatis* nomen in quarta tabula cum *Tarsinate* nomine, cui tria accedunt nomina in *scum* desinentia, *Turscum* pro Tuderti, *Naharcum* pro *Naharti*, et *Japuscum* pro Japygico. Nomen quidem *Iguvinae* tribus in secunda tabula cum quatuor Romanorum tribubus urbanis *Collina*, *Exquilina*, *Palatina*, *Suburana*, consentit; sed Umbri urbem quoque Iguvium *Iguvinam* dixerunt, ut Miletum *Miletinam* in sexta tabula. Ceterum Umbri in eo consentiebant cum Romanis, quod apud Paulum Diaconum legimus: »Dici mos erat Romanis in omnibus

»sacrificiis precibusque: *Populo Romano Quiritibusque*«, et »lapidem silicem tenebant jura»turi per Jovem, haec verba dicentes: Si sciens fallo, tum me Diespiter, *salva urbe arce»que*, bonis ejiciat:« unde Andromacha apud Ennium per alliterationem queritur: *Arce et urbe orba sum.* Nam in altera quartae tabulae pagina *pro arce Fisia et tota Iguvina* (urbe), in altera *pro populo totius Iguvinae et tota Iguvina* sacra fiunt, sicut in secunda tabula *pro Fratribus Atiersiis*, *pro inclutis atque probatis*, *pro tribu Iguvina*, *pro tota Iguvina*.

14. Maxima autem differentia, si ab inscriptionibus minoribus, *Diris*, *Pomonae*, *Divae Declunae* et *Vati Divae Vesunae* dicatis discesseris, in deorum nominibus animadvertitur. In Iguvinis enim tabulis bina plerumque nomina diis tribuuntur, quorum prius in quinta tabula, si a *Jove Patre* discesseris, participium est, ut quae tribuuntur *Fαπυτυ Σαζι*, *Aϝτυ IυFι*, *Aϝτυ Μαϱτι*. In ceteris tabulis posterius nomen, sicut etiam *Hondae Joviae* in altera quintae tabulae parte, adjectivum esse solet, uno *Vesunae* nomine in prima tabula excepto, quae *Pomonae Pubercae* dicitur, quemadmodum apud Gellium XIII, 22. *Heriem Junonis* cet. legimus. *Neria Martis* sive *Neriene Mavortis* apud antiquos Romanos Martis conjux fuit, ut *Lua Saturni*, *Salacia Neptuni*, *Maja Volcani*, *Hora Quirini*; sed in Iguvinis tabulis *Πϱεστατε Ζεϱφιε Ζεϱφε(ς) Μαϱτιες* et *Τυσε Ζεϱφιε Ζεϱφε(ς) Μαϱτιες* IV, a, 28. 31. sive *Prestota (Tursa) 'Serfia 'Serfer Martier*, si cum *Fεσυνε Πυεμυνες Πυπϱικες* in prima tabula comparantur, comites interpretandae sunt, quemadmodum Gellius l. l. *Jurites Quirini* et *Molas Martis* ex libris sacerdotum populi Romani et antiquis orationibus laudat. Pauca nomina singulis diis tam propria fuerunt, ut *Jovis Patris* et *Sancii* nomen in precibus *Ιυπατεϱ! Σαζε! τεφε εστυ Fιτλυ Fυφϱυ σεστυ* V, b, 24., quorum ille in quarta et sexta tabula *Jovis Grabovius*, in vocativo *D(e)i Grabovie*, hic *Fisus Sancius* dicitur. Ipsum *Grabovii* nomen tribus diis commune est, *IυFε* sive *Juve*, *Μαϱτε* sive *Marte*, *Fυφιυνε* sive *Vofione*; *Joviae* nomen quatuor deabus, *Τϱεβε* sive *Trebo*, *Τεφϱε* sive *Tefrei*, *Τυσε* sive *Turse* et *ϝυντε*. *Grabovii* nomen Latino *Gradivo* sive *Κϱατείῳ* fortasse respondet; idemque fere significare videtur *Joviae* nomen: Jovis uxorem enim *Curitim* esse vocatam, e verbis *Fυχυχυμ IυFιυ* atque *Κυϱετιες* IV, a, 1. 4. sive *vocucom Joviu* atque *Coredier* VI, a, 43. 45. sibi oppositis cognoscitur. *Tursa 'Serfia*, ut *Prestota 'Serfia*, *'Serfi Martii* comes fuit; is vero utrum a *Marte Grabovio*, an a *Marte Horsio* cognominatus sit, non liquet. Et *Μαϱτε ϝυϱιε* IV, a, 2. sive *Marte Horse* VI, a, 43. et *ϝυντε Ζεϱφι* IV, a, 4. sive *Honde 'Serfi* VI, a, 45. *τϱεφ Fιτλυφ τυϱυφ* sive *vitlu toru trif* (tribus vitulis tauris) immolatur; *Ζεϱφε Μαϱτι* vero VI, a, 24. sive *'Serfie Martie* VII, a, 3. *τϱιφ απϱυφ ϱυφϱυ υτε πειυ* sive *abrof trif heriei rofu heriei peiu* (tribus apris tam rubris quam fuscis), ut *Aϝτυ Μαϱτι* V, a, 11. *αβϱυνυ* (aprugno pecore sive porco).

15. Omnibus diis Graboviis *τϱε(φ) βυφ* sive *buf tr(e)if* (tribus bubus) immolatur,

quibus in sacris Vofionis adjectivum *καλεϱϑεφ* sive *calersu* additur; sed Jovi Patri tam *σι* (suem V, b, 7.) quam *βεμ* (bovem V, a, 5.), ut Ahto Jovi *εFε* (ovem) *πεϱαxνε(μ)*, mactari legimus. *Ovibus* februatum esse, e verbis *πενε εFεφ φεϱφαϑ* IV, a, 1. sive *ponne ovi furfant* discimus, unde Pomonae Pubercae quoque II, 26. 31. *εFεμ σεFαxνι* (ove sacri) immolatur; *sues* vero (*σις σαxϱεε πεϱαxνεε* III, a, 6 sq.) pro piaculo offerebantur, unde Fiso Sancio, cui V, b, 10 sq. *xαπϱε πεϱαxνε σεFαxνε* (caprum sacrem sanctum) offerendum esse legimus, IV, b, 15. *τϱεφ σιφ φελιεφ*, VI, a, 3. *sif filiu trif* (tribus suibus verribus), et Trebae Joviae sive Triviae IV, b, 7. *τϱεφ σιφ xεμιαφ*, VI, b, 58. *si comia trif* (tribus suibus scrofis) immolatur. Tefrae Joviae, cujus *pis ape termnu* (piamen adversus incendium) in inscriptione Cortonensi *Tephral* dicitur, IV, b, 25. *τϱεφ Ϝαπιναφ*, VI, a, 22. *habina trif* (tribus agnabus), Prestatae 'Serfiae 'Serfi Martii contra IV, a, 27. *τϱε πεϱxα ϱεφϱα ετε πεια*, VII, a, 6. *porca trif rofa ote peia* (tribus porcabus rubris aut fuscis), quemadmodum Tursae 'Serfiae 'Serfi Martii IV, a, 31. *τϱεφ Fιτλαφ*, VII, a, 41. *vitla trif* (tribus vitulabus) et Tursae Joviae IV, a, 42 sq. *ιFεxα τϱε.*, VII, a, 51. *ivenga* (tribus juvencabus) immolatur. His hostiis in sacris Hondiis V, a, 43. *xατελ* (catulus) Hondae Joviae ferendus V, a, 20 sq. accedit. Discimus autem e locis laudatis, expiatoria sacra Umbrorum, etsi hostiarum nomina Romanis similiora sunt quam Graecis, magis tamen Graecae quam Gallicae fuisse originis. Nam catulum quoque secundum Plutarchum Q. R. 68. in piaculis omnes fere offerebant Graeci; agnus et agna vero, ut porcus, jam apud Homerum Jl. III, 103. 273. XIX, 197. 254. in sacris reconciliatoriis immolantur. A Graecis mos porcis immolandi cum reliquis ritibus sacrorum, quos Dionysius Halic. VII, extr. juxta Graecas leges exercitos dicit, ad Romanos pervenit (Liv. I, 24. Virg. A. VIII, 641.), Italisque in omnibus piaculis, in lucis collucandis sive coinquendis agrisque lustrandis (Cat. R. R. 139. 141.), adeo frequentatus fuit, ut ab suillo genere pecoris immolandi initium primum sumptum videatur Varroni R. R. II, 4, 9., qui hostiarum quoque nomina L. L. V, 19. §. 96 sqq. a Graecis pleraque derivat.

16. Pertinet ad illa *arviga*, de qua Hesychius *ἄϱιχα, ἄϱϱεν πϱόβατον*, Varro vero L. L. V, 19. §. 98. scripsit: »Hae(c) sunt quarum in sacrificiis exta in olla, non in »veru cocuntur, quas et Accius scribit et in pontificiis libris videmus.« Ad hanc arvigam equidem refero verba, quibus in quarta tabula omnia duodecim sacrificiorum praecepta finiuntur: *xεσεφ* sive *ταζεξ πε(ϱ) σνιμε αϱ(ε)πε(ς) αϱFες* sive *αϱιπεϱ αϱFις* (*tacens precator pro ardore arvigae*): nullum enim fit sacrificium sine praecepto *αϱFια* sive *αϱFιε εστε(ν)τε, arvio fe(i)tu* (*arviga facito*). Etiam in quinta tabula septies V, b, 8 sq. 29. a, 7. 11. 12. 18. 24. *αϱFια εστε(ν)τε* sive *αϱFια*, II, 11. *αϱFαμεν ετετα*, 13. *αϱFεν* et 31. *αϱεFια φειτε* scriptum est: sicut V, a, 7. *ταζεξ πεσνιμε αϱεπε αϱFες*. Praeter hunc quidem locum nusquam nisi in quarta tabula tacitas preces pro ardore arvigae fieri legimus; sed tacitae

preces non solum in omnibus sacrificiis, verum etiam in aliis actionibus sacris praecipiuntur. Sic in cumulatione *ξεϱεφ* **sive** *serse* **(***verbenis***) IV, b, 35. a, 37. 38. V, a, 10. 42. I, 29.** *ϰϐματε(ς) πε(ϱ)σνι(ŀ)μϐ*, **ut VI, a, 17. 41. VII, a, 39. 44. 45.** *comatir persni(hi)mu*, **scriptum est: quo praecepto simile aliquid significari atque verbis** *tases* **sive** *tasis pe(r)snimu*, **quae in fine sacrificiorum VI, b, 55. 59. a, 2. 20. 23. 44. 46. VII, a, 4. 42. 54. leguntur, vel verbis, quibus omnes cives precari jubentur,** *eso persnimumo tasetur* **VI, a, 57. sive** *eso tasetur persnihimumo* **(***hoc precaminor cum silentio***) VII, a, 46 sq., non solum inde cognoscitur, quod** *comatir persnihimu* **VI, a, 17. 39. pro praeceptis** *ϰϐτεφ πεσνιμϐ* **IV, b, 20. et** *ταζεξ πεσνιμϐ* **IV, a, 30. scriptum est, sed etiam ex iis, quae I, 27 sqq. conjunctim leguntur:** *εϱϐς ταζεξ τεϱτϐ: ενϐμεϰ ϰϐμαλτϐ: αϱϰανι ϰανετϐ: ϰϐματες πεϱσνιŀμϐ: εσϐϰϐ εσϐνϐ ϐϱετϐ*, **h. e. incantationem tacens dicito: inde cumulato: arcane canito: submisse precator: cum hoc omen urito sive ex igne capito. His verbis enim respondent, quae VI, b, 55 sq. scripta sunt:** *tases persnimu sevom, surur purdovitu* **(***tacens precator cum veneratione, insuper consecrato***), pro quibus IV, b, 5 sq. legitur:** *σεϜϐμ ϰϐτεφ πεσνιμϐ αϱεπες αϱϜες* **(***cum veneratione caute precator pro ardore arvigae***).**

17. Ex his simul intelligitur, tacitas preces factas esse pro omine ex flamma capiendo; unde VI, a, 55 sqq. hoc praeceptum legitur:

ifont termnuco com prinuatir stahitu: eno deitu armahamo caterahamo Iovinur:
inde cum flamma suffimenta instituito: tum dicito placante expiatione Iguvinos:
eno com prinuatir peracris sacris ambretuto. Apc ambrefurent,
tum suffimenta sacra sancta incenditote. Quum incenderint,
termnome benurent, termnuco com prinuatir eso persnimumo tasetur.
flamma operati sint, cum flamma in suffimentis hoc precaminor taciti.

In precibus quidem, quae sequuntur, iisdemque verbis VII, a, 47 sqq. repetuntur, enumeratas legimus calamitates, a quibus tota Tarsinas tribus defendenda sit; sed in quarta tabula IV, a, 19 sqq. brevius sic scriptum est:

Πϐνε πϱινϐϜατϐς σταŀεϱεν τεϱμνεσϰϐ, ενϐμεϰ αϱμανϐ ϰατεϱαμϐ ΙϰϐϜινϐ:
Quum suffimenta instituerint cum flammis, tum placante expiatione Iguvinos:
ενϐμεϰ απϱετϐ τϐϱες ετ πϐϱε. Πϐνι αμπϱεφϐϐς, πεϱσνιμϐ.
tum incendito turibus et igne. Quum incenderis, precator.

Hoc quidem, ut ter fiat, praecipitur, quemadmodum post preces quoque VII, a, 51. legimus: *este trioper deitu* (ista ter dicito). At in quarta tabula verbis *τϱιιϐπεϱ αμπϱεŀτϐ, τϱιϐπεϱ πεσνιμϐ* IV, a, 22. additur: *τϱιϐπεϱ ετατϐ ΙϰϐϜινϐς*, cui VI, a, 62 sqq. respondet *deitu etato* sive *etaia(n)s Ijovinur* h. e. ter dicito paeane Iguvinos. Hoc paeane quoque bonum eventum poposcisse Umbros, e verbis III, b, 6. *πεπϐϱϰϐϱεντ ŀεϱιφι εσαντϐ, μϐτϐ αϱφεϱτϐϱε σι* (*poposcerint licet paeane, mutum eventu sit*) colligo. Hinc vix differre

puto praecepta *ἀῤκανι κανετȣ* I, 28 sq. (*arcane canito*) et *anovihimu* VI, a, 49. (*ovato*) pro *πιῤ αϝτιμεμ εντεντȣ* IV, a, 12. (*piamen cum ovatione intendito*), *ετȣῤ σταμȣ τετα Ταῤιντε τῤιφȣ* IV, a, 16. sive *trioper ehetur stahamu* VI, a, 55. (*ter ovationem instituito*), *chiato* VII, b, 2. sive *εϜειετȣ σεϜακνε ναῤατȣ* V, b, 8. 11. (*ovatum sanctum dicito*). Non enim inibant modo lustrationes ante captis ominibus (*esoneir* VI, b, 18.) II, 1., quae et in ipso sacrificio (II, 20. V, a, 2.) et post peracta sacra (I, 30. V, a, 42.) repetebantur, sed etiam, siqua in re omen cessaret (IV, a, 8. VI, a, 47.), repositis sacris eadem instaurabantur (IV, a, 9. VI, a, 47.).

18. In secunda primaque tabulis sacra expiatoria *Fακε* (*voce*) II, 3. 21. atque *ȣῤτες Fȣντις Φῤατ(ρ)εῤ* II, 4 sq. sive *ȣῤτας πȣντες Φῤατῤȣμ* (*oratis carminibus Fratrum*) *τεῤκαντȣῤ* (triplici cantione) II, 9. aperiuntur, et *νειῤ* (*certamine*) I, 33. clauduntur, quemadmodum ante quintae tabulae sacrificia V, b, 7. praeceptum legitur: *Πεῤαξνανιε τειτȣ αῤμανε* (*sacra dicato harmonia*). Hanc quidem cantionem ad incantationes pertinere, ex praecepto *αῤκανε κανετȣ* I, 28 sq. inter *εῤȣς ταζεξ τεῤτȣ* et *κȣματες πεῤσνιϝμȣ* discimus; incantationes tamen cum vitulatione quoque conjungi potuisse, verba *εῤȣς τετȣ Fιτλȣ Fȣφῤȣ* (*incantationem dicito* cum *vitulatione*) V, b, 21. et *εῤȣς μανι κȣFειτȣ* (*incantationem manu perficito*) docent. Hinc V, b, 25. *τῤιιȣπεῤ Fȣφῤȣ ναῤατȣ* (*ter jubilum dicito*) legimus, et post praeceptum *τιζλȣ σεFακνι τειτȣ* sive *ναῤατȣ* II, 25. 27. (*dicationem sanctam dicito*) *ιȣκα μεῤσȣFα ϝαβετȣ* (*jubila curata habeto*). Quemadmodum porro cum ovatione IV, a, 11. *κῤενκατῤȣμ ϝατȣ* sive *crincatro hatu destramescapla* VI, a, 49. (*circulationem habeto dextra parte*) praecipitur, sic V, b, 27. 29. *κῤικατῤȣ τεστῤε εȣξε ϝαβετȣ* (*circulationem ad dextram cum ovatione habeto*), et V, b, 23. *ȣῤφετα μανȣFε ϝαβετȣ: εστȣ ιȣκȣ ϝαβετȣ* (*saltationem bacchantem habeto*: *istud jubilum habeto*): *Ιȣπατεῤ! Σαζε! τεφε εστȣ Fιτλȣ Fȣφῤȣ σεστȣ.* Hinc verba *α(ϝ)τῤεπȣῤατȣ: αῤπελτȣ στατιτατȣ* V, b, 18 sq. a, 31 sq. interpretor: *tripudiato, appellationem instituito.* Haec duo praecepta V, a, 31 sq. post imperativum *Fεστικατȣ* (*extis libato*) leguntur; sed quemadmodum I, 8 sq. nihil nisi *αῤπελτȣ στατιτατȣ*, sic VI, a, 36. nihil nisi *atropusatu*, atque V, a, 24 sq. *Fεστικατȣ, αϝτῤεπȣῤατȣ*, VI, a, 16. VII, a, 23. 36. *vesticatu*, *a(ha)tripursatu* praecipitur. His autem rebus opus fuisse in lustratione, inde colligere licet, quod et ante *vesticatu*, *atripursatu* VI, a, 16. et ante *atropusatu* VI, a, 36. legatur *pe(r)sclu se(he)mu* (*lustratione venerator*), unde verba quoque *ife endendu*, *pelsatu* VI, a, 39 sq. *liba intendito*, *ballizato* sive *saltato* jam vertere placet. Venerationem quidem (*σεFȣμ* IV, b, 5. *sevom* VI, b, 56.) etiam cum precibus tacitis conjunctam legimus; sed quatenus eadem in lustratione fiebat, duplex ea dicitur VI, b, 19. *popler anferener et ocrer pihaner* (*populi lustrandi et arcis piandae*). Primum enim in lustratione quartae et sextae septimaeque tabularum *ȣκαῤ* IV, a, 7. sive *ocar* VI, a, 46. (*arx Fisia*) piatur, deinde de populo lustrando (*πȣπλȣμ αφεῤȣμ* IV, a, 10. *poplo afero* VI, a, 48.) agitur.

19. In ista lustratione (*εστε πεῤσκλȣμ* IV, b, 1. *este persclo* VI, b, 1.) duodecim

sacrificiis in quarta quidem tabula breve, in sexta longius praeceptum de auguriis capiendis praemittitur verbis *αFες ανξεϱιατες ενετϖ* sive *aveis aseriater enetu* (*aves auguriales indagato*), pro quibus in repetendis auguriis IV, a, 10. *αFεφ ανξεϱιατϖ ετϖ*, VI, a, 48. *avif aseriato etu* (*ex avibus auguria capito*) legitur. Quid vero in auguriis capiendis observandum sit, nonnisi in sexta tabula scriptum est; in quarta tabula contra aves auguriales *πεϱναιες, πϖσναες*, dicuntur, quo quid significetur, discimus e verbis VI, a, 10 sq.

Dupursus, peturpursus, fato fito, perne, postne, sepse sarsite, vovse avie(r) esone
Bifariam, quadrifariam, templo capto, ante, pone, sane sarteque, ex voto sint avium auspicia.

Quum enim augures templa prius bifariam in anticam partem ad meridiem et posticam ad septentrionem effarentur, aves auguriales aut priores aut posteriores dici poterant, quatenus aut in antica aut in postica parte capiebantur earum auspicia; quatenus vero, ut sane sarteque, h. e. integre planeque, caperentur auspicia, templo quadrifariam effato, et antica pars et postica in sinistram ab oriente et dextram ab occidente dividebatur, eaedem aves aut dextrae aut sinistrae dicebantur. Hinc in sexta tabula legimus scriptum: *enetu* sive indagato

parfa, curnase, dersva; peiqu, peica, merstu:
parram, cornicem dextras; picum, picam, sinistros:

quibus verbis in ablativo casu quater repetitis VI, b, 2 sq. 4. 15 sq. 17. ter additur *mersta avei(f), mersta(f) angla(f)*, unde discitur, avium augurialium duo fuisse genera, quorum sinistra auspicia ex voto bona putabantur. Priusquam autem ex minoribus avibus (*aveif*) rata dari possent auguria, idem aquilis (*anglaf*) sive majoribus avibus factum esse debebat, unde *κϖμνε αϱφεϱτϖϱ* IV, a, 41. sive *combinam arfercturam* pro *serse arsferture* sive secunda conjunctura scriptam legimus, quatenus, si aquilae praecinuissent (*sve anclar procanurent* VI, b, 16.), parra dextera (*παϱφαμ τεσFαμ* IV, a, 13. *parfa desva* VI, a, 51.) cet. firmanda erant auspicia.

20. Id quod in sextae tabulae initio pluribus verbis, eodem fere modo repetitis, dicitur, in quarta tabula IV, a, 14. sic praecipitur:

Fαπεφεμ αFιεκλαφε κϖμπιφιατϖ, Fεα αFιεκλα εσϖνεμε ετϖ;
favente avium augurio combinato, boni ominis auguria capito;

in secunda vero II, 7. solis ablativis *Fαπεϱε κεμνακλε* (*favente auspicio*) significatur. Verbis *vapefe avieclu*, idem significantibus, VI, a, 51 sq. additur: *neip amboliu prepa desva combifian si* (*nec in ambiguo parra dextera combines*), pro quo VI, a, 48 sq. legitur: *tuderus avif seritu* (*vitiis ex avibus caveto*), quod quomodo fiat, in sextae tabulae initio pluribus verbis ostenditur.

VI, b, 5 sq. *Poi angla aseriato est, erse neip mugatu, nep arsir andersistu, nersa courtust.* Ubi ab aquila augurium datum est, interim nec mussato, nec amicis intercedito, donec compleveris: VI, b, 7. *Sve muieto fust, ote pisi arsir andersesust, disler alinsust.*

Si mussatum fuerit, aut siquidem amicis intercesseris, dictionibus secus erit. Ipsa addictio (*verfale*), cui mutum (*μȣτȣ* III, b, 6.) auspicium opponitur, in bono aquilae augurio (*angluto hondomu*), etiam faventibus avium auspiciis (*vapersus aviehcleir*) VI, b, 9., irrita (*tuderato*) fieri dicitur, nisi simul prece omen acceptum sit (*porsei nesimei asa deveia est anglome*); imo prorsus vitiosa (*todcome tuder*), nisi vitio adoratione (*podruhpei* VI, b, 11.) cautum sit: fieri autem summi vitii procuratio in avium auspiciis (*tuderor totcor vapersusto avieclir*) vel prospero oscinum cantu (*ebetrafe ooserclome*), vel sollistumo pullorum tripudio (*presoliafe nurpier vasirslome*) VI, b, 12. In tertia quoque tabula in cliviis auspiciis (*κλȣϜιεϱ κȣμναꟻκλε*) III, a, 15 sq., si non sint rata omina (*εσȣνε κȣϱαια* III, a, 4 sq.) secunda cum re (*ȣϱικȣ ϱι*), vel felicia (*φελσϜα* III, a, 11.) cum ominibus propitiis (*εσȣνεσκȣ Ϝεπȣϱȣς*) ante capta, monitum e pullis (*μȣνεκλȣ νȣμεϱ* III, a, 17. sive *νȣϱπενεϱ* III, a, 13.) quaerendum praecipitur. Sed in sexta tabula plura leguntur, quibus procuratio fiat in avium auspiciis, quaeque jam breviter recensere mihi liceat.

21. Memoratur usus vestis purpureae e Mileto (*Miletinar* VI, b, 13.), quae in caede victimae colore rubrae (*carsome vestisier randeme rufrer*) tertia dibaphorum (*pracopracatarum*), in caede hostiae atque paratu patellae (*carsome hoier, pertome padellar*) vestis Virginis sanctae et Salii (*Noniar, Salier*) dicitur. Hinc intelligitur praeceptum IV, a, 15. *πεϱκαφ ꟻαβετȣτȣ πȣνιζατε, perca ponisiater habituto* VI, a, 51. h. e. lituis servatote puniceati. Quemadmodum in Iguvinis tabulis pro *capias* auguria semper *ꟻαβια* et pro *praecipias* sive *ante capias πϱεꟻαβια* legitur, sic lituus auguris semper *perca*, quasi *pertica*, dicitur, atque capta admissio *arsmatia*: in versibus modo Saturniis semel VI, b, 2. imperativus *stiplatu* VI, a, 51. sive *anstiplatu* VI, b, 3. verbis *ehveltu stiplo aseriaia* (*evolvito stipula augurali*) circumscriptus est, unde *εꟻϜελκλȣ Φϱατϱεκς ȣτε κϜεστȣϱ* III, a, 23. b, 1. *evolutio* sive *interpretatio fraterna aut quaestio* verti potest. Discimus enim ex eadem tabula, et omina rata haberi, censentibus Fratribus Atiersiis (*ειкϜασεσ Ατιιεϱιεϱ* III, a, 4. 16.) vel arbitratu Fratrum Atiersiorum (*αϱπιτϱατι Φϱατϱȣ Ατιιεϱιȣ* III, a, 12.), et monita e pullis quaerenda esse, prout Fratres augurati fuerint (*Φϱατεϱ ζεϱσνατȣϱ φȣϱεντ* III, a, 22.). Additur ibidem, si recte curatum sit magistratione diligenti Fratrum Atiersiorum, proba esse omnia; si non, omnia muta esse eventu, licet eum paeane poposcerint. Eadem fere de supplicatione in fine septimae tabulae leguntur, atque in tabulae secundae initio, ubi omen sacrificii (*εσȣνȣ ꟻεϱτεϱ*) et ostenta sextantariarum urnularum (*ȣστιτ σεστεντασιαϱȣ ȣϱνασιαϱȣ*) memorantur, Fratrum curis (*Φϱατϱȣ μεϱσȣς*) tribuitur auspicium. In quinta enim tabula V, a, 15 sqq. praeter aves auguriales (*αϜες ανξεϱιατες*) etiam

ostenta (*ȣστιτε*) et mensarum sortilegarum vel hostiarum eventus (*μενξαϱȣ ζεϱσιαϱȣ ⱶεϱιμει φαζιȣ αϱφεϱτȣϱ*) recensentur, atque in tertia tabula, ubi Fratres Atiersii pro specie plenulae urnulae auctoritia (*ειτιπες πλενασιεϱ ȣϱνασιεϱ ȣⱶτϱετιε*) ritus sacros edicunt, omina captantur triplici (*τϱιβϱιζȣ*) numero, sacrificio et igne (*ⱶεϱτε ετ πȣϱε* III, a, 6.), sacrificio et piaculo (*ⱶεϱτε ετ πιⱶακλȣ* III, a, 8.), sacrificio et pullis (*ⱶεϱτε ετ νȣϱπενεϱ* III, a, 10. 13.).

22. Ad omina sacrificio et igne captanda in fine praeceptorum de duodecim quartae tabulae sacrificiis verbis *κȣτεφ* sive *ταζεξ πε(ϱ)σνιμȣ αϱιπεϱ αϱFις* respici, supra jam monui; nunc autem videamus, quibus praeterea rebus opus sit in ipsis sacrificiis. Prima res est *arviga*, pro cujus ardore tacitae preces fiunt, altera vero panis oblatio, quae duplici modo praecipitur. Saepissime enim nihil aliud praeceptum legimus, nisi *πȣνι φετȣ*, *poni* sive *pone fe(i)tu*, vel etiam *πȣνε φϱεⱶτȣ ⱶαβετȣ* (*pane fricto agito*) I, 30 sq.; in sacrificiis vero Jovis et Vofionis Grabovii, Hondi 'Serfii et Hondae Joviae IV, b, 4. 23. a, 6. V, b, 9 sq. a, 18. 25. 40. *ⱶεϱι(ς) Fινȣ, ⱶεϱι(ς) πȣνι* sive *ⱶεϱι πȣνι, ⱶεϱι Fινȣ φετȣ*, *heri(e) vinu, heri(e) poni fetu* VI, b, 57. a, 19 sq. 46. (*tam vino, quam pane facito*). Imo in sacris Hondae Joviae praeter *Fινȣ, πȣνε* V, a, 40. sive *πȣνε, Fινȣ* V, a, 18. 25. etiam *τȣFεϱ καπιϱȣς πȣνε φεϱτȣ* (*duabus cum capidibus panem ferto*) V, a, 33. praecipitur, unde nescio an verba *καπιϱε, πȣνε, σFεπȣ (ȣ)ϱατȣ* V, a, 41. explicari possint: *capide, pane, scypho libato*, quemadmodum *σFεπȣ* quoque IV, a, 8. sive *svepo* VI, a, 47., si cum antecedenti verbo *πιⱶαξ φȣστ* sive *pihos fust* construatur, *scypho* verti potest. Nam *capirse perso osatu* VI, a, 24. 37. pro *καπιϱε πεϱȣμ φειτȣ* IV, b, 30. 33. scriptum est, atque I, 26 sq. *σFεπις ⱶεϱι εξαϱιαφ αντεντȣ* (*scyphis vel escariis intendito*) ante *εϱȣς ταζεξ τεϱτȣ* praecipitur, sicut VI, a, 37 sq. *capirse perso osatu* vel *persome* ante *erus dirstu*, et *capirso subotu* VI, a, 25. ante *pers(t)ico erus ditu*. In sacrificio Fausti Sancii V, b, 16. non modo *πȣνε φεϱτȣ* legitur, verum etiam *σFισεFε φεϱτȣ πȣνε, ετϱε σFισεFε Fινȣ φεϱτȣ, τεϱτιε σFισεFε ȣτȣϱ φεϱτȣ* V, b, 14 sq., cui respondet V, b, 20 sq. *πȣνι πεσνιμȣ, Fινȣ πεσνιμȣ, ȣνε πεσνιμȣ*, unde *ȣτȣϱ* sive *ȣⱶτȣϱ* II, 3. 7. 8. idem augmentum, farciminis genus, significare discitur, de quo V, a, 19. *ȣμεν φεϱτȣ*, V, a, 38. *ȣμνε σεFακνι πεϱσνιⱶμȣ* praecipitur. Pro hoc augmento in sex sacrificiis quartae tabulae, Jovis scilicet Grabovii IV, b, 4., Martis Grabovii IV, b, 13., Vofionis Grabovii IV, b, 23., Martis Horsii IV, a, 3., Hondi 'Serfii IV, a, 5 sq. atque 'Serfi Martii IV, a, 25., *FατȣFα φεϱινε* sive *FατȣFȣ φεϱιμε φε(ι)τȣ*, in sex reliquis vero vel *σȣπα σȣμτȣ* IV, b, 9. 17. vel *πεϱαια φε(ι)τȣ* IV, a, 28. 32. 44. vel *πȣστε Ασιανε φετȣ, ξεϱεφ φετȣ, πελσανα φετȣ* IV, b, 26 sq. scriptum est. Idem fit in sexta septimaque tabulis, ubi VI, b, 7. a, 1. 19. 43 sq. 45. VII, a, 4. *vatuo sive vatue ferine fe(i)tu*, VI, b, 58. a, 3. VII, a, 7. 22. 41. 54. *persae(a)* sive *persaia fetu*, VI, a, 22. *serse fetu, pelsana fetu* legitur.

23. In sacrificiis Jovis Patris et Fausti Sancii quintae tabulae nihil ejusmodi praecipitur, quanquam V, a, 6. *ΙȣFιε — σακϱε πελσανȣ φετȣ*, quemadmodum V, a, 10. et 13.

Aⱶτȣ IȣFι(π) et *Aⱶτȣ Maϼτι — πεϼαε(μ) φετȣ*, scriptum est: at in sacris Hondae Joviae verbis *πεϼαε φȣτȣ* V, a, 22. *σȣπα ⱶαⱶτȣ, σȣφαφιαφ σαπαφ ⱶαⱶτȣ* additur, atque in fine sacrorum *κατελ ασακȣ πελσανς φȣτȣ* exaratum legitur. In prima vero secundaque tabulis omnia fere junguntur, quae Dionysius Halicarnassensis VII, 72. in Romanorum lustro Graecorum more factitata recenset. »Lotis manibus, ait, et lustratis aqua pura hostiis, »inspersisque in earum capita frugibus Cerealibus, conceptisque precibus, consules sacer»dotesque, quibus fas erat, ministros eas mactare jubebant, quorum alii stantem adhuc »hostiam fuste feriebant in tempora, alii suppositis cultris cadentem excipiebant, dein exco»riatam concidebant membratim, delibatasque ex singulis extis aliisque membris primitias »farrea farina imbuebant et in canistris offerebant sacrificantibus, qui aris impositas suc»cendebant, vinumque inter adolendum affundebant.« At in secunda tabula Iguvina post omen sacrificii et ostenta sextantariarum urnularum *Fȣκε πϼεμȣ πεⱶατȣ* (*voce primum piato*) praecipitur: inde *ȣⱶτȣϼ, ȣϼτες Fȣντις Φϼατ(ϼ)εϼ, ȣστεντȣτα* (*augmentum, oratis carminibus Fratris, offertote*): inde, augmini favente auspicio *σακϼε ȣFεμ, ȣϼτας πȣντες Φϼατϼȣμ, ȣπετȣτα* (*sacrem ovem, oratis carminibus Fratrum, offertote*): inde *Fεα μεϼσȣFα αϼFαμεν ετȣτα* (*bene curata arviga facitote*): *αϼFεν κλετϼαμ αμπαϼιτȣ* (*arvigam cum creterra libando cremato*): inde *ζιⱶζεϼα εντεντȣ* (*siceram intendito*): inde *καξι φεϼιμε αντεντȣ* (*coxam ferinae intendito*), item *φεϼεⱶτϼȣ αντεντȣ* (*farcimen intendito*), item *σȣφεϼακλȣ αντεντȣ* (*substramen ejus intendito*): dehinc, quum in foco coxeris *πεϼσκλȣμαϼ καϼιτȣ* (*ad lustrationem caedito*). Mactata deinde ove et ovatione habita II, 31 sq. praecipitur: *Fατϼα φεϼινε φειτȣ* (*fatua ferina facito*): inde *αϼȣFια φειτȣ* (*arviga facito*), *πεϼαεμ, πελσανȣ φειτȣ* (*purgamine, balsamo facito*); panis vero in fine demum sacrificii I, 30. mentio fit.

24. Pluribus verbis in fine secundae et initio primae tabulae praecipiuntur prosicia sive ablegmina, Dionysii *ἀπαρχαὶ ἐξ ἑκάστου σπλάγχνου καὶ παντὸς ἄλλου μέλους*, de quibus in extrema quintae tabulae parte V, a, 23 sq. post praeceptum *σȣπα ⱶαⱶτȣ, σȣφαφιαφ σȣπαφ ⱶαⱶτȣ* (*sulfure februato, suffito sulfure februato*) haec scripta sunt: *βεϼȣς απλενιες πϼȣσεζια καϼτȣ; κϼεματϼα απλενια σȣτεντȣ πεϼȣ μεϼιτȣ* (*verubus extorum prosicia caedito; prunas extis subtendito cum prece merita*); post memorata vero reliqua offerumenta solita V, a, 27 sqq. *κατλες τȣFα τεφϼα, τεϼτι(ς) εϼȣς, πϼȣσεκατȣ: ισȣντ κϼεματϼȣ, πϼȣσεκτȣ, στϼȣⱶζλα φικλα αϼFειτȣ* (*catuli duo tepora exta, dictis incantationibus, prosecato: item in prunis prosecto struem in phiala addito*). Ter enim *τȣFα* vel *τϼιια τεφϼα σπαντιμαϼ* (*cum suffitu*) *πρȣσεκατȣ* praecipitur, additis primum verbis *πεϼȣμε πȣϼτȣFιτȣ, στϼȣζλα αϼFειτȣ*, deinde *εϼεζλȣμα — πȣϼτȣFιτȣ, στϼȣⱶζλας εσκαμιτȣ αFειτȣ*, tum *σȣπϼȣ σεσε εϼεζλȣμα — πȣϼτȣFιτȣ, στϼȣⱶζλα πετενατα ισεκ αϼFειτȣ*. De prosiciis in quarta tabula nihil usquam scriptum est, etsi IV, a, 6. *τενξιτιμ αϼFειτȣ* pro *prosesetir tesedi ficla arsveitu* legitur; in sexta vero septimaque tabulis in omnibus sacrificiis pro *tesedi*,

quod semel tantum exaratum est, vel *mefa spefa* VI, b, 56. a, 20. VII, a, 4. vel *strusla* VI, b, 59. a, 4 sq. 23. VII, a, 8. 42. 54. vel *fa(r)sio* VI, a, 2. 44., quemadmodum in Incluti Martis sacrificio V, a, 12. *φασιʁ*, legitur. Haec omnia esse liborum genera, e verbis *καπῥες πῥʁσεζετʁ ιφε αῥFειτʁ* (*capri prosecto liba addito*) V, b, 12 sq. cognoscitur: an vero *ficla(m)* vas designet, quo liba arvehebantur, quaeri potest. Ceterum in sexta septimaque tabulis propter preces in primo sacrificio exhibitas reliquis omnibus sacrificiis praeceptum additur: *surur* sive *suront naratu*, *puse(i) verisco* sive *pre verir treblan(e)ir* VI, b, 59. a, 2. 4. 20 sq. 23. 44. 46. VII, a, 5. 7. 42. 53. Nihilo minus in quarto sextoque sacrificio similes preces ad Fisum Sancium et Tefram Joviam faciendae praecipiuntur, ad quarum priores respicitur verbis *suront naratu*, *puse post verir tesenocir* VII, a, 37 sq., quanquam ibidem partim diversae, partim similes preces in vasculis atris VII, a, 9. et albis VII, a, 25. praemissae sunt cum aliis precibus contra calamitates VI, a, 57 sqq., in duodecimo sacrificio VII, a, 47 sqq. repetitis.

25. Quum de precum argumento in quarta hujus operis particula satis locutus sim, ad argumentum primae tabulae redeo, in qua plura precum nomina distinguenda puto, quamvis ablativis *πεῥʁμε* II, 33. et *εῥεζλʁμα* II, 35. I, 3. idem fere significari videatur, quia IV, b, 31. post praeceptum *καπιῥε πεῥʁμ φειτʁ* statim scriptum est: *απι εῥελ πʁῥτιʁς*. At VI, a, 25. et 38. post praecepta *capirse perso osatu*, sicut IV, b, 34. post praeceptum *καπιῥε πεῥʁμ φειτʁ* additur: *isec — erus ditu* sive *dirstu* (*εῥʁς τιτʁ*), imo VI, a, 38. *persome erus dirstu* pro simplici *erus dirstu* VI, a, 39., quemadmodum I, 5 sq. *καπιῥʁς — πʁῥτʁFιτʁ ασαμαῥ*, *εῥεζλαμαῥ* pro simplici *ασαμα πʁῥτʁFιτʁ* I, 16., legitur. *Persome* VI, a, 39. 40. pro precatione accipiendum esse, e sequentibus verbis *pue pe(r)snis fus(t)*, h. e. ubi precatus fueris, cognoscitur; unde V, a, 27. *πεῥʁμε πεῥσνιFμʁ* pro simplici *πεῥσνιFμʁ* (*precator*) scriptum videtur. *Erus* vero pro incantatione esse usurpatum, inde colligi licet, quod cum imperativis *ditu*, *dirstu*, *τιτʁ*, *τεῥτʁ* (*dicato*) construi solet, atque pro *εῥι ετʁ* V, a, 6. etiam imperativus *πʁῥτʁFιτʁ*, a *podruhpei* (*adoratione*) VI, b, 11. derivato, cum *ασαμαῥ*, *εῥεζλαμαῥ* I, 6. conjungitur, quatenus *πʁτῥεσπε εῥʁς* (*pro consecratis incantatio*) I, 14. fiebat. Hinc pro *capirso subotu* VI, a, 25., h. e. *σʁβαFτʁ* V, a, 42. sive *σʁκατʁ* I, 16. pro *subocatu* (*supplicato*), plerumque *perso osatu* scribitur; hostiae vero *εῥʁFʁ τιζλʁ* (*cum incantatrice dicatione*) V, b, 22. sive *τικαμνε* (*dicamine* V, a, 8.), h. e. *τεῥτι(ς) εῥʁς* (*dictis incantationibus*) V, a, 28. coll. III, a, 7. IV, a, 34 sqq. VII, a, 43 sq., sistuntur. *Τιζελ* enim V, a, 15. est dicatio, ut *εῥελ* IV, b, 31. incantatio, atque *τιζλʁ σεFακνι τειτʁ* sive *ναῥατʁ* II, 25. 27. dicitur, sicut *πʁῥτιφελε τῥιʁπεῥ τειτʁ* (*consecrationem ter dicito*) V, b, 25. Verum etiam *εῥεζλʁ ʁμτʁ* (*incantatione auspicator*) I, 13. ante *Fεστιζια*, *μεφα πʁῥτʁπιτε*, *σκαλζετα κʁνικαξ* (*libamine*, *et maza consecrata*, *mola spargens*) legitur, sicut *proseseto erus ditu*: *eno scalseto vestisiar erus conegos dirstu* (*prosecto incantationem*

dicito: inde mola libaminis incantationem spargens dicito) VI, a, 16., et quemadmodum pro simplici *ερεζλȣμα πȣῤτȣFιτȣ* (*incantatione consecrato*) II, 35. paullo post *σȣπῤȣ σεσε ερεζλȣμα πȣῤτȣFιτȣ* (*sulfure cum pia incantatione consecrato*) I, 3. et *καπιῤȣς πȣῤτȣFιτȣ ασαμαῤ, ερεζλαμαῤ* (*capidibus consecrato cum precatione et incantatione*) I, 5 sq. dicitur, sic cum *σεσε ασα* (*pia prece*) in *πεῤσȣντῤȣ* (*lustramento*) I, 15 sqq. similia praecipiuntur.

26. In auguriis quidem verbis *asa*(*me*) *deveia* VI, b, 9. 10. ominis acceptio significatur; sed in piamine *ασα* plerumque cum *ερεζλȣ* conjungitur. Quodsi II, 21 sq. et V, a, 19 sq. *πιῤ ασε αντεντȣ* praecipitur, hoc non eodem modo interpretandum est, quo *πιῤ αⱵτιμεμ εντεντȣ* IV, a, 12.: nam VI, a, 50. post *pufe pir entelust* (*quando piamen intenderis*) additur *ere fertu — erihont aso destre onse fertu* (*incantationes ferto — tum precatione ad dextram priva ferto*), quemadmodum II, 23. et I, 16. *τεστῤȣ σεσε ασα* his praeceptis praemittitur:

I, 16. *ασαμα πȣῤτȣFιτȣ: σεFακνε σȣκατȣ* (*prece consecrato: sancte supplicato*).

I, 17 sq. *Ινȣμεκ Fεστεζα πεῤσȣντῤȣ, σȣπȣ ερεζλε Ⱶȣλε, σεFακνε σκαλζετα κȣνικαξ πȣῤτȣFιτȣ.*
Inde libamine in lustramento, sulfure incantato integro, sancta mola spargens consecrato.

I, 18 sq. *Ινȣμεκ Fεστιζια πεῤσȣντῤȣ, τȣῤσε σȣπεῤ ερεζλε, σεFακνε σκαλζετα κȣνικαξ πȣῤτȣFιθȣ.*
Inde libamine in lustramento, incensis sulfuribus incantatis, sancta mola spargens consecrato.

In extrema contra quintae tabulae parte post *μανφε ασα Fȣτȣ* (*manibus preces voveto*) V, a, 39. legitur: *ασαμα κȣFεῤτȣ* (*precando cumulato*), quemadmodum paullo post *εῤȣς κȣFειτε* (*incantationem perficito*). Sed in omnibus precibus sextae tabulae VI, b, 26. 36. 46. a, 29. *pir orto*(*m*), h. e. piamen oratum, dicitur, quod V, a, 4. *αιȣ ȣῤτȣ* vel *ναῤακλȣμ* V, a, 1. scriptum est. Quemadmodum *ναῤακλȣμ* e praecepto *τιζλȣ σεFακνε ναῤατȣ* II, 27. dedicationem designare cognoscitur, sic e nomine *αιȣ* explicatur imperativus *αιτȣ* IV, a, 29. cum *καπι σακῤα* constructus: neque aliud discrimen esse puto inter *capif sacra aitu* VII, a, 39 sq. sive *capif purdita dupla aitu, sacra dupla aitu* VI, a, 18. atque *capirse perso osatu* VI, a, 24. 37. sive *capirso subotu* VI, a, 25., quam inter *pir* (*piamen*) et *pe*(*r*)*sondro*(*m*) sive *lustramentum*. Legimus quidem I, 21. *πεῤσȣντῤε αντεντȣ*, sicut *πιῤ ασε αντεντȣ* II, 25 sq. V, a, 19 sq., eaedemque fere res et in piamine et in lustramento memorantur; sed ut accuratius intelligamus, quomodo utrumque differat, in medium proferre liceat ea, quae in quarta sextaque tabulis sacrificiis Fisi Sancii atque Tefrae Joviae addita sunt.

27. In quarta tabula nihil aliud legitur, quod Fisi Sancii sacrificium proprium sit, nisi hoc:

IV, b, 17 sq. *μεφα, Fεστιζα ȣστετȣ: ΦιȣFι φετȣ: ȣκῤιπεῤ Φισιȣ φετȣ.*
maza, libamine facito: Fisovinis facito: pro arce Fisia facito.

IV, b, 19 sq. *καπιῤ πȣῤτιταφ, σακῤεφ: ετῤαφ πȣῤτιταφ, ετῤαφ σακῤεφ, τȣταπεῤ ΙκȣFινα.*
capide consecrata, sacra: altera consecrata, altera sacra, pro tota Iguvina.

Hoc loco duo memorantur offerumentorum genera, quorum prius pro arce Fisia, posterius pro tota Iguvina offerendum fuit. Ad prius autem genus duae res pertinent, *μεφα* et *Fεστιζα*, quae *ΦιιυFι* sive *Fisovi San'sii* VI, a, 5. VII, a, 37. h. e. *Fisovinae* VI, a, 9. 14. vocantur, tanquam Fiso Sancio propriae. *Μεφα* sive *mefa spefa* VI, a, 5. libi genus est, *Fεστιζα* vero sive *vestisia* ibid. libamen e victima. Alterum offerumentorum genus constat *καπιῤ* sive *capif* VI, a, 18. h. e. capidibus duplis, quarum una *πυρτιτα* sive *purdita* (*consecrata*), altera *σακῤα* sive *sacra* dicitur. Prius illud offerumentorum genus in sexta tabula VI, a, 5., ut pro arce Fisia et pro tota Iguvina feratur, praecipitur, *ape sopo postro peperscust* (*postquam sulfure et bitumine purgaveris*), et quidem *scalsie conegos* sive mola salsa conspersum. At *vestisia vestis* sive *viscerum libamen victimans* VI, a, 6. ea precari jubetur, quibus prior supplicationis pars continetur: deinde in pane et *mefa spefa* VI, a, 9. reliquae praecipiuntur preces, parenthesi de auguriis VI, a, 11. in duas partes divisae. Finitis precibus VI, a, 15. additur id, quod VII, a, 38. paullo brevius sic repetitur.

VII, a, 38. *Vestisiar erus ditu: enno vestisia, mefa spefa: sopam purome efurfatu:*
Libaminis incantationem dicito: inde libamine, maza spissa: sulfure in igne februato:
VII, a, 39. *subra spahamu — ennom comoltu, comatir persnihimu: capif sacra aitu.*
suffimine suffito — inde cumulato, submisse precator: capide sacra libato.

In sexta tabula ante *vestisiar* et, quod mireris, inter *erus dirstu* verba *scalseto conecos* inserta sunt, atque inverso ordine *mefa, vestisia* pro *vestisia, mefa spefa* scriptum: tum ante *comoltu* nomen *serse* (*verbenis*), atque inter *capif — sacra* (*dupla*) *aitu*, quod supra monui: *purdita dupla aitu.*

28. In sacris Tefrae Joviae contra lustramentum duplex his verbis praecipitur:

IV, b, 28 sq. *Απι ⱶαβινα πυῤτιυς, συῤυμ πεσυντῤυ φετυ: εσμικ Fεστιζαμ πῤεFε φικτυ:*
Postquam agnabus peregeris, socio lustramine facito: in eo libamine prius facito:
IV, b, 29 sq. *Τεφῤι ΙυFι φετυ, υκῤιπεῤ Φισιυ, τυταπεῤ ΙκυFινα:*
Tefrae Joviae (rebus) facito, pro arce Fisia, pro tota Iguvina:
IV, b, 30 sq. *τεστρυκυ πεῤι, καπιῤε πεῤυμ φειτυ. Απι εῤελ πυῤτιυς,*
ad dextram lustrando, capide cum prece facito. Postquam incantationem peregeris.
IV, b, 31 sq. *ενυκ συῤυμ πεσυντῤυμ φειτυ σταφλτιFυ: εσμικ Fεστιζαμ φικτυ:*
inde socio lustramine facito stabulativo: in eo libamine facito:
IV, b, 32 sq. *υκῤιπεῤ Φισιυ, τυταπεῤ ΙκυFινα φειτυ:*
pro arce Fisia, pro tota Iguvina facito:
IV, b, 33 sq. *νεῤτῤυκυ πεῤι, καπιῤε πεῤυμ φειτυ: πυνι φειτυ. Απι συῤυφ πυῤτιυς,*
ad sinistram lustrando, capide cum prece facito: pane facito. Postquam socialibus peregeris,
IV, b, 34 sq. *ενυκ ⱶαπιναῤυ εῤυς τιτυ, ξεῤεφ κυμυλτυ, ξεῤεφ κυματς πεσνιμυ.*
inde agnarum incantationem dicito, verbenis cumulato, in verbenis submisse precator.

Quae si cum sacris Fisi Sancii IV, b, 17 sqq. comparantur, hoc primum interest, quod *μεφα* nulla in sacris Tefrae Joviae memoratur, atque *Fεστιζα* sola in utroque lustramento, tam in eo, quod nonnisi *socium*, quam in eo, quod *stabulativum* dicitur, pro arce Fisia et pro tota Iguvina offertur. Itaque sub Tefrae Joviae rebus, quae *Τεφϱι ΙυFι* dicuntur, nihil aliud intelligi posset, quam *Fεστιζα*, nisi lustraminis in quinta tabula comparatio doceret, ante *ΦιιυFι* IV, b, 18. sive *Fisovi Sansi*(*i*) VI, a, 5. VII, a, 37. et *Τεφϱι ΙυFι* IV, b, 29., quemadmodum ante *ΙυFιε* V, a, 8., *τικαμνε* sive *dicamine* esse supplendum. Etiam *Fεστιζα* in quintae tabulae lustramine non memoratur, eamque ob causam *πϱεφε φετυ* verbis *καπιϱε πεϱυ* additur. Inter duplex autem quartae tabulae lustramen nihil aliud interest, nisi quod alterum *τεστϱυκυ* (ad dextram), alterum, in quo praeterea praeceptum *πυνι φειτυ* repetitur, *νεϱτϱυκυ* (ad sinistram) fiat. In sexta tabula omnia accuratius praecipiuntur.

29. Omissis precibus, quae illis similes sunt, quas in sacris Fisi Sancii legimus, ea sola comparare liceat, quae et ante preces et post preces in utroque sacrificio scripta sunt. Legimus enim

VI, a, 6. *Eso persnimu vestisia vestis:* — 15 sq. *pesclu semu, vesticatu, atripursatu.*

VI, a, 25. *Esoc persnimu vestis:* — — 36. *persclu sehemu, atropusatu.*

In sacris Tefrae Joviae igitur et nomen *vestisia* et imperativum *vesticatu* omissum videmus, quia preces neque in *vestisia*, neque in *mefa spefa Fisovina* VI, a, 9. 14., sed in *sorsu persondru Tefrali pihaclu* VI, a, 28. 35. fiunt: eademque de causa pro *scalseto conecos* in sequentibus *persi persome* scriptum est.

VI, a, 16. *Proseseto erus ditu: eno scalseto vestisiar erus conecos dirstu.*

VI, a, 38. *Proseseto erus dirstu: enom vestisiar* (*sorsalir destruco*) *persi persome erus dirstu.*

Verba *sorsalir destruco* in parenthesi posita secundum duplex lustramenti genus variari, supra jam vidimus, sed multo magis intelligitur ex his locis inter se comparatis.

VI, a, 24. *Destruco persi, vestisia et pesondro sorsom fetu: capirse perso osatu.*

VI, a, 37. *Pesondro staflare nertruco persi fetu: suront capirse perso osatu.*

VI, a, 38. *Enom vestisiar sorsalir destruco persi, persome erus dirstu.*

VI, a, 39. *Enom vestisiam staflarem nertruco persi, sururont erus dirstu.*

VI, a, 39 sq. *Enom pesondro sorsalem persome: pue persnis fust, ife endendu, pelsatu.*

VI, a, 40. *Enom pesondro staflare persome: pue pesnis fus, ife endendu, pelsatu.*

In his *vestisiam* et *pesondrom* conjuncta videmus, quemadmodum in sacris Fisi Sancii VI, a, 5. *vestisia et mefa spefa* conjuncta sunt; atque pro *eno mefa, vestisia: sopa purome efurfatu* VI, a, 17. legimus VI, a, 40. *enom vaso, porse pesondrisco habus* h. i. inde ritu, quali in lustramentis uteris. Is autem his praeceptis continetur: VI, a, 41. *Serse subra'spahatu* (*andervomu sersitu, arnipo comatir pesnis fust*), *serse* (*pisher*) *comoltu, serse comatir persnimu.*

Haec nonnisi iis, quae in parenthesi posita nihil aliud quam ritum accuratius definire videntur, ab illis, quae VI, a, 17. leguntur, differunt: ibi vero additum est *capif purdita dupla aitu, sacra dupla aitu,* pro *destruco persi — capirse perso osatu* VI, a, 24., quod sic explicatur: *eam mani nertru tenitu* (*eam manu sinistra teneto*): *arnipo vestisia vesticos, capirso subotu* (*priusquam libamine libaveris, capide supplicato*): *isec pers*(*t*)*ico erus ditu* (*item lustrando incantationem dicito*).

30. Verbis *καπι σαϰϱα αιτυ* IV, a, 29. additur *Fεσϰλυ Fετυ ατϱυ, αλφυ,* quo quid significetur, e septima tabula discimus. Legimus enim VII, a, 7. eadem, quae VI, a, 3 sq. scripta sunt, nisi quod ibi praeceptum *mandraclo difue destre habitu* (*mandragoram duplicis naturae dextrâ habeto*) additum est. Tum, quia *persae*(*a*) *fetu* VI, a, 3. idem significat, quod *συπα συμτυ* (*sulfure sulfurato*) IV, b, 17., verbis *prosesetir strusla ficla arsveitu* VII, a, 8. additur *ape supo postro pepe*(*r*)*scus*(*t*), unde intelligitur, etiam *συπα πυστϱα πεϱστυ* V, a, 32. idem significare, quod *συπα συμτυ* sive *πεϱαια φειτυ* IV, a, 28. Ne autem *postro* vel *πυστϱα* pro nomine adjectivo accipiamus, quod ad *supo* vel *συπα* accuratius definiendum addatur, quemadmodum ablativo *συπες* I, 8. adjectivum *σανες* vel singulari *συπυ* I, 17. adjectivum *Ϝυλε* (*integro*), atque nomini *πυστϱυ* V, b, 19. aliud nomen *πεστυϱανυ*, cui *πιστυνιϱυ* V, b, 15. oppositum est, additur, monemur et ablativo *sopa* VI, a, 17. VII, a, 38. et ablativo *postro* VII, a, 43. 44. sive *πυστϱυ* IV, a, 34. 36., quibus nihil praeterea additur. Jam vero in septima tabula haec duo sibi opponuntur:

VII, a, 8 sq. *Enom pesclu ruseme vesticatu Prestote 'Serfie 'Serfer Martier,*
VII, a, 23 sq. *Enom ruseme persclu vesticatu Prestote 'Serfie 'Serfer Martier,*
Tum lustratione ruri libato Prestatae 'Serfiae 'Serfi Martii,
VII, a, 9. *popluper totar Ijovinar, totaper Iovina: enom vesclir adrir ruseme — persnihimu.*
VII, a, 24 sq. *popluper totar Ijovinar, totaper Iovina: ennom vesclir alfir persnimu.*
pro populo totius Iguvinae, pro tota Iguvina: tum in vasculis atris (albis) precator.

Eodem modo in vasculis atris et albis, quibus quum VII, a, 21. et 34. adjectivum *plener* addatur, verbis *Fεσϰλυ Fετυ* IV, a, 29. et 37. lancem saturam designari puto, preces repetuntur, praemissis in altero loco VII, a, 25. verbis: *superne adro trahvorfi andendu* h. e. *superne atrum* (vasculum) *transversim imponito.* Post preces autem additur praeceptum VII, a, 23 et 36. *enom vesticatu, ahatripursatu,* quod in altero loco VII, a, 37 sqq. eadem fere verba excipiunt, quae jam in sacris Fisi Sancii VII, a, 16 sqq. legimus, omissis modoverbis *pesclu semu* (*lustratione venerator*), insertis contra *traf sahatam etu* VII, a, 39 (*lacte saccato agito*).

31. An *traf sahatam etu* idem significet, quod *τϱα εϰFιτε φετυ* (*lacte equino facito*) V, a, 13., equidem nescio; sed non differre praeceptum *traha sahatam covertu* (*lacte saccato completo*) VII, a, 45. inde cognoscitur, quod VII, a, 39. sequitur protasis: *ape traha sahata covortus* (*postquam lacte saccato compleveris*); verumtamen IV, a, 38. nihil nisi *Σαταμε*

κȣFεϱτȣ scriptum est, illique IV, a, 36. *'Ρȣπιναμε πȣστϱȣ κȣFεϱτȣ* opponitur, quemadmodum *ΤϱαΣατε* IV, a, 31. dici festo *'Ρȣπινιε* IV, a, 27. Ut, quod mihi nondum contigit, alii dijudicare possint, quid his nominibus significetur, illa hic comparare liceat, quae in septima tabula de iis sibi opponuntur. Postquam VII, a, 3. 6. et 41. praeceptum est, ut *Fondlire* apris tribus tam rufis quam fuscis 'Serfo Martio, et *Rubine* porcabus tribus rufis aut fuscis Prestatae 'Serfiae 'Serfi Martii, *Trahaf Sahate* vero vitulabus tribus Tursae 'Serfiae 'Serfi Martii sacra fiant, quae excepto *pesclu ruseme* VII, a, 8. fere eadem sunt; VII, a, 43., quemadmodum IV, a, 33., haec adduntur:

VII, a, 43. *Ape purdinsiust, carsitu: pufe abrons facurent, puse, erus dersa:*
IV, a, 33 sq. *Πȣνε πȣϱτινζȣς, καϱετȣ: πȣφε απϱȣφ φακȣϱεντ, πȣξε, εϱȣς τεϱα:*

Quum consecraveris, caedito: sicut, quando apris fecerint, incantationem dicas. At VII, a, 5., ubi apris sacra fiunt, hoc scriptum est: *ape traha sahata combifiansust, enom erus dirstu* (*quum lacte saccato auspicatus fueris, tum incantationem dicito*): unde Inclutum Martem V, a, 11., cui *αβϱȣνȣ* et *τϱα εκFινε* sacra fiunt, pro 'Serfo Martio acciperem, nisi *πεϱαε φετȣ* V, a, 13. pro *vatuo ferine feitu* VII, a, 4. et *φασιȣ πϱȣσεζετε αϱFειτȣ* V, a, 12. pro *prosesetir mefa spefa ficla arsveitu* VII, a, 4. exaratum esset. Tum VII, a, 43 sqq., sicut IV, a, 34 sqq., haec sibi opponuntur:

VII, a, 43 sq. *Ape erus dirsust, postro combifiatu Rubiname erus dersa.*
IV, a, 34 sq. *Απε εϱȣς τεϱȣστ, πȣστϱȣ κȣπιφιατȣ 'Ρȣπιναμε εϱȣς τεϱα.*
VII, a, 44. *enem Traha Sahatam combifiatu erus dersa.*
IV, a, 35 sq. *ενε Τϱα ΣαFτα κȣπιφιαια εϱȣς τεϱα.*
VII, a, 44. *enem Rubiname postro covertu, comoltu, comatir persnihimu —*
IV, a, 36 sq. *ενȣ 'Ρȣπιναμε πȣστϱȣ κȣFεϱτȣ, αντακϱε κȣματε πεσνιμȣ —*
VII, a, 45. *enom Traha Sahatam covertu, comoltu, comatir persnihimu: enom purditom fust.*
IV, a, 38. *ενȣ Σαταμε κȣFεϱτȣ, αντακϱε κȣματε πεσνιμȣ: ενȣ εσȣνȣ πȣϱτιτȣ φȣστ.*

32. Quia VII, a, 45. post *Rubiname postro covertu* additum est *capif sacra aitu*, et IV, a, 37. *καπι σακϱα αιτȣ, Fεσκλȣ Fετȣ*, illud saltim ex iis, quae comparavimus, intelligitur, libationem cum *capide sacra* ibi praecipi solere, ubi *bitumine* vel *sulfure* agitur. Sic VI, a, 18. *capif purdita dupla aitu, sacra dupla aitu* praecipitur, *ape sopo postro pepers-cust* VI, a, 5. vel post praeceptum *sopa purome efurfatu, subra spahmu* VI, a, 17., post quod etiam VII, a, 39 sq. *capif sacra aitu* scriptum est: atque in lustramentis (*pesondrisco*) VI, a, 24. 37. *capirse perso osatu* praecipitur, ubi et antea *pelsana fetu* VI, a, 22. sive *πȣστε Ασιανε φετȣ, ξεϱεφ φετȣ, πελσανα φετȣ* IV, b, 26 sq., et postea *'serse subra 'spahatu* VI, a, 41. legitur. Nec scio, an *ife endendu* VI, a, 39. 40. simile aliquid significet, atque *πȣνι φειτȣ* IV, b, 33. post *καπιϱε πεϱȣμ φειτȣ*. Sane liborum et panis oblatio adeo usitata fuit in sacris purgatoriis, ut in eodem sacrificio saepius repeteretur. Sic in sacris Fisi Sancii,

in quibus VI, a, 3. panis ex more offertur, VI, a, 9., praeceptum *poni pesnimu* ante praeceptum *mefa spefa persnimu* legitur, quemadmodum in sacris Fausti Sancii primo praeceptis *ζιφε αμπετȣ* (*sevis operator*), *φεσνε ῤε πȣῤτȣετȣ* sive *φεσνεῤ πȣρτȣFετȣ* (*fiscinis consecrato*) V, b, 12. praeceptum *ιφε φεῤτȣ* (*liba ferto*) additur, atque post praeceptum *ταφλε πιῤ φεῤτȣ* (*lauro piamen ferto*) repetitur *καπῥες πῤȣσεζετȣ ιφε αῤFειτȣ* (*capri prosecto liba addito*), deinde in lustramento Fausti V, b, 13. praecipitur *μεφα, Fιστιζα φετα, φεῤτȣ* (*mazam, libamine facto, ferto*), *σFισεFε φεῤτȣ πȣνε, ετῤε σFισεFε Fινȣ φεῤτȣ, τεῤτιε σFισεFε ȣτȣῤ φεῤτȣ* (*solita ferto pane, altera solita vino ferto, tertia solita augmento ferto*), rursusque post praeceptum *μαντῤακλȣ φεῤτȣ* (*mandragoram ferto*) simul *πȣνι φεῤτȣ* (*panem ferto*), dum paullo post V, b, 20. inter alias preces etiam in pane, vino et augmine preces fiunt, atque in fine totius sacrificii V, b, 29. panis offertur. Etiam in sacris Hondae Joviae post praecepta *πȣνι, Fινȣ* V, a, 18., *ȣμεν φεῤτȣ* V, a, 19. cet., *πȣνι φειτȣ* V, a, 20. praecipitur, eodemque modo non solum V, a, 24. *πȣνι πȣῤτȣFιτȣ*, V, a, 25. *τιȣ πȣνι, τιȣ Fινȣ τειτȣ*, sed etiam V, a, 33. *τȣFεῤ καπιῤȣς πȣνε φεῤτȣ* et V, a, 34. *ȣμεν φεῤτȣ καπιῤε*, rursusque V, a, 38. *ȣμνε σεFακνι πεῤσνιFμȣ* et V, a, 40 sq. *εῤȣς — τεῤτȣ Fινȣ, πȣνε τεῤτȣ* legitur.

33. Ea, quae singulis sacrificiis propria sunt, eo libentius repetere supersedeo, quo magis obscura sunt; nonnulla contra ad grammaticam spectantia addere liceat, ut, quae similitudo vel discrepantia inter Umbricam Latinamque linguas intercedat, clarius perspiciatur. Nominum propriorum apud Umbros, quemadmodum apud Romanos, triplex fuit declinatio; quibus in substantivis communibus (nam adjectiva et participia eodem modo, quo nomina propria, flectebantur) quarta et quinta quoque serius accessit, et in tam paucis quidem nominibus, ut, quid quintae declinationi proprium fuerit, definiri nequeat. Etiam quartae declinationis casus unum fero nomen *trifor* pro *tribu* docet. Nominativus quidem non magis usquam legitur, quam pluralis numerus; sed genitivus VI, a, 54. 59. VII, a, 12. 48. *trifor*, dativus VII, a, 11. *trifo* ut localis VI, a, 58. VII, a, 47. pro *trifome*, *τῥιφȣ* IV, a, 16., scribitur, et ablativus compositus *τῥεφιπεῤ* II, 25. 30. Ne quis dubitet, an *τῥεφι* pro *tribu* accipi possit, comparare liceat *αῤπȣτῥατι* III, a, 12. pro *arbitratu*, atque *μανι* V, a, 32. sive *mani* VI, a, 24. pro *manu*: unde etiam *ειτιπες* III, a, 2. 14. pro *ειτιπεῤ*, ut *αῤιπες* IV, a, 7. pro *αῤιπεῤ* IV, b, 28., scriptum, atque *pro specie*, ut *idus* Romanorum quasi *εἰδοῦς* sive *φάσεις* plenilunii, significare puto. An *μανφε* V, a, 38. pro *manibus*, atque *pequo* in precibus sextae septimaeque tabularum pro *pecubus* in casu instrumentali pluralis numeri scripta sint, equidem affirmare non ausim; sed notandum est, quod ablativus verbalium, ut *tursitu, tremitu, hondu holtu, ninctu, nepitu, sunitu, savitu, preplo(ho)tatu, previ(`s)latu* in calamitatum recensu VI, a, 60. VII, a, 49., in *u* exire soleat, unde nomina verbalia in *virseto, avirseto vas est* (*verruncato, averruncato fas est*)

jam mihi in casu locali posita videntur, quia *vas*, ut ex ablativo *vaso* VI, a, 40. plur. *Fασȣς* I, 22. discitur, proprie ritum religiosum designat. Ne quis *holtu* in alio, quam ablativo, casu positum putet, monet adjectivum alliterationis causa appositum *hondu*: nam in secunda declinatione ablativum in *u*, non in *o*, exire, quod jam antecedentia participia *'sihitu*, *an'sihitu* — *hostatu*, *anhostatu*, plur. *'sihitir*, *an'sihitir* — *hostatir*, *'anhostatir*, docent, alias demonstravi.

34. Genitivum et dativum in aliis declinationibus aliter exire, ex appositis adjectivis jam agnoscitur: legimus enim VI, a, 53 sq. et 59. *totar Tarsinater trifor*, VII, a, 11. *tote Tarsinate trifo*, quibus in casu locali VI, a, 58. VII, a, 47. *totam Tarsinatem trifo*, IV, a, 16. *τȣτα Ταϱινατε τϱιφȣ*, in ablativo composito II, 25. 30. *τϱεφιπεϱ ΙιȣFινα* respondet. At notandum est, quod III, a, 2. 14 *ειτιπες ȣϝτϱετιε* quidem, ut IV, a, 45. *KFεστϱετιε ȣσαιε*, sed VI, a, 24. *mani nertru* legatur, quasi *mani* masculini sit generis. Quemadmodum vero adverbium *destre* VI, a, 4. 50. sive *τεστϱε* V, b, 27. 28. pro *τεστϱȣ* II, 23. I, 15. sive *τεστϱȣκȣ* IV, b, 30. *destruco* VI, a, 24. 38., sic fortasse *nertru* pro *'nertre* sive *nertruco* VI, a, 37. 39. *νεϱτϱȣκȣ* IV, b, 33. scriptum est: nomina enim quartae declinationis, praeter verbalia et denominativa in *atus* exeuntia, ut *πϱινȣFατȣς* IV, a, 19. 23. sive *prinuatur* VI, a, 50. 65. VII, a, 1. 46. 52., cujus accusativus pluralis etiam *πϱινȣFατȣ* IV, a, 15. 41., ablativus vero *prinuatir* VI, a, 55 sqq. scribitur, feminini generis fuisse videntur, unde pro *lauru* etiam *ταφλε* V, b, 12., ut apud Graecos *δάφνη*, dici potuit. Genus nominum triplex fuisse, preces maxime his verbis VI, b, 31 sq. 41 sq. 51 sq. declarant:

Salvo seritu ocre(m) Fisi(m): salva(m) seritu tota(m) Ijovina(m): salvo(m) seritu
Salvum servato montem Fisium: salvam servato totam Iguvinam: *salvum servato*
ocrer Fisier, totar Ijovinar nome. VII, a, 15. 29. *Salvom seritu poplo(m) totar Ijovinar:*
montis Fisii, totius Iguvinae nomen. Salvum servato populum totius Iguvinae:
salva seritu totam Ijovinam: — salvo(m) seritu popler totar Ijovinar — nome.
salvam servato totam Iguvinam: — salvum servato populi totius Iguvinae — nomen.

Quemadmodum ex his accusativi, sic ablativi diversorum generum ex illis cognoscuntur:
VI, b, 25. *Tio esu bue peracrei, pihaclu ocriper Fisiu, totaper Iovina, irer nomneper, erar nomneper.*
Tibi hoc bove sacri, piaculo pro monte Fisio, pro tota Iguvina, pro illius nomine, pro hujus nom.
VI, a, 9. *Tiom esa mefa spefa Fisovina.* VI, a, 28. *Tiom esu sorsu persontru, Tefrali pihaclu.*
Tibi hac maza spissa Fisovina. Tibi hoc socio lustramine, Tefrali piaculo.
VII, a, 21. *Tiom isir vesclir adrir, tiom plener popluper . totar Ijovinar* cet.
Tibi his vasculis atris, tibi plenis pro populo totius Iguvinae.

35. Ex his simul adjectivorum et pronominum declinatio per tria genera discitur, quae in reliquis Latinae Graecaeque linguae similis in eo discrepabat, quod pro genitivo *totius* et *ejus* Umbri *toter*, *totar*, *toter*; *erer*, *erar*, *erer* dicebant: *tiom* enim proprius

Umbrorum localis est, pro quo dativus quoque *τεφε* (*tibi*) V, b, 24. legitur. Dativus contra per omnia genera in *e* exibat, quia substantiva quoque illum casum tam in prima et secunda, quam in tertia declinatione similiter flectebant. Omnia autem primae declinationis nomina feminini, secundae contra tertiaeque vel masculini vel neutrius generis fuisse videntur: omnia certe dearum nomina secundum primam declinationem flectuntur. Neutri generi, quemadmodum apud Romanos Graecosque, tres casus fuerunt similes, in plurali numero in *a* vel *e* desinentes: unde in precibus illis, quas supra laudavi, *salva seritu* additur, aliisque precibus VII, a, 51. *este trioper deitu* (*ista ter dicito*). Dualis numerus Umbris adeo non usitatus fuit, ut etiam *τυFα* II, 32. 34. pro *duo*, sicut *τυFες* II, 19. pro *duobus* scriptum legatur. Etsi *e* tam pro *a*, quam pro *i*, usurpatum invenimus, mos iste tamen neque arbitrarius, neque promiscuus fuit: nunquam enim *i* pro *a* scribi potuit, nec nisi in fine vocum fortasse pro *e* producta vel *ei*. Sed id praecipue Umbris consuetum fuit, quod Macrobius S. I, 4. de veteribus Romanis scripsit, ut literis *e* et *i* plerumque in fine indifferenter uterentur, ut in *praefiscine* et *praefiscini*, *proclive* et *proclivi*. Sic Lucanos quoque, ut Coelium Antipatrum in historia, Charisius II. pag. 101. *dii* tam pro *die*, quam pro *diei* dixisse scripsit. Nihilo secius magna diversitas observatur inter Romanos et Umbros: Romani enim *quicum* dixerunt pro *quocum*, sicut *praefiscini* et *praefiscine* pro *praefiscino*, atque *die pristine*, vel *crastini*, *perendini* eodem modo flexerunt, quo *pridie*, *postridie*, ut secundum Gellium X, 24. levi quodam discrimine *die quarti*, *quinti*, *sexti*, vel *quarte*, *quinte*, *sexte*, pro *quarto*, *quinto*, *sexto* diceretur. At apud Umbros, sicut apud Graecos ἠχὴ in ἠχὼ mutabatur, ablativus feminini generis in o pro *a* vel *e* desinere potuit, ut *arvio* sive *αϱFιυ* pro *αϱFια* (*arviga*) et *vatuo* sive *FατυFυ* pro *vatue* sive *FατυFα* diceretur: unde deae nomen, quae *Tefre Jovie* invocatur, in dativo casu IV, b, 25. *Τεφϱε ΙυFιε* sive *Tefrei Jovi* VI, a, 22., in locali VI, a, 26 sq. *Tefro Jovi* pro *Τεφϱι ΙυFι* IV, b, 29. scriptum est.

36. Latinae linguae proprium est, ut, si neutrum genus tertiamque declinationem excipias, genitivus singularis numeri eodem modo flectatur, quo nominativus pluralis. In quinta quidem declinatione genitivus *diei* differt a plurali numero *dies;* sed secundum Gellium IX, 14. pleraque aetas veterum sic declinavit, ut *hujus facies*, quemadmodum, Prisciano teste, *escas*, *monetas*, *fortunas*, *terras*, *vias*, *Latonas*, apud Livium Andronicum. Apud Umbros vero non solum omnis genitivus singularis, sed omnis quoque nominativus pluralis, si a neutro genere discesseris, in *s* vel *r* desiit, nihilque aliud discriminis inter utrumque casum reperitur, nisi quod in secunda declinatione genitivus singularis in *er*, nominativus pluralis in *or* sive *υϱ* exire soleat. Porro Romani praepositionem *cum* in nonnullis pronominibus postponebant, atque Virgilius A. V, 663. etiam *transtra per*, Lucretius VI, 1262. *viam per*, scripsit; sed composita cum *per*, ut *ocriper Fisiu*, *totaper Ijovina*, *erer*

nomneper, *erar nomneper*, *popluper*, *τϱεφιπεϱ*, *reper*, *Φϱατϱυςπεϱ*, *αϝτισπεϱ*, apud Romanos non inveniuntur, quanquam adverbia *topper*, *semper*, *parumper*, *paullisper*, et *nuper* pro *noviper* cum Umbrico *trioper* sive *τϱιιυπεϱ* (*ter*) comparare licet. Praepositio *per* in Iguvinis tabulis nunquam; praepositio *com* interdum ante nomen posita legitur, ut *com* (*prinuatir*) *peracris sacris* VI, a, 52. 55 sq.; haec autem praepositio non solum in co sive *κυ*, sed in pronominibus adverbialibus etiam in simplicem *c* vel *κ* literam mutatur, ut in *εϱυκ*, *εϱακ*, *εϱεκ*, *εϱεϱεκ*, II, 12. 14. 32. III, a, 11. pro *εϱυκυ* II, 31. sive *erucom* VI, a, 50. atque *issoc*, *isec* VII, b, 3. VI, a, 25. sive *ισεκ* I, 4. pro *εσυκυ* I, 29. pl. *esisco* VI, b, 18. *C* vel *κ* quidem paragogicum tam in Umbrico, quam in Romano, sermone observatur, ut *εσυκ* III, a, 1. (*hoc*) pro *εσυ* III, a, 14. sive *esoc* VI, a, 25. pro *eso* VI, a, 6.; sed quanquam Latinum *sic* cum *ισεκ* comparari potest, adverbia tamen *ενυκ* sive *ινυκ*, *ενυμεκ* sive *ινυμεκ*, pro *ενυ* sive *eno*, *enom*, *enno*, *ennom*, non eodem modo formata sunt, quo Latina *namque* (*nempe*), *cumque*, cum conjunctionibus *atque* (*ac*), *neque* (*nec*), quarum haec VI, b, 6. *neip* et *nep*, ut apud Oscos, scribitur; atque *donicum* pro *donec* (dum) apud veteres Romanos scribi potuit, ut *sedum* pro *sed*, quod cum *εσυμ* V, a, 2. pro *esome* VI, a, 47., unde *ισυντ* adverbium V, a, 28. 36. per *t* paragogicum, ut *ινυντεκ* I, 18. ex *ινυμεκ*, natum videtur, comparari nequit.

37. Sex Romanorum casibus praeterea duo Umbris proprii accedunt, quorum alter in *m*, alter in *f* exit. Utraque litera saepe abjicitur, ut illi casus non solum inter se, sed cum aliis quoque facile permutentur; nihilominus non raro *e* vocalis additur, imo pro *φε* etiam *φεμ*, pro *με* etiam *μεμ*, *μεν*, *μαϱ*, *μα*, *mu* scribitur. In his quidem sermo temporibus mutatus agnoscitur, sed usus quoque illorum casuum tam singularis est, ut plura de iis dicenda videantur. Similis utriusque casus significatio inde agnoscitur, quod alter alteri appositus legatur, ut *ebetrafe ooserclome*, *presoliafe nurpier vasirslome* VI, b, 12., *acesoniame hebetafe* VI, a, 52 sq. et *Ϝαπεφεμ αϜιεκλυφε* IV, a, 14. pro *vapefe aviecl*u VI, a, 51. Hinc Volscum vocabulum *ferom* pro Umbrico *Ϝεϱυφε* IV, a, 9. sive *verofe* VI, a, 47. scribi potuit, quemadmodum *traf sahatam* VII, a, 39. sive *traha sahatam* VII, a, 44 sq. pro *τϱα σατε* sive *σαϝτα* IV, a, 31. 35. Ea tamen observatur discrepantia, quod res quidem, quibus sacra fiunt, in utrolibet casu positae legantur, ut *sopam* VII, a, 38. et *συπαφ* V, a, 22. pro *sopa* VI, a, 17. sive *συπα* V, a, 22. (*sulfure*), abstracta vero actionum nomina in *m*, concreta contra animantium in *f* exire soleant. Nam *σιμ*, *καπϱυμ* V, b, 1. pro *σι* et *καπϱυ* V, b, 7. 10., *βυμ* V, a, 5. pro *bue* sive *buf* VI, b, 25., et *υϜεμ* II, 9. 10. 12. 26. pro *υϜε* V, a, 10. sive *υϜεφ* IV, a, 1. *ovi* VI, a, 43. accusativi casus sunt atque distinguendi ab abstractis nominibus *συϱαμ πεσυντϱυμ* IV, b, 31. sive *pesondro sorsom* VI, a, 24 cet. Hinc *φε(ι)τυ* quidem sive *fe(i)tu* (*facito*) cum utrolibet casu constructum legitur; sed *ετυ* sive *etu* (*agito*) nusquam fere cum nomine in *f* exeunte construitur,

nisi addito alio abstracto nomine, quod, si non in *m* vel *me* desinit, hanc literam abjecisse putandum est. Sic *Fȣκȣμεν*, *εσȣνȣμεν ετȣ* II, 20., sed *ϱεστεφ εσȣνȣ φειτȣ* IV, a, 9. *reste esono feitu* VI, a, 47., sicut *trahaf sahate vitla trif feetu* VII, a, 41. pro *τϱα σατε τϱεφ Fιτλαφ φειτȣ* IV, a, 31., atque *ȣFεμ πεϱαεμ πελσανȣ φειτȣ* II, 32., sicut *ȣFε πεϱακνεμ πεϱαεμ φειτȣ* V, a, 10 sq. pro *πεϱακνε φετȣ — πεϱαε φετȣ* V, a, 12 sq. scriptum legitur.

38. Si diligentius in diversum casuum usum inquiramus, alterum de rebus, quibus agitur, alterum de rebus, quibus sacra fiunt, imprimis usurpatum reperiemus. Hunc quidem casum ablativum instrumentalem dicere licet; sed vis alterius casus latius patet: nam finem quoque actionis et locum vel tempus, quo quid agitur, indicat, nec raro ad dativum propius accedit. Hinc pro locali, quod nomen, ut a potiori fieret denominatio, in prioribus hujus operis particulis elegi, rectius fortasse determinativus vocatur. Sed quicquid id est, quo melius intelligatur casuum illorum differentia, quartae tabulae initium cum alio loco comparare liceat, ubi eadem fere sententia diverso modo enuntiatur. Verbis *εστε πεϱσκλȣμ* IV, b, 1. *este persclo* VI, b, 1. finis indicatur, ad quem omnia praecepta, quae sequuntur, respiciunt, atque verbis *αFες ανξεϱιατες ενετȣ* sive *aveis aseriater enetu* VI, b, 1., quid primum ad lustrationem agendum sit. Sed verbis *πϱε Fεϱες τϱεπλανες* sive *pre vereir treblaneir* VI, b, 22. tempus primi sacrificii significatur, *τϱε βȣφ* sive *buf treif* (*tribus bubus*) Jovi Grabovio faciundi, atque pro iis etiam *verisco treblanir* VI, b, 19. a, 46. scribitur, si ad tempus solum respicitur, *verofe treblano* VI, b, 47. contra sive *Fεϱȣφε τϱεπλανȣ* IV, a, 9., si genus sacrorum spectatur. Hinc IV, a, 38. *Σαταμε κȣFεϱτȣ* quoque sive *Traha sahatam covertu* VII, a, 45. scribi potuit, sicut *Fεϱȣφε τϱεπλανȣ κȣFεϱτȣ* IV, a, 9. sive *verofe treblano covertu* VI, a, 47. Quodsi ibidem *αFιφ αξεϱιατȣ* sive *avif aseriatu* et paullo post *αFεφ ανξεϱιατȣ ετȣ* sive *avif aseriato etu* scriptum est, instrumentali *avif* aves designantur, per quas auguria captanda sint; sed si imperativus *aseriatu* verbis *aseriato etu* circumscribitur, determinativus *aseriato* id significat, quod agendum sit. Idem determinativus tamen in verbis *πȣπλȣμ αφεϱȣμ* IV, a, 10. sive *poplo afero* VI, a, 48. propter subjunctivum *ⱶεϱιες* (*satisfeceris*) ad dativum propius accedit, sicut instrumentalis *ϱεστεφ* paullo antea in *ϱεστεφ εσȣνȣ φειτȣ* sive *reste esono feitu* (*repositis omine facito*) ad ablativum absolutum. Quo saepius autem uterque casus inter se permutabatur, eo difficilius, ubi litera finalis abjecta est, definiri interdum potest, utra litera supplenda sit. Sic, quia VI, b, 4. post *anstiplatu ef aserio parfa dersva* cet. *mersta aveif*, *merstaf anglaf* legitur, VI, a, 51. *stiplatu parfa desva* pro *parfaf desvaf* positum videri posset, si non IV, a, 13. *στεπλατȣ παϱφαμ τεσφαμ* legeretur.

39. Tanta autem fuit Umbrorum socordia, ut non solum literas finales pro lubitu abjicerent, sed aliis quoque literis terminationem augerent. Sic *αⱶτιμεμ* IV, a, 12. mihi

pro *αƚτιμε* sive *αƚτι(μ)* scriptum videtur, quia *πιϱ αƚτιμεμ εντεντȣ* explicandum est, sicut *πιϱ ασε αντεντȣ* II, 21 sq. V, a, 19 sq. Certe *Fαπεφεμ αFιεκλȣφε* IV, a, 14. pro *vapefe avieclu* VI, a, 51. atque *ακεϱȣνιαμεμ* IV, a, 16. pro *acesoniame* VI, a, 52. *acersoniem* VII, a, 52. sive *ακεϱȣνιε* IV, a, 42., sicut *νȣμεμ* IV, a, 17. pro *nome* VI, a, 58., scriptum est. Terminationes *μεμ* et *φεμ* tamen in quarta tabula sola leguntur, quae est omnium antiquissima: in sexta septimaque tabulis contra litera *μ* post *με* et *φε* semper abjicitur, sicut litera *κ* in *esome* VI, a, 47. pro *εσȣμεκ* IV, a, 7. vel *eno*(*m*) pro *ενȣκ* et *ενȣμεκ* IV, a, 13. 16. 20. 22. In tertia tabula nullum vocabulum in *μ* exit, etsi *καστϱȣFȣφ* III, a, 13. 18. pro *καστϱȣFȣ* III, a, 20. 22. sive *castruo* in precibus sextae septimaeque tabularum legitur. In iisdem precibus VI, b, 36. *tote Iovine* pro *toteme Iovine*(*m*) VI, b, 26. 46. scriptum est, quod si non differt a *totame Ijoviname*, inde multos ablativos in *κλȣ(μ)* vel *clo*(*me*) exeuntes feminini generis esse discimus. Sic *εστε πεϱσκλȣμ* IV, b, 1. et *este persclo* VI, b, 1., quemadmodum *este esono* VI, b, 56 sq. pro *esona*, atque *Fαπεφεμ αFιεκλȣφε* IV, a, 14. et *vapefe avieclu* VI, a, 51., quemadmodum *Fαπεϱε κȣμναкλε* II, 7 sq.; porro *mandraclo difue destre* VI, a, 4., quemadmodum *destrame scapla* VI, a, 49., atque *ebetrafe ooserclome, presoliafe vasirslome* VI, b, 12. scribi potuit, etsi *ναϱακλȣμ* V, a, 1., *σȣφεϱακλȣ* II, 17. 19. et *μȣνεκλȣ* III, a, 17 sqq. neutrius generis esse videntur, ut *pihaclu* VI, b, 38. 43. 45. 48. 53. Priores quintae tabulae inscriptiones terminationes *μ, με, μεμ*, et *φ, φε, φεμ*, si *πεϱαεμ* V, a, 11. pro *πεϱαε* V, a, 13. exceperis, sicut literam *κ* finalem in *ενȣ* V, b, 21 cet., semper abjiciunt, etsi *εȣ εσȣμ* V, a, 2. pro *eo iso* VI, b, 20. scriptum est: unde *εϱι* V, a, 6. pro *εϱιμε*, et *καϱνε σπετȣϱιε* V, a, 1. pro *καϱνεμε σπετȣϱιαφε* cet. scriptum putare licet. In inscriptione vero serius addita non solum *σȣφαφιαφ σȣπαφ* V, a, 22. pro *σȣφαφιας* V, a, 41. et *σȣπα* V, a, 32., *κλαFλαφ ααντφεƚταφ* V, a, 33 sq. pro *κλαFλες* V, a, 36. atque *μανφε* V, a, 38. pro *μανι* V, a, 32., sicut *φϱεƚτεφ* et *κϱεματϱȣφ* V, a, 26. pro *φϱεƚτȣ* I, 31. et *κϱεματϱȣ* V, a, 28., sed etiam *πεϱȣμε* V, a, 27. pro *πεϱȣμ* IV, b, 31. 33. sive *πεϱȣ* V, a, 9. et *νȣFιμε* V, a, 26. pro *νȣFις* V, a, 25., imo *μενξνε* V, a, 19. pro *mesene* (*mense*) in Sabina inscriptione, si placet, porro *ασαμα* V, a, 39. pro *ασε* V, a, 19., *σπινιαμα* et *σ(π)ιναμαϱ* V, a, 33. 37. pro *σπιν(ι)α* V, a, 36. 38., scriptum legitur. In secunda primaque tabulis denique praeter adverbia plurima in *κ* vel *ȣντ* exeuntia non solum terminationes *μα* et *μαϱ*, sed *μεν* quoque, observantur.

40. *Verborum*, quae dicuntur, Graecis *reflexivum*, Romanis *passivum* genus proprium fuit: horum neutrum fere apud Umbros reperitur praeter deponentia *pe*(*r*)*snis fus*(*t*) VI, a, 39 sq. *σπαφȣ(ς) φȣστ* III, a, 20. et *αμπϱεφȣȣς* IV, a, 20 sq. *ambrefurent* VI, a, 56. cum imperativis *pe*(*r*)*sni*(*hi*)*mu* et *pe*(*r*)*sni*(*hi*)*mumo*, *spah*(*a*)*mu* pro *spahatu*, *ambretu* et *ambretuto* cet., atque tempora passivi generis periphrastica, ut *screhto est*, *screhitor sent*; *vàsetom est*, *pesetom est*, *peretom est*, *frosetom est*, *daetom est* et *Fαζετȣμι σε* IV, a, 8.

sive *vasetome fust* VI, a, 46., πιͰαξ φȣστ IV, a, 7. sive *pihos fust* VI, a, 47. (*piandus fuerit*) et σταϰαξ εστ V, a, 15. (*instituendum est*). In activo quoque genere omnes quidem modi leguntur, sed neque imperfectum, neque plusquamperfectum tempus: etiam futura desunt, si εῤȣ III, a, 29. b, 5. pro *erit* vel *erunt* excipiatur; praeteritum vero duplex videri possit, quemadmodum apud Romanos *panxi, pegi, pepigi* ab uno *pango*, atque *parsi* secundum Festum apud Catonem, *parcui* secundum Nonium Marc. II, 653. pag. 153. ed. Marc. apud Naevium pro *peperci* scribebatur, nisi ανπενες V, b, 27. pro απελȣς ibidem sive απελȣστ III, a, 17., quocum εντελȣς IV, a, 12. ab εντεντȣ sive *entelust* VI, a, 50. ab *endendu* comparandum est, atque πȣῤτȣϜιες V, b, 28. pro πȣῤτιιȣς V, a, 7. 9. sive πȣῤτινζȣς IV, a, 33. *purdinsus*(*t*) VI, a, 23 sq. *purdinsiust* VII, a, 43. pro praesentibus praeteritorum loco positis accipere malis ab imperativis α(*u*)πε(ν)τȣ et πȣῤτȣϜιτȣ: πȣῤτι(τ)ιȣς IV, b, 28. 31. 34. sane activum est passivi πȣῤτιτȣ φȣστ III, a, 18 sq. IV, a, 39. sive *purdito*(*m*) *fust* VI, a, 42. VII, a, 45. Praeteritum indicativi non legitur, nisi in precibus *subocav* perfectum est praesentis *suboco*. Apparet autem, Umbrorum conjugationem Latinae magis quam Graecae fuisse similem, praesertim si antiquum Romanorum usum animadvertimus. *ΕιϰϜασεσε* III, a, 4. quidem cum Graeco ἑιϰάζουσι Soph. Oed. R. 403. comparari posse et *nosve ier* VI, a, 54. Graeco νόσφι ἴῃς simile videtur; sed praeterquam quod haec explicatio incerta est, *eiscurent* III, b, 10. 15., ut πεπȣῤϰȣῤεντ (*poposcerint*), Latinam formam habet, atque *ier* etiam pro Latino *eas* dici potuit. *Ier* igitur non magis Graecum est, quam si litera *t* finalis in tertia persona abjicitur: nam Romani quoque et finales et medias quasdam literas abjicere solebant, ut *amarunt* pro *amaverunt* et *scripsere* pro *scripserunt* dicerent. Utrum Umbri etiam in prima persona literam *m* abjecerint, quemadmodum Catonem Censorium *dice* pro *dicam* et *facie* pro *faciam* in futuro tempore scripsisse scimus, affirmari nequit, quoniam praeter *subocav suboco* (*supplicavi et supplico*) in sextae, atque σεστȣ (sisto) in quintae tabulae precibus nullum aliud primae personae exemplum exstat.

41. At in tertia persona literas finales tanta cum licentia abjectas videmus, ut interdum vix definiri possit, utrum verbum ad singularem, an ad pluralem numerum sit referendum. Sic σι III, b, 3. pro *sint*, III, b, 7. pro *sit*, et εῤȣ III, b, 5. pro *erunt*, III, a, 29. pro *erit* scriptum videtur: nam in singulari quoque numero tertiam personam in *u* exiisse, praeter *stahu* (*stet*) in inscriptione cippi inter Bastiam et Assisium oppida reperti atque *covehriu* (*cumulet*) in Volsca inscriptione, ȣῤȣ IV, a, 18. sive *uru* VI, a, 53. pro *urat* docet. Ibidem Ͱαβε sive *habe* pro *habet*, ut IV, a, 19. σταͰεῤεν pro σταͰεῤεντ (*stiterint*), sed III, a, 22. etiam φȣῤενῤ pro φȣῤεντ (*fuerint*), sicut VII, b, 4. *sins* pro *sint*, legitur, quanquam VI, b, 15. et alibi *sent* pro *sunt*, VI, b, 20. *sendi* pro *sint* scriptum est. Etiam pro *fons sir, pacer sir* VI, a, 7. (*volens sis, propitius sis*) VI, a, 26. *fonsir, pacer si*

et VI, b, 23. *fossei, pacer sei* legitur, quemadmodum III, a, 17 sqq. ꟻaβια pro ꟻaβ(ι)aς (*habeas*) I, 33. In *est* litera *t* nunquam abjicitur, imo *fust* VI, a, 39. pro *fus* (*fueris*) VI, a, 40. exaratum est, nisi imperativum *endendu* quoque, qui sequitur, pro tertia persona accipere malis. Illud enim Umbris atque Romanis commune fuisse videtur, ut eadem imperativi forma et in secunda et in tertia persona uterentur. Quemadmodum enim in Latino decreto apud Gruterum CCIV, v. 31. (cf. Orell. 3121. in sententia a. U. c. 637. de finibus inter Genuates et Viturios regundis), legitur: »Is eum agrum nei *habeto*, neive »*fruimino*«; sic in Iguvinis tabulis αμπϱεꟻτȣ et πε(ϱ)σνιμȣ IV, a, 21 sq. ad αμπϱεφȣȣς IV, a, 20 sq. atque *ambretuto* et *pe*(*r*)*snimumo* VI, a, 64 sq. ad *ambrefurent* VI, a, 56. referuntur. Quia vero nullum aliud exemplum exstat, quo *fus* pro *fust* (*fuerit*) scriptum sit, imo III, a, 9. φȣιεστ legitur, a praesenti φȣια (*fuat*) II, 1. pro φεια (*fiat*) III, *b*, 1. derivandum; φακȣστ I, 31., a praesenti *facia* in Volsca inscriptione deducendum, pro secunda persona *feceris*, et si quae alia hujusmodi leguntur, eodem sensu accipere praestat, etsi secunda quoque pluralis numeri persona sine *t* litera scribitur, siquidem *covortuso* et *benuso* VI, a, 64 sqq. recte sic interpretatus sum. Praeterea quum Romani nunquam pluralibus *habetote* et *fruiminor* pro tertia persona usi sint, *ambretuto* quoque et *persnimumo* rectius pro secunda modo persona accipi videntur.

42. Aliter res se habet in singulari numero, quum secundum Vossium in Aristarcho V (III), 14. in duodecim tabulis (cf. Godofr. ad tab. I.) legeretur: »Si in jus vocatio fuat, *antestamino*, atque Schneiderus in Commentario ad Catonis R. R. 141. ex iisdem tabulis laudet: »quei ejus necotia curabit, is — ad Consulem *profitemeno* sive *profitemino*«. Nihilo secius Catonem, qui semper fere imperativi forma in *to* desinente tanquam secundae personae in praeceptis suis utitur, formas *praefato* quoque R. R. 134. atque *praefamino* 141., quia verba *porcum immolabis* sequuntur, eidem personae attribuisse putandum est, cujus ad exemplum Turnebus et Lambinus apud Plautum Pseudol. III, 2, 70. e Camerarii MSS. *progredimino*, quod contextus poscit, pro *progrediminor*, aliique in Epidico V, 2, 30. *arbitramino* pro *arbitraminor* ediderunt. Quemadmodum apud Catonem et *praefato* et *praefamino* pro *praefator* scriptum est, sic in Iguvinis tabulis tam *subra spahatu* VI, a, 41. quam *subra spah*(*a*)*mu* VI, a, 17. VII, a, 39. legitur. Notandum autem est, quod Umbri in plurali numero non solum *tuto* pro *tu*, sed etiam *mumo* pro *mu* dicebant; in secunda vero tabula etiam ετȣ II, 20. et ετȣτα II, 11., ȣπετȣ II, 22. et ȣπετȣτα II, 10., eodemque modo ȣστεντȣτα II, 5. pro ȣστεντȣ, et φεϱτȣτα, αιτȣτα II, 13. pro φεϱτȣ, αιτȣ posita leguntur. Etiam hoc fuit Umbris proprium, quod verba non solum circumscriberent auxiliaribus, verum etiam cum iis componerent. Sic non solum *fossei* sive *fonsir* VI, b, 23. a, 26. pro *fons sir* VI, a, 7., *mersei* sive *mersi* in precibus pro *mers est* VI, a, 55., *combifian'si* VI, a, 52. pro *combifiatu* VI, a, 51. atque Ϝαζετȣμισε IV, a, 8. pro *vasetome fust* VI, a, 47.

legitur; sed etiam *alinsust* VI, b, 7. et *combifian'siust* VI, a, 49. 52., sicut *anseriato iust* VI, b, 6 sq. vel *purdinsiust* VII, a, 43. pro *purdinsus(t)* VI, a, 23 sq., atque *ostensendi* VI, b, 20. ab *ostendu;* porro *αμπϱεφυ(υ)ς* IV, a, 20 sq. et *ambrefurent* VI, a, 56. ab *αμπϱεϝτυ* et *ambretuto*, quemadmodum *σπαφυ φυστ* III, a, 20. a *spahatu* sive *spah(a)mu* et *per(s)nis fus(t)* VI, a, 39 sq. a *pe(r)sni(hi)mu* et *pe(r)sni(hi)mumo*, derivanda. Imo quemadmodum *fovfer* in Lerpirii inscriptione pro *fovfens (fovefaciens)* scriptum videtur, sicut *for* pro *fo(n)s (fovens)*, sic in Iguvinis tabulis imperativus passivi generis compositione cum *fi* sive *fei* formatur, ut in precibus *pihafi* sive *pihafei*, VI, b, 20. *cehefi*, et *trahvorfi* VII, a, 24. pro adverbio *transversim* usurpatus.

43. Ceterum Umbri, in verborum quoque ordine Romanorum Graecorumque leges secuti, verbum, quod dicunt, in fine enuntiationum plerumque posuerunt; reliquorum vero verborum ordinem pro lubitu mutari potuisse, ex his exemplis cognoscitur.

VI, b, 59. a, 23. VII, a, 8. 42. *prosesetir 'strusla ficla(m) ar(s)veitu.*

VI, a, 4 sq. *prosesetir ficla strusla arsveitu* (prosectis in phiala strueculam addito).

VII, a, 54. *strusla ficla prosesetir arsveitu* (strueculam in phiala prosectis addito).

VII, a, 8. *enom pesclu ruseme vesticatu* (tum lustrando ruri libato).

VII, a, 23. *enom ruseme persclu vesticatu* (tum ruri lustrando libato).

IV, b, 6. *σεϜυμ κυτεφ πεσνιμυ* (venerando caute precator).

VI, b, 56. *ταςες persnimu sevom* (tacens precator venerando).

IV, a, 15 sq. *πυνε μενες ακεϱυνιαμεμ* (quum operatus fueris ex acerra).

VI, a, 52 sq. *ape acesoniame hebetafe benust* (postquam fumigatione leni operatus fueris).

IV, a. 15. *πεϱκαφ ϝαβετυτυ πυνιζατε* (lituis servatote puniceati).

VI, a, 51. *perca ponisiater habituto* (lituis puniceati servatote).

IV, a, 19. *πυνε πϱινυϜατυς σταϝεϱεν τεϱμνεσκυ* (quum suffimenta stiterint flammis).

VI, a, 55 sq. *ifont termnuco com prinuatir stahitu* (inde flammis cum suffimentis instaurato).

IV, a, 23. *πϱινυϜατυς ζιμυ ετυτυ: εϱαϝυντ Ϝεα* (ita bene) *ζιμυ ετυτυ πϱινυϜατυς.*

VI, a, 65. *prinuatur 'simo etuto* (suffimenta fumo agitote).

IV, a, 12. *πιϱ αϝτιμεμ εντεντυ: πυνε πιϱ εντελυς αϝτιμεμ*
(quum piamen intenderis ovando).

VI, a, 49. *anovihimu, pir endendu* (ovato, piamen intendito).

V, b, 27. *κϱικατϱυ τεστϱε ευξε ϝαβετυ* (circulationem ad dextram ovando habeto).

V, b, 28. *τεστϱε ευξε ϝαβετυ κϱικατϱυ* (dextrâ ovando habeto circulationem).

VI, a, 5. VII, a, 37. *vestis(i)a et mefa spefa scalsie conegos fetu* pro *μεφα, Ϝεστιζα* IV, b, 17 sq.

I, 14 sq. *Ϝεστιζια, μεφα πυϱτυπιτε σκαλζετα κυνικαξ*
(libamine, maza consecrata, molam spargens).

I, 17 sq. *Ϝεστεζα, πεϱσυντϱυ (συπυ εϱεζλε ϝυλε σεϜαννε) σκαλζετα κυνικαξ πυϱτυϜιτυ.*

I, 19 sq. *Ϝεστιζια, πεϱσυντϱυ (τεϱσε συπεϱ εϱεζλε σεϜακνε) σκαλζετα κυνικαξ πυϱτυϜιϑυ.*

Plerumque tamen verborum ordo adeo sibi constare solet, ut mirandum sit, cur in quarta tabula numerale *τϱε(φ)* semper ante nomen, in sexta septimaque contra post nomen semper positum sit, quemadmodum in sextae tabulae initio semper *peico mersto*, *peica mersta*, sed *mersta avei(f)*, *mersta(f) angla(f)* scriptum legitur. Ceterum repetitiones quaedam singulares, ut *deitu etaians deitu* VI, a, 64. pro *deitu etaias* VI, a, 65. sive *etato* VI, a, 63. *ετατυ* IV, a, 21., nonnisi e permutato verborum ordine natae videntur, qui maxime mirandus est in hoc loco:

VI, a, 16. *proseseto erus ditu: eno scalseto vestisiar erus conegos dirstu.*

in prosecto incantationes dicito: tum *molam* libaminis incantationes *spargens* dicito. Quoniam enim VII, a, 38. nihil nisi *vestisiar erus ditu* legitur, verba *scalseto conegos* diversis locis inserta agnoscuntur.

Hactenus haec: nam quum in particula IX. Umbricorum vocabulorum indicem sistere tentarem, tam multa, etiam in his plagulis scripta, accuratius perspecta retractavi, ut novum opus, *rudimenta linguae Umbricae in grammaticae formam redacta*, omissa rerum tractatione, perficere satius mihi visum sit.